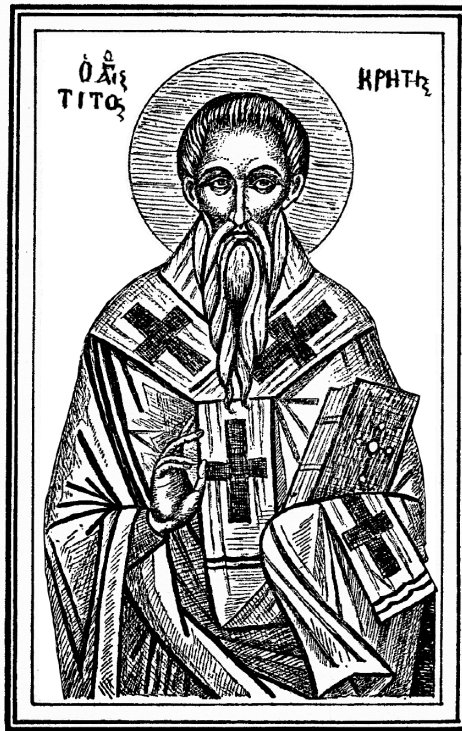
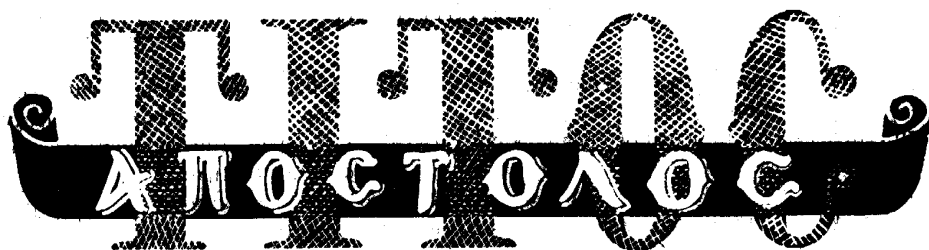

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ

ΕΠΙΣΗΜΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ', ΤΕΥΧΟΣ 15, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2011

ΕΠΙΣΗΜΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ', ΤΕΥΧΟΣ 15, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2011

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Α. Έποπτεύουσα Συνοδική Έπιτροπή:

Σεβ. Αρχιεπίσκοπος Κρήτης κ.κ. Είρηναῖος

Σεβ. Μητροπολίτης Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου κ. Ἀνδρέας

Σεβ. Μητροπολίτης Ρεθύμνης καὶ Ἀύλοποτάμου κ. Εὐγένιος

Γραμματεὺς: Ἀρχιμ. Νήφων Βασιλάκης,

Κωδικογράφος τῆς Ἱεράς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου

Β. Διευθυντὴς Συντάξεως: Ἀρχιμ. Πρόδρομος Ξενάκης,

Ὑπογραμματεὺς τῆς Ἱεράς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου

Ταχυδρομικὴ Διεύθυνσις:

«ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ»,

Ἱερά Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος Ἐκκλησίας Κρήτης

Ἁγίου Μηνᾶ 25, 712 01 Ἡράκλειο

Τηλ. & FAX: 2810 288658, e-mail: isynodec@otenet.gr

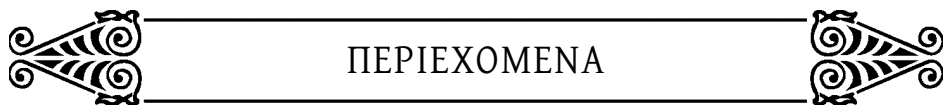
Ἐπιμέλεια ἐκτύπωσης: Δημήτριος Δασκαλάκης

Γεώργιος Ἐμμ. Τζατζάνης

Ἐκτύπωση: Γραφικὲς Τέχνες: «ΤΥΠΟΚΡΕΤΑ»

ΒΙ.ΠΕ. Ἡρακλείου Κρήτης

*Τὸ παρὸν τεῦχος τυπώθηκε καὶ κυκλοφορήθηκε τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 2014.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

Λόγος Κατηχητήριος ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς	11
Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις ἐπὶ τῷ Ἁγίῳ Πάσχα	15
Ὁμιλία τῆς Α.Θ. Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῶ, κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν ὀνομαστηρίων Αὐτοῦ	17
Ὁμιλία τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Παναγίας Σουμελᾶ Τραπεζοῦντος (15 Αὐγούστου 2011)	21
Μήνυμα τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, ἐπὶ τῇ 1ῃ Σεπτεμβρίου, ἡμέρᾳ προσευχῆς ὑπὲρ τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος	25
Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου μετὰ τὸ πέρασ τῆς Δεξιώσεως ἐπὶ τῇ 20ῃ ἐπετείῳ τῆς ἐκλογῆς Αὐτοῦ (Κ/Πολις, 22 Ὀκτωβρίου 2011)	29
Χαιρετισμὸς τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου πρὸς τὴν Ἀντιπροσωπείαν τῆς Ἐκκλησίας Ρώμης κατὰ τὴν Θρονικὴν Ἑορτὴν	33
Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου κατὰ τὴν εἰς Ἐπίσκοπον Χειροτονίαν τοῦ Θεοφ. Ἐψηφισμένου Μητροπολίτου Αὐστρίας κ. Ἄρσενίου	37
Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις ἐπὶ τοῖς Χριστουγέννοις	41

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Α. ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Συνοδική Ἐγκύκλιος τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, περὶ ἐνημερώσεως διὰ τὸν διορισμὸν νέων κληρικῶν	47
--	----

**Β. ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝΤΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ**

Ἄνακοινωθὲν 10ης Ἰανουαρίου 2011	51
Ἄνακοινωθὲν 18ης Ἰανουαρίου 2011	51
Ἄνακοινωθὲν 14ης Ἀπριλίου 2011	52
Ἄνακοινωθὲν 17ης Ὀκτωβρίου 2011	53

Γ. ΕΠΙΣΗΜΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Συλλυπητήριο Γράμμα τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου κ.κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΝ, περὶ τοῦ εἰς τὴν Ναυτικὴν Βάσιν «Εὐάγγελος Φλωράκης» εἰς Ζυγὶ Λεμεσοῦ ἐπισυμβάντος τραγικοῦ δυστυχήματος	56
---	----

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

**Η ΕΚΛΟΓΗ ΚΑΙ Η ΕΝΘΡΟΝΙΣΙΣ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΡΕΘΥΜΝΗΣ ΚΑΙ ΑΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ Κ. ΕΥΓΕΝΙΟΥ**

Βιογραφία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ. Εὐγενίου	59
Ἄνακοινωθὲν τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης	60
Δελτίον Τύπου τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης	60
Ἄντιφώνησις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ. Εὐγενίου, κατὰ τὸ ἐπὶ Συνόδου Μικρὸν Μήνυμα	60

Ἡ τελετὴ διαβεβαιώσεως ἐνώπιον τοῦ Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας	61
--	----

**Η ΤΕΛΕΤΗ ΕΝΘΡΟΝΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΡΕΘΥΜΝΗΣ ΚΑΙ ΑΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ κ. ΕΥΤΕΝΙΟΥ**

Σύντομον Χρονικὸν	65
Ἐποδοχὴ καὶ προσφώνησις τοῦ κ. Γεωργίου Μαρινάκη, Δημάρ- χου Ρεθύμνης	67
Ἀντιφώνησις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτά- μου κ. Εὐγενίου	73
Προσφώνησις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πέτρας καὶ Χερρονήσου κ. Νεκταρίου, ἐκπροσώπου τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρ- χου κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ	75
Χαιρετισμὸς ἐπὶ τῇ ἐνθρονίσει τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου. Μητροπολίτης Γέρων Ἀζώμης, Γενικὸς Πατριαρχικὸς Ἐπίτροπος καὶ Ἐκπρόσωπος τοῦ Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καὶ πάσης Ἀφρικῆς	79
Προσφώνησις τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εἰρηναίου, Προ- έδρου τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἐκ μέρους τῶν Μελῶν Αὐτῆς	81
Προσφώνησις τοῦ Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Ἀνθίμου Μαντζουράνη, Πρω- τοσυγκέλλου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ἐκ μέρους τοῦ Ἱεροῦ Κλή- ρου Αὐτῆς	83
Ἐνθρονιστήριος λόγος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ. Εὐγενίου	85

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

**ΤΙΜΗΤΙΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙ 20 ΕΤΟΥΣ
ΕΥΚΛΕΟΥΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑΣ ΤΗΣ ΑΘΠ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ Κ.Κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ**

ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ ΕΙΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ

Πνευματικόν Κέντρον Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης

- Πρόσκλησις τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου 102
- Παρουσίασις ἐκδηλώσεως ὑπὸ τοῦ κ. Χρήστου Λεμονάκη,
Ἄρχοντος Εὐταξίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου 103
- Ὁμιλία τοῦ ἔλλογιμ. Καθηγητοῦ κ. Θεοχάρους Δετοράκη,
Ἄρχοντος Μ. Πρωτονοταρίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου 106
- Εἰδικὸν Ψάσμα συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Δημητρίου Δασκαλάκη, φι-
λολόγου καὶ μελοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ ἐντιμολ. κ. Δημητρίου Νεραντζῆ,
Ἄρχοντος Διδασκάλου τοῦ Ἀποστόλου τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Με-
γάλης Ἐκκλησίας 113

ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ ΕΙΣ ΚΙΣΑΜΟΝ

Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης

- Ὁμιλία τοῦ ἔλλογιμ. Καθηγητοῦ κ. Κωνσταντίνου Κεναλίδου, Γεν.
Διευθυντοῦ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, μέ θέμα:
«Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος – Εἴκοσι χρόνια
σταυροαναστάσιμης διακονίας» 121
- Ποίημα τοῦ λογοτέχνου κ. Ἀθανασίου Δεικτάκη «20 ἄξια Πα-
τριαρχικὰ χρόνια στὸ λαμπρὸ καὶ μαρτυρικὸ θρόνον τῆς Βασιλίδος
τῶν Πόλεων» 129

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΛΟΓΟΙ - ΜΕΛΕΤΕΣ

- Πανοσιολ. Θεοδώρου Μεϊμάρη, Τριτεύοντος τῶν Πατριαρχικῶν
Διακόνων, *Βιογραφικὰ στοιχεῖα περὶ τοῦ Νικάνδρου Ζαννουβίου μέσα
ἀπὸ τὸν Κώδικα αὐτοβιογραφίας του* 133
- π. Αὐγουστίνου Μπαϊραχτάρη, Ἐπικ. Καθ. Α.Ε.Α.Η.Κ., *Ἡ Ὁρθόδοξη*

Ἐκκλησία στή σύγχρονη Οἰκουμενική μεταβαλλόμενη πραγματικότητα 183

Ἀρχιμ. Νήφωνος Βασιλάκη, Δρ. Κανονικοῦ Δικαίου, Συνοδικές Ἀποφάσεις τοῦ Ἱερεμιά Β', Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως 217

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΩΝ ΙΕΡΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

Καταστατικόν Λειτουργίας Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καί Βιάννου «Χρύσανθος ἐκ Μαδύτου ὁ Προύσης» 269

Κανονισμός Λειτουργίας Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καί Βιάννου 275

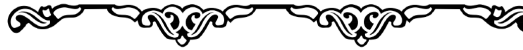
Διάλυσις τοῦ Ν.Π.Ι.Δ. «Πολιτιστικό-Πνευματικό Κέντρο Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καί Ἀρκαδίας καί τροποποιήσις τοῦ Κανονισμοῦ Λειτουργίας τοῦ Ν.Π.Ι.Δ., μή κερδοσκοπικοῦ χαρακτήρος «Ἐπικοινωνιακό καί Μορφωτικό Ἴδρυμα Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καί Ἀρκαδίας», ὡς καί μετονομασία αὐτοῦ μέ τήν προσωνυμίαν «Πολιτιστικό Κέντρο-Ἐπικοινωνιακό καί Μορφωτικό Ἴδρυμα Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καί Ἀρκαδίας» 285

Καταστατικόν Λειτουργίας Διοικήσεως καί Διαχειρίσεως τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος μέ τήν ἐπωνυμίαν «ΙΕΡΟΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΕΣΟΚΑΜΠΙΤΗ ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ ΛΑΣΙΘΙΟΥ» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καί Χερρονήσου 293

Καταστατικόν Λειτουργίας, Διοικήσεως καί Διαχειρίσεως τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος μέ τήν ἐπωνυμίαν «ΙΕΡΟΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ ΠΟΛΕΩΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καί Χερρονήσου 303

*ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΙ
ΛΟΓΟΙ*

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ

*Λόγος Κατηχητήριος ἐπὶ τῇ ἐνάργει
τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς*

† Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Σ

ΕΛΕΩΙ ΘΕΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ - ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ

ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

ΠΑΝΤΙ ΤΩΙ ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, ΧΑΡΙΣ ΕΙΗ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ

ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ,

ΠΑΡ' ΗΜΩΝ ΔΕ ΕΥΧΗ, ΕΥΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΩΡΗΣΙΣ

Ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἀγαπητὰ ἐν Κυρίῳ,

«Τὸ στάδιον τῶν ἀρετῶν ἠνέγκται, οἱ βουλόμενοι ἀθλῆσαι εἰσέλθετε, ἀναζωσάμενοι τὸν καλὸν τῆς νηστείας ἀγῶνα.» , ἢ, καλύτερον, πάντοτε εὐρίσκεται ἀνοικτόν, ἀπὸ τότε ποὺ ὁ Πανοικτίρμων Κύριος τῆς Δόξης ηὐδόκησε νὰ λάβῃ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Ἐκτοτε καλεῖ διὰ τῆς Ἐκκλησίας Του κάθε ἄνθρωπον νὰ συμμετάσχη εἰς τὰς ἀπείρους δωρεὰς τῆς Χάριτος τοῦ Παναγίου Πνεύματος, ἰδιαιτέρως δὲ κατὰ τὴν εὐλογημένην ταύτην περίοδον τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ,

Ἡ ἄπειρος ἀγαθότης, ὁ ἐν Τριάδι προσκυνούμενος ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, ἀπὸ ἀγάπην καὶ μόνον ἐδημιούργησε τὸ ἀνθρώπινον γένος, διὰ νὰ καταστήσῃ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσον εἶναι αὐτὸ δυνατὸν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, κοινωνοὺς καὶ συμμετόχους τοῦ μεγαλείου τῆς θείας Δόξης Του. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀποκλειστικὸς σκοπὸς τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς ἐκάστην ἐποχὴν. Πρὸς τὴν πραγματάωσιν δὲ αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ κατατείνει ὅλη ἡ ἀγία πνευματοφόρος παράδοσις τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, διδάσκουσα, διερμηνεύουσα καὶ προβάλλουσα ὅλον τὸ φάσμα τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τοὺς ποικίλους πνευματικοὺς ἀγῶνας, εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλει πάντοτε μὲ γενναῖον φρόνημα νὰ προχωρῇ ὁ πιστός.

Κάθε Χριστιανὸς διὰ τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος λαμβάνει τὴν Χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐὰν ἀρχίσῃ κανεὶς μὲ ὅλην του τὴν διάθεσιν νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, τότε ἡ Χάρις δι' ἀνερμηνεύτου τρόπου μεταδίδει εἰς αὐτὸν ἐκ τοῦ πλοῦτου τῶν ἀγαθῶν της. Αὐτός, λοιπόν, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ κρατήσῃ

τὴν ἐμπειρίαν αὐτῆς τῆς Χάριτος, προσπαθεῖ μὲ πολλὴν τὴν χαρὰν νὰ παραμερίσῃ ἐκ τῆς ψυχῆς του τὰ παρερχόμενα ἀγαθὰ τοῦ παρόντος αἰῶνος καὶ νὰ καταστήσῃ κτῆμα του τὸν κεκρυμμένον θησαυρὸν τῆς ἀληθινῆς Ζωῆς. Ἐκ τοῦ βαθμοῦ δὲ εἰς τὸν ὁποῖον προκόπτει ἡ ψυχὴ εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα, ἐμφανίζει ἀντιστοιχῶς τὸ θεῖον δῶρον τῆς Χάριτος, τὴν κεκρυμμένην εἰς τὰ βάθη αὐτῆς χρηστότητα τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία καὶ γίνεται ἀπλανῆς ὁδηγὸς εἰς τὸ πολυπόικλον πνευματικὸν ἀγώνισμα .

Αὐτὸς ὁ πνευματικὸς ἀγὼν εἶναι διαρκῆς διὰ κάθε πιστὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου χρειάζεται νὰ θέτῃ κανεὶς ἀρχὴν κάθε ἡμέραν, κάθε στιγμὴν. «Ἐφθασε καιρὸς, ἡ τῶν πνευματικῶν ἀγῶνων ἀρχή, ἡ κατὰ δαιμόνων νίκη, ἡ πάνοπλος ἐγκράτεια, ἡ τῶν Ἀγγέλων εὐπρέπεια, ἡ πρὸς Θεὸν παρρησία». Ὡς μία διαρκῆς ἀρχὴ τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως καὶ ἀνακαινίσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶναι καὶ ἡ Ἁγία Τεσσαρακοστή. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ὕμνωδὸς τοῦ Τριωδίου μᾶς προσανατολίζει ὀρθῶς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς λέγων ὅτι ἡ σωματικὴ νηστεία διὰ τῆς ἀποχῆς τῶν τροφῶν, ἐὰν δὲν ἀκολουθῆται ἐκ τῆς καθαρότητος τῆς προερχομένης ἐκ τοῦ ἀγῶνος ἀπαλλαγῆς ἐκ τῶν παθῶν, δὲν γίνεται ἀφορμὴ πρὸς βίου διόρθωσιν καὶ ὡς ψευδῆς μισεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ .

Ὅπως δὲ ποτε, τὸ νὰ δυνηθῇ ὁ ἄνθρωπος νὰ συγκεντρώσῃ τὸν νοῦν του εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ ἐκ τοῦ ἐμπαθοῦς διασκορπισμοῦ του εἰς τὰ κτίσματα, ἀποτελεῖ ἔργον κοπιῶδες καὶ πολυχρόνιον, ὅμως ἀπαραίτητον καὶ καθοριστικὸν διὰ τὴν πνευματικὴν του ὑπόστασιν καὶ τὴν ὅλην κοινωνικὴν του ζωὴν. Φαίνεται δὲ ἡ ὁδὸς τῆς ἀρετῆς εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι τὴν ἀρχίζουν, σκληρὰ καὶ ὑπερβολικῶς δυσάρεστος, ὅχι ὅμως ἐπειδὴ εἶναι πράγματι τοιαύτη, ἀλλὰ διότι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἔχει ἐθισθῆ νὰ συναναστρέφεται μὲ τὴν εὐκολίαν τῶν ἡδονῶν. Εἰς αὐτούς δὲ οἱ ὁποῖοι κατῴρθωσαν καὶ ὑπερέβησαν τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ ἀποδεικνύεται εὐχάριστος καὶ ἄνετος .

Πολλοὶ κατὰ καιροὺς ἀγνοοῦντες τὸ μέγα μυστήριον τῆς εὐσεβείας, θεωροῦν τὴν Ὁρθόδοξον ἀσκητικὴν Παράδοσιν ὡς ἐπαχθὴ καὶ ὁδηγοῦσαν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν στέρησιν τῆς δημιουργικῆς φαντασίας, τῆς πρωτοτύπου πρωτοβουλίας, τῆς ἀπολαύσεως τῆς ζωῆς ἐν γένει καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς προερχομένης χαρᾶς. Οὐδὲν τούτου ψευδέστερον. Ὅλα ὅσα ἐδημιούργησεν ὁ Θεός, τὰ ἐδημιούργησε καλὰ λίαν καὶ μᾶς τὰ ἐδώρησε διὰ νὰ τὰ χαिरώμεθα καὶ νὰ τὰ ἀπολαμβάνωμεν καὶ νὰ γίνωνται ἀφορμὴ πρὸς διαρκῆ δοξολογίαν τοῦ Εὐεργέτου μας. Αἱ ἐντολαὶ δὲ τοῦ Θεοῦ μᾶς ὁδηγοῦν καὶ μᾶς περιγράφουν τὴν ὀρθὴν χρῆσιν τῶν δωρεῶν Του, ὥστε, καὶ τὸ σῶμα μας καὶ ἡ φαντασία καὶ ὅλαι αἱ ψυχικαὶ μας δυνάμεις μεθ' ὅλων τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, νὰ ἀποβαίνουν κατ' ἀλήθειαν χαροποιοὶ καὶ εὐεργετικοὶ διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀντιθέτως, ἡ ἐγῶιστικὴ, αὐτόνομος καὶ περιφρονητικὴ πρὸς τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον ἔθεσεν ὁ Δημιουργὸς εἰς τὰ πλάσματά Του χρῆσις των, πρὸς στιγμὴν ἱκανοποιεῖ τὸν πα-

ράλογον ἐγωϊσμόν τοῦ ἀνθρώπου, καταλήγει ὅμως εἰς ἀποτελέσματα τελείως διαφορετικά τῶν προσδοκιῶν του, ὀδηγοῦσα αὐτὸν εἰς τὴν ἀπόγνωσιν, τὸ ἄγχος καὶ τὴν δυστυχίαν.

Ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ὁ ἀληθὴς Θεὸς καὶ ἀληθὴς ἄνθρωπος, ὁ ἀγνώστως γνωριζόμενος εἰς τοὺς ταπεινόφρονας καὶ δεκτικούς τῆς ἀκτίστου Χάριτός Του, ὁ Κύριος τῆς Δόξης καὶ Κύριος τῆς ἱστορίας, ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς, ὁ διὰ τῆς θείας Αὐτοῦ Προνοίας συνέχων τὰ σύμπαντα ἀπὸ τὸ πλεόν μικρὸν μόριον τῆς δημιουργίας Του μέχρι τοῦ ἀσυλλήπτου εἰς τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν σύμπαντος κόσμου, εἶναι διαχρονικῶς ἡ Ὁδός, ἡ Ἀλήθεια καὶ ἡ Ζωή. Ὅπως ἡ ἐνυπόστατος πηγὴ τῆς Ζωῆς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κρατηθῆ ὑπὸ τοῦ θανάτου, ἀλλὰ τὸν συνέτριψε καὶ ἀνεστήθη, ἔτσι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἀνθρωπίνη ζωὴ, ἡ ὁποία νὰ ὀδηγῆ εἰς τὴν καταξίωσιν τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς τὴν συμμετοχὴν εἰς τὸ ζωοποιὸν Σῶμα τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ, τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν Του καὶ τὴν Ἀγιοπνευματικὴν τῆς Παράδοσιν. Καί, ἐν συνόψει, ὁ Κύριος μένει εἰς τὸν αἰῶνα, ἐνῶ ψευδεῖς αἱ ἐπίνοιαί τῶν ὑπερηφάνων ἀνθρώπων ἤ, ὡς προσφυῶς λέγει ὁ Ἅγιος Διάδοχος, «οὐδὲν πτωχότερον διανοίας ἐκτὸς Θεοῦ φιλοσοφούσης τὰ τοῦ Θεοῦ» .

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ εἰς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν προτρεπόμεθα πατρικῶς πάντας ὑμᾶς, ὅπως μὴ δειλιάσητε καὶ μὴ ὀκνήσητε νὰ προχωρήσητε εἰς τὸ σπουδαιότερον ἔργον τῆς ζωῆς ὑμῶν, εἰς τὸ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας στάδιον, μετὰ ἀνδρείας καὶ δυνάμεως ὀλοψύχου, ὥστε νὰ καθαρῆτε ψυχὰς καὶ σώματα ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ καὶ ἐπιτύχητε τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἤδη παρέχεται ἀπὸ αὐτὴν τὴν παροῦσαν ζωὴν εἰς ὅσους εἰλικρινῶς καὶ ἐκ βάθους ψυχῆς τὴν ἐκζητοῦν.

Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος Αὐτοῦ εἶη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Ἁγία καὶ Μεγάλη Τεσσαρακοστὴ ,βιά

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης πάντων ὑμῶν

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ

*Πατριαρχική Απόδειξις
ἐπὶ τῷ Ἁγίῳ Πάσχα*

† Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Σ

ΕΛΕΩΙ ΘΕΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ - ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ

ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

ΠΑΝΤΙ ΤΩΙ ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΧΑΡΙΝ, ΕΙΡΗΝΗΝ ΚΑΙ ΕΛΕΟΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΩΣ ΑΝΑΣΤΑΝΤΟΣ ΣΩΤΗ-
ΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Καὶ πάλιν μετὰ χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἀπευθύνομεν πρὸς ὑμᾶς τὸν χαρμόσυ-
νον καὶ πλήρη ἐλπίδων χαιρετισμὸν «Χριστὸς Ἄνέστη»!

Αἱ συγκυρίαὶ καὶ τὰ γεγονότα τῆς συγχρόνου ἐποχῆς φαίνονται μὴ δι-
καιολογοῦντα τὸ χαρμόσυτον τοῦ χαιρετισμοῦ μας. Αἱ συντελεσθεῖσαι ἤδη φυ-
σικαὶ καταστροφαὶ ἐκ τῶν σεισμικῶν δονήσεων καὶ τῶν θαλασσίων ὑπερκυ-
μάτων καὶ αἱ ἐπαπειλούμεναι τοιαῦται ἐκ τῆς πιθανολογουμένης ἐκρήξεως
τῶν πυρηνικῶν ἐργοστασίων, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀνθρωποθυσίαι ἐκ τῶν πολεμικῶν
συρράξεων καὶ τῶν τρομοκρατικῶν ἐνεργειῶν, ἐμφανίζουσιν τὸν κόσμον μας
δεινῶς πληγωμένον καὶ σφαδάζοντα ὑπὸ τὴν πίεσιν φυσικῶν καὶ πνευματικῶν
κακῶν δυνάμεων.

Ἐν τούτοις, ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἶναι γεγονὸς ἀληθινὸν καὶ παρέχει
εἰς τοὺς πιστοὺς χριστιανοὺς τὴν βεβαιότητα καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους
τὴν δυνατότητα τῆς ὑπερβάσεως τῶν δυσμενῶν ἐπακολούθων τῶν φυσικῶν
καταστροφῶν καὶ τῶν ψυχικῶν ἐκτροπῶν.

Ἡ φύσις ἐπαναστατεῖ ὅταν ἡ ὑπερφίαλος ἀνθρωπίνη διάνοια ἀποπειρᾶται
νὰ τιθασεύσῃ τὰς ἀπειρομεγέθεις δυνάμεις τὰς ὁποίας ἔχει ἐμπερικλείσει ὁ Δη-
μιουργὸς εἰς τὰ φαινομενικῶς ἀσήμαντα εἰς ὄγκον καὶ ἀδρανῆ στοιχεῖα τῆς.
Θεωροῦντες πνευματικῶς τὰ δυσμενῆ φυσικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα πλήττουν
τὸν πλανήτην μας ἐπανειλημμένως καὶ διαδοχικῶς κατὰ τοὺς ἐσχάτους τού-
τους καιροὺς, πλησιάζομεν εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἀπόψεως ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι
ἀνεξάρτητα τῆς πνευματικῆς ἐκτροπῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τὰ σημεῖα τῆς
ἐκτροπῆς, ὅπως ἡ πλεονεξία, ἡ ἀπληστία, ἡ ἀκόρεστος ἐπιθυμία τοῦ πλοῦτου
ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀδιαφορίαν διὰ τὴν πτωχείαν τῶν πολλῶν τὴν ὁποί-
αν συνεπιφέρει ὁ ὑπέρμετρος πλουτισμὸς τῶν ὀλίγων, δὲν φαίνονται διὰ τοὺς
φυσικοὺς ἐπιστήμονας νὰ ἔχουν σχέσιν πρὸς τὰ φυσικὰ γεγονότα. Ἐν τούτοις,
διὰ τὸν πνευματικῶς ἐρευνῶντα τὸ θέμα, ἡ ἁμαρτία διαταράσσει ὄχι μόνον τὴν
ἀρμονίαν τῶν πνευματικῶν σχέσεων ἀλλὰ καὶ τῶν φυσικῶν. Ὑπάρχει μυστικῆ

σχέσις μεταξὺ τοῦ ἠθικοῦ κακοῦ καὶ τοῦ φυσικοῦ κακοῦ καὶ ἔάν θέλωμεν νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὸ δεύτερον, πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ ἀρνηθῶμεν τὸ πρῶτον.

Ὁ Ἀναστάς Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ νέος ἄνθρωπος καὶ Θεός, ἀποτελεῖ τὸ πρότυπον τῆς εὐεργετικῆς ἐπιρροῆς τοῦ ἀγίου εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον. Ἐθεράπευε τὰς φυσικὰς καὶ πνευματικὰς νόσους καὶ διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἐγαλήνευσε καὶ τὴν τεταραγμένην θάλασσαν καὶ ἐπολλαπλασίασε τοὺς πέντε ἄρτους εἰς χορτασμὸν πεντάκις χιλίων ἀνδρῶν, συνδυάζων οὕτω τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς φυσικῆς ἁρμονίας. Ἐάν θέλωμεν εἰς τὰς παρούσας δυσμενεῖς φυσικῶς καὶ πολιτικῶς καταστάσεις νὰ ἐπιδράσωμεν εὐμενῶς, δὲν ἔχομεν ἄλλην ὁδὸν ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Ἀναστάντα Χριστὸν καὶ ἀπὸ τὴν τήρησιν τῶν σωτηριωδῶν διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐντολῶν Του.

Ὁ Χριστὸς ἀνέστη καὶ συνανέστησε τὸ τέλειον ἦθος τοῦ ἀμαυρώσαντος αὐτὸ ἀνθρώπου, γενόμενος πρωτότοκος καὶ πρωτοπόρος εἰς τὴν ἀναγέννησιν τοῦ κόσμου, τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς φύσεως. Τὸ μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως δὲν εἶναι κενὸν οὐσιαστικῆς ἐπιρροῆς εἰς τὴν ποιότητα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ τῆς εὐρύθμου λειτουργίας τῆς φύσεως. Ὅσον πληρέστερον καὶ βαθύτερον θὰ βιώσωμεν τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ βάθη τῶν καρδιῶν μας, τόσον εὐεργετικώτερα θὰ εἶναι ἡ ἐπιρροή τῆς ὑπάρξεώς μας εἰς τὴν ὅλην ἀνθρωπότητα καὶ εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον. Αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἴσως δὲν ἔχουν ἀκόμη ἐπισημάνει τὴν σχέσιν αὐτὴν μεταξὺ ἀναγεννήσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀνακαινίσεως τῆς φύσεως, ἀλλὰ ἡ πείρα τῶν ἀγίων, ἡ ὁποία εἶθε νὰ εἶναι καὶ ἰδική μας πείρα, διαβεβαιοῖ ὅτι εἶναι ἐμπειρικῶς διαπιστωμένον ὅτι ὄντως ὁ ἀναγεννημένος ἐν Χριστῷ ἄνθρωπος ἀποκαθιστᾷ τὴν διατεταραγμένην ἐκ τῆς ἀμαρτίας ἁρμονίαν τῶν φυσικῶν φαινομένων. Ὁ ἅγιος ἐν Χριστῷ μετακινεῖ ὄρη ἐπ' ἀγαθῷ καὶ ὁ κακὸς καὶ ἀντίθεος ἄνθρωπος μετακινεῖ ἐδάφη καὶ ὑψώνει κύματα ὑπερμεγέθη ἐπὶ κακῷ.

Εἶθε νὰ προσεγγίσωμεν πρὸς τὴν ἀγιότητα τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ, ἵνα διὰ τῆς χάριτος Αὐτοῦ γαληνεύσωμεν τὰ φυσικὰ καὶ ἠθικὰ κύματα τὰ ὁποῖα πλήττουν τὸν σύγχρονον κόσμον μας.

Ἡ χάρις τοῦ Ἀναστάντος Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶη μετὰ πάντων ὑμῶν, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά. Γένοιτο.

Ἄγιον Πάσχα 2011

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης πάντων ὑμῶν

Ὁμιλία

*τῆς Α.Θ. Παναγιότιτος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου, ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ,
κατά τὴν ἐορτὴν τῶν ὀνομαστηρίων Αὐτοῦ*

Ἱερώτατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ Ἱεράρχαι,
Ἐξοχώτατε κ. Πρέσβυ,
Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,
Τέκνα ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

«Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε· πάλιν ἐρῶ χαίρετε» (Φίλιπ. 4, 4). Μὲ τὰ υπέρροχα αὐτὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν ὑποδεχόμεθα καὶ χαιρετίζομεν ὅλους ὑμᾶς ἐν Φαναρίῳ, ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου. Ὡς εὖ παρέστητε, ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Βαρθολομαίου καὶ Βαρνάβα καὶ ἐπὶ τοῖς ὀνομαστηρίοις τῆς ἡμετέρας Μετριότητος.

Τὸ ἀληθινὸν νόημα τῆς ἐορτῆς δὲν εἶναι ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου διὰ ἀνάπαυσιν, ἀλλὰ διὰ νόημα ζωῆς, διὰ τὴν αἰωνιότητα, διὰ «πεπληρωμένην χαράν». Ἡ ἐορτὴ εἶναι κάτι διαφορετικὸν ἀπὸ τὸν «ἐλεύθερον χρόνον», περισσότερο ἀπὸ διασκέδασιν καὶ ἀπὸ τὸ «νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας». Ὁ ἐόρτιος ἄνθρωπος, ὁ homo festinus, εἶναι ὁ ἀπελευθερωμένος ἀπὸ τὴν ἀναγκαιότητα ἄνθρωπος. «Πές μου πῶς ἐορτάζεις, γιὰ νὰ σοῦ πῶ τί ἄνθρωπος εἶσαι». Ἡ ἐορτὴ ἔχει τὸν λόγον καὶ τὴν ἀλήθειάν της, τὸν χῶρον καὶ τὸν χρόνον της, τὸ ἦθος καὶ τὸ πνεῦμα της. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐορτάζωμεν ὅταν θέλωμεν, ὅπου θέλωμεν καὶ ὅπως θέλωμεν. Ἡ ἐορτὴ εἶναι πάντοτε παραδοσιακὴ, πάντοτε κοινοτικὴ· δὲν εἶναι ποτὲ «ἀτομικὴ ὑπόθεσις». «Ἄν ἀληθεύει πῶς ὁ ἄνθρωπος ἐκφράζεται καλύτερα καὶ καθαρότερα ὅταν γιορτάζει καὶ εἶναι χαρούμενος· ἂν ἀληθεύει πῶς ἡ θρησκεία εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἔνθετη χαρὰ καὶ συνεπῶς ἐορτασμός, τότε ὁ Χριστιανισμὸς κατανοεῖται καλύτερα μέσα ἀπὸ τὴν χαρὰ καὶ τὴν γιορτὴν τοῦ παρὰ μέσα ἀπὸ ἀφηρημένες καὶ θεολογικὰς διατυπώσεις. Ὁ Χριστιανισμὸς, καὶ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἰδιαίτερα, ἤδη ἀπὸ τὴν πρῶτην μέραν, ἐξέφρασε καὶ ἐσάρκωσε τὴν πίστην του, τὴν κατανόησιν τοῦ κόσμου καὶ τὴν θεώρησιν τῆς ζωῆς, μέσα ἀπὸ ἕνα δίκτυον ἐορτῶν ποὺ ἀγκάλιαζαν ὀλόκληρον τὸ ἔτος. Μποροῦμε νὰ ποῦμε χωρὶς ὑπερβολὴν πῶς ὁ πιστὸς ζεῖ ἀπὸ γιορτὴν σὲ γιορτὴν» γράφει σύγχρονος ὀνομαστὸς ὀρθόδοξος θεολόγος (π. Α. Schemmann).

Αὐτὸ ποὺ συνιστᾶ τὴν ἑορτὴν εἶναι ἡ εὐλογία καὶ ἡ παρουσία τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ δὲν ὑπάρχει ἑορτὴ, ἡ ὁποία νὰ μὴν τρέφεται ἀπὸ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, ἑορτὴ χωρὶς Θεϊαν λειτουργίαν. Ὁρθότατα, ἡ χριστιανικὴ ἑορτὴ χαρακτηρίζεται ὡς «σχολή». Εἶναι ἡ «σχολή» τῶν Ἀρχαίων, ποιητικὸς χρόνος ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν ἀναγκῶν, ὑπέρβασις τῆς λογικῆς τῆς καθημερινότητος, χρόνος εὐχαριστίας. Κατὰ τὰς ἑορτὰς ἀλλάζει οὐσιαστικῶς ἡ σχέσις ἡμῶν μὲ τὸν ἑαυτὸν μας, μὲ τὸν συνάνθρωπον, μὲ τὸν κόσμον. Βιώνομεν τὴν ζωὴν ὡς δῶρον, τὸν ἄλλον ὡς ἀδελφόν, τὸν κόσμον ὡς «καλὸν λῖαν». Ὁ γογγυσμός, ἡ ἀθυμία, ἡ ἀπαισιοδοξία δὲν συμβιβάζονται μὲ τὸ πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς ἑορτῆς. Ἡ ἑορτὴ εἶναι ἕξοδος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μας καὶ τὰς μερίμνας του, αἴσθησις κοινότητος καὶ κοινωνίας. Ὅ,τι κλείνει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν εἰρκτὴν τοῦ ἀτομισμού καὶ τοῦ δικαιοματισμοῦ, ὅ,τι ἐνισχύει τὴν ἐνασχόλησιν μὲ τὸν ἑαυτὸν μας, εἶναι ξένον πρὸς τὴν χριστιανικὴν πνευματικότητα, ἡ ὁποία εἶναι θεοκεντρικὴ καὶ αὐταπαρνησιακὴ. «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθήτω μοι» (Ματθ. 16, 24).

Δυστυχῶς, αὐτὰ αἰ ἀλήθειαι φαίνεται ὅτι λησμονοῦνται σήμερον. Ὁ κυρίαρχος ἐκδιονυσιασμός τῶν ἑορτῶν ἀποτελεῖ ὄχι μόνον πνευματικὴν, ἀλλὰ ἀνθρωπολογικὴν καὶ πολιτιστικὴν ἀνατροπὴν. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἑορτάζει τὸν ἑαυτὸν του, τὰς θεοποιημένας ἀτομικὰς ἀνάγκας καὶ ἐπιθυμίας του. Τελικῶς, ὁ ἑορτασμός τὸν ὑποτάσσει βαθύτερα εἰς τὸ ἔχειν καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Πουθενὰ δὲν ἀποκαλύπτονται τόσον ἔντονα αἱ ἀντιφάσεις τῆς ζωῆς τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου καὶ ἡ μοναξιά του ὅσον εἰς τὰς ἑορτὰς του.

Δι' ἡμᾶς ἡ ἑορτὴ εἶναι πάντοτε ἀποκάλυψις τῆς ζωῆς ὡς κοινωνίας καὶ σχέσεων. Ἑορτάζοντες, συνεορτάζομεν. Ἡ ἑορτὴ εἶναι ἡμέρα ἐνθυμήσεως ἀληθειῶν ζωτικῶν. Τὰ σημερινὰ ὀνομαστήρια ἡμῶν εἶναι καιρὸς δοξολογίας τοῦ πανοικτίρμονος Θεοῦ δι' ὅσα ἐπεδαψίλευσεν εἰς ἡμᾶς.

Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μᾶς ἠξίωσεν νὰ συμπληρώνωμεν ἐφέτος πενήντα ἔτη ἱερωσύνης. Ἦταν ἡ 13η Αὐγούστου 1961 ὅταν εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τῆς γενετείρας ἡμῶν Ἰμβρου, ἐλάβομεν διὰ τῶν σεπτῶν χειρῶν τοῦ γέροντος ἡμῶν Μητροπολίτου Ἰμβρου καὶ Τενέδου Μελίτωνος τὴν χάριν τῆς ἱερωσύνης καὶ τὸ ὄνομα Βαρθολομαῖος, εἰς μνήμην τοῦ λογιωτάτου συμπολίτου ἡμῶν Βαρθολομαίου τοῦ Κουτλουμουσιανοῦ.

Πρὶν ἀπὸ πενήντα ἔτη, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1961, ἀπεφοιτήσαμεν ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, ὅπου ἐμαθητεύσαμεν ἐπὶ ἑπταετίαν καὶ ἀργότερον διηκονήσαμεν ἐπὶ τετραετίαν. Εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν ὁ Ὅποιος ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τὴν ἐμπειρίαν τῆς μαθητείας, τῆς κοινωνίας τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀσκήσεως καὶ προσευχομέθα ὅπως εὐδοκίη νὰ ἀνοίξουν καὶ πάλιν αἱ πύλαι τῆς τροφῆς Σχολῆς, αἰ ὁποῖαι τὰ τελευταῖα τεσσαράκοντα ἔτη παραμένουν

κλεισταί, καὶ νὰ γίνῃ τὸ ποθούμενον.

Ἐκ βάθους καρδίας δοξάζομεν τὸν φιλόανθρωπον Θεὸν ἐπὶ τῇ συμπληρώσει κατὰ τὸ τρέχον ἔτος εἰκοσαετοῦς Πατριαρχίας, ἥτοι διακονίας τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τοῦ ἐν τῇ Πόλει ἡμῶν καὶ ἀνά τὸν κόσμον λαοῦ τοῦ Θεοῦ, τῆς καταλλαγῆς καὶ τῆς εἰρήνης τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου του.

Εὐχεσθε, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ, νὰ στηρίξῃ ὁ Θεὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Γένος. Εὐχαριστοῦμεν πάντας ὑμᾶς διὰ τὴν παρουσίαν σας εἰς τὴν Βασιλίδα τῶν Πόλεων, διὰ νὰ τιμήσωμεν τὴν ἱερὰν μνήμην τῶν Ἀποστόλων Βαρθολομαίου καὶ Βαρνάβα καὶ νὰ συνεορτάσωμεν τὰ ὀνομαστήρια τῆς ἡμετέρας Μετριότητος. Ἰδιαιτέρας εὐχαριστίας ἀπευθύνομεν πρὸς τὸν Ἱερώτατον ἐκπρόσωπον τοῦ λίαν ἡμῖν προσφιλοῦς Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Κυρίλλου, κατὰ τὰ προσφάτως καθιερωθέντα.

Ἡ χάρις τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ εἶη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
κατά τήν ἑόρτιον Θ. Λειτουργίαν, εἰς τήν Ἱερὰν Μονήν
Παναγίας Σουμελᾶ Τραπεζοῦντος (15 Αὐγούστου 2011)

*Ὁμιλία τῆς Α.Θ. Παναγιότιτος
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου
εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Παναγίας Σουμελᾶ Τραπεζοῦντος
(15 Αὐγούστου 2011)*

Ἱερώτατοι ἀδελφοί,
Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,
«Ἐκ περάτων συνέδραμον ἀποστόλων οἱ πρόκριτοι θεαρχίῳ νεύματι τοῦ
κηδεῦσαί σε».

Μετὰ τῶν προκρίτων τῶν ἀποστόλων συνήλθομεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ πα-
λαίφατον τοῦτο κατοικητήριον τῆς Παμμακαρίστου Θεοτόκου, εὐγενεῖ ἀδεία
καὶ φιλόφρονι συνεργασίᾳ τῶν ἐντίμων τοπικῶν ἀρχῶν τῆς Τουρκίας, πρὸς
τὰς ὁποίας καὶ ἐκφράζομεν τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὰς εὐχαριστίας μας, διὰ
νὰ ἐορτάσωμεν καὶ ἐφέτος τὴν πάνσεπτον Κοίμησιν καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς με-
τάστασιν αὐτῆς.

Ἀνήλθομεν εἰς τὸ ὄρος τῆς Θεομητορικῆς παρουσίας, διὰ νὰ τιμήσωμεν κατὰ
χρῆος τὸ «ὄρος τὸ πῖον καὶ τετυρωμένον ἐν Πνεύματι». Ἀνήλθομεν εἰς τὸ ὄρος
τοῦ Μελᾶ, ὄχι διὰ νὰ ἀποχαιρετίσωμεν τὴν εἰς οὐρανοὺς αἰρομένην Μητέρα
τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἀλλὰ διὰ νὰ ὑμνήσωμεν αὐτὴν ὡς τὴν μεθόριον μεταξύ Θεοῦ
καὶ ἀνθρώπων, ὡς τὴν μεθισταμένην εἰς τὰ ἄνω, ἀλλ' οὐδέποτε ἀφισταμένην
τοῦ κόσμου, ὡς αἰεὶ παροῦσαν ἐν αὐτῷ καὶ διηνεκῶς δεομένην ὑπὲρ τῆς τῶν
ἀνθρώπων ζωῆς καὶ σωτηρίας.

Ἀνήλθομεν εἰς τὸ ὄρος τοῦτο τὸ ἅγιον, τὸ καθηγιασμένον διὰ τῆς ἐπὶ αἰῶνας
παρουσίας τῆς ἱεράς καὶ θαυματουργοῦ εἰκόνας τῆς Κυρίας τοῦ Πόντου, τῆς
Ἀθηνιώτισσας Παναγίας, τῆς Παναγίας Σουμελᾶ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἀσκητικῶν
πόνων καὶ τῶν δακρύων τῶν ἐνταῦθα ἰσαγγέλως βιωσάντων πατέρων, τῶν
ὁποίων ἀσφαλῶς αἱ ψυχαὶ ἀοράτως παρίστανται συναγαλλόμεναι καὶ συνο-
δεύουσαι τοὺς ἀναπληροῦντας αὐτοὺς σήμερον εὐλαβεῖς προσκυνητάς, διὰ νὰ
ἀνυψωθῶμεν καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτῆς ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια καὶ ἐφήμερα εἰς τὰ πνευ-
ματικά καὶ οὐράνια, διὰ νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἔστω καὶ ἐπ' ὀλίγον ἐκ τῶν λυ-
πηρῶν ἐπαγωγῶν τῆς ἀνθρωπίνης καθημερινότητος.

Ἀνήλθομεν ἐκπληροῦντες τὴν μύχιον ὑπόσχεσίν μας, ἡ ὁποία μετεποίηθη
εἰς καρδιακὴν προσευχὴν, νὰ μᾶς ἀξιώσῃ ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος, νὰ μᾶς ἀξιώσῃ

ἡ Παναγία ἢ Σουμελιώτισσα, νὰ τὴν πανηγυρίσωμεν καὶ πάλιν εἰς τὸν ἱερὸν βράχον τῆς, εἰς τὸν στενὸν τοῦτον ἀλλ' ὄντως εὐρύχωρον, ὅπως αὐτὴ, καὶ ἡλιοστάλακτον θρόνον τῆς, εἰς τὸν ὁποῖον κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐψάλαμεν διὰ πρώτην φορὰν μετὰ πολυετῆ σιωπὴν καὶ μὲ βαθυτάτην συγκίνησιν τὸ «νενίκηται τῆς φύσεως οἱ ὄροι» καὶ ἠκούσαμεν νὰ ἤχοῦν μυστικῶς «τὰ τριανταπέντε σήμαντρα καὶ οἱ δεκαοχτὼ καμπάνες» τῆς Σουμελιώτισσας.

Καὶ ἰδοῦ, ἀδελφοί καὶ τέκνα, «πεποικιλμένη τῇ θείᾳ δόξῃ» μᾶς ὑποδέχεται καὶ ἐφέτος ἡ πανύμνητος Θεοτόκος, παλαιούς καὶ νέους προσκυνητάς, ἐξ Ἑλλάδος καὶ Ρωσίας καὶ Γεωργίας καὶ Οὐκρανίας καὶ Κύπρου καὶ ἐκ τῶν τῆς οἰκουμένης περάτων, Ποντίους καὶ φιλοποντίους, καὶ ὅλα τὰ πιστὰ τέκνα τῆς, καὶ μᾶς ἀσπάζεται ὅλους μητρικῶς, χαίρουσα διὰ τὴν ἔλευσίν μας καὶ ἐπισκιάζουσα ἡμᾶς «τῇ φωτοφόρῳ καὶ θείᾳ» αὐτῆς χάριτι.

Μαζί τῆς μᾶς ὑποδέχονται πανηγυρίζοντες οἱ κτίτορες τῆς ἱεῤῃς ταύτης Μονῆς Σωφρόνιος καὶ Βαρνάβας, καὶ οἱ μετὰ τῶν ἀποστόλων παρεπιδημοῦντες σήμερον ἐνταῦθα οὐράνιοι ἔνοικοι τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῆς Κερασοῦντος, τῆς Σινώπης καὶ τῆς Ματζούκης, τοῦ Βαζελώνος καὶ τοῦ Περιστερεῶτος, ἀναβοῶντες μετὰ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ «ὦ τῶν ὑπὲρ ἔννοϊαν θαυμάτων τῆς ἀειπαρθένου καὶ Θεομήτορος», ἐπολίσθη τὸ ὄρος πρὸς χάριν τῆς «Πόλεως τοῦ Θεοῦ».

Μαζί τῆς καὶ ἡ χορεία τῶν εὐλαβῶν τέκνων τῆς, τὰ ὁποῖα ἀνὰ τοὺς αἰῶνας ἐστήριζαν, ἐνίσχυσαν, ἐκραταίωσαν καὶ ἐμεγάλυναν τὸ ἱερὸν αὐτὸ Σταυροπήγιον. Μαζί τῆς καὶ τὰ πλήθη τῶν Ποντίων, τὰ ὁποῖα ἐπὶ δεκαεξὶ αἰῶνας ἤναπτον ἐνώπιον τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνης τῆς τὴν λαμπάδα τῆς προσκυνήσεως καὶ τῆς ἀγάπης των πρὸς τὴν Δέσποιναν τοῦ Κόσμου, τὴν Πλατυτέραν τῶν οὐρανῶν, τὴν ἰδικὴν των Παναγίαν, τὴν Σουμελιώτισσαν.

Μαζί τῆς καὶ μαζί μας σήμερον καὶ τὰ πλήθη τῶν Ποντίων, τὰ ὁποῖα τὴν τιμοῦν εἰς τὴν ἐν Βερμίῳ Ἱερὰν Μονὴν τῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς τέκνα τῆς, τὰ ὀρθοδόξως τιμῶντα τὴν ἔνδοξον Κοίμησίν τῆς, τὰ ὁποῖα νοερῶς καταστέφουν ἐν ἄσμασι τὴν Πανύμνητον Μητέρα τοῦ Κυρίου καὶ τῆς προσφέρουν, δῶρον ταπεινόν ἀλλ' ἐγκάρδιον, τὸ θυμίαμα τῆς εὐλαβείας των, τὸ ἔλαιον τῆς ὑπομονῆς των, τὸ μῦρον τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς ἀγάπης των.

«Ἐκ περάτων συνέδραμον ἀποστόλων οἱ πρόκριτοι θεαρχίῳ νεύματι τοῦ κηδεῦσαι σε», ψάλλει διὰ τὴν σημερινὴν ἑορτὴν ἡ εὐλαλος γλῶσσα τοῦ ἱεροῦ ὕμνογράφου. Ὅμως, ὁ λόγος του δὲν διακόπτεται εἰς τὴν λέξιν «κηδεῦσαι», ἀλλὰ συνεχίζει, καθὼς συνεχίζει καὶ ἡ ἱστορία τῆς Παναχράντου Παρθένου, καθὼς συνεχίζει καὶ ἡ ἱστορία τοῦ κόσμου.

Συνέδραμον οἱ ἀπόστολοι διὰ νὰ κηδεύσουν τὴν Παναγίαν Μητέρα, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ ἔγιναν μάρτυρες ἐνὸς ἀπερινοήτου θαύματος, «θεώμενοι» αὐτὴν «ἀπὸ γῆς αἰρομένην πρὸς ὕψος», ὀρῶντες πρὸς ζωὴν μεταβαίνουσιν τὴν κυή-

σασαν τὴν ζωὴν καὶ ἀνατρέπουσαν διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν τοὺς ὄρους τῆς φύσεως. Ὁ θάνατος μεταποιεῖται μὲ τὴν Κοίμησίν της εἰς ζωὴν καὶ ὁ τάφος εἰς κλίμακα μεταγούσαν πρὸς οὐρανόν. Ὅντως, «νενίκηνται τῆς φύσεως οἱ ὄροι».

Ἴδου τὸ θαῦμα! Ἴδου τὸ ἀκατάληπτον «καὶ ἀγγέλοις καὶ βροτοῖς» ἐπὶ τῇ Θεοτόκῳ τελούμενον μυστήριον! Ἴδου τὸ οὐράνιον μήνυμα τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς αἰσιοδοξίας, τὸ ὅποιον μᾶς δίδει ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος κατὰ τὴν πανευφρόσυνον αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἐνδόξου Κοιμήσεώς της.

Ὅσοι προσήλθομεν ἐνταῦθα, δὲν ἤλθομεν διὰ νὰ τὴν κηδεύσωμεν, δὲν ἤλθομεν διὰ νὰ κλαύσωμεν καὶ νὰ θρηνησωμεν τὴν ἀπώλειάν της, ἀλλὰ διὰ νὰ τὴν τιμήσωμεν ὡς αἰεὶ ζῶσαν Μητέρα τῆς Ζωῆς.

Ὅσοι προσήλθομεν ἐνταῦθα, ἤλθομεν διὰ νὰ γίνωμεν καὶ ἡμεῖς θεαταὶ τοῦ θαύματος τῆς Θεομήτορος· θεαταὶ τοῦ θαύματος τῆς μεταλλαγῆς τοῦ θανάτου εἰς ζωὴν, τῆς μεταλλάξεως τῶν λυπηρῶν ἐπὶ τὰ θυμηδέστερα. Ἐδῶ «σὲ πιάθουν κλάματα – καὶ ὅποιος δὲν τὸ χεῖ αἰσθανθεῖ, δὲν ξέρει ἀπὸ θαύματα».

Ὅσοι προσήλθομεν ἐνταῦθα, δὲν ἤλθομεν διὰ νὰ θρηνησωμεν ἀπωλείας, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀνανεώσωμεν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πίστιν ὅτι καὶ ἐκ τοῦ θανάτου εἶναι δυνατόν νὰ ὀδηγηθῶμεν εἰς τὴν ζωὴν, ἀρκεῖ νὰ πιστεῦσωμεν εἰς τὴν Παναγίαν Μητέρα μας εἰλικρινῶς καὶ ἀκραδάντως· ἀρκεῖ νὰ ἐμπιστευθῶμεν ἐν ἐνότῃ πιστεως καὶ πνεύματος «ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν» εἰς τὴν μητρικὴν της ἀγάπην καὶ εἰς τὴν ἀνύστακτον πρὸς τὸν Πανοικτίρμονα Υἱόν της μεσιτείαν της.

Ὅσοι προσήλθομεν ἐνταῦθα, ἄς μὴ περιορισθῶμεν νὰ τὴν ἀτενίζωμεν «αἰρομένην πρὸς ὕψος», ἄς μὴ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὸ φυσικὸν αὐτὸ ὕψος, τὸ ὄρος Μελαῖ, εἰς τὸ ὅποιον ἀνήλθομεν σήμερον διὰ νὰ προσκυνήσωμεν τὴν Χάριν της καὶ νὰ ἐορτάσωμεν τὴν ἔνδοξον Κοίμησίν της. Ἄς ἀξιοποιήσωμεν τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον ὡς ὄντως κλίμακα διὰ νὰ ἀνέλθωμεν καὶ ἡμεῖς πρὸς τὸν Υἱόν της.

Ἄς μὴ ἀρκεσθῶμεν μόνον εἰς τὴν ἄνοδόν μας πρὸς «τὸ θεῖον τοῦτο ὄρος καὶ ἅγιον» τῆς Θεομήτορος, ἀλλὰ ἄς φροντίσωμεν νὰ παραμερίσωμεν «πᾶν ὄρος καὶ βουνόν», τὸ ὅποιον παρακωλύει τὴν ἐπικοινωνίαν μας μὲ τὸν Θεὸν καὶ τὴν Παναγίαν Μητέρα μας. Ἄς ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὰ δεσμεύοντα τὴν ψυχὴν μας ποικιλώνυμα πάθη, ἄς ἀποκηρύξωμεν τὸν ἐγωϊσμόν καὶ τὴν φιλαυτίαν, τὰ ὅποια δημιουργοῦν μὲν εἰς τὸν ἄνθρωπον προσωρινῶς τὴν ψευδαίσθησιν τῆς ἰσχύος καὶ τῆς αὐταρκειάς, ὀδηγοῦν ὅμως αὐτὸν τελικῶς εἰς τὴν αὐτοκαταστροφὴν. Ἄς προκρίνωμεν ἀντ' αὐτῶν τὴν ἀνυπέβλητον δύναμιν τῆς ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης καὶ τὴν ἀκατανίκητον ἰσχύν τῆς ὑψοποιοῦ ταπεινώσεως, αἱ ὅποια ἐκόσμουσαν τὴν Παναγίαν Παρθένον εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νὰ ἀξιωθῇ νὰ γίνῃ ἡ Χώρα τοῦ ἀχωρήτου Θεοῦ καὶ νὰ μακαρίζεται ὡς ἡ Πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν καὶ ὡς Κυρία τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιλογὴν καλοῦμεν μετὰ πολλῆς ἀγάπης πάντας ὑμᾶς, ὥστε

ή συγκίνησις ἐκ τῆς ἱεράς αὐτῆς ἀποδημίας εἰς τὴν Θεομητοροφρούρητον Μονὴν τῆς Παναγίας Σουμελᾶ νὰ μὴ ἀποτελέσῃ προσωρινὸν μόνον συναίσθημα συντόμως ἐξατμιζόμενον, ἀλλ' ἀφορμὴν ριζικῆς ἀλλαγῆς καὶ μεταστροφῆς τοῦ ἔσω ἡμῶν ἀνθρώπου εἰς τον κατὰ Θεὸν κτισθέντα καινὸν ἄνθρωπον.

Τοιοτοτρόπως θὰ ζήσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ θαῦμα, τὸ ὁποῖον ἐβίωσαν οἱ ἀπόστολοι, καὶ θὰ αἰσθανθῶμεν τὸ στοργικὸν χέρι τῆς πανυπερευλογημένης Θεοστόκου νὰ σφογγίξῃ τὰ δάκρυά μας καὶ νὰ μᾶς ἐνθαρρύνῃ διὰ νὰ ἀγωνισθῶμεν ἔτι πλέον τὸν καλὸν ἀγῶνα, νὰ διατηρῶμεν ἄσβεστον τὴν κανδήλαν τῆς πρὸς αὐτὴν ἀγάπης καὶ πίστεως καὶ εἰς τὸ μέγα αὐτὸ Μοναστήρι της τοῦ Πόντου ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ψυχὰς μας.

Ἄδελφοὶ Πόντιοι, σεῖς ποὺ εἶσθε ἐδῶ παρόντες καὶ σεῖς ποὺ μᾶς βλέπετε καὶ μᾶς ἀκοῦτε εἰς ὅλον τὸν κόσμον, σᾶς στέλνομε πολλὰ χαιρετίσματα καὶ τὴν Πατριαρχικὴν μας εὐλογίαν ἀπὸ τὴν Παναγία Σουμελᾶ, ἀπὸ τὸ μοναστήρι της ποὺ σᾶς μιλά, μιλά εἰς τὰ τρίσβαθα τῆς ψυχῆς σας καὶ συγκλονίζει τὴν ὑπαρξίν σας - ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκεσθε. Σᾶς χαιρετοῦμε ἀπὸ τὸν τόπον ὅπου εὐρίσκονται οἱ ρίζες σας. «Παρχαρομᾶνα ἐλάλεσεν» καὶ ἡμεῖς, ἀνταποκρινόμενοι εἰς τὸ κάλεσμά της, ἤλθαμε ἐδῶ ἐκ μέρους ὅλων σας, τῶν ἀπανταχοῦ Ποντίων.

*Μήνυμα τῆς Α.Θ. Παναγιότιτος
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου,
ἐπὶ τῇ 1ῃ Σεπτεμβρίου, ἡμέρα προσευχῆς
ὕπὲρ τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος*

Ἀριθμ.Πρωτ.758

† Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Σ
ΕΛΕΩΙ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩΙ ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΧΑΡΙΝ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΝ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ ΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ ΚΥΡΙΟΥ
ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ καταξίώνει ἡμᾶς σήμερον ὅπως ἐναρξώμεθα ἐνὸς εἰσέ-
τι ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, ἐνὸς εἰσέτι ἐορτολογικοῦ κύκλου, ἐντὸς τῶν εὐλο-
γημένων εὐκαιριῶν τοῦ ὁποίου καλούμεθα νὰ καταβάλλωμεν ἀγῶνα πνευ-
ματικὸν διὰ νὰ ἀξιοποιήσωμεν καλλίτερον τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν δυνατότητα τοῦ
γενέσθαι «καθ' ὁμοίωσιν» Θεοῦ ὥστε νὰ καταστῶμεν καὶ ἡμεῖς ἅγιοι Αὐτοῦ.

Ἡ σημερινὴ ὁμως ἡμέρα, ἡ 1η Σεπτεμβρίου, ἡ πρώτη τοῦ νέου ἐκκλησια-
στικοῦ ἔτους, εἶναι ἀφιερωμένη, πρωτοβουλία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου,
καὶ εἰς τὴν προσευχὴν διὰ τὸ φυσικὸν περιβάλλον. Ἡ δὲ πρωτόβουλος αὕτη
ἀπόφασις οὐδόλως τυγχάνει ἄσχετος πρὸς τὴν ἀνωτέρω σημειολογίαν τῆς ση-
μερινῆς ἡμέρας, καθὼς ὁ πνευματικὸς ἀγὼν ὁ ὁποῖος ἐπιφέρει τὴν καλὴν ἀλλοί-
ωσιν τοῦ ἀνθρώπου συμβάλλει καὶ εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν σχέσεών του πρὸς
τὸ περιβάλλον καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς εὐαισθησίας τοῦ ἀνθρώπου ὑπὲρ
τῆς προστασίας καὶ διαφυλάξεως αὐτοῦ.

Δοξολογοῦμεν, λοιπόν, σήμερον τὸ ἅγιον ὄνομα τοῦ Θεοῦ, διότι ἐχάρισεν
εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ διατηρεῖ καὶ συνέχει τὴν φύσιν, ὡς τὸ καταλληλό-
τατον περιβάλλον διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ὑγιεινὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος καὶ τοῦ
πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου. Ταυτοχρόνως δὲν δυνάμεθα ὁμως νὰ παρασιωπή-
σωμεν καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν τιμᾷ πρεπόντως τὴν δωρεάν ταύ-
την τοῦ Θεοῦ καὶ καταστρέφει τὸ περιβάλλον, ἐκ πλεονεξίας ἢ ἐξ ἄλλων ἐγωϊ-
στικῶν ἐπιδιώξεων.

Τὸ περιβάλλον ἡμῶν ἀποτελεῖται, ὡς γνωστόν, ἐκ τοῦ ἐδάφους, τῶν ὑδά-
των, τοῦ ἡλίου, τοῦ ἀέρος ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πανίδος καὶ τῆς χλωρίδος. Ὁ ἄνθρω-
πος δύναται νὰ ἐκμεταλλεύηται πρὸς ἴδιον ὄφελος τὴν φύσιν μέχρις ὅμως ἐνὸς

όριου, ώστε να διασφαλίζεται η άειφορία, ήτοι η δυνατότης αναπαραγωγής των καταναλωθέντων ενεργειακών πόρων αλλά και των έμβίων, αλόγων, κτισμάτων. Άλλωστε, η καλώς έννοουμένη εκμετάλλευσις τής φύσεως αποτελεί και έντολήν του Θεού προς τον άνθρωπον, προ και μετά την πτώσιν αυτού. Η υπέρβασις όμως του όριου τούτου, ήτις δυστυχώς αποτελεί φαινόμενον των δύο τελευταίων αιώνων εις τήν ιστορίαν του ανθρώπινου γένους, καταστρέφει τήν άρμονίαν των φυσικων συνισταμένων του περιβάλλοντος και οδηγεί εις τον κορεσμόν και τήν νέκρωσιν τής δημιουργίας, αλλά και αυτού τούτου του ανθρώπου, ό οποίος δεν δύναται να επιβιώσῃ έντος άπερρυθμισμένων εις βαθμόν μη αναστρέψιμον οικοσυστημάτων. Άποτέλεσμα δέ του φαινομένου τούτου είναι η εμφάνισις και έξάπλωσις ασθeneιών προκαλουμένων υπό του, ανθρώπινῃ εϋθύνη, μολυσμοϋ των διατροφικων άγαθων.

Εις τας ημέρας μας, όρθως μὲν τονίζεται η μεγάλη σημασία των δασων και έν γενει τής χλωρίδος δια τήν άειφορίαν του γηίνου οικοσυστήματος ως και τήν διασφάλισιν των ύδατινων πόρων, αλλά δεν πρέπει να υποτιμάται και η μεγάλη συμβολή των ζώων εις τήν εϋρυθμον λειτουργίαν αυτού. Τα ζώα άνέκαθεν υπήρξαν φίλοι του ανθρώπου και οί υπηρέται των ανθρώπινων άναγκων καθως παρεΐχον και παρέχουν εις αυτόν τροφήν, ένδυσιν, μεταφορικόν έργον αλλά και προστασίαν και συντροφικότητα. Στενοτάτη είναι η σχέση του ανθρώπου με τα ζώα, ως καταδεικνύεται εκ του γεγονότος ότι αυτά έπλάσθησαν τήν ιδίαν ήμέραν με αυτόν (Γεν. 1, 24-31) η και εκ τής δοθείσης υπό του Θεού έντολής εις τον Νώε όπως διασώσῃ έν ζευγος έξ εκάστου είδους από τον επικείμενον κατακλυσμόν (Γεν. 6, 19). Τυχάνει χαρακτηριστικόν τὸ γεγονός ότι ο Θεός επιδεικνύει ιδιαίτεράν μέριμναν δια τήν διάσωσιν του ζωϊκού βασιλείου. Εις τους βίους των Αγίων αναφέρονται πολλαί διηγήσεις δια τας άρίστας σχέσεις μεταξύ Αγίων και άγρίων ζώων, τα όποια υπό άλλας συνθήκας δεν διατηροϋν φιλικάς σχέσεις προς τον άνθρωπον. Βεβαίως αυτό δεν όφείλεται εις τήν κακήν φύσιν των, αλλά εις τήν αντίστασιν του ανθρώπου προς τήν Χάριν του Θεού και τήν συνεπακόλουθον συγκρουσιακήν σχέσηιν αυτού μετά των στοιχείων και των αλόγων έμβίων όντων τής φύσεως. Άλλωστε, συνέπεια τής διαταράξεως τής σχέσεως των πρωτοπλάστων προς τον Δημιουργόν των και Θεόν ήτο και η διατάραξις των σχέσεων αυτών μετά του περιβάλλοντος: «έπικατάρατος η γη έν τοις έργοις σου έν λύπαις φάγη αυτήν πάσας τας ημέρας τής ζωής σου: άκάνθας και τριβόλους άνατελεΐ σοι, και φάγη τον χόρτον του άγροϋ. Έν ιδρωτί του προσώπου σου φάγη τον άρτον σου, έως του άποστρέψαι σε εις τήν γην, έξ ής έλήφθης» (Γεν. 3, 17-19) Η ειρήνευσις του ανθρώπου μετά του Θεού συνεπάγεται και τήν ειρήνευσιν αυτού μετά των στοιχείων τής φύσεως.

Είναι φανερόν, κατόπιν τούτων, ότι η άγαθή σχέση του ανθρώπου προς τὸ περιβάλλον αναπτύσσεται όταν παραλλήλως αναπτύσσεται άγαθή σχέση του

πρὸς τὸν Θεόν. Τυχάνει γνωστὴ ἡ ἀφήγησις τοῦ Συναξαριστοῦ περὶ τῆς ἐμπειρίας τοῦ Μεγάλου Ἀντωνίου, ὁ ὁποῖος εἰς ἡλικίαν ἐνενήκοντα ἐτῶν ἀπεφάσισε, καθοδηγηθεὶς ὑπὸ Ἀγγέλου Κυρίου, νὰ πορευθῆ ἑνδότερον τῆς ἐρήμου πρὸς ἀναζήτησιν καὶ ἄλλου ἀναχωρητοῦ, τοῦ Ὁσίου Παύλου τοῦ Θηβαίου, ἵνα λάβῃ παρ' αὐτοῦ ὠφέλειαν πνευματικὴν. Πορευθεὶς ἐπὶ τριήμερον εἰς ἀναζήτησιν αὐτοῦ καὶ ἰχνηλατήσας σημεῖα θηρίων ἀγρίων, συνήντησε λέοντα, ὁ ὁποῖος ὑπεκλίθη ἤρεμος ἔμπροσθέν του καὶ ποιήσας μεταβολὴν, ὠδήγησε τὸν Μέγαν Ἀντώνιον εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ Ὁσίου Παύλου, ἔνθα εὗρεν αὐτὸν διακονούμενον ὑπὸ θηρίων. Κόραξ ἐκόμιζεν αὐτῷ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον! Τὴν ἡμέραν μάλιστα τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Μεγάλου Ἀντωνίου ἐκόμισεν εἰς αὐτὸν διπλὴν μερίδα μεριμνήσας καὶ διὰ τὸν ἐπισκέπτην αὐτοῦ! Οἱ Ἅγιοι οὗτοι εἶχον ἀναπτύξει ἀγαθὴν σχέσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ, διὸ καὶ εἶχον φιλικὰς σχέσεις πρὸς πάντα τὰ ζῶα τῆς φύσεως. Ἡ δημιουργία αὐτῆς τῆς ἀγαθῆς σχέσεως πρὸς τὸν Θεὸν πρέπει νὰ προτάσῃται ὡς τὸ κύριον μέλημά μας, καὶ ὑπηρετῆς αὐτῆς τῆς προοπτικῆς πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀγαθὴ σχέσις μας πρὸς τὸ ζωϊκόν, τὸ φυτικόν καὶ τὸ ἄψυχον περιβάλλον μας. Ὑπὸ τὴν προοπτικὴν αὐτὴν ἡ ζωοφιλία δὲν θὰ ἀποτελῆ στεῖραν κοινωνικὴν ἐκδήλωσιν συμπαθείας πρὸς τὰ προσφιλῆ μας ζῶα, πολλάκις συνοδευομένην δυστυχῶς καὶ ὑπὸ ἀναληθσίας διὰ τὸν πάσχοντα συνάνθρωπον, τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ θὰ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀγαθῆς σχέσεώς μας πρὸς τὸν Δημιουργὸν τοῦ παντός. Εἶθε ὁ Δημιουργὸς τοῦ καλοῦ λίαν σύμπαντος καὶ τοῦ καλοῦ λίαν γῆϊνου οἰκοσυστήματος νὰ ἐμπνεύσῃ ὅλους ἡμᾶς νὰ συμπεριφερώμεθα εὐσπλάγχχνως πρὸς ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, με καρδίαν ἐλεήμονα ὑπὲρ πάντων αὐτῶν, ἀνθρώπων, ζώων καὶ φυτῶν, ὡς καὶ ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ ὁ Σύρος λέγει, ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐρώτησιν: «Τί ἐστὶ καρδία ἐλεήμων;». «Καρδία ἐλεήμων ἐστὶ, καὶ οὐσις καρδίας ὑπὲρ πάσης τῆς κτίσεως, ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ὀρνέων, καὶ τῶν ζώων, καὶ ὑπὲρ παντός κτίσματος. Καὶ ἐκ τῆς μνήμης αὐτῶν, καὶ τῆς θεωρίας αὐτῶν ρέουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ δάκρυα. Ἐκ τῆς πολλῆς καὶ σφοδρᾶς ἐλεημοσύνης τῆς συνεχούσης τὴν καρδίαν, καὶ ἐκ τῆς πολλῆς καρτερίας σμικρύνεται ἡ καρδία αὐτοῦ, καὶ οὐ δύναται βαστάξει, ἢ ἀκοῦσαι, ἢ ἰδεῖν βλάβην τινά, ἢ λύπην μικρὰν ἐν τῇ κτίσει γενομένην» (Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Ἄπαντα τὰ εὐρεθέντα σχετικὰ, Λόγος ΠΑ')

Διὰ τῆς τοιαύτης εὐσπλαχνίας ἡμῶν πρὸς ἅπασαν τὴν κτίσιν θὰ τιμήσωμεν τὸ θεόδοτον ἀξίωμα ἡμῶν ὡς ἀρχηγῶν τῆς Κτίσεως, ἐνδιαφερομένων μετὰ πατρικῆς στοργῆς ὑπὲρ πάντων τῶν στοιχείων αὐτῆς, τὰ ὁποῖα οὕτω θὰ μᾶς ὑπακούουν αἰσθανόμενα τὴν ἀγαθοεργὸν διάθεσίν μας, καὶ θὰ πειθαρχοῦν εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς φιλανθρώπου καὶ ὑπηρετικῆς τῶν ἀναγκῶν μας ἀποστολῆς τῶν.

βια' Σεπτεμβρίου α'

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος,
διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ

*Ὁμιλία
τῆς Α. Θ. Παναγιόττου
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου
μετὰ τὸ πέρας τῆς Δεξιύσεως
ἐπὶ τῇ 20ῃ ἐπετείῳ τῆς ἐκλογῆς Αὐτοῦ
(Κ/Πολις, 22 Ὀκτωβρίου 2011)*

Μακαριώτατοι Πατριάρχαι Σερβίας κύριε Εἰρηναῖε καὶ Γεωργίας κύριε Ἡλία
καὶ Ἀρχιεπίσκοπε Τιράνων καὶ πάσης Ἀλβανίας κύριε Ἀναστάσιε,
Ἱερώτατοι Ἅγιοι Ἀδελφοί,
Ἐξοχώτατε κύριε Πρέσβυ τῆς Ἑλλάδος,
Εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, διάκονοι καὶ μοναχοί,
Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες,
Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ἰδοῦ, «κυκλόθεν ἡμῶν στέφανος ἀδελφῶν, ὡς βλάστημα κέδρου ἐν τῷ Λι-
βάνῳ καὶ κυκλοῦσιν ἡμᾶς ὡς στελέχη φοινίκων» (πρβλ. Σοφ. Σειρ. ν' 12), χαί-
ροντες μεθ' ἡμῶν καὶ ἐκδηλοῦντες τὰ φιλάδελφα καὶ φιλοπάτορα αἰσθήμα-
τα αὐτῶν.

Μετὰ πάσης περιχαρείας διαπιστοῦμεν τὴν συμμετοχὴν, ἅπαξ ἔτι, τοῦ πλη-
ρώματος τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν χαρμόσουν ταύτην ἀμφιετηρίδα τῆς ἡμῶν
Μετριοτήτος, καθότι ὁ ἀπὸ κοινοῦ πανηγυρισμὸς ἐπαυξάνει τὴν εὐφροσύνην,
ἐπιβεβαιῶν τὴν στενότητα καὶ τὴν γνησιότητα τοῦ συνδέσμου τῆς ἀγάπης με-
ταξὺ ἡμῶν, ἐπειδὴ, κατὰ τὸν ἱερόν Χρυσόστομον, «τὸ χαίρειν μετὰ χαιρόντων
οὐ σφόδρα ράδιον» (Ἐγκώμιον εἰς τὸν Ἅγιον Μάρτυρα Ρωμανόν, Ρ.Γ. 50, 607).
Καὶ εἶναι ἀφορμὴ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως ἢ συμπλήρωσις εἰκοσαετίας ἀπὸ τῆς
ἐκλογῆς ἡμῶν εἰς τὸν πανίερον Οἰκουμενικὸν Θρόνον, οὐχὶ διότι τοιοιτοτρόπως
ἀπεκτήσαμεν ἐξουσίαν ἢ προβολήν, ἀλλὰ διότι οὕτως ἐκδηλοῦται τὸ ἄπειρον
ἔλεος τοῦ Κυρίου, τοῦ Ὁποίου ἡ ἄμαχος δύναμις ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τῆς ἀνθρω-
πίνης φύσεως τελειοῦται (Β' Κορ. ιβ' 9), «καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με
Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἠγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν»
(Α' Τιμ. α' 12).

Ὁ Θρόνος οὗτος εἶναι θρόνος διακονίας συμπάσης τῆς ὑπ' οὐρανὸν Ὀρθο-

δοξίας καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἔγκειται τὸ πρωτεῖον αὐτοῦ ἐν τῷ συστήματι τῶν Ἐκκλησιῶν, ἢ δὲ ἀνάρρησις εἰς αὐτὸν σημαίνει τὴν ἄρσιν τοῦ σταυροῦ τῆς «μερίμνης πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν» (πρβλ. Β΄ Κορ. ια΄ 28).

Πρὸ εἰκοσαετίας, ὑπακούοντες εἰς τὴν κλήσιν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, παρελάβομεν, ὡς εἶχομεν τότε εἶπει, «τὸν σταυρὸν Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, εἰς συνέχισιν τῆς ἀνόδου εἰς τὸν Κρανίου τόπον, εἰς συσταύρωσιν ἡμῶν τῷ Κυρίῳ καὶ τῇ Αὐτῷ συνεσταυρωμένη Ἐκκλησία», ἀλλὰ καὶ «εἰς συντήρησιν τοῦ φωτὸς τῆς Ἀναστάσεως».

Οὕτω, πρὸ τοῦ μεγέθους τῆς κλήσεως, κατὰ τὰς διαρρυσάσας δύο δεκαετίας, ἐβίωσαμεν, εἶπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε, τὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν...αἰεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν» (Β΄ Κορ. δ΄ 7-11).

Ὅθεν, δοξάζομεν τὸ μέγα καὶ ὑπερύμνητον ὄνομα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῇ ἀφάτῳ Αὐτοῦ πρὸς τὴν ἡμῶν Μετριότητα φιλανθρωπία, ὅτι ἰκάνωσεν ἡμᾶς ἐπὶ τοσαῦτα συναπτὰ ἔτη εἰς τὴν ἄρσιν τοῦ σταυροῦ τῆς Πατριαρχίας, ἐπιδαφιλεύων ἡμῖν τιμίους συνεργάτας συγκυρηναίους, στιγμὰς εὐτυχεῖς, ἀλλὰ καὶ σθένος εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν παντοίων δυσχερῶν περιστάσεων, διότι «κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν ἡμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν αἱ παρακλήσεις Αὐτοῦ ἠΰφραινον τὴν ψυχὴν ἡμῶν» (Ψαλμ. 93, 19). Ἠγωνίσθημεν, ὄση ἡμῖν δύναμις, ἀπὸ τῆς ἡγιασμένης καὶ ἐνδόξου ἐπάλξεως τοῦ Φαναρίου, ὁμοῦ μετὰ τῶν προσφιλῶν ἀδελφῶν καὶ συνεργατῶν ἡμῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους καὶ κατὰ τὴν εὐσημον στιγμὴν ταύτην ἐκφράζομεν τὸν δίκαιον ἔπαινον καὶ τὴν εὐγνώμονα ἡμῶν εὐχαριστίαν διὰ τὴν πολύτιμον ἀρωγὴν καὶ ποικιλότροπον συμπαράστασίν των. Δὲν ἐπιχειροῦμεν νὰ ἐκτιμήσωμεν τὸν βαθμὸν τῆς ἀνταποκρίσεως ἡμῶν εἰς τὰς ὑψηλὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ὑπουργήματος, ἢ τὰ ἐπιτεύγματα τῆς εἰκοσαετοῦς ἄχρι τοῦ νῦν διακονίας ἡμῶν ἐκ τῆς θέσεως ταύτης. Ὁ Δεσπότης Χριστὸς κατὰ πρῶτον καὶ ἡ ἱστορία κατὰ δευτέρον λόγον θὰ κρίνουν αὐτά. Ἄλλωστε, «ἐξ Αὐτοῦ καὶ δι' Αὐτοῦ καὶ εἰς Αὐτὸν τὰ πάντα. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας» (Ρωμ. ια΄ 36). Ἡμεῖς καὶ ἐφεξῆς, ὡς καὶ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν διακονίας, ἀναθέτομεν «ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν» τῷ Κυρίῳ Παντοκράτορι, «τῷ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπερεκπερισσοῦ ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν» (Ἐφ. γ΄ 20).

Ἴνα δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς ἐργασθέντας διὰ τὴν ἀποψινὴν πάντων ἡμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγωγὴν ἔλθωμεν, ἐκφράζομεν εὐχαριστίας καὶ συγχαρητήρια διὰ τὴν διοργάνωσιν πρὸς τὸν Ἐντιμολογιώτατον κ. Παντελεήμονα Βίγκαν, Ἄρχοντα Μέγαν Χαρτοφύλακα τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὡς καὶ εἰς τὴν νεολαίαν τῆς Ὁμογενείας τῆς Πόλεως ἡμῶν, τέκνα προσφιλῆ τῆς ἡμῶν Με-

τριότητος, καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς μοχθήσαντας, ἀλλὰ ἰδιαιτέρως πρὸς πάντας τοὺς «ἐκ δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ θαλάσσης καὶ ἑώας» (κανὼν τοῦ Πάσχα, ὠδὴ ἡ', τροπ. β') προσδραμόντας ἐνταῦθα ἀγίους ἀδελφούς Ἱεράρχας καὶ ἐν γένει ὁμόδοξα τέκνα καὶ ἀδελφούς τῆς ἡμῶν Μετριότητος.

Μετὰ ἰδιαιτέρας τιμῆς καὶ χαρᾶς χαιρετίζομεν τὴν ἐν μέσῳ ἡμῶν παρουσίαν τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Σερβίας κυρίου Εἰρηναίου καὶ τῶν τιμίων συνοδῶν αὐτοῦ, Ἀρχιερέων τῆς κατὰ Σερβίαν Ἀγιωτάτης θυγατρὸς καὶ νῦν προσφιλοῦς ἀδελφῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος ἄρχεται ἐντεῦθεν τῶν εἰρηνικῶν αὐτοῦ ἐπισκέψεων κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν διὰ πάντα ἐκλεγόμενον Προκαθήμενον παράδοσιν καὶ τάξιν, ἵνα ἡ ἀμοιβαία πνευματικὴ ἐνότης πρὸς τε τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν καὶ πρὸς τὰς ἄλλας αὐτοκεφάλους ὀρθοδόξους τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ζῶσα καὶ ἀκμαία καὶ ἐν πᾶσιν ἀπαραμείωτος διατηρῆται.

Ἐπίσης χαιρετίζομεν ἐν συγκινήσει καὶ χαρᾷ καὶ μετὰ πλείστης τιμῆς τοὺς προφρόνως ἐλθόντας εἰς συνορτασμόν Μακαριωτάτους ἀδελφούς Προκαθιμένους τῶν Ἐκκλησιῶν Γεωργίας καὶ Ἀλβανίας, ἡ πολύτιμος παρουσία τῶν ὁποίων πολλαπλασιάζει καὶ ἐπαυξάνει τὴν χαρὰν πάντων καὶ ἰδιαιτέρως τῆς ἡμετέρας Μετριότητος, διὸ καὶ ἐκφράζομεν εἰς αὐτοὺς προσωπικῶς καὶ εἰς τοὺς συνοδούς των τὰς θερμὰς ἡμῶν εὐχαριστίας. Ὅντως, καλὸν καὶ τερπνὸν τὸ κοινοῦ, ἔστω καὶ ἐπ' ὀλίγον, ἀδελφούς ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ συμμετέχειν εἰς τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐφροσύνην ἀλλήλων.

Ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ λίαν ἀγαπητά,

Εὐχαριστοῦμεν καὶ πάλιν καὶ πολλάκις διὰ τὴν παρουσίαν ὑμῶν εἰς τὴν διοργανωθεῖσαν ἐκδήλωσιν ταύτην ἐπὶ τῇ σὺν Θεῷ συμπληρώσει εἴκοσιν ἐτῶν ἡμετέρας Πατριαρχικῆς Διακονίας.

Εἴη Κύριος ὁ Θεὸς μετὰ πάντων ὑμῶν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σας, ἐπιδαφιλεύων εἰς ὑμᾶς τὰ τε ἐγκόσμια καὶ τὰ ὑπερκόσμια ἀγαθὰ Αὐτοῦ. Ἀμήν.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
μετὰ τοῦ Καρδινάλιου Kurt Koch, κατὰ τὴν Ἑορτικὴν Ἑορτὴν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας

*Χαιρετισμός τῆς Α.Θ. Παναγιότιτος
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου
πρὸς τὴν Ἀντιπροσωπείαν τῆς Ἐκκλησίας Ρώμης
κατὰ τὴν Θρονικὴν ἑορτήν*

Σεβασμιώτατε Καρδινάλιε κύριε Kurt Koch, μετὰ τῆς τιμίας ὑμῶν συνοδείας, οἱ ἐκπροσωποῦντες τὴν Αὐτοῦ Ἀγιότητα τὸν Ἐπίσκοπον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης καὶ ἀγαπητὸν ἡμῖν ἐν Κυρίῳ ἀδελφὸν Πάπαν κύριον Βενέδικτον καὶ τὴν ἥς οὗτος προκάθηται Ἐκκλησίαν,

Ὡς εὖ παρέστητε ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν!

Ἄξιώνει καὶ πάλιν ἡμᾶς ὁ πανάγαθος Κύριος νὰ ἐορτάσωμεν τὴν ἱεράν καὶ πανσέβαστον μνήμην τοῦ πρωτοκλήτου τῶν Ἀποστόλων Του Ἀνδρέου, ἰδρυτοῦ καὶ προστάτου τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς τοῦ Κωνσταντινου Πόλεως, καὶ ἡ χαρὰ ἡμῶν ἐπὶ τῇ πανηγύρει ταύτῃ καθίσταται ἔτι μεγαλυτέρα ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς συμμετοχῆς εἰς αὐτήν, διὰ μίαν εἰσέτι φοράν, τῆς Ἀγιωτάτης καὶ προσφιλεστάτης ἡμῖν Ἐκκλησίας τῆς παλαιᾶς Ῥώμης διὰ τῆς ὑμετέρας Ἀντιπροσωπείας. Θερμὰς εὐχαριστίας ἐκφράζομεν πρὸς τὸν ἀποστείλαντα ὑμᾶς Ἀγιώτατον Πάπαν κύριον Βενέδικτον διὰ τὴν ἐκδήλωσιν ταύτην τιμῆς καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν. Θεωροῦμεν εὐλογίαν μεγίστην τοῦ Θεοῦ τὴν καθιερωθεῖσαν ἀπὸ πολλῶν ἤδη δεκαετιῶν καὶ τηρουμένην πιστῶς παράδοσιν τῆς ἀνταλλαγῆς ἐπισκέψεων ἐπισήμων ἀντιπροσωπειῶν τῶν δύο ἡμῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ τὰς Θρονικὰς ἑορτὰς ἑκατέρας, καθ' ὅτι δι' αὐτῶν δηλοῦται συμβολικῶς καὶ ἐνισχύεται μεγάλως ὁ μεταξὺ αὐτῶν ἀδελφικὸς δεσμός, ὡς καὶ ἡ ἐπιθυμία των ὅπως προωθηθῇ ἔτι μᾶλλον ἢ ἐν Χριστῷ ἐνότης αὐτῶν εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς βουλῆς τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας καὶ μοναδικῆς Κεφαλῆς αὐτῆς Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ «ἵνα πάντες ἐν ὧσιν» (Ἰωάν. ιζ', 21).

Εἰς τὸ εὐαγγελικὸν ἀνάγνωσμα τῆς Θείας Λειτουργίας, τὴν ὁποίαν μόλις ἐτελέσαμεν, ὁ σήμερον ἐορταζόμενος Ἀπόστολος Ἀνδρέας ἔμπλεως χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ μετὰ τὴν γνωριμίαν του μὲ τὸν Κύριον σπεύδει νὰ συναντήσῃ

τὸν ἀυτάδελφον αὐτοῦ Σίμωνα καὶ νὰ τοῦ ἀναγγείλῃ τὴν μεγάλην, τὴν σπουδαιότεραν εἰς ὄλην τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, εἶδησιν: «Εὐρήκαμεν τὸν Μεσσίαν, ὃ ἔστι μεθερμηνευόμενον Χριστὸς» (Ἰωάν. α', 42). Τὴν εἶδησιν αὐτὴν ἀκολουθεῖ ἀμέσως καὶ χωρὶς χρονοτριβὴν ἢ συνάντησις τῶν δύο ἀυταδέλφων μετὰ τοῦ Ἰησοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος ἐμβλέψας εἰς τὸν Σίμωνα προσδίδει εἰς αὐτὸν τὴν προσωνυμίαν «Κηφᾶς, ὃ ἐρμηνεύεται Πέτρος» (Ἰωάν. 1, 43). Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Πέτρος καθίσταται ὁ Κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων καὶ ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς πίστεως τοῦ οἰκοδομεῖται ἡ Ἐκκλησία. Οὕτως, ἡ συνάντησις Ἀνδρέου καὶ Πέτρου μετὰ τοῦ Ἰησοῦ γίνεται ἀπαρχὴ τῆς ἱστορικῆς πραγματώσεως τῆς Ἐκκλησίας. Τοὺς δύο ἀδελφούς δὲν ἐνώνει πλέον μόνον ἡ ἐξ αἵματος συγγένεια, ἀλλὰ κάτι πολὺ σπουδαιότερον: ἡ κοινὴ ὁμολογία «εὐρήκαμεν τὸν Μεσσίαν», δηλαδὴ τὸν Χριστόν.

Ἡ προσδοκία τοῦ Μεσσίου συνώψιζεν ὅλον τὸ νόημα τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰσραήλ. Μὲ τὴν προσδοκίαν αὐτὴν ἐτρέφοντο ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην αἰ γενεαὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἤντλουν ἐλπίδα καὶ πίστιν εἰς τὸ μέλλον. Τὴν προσδοκίαν αὐτὴν ἤλθε νὰ ἱκανοποιήσῃ ὁ Κύριος ὄχι μόνον διὰ τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ δι' ὄλην τὴν ἀνθρωπότητα ἰδρύων τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἑλληγ, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ» (Γαλ. γ', 28). Ἡ κοινὴ ὁμολογία τῶν ἀυταδέλφων Ἀνδρέου καὶ Πέτρου «εὐρήκαμεν τὸν Μεσσίαν» ἀποτελεῖ ἀπάντησιν εἰς τὰς προσδοκίας ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος, παντὸς ἀνθρώπου, ἀνεξαρτήτως φυλῆς, χρώματος, φύλου, ἐθνικότητος ἢ ἄλλης ιδιότητος. Ἀποτελεῖ ὡσαύτως ἀπάντησιν καὶ εἰς τὰς προσδοκίας τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι δὲν παύουν νὰ ἀναζητοῦν τὸν Μεσσίαν των.

Ἡ σύγχρονος ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι πλήρης ψευδῶν «Μεσσιῶν», οἱ ὅποιοι ἐπαγγέλλονται παραδείσους, χωρὶς νὰ πραγματοποιοῦν τὰς ὑποσχέσεις των. Εἶναι πλέον ἐμφανῆς ἢ ἀπογοήτευσιν τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων ἀπὸ ὅσους ὑποσχόμενοι πολλὰ ἀναλαμβάνουν τὴν διαχείρισιν τῶν προβλημάτων των. Τοῦτο μαρτυρεῖ κατ' ἐξοχὴν καὶ κατὰ τρόπον δραματικὸν ἢ ραγδαίως καὶ εὐρέως ἐξαπλουμένη οἰκονομικὴ κρίσις, ἢ ὁποία ὀφείλεται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν κακὴν, ἄνισον καὶ ἄδικον διαχείρισιν τοῦ πλοῦτου, τὸν ὁποῖον παράγει ὁ μόχθος τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὴν συγκέντρωσίν του εἰς χεῖρας τῶν ὀλίγων, εἰς ἐσφαλμένας καὶ ἰδιοτελεῖς μορφὰς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς πολιτικῆς. Εἰς μίαν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ πάσης φύσεως σύγχρονοι Μεσσίαι ἐπαγγέλλονται τὴν ἀνύψωσιν τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου τῶν λαῶν, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀστέγων καὶ τῶν πτωχῶν ἀυξάνει, καὶ μάλιστα εἰς τὰς οἰκονομικῶς ἀνεπτυγμένας κοινωνίας. Εἶναι πλέον περισσότερον ἀπὸ ἐμφανῆς ὅτι ἡ ἀνθρωπότης δὲν εὐρήκεν εἰσέτι τὸν Μεσσίαν, καὶ ἀναζητεῖ αὐτόν.

Τοῦτο καθιστᾷ τὸ χρέος τῆς Ἐκκλησίας ἄκρως ἐπιτακτικόν. Τὸ «εὐρήκαμεν

τὸν Μεσσίαν», τὸ ὁποῖον μετὰ τόσου ἐνθουσιασμοῦ ἀνήγγειλεν ὁ Ἄνδρέας πρὸς τὸν Πέτρον, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀκουσθῆ καὶ πάλιν σήμερον. Τοῦτο ἀποτελεῖ ὑπερ-
τατον χρέος τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλά, διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ χρέος τοῦτο ἡ Ἐκκλη-
σία, εἶναι ἀνάγκη οἱ δύο Αὐτὰδελφοὶ Ἀπόστολοι νὰ διακηρύξουν τὴν ὁμολο-
γίαν των καὶ πάλιν ἀπὸ κοινοῦ. Αἱ Ἐκκλησίαι Ῥώμης καὶ Κωνσταντινουπό-
λεως ὀφείλουν νὰ ἐπανεύρουν τὴν κοινὴν φωνὴν τῶν δύο Ἀποστόλων, τὴν
κοινὴν ὁμολογίαν πίστεως καὶ τὸ ἐν τῷ σώματι καὶ τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ «αὐτά-
δελφόν» των, ὥστε ὁ κόσμος νὰ δυνηθῆ νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν Μεσσίαν, τὸν
Ὅποῖον «εὗρηκαν» οἱ δύο θεμελιωταὶ τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν.

Πρὸς τὸν σκοπὸν ἀκριβῶς αὐτὸν αἱ δύο Ἐκκλησίαι, Ὁρθόδοξος καὶ Ρω-
μαιοκαθολικὴ, διεξάγουν ἤδη ἀπὸ δεκαετιῶν τὸν ἐπίσημον Θεολογικὸν Διά-
λογον ἀγάπης καὶ ἀληθείας, τοῦ ὁποῖου τὴν εὐθύνην ἔχει ἐπωμισθῆ ἢ ὑπὸ τὴν
συμπροεδρίαν τῆς ὑμετέρας Σεβασμιότητος τελοῦσα Μικτὴ Διεθνὴς Ἐπιτρο-
πή. Τὸ ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης δὲν εἶναι εὐκόλον, διότι τὰ συσσωρευθέντα
ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας προβλήματα ὡς ἐκ τῆς ἀπ' ἀλλήλων ἀποξενώσεως, καὶ
ἐνίοτε πολεμικῆς, τῶν δύο Ἐκκλησιῶν χρήζουν ἐπισταμένης μελέτης καὶ ἐξε-
τάσεως. Ἀλλ' ἡ ἀγαθὴ βούλησις ἐκατέρωθεν καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ χρέους ἡμῶν
ἔναντι τοῦ Κυρίου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, καθοδηγούμεναι ὑπὸ τοῦ Παρακλήτου,
θὰ φέρουν τὸν ἀναμενόμενον καρπὸν, ὅταν ὁ Κύριος τοῦ ἀμπελῶνος κρίνῃ καὶ
εὐδοκῆσῃ.

Τὸ καθ' ἡμᾶς, παρακολουθοῦντες ἀνυστάκτως καὶ ἐν προσευχῇ τὴν πορείαν
τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου τούτου ἐκφράζομεν ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἡμῶν
Θρόνου τὴν εὐαρέσκειαν καὶ τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν πρὸς τοὺς κοπιῶντας καὶ
μοχθοῦντας διὰ τὴν διεξαγωγὴν αὐτοῦ, εὐχόμενοι τὴν εὐλογίαν τοῦ Κυρίου
ἐπὶ τὴν ὅλην αὐτοῦ πορείαν εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀγίου Αὐτοῦ θελήματος.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ κατὰ τὴν εἰς Ἐπίσκοπον Χειροτονίαν τοῦ Θεοφ. Ἐψηφισμένου Μητροπολίτου Αὐστρίας κ. Ἀρσενίου (30 Νοεμβρίου 2011)

*Ὁμιλία τῆς Α. Θ. Παναγιότικος τοῦ
Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου
κατὰ τὴν εἰς Ἐπίσκοπον Χειροτονίαν
τοῦ Θεοφ. Ἐψηφισμένου Μητροπολίτου Αὐστρίας
κ. Ἀρσενίου*

Ἰερώτατοι Ἅγιοι Ἀδελφοί,
Θεοφιλέστατε Ἐψηφισμένε Μητροπολίτα Αὐστρίας
κύριε Ἀρσένιε,
Σεβασμιώτατε Καρδινάλιε κύριε Kurt Koch μετὰ τῆς συνοδείας ὑμῶν,
Ἐξοχώτατοι κ. Ὑπουργοί, κ. Πρέσβυ,
Ἐντιμολογιώτατοι Ἄρχοντες, Ἐλλογιμώτατοι Ἐκπαιδευτικοί,
Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ἐν εὐσήμεν ἡμέρᾳ, ἐν ἡμέρᾳ ἐορτῆς, καθ' ἣν ἡ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, τοῦ ἰδρυτοῦ αὐτῆς, ἔχομεν τὴν χαρὰν νὰ τελῶμεν τὴν εἰς Ἐπίσκοπον χειροτονίαν τοῦ νέου Μητροπολίτου Αὐστρίας καὶ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ κυρίου Ἀρσενίου, ὅστις διαδέχεται τὸν πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντα μακαριστὸν κυρὸν Μιχαήλ, ὑπάρξαντα ἐκλεκτὸν Ἱεράρχην τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Ὡς ὁ μέγας Ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ Ἀνδρέας ἔρριψε τὰ δίκτυα καί, ἄρας τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, ἠκολούθησε τῷ Χριστῷ, οὕτω καὶ ὁ σήμερον χειροτονούμενος Μητροπολίτης ὑπήκουσεν εἰς τὴν κλήσιν τοῦ Κυρίου διὰ νὰ διακονήσῃ, ἐκ νεότητος αὐτοῦ, τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν, ὑπὲρ τῆς ὁποίας καὶ ἐγκατέλιπε τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα αὐτοῦ, τὴν μεγαλόνησον Κρήτην, ἀποδημήσας εἰς χώρας μακρινάς, ἔνθα ἔταξεν αὐτὸν ἡ βουλή τοῦ Κυρίου, ἵνα σαγηνεύσῃ ἀντὶ ἰχθύων ἀνθρώπους, καὶ πορίσῃ καὶ οὕτως τῷ σταυρῷ αὐτοῦ «τὴν ἀκήρατον βασιλείαν, ἣν ὁ πάντας Ἐλεύσας σταυρῷ κληροδοτήσει ἡμῖν».

Ἡ ἄχρι τοῦδε θεοφιλῆς διακονία σου, Θεοφιλέστατε, ὡς Πρωτοσυγκέλλου ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Γαλλίας παρὰ τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ ἡμῶν κυρίῳ Ἐμμανουήλ, ἀλλὰ καὶ παλαιότερον ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Γερμανίας, σὲ ἐπλούτισε μὲ τὴν ἀπαιτουμένην ποιμαντικὴν πείραν ἐν τῇ Διασπορᾷ. Αἱ σπουδαί σου ὡσαύτως σὲ ἐφωδίασαν μὲ τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια διὰ τὴν διακονίαν σου εἰς τὸν χώρον αὐτόν. Καλεῖσαι δὲ τώρα νὰ ἀποδώσῃς εἰς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν ἑκατονταπλάσιον τὸ παρατιθέμενον σήμερον εἰς τὰς χεῖρας σου τάλαντον, ὥστε νὰ

λάβης αὔριον τὸν μισθὸν παρὰ τοῦ δικαίου Μισθαποδότου Κυρίου.

Διακόνησον, λοιπόν, μετὰ φόβου Θεοῦ, μὲ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ὑψηλῆς σου ἀποστολῆς, τηρῶν σεαυτὸν καθαρὸν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ, μολύνοντος τὴν καρδίαν καὶ τὴν διάνοιαν, ὑποτάσσων τὴν σάρκα εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος καὶ σχολάζων ἀδιαλείπτως τῇ προσευχῇ, γινώσκων ὅτι αὕτη συνάπτει καὶ οἰκειοῖ πρὸς τὸν Θεόν. Φύτευσον εἰς τὸ ποίμνιόν σου τὸν πόθον τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰσάγαγε αὐτὸ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, διάδος τὸν θεῖον λόγον, στερέωσον τὴν πίστιν, κοπίασον ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς τῶν ἐμπειστημένων σοι ψυχῶν, ἀεὶ ἀκμαῖος καὶ ἀειθαλής, πυρούμενος τὴν καρδίαν σου ὑπὸ ἐνθέου ζήλου, μετ' ἀγάπης καὶ αὐταπαρνήσεως. Ἔχε τὰς ἀγκάλας ἀνοικτὰς πρὸς ὑποδοχὴν τῶν πλανωμένων, ἕτοιμος ἵνα ἄρῃς τὸ φορτίον τῶν βεβαρυμένην ἔχόντων τὴν συνειδήσιν, καὶ χαρίσης εἰς αὐτοὺς τὴν πρὸς τὸν Θεὸν παρρησίαν καὶ τὰς εὐλογίας τοῦ οὐρανοῦ.

Ἔχε πάντοτε ἐν τῇ καρδίᾳ σου τοὺς λόγους τούτους τοῦ ἁγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως: «Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεόν, ὡς πεπληρωμένην ἔχων τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν ἐκ τῆς θείας ἀγάπης, ἀγαπᾷ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, εὐλογεῖ τοὺς καταρωμένους αὐτόν, καλῶς ποιεῖ τοὺς μισοῦντας αὐτόν καὶ προσεύχεται ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων καὶ διωκόντων αὐτόν».

Δίδασκε τὰ ἐν τῇ Διασπορᾷ τέκνα τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ὅτι ἡ εὐτυχία των δὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν ἀλλὰ ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἄκρου καὶ αἰωνίου ἀγαθοῦ. Ὁμολόγησον πρὸς πάντας τὴν διὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ γενομένην ἀποκάλυψιν πρὸς σωτηρίαν τοῦ κόσμου, καὶ ἀγώνισαι μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις σου ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ νὰ ὑμνήται καὶ νὰ δοξάζεται, ὡς ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐν μέσῳ ἡμῶν ὁ Θεὸς, καὶ πραγματῶνται τὸ ἅγιον Αὐτοῦ θέλημα.

Μὴ λησμονῆς ὅτι ἡ ἴδρυσις τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ Θεανθρώπου Ἀρχηγοῦ αὐτῆς πρὸς τοῦτο ἐγένετο, ὅπως ἀπολούῃ καὶ ἀποκαθαίρῃ ἡμᾶς ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἀγιάξῃ καὶ συμφιλῶνῃ ἡμᾶς μετὰ τοῦ Θεοῦ, χαρίζεται εἰς ἡμᾶς τὴν καταλλαγὴν μετ' αὐτοῦ, καὶ κατάγῃ ἐφ' ἡμᾶς τὰ θεῖα δῶρα.

Ἵσαύτως, μὴ λησμονῆς ὅτι ἔχεις καθῆκον νὰ δεικνύῃς ἀγάπην οὐ μόνον πρὸς τὸ ποίμνιόν σου, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντα ἄνθρωπον καλῆς θελήσεως, καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους ἀδελφοὺς ἡμῶν. Ἐνθυμοῦ καὶ αὖθις τοὺς κάτωθι λόγους τοῦ ἁγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως ἐκ τῆς «Ποιμαντικῆς» του: «Αἱ δογματικαὶ διαφοραὶ, ὡς ἀναγόμεναι πρὸς μόνον τὸ κεφάλαιον τῆς πίστεως, ἀφίενται ἐλεύθερον καὶ ἀπρόσβλητον τὸ τῆς ἀγάπης κεφάλαιον• τὸ δόγμα δὲν καταπολεμεῖ τὴν ἀγάπην, ἡ δὲ ἀγάπη χαρίζεται τῷ δόγματι, διότι “πάντα στέγει, πάντα ὑπομένει”• ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη ἐστὶν ἀναλλοίωτος, δι' ὃ οὐδὲ ἡ τῶν ἑτεροδόξων χωλαίνουσα πίστις δύναται νὰ ἀλλοιώσῃ τὸ πρὸς αὐτοὺς τῆς ἀγάπης συναίσθημα. Διὰ τῆς ἀγάπης ἐστὶ λίαν πιθανὸν νὰ ἐλύσῃ πρὸς ἑαυτὸν καὶ τὴν ἐξ ἐσφαλμένης περιωπῆς κρίνουσαν δογματικὸν τι ζήτημα ἑτερόδοξον ἐκκλησίαν. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε, χάριν δογματικῆς τινος διαφορᾶς πρέπον νὰ θυσιάζηται. Παράδειγμα ἔστω ὁ Ἀπό-

στολος τῶν ἔθνῶν, ὅστις ἐξ ἀγάπης καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς σταυρωτὰς τοῦ Χριστοῦ ἠὔχετο ἀνάθεμα εἶναι αὐτῶν. Ὁ μὴ ἀγαπῶν τοὺς ἑτεροδόξους ἐπίσκοπος, ὁ μὴ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐργαζόμενος, ἀπὸ ψευδοῦς κινεῖται ζήλου, καὶ ἐστερημένος ἐστὶν ἀγάπης• διότι ὅπου ἡ ἀγάπη, ἐκεῖ καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ φῶς, ὁ δὲ ψευδῆς ζήλος καὶ ἡ πεπλανημένη δόξα ἐξελέγχονται ὑπὸ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἀγάπης καὶ ἀποκρούονται. Τὰ τῆς πίστεως ζητήματα οὐδ' ὅλως δέον ἐστὶ νὰ μειῶσι τὸ τῆς ἀγάπης συναίσθημα. Οἱ διδάσκαλοι τοῦ μίσους εἰσὶ μαθηταὶ τοῦ πονηροῦ, διότι ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς δὲν ἐξέρχεται γλυκὸ καὶ πικρὸν. Ὁ διδάσκαλος τῆς ἀγάπης, οἷός ἐστιν ὁ ἐπίσκοπος, δὲν δύναται νὰ μὴ ἀγαπᾷ, ἀδυνατεῖ δὲ ὅλως νὰ μισῇ, διότι τὸ πλήρωμα τῆς ἀγάπης ἐκδιώκει τὸ μῖσος».

Ὁ ἴδιος χριστόψυχος Ἱεράρχης μᾶς δίδει τὴν περιγραφὴν τοῦ μὴ κατ' ἐπίγνωσιν ζηλωτοῦ καὶ τῶν ἄκρων τὰ ὁποῖα δέον νὰ ἀποφεύγῃ ὁ Ἐπίσκοπος κατὰ τὴν ποιμαντικὴν του διακονίαν: Λέγει: «Ὁ μὴ κατ' ἐπίγνωσιν ζηλωτῆς κέκτηται μὲν ζῆλον, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν, πλανᾶται ἐν ταῖς σκέψεσι καὶ ἐνεργείαις αὐτοῦ, καὶ ἐργαζόμενος δῆθεν ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, παραβαίνει τὸν νόμον τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης. Ὁ μὴ κατ' ἐπίγνωσιν ζηλωτῆς, διαπράττει τὸ κακόν, ὅπως ἐπέλθῃ τὸ ὑπ' αὐτοῦ νοούμενον ἀγαθόν. Ὁ ζήλος τοῦ μὴ κατ' ἐπίγνωσιν ζηλωτοῦ εἶναι πῦρ διαφθεῖρον, πῦρ καταναλίσκον• ἡ καταστροφή προπορεύεται αὐτοῦ καὶ ἡ ἐρήμωσις ἔπεται αὐτῷ. Ὁ μὴ κατ' ἐπίγνωσιν ζηλωτῆς εὔχεται τῷ Θεῷ νὰ ρίψῃ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ καὶ νὰ κατακαύσῃ πάντας τοὺς μὴ δεχομένους τὰς ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις αὐτοῦ. Τὸν μὴ κατ' ἐπίγνωσιν ζηλωτὴν, χαρακτηρίζει μῖσος πρὸς τοὺς ἑτεροθρήσκους ἢ ἑτεροδόξους, ὁ φθόνος καὶ ὁ ἐπίμονος θυμὸς, ἡ ἐμπαθὴς ἀντίστασις πρὸς τὸ ἀληθὲς πνεῦμα τοῦ θείου νόμου, ἡ παράλογος ἐπιμονὴ ἐν τῇ ὑπερασπίσει τῶν ἰδίων φρονημάτων, ὁ παράφορος ζήλος πρὸς κατίσχυσιν ἐν πᾶσιν, ἡ φιλοδοξία, ἡ φιλονικία, ἡ ἔρις καὶ τὸ φιλοτάραχον. Ὁ μὴ κατ' ἐπίγνωσιν ζηλωτῆς εἶναι ἄνθρωπος ὀλέθριος» Τὰς νοουθεσίας ταύτας ἔχε ὑπ' ὄψιν σου, ὡς ἄνθρωπος συναναστρέφεσαι καὶ συνδιαλέγεσαι μετὰ τῶν ἑτεροδόξων ἀδελφῶν ἡμῶν, οἱ ὅποιοι λίαν ἀγαθὴν διάθεσιν ἐπιδεικνύουν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν, εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης πρὸς πάντας, διὰ νὰ καταστήσωμεν πρὸς πάντας σαφὲς ὅτι εἴμεθα μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ εὐθύνη τὴν ὁποῖαν ἀναλαμβάνεις εἶναι μεγάλη, ὄχι μόνον λόγῳ τοῦ βάρους τοῦ τῆς ἀρχιερωσύνης χαρίσματος, ἀλλὰ καὶ διότι, ὡς προείπομεν, διαδέχεσαι ἄνδρα διαποιμάναντα ἐπαξίως τὴν κληρωθεῖσάν σοι Ἱερὰν Ἐπαρχίαν. Ἔχε τὸ παράδειγμα αὐτοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν σου πάντοτε, μιμούμενος τὴν εὐγένειαν, τὴν φιλοξενίαν, τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον, τὴν προσήλωσιν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν καὶ λειτουργικὴν παράδοσιν, τὴν καλὴν κάγαθὴν σχέσιν του μετὰ τῶν ἑτεροδόξων ἀδελφῶν ἡμῶν.

Ἐκλήθης ἵνα διακονήσῃς εἰς τὴν ἱστορικὴν ἑλληνικὴν κοινότητα τῆς Βιέννης μετὰ τῶν δύο ἱερῶν ναῶν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἥτις ἀφυπνίζει τοσαύτας μνήμας εἰς πάντα ὁμογενῆ. Ἡ Βιέννη ὑπῆρξεν ἀξιόλογον πνευ-

ματικὸν κέντρον τοῦ Γένους ἡμῶν. Ἡ ἐκεῖ Κοινότης διεδραμάτισεν ἰδιαίτερον ρόλον, παρέχουσα στέγην εἰς τοὺς Διδασκάλους τοῦ Γένους καὶ διαπρεπεῖς λογίους, συμβαλοῦσα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας, καὶ ἀναπτύξασα ἔντονον ἐκδοτικὴν δραστηριότητα. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι μόνιμος ἢ μέριμνά σου διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ἱστορικῆς μνήμης, καὶ τὴν διαφύλαξιν τῆς κληρονομίας αὐτῆς, κατὰ τοὺς ἐσχάτους καιροὺς ἡμῶν, ὅτε μετὰ λύπης βλέπομεν προσπαθείας διὰ τὴν ἐξάλειψίν της καὶ τὴν ἀποκοπὴν τῶν λαῶν ἐκ τῆς ἱστορικῆς των συνειδήσεως ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς δῆθεν ἀπαλύνσεως τῶν διαφορῶν, καὶ μιᾶς ἐπιφανειακῆς καὶ ἐπιπλάστου ἐνότητος.

Ἐπὶ τὴν κανονικὴν σου ἐπιστάσιαν εὐρίσκονται καὶ αἱ λοιπαὶ ἐν Αὐστρίᾳ ἐνορίαὶ ἀλλὰ καὶ ἐν Οὐγγαρίᾳ, ἔνθα διαβιοῖ σήμερον ἰκανὸς ἀριθμὸς Ὁρθοδόξων οἱ ὅποιοι ἀναμένουν ἀπὸ σέ τὴν παράκλησιν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν. Σὲ ἀποστέλλομεν, ἅγιε ἀδελφέ, εἰς Μεσευρώπην διὰ νὰ διαποιμάνῃς τὸ εὐσεβὲς ποιμνιον αὐτῆς ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ συνεργασθῇς μετὰ τῶν λοιπῶν ἐκεῖ Ὁρθοδόξων παρουσιῶν, ὡς Πρόεδρος τῆς τοπικῆς Ἐπισκοπικῆς Συνελεύσεως, καὶ νὰ μεριμνήσῃς, μετ' αὐτῶν διὰ τὴν φανέρωσιν τῆς ἐνότητος τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τὴν ἀνάπτυξιν κοινῆς δράσεως ὄλων τῶν ὀρθοδόξων τῶν χωρῶν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας, πρὸς θεραπείαν τῶν ποιμαντικῶν ἀναγκῶν τῶν ἐκεῖ διαβιούντων ὀρθοδόξων, διὰ τὴν κοινὴν ἐκπροσώπησιν πάντων τῶν ὀρθοδόξων ἔναντι τῶν ἑτεροδόξων ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ τῆς ὅλης κοινωνίας τῆς περιοχῆς, καὶ διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν θεολογικῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παιδείας.

Εὐχόμεθα ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς νὰ σοῦ δίδῃ σύνεσιν πνευματικὴν, νῆψιν καὶ ἐγρήγορσιν, ὥστε νὰ εἶσαι τῶν χειμαζομένων λιμῆν, κλυδωνιζομένων ἄγκυρα, σαλευομένων βακτηρία, ἀμαρτάνουσιν ἔλεγχος καὶ διόρθωσις, δικαίους ἀσφάλεια. Πότισον τὴν ἔρημον τῆς διαρκῶς μακρυνομένης τοῦ θελήματος τοῦ Κυρίου Δύσεως μὲ τὸ ζῶν ὕδωρ τῆς εὐαγγελικῆς πίστεως, ἵνα πολυγονήσῃ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ καρποφορήσῃ τὸν σπόρον τοῦ θείου κηρύγματος. Μεριμνησον διὰ τὴν καλλιέργειαν πνεύματος ἐνότητος μεταξὺ τῶν ὁμοδόξων ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ τῶν διαφόρων ὀρθοδόξων κοινοτήτων, μένων μακρὰν πάσης ἀφορμῆς ἀντιπαράθεσεως καὶ διχασμοῦ, ἵνα μὴ βλασφημῆται τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἐν τοῖς ἔθνεσιν. Ὡσαύτως, φρόντισον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ἀγαθῶν σχέσεων, συνεργασίας καὶ διαλόγου μετὰ τῶν ἑτεροδόξων, κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν ἤδη μνημονευθειῶν προτροπῶν τοῦ ἁγίου Νεκταρίου.

Εἰς τὸ ἔργον σου θὰ σέ συνοδεύουν αἱ πρεσβεῖαι τοῦ Ἐφόρου τοῦ Οἴκουμενικοῦ ἡμῶν Πατριαρχείου ἁγίου ἐνδόξου Ἀποστόλου Ἀνδρέου καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ αἱ διάπυροι εὐχαὶ τῆς ἡμῶν Μετριότητος καὶ πάντων τῶν μελῶν τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, τῶν τιμησάντων σε διὰ τῆς ψήφου αὐτῶν, δι' ἔτι πλουσιωτέραν καὶ εὐλογημένην παρὰ τοῦ Παρακλήτου ἐφεξῆς πνευματικὴν διακονίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Διασπορᾶς πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ οἰκοδομὴν τοῦ πιστοῦ λαοῦ τοῦ Κυρίου. Ἀμήν.

Ἄριθμ. Πρωτ. 1192

†ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ
ΕΛΕΩΙ ΘΕΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ – ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩΙ ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΧΑΡΙΝ, ΕΙΡΗΝΗΝ ΚΑΙ ΕΛΕΟΣ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΝ ΒΗΘΛΕΕΜ ΓΕΝΝΗΘΕΝΤΟΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

Χριστός και πάλιν γεννᾶται και οἱ Ἄγγελοι και πάλιν ψάλλουν:
«Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ και ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».
(Λουκ. β', 14-15).

Ἀδελφοὶ και τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ἄγγελοι ψάλλουν τὰς τρεῖς μεγαλειώδεις ταύτας διακηρύξεις και ἡ μεγίστη πλειονότης τῶν ἀνθρώπων, ἂν και ἑορτάζη Χριστούγεννα, δὲν δύναται νὰ ἀντιληφθῆ τὸ νόημα τοῦ ἀγγελικοῦ αὐτοῦ ὕμνου και διερωτᾶται ἐὰν ὄντως σήμερον δοξάζεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὁ Θεὸς και διατι πρέπει νὰ δοξάζεται, ποῦ δύναται τις νὰ εὖρη ἐπὶ γῆς τὴν ἐξαγγελθεῖσαν εἰρήνην και διὰ ποῖον λόγον ἡ σημερινὴ ἀνθρωπότης πρέπει νὰ ζηῆ ἐν εὐδοκίᾳ.

Διότι, ὄντως, ἡ πλειονότης τῶν ἀνθρώπων δὲν δοξάζει τὸν Θεόν, οὔτε διὰ τῶν ἔργων της, οὔτε διὰ τῶν χειλέων της, ἀρκετοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν ἀμφισβητοῦν και αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ και τὴν παρουσίαν Του εἰς τὴν ζωὴν των. Εἶναι μάλιστα πολλοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἀποδίδουν εἰς τὸν Θεὸν εὐθύνας, δι' ὅσα δυσάρεστα συμβαίνουν εἰς τὴν ζωὴν των. Ἀλλ' ὅμως οἱ τοιοῦτοτρόπως ἀγανακτοῦντες ἐναντίον τοῦ Θεοῦ σφάλλουν βαρέως, καθ' ὅσον τὸ κακὸν δὲν προέρχεται ἀπὸ Αὐτόν. Ἀντιθέτως, ἡ ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν ἀνθρωπὸν σάρκωσις τοῦ Υἱοῦ και Λόγου τοῦ Θεοῦ και τὰ ἐπακολουθήσαντα αὐτῆν γεγονότα τῆς

Σταυρώσεως καὶ Ἀναστάσεώς Του, ἀναμορφώνουν τὸν πιστὸν εἰς τὸ ἀρχαῖον κάλλος καὶ χαρίζουν εἰς αὐτὸν τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν εἰρήνην καὶ καθιστοῦν αὐτὸν συγκληρονόμον τῆς αἰωνίου βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς τοῦ Θεοῦ Συγκαταβάσεως, ἂν καὶ περικλείῃ τὴν ἐσχάτην ταπείνωσιν, εἶναι ἄφ' ἑαυτῆς ἱκανὴ νὰ ὑπερδοξάσῃ Αὐτόν. Οὕτως, ἂν καὶ πολλῶν ἀνθρώπων αἱ καρδίαι δὲν δοξάζουν τὸν Θεόν, ἀποδίδονται δόξα εἰς Αὐτόν, τὸν ἐν ὑψίστοις οἰκοῦντα, ὑπὸ πάσης τε τῆς κτίσεως καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιλαμβανομένων τὰ γενόμενα ἀνθρώπων. Διὸ καὶ ἡμεῖς εὐγνωμόνως ἀναφωνοῦμεν μετὰ τῶν Ἀγγέλων τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶ» διὰ τὴν μεγαλωσύνην τῶν ἔργων Του καὶ τὸ ἀσύλληπτον τῆς ἀγάπης Του πρὸς ἡμᾶς.

Ἡ ἀπορία ὅμως ἀφορᾷ καὶ εἰς τὴν δευτέραν ἐξαγγελίαν τῶν Ἀγγέλων «καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη». Κατὰ ποῖον τρόπον εὐρίσκεται ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ὅταν τὸ ἡμισυ σχεδὸν τοῦ πλανήτου εἶναι εἴτε ἐν δράσει εἴτε ἐν προετοιμασίᾳ πολεμικῆ; Ἡ γλυκύφθογγος ἐξαγγελία τῶν Ἀγγέλων «ἐπὶ γῆς εἰρήνη» εἶναι βεβαίως πρωτίστως μία ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐὰν οἱ ἄνθρωποι ἀκολουθήσουν τὸν δρόμον τὸν ὁποῖον τὸ τεχθὲν Παιδίον ὑποδεικνύει εἰς αὐτούς, θὰ φθάσουν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην καὶ τὴν εἰρηρικὴν συμβίωσιν. Ἀλλά, φεῦ, μέγα μέρος τῶν ἀνθρώπων συγκινεῖται καὶ ἔλκεται ἀπὸ τὰ τύμπανα τοῦ πολέμου καὶ βαρυθυμεῖ εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς ὑποσχέσεως τῆς εἰρηρικῆς ζωῆς. Δὲν ὁμιλοῦμεν βεβαίως μόνον περὶ τῶν ζηλωτῶν τῶν δι' ὄπλων πολεμικῶν συρράξεων, ἀλλὰ κυρίως περὶ ὄλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μετατρέπουν τὴν εὐγενῆ ἄμιλλαν εἰς σύγκρουσιν καὶ ἔφοδον κατὰ τῶν συνανθρώπων καὶ ἐπιδιώκουν τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἀντιπάλου. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, ὁ πόλεμος βιώνεται ὡς πραγματικότης μεταξὺ τῶν μελῶν ἀντιτιθεμένων κοινωνικῶν ομάδων καὶ παρατάξεων, παντὸς εἴδους, ἐθνικῶν, κομματικῶν, συνδικαλιστικῶν, οἰκονομικῶν, ἰδεολογικῶν, θρησκευτικῶν, ἀθλητικῶν καὶ εἴ τινος ἄλλης, καὶ ὁ ψυχισμὸς τῶν μελῶν τῶν διαμορφώνεται εἰς φιλοπόλεμον, ἀντὶ τοῦ, ὡς θὰ ἔπρεπε, φιλειρηνικοῦ. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἀναιρεῖ τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐξαγγελίας τῶν Ἀγγέλων, ὅτι διὰ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀποδοχῆς τῶν διδαγμάτων Αὐτοῦ, θὰ ἐπικρατήσῃ ὄντως ἐπὶ γῆς ἡ εἰρήνη. Ὁ Χριστὸς ἦλθε κομίζων τὴν εἰρήνην καὶ ἐὰν αὕτη δὲν κυριαρχῇ εἰς τὸν κόσμον, εὐθύνονται οἱ μὴ ἀποδεχόμενοι καὶ μὴ βιοῦντες αὐτὴν ἄνθρωποι, καὶ ὄχι ὁ προσφέρων αὐτὴν Θεός.

Δεδομένης τῆς τοιαύτης στάσεως τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου ἔναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς προσφερομένης ὑπ' Αὐτοῦ εἰρήνης, δὲν εἶναι παράδοξον τὸ γεγονὸς ὅτι σπανίζει μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἡ εὐδοκία. Ἡ καλὴ διάθεσις τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι δεδομένη, καὶ τὰ εὐμενῆ ἐπακόλουθα αὐτῆς ἐνεργὰ μὲν δι' ὅλους κατ' ἀρχὴν τοὺς ἀνθρώπους, ἰδιαίτερος δὲ αἰσθητὰ διὰ τοὺς ἐμπράκτως ἀποδεχομένους τὰς ἀνωτέρω ἀγγελικὰς ἐξαγγελίας. Ἀντιθέτως, διὰ τοὺς ἀρνούμενους αὐτὰς καὶ ἐπιδιδομένους εἰς τὴν ἀλληλοεκμετάλλευσιν καὶ τὸν

ἀλληλοσπαραγμόν, αἱ συνέπειαι βιοῦνται ὡς κρίσις ἀγωνίας καὶ ἄγχους, ὡς κρίσις οἰκονομική καὶ ὡς κρίσις σκοποῦ τῆς ὑπάρξεώς μας καὶ ἀβεβαιότης ὑπαρξιακή.

Ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Πάντα λοιπὸν τὰ ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων ἐξαγγελθέντα κατὰ τὴν Γέννησιν τοῦ Κυρίου ἀγαθὰ ὑπάρχουν καὶ σήμερον καὶ βιοῦνται ἐν πληρότητι ὑπὸ τῶν πιστευόντων εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν ὡς Θεάνθρωπον καὶ Σωτῆρα τοῦ κόσμου. Ἦς ἀρχίσωμεν ἀπὸ ἐφέτος νὰ βιώνωμεν τὰ Χριστούγεννα ὡς ἀρέσει εἰς τὸν ἀγαθοδότην Θεόν, διὰ νὰ βιώσωμεν τὴν ἐπὶ γῆς καὶ ἐντὸς τῶν καρδιῶν μας ἀνυπερβλήτον Εἰρήνην καὶ τὴν πλήρη ἀγάπης εὐδοκίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς. Ἦς καταστήσωμεν ἑαυτοὺς πρόσωπα κοινωνοῦντα ἀγαπητικῶς μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ συνανθρώπου, μετατρέπομενοι ἀπὸ ἄτομα εἰς πρόσωπα. Ἦς ἀποβάλωμεν τὰ προσωπεῖα τοῦ διεσπασμένου καὶ ἀποκεκομμένου ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τὴν εἰκόνα Αὐτοῦ, τὸν συνάνθρωπον, τὸν πλησίον, ἐγωῖστικῶς ἀτόμου, καὶ ἅς ἐκπληρώσωμεν τὸν προορισμόν μας, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ ὁμοίωσις πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἐμπράκτου πρὸς Αὐτὸν πίστεώς μας. Ἦς γίνωμεν καὶ ἡμεῖς ἀναμεταδόται τῶν ἀγγελικῶν ἐξαγγελιῶν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, ἡ ὁποία δεινῶς πάσχει καὶ δὲν δύναται νὰ εὔρη, διὰ τῶν μέσων τὰ ὁποῖα συνήθως χρησιμοποιεῖ, τὴν Εἰρήνην καὶ τὴν Εὐδοκίαν. Ἡ μόνη ὁδὸς ἀπαλλαγῆς ἐκ τῶν πολεμικῶν καὶ τῶν οἰκονομικῶν καὶ τῶν πάσης φύσεως κρίσεων εἶναι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Ὅποῖος μᾶς διεβεβαίωσεν ὅτι Αὐτὸς εἶναι ἡ Ὁδὸς καὶ ἡ Ἀλήθεια καὶ ἡ Ζωή. Δοξάζομεν, λοιπόν, ὀλοκαρδίως τὸν ἐν Ὑψίστοις καὶ μετὰ τῶν ἡμῶν ἀναστρεφόμενον Συγκαταβάλλοντα Ἰησοῦν Χριστόν καὶ συνδιακηρύσσομεν μετὰ τῶν Ἀγγέλων ὅτι εἶναι ἐφικτὴ καὶ ὑπάρχει ὄντως ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐντὸς τῶν καρδιῶν μας ἡ Εἰρήνη, διότι κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ, ὡς Αὐτὸς ἠδύδοκησε σαρκωθεὶς διὰ τῆς Γεννήσεως Αὐτοῦ ἐν Φάτνῃ.

Ἦς ζήσωμεν, λοιπόν, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, τὴν χαρὰν τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν πρόγευσιν τῶν ὄσων ἀγαθῶν διὰ τὸν ἄνθρωπον διακηρύσσει ἡ τριπλῆ ἀγγελικὴ ἐξαγγελία.

Γένοιτο.

Φανάριον, Χριστούγεννα .βια΄

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος
Διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης πάντων ὑμῶν

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Α. ΕΠΙΓΗΜΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης

*Συνοδικὴ Ἐγκύκλιος τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου
τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, περὶ ἐνημερώσεως
διὰ τὸν διορισμὸν νέων κληρικῶν*

Ἀριθμ. Πρωτ. 38

Ἐν Ἡρακλείῳ, τῇ 19ῃ Ἰανουαρίου 2011

Πρὸς
τοὺς ὀσιωτάτους Ἱερομονάχους,
τοὺς αἰδεσιμωτάτους Ἐφημερίους
καὶ τοὺς εὐλαβεστάτους Διακόνους τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς
καὶ τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

Ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ Ἀδελφοὶ καὶ Συλλειτουργοί,

Ὡς καλῶς γνωρίζετε, εἰς τὸ πλαίσιον περιστολῆς τῶν κρατικῶν δαπανῶν διὰ τὴν δυνατότητα ἀποπληρωμῆς τοῦ δημοσίου χρέους καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Προγράμματος Στηρίξεως τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας, ἡ Κυβέρνησις τῆς Χώρας ἡμῶν ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ διάφορα μέτρα πρὸς ἐξοικονόμησιν πόρων, μεταξύ τῶν ὁποίων ἡ μείωσις τῶν μισθῶν καὶ τῶν συντάξεων τῶν Δημοσίων Ὑπαλλήλων, ὁ περιορισμὸς τῶν διορισμῶν εἰς τὸ Δημόσιον κ.ἄ.

Ἦδη ἀπὸ τῆς 3ης Ἰανουαρίου ἀνηρτήθη εἰς τὸ Διαδίκτυον ἡ ὑπ' ἀριθμ. πρωτ. ΔΙΠΠ/Φ.2.9/31/οἰκ.80/3-1-2011 Ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν, Ἀποκέντρωσις καὶ Ἠλεκτρονικῆς Διακυβέρνησις, ἡ ὁποία ἀφορᾷ εἰς τὸν προγραμματισμὸν προσλήψεων προσωπικοῦ ἔτους 2011 καὶ ἀναφέρει ρητῶς, ὅτι αἱ προσλήψεις τοῦ τακτικοῦ προσωπικοῦ, αἱ ὁποῖαι θὰ διενεργηθοῦν ὑπὸ τῶν Κρατικῶν Φορέων τοῦ Δημοσίου, δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνουν τὴν ἀναλογίαν μία (1) πρόσληψις εἰς τὰς πέντε (5) ἀποχωρήσεις-συνταξιοδοτήσεις (1/5) δημοσίων ὑπαλλήλων.

Αἱ διατάξεις αὐταὶ τῆς ὡς ἄνω Ἐγκυκλίου δὲν ἐξαιροῦν τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, τοὺς Ἱερεῖς, τοὺς Διακόνους καὶ τὸ προσωπικὸ τῶν Ν.Π.Δ.Δ. τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν, αἱ ὁποῖαι ἐφαρμοζόμεναι θὰ ἐπιφέρουν σοβαρὰς ἐπιπλοκάς καὶ προβλήματα εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν.

Ἐνώπιον αὐτῆς τῆς καταστάσεως, ἡ Ἱερὰ Ἐπαρχιακὴ ἡμῶν Σύνοδος, ἡ ὁποία ἀνυστάκτως ἐπαγρυπνεῖ καὶ μεριμνᾷ διὰ τὴν πνευματικὴν προκοπὴν καὶ πρόοδον τῶν Μοναστικῶν Ἀδελφοτήτων, τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου καὶ τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ τῆς Μεγαλονήσου, συνῆλθεν ἐκτάκτως εἰς Συνεδρίαν τὴν 18ην Ἰανουαρίου ἐ.ξ., ἡσυχλήθη δὲ πολὺ καὶ συνεζήτησεν μεταξύ ἄλλων καὶ περὶ τῆς ἐξαγγελίας τῶν νέων τούτων μέτρων.

Πατρικῶς ἐνημερώνομεν ὑμᾶς ὅτι κατὰ τὴν γενομένην σχετικὴν συζήτησιν, ἅπαντες οἱ Σεβ. Συνοδικοὶ Ἀρχιερεῖς ἐξῆραν τὸν ρόλον καὶ τὴν διακονίαν

τῶν Ἱερέων εἰς τὰς Ἐνορίας αὐτῶν, τῶν πόλεων καὶ τῆς πολλαπλῶς δοκιμαζομένης Ὑπαιθρου τῆς Κρήτης, ἰδιαίτερος σήμερον, ὅπου ἡ οἰκονομικὴ κρίσις ἐπιβάλλει τὴν ἀνάγκην διὰ μείζονα δραστηριοποίησιν τῆς Ἱεραῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, τῶν Αἰδεσιμωτάτων Ἐφημερίων καὶ τῶν Ἐνοριῶν αὐτῶν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Φορέων τῆς Χώρας.

Κατὰ τὴν γενομένην Συνοδικὴν συζήτησιν καὶ τὴν μελέτην τοῦ ἐν λόγῳ θέματος, διεπιστώθη ὑπὸ πάντων τῶν Σεβ. Ἀρχιερέων ἡ κρισιμότης τῶν καιρῶν καὶ αἱ δυσκολίαι, τὰς ὁποίας διέρχεται σήμερον ἡ Χώρα ἡμῶν, λόγῳ τῆς Οἰκονομικῆς Κρίσεως, πλὴν ὅμως ἐτονίσθη ὅτι ἐὰν ἰσχύσῃ τὸ εἰς τὴν εἰρημένην Ἐγκύκλιον ἀναφερόμενον διὰ τοὺς Δημοσίους Ὑπαλλήλους μέτρον καὶ διὰ τοὺς Ἱερεῖς ἡμῶν, θὰ προκύψουν ἀνυπέβλητοι δυσκολίαι καὶ σοβαρὰ ἐμπόδια διὰ τοὺς Ἐκκλησιαστικούς Λειτουργοὺς εἰς τὴν διακονίαν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, κυρίως εἰς τὴν Ὑπαιθρον καὶ τὰ ἀπομεμακρυσμένα Χωρία αὐτῆς, πολλῶ δὲ μᾶλλον εἰς τὴν ὑλοποίησιν τῶν πολλαπλῶν κοινωνικῶν, φιλανθρωπικῶν καὶ ποιμαντικῶν δραστηριοτήτων τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, πληροφοροῦμεν ὑμᾶς ὅτι παρὰ τὸν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν κληρικῶν, διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ὑφισταμένων λειτουργικῶν, ποιμαντικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἀναγκῶν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἡ Ἱερά Σύνοδος, ὁμοφώνως ἀπεφάσισεν, ὅπως ἀποστείλῃ σχετικὸν ἔγγραφον πρὸς τὸν κ. Ἰωάννην Ραγκούσην, Ὑπουργὸν Ἐσωτερικῶν, Ἀποκέντρωσης καὶ Ἡλεκτρονικῆς Διακυβέρνησης, διὰ τοῦ ὁποίου, θεωρεῖ ἐπάναγκες καὶ παρακαλεῖ διὰ τὸν διορισμὸν τοῦ ἐλαχίστου μειωμένου ἀριθμοῦ τῶν τριάκοντα καὶ πέντε (35) νέων Κληρικῶν διὰ τὸ ἔτος 2011, προκειμένου νὰ διακονήσουν τὰς λειτουργικάς, ποιμαντικάς καὶ κοινωνικάς ἀνάγκας τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ὑπὸ τὰς δυσκόλους σημερινὰς συνθήκας.

Σημειώνομεν προσέτι ὅτι τὸ ἐν λόγῳ ἔγγραφον ἐκοινοποιήθη, μεταξὺ ἄλλων, καὶ εἰς τοὺς Βουλευτὰς τῆς Μεγαλονήσου ἐζητήθη δὲ ἡ στήριξις καὶ ἡ παρέμβασις αὐτῶν εἰς τὸ δίκαιον τοῦτο αἴτημα τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

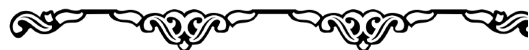
Ταῦτα πάντα γνωρίζοντες ὑμῖν, πρὸς πλήρη ἐνημέρωσιν ὑμῶν, παρακαλοῦμεν πάντας ὑμᾶς διὰ τὰς ὑμετέρας προσευχὰς ἐπὶ τοῦ εἰρημένου κρισίμου τούτου θέματος καὶ διὰ τὴν ὑμετέραν συμβολὴν ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς ὑμῶν, διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐν λόγῳ τρεχουσῶν συνθηκῶν καὶ καταστάσεων, ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας ἡμῶν.

Ἐπὶ τούτοις, διατελοῦμεν
Μετὰ πατρικῶν εὐχῶν καὶ ἐν Κυρίῳ ἀγάπῃς

Ὁ Πρόεδρος
† Ὁ Κρήτης Εἰρηναῖος

B. ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝΤΑ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ
ΙΕΡΑ ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἀνακοινωθέν 10ης Ἰανουαρίου 2011

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης συνήλθε σήμερα 10 Ἰανουαρίου 2011 στό Ἡράκλειο σέ συνεδρία καί ἀσχολήθηκε μέ τρέχοντα ὑπερ-ρεσιακά θέματα τῆς ἀρμοδιότητάς της.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος ὑποδέχθηκε μέ πολλή χαρά τόν πρῶτον αἰρετό Περιφερειάρχη Κρήτης κ. Σταύρο Ἀρναουτάκη καί συζήτησε μαζί του θέματα σύγχρονου κοινωνικοῦ προβληματισμοῦ καί τρόπους ἀντιμετωπίσεως τῶν προβλημάτων τῶν ἐνδεῶν, ἔδωκε δέ ἔμφαση στόν προγραμματισμό καί στήν ὑλοποίηση προνοιακῶν δομῶν σέ παγκρήτιο ἐπίπεδο, γιά τήν ἐνίσχυση καί τήν ἀνακούφιση τῶν συνανθρώπων μας.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος, μέ τήν εὐκαιρία τῆς εἰσόδου μας στό νέο ἔτος, εὐχεται στόν Ἱερό Κλήρο καί τόν εὐσεβῆ Λαό τῆς Μεγαλονήσου καλή καί εὐλογημένη χρονιά.

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

Ἀνακοινωθέν 18ης Ἰανουαρίου 2011

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης συνήλθε σήμερα 18 Ἰανουαρίου 2011 στό Ἡράκλειο σέ ἔκτακτη συνεδρία.

Κατά τή διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς συνεδρίας αὐτῆς, συζητήθηκε τò θέμα τῶν συνεχῶς ἀύξανομένων προβλημάτων τῶν κοινωνικά ἀδύνατων συνανθρώπων μας, τῶν πτωχῶν, τῶν νέοπτωχων, ἀλλά καί τῶν μεταναστῶν, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐγκατασταθεῖ στήν Μεγαλόνησο.

Ἰδιαιτέρως, στή δύσκολη οἰκονομική σημερινή συγκυρία, διαπιστώθηκεν ἡ ἀνάγκη μεγαλύτερης δραστηροποίησης τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς, τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, τῶν Ἐνοριῶν καί τῶν Ἐφημεριῶν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, σέ συνεργασία μέ τήν Περιφέρεια Κρήτης, τοὺς Δήμους, τοὺς λοιποὺς Φορεῖς, ἀλλά καί μέ τοὺς ἔχοντες καί κατέχοντες συνανθρώπους μας, προκειμένου νὰ συνεχισθοῦν καί νὰ ἀυξηθοῦν οἱ δραστηριότητες τῶν Κληρικῶν μας γιά τή διανομή γευμάτων, φαρμάκων, ρουχισμοῦ καί ἄλλων ἀπαραιτήτων ἀγαθῶν, ἀπό τὰ Φιλόπτωχα Ταμεῖα, τοὺς Φιλανθρωπικοὺς Ὄργανισμοὺς καί τὰ Ἰδρύ-

ματα τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος θεωρεῖ ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητη ἐκτὸς ἀπὸ τὴν λατρευτική καὶ τὴν κοινωνική διακονία τῶν Ἱερέων στὶς Ἑνορίες τῶν πόλεων καὶ τῆς πολλαπλῶς δοκιμαζομένης ὑπαίθρου τῆς Κρήτης, κατανοεῖ ὅμως καὶ τὴν κρισιμότητα τῶν καιρῶν καὶ τὶς δυσκολίες, τὶς ὁποῖες διέρχεται σήμερα ἡ Χώρα μας, λόγω τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως.

Γιὰ τὸν λόγον αὐτόν, κρίνεται ἀπαραίτητη ἡ παρουσία καὶ ἡ δράση, ἔστω καὶ μειωμένου ἀριθμοῦ, Κληρικῶν γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ὑφισταμένων λειτουργικῶν, ποιμαντικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἀναγκῶν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἡ δὲ Ἱερά Σύνοδος ἀποφάσισε νὰ ἀποστείλει ἔγγραφο πρὸς τὸν κ. Ἰωάννη Ραγκούση, Ὑπουργὸ Ἑσωτερικῶν, Ἀποκέντρωσης καὶ Ἡλεκτρονικῆς Διακυβέρνησης τὸ ὁποῖο κοινοποιεῖ στοὺς κ.κ. Ὑφυπουργούς, οἱ ὁποῖοι κατάγονται ἀπὸ τὴν Κρήτη, καὶ στοὺς κ.κ. Βουλευτὲς τῆς Μεγαλονήσου, καὶ νὰ παρακαλεῖ γιὰ τὴν στήριξή τους νὰ ὑπάρχουν οἱ Κληρικοί, οἱ ὁποῖοι θὰ δραστηριοποιηθοῦν.

Μὲ τὸ ἔγγραφο αὐτὸ ζητεῖ τὸν διορισμὸ τοῦ ἐλάχιστου μειωμένου ἀριθμοῦ τῶν τριανταπέντε (35) νέων Κληρικῶν γιὰ τὸ ἔτος 2011, προκειμένου νὰ διακονήσουν τὶς λειτουργικές, ποιμαντικές καὶ κοινωνικές ἀνάγκες τοῦ Λαοῦ τοῦ Θεοῦ, κάτω ἀπὸ τὶς δύσκολες σημερινές συνθῆκες.

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

Ἀνακοινωθὲν 14ης Ἀπριλίου 2011

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης συνῆλθε σήμερα 14 Ἀπριλίου 2011 στὸ Ἡράκλειο σὲ Τακτικὴ Συνεδρία καὶ ἀσχολήθηκε μὲ τρέχοντα ὑπηρεσιακὰ θέματα τῆς ἀρμοδιότητός της.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων θεμάτων, συζήτησε καὶ ἔλαβε ἀποφάσεις γιὰ τὸ σημερινὸ θέμα τοῦ περιορισμοῦ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Ἑσωτερικῶν, Ἀποκέντρωσης καὶ Δημόσιας Διοίκησης τῶν διορισμῶν τῶν Ἐφημερίων. Ἐνα γεγονός τὸ ὁποῖο δημιουργεῖ, ἰδιαίτερος αὐτὴν τὴν κατανοκτικὴ περίοδο τῶν Ἑορτῶν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ τῆς Λαμπροφόρου Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, προβλήματα λειτουργίας στὶς Ἑνορίες τῆς ἐρημωμένης ὑπαίθρου μας, τὴν ὁποία ἐνσυνείδητα ὑπηρετοῦν οἱ Ἱερεῖς μας, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀπομείνει ἀκόμη στὰ χωριά μας.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος χαιρετίζει μὲ ἱκανοποίηση τὴν πρόσφατη Ἀπόφαση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων γιὰ τὴν παραμονὴ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ στὶς σχολικὲς αἴθουσες. Ἡ Ἀπόφαση αὐτὴ ἐκφράζει καὶ προβάλλει τὸν ἀπαιτούμενο σεβασμὸ ἀπέναντι στὰ θρησκευτικὰ σύμβολά μας.

Καθώς εϋρισκόμαστε στο τέλος τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Ἑβδομάδας τῶν πανσέπτων Παθῶν τοῦ Κυρίου, ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καλεῖ τὸν εὐσεβῆ λαὸ τοῦ Θεοῦ νὰ συμμετάσχει βιωματικά στὶς Ἱερές Ἀκολουθίες καὶ στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ὡς Σύνοδος ἀφουγκραζόμαστε καὶ κατανοοῦμε τὰ ποικίλα προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζει ὁ λαὸς τῆς Μεγαλονήσου μας, κυρίως λόγω τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, συμπάσχουμε μαζί του καὶ δεόμαστε στὸν Σταυρωθέντα καὶ Ἀναστάντα Κύριο, γρήγορα νὰ χαρίσει ἀναστάσιμη χαρὰ, δύναμη, αἰσιοδοξία καὶ ἀνακούφιση σὲ ὅλους.

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

Ἀνακοινωθέν 17ης Ὀκτωβρίου 2011

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης συνήλθε στὸ Ἡράκλειο σὲ Τακτικὴ Συνεδρία, τὴν 17η Ὀκτωβρίου 2011 ὑπὸ τὴν Προεδρία τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εἰρηναίου.

Ὡς Ἱερά Σύνοδος ἐκφράζομε τὸν ἔντονο προβληματισμὸ καὶ τὴ μεγάλη ἀγωνία μας γιὰ τὰ αὐξανόμενα προβλήματα καὶ τὶς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετωπίζουν καθημερινὰ οἱ ἄνθρωποι μας, γνωρίζομε δὲ στὸν εὐσεβῆ λαὸ μας ὅτι τὸ φιλανθρωπικὸ ἔργο, τὸ ὁποῖον ἤδη ὑλοποιεῖται σὲ ὅλες τὶς Ἐκκλησιαστικὲς Ἐπαρχίες τῆς Κρήτης καὶ στὶς περισσότερες Ἐνορίες, μὲ τὴ μέριμνα καὶ τὴν φροντίδα τῶν κατὰ τόπους Σεβ. Ἀρχιερέων, ἐντείνεται καὶ ἐπαυξάνεται, προκειμένου νὰ ἀνακουφισθοῦν, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ, οἱ ἀνάγκες τοῦ δοκιμαζομένου λαοῦ μας.

Προσεχῶς, μάλιστα, ἡ Ἐκκλησία Κρήτης θὰ ἐκδώσει Δελτίο Τύπου, στὸ ὁποῖο θὰ ἀναφέρονται ἀναλυτικὰ οἱ παγκρήτιες ἐκκλησιαστικὲς φιλανθρωπικὲς δραστηριότητες τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, τῶν Ἱερῶν Μονῶν καὶ τῶν Ἐνοριῶν, ἢ προσφορά τους στὸ πολυσυζητημένο θέμα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας καὶ ἡ καταβολὴ τῆς νόμιμης φορολογίας πρὸς τὴ Χώρα μας.

Ἡ Ἐκκλησία μας πάντοτε συμπορευόταν μὲ τὸ λαό, πάντοτε ἦταν, εἶναι καὶ θὰ εἶναι Μητέρα τῶν ἀνθρώπων, θὰ ἀναζητεῖ δὲ τρόπους καὶ δυνατότητες νὰ προσφέρει ἐλπίδα, ἐνδυνάμωση ψυχῆς, βοήθεια, ἀνάπαυση καὶ διέξοδο στὰ πολλὰ σημερινὰ ἀδιέξοδα, τὰ ὁποῖα ἀπειλοῦν τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ τόπου μας.

Ἔτσι καὶ τώρα δὲν ἀγνοοῦμε τὴν δεινὴν κατάσταση στὴν ὁποία ἔχουν περιέλθει πολλοὶ ἀδελφοί μας, δὲν ἀδιαφοροῦμε γι' αὐτήν, ἀλλὰ συμπαραστε-

κόμαστε σ' όλους ανεξαιρέτως τούς ανθρώπους ήθικὰ καὶ ὑλικά χωρίς καμμία ἰδιοτέλεια καὶ σκοπιμότητα.

Ταυτόχρονα, ὡς Ἱερὰ Σύνοδος, ἐπιθυμοῦμε νὰ διατρανώσουμε τὸ μήνυμα ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νὰ συνταχθοῦμε καὶ νὰ ἐνωθοῦμε ὅλοι μαζί γιὰ τὴν ὑπερβαση τῆς κρίσεως αὐτῆς καὶ τὴν γρήγορη ἀντιμετώπιση τῶν δυσκολιῶν μὲ ἐνότητα, σύμπνοια, δύναμη καὶ ἐλπίδα στὸ Θεό. Νὰ ἀναζητήσουμε στὴν ἀγάπη γιὰ τὸν πλησίον καὶ τὸν συνάνθρωπό μας, τὸν κατ' ἐξοχὴν τρόπο ὑπαρξης καὶ ζωῆς καὶ νὰ ἐπαναπροσδιορίσουμε τὸν στόχο καὶ τὸν σκοπὸ τῆς ζωῆς μας. Νὰ ἀλλάξουμε τρόπο σκέψης καὶ συμπεριφορᾶς καὶ νὰ ἀναζητήσουμε πρότυπα νέας ζωῆς καὶ κοινωνίας στὶς πατρογονικὲς ρίζες μας.

Ἡ πίστη μας στὴν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀγάπη καὶ τὸ χρέος μας πρὸς τὴν Πατρίδα μας τὴν Ἑλλάδα θὰ μᾶς ἐπαναφέρουν στὸν ἀγῶνα καὶ στὴν προσπάθεια, ὥστε γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ νὰ ξεπεράσουμε τὴ σημερινὴ δύσκολη κατάσταση καὶ νὰ ἐλπίσουμε σὲ ἓνα καλύτερο αὔριο.

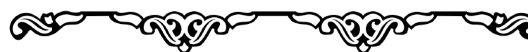
Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, τέλος, δέχθηκε τὸν Πρόεδρο καὶ τὰ Μέλη τῆς Ἐνώσεως Συνδέσμων τῶν Κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, καθὼς καὶ τὰ Μέλη τῶν Διοικητικῶν Συμβουλιῶν τους, ἄκουσε δὲ μὲ προσοχή, ἀγάπη καὶ πολλὴ κατανόηση τὶς θέσεις, τοὺς προβληματισμοὺς καὶ τὶς ἀγωνίες τους καὶ ἀνταλλάχθηκαν μεταξὺ μας χρήσιμες ἀπόψεις.

Ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

*Γ. ΕΠΙΣΗΜΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ*

*Συλλυπητήριοι Γράμμα τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου
πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κύπρου
κ.κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΝ, περὶ τοῦ εἰς τὴν Ναυτικὴν Βάσιν
«Εὐάγγελος Φλωράκης» εἰς Ζυγὶ Λεμεσοῦ
ἐπισυμβάντος τραγικοῦ δυστυχήματος*

Πρὸς
τὴν Αὐτοῦ Μακαριότητα
τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Νέας
Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου
κύριον κύριον Χρυσόστομον.
Εἰς Λευκωσίαν.

Μακαριώτατε,

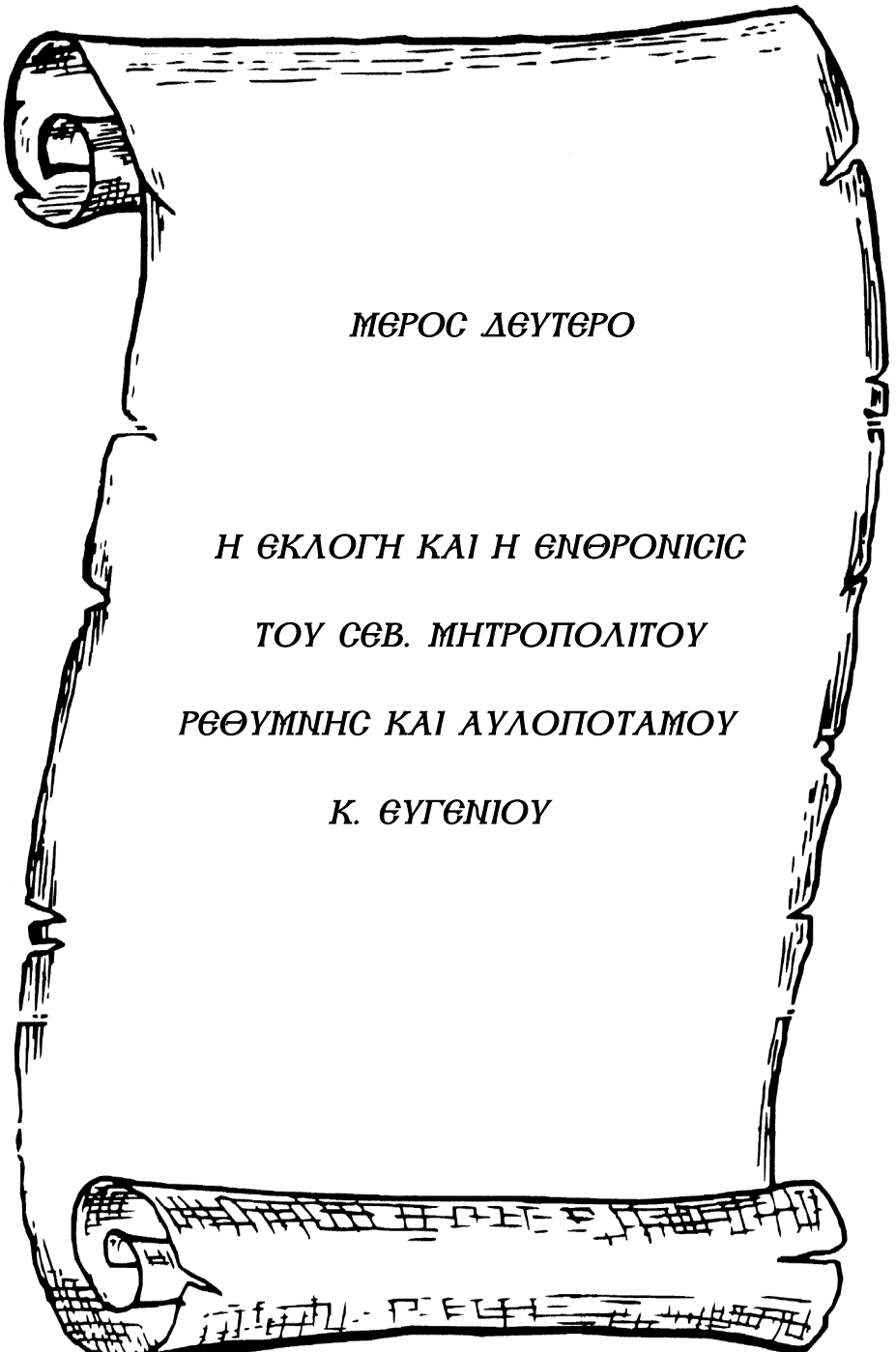
Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης μετὰ βαθυτάτης θλίψεως πληροφορηθεῖσα περὶ τοῦ εἰς τὴν Ναυτικὴν Βάσιν «Εὐάγγελος Φλωράκης» εἰς Ζυγὶ Λεμεσοῦ ἐπισυμβάντος τραγικοῦ δυστυχήματος, τὸ ὅποιον ἐβύθισεν εἰς τὸ πένθος σύμπασαν τὴν Κύπρον, διὰ τοῦδε τοῦ Συνοδικοῦ Γράμματος Αὐτῆς ἐκφράζει Ὑμῖν καὶ τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ τὰ φιλάδελφα αἰσθήματα καὶ τὰς συλλυπητηρίους Αὐτῆς εὐχάς, συμμετέχουσα εἰς τὸ βαρὺ πένθος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Μεγαλονήσου Ὑμῶν.

Ἰδιαιτέρως συλλυπούμεθα διὰ τὴν ἐν τῷ εἰρημένῳ δυστυχήματι αἰφνίδιον ἀπώλειαν 12 νέων ἀνθρώπων, ναυτῶν καὶ πυροσβεστῶν, οἵτινες ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ καθήκοντος ἐτελειώθησαν.

Δεόμενοι ἐκτενῶς, ὅπως ὁ Ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀναπαύσῃ τὰς ψυχὰς αὐτῶν μετὰ τῶν δικαίων, παραμυθῆσῃ δὲ τὰς οἰκογενεῖας αὐτῶν σὺν παντὶ τῷ εὐγενεῖ Κυπριακῷ λαῷ, διατελοῦμεν

Μετὰ συλλυπητηρίων εὐχῶν
καὶ πολλῆς τῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης

Ὁ Πρόεδρος
† Ὁ Κρήτης Εἰρηναῖος

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΕΚΛΟΓΗ ΚΑΙ Η ΕΝΘΡΟΝΙΣΙΣ
ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΡΕΘΥΜΝΗΣ ΚΑΙ ΑΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ
Κ. ΕΥΓΕΝΙΟΥ

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ. Εὐγένιος

*Βιογραφία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου
Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου
κ. Θύγειου*

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου, ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος Ἄνω Κρήτης καὶ Πελάγους Κρητικοῦ κ.κ. Εὐγένιος (κατὰ κόσμον Εὐάγγελος Ἀντωνόπουλος) γεννήθηκε στὸ Ἡράκλειο τὴν 14η Φεβρουαρίου 1968. Μετὰ τὶς ἐγκύκλιες σπουδές, φοίτησε στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀπ’ ὅπου ἔλαβε τὸ πτυχίον του τὸν Μάϊο τοῦ 1990. Τὸ 1992 περάτωσε τὰ μαθήματα τοῦ κλάδου Ἱστορικῆς Θεολογίας τοῦ τμήματος Μεταπτυχιακῶν Σπουδῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ἐκάρη μοναχὸς στὴν Ἱερὰ Μονὴ Ἁγίου Γεωργίου Σελλινάρι τοῦ 1991 ἀπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Πέτρας καὶ Χερρονήσου κ.κ. Νεκτάριο, ὁ ὁποῖος τὸν χειροτόνησε διάκονο τὴν 24η Φεβρουαρίου 1991 στὸν Ἱερὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ Μεγάλης Παναγίας Νεαπόλεως καὶ πρεσβύτερο στὸν Ἱερὸ Ναὸ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας Βραχασίου τὴν 3η Μαρτίου 1991. Διορίσθηκε Ἱεροκήρυκας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ ἔλαβε τὸ ὄφικιο τοῦ Ἀρχιμανδρίτου τὴν 24η Δεκεμβρίου 1991. Ἀπὸ τὸ ἔτος 1994 διακόνησε ὡς ἐφημέριος στὸν Ἱερὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ Μεγάλης Παναγίας Νεαπόλεως καὶ ἀπὸ τὸ ἔτος 1997 ἀνέλαβε τὴν διεύθυνση τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου τῆς πόλεως Ἁγίου Νικολάου. Ἔχει διατελέσει Ἀντιπρόεδρος τοῦ Συνδέσμου Κρητῶν Θεολόγων (1995 – 1997), Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑταιρείας Προστασίας Ἀνηλίκων καὶ τῆς Ἑταιρείας Ἀποφυλακισομένων Νομοῦ Λασιθίου, Μέλος τοῦ Δ.Σ. τῆς Ἑταιρείας Στήριξης ἀτόμων μὲ εἰδικὲς ἀνάγκες τῆς Περιφέρειας Κρήτης «Ὁ Ἅγιος Τίτος» καὶ Πρόεδρος τοῦ Σωματείου «Οἱ φίλοι τοῦ παιδιοῦ Κρήτης», τὸ ὁποῖο ἐδρεύει στὴ Νεάπολη. Τὴν 6ην Ἰουνίου 2001 διορίσθηκε Ὑπογραμματέας τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καὶ τὸ ἔτος 2004 ἀνέλαβε τὴν Διεύθυνση Συντάξεως τοῦ Ἐπίσημου Δελτίου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης «Ἀπόστολος Τίτος», τὸ πρῶτο τεῦχος τοῦ ὁποῖου ἐκδόθηκε τὸν Δεκέμβριον τοῦ ἔτους 2004. Ἡ Ἱερὰ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης τὴν 26η Μαΐου 2005 τὸν ἐξέλεξε παμψηφεί στὴ θέσιν τοῦ Ἐπισκόπου Κνωσοῦ καὶ στὴ θέσιν τοῦ Ἀρχιγραμματέως Αὐτῆς. Ἡ Χειροτονία του ἐτελέσθη στὸν Ἱερὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ Ἡρακλείου τὸ Σάββατο 28η Μαΐου 2005. Μητροπολίτης Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου ἐξελέγη παμψηφεί τὴν 9η Σεπτεμβρίου τοῦ 2010 καὶ ἐνθρονίσθηκε τὴν 16ην Ὀκτωβρίου 2010.

Ἀνακοινωθὲν τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης συνελθοῦσα εἰς τακτικὴν Συνεδρίαν σήμερον 9ην Σεπτεμβρίου 2010 ἐν Ἡρακλείῳ, παρόντων ἀπάντων τῶν Μελῶν Αὐτῆς, ἡσχολήθη μὲ τὰ θέματα τῆς Ἡμερησίας Διατάξεως.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος, ψήφων κανονικῶν γενομένων, ἐν τῷ Ἱερῷ Μητροπολιτικῷ Ναῶ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ Ἡρακλείου, προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν Μητροπολίτου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου.

Μητροπολίτης Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου ἐξελέγη παμψηφειὶ ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Κνωσοῦ κ. Εὐγένιος, ὅστις ἀκολούθως ἔδωκε τὰ νενομισμένα Μικρὸν καὶ Μέγα Μηνύματα ἐνώπιον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Δελτίον Τύπου τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης

Ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Κρήτης ἀνακοινώνει ὅτι τὴν Παρασκευή, 17ην Σεπτεμβρίου 2010, ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης κ. Εἰρηναῖος θὰ μεταβεῖ εἰς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, μὲ τὸν νεοεκλεγέντα Μητροπολίτη Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ. Εὐγένιον, ὁ ὁποῖος θὰ ὑποβάλλει σεβάσματα εἰς τὴν Μητέρα Ἐκκλησία.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ. Εὐγένιος θὰ παραμείνει εἰς τὴν Κωνσταντινούπολη μέχρι καὶ τὴν Κυριακή, 19ην Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ.

Ἀντιφώνησις

τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ. Εὐγενίου, κατὰ τὸ ἐπὶ Συνόδου Μικρὸν Μήνυμα

Σεβασμιώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Κρήτης κ.κ. Εἰρηναῖε,

Πρόεδρε τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,

Ἐπὶ τῷ ἀγγέλματι τῆς ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης ἐκλογῆς καὶ ἀναδείξεως ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ εἰς Μητροπολίτην τῆς Ἱερᾶς καὶ ἱστορικῆς Μητροπόλεως Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου, εὐλογῶ τὸ ὄνομα τοῦ Πανοικτίρμονος Κυρίου, δι' ὅσα εἰργάσατο περὶ ἐμὲ καὶ οὕτω εὐδοκήσαντος.

Κύπτων τὸν αὐχένα ἀποδέχομαι μετὰ βαθείας συγκινήσεως τὸ ἐπίταγμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν νέαν ταύτην ἀποστολήν.

Ἐν εὐγνωμοσύνη βαθείᾳ ἢ σκέψις μου πάραυτα ἱεραποδημεῖ εἰς τὴν κα-

θηγιασμένην Μητέρα Ἐκκλησία, ἔνθα ὑποβάλλω τῇ Αὐτοῦ Θειοτάτῃ Παναγιότητι, τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κυρίῳ Κυρίῳ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΩΙ τὰ Ὑμικὰ σεβάσματα καὶ τὴν διαβεβαίωσιν περὶ τῆς ἀφοσιώσεώς μου εἰς Αὐτήν. Δέομαι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως χαρίζεται τῇ Μητρὶ ἡμῶν Ἁγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τὴν Αὐτοῦ Θειοτάτην Παναγιότητα ὑγιᾶ καὶ ἔντιμον εἰς ἔτη πολλὰ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ τοῦ εὐσεβοῦς Γένους τῶν Ὁρθοδόξων.

Εἶτα πρὸς Ὑμᾶς, πολυσέβαστε Ἀρχιεπίσκοπε Κρήτης κ.κ. Εἰρηναῖε καὶ Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς, στρέφω τὴν σκέψιν καὶ ὀλοκαρδίως εὐχαριστῶ, διὰ τὴν πολλὴν πρὸς τὸ πρόσωπόν μου ἀγάπην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην Ὑμῶν. Βαθυσεβάστως παρακαλῶ ὅπως συναντιληφθῆτέ μοι διὰ τῶν ἁγίων εὐχῶν Ὑμῶν ἵνα ὁ τῆς Ἐκκλησίας Δομήτωρ βοηθήσῃ μοι πρὸς θεάρεστον ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων τῆς νέας μου ἀποστολῆς καὶ συνέχισιν τοῦ ἔργου τῶν μακαριστῶν προκατόχων μου, μάλιστα δὲ τοῦ πρότρίτα ἐν Κυρίῳ κοιμηθέντος κυροῦ Ἀνθίμου, διὰ τὸν ἁγιασμόν τοῦ εὐσεβοῦς πληρώματος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου.

Εὐλαβῶς εὐχόμαι ὅπως «Ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης... δώῃ ἡμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις πάντοτε, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς τοῦ Πρώτου καὶ Μεγάλου καὶ Ἁκροῦ Ἀρχιερέως, Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Ἀμήν».

Ἡ τελετὴ διαβεβαίωσης ἐνώπιον τοῦ Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας

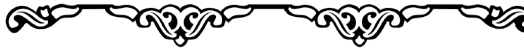
Τὴν καθιερωμένη Διαβεβαίωση ἐνώπιον τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας κυρίου Κάρου Παπούλια καὶ παρουσίᾳ τῆς Ἀναπληρωτῆς Ὑπουργοῦ Παιδείας, Διὰ Βίου Μάθησης καὶ Θρησκευμάτων κυρίας Φωτεινῆς Γεννηματᾶ ἔδωσε τὴ Δευτέρα, 11 Ὀκτωβρίου 2010, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ.κ. Ευγένιος. Τῆς τελετῆς προεξῆρχε κατὰ τὴν τάξιν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης κ.κ. Εἰρηναῖος. Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Κάρλος Παπούλιας ὑποδέχθηκε μὲ θέρμη τὸ νέο Ποιμενάρχη τοῦ Ρεθύμνου.

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ. Εὐγένιος
Ἰ.Μ.Ν. Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου Ρεθύμνης, (16 Ὀκτωβρίου 2011)

*Η ΤΕΛΕΤΗ ΕΝΘΡΟΝΙΣΕΩΣ
ΤΟΥ Σ.Β. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΡΕΘΥΜΝΗΣ ΚΑΙ ΑΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ
κ. ΕΥΓΕΝΙΟΥ*

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ. Εὐγένιος
κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἐνθρονίσεως αὐτοῦ εἰς Ρέθυμνον

Εύντομον Χρονικόν

Ἐπραγματοποιήθη τὸ Σάββατον, 16 Οκτωβρίου 2010 ἡ ἐνθρόνισις τοῦ νέου Μητροπολίτου Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ.κ. Εὐγενίου.

Τὸν νέον Ποιμενάρχην τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ρεθυμνίων, ὑπεδέχθησαν εἰς τὰς 10:30 π.μ. εἰς τὰ ὄρια τοῦ νομοῦ, ὁ Τοποτηρητὴς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Λάμπης, Συβρίτου καὶ Σφακίων κ. Εἰρηναῖος καὶ ὁ Νομάρχης Ρεθύμνης κ. Γεώργιος Παπαδάκης. Τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου συνῶδευον ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Πέτρας καὶ Χερρονήσου κ. Νεκτάριος, ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης κ. Εἰρηναῖος καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

Εἰς τὰς 11:30 π.μ. ἔγινεν ἡ ἐπίσημος τελετὴ ὑποδοχῆς εἰς τὴν πλατεῖαν Ἀγνώστου Στρατιώτου ἀπὸ τὸν Δήμαρχον τῆς πόλεως κ. Γεώργιον Μαρινάκην, ὁ ὁποῖος καὶ ὑπεδέχθη τὸν νέον Μητροπολίτην, παρουσίᾳ τῶν Ἀρχῶν τοῦ Νομοῦ καὶ ὅλης τῆς Μεγαλονήσου, τοῦ ἱεροῦ κλήρου καὶ τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ.

Τιμὰς ἀπέδωσε στρατιωτικὸν ἄγημα, τὴν δὲ μεγάλην πομπὴν ἕως εἰς τὸν Ἱερὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, ὅπου ἐτελέσθη ἡ ἐνθρόνισις, ἐπλαισίωσαν οἱ Ἡγούμενοι τῶν Ἱερῶν Μονῶν τῆς Κρήτης, Ἱερεῖς, Μοναχοί, Μοναχαὶ καὶ αἱ Ἀρχαὶ τῆς Κρήτης, ὡς καὶ αἱ Φιλαρμονικαὶ τοῦ Δήμου Ρεθύμνης καὶ τῆς Ε' Μερραρχίας Κρητῶν καὶ μέλη παραδοσιακῶν συλλόγων καὶ πλῆθος πιστῶν.

Κατὰ τὴν ἐνθρόνισιν παρέστησαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Πέτρας καὶ Χερρονήσου κ. Νεκτάριον, ἐκπρόσωπον τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, καὶ οἱ: Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Γέρων Ἀξώμης κ. Πέτρος, ἐκπρόσωπος τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κ.κ. Θεοδώρου, ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Μεσαορίας κ. Γρηγόριος, ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σάμου καὶ Ἰκαρίας κ. Εὐσέβιος καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κασσανδρείας κ. Νικόδημος, ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅλοι οἱ Σεβ. Μητροπολίται τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ὡς καὶ οἱ Σεβ. Μητροπολίται Κορίνθου κ. Διονύσιος, Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος, Ἡλιουπόλεως κ. Θεόδωρος καὶ ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀβύδου κ. Κύριλλος.

Παρέστησαν ἐπίσης ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἐλπιδοφόρος, ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης Βασίλειος Γοντικᾶκης, Προηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἰβήρων καὶ ὁ Ὀσιώτατος μοναχὸς Νεκτάριος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Καρακάλου.

Ἀμέσως μετὰ τὴν τελετὴν τῆς Ἐνθρονίσεως ἐγένοντο προσφωνήσεις ἀπὸ

τὸν ἐκπρόσωπον τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, τὸν ἐκπρόσωπον τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κ.κ. Θεοδώρου, τὸν ἐκπρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὸν Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπο Κρήτης κ. Εἰρηναῖον, Πρόεδρον τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, τὸν Τοποτηρητὴν Σεβασμ. Μητροπολίτην Λάμπης, Συβρίτου καὶ Σφακίων κ. Εἰρηναῖον, τὸν ἐκπρόσωπον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως κ. Ἰωάννην Πανάρετον, Ὑφυπουργὸν Ἐθνικῆς Παιδείας, Διὰ βίου Μάθησης καὶ Θρησκευμάτων, τὸν Νομάρχην Ρεθύμνης κ. Γεώργιον Παπαδάκη καὶ τὸν Πρωτοσύγκελλον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀρχιμανδρίτην Ἀνθιμον Μαντζουράνην, ἐκ μέρους τοῦ ἱεροῦ κλήρου καὶ τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Εὐγένιος ἐξεφώνησε τὸν ἐνθρονιστήριον λόγον του καὶ ἐδέχθη τὰς εὐχὰς τῶν Ἀρχιερέων, τῶν Ἀρχῶν, τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ Λαοῦ.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐνθρονίσεως, ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης ἐτέλεσε τρισάγιον εἰς τοὺς τάφους τῶν μακαριστῶν προκατόχων του, Τίτου, Θεοδώρου καὶ Ἀνθίμου.

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ. Εὐγένιος
μετὰ τοῦ κ. Γεωργίου Μαρινάκη, Δημάρχου Ρεθύμνης

Υποδοχή και προσφώνσεις τοῦ κ. Γεωργίου Μαρινάκη, Δημάρχου Ρεθύμνης

Σεβασμιώτατε,

Ἐμπλεοὶ χαρᾶς καὶ ἱκανοποίησης σᾶς ὑποδεχόμαστε στὸ Ρέθυμνο καὶ σᾶς καλωσορίζουμε μὲ σεβασμό, πίστη καὶ βαθιὰ ἐκτίμηση. Ἡ πόλη τούτη, Σεβασμιώτατε, θὰ εἶναι ἀπὸ σήμερα τὸ σπίτι σας κι οἱ ἄνθρωποι τῆς, ἡ οἰκογένειά σας.

Σᾶς καλοδεχόμαστε στὸ Ρέθυμνο, μιὰ πόλη μὲ μακραίωνη Ἱστορία καὶ Παράδοση.

Τὴν πόλη πού γέννησε προσωπικότητες πού διακρίθηκαν γιὰ τὴν πνευματικὴ τους παραγωγή ὅπως τὸν Τζάνε Μπουνιαλῆ, τὸ Μάρκο Μουσοῦρο, τὸν Ζαχαρία Καλλέργη, τὸν Γεώργιο Χορτάτση, τὸν Παντελὴ Πρεβελάκη γι' αὐτὸ καὶ καθιερώθηκε στὴ συνείδηση τῶν ἀνθρώπων τοῦ νησιοῦ ὡς «Πόλη τῶν Γραμμάτων».

Τὴν πόλη πού βίωσε συχνὰ στὸ παρελθὸν καὶ γιὰ ἀρκετοὺς αἰῶνες τὴν παρουσία τοῦ κατακτητῆ καὶ ἡ ἱστορία τῆς ἀποτελεῖ μιὰ διαχρονικὴ συνάντηση λαῶν καὶ πολιτισμῶν πού ἄφησαν ἀνεξίτηλα τὰ σημάδια τους στὰ μνημεῖα πού εἶναι διάσπαρτα στὴν Παλιὰ Πόλη τοῦ Ρεθύμνου καὶ στοὺς Οἰκισμοὺς του. Μνημεῖα καλοδιατηρημένα, μάρτυρες τῶν ἐποχῶν πού τὸ Ρέθυμνο ἔσμιγε μὲ πολιτισμοὺς καὶ θρησκευεῖς διαφορετικὲς ἀπὸ τὴ δική του ἀπομυζώντας ὡστόσο τὰ καλύτερα στοιχεῖα τους, γιὰ νὰ τὰ ἐντάξει στὴ δική του, καὶ στὰ ὁποῖα σήμερα ἀντανακλᾶται ὁ σεβασμὸς τῶν κατοίκων τῆς πόλης ἀπέναντι στὴν Ἱστορία τους.

Τὸ Ρέθυμνο, Σεβαστέ Πατέρα μας, εἶναι μιὰ πόλη πού εὐλογήθηκε μὲ φυσικὴ ὁμορφιὰ ἀπροσμέτρητη καὶ μὲ ἀνθρώπους πού ξέρουν ν' ἀγαποῦν, νὰ μοιράζονται καὶ νὰ δημιουργοῦν.

Πορεύεται στὸ μέλλον, ἐκσυγχρονίζεται ἀλλὰ διατηρεῖ ἀνόθευτη τὴ φυσιογνωμία καὶ τὰ ἰδιαίτερα πνευματικὰ του χαρακτηριστικὰ πού συνθέτουν τὴν ταυτότητά του κι ἐμπλουτίζονται συνεχῶς ἀπὸ καλλιεργημένους ἀνθρώπους πού καταθέτουν τὰ προϊόντα τῆς πνευματικῆς τους παραγωγῆς στὴν πόλη μας.

Τὸ Ρέθυμνο ἔχει καὶ ἰσχυρὲς θρησκευτικὲς καταβολές πού διατηροῦνται ἀκμαῖες χάρις στίς δραστήριες καὶ ἱστορικὲς Μονές του, τὴν Ἱερά μας Μητρόπολη καὶ τὸ ἀκατάπαυστο ἔργο τῶν κληρικῶν.

Τὰ τελευταῖα χρόνια ἀνέπτυξε ἔντονη δραστηριότητα σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς.

Πάντοτε ὅμως προτεραιότητα δίδεται στὸν ἄνθρωπο καὶ οἱ ὑπηρεσίες πού παρέχονται εἶναι ταγμένες νὰ τὸν ὑπηρετοῦν.

Στὸ Ρέθυμνο τῆς Ἀλληλεγγύης καὶ τοῦ Ἀλτρουϊσμοῦ ἔχουν συσταθεῖ καὶ δραστηριοποιῦνται προσφέροντας κοινωφελές ἔργο πλῆθος Σωματείων, Συλλόγων ἀλλὰ καὶ ἰδιωτῶν ποὺ ἐπώνυμα ἢ ἀνώνυμα ἐξαντλοῦν τὰ φιλόφθωρα αἰσθήματά τους.

Ὁ Σύλλογος «ΑΓΑΠΗ» ποὺ ἐδῶ καὶ δεκαετίες εἶναι τὸ σπίτι τῶν παιδιῶν μὲ εἰδικές Ἀνάγκες. Γενιές παιδιῶν, ποὺ πολὺ περισσότερο στὸ παρελθόν, θὰ μεγάλωναν κλεισμένα στὸ σπίτι τους ἀποκομμένα ἀπὸ τὸν κοινωνικὸ τους περιγύρο καὶ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ, βρῆκαν μιὰ φιλόξενη ἀγκαλιὰ στὸ Σύλλογο ΑΓΑΠΗ ποὺ τοὺς ἔμαθε νὰ εἶναι χρήσιμα καὶ δημιουργικὰ ἀνοίγοντάς τους ἕνα φωτεινὸ παράθυρο στὸν κόσμο.

Τὸ Ἰατρεῖο Κοινωνικῆς Ἀλληλεγγύης τοῦ Δήμου μας, ποὺ στελεχώθηκε ἀπὸ ἐθελοντὲς ἰατροὺς τοῦ ΕΣΥ ἀλλὰ καὶ ἰδιῶτες, ὀργάνωσε ἕνα ἐκπληκτικὸ δίκτυο παροχῆς ἰατροφαρμακευτικῆς φροντίδας σὲ ἀνασφάλιστους ἀσθενεῖς ὄλων τῶν ἡλικιῶν, ἔτυχε πανελλήνιων διακρίσεων καὶ ἀποτελεῖ παράδειγμα πρὸς μίμηση γιὰ τὶς πόλεις ὅλης τῆς χώρας.

Τὰ συσσίτια ποὺ διοργανῶνται ἀπὸ ἐνορίες καὶ φιλοφθωρικὲς ὀργανώσεις τοῦ Ρεθύμνου μὲ τὴ συνδρομὴ ἐθελοντῶν συμπολιτῶν προσφέρουν σὲ καθημερινὴ βάση φαγητὸ καὶ φροντίδα σὲ παιδιά ποὺ οἱ γονεῖς τους ἐργάζονται ἢ ζοῦν σὲ συνθήκες ἔνδειας ἀλλὰ καὶ σὲ ἡλικιωμένους ποὺ δὲν ἔχουν κανέναν νὰ τοὺς παράσχει τὰ ἀπολύτως ἀπαραίτητα γιὰ νὰ ζήσουν.

Ἐπὶ τοῦτον ἔχουν πολλὰ παραδείγματα ἐθελοντισμοῦ καὶ ἀλληλεγγύης στὸ Ρέθυμνο καὶ πολὺ περισσότερα ποὺ δὲν μᾶς εἶναι γνωστὰ, γιὰτὶ οἱ φορεῖς τους προτιμοῦν τὴ διακριτικότητά καὶ τὴ διατήρησή τῆς ἀνωνυμίας τους.

Ἐνα ὅμως ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ κάνει τὴν πόλιν νὰ ξεχωρίζει εἶναι ἡ συνεργασία τῶν φορέων καὶ τῶν κατοίκων του. Ὅλοι μαζί, μὲ σεβασμὸ στὸ διακριτὸ ρόλο τοῦ καθενὸς καὶ στοὺς θεσμούς, συναποφασίζουμε γιὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον μας.

Μοιραζόμαστε, βλέπετε, κοινὰ ὀράματα καὶ στόχους ποὺ μαζί θέτουμε ὡς κοινωνία. Μαθαίνουμε ν' ἀλλάζουμε νοοτροπίες βολικὲς γιὰ τὸ ΕΓΩ μας ἀλλὰ ἐπιβαρυντικὲς γιὰ τὸ ΕΜΕΙΣ.

Ἀκόμη κι ἂν οἱ συνθήκες εἶναι ἀποθαρρυντικὲς, ὅπως σήμερα, συνεχίζουμε νὰ νοιαζόμαστε γιὰ τὶς ἀληθινὲς ἀνάγκες καὶ ἀναζητοῦμε τρόπους νὰ τὶς καλύψουμε.

Ἐξελισσόμαστε ἀκολουθώντας τὶς σύγχρονες ἐπιταγές, προσπαθώντας ὅμως πάντα νὰ διατηρήσουμε καθάρια τὴν ψυχὴ καὶ τὴ σκέψη μας, ὥστε νὰ ἔχουμε τὴ δύναμιν νὰ ἀναγνωρίζουμε τὰ λάθη προκειμένου νὰ τὰ διορθώσουμε καὶ νὰ πράττουμε αὐτὸ ποὺ θεωρεῖται σωστὸ γιὰ τὸ σύνολο καὶ ὄχι γιὰ τὴ μονάδα.

Αὐτὸ εἶναι τὸ Ρέθυμνο, Σεβασμιώτατε, καὶ αὐτὴ ἡ ταυτότητα τῶν ἀνθρώ-

πων του. Θὰ τὸ γνωρίσετε καὶ εἶμαι βέβαιος πὼς θὰ τὸ περιβάλλετε μὲ Ἀγάπη καὶ κατανόηση, μὲ ὑπομονή, ἀξιοσύνη καὶ Θεία Ἐμπνευση.

Γιατὶ ὅλοι ξέρουμε πὼς τὸ γόνιμο ἔδαφος γιὰ νὰ καρποφορήσει ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἓνα ἄξιο γεωργό, γνώστη τῶν ἀναγκῶν του καὶ κοινωνὸ τῶν προβλημάτων του.

Αὐτὸ τὸν ρόλο σᾶς παρακαλοῦμε νὰ ἀναλάβετε, Σεβασμιώτατε.

Νὰ σπείρετε στὶς καρδιές μας τὴ Δύναμη καὶ τὴν Πίστη πὼς, ὅ,τι κι ἂν συμβεῖ, μποροῦμε νὰ τὰ καταφέρουμε, τὴν Ἐλπίδα πὼς θὰ βγοῦμε νικητὲς ἀπὸ κάθε δοκιμασία καὶ νὰ ἐνισχύσετε τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα, τὶς ἀξίες καὶ τὰ ἰδανικὰ ποὺ σήμερα κλονίζονται.

Γιὰ νὰ θερίσουμε μετὰ μαζὶ Σας τοὺς γόνιμους καρποὺς τῆς σύμπραξης καὶ τῆς συνοδοιπορίας μας σὲ δρόμους ὑγιεῖς, ἀσφαλεῖς, εὐλογημένους.

Μποροῦμε νὰ προκαταλάβουμε τὴν ἐπιτυχία τοῦ δύσκολου καὶ πολύπλευρου ἔργου ποὺ ἀναλαμβάνετε.

Τὴν ἐπιμαρτυρεῖ ἡ γόνιμη ἱερατική σας διακονία.

Τὴ διασφαλίζει ἡ καταξιωμένη Παράδοση τῆς Μητροπόλεως Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου ποὺ ἔχει γράψει τὴ δική της ἀνθρωπιστικὴ καὶ πνευματικὴ ἱστορία στὸν τόπο μας.

Τὴν τροφοδοτεῖ ἡ δεκτικότητα τῆς ψυχῆς τῶν Ρεθυμνίων πρὸς τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ φιλαλληλία ποὺ τοὺς διακρίνει.

Τὴν ἐγγυᾶται ἡ ἀένανη ποιμαντικὴ καὶ κοινωνικὴ σας προσφορὰ καὶ δράση, τῆς ὁποίας τὸ μέγεθος ξεπερνᾷ τὸ νεαρὸ τῆς ἡλικίας Σας.

Ἡ κοινωνία τοῦ Ρεθύμνου Σᾶς γνωρίζει, Σεβασμιώτατε.

Γνωρίζει τὸ θεάρεστο ἔργο σας ποὺ ξεκίνησε ἀμέσως μετὰ τὴν ὀλοκλήρωση τῶν ἀνωτάτων σπουδῶν σας στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, σὲ Ἱερὰς Μητροπόλεις τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης.

Ἐχει παρακολουθήσει τὴν ταχύτατη ἐξέλιξη σας στὰ ἀξιώματα τῆς Ἱεραρχίας γεγονός ποὺ ἐπιβεβαιώνει τὸ εὖρος τῶν ἱκανοτήτων σας.

Ἀπὸ μοναχὸς στὴν Ἱερὰ Μονὴ Ἀγίου Γεωργίου στὸ Σελλινάρι, διάκονος στὸ Ναὸ Μεγάλης Παναγίας Νεαπόλεως, ἐν συνεχείᾳ πρεσβύτερος στὸν Ἱερὸ Ναὸ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας Βραχασίου καὶ ἀπὸ ἑκεῖ, Ἱεροκήρυκας στὴν Ἱερὰ Μητρόπολη Πέτρας, ὅπου κι ἐλάβετε τὸ ὄφφίκιο τοῦ Ἀρχιμανδρίτη. Στὴ συνέχεια, διακονήσατε ὡς ἐφημέριος τοῦ Ἱεροῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Παναγίας Νεαπόλεως, ἐνῶ ἀξιοσημεῖωτο ἔργο προσφέρατε ἄλλοτε ὡς Διευθυντὴς καὶ ἄλλοτε ὡς ὑπεύθυνος φιλανθρωπικῶν Σωματείων, πνευματικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ὀργανώσεων.

Ἡ ὁμόφωνη ἐκλογή Σας στὴ θέση τοῦ Ἐπισκόπου Κνωσοῦ ὅπως ὁμόφωνα εἶναι καὶ ἡ ἐκλογή Σας στὴ θέση τοῦ Μητροπολίτη Ρεθύμνης καὶ Αὐλοπο-

τάμου έπιβεβαιώνει την καθολικότητα τής αποδοχής Σας από τον Κλήρο και τὸ λαό.

Σεβασμιώτατε,

Ἡ ἄφιξη Σας στὸ Ρέθυμνο, πὸ ἐπισφραγίζεται σήμερα ἐδῶ, στὴν Πλατεία τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη, ἡ ὁποία στὸ παρελθὸν ἀποτελοῦσε τὴν κεντρικὴ πύλη εἰσόδου τής πόλης μας, τὴν Πύλη τής Ἄμμου ὅπως ὀνομαζόταν αἰῶνες πρὶν, περιβάλλεται μὲ ἀγάπη, ἐμπιστοσύνη, συμπαράσταση κι ἐλπίδα.

Ἡ ἔλευσή Σας ἀπαλύνει τὴ θλίψη μας γιὰ τὴν ἀπώλεια τοῦ Μακαριστοῦ Ἀνθίμου πὸ ἔφυγε τόσο γρήγορα ἀπὸ κοντά μας καὶ ἀναζωπυρῶνει τὴν προσμονή μας γιὰ τὴ συνέχιση τοῦ θεόπνευστου ἔργου τῶν ἄξιων προκατόχων σας πὸ ἦταν πλούσιο καὶ ἀποδεκτὸ μὲ ἐνθουσιασμό ἀπὸ τὸ λαό.

Τὸ Ρέθυμνο εὐλογήθηκε μὲ διαπρεπεῖς Ἱεράρχες, ὅμως δυστύχησε νὰ τοὺς χάσει σύντομα προτοῦ ὀλοκληρώσουν τὸ θεάρεστο ἔργο τους, προτοῦ φέρουν σὲ πέρας τὴν ἐπίγεια ἱερὴ τους ἀποστολή.

Μιὰ ἀποστολὴ πὸ καλεῖσθε σήμερα Ἑσεῖς, Σεβασμιώτατε, νὰ συνεχίσετε προσφέροντας σπουδαῖο ἔργο στὴ ζωὴ τής Ὁρθοδοξίας.

Ἡ θερμὴ παρουσία τοῦ χριστεπώνυμου πληρώματος πὸ γιορτάζει τὸν ἐρχομό Σας σηματοδοτεῖ τὴν ἔναρξη μιᾶς νέας ἐποχῆς γιὰ τὴ Μητρόπολη Ρεθύμνης καὶ τὴν κοινωνία τοῦ Ρεθύμνου πὸ πλέον δὲν αἰσθάνεται ὀρφανὴ ἀπὸ Ἱεράρχη.

Οἱ ὀλόψυχες εὐχὲς ὄλων μας νὰ εἶναι τὰ Ἔτη Σας μεστὰ ἀπὸ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ, πολὺκαρπα, εἰρηνικὰ καὶ Ὑγιῆ θὰ συντροφεύουν τὸ ἔργο Σας καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τής πολὺχρονης, εὐχόμεσθε, παραμονῆς σας στὴν πόλη μας.

Μὲ τὴν ἐνθρόνισή Σας, Σεβασμιώτατε, ξεκινᾷ μιὰ καινούρια περίοδος στὴν ἐκκλησιαστικὴ καὶ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τὴν ὁποία θὰ λαμπρύνει ἡ πνευματικὴ Σας συγκρότηση, ἡ παιδεία Σας, τὸ θρησκευτικὸ Σας ἦθος, ἡ ψυχικὴ Σας μεγαλοσύνη, ἡ πραότητα τοῦ χαρακτήρα Σας καὶ ἡ ἀστείρευτὴ διάθεσή Σας γιὰ προσφορά.

Ἡ Θεία ἐμπνεύσει ἀπόφαση τής Ἱεραῖς Συνόδου Κρήτης νὰ Σᾶς ἀναθέσει τὸ Ὑψιστὸ ἐκκλησιαστικὸ ἀξίωμα τοῦ τόπου μας τιμᾷ τις προσδοκίες μας γιὰ μιὰ ποιμαντορία πὸ θὰ ἀφουγκραστεῖ τὴν ἀγωνία καὶ τὸν καθημερινὸ μας ἀγῶνα.

Εἶναι δύσκολο καὶ βαρὺ τὸ ἔργο πὸ ἐπωμίζεστε σὲ μιὰ ἐποχὴ πὸ οἱ ἐπικρατοῦσες συνθηκὲς ἐκφυλίζουν τὸ πρόσωπο τής κοινωνίας ἀφήνοντας τὴν ψυχὴ μας διάτρητη, ἐκτεθειμένη, ἀνοχύρωτη.

Ἔχουν πολλαπλασιαστεῖ δυστυχῶς οἱ στιγμὲς πὸ κλονίζεται ἡ πίστη καὶ ἡ λογικὴ μας, πὸ πληγώνεται τὸ αἶσθημα περὶ δικαίου πὸ μᾶς διακατέχει, πὸ ἀναζητοῦμε τὸ φῶς στὸ ἀδιέξοδο. Ἀκόμη ὅμως δὲν ἔχουμε ἐπιτρέψει νὰ γονατίσει ἡ ψυχὴ μας.

Σὲ αὐτὲς ὅμως τις στιγμὲς πὸ δοκιμάζονται οἱ ἀντοχὲς καὶ τὰ ἠθικά μας

ἀναχώματα κινδυνεύουν νὰ ὑποχωρήσουν ὑπὸ τὸ βάρος τῆς διάχυτης ἀνασφάλειας πὸν μᾶς πλήττει, ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ ἓνα πνευματικὸ ταγὸ πὸν θὰ κατακτήσει τὰ κάστρα τῆς ψυχῆς μας καὶ θὰ τὰ ἐμβολιάσει μὲ ἰσχυρὰ ἀντισώματα, ἀνθεκτικὰ σὲ κάθε κίνδυνο.

Μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα πὸν θὰ προσφέρουν ἀνακούφιση σὲ κάθε πάσχοντα, ἀπαντοχὴ σὲ κάθε κουρασμένο, ἐλπίδα σὲ ὅποιον τὴν ἔχει χάσει.

Εἴμαστε βέβαιοι ὅτι θὰ φανεῖτε ἄξιος τοῦ Ὑψηλοῦ Σας Χρέους, Σεβασμιώτατε. Τὸ ἔδαφος πὸν ἡ Θεία Πρόνοια σᾶς ἔταξε νὰ ὑπηρετήσετε εἶναι γόνιμο, μὲ σταθερὸ ὑπόβαθρο:

Τὴ σπουδαιότητα καὶ ἱστορικότητα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου, τὸν Πολιτισμὸ καὶ Παράδοση τοῦ Ρεθύμνου καθὼς καὶ τὴν ὑψηλὴ ποιότητα τῶν ἀνθρώπων του πὸν σὲ συνδυασμὸ μὲ τὶς δικές Σας ἱκανότητες, τὰ πλούσια πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ Σας ἐφόδια πὸν ἀποτυπώνονται στὴν ἀνθρωποκεντρικὴ σας δραστηριότητα καὶ τὴν ἔμπρακτὴ συμμετοχὴ Σας σὲ ἔργα ἀγαθὰ, ἐγγυῶνται τὴν ἐπιτυχὴ ἔκβαση τῆς ἱερῆς Σας ἀποστολῆς.

Θέλουμε νὰ σᾶς διαβεβαιώσουμε πὼς θὰ μᾶς ἔχετε ἀπροσχημάτιστους βοηθοὺς καὶ ἀκάματους συμπαραστάτες.

Ἀγωνιζόμαστε καὶ ἀγωνιοῦμε κι ἐμεῖς ὅπως κι Ἐσεῖς γιὰ τὴν πρόοδο κι εὐημερία τοῦ τόπου μας καὶ τῶν ἀνθρώπων του. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀφετηρία μας γιὰ κάθε ἔργο καὶ δράση μας.

Ἀπὸ αὐτὴ τὴν κοινὴ ἀφετηρία θὰ πορευτοῦμε μαζί, Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία, ὥστε νὰ θεμελιώσουμε τὸ ἔργο μας σὲ σταθερές, ἀμετακίνητες, ὑγιεῖς βάσεις.

Σᾶς καταθέτουμε σήμερα ἐδῶ τὴν ἔντιμη καὶ εἰλικρινῆ θέλησή μας νὰ συμπορευτοῦμε μαζί Σας γιὰ νὰ δώσουμε λύσεις σὲ χρονίζοντα προβλήματα τοῦ Ρεθύμνου, νὰ παράσχουμε στήριξη στοὺς ἀναξιοπαθοῦντες, νὰ ἐμπνεύσουμε τοὺς νέους μας σὲ προσανατολισμοὺς δημιουργίας, νὰ ἐνεργοποιήσουμε σύσσωμη τὴν κοινωνία στὴν κατεύθυνση τῆς ἀποτελεσματικῆς συλλογικῆς δράσης ὥστε κανεὶς νὰ μὴν αἰσθάνεται ἀνήμερος, παροπλισμένος, ἀδύναμος κι ἐγκαταλελειμμένος.

Τὸ Ρέθυμνο, Σεβασμιώτατε, ἔχει μπεῖ σὲ μιὰ τροχιὰ ἀνάπτυξης καὶ ἐξελίσσεται μὲ ἐφόδια τὸ σεβασμὸ στὸ Παρελθόν του, τὴν Ἱστορία του, τὸν Πολιτισμὸ του, τὸ Περιβάλλον καὶ τὸν Ἄνθρωπο.

Καταβάλλουμε καθημερινά, ὅλοι μας, φορεῖς καὶ ἰδιῶτες, μιὰ σκληρὴ προσπάθεια γιὰ νὰ διατηρήσουμε θεσμούς, δομές καὶ δράσεις πὸν δημιουργήθηκαν γιὰ νὰ ὑπηρετοῦν τὴ Ζωή.

Προσπαθοῦμε νὰ διατηρήσουμε τὴν κοινωνικὴ συνοχὴ ἀλώβητη καὶ νὰ δημιουργήσουμε ἐστῖες ἀνακούφισης γιὰ τοὺς συνανθρώπους μας πὸν δυστυχοῦν.

Ὅλοι μαζί, Ἐκκλησία, κοινωνία καὶ Τοπικὴ Αὐτοδιοίκηση θὰ πρέπει νὰ συστρατευτοῦμε σὲ αὐτὸν τὸν κοινὸ στόχο.

Ὁ καθένας διατηρώντας τὸ θεσμικὸ του ρόλο, ἐπιστρατεύοντας ὅλα τὰ διαθέσιμα μέσα, πνευματικὰ καὶ ὑλικά γιὰ νὰ ἀναβαθμίσουμε τὴν ποιότητα ζωῆς τῶν συνανθρώπων μας καὶ νὰ ἀναζωπυρώσουμε τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πίστη τους.

Θὰ ἔχετε τὴν εὐκαιρία, Σεβασμιώτατε, νὰ ἐνημερωθεῖτε γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς πόλης καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἀγαστῆς μας συνεργασίας.

Σᾶς θέλουμε δίπλα μας καὶ θὰ εἴμαστε δίπλα Σας. Εἶστε κι ὁ ἴδιος νέος ἄνθρωπος, ἀνοιχτόμυαλος καὶ καλλιεργημένος καὶ εἶμαι βέβαιος πὼς στὸ πρόσωπό Σας οἱ νέοι μας θὰ δοῦν ἓνα κομμάτι τοῦ ἑαυτοῦ τους καὶ οἱ ἐνήλικες, ἕναν πνευματικὸ ἄνθρωπο, ἄξιο τῆς ἐμπιστοσύνης τους, ἱκανὸ νὰ τοὺς ἀπαλύνει τὸν πόνο τους, νὰ τοὺς ἀκούσει μὲ ἀγάπη καὶ ὑπομονή, νὰ τοὺς βοηθήσει νὰ κάνουν ὀρθὴ χρῆση τῆς ἐσωτερικῆς τους δύναμης.

Σεβασμιώτατε,

Ἡ ἐνδυνάμωση τοῦ ἔργου τῆς Ἱερᾶς Μητρόπολης καὶ ἡ συνεχῆς καὶ ζωντανὴ παρουσία της στὴ ζωὴ μας, στὴν καθημερινότητά μας, στὴ σκέψη μας, δὲν εἶναι ἀπλὰ ἐπιθυμία μας ἀλλὰ ἀνάγκη μας.

Σᾶς εὐχόμαστε νὰ πρωτοπορήσετε στὴν ἀνασύνταξη τῆς κοινωνίας μας, νὰ διαδραματίσετε ἓνα σημαντικὸ ρόλο στὴν ἀνάπτυξή της καὶ νὰ γραφτεῖ τὸ ἔργο σας στὴν ἱστορία της ὡς τὸ ἔργο ἐνὸς ἄξιου, λαοφιλοῦς καὶ δοξασμένου Ποιμενάρχου.

Τὸ Ρέθυμνο σᾶς καλωσορίζει μὲ συγκίνηση, σεβασμὸ καὶ Ἐλπίδα.

Σᾶς καταθέτει τὰ πιὸ εὐγενῆ του αἰσθήματα καὶ τὶς εὐχές του γιὰ μακροήμερευση καὶ εὐλογημένη διακονία.

Τὸ Ρέθυμνο ἀναφωνεῖ «ΑΞΙΟΣ!»

Ἀντιφώνησις
τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου
κ. Θύγιου

Ἀγαπητέ μου κ. Δήμαρχε,

Μὲ βαθιὰ συγκίνηση, ἀποδεχόμενος τοῦ Θεοῦ τὴν κλήση καὶ τῆς Ἐκκλησίας τὴν σεπτὴ ἐντολή, ἔρχομαι σήμερα στὸ Ρέθυμνο, στὴν πανέμορφη καὶ ἀγλαόφημη αὐτὴ πόλη, στὴν ἔδρα τῆς ἱστορικῆς καὶ περιώνυμης Μητροπόλεως Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου. Γονατίζω νοερά καὶ προσκυνῶ τὸ μυροβόλο χῶμα τῆς, τὸ ποτισμένο μὲ τὰ αἵματα μαρτύρων καὶ ἡρώων, τὸ νοτισμένο μὲ δάκρυα ὁσίων, τὸ χῶμα ποὺ γέννησε τὴν θρυλικὴ Ἀρκαδικὴ ἐθελοθυσία. Ἀπὸ τὸν ἀναβαθμὸ αὐτὸ ποὺ μὲ ἀνέβασε ἡ ἀγάπη Σας ἔκθαμβα τὰ μάτια μου ἀντικρίζουν τὴν ἀκτινοβολία ποὺ ἐκπέμπει ἡ πολύτιμη πνευματικὴ καὶ πολιτισμικὴ κληρονομιά ποὺ κοσμεῖ τὴν εὐγονη αὐτὴ γῆ.

Ἡ θερμὴ ὑποδοχὴ ποὺ ἐπιφυλάσσετε στὸν Ἐπίσκοπό Σας ἐκ μέρους τοῦ εὐγενοῦς λαοῦ τῆς πόλεως τοῦ Ρεθύμνου, τῆς πόλεως τοῦ Πνεύματος, τῶν Γραμμάτων, τῶν Τεχνῶν καὶ τοῦ Πολιτισμοῦ, μὲ συγκινεῖ βαθύτατα. Εἶμαι συμπολίτης σας πλέον.

Στὴν ἐγκάρδια αὐτὴν ὑποδοχὴ φανερώνεται ἔκδηλα ἡ ἀρχοντιά τῶν Ρεθυμνίων. Ἡ τιμὴ ποὺ γίνεται στὸ πρόσωπό μου ἀποδίδεται στὴν Ἁγία μας Ἐκκλησία. Ἐκείνη καὶ ἡ ἀγάπη Σας μὲ ἔφεραν ἐδῶ. Μόνο γιὰ τὴν Ἐκκλησία ἄλλωστε δέχθηκα νὰ γίνονται αὐτὰ ἐδῶ. Διαφορετικά, θὰ ἤθελα νὰ ἔλθω ἀπλά καὶ διακριτικά, χωρὶς ἐπισημότητες, γιὰ νὰ ἀρχίσω τὴν κενωτικὴ διακονία μου.

Σὰς εὐχαριστῶ γιὰ τοὺς ἀγαθοὺς λόγους σας, ποὺ διαπνέονται ἀπὸ τὴν ἀγάπη σας στὴν Ἐκκλησία μας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν καλὴ ἀγωνία σας γιὰ τὴν ἀποστολὴ τῆς σήμερα. Σὰς εὐχαριστῶ καὶ γιὰ τὸ πολύτιμο δῶρο σας, τὸ ὁποῖο ἀποδέχομαι ὡς ἔκφραση τῆς ἀφοσιώσεως τῶν φιλογενῶν ἀνθρώπων τοῦ Δήμου Ρεθύμνης πρὸς τὴν Ἐκκλησία τους.

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί καὶ φίλοι μου,

Θέλω νὰ σὰς ἐξομολογηθῶ, πῶς ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, μὲ τὴν τιμὴ ψῆφο τῶν ἀγίων Ἀρχιερέων ποὺ τὴν ἀποτελοῦν, μοῦ ἔκανε τὴ μεγάλη τιμὴ νὰ μὲ ἐκλέξει Μητροπολίτη τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου, αἰσθάνομαι ὅτι πολιτογραφήθηκα Ρεθύμνιος. Πάντοτε καμάρωνα γιὰ τὴν ἱστορία καὶ τὴν παράδοση τοῦ τόπου, γιὰ τὴν διαχρονικὴ προσφορά του στὰ γράμματα καὶ τὸν πολιτισμὸ, γιὰ τὴν εὐγένεια καὶ τὸ ἦθος τῶν ἀνθρώπων του.

Αὐτὸς ὁ τόπος ἔγινε τὸ λίκνο τῆς κρητικῆς ἀναγεννήσεως, τὸ λίκνο ἀνθρώπων ὅπως ὁ Γεώργιος Χορτάτζης, ὁ ἱερεὺς Ἐμμανουὴλ Τζάνες Μπουνιαλῆς, ὁ Ἐμμανουὴλ Λαμπάρδος, ὁ Μαρῖνος Τζάνες Μπουνιαλῆς, καὶ τόσοι ἄλλοι ἕως τὸν Πρεβελάκη. Ὅλοι σφράγισαν γιὰ πάντα μὲ τίς δημιουργίες τους στὰ Γράμματα καὶ στὶς Τέχνες τὸν Κρητικὸ Πολιτισμὸ καὶ οἱ φωτεινές τους

μορφές καθοδηγοῦν τοὺς σύγχρονους «ποιητές», τοὺς δημιουργούς, πού περνοῦν ἀπὸ τὸ παρὸν στὸ μέλλον αὐτὸν τὸν τόπο. Αὐτὸς εἶναι πλέον καὶ ὁ δικός μου τόπος.

Αἰσθάνομαι βαθιὰ μέσα μου αὐτὸ πού χαρακτηριστικὰ ἔχει γραφεῖ, πὼς στὸν ὁμορφο αὐτὸν τόπο, στὸ Ρέθυμνο, δὲν πηγαίνει ἀπλά, ἀλλὰ ἐπιστρέφεις.

«Ἐπιστρέφοντας στὸ Ρέθυμνο» λοιπόν, εἶναι ἡ πρώτη φορά πού ὡς Ἐπίσκοπος Σας ἀντικρίζω τὰ πρόσωπά σας καὶ ἐπιθυμῶ νὰ ἐκφράσω τὴ χαρὰ μου καὶ νὰ δοξάσω τὸν Θεό. Βλέπω στὰ μάτια σας τὴν θέληση νὰ μείνετε πιστοὶ στὴν Ἐκκλησία πού μᾶς ἀναγεννᾷ καθημερινά, πιστοὶ στὶς πατρογονικὲς μας παραδόσεις, καὶ νιώθω τὴν ἀνάγκη νὰ Σᾶς ἀγκαλιάσω καὶ νὰ Σᾶς πῶ ὅτι Σᾶς ἀγαπῶ. Μέσα ἀπὸ τὰ μυχιαίατα τῆς ὑπαρξῆς μου εὐχαριστῶ τὸν Θεό πού μοῦ χάρισε τὸ μεγάλο δῶρο νὰ Σᾶς ἔχω παιδιὰ καὶ ἀδέλφια μου.

Ἔρχομαι κοντά Σας συνοδευόμενος καὶ ἐπιστηριζόμενος ἀπὸ τὸν ἐκπρόσωπο τοῦ Πατριάρχου μας, τὸν Ἀρχιεπίσκοπό μας, ἐκπροσώπους τῶν Ἁγίων ἐκκλησιῶν, τὴν Ἱερά Σύνοδό μας. Ἔνα καὶ μόνο ὄραματισμὸ ἔχω, νὰ δώσω ὅλη μου τὴν ὑπαρξή μου σ' αὐτὴ τὴν ἀγιασμένη, τὴν ἱστορικὴ καὶ ἥρωϊκὴ γῆ.

Ἔρχομαι μέ ἐντολή τῆς Ἐκκλησίας, ὡς πατέρας τῆς μεγάλης πνευματικῆς μας οἰκογένειας. Σ' αὐτὴν τὴν σχέση ἐπιθυμῶ νὰ οἰκοδομήσουμε τὸ μέλλον καὶ σᾶς δίδω τὴν υπόσχεση ὅτι «ἡδιστα ἐκδαπανηθήσομαι» ὑπὲρ πάντων.

Εἶμαι βέβαιος πὼς τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ ὀδήγησε τὰ βήματά μου ἐδῶ γιὰ νὰ ζήσω ὄχι ἀπλά δίπλα σας ἀλλὰ μαζί σας τὸ υπόλοιπο τῆς ζωῆς μου στὸν κόσμο, γιὰ νὰ γίνω ὁ δικός σας ἄνθρωπος, ὁ ἄνθρωπος πού θὰ συναντᾶτε καθημερινὰ στὸν δρόμο, στὰ σπίτια, τὶς ἐργασίες καὶ τοὺς χώρους τῆς ἀναψυχῆς σας ἀκόμη καὶ μὴν παραξενευτεῖτε γι' αὐτό. Γιὰ νὰ κάνω πράξη αὐτὸ πού λίγες στιγμὲς μετὰ τὴν ἐκλογή μου δήλωσα πὼς ἐπιθυμῶ νὰ ἐκκλησιάσω τοὺς πόνους καὶ τοὺς πόθους σας δικούς μου πόνους καὶ πόθους, τὶς ἀγωνίες καὶ τὰ ἄγχη σας, τὰ προβλήματα καὶ τοὺς προβληματισμούς σας, θέματα τῆς καθημερινῆς μου προσευχῆς καὶ φροντίδας.

Ἡ ἀγκαλιά τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀνοικτὴ, δέχεται «τὸν ἔσχατο καθάπερ καὶ τὸν πρῶτο», ἀναπαύει τοὺς κουρασμένους ἀπὸ τὶς δυσκολίες αὐτῆς τῆς ζωῆς ἀνθρώπου. Ἀγκαλιάζω ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς νέους καὶ τοὺς μεγαλύτερους, τοὺς ἐπιστήμονες καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς σκληρῆς μὰ τίμιας ἐργασίας, τοὺς μαθητές, τοὺς φοιτητές καὶ τοὺς δασκάλους τους. Ὅλους ἀνεξαιρέτως καὶ ὄχι μόνο αὐτοὺς πού δηλώνουν ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας. Ὅλους ὅσους κατοικοῦν στὸν τόπο αὐτὸν ἀλλὰ καὶ ὅσους τὸν ἐπισκέπτονται.

Ζητῶ τὶς προσευχὲς σας γιὰ νὰ ἀναδειχθῶ ἄξιος αὐτῆς τῆς κλήσεως, συνεπῆς στὶς ἀρχὲς καὶ τὶς ἀξίες τοῦ τόπου.

Σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης σας. Γιὰ τὴν ἐμπιστοσύνη σας στὸ πρόσωπο τοῦ Ἐπισκόπου σας.

Σᾶς ἀσπάζομαι ὅλους πατρικὰ καὶ εὐχομαι ὁ Θεὸς νὰ εὐλογεῖ τὴν κοινὴ μας πλέον πορεία, τὴν συμπόρευσή μας πού ἀρχίζει σήμερα.

Προσφώνησις
τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πέτρας καὶ Χερρονήσου
κ. Νεκταρίου, ἐκπροσώπου τῆς Α.Θ.Π.
τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κύριε Εὐγένιε,
Μετὰ τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου κυρίου Ἐλπιδοφόρου, προερχόμενοι ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκ τῆς Πόλεως τῆς Ἀγίας τῶν Πατέρων ἡμῶν, τῆς εὐσεβοῦς πηγῆς τῆς ἱστορίας τοῦ Γένους, ἐκ τοῦ μαρτυρικοῦ Φαναρίου τῆς Ὁρθοδοξίας, τοῦ πάντοτε ἀνημμένου καὶ φωτεινοῦ, ἐκ τῶν ἱερῶν σκηνωμάτων τῆς Μητρὸς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, τῆς πολυσεβάστου πνευματικῆς Μητρὸς ὄλων ἡμῶν, σοὶ κομίζομεν σήμερον, εἰς τὴν χαρὰν τῆς ἐνθρονίσεώς σου, ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ θρόνου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου, τὰς πατρικὰς εὐχὰς καὶ Πατριαρχικὰς εὐλογίας τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Κυρίου Βαρθολομαίου, κάθε καλὴν εὐχὴν καὶ κάθε εὐλογίαν.

Ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία ἀποδίδει ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὸ γεγονός τοῦτο, διὸ καὶ παρίσταται ἐκπροσωπούμενη καὶ διὰ τῆς ταπεινότητός μου, ἀδελφικῶς σοῦ ὑπενθυμίζει ταῦτα:

Πρὸ ὀλίγου ἀνήλθες εἰς τὸ στασιδίόν σου, τὸ ὁποῖον φέρει ἐν εἰκονίσματι τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀρχιποίμενος Χριστοῦ καὶ ἠσπάσθης αὐτῆν. Ἐν ἐκάστη Ἐπισκοπῇ ἢ εἰκὼν αὕτη καὶ ὁ Ἐπίσκοπος, ἐπὶ τοῦ στασιδίου του, συνάπτονται.

Δηλαδή ὡς Ἐπίσκοπος θὰ εἶσαι τύπος καὶ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ. Ἀπέστω ἀπὸ σοῦ ἡ δόκησις τῆς ἐξουσίας. Εἰς τὴν ἐξουσίαν ὑπάρχει κατακυρίευσις, ἀνακυκλοῦνται ἰσορροπίαι, ἀπουσιάζει ὅμως ἡ ἀγάπη. Σὺ εἶσαι διάκονος Χριστοῦ. Ὅσον ἀναλαμβάνει τις χαρίσματα τῆς Ἐκκλησίας, τόσον καταβιβάζεται καὶ καθίσταται ἔσχατος πάντων καὶ πάντων διάκονος, ὀρθοδόξως «δούλος τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ». Ἡ διακονία σου θὰ ἐνεργῆται διὰ τῆς ἀγάπης, δι' αὐτῆς λυτροῦται ὁ κόσμος. Ἐξ ἄλλου καμία ἐξουσία, κανένας νόμος δὲν δύναται νὰ συγκροτήσουν Ἐπισκοπὴν, εἰ μὴ μόνον ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Χριστός, ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων σε ἐν τῷ στασιδίῳ σου, σοὶ παραγγέλλει νὰ Τὸν μιμεῖσαι τανυθέντα ἐπὶ τοῦ ξύλου. Ἄν τὸ πράττης, νὰ εἶσαι βέβαιος ὅτι ἡ ποικίλη ἐργώδης διακονία σου, θὰ ἔχη ἀπὸ τὸν Βασιλέα τῆς Δόξης ἀναστάσιμον τὴν ἀπόληξιν, καθότι ἀναλαμβάνεις ἀπὸ σήμερον «θλίψεις ἐπὶ τῶν νώτων σου καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν σου αἱ παρακλήσεις σου πρὸς τὸν Θεόν, εὐφρανοῦσι τὴν ψυχὴν σου».

Ὁ Χριστός, ὅστις σὲ ἐκάλεσε καὶ σὲ ἀνύψωσεν εἰς τὴν σκοπιὰν ταύτην, σὲ προτρέπει νὰ εἶσαι Ἐπίσκοπος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὅντως βαρὺς ὁ σταυ-

ρός, ἀλλὰ ἡδεῖα ἢ ἀπόλαυσις.

Καὶ ὀφείλεις νὰ ἔχῃς, ὡς ἰδιώματα τῆς Ἀρχιερατικῆς σου πολιτείας, τὸ ὀρθοδόξως θεολογεῖν, τὸ ἱερατικῶς ζῆν, τὸ ἐκκλησιαστικῶς φρονεῖν, τὸ ἀφοσιωμένως διακονεῖν. Τὸ ἐγγίζειν μετὰ φόβου καὶ τρόμου τοῦ πυρὸς τῆς Θεότητος, ἐν τῇ καιομένῃ καὶ μὴ καταφλεγομένη ταύτῃ βάτῳ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ρεθυμνίων. Ταῦτα πάντα ὀφείλεις νὰ βιώνῃς καὶ νὰ διακηρύττῃς, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν κορυφαίαν, αὐθεντικὴν ἔκφανσιν τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως.

Σεβασμιώτατε ἅγιε Ρεθύμνης,

Ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία σου ὑπενθυμίζει, ἐν τῇ εὐσήμε ταύτῃ ἡμέρᾳ, ὅτι εἶσαι καὶ καλεῖσαι νὰ εἶσαι Ἱεράρχης τῆς κατ' ἑξοχὴν μαρτυρικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀποστολικοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ ἀναμένει ἀπὸ σέ πιστότητα, μαρτυρίαν καὶ θυσιαστικὴν ἀφοσίωσιν. Ἄλλωστε γνωρίζεις ὅτι διὰ τὴν Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς διακόνους Αὐτῆς, κένωσις, θυσία, μαρτυρία καὶ μαρτύριον εἶναι ἔννοιαι καὶ βιώματα ταυτόσημα.

Γνωρίζεις πολὺ καλῶς, ὡς ἤκουσας καὶ ἐμαθήτευσας παρ' ἐμοί, ὅτι ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ κρανίου τόπος καὶ ἀποκεκλισμένος λίθος, ἀπέχουν ἐλάχιστα. Λοιπόν, ὡς τῆς Κωνσταντινουπολίτιδος Ἐκκλησίας Ἱεράρχης, τὸν Σταυρὸν καὶ τὴν Ἀνάστασιν θεασάμενος, ἀποστέλλεσαι ἐνταῦθα ἵνα μνημονεύῃς Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγγεγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἵνα φυλάξῃς τὴν παρακαταθήκην, ἀπὸ τὰς βεβήλους κενοφωνίας καὶ τὰς ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως.

Τοιοῦτον σὲ θέλει ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία, ὁ Πατριάρχης σου καὶ ἡ ἀποστολή σου. Ὁ Χριστὸς σοὶ ἤνοιξε κεκλεισμένην Πύλην, σοὶ ἔδωκε τὴν Ἀρχὴν καὶ τὴν Ἐπίβασιν εἰς τὴν ἀποστολικὴν ὁδὸν τοῦ εὐαγγελισμοῦ ψυχῶν. Ἐπεκτείνου διὰ νὰ φθάσῃς ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν. Μὴ στραφῆς εἰς τὰ ὀπίσω, εἰς τὴν βολικὴν ζωὴν τῶν συμβιβασμῶν. Μὴ ἀναζητήσῃς μίαν ἀνετωτέραν ποιμαντικὴν διακονίαν, ἄνευ σταυροῦ καὶ πρὸ πάντων μὴ δειλιάσῃς ἐνώπιον οἰασδήποτε ἐξουσίας, ἢ ὁποῖα εἶναι ἀνίσχυρος νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν Βουλὴν τοῦ Θεοῦ.

Αὐτὸ εἶναι τὸ φαναριωτικὸν ἐκκλησιαστικὸν ἦθος καὶ ἔθος καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν φρόνημα τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, ἢ ὁποῖα σοὶ παραγγέλλει τὴν πιστὴν τήρησιν τῶν Θείων καὶ Ἱερῶν Κανόνων, τὴν δογματικὴν ἀκρίβειαν εἰς τοὺς Ὅρους καὶ τὰς Ἐπιταγὰς τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τὴν εὐπέθειαν καὶ τὴν ὑπακοὴν εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς σου ἀρχὰς καὶ εἰς τὰ πατροπαράδοτα θέσμια Αὐτῆς. Πάντα ταῦτα ὀφείλεις διὰ βίου νὰ ἐκφράζῃς καὶ νὰ ἀκολουθῆς.

Ἐπίστασαι καλῶς ὅτι διεδέχθης εἰς τὸν θρόνον τῆς Μητροπόλεώς σου ἀγίους, ἐναρέτους, διακεκριμένους Ἱεράρχας, ἄνδρας σοφούς, δεξιωτάτους περὶ τὴν διοίκησιν, ἀγρύπνους φύλακας τῶν παραδόσεων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους, ἐν οἷς καὶ τοὺς τελευταίως θεοφιλῶς ἀρχιερατεύσαντας Ἀθανάσιον, Τίτον, Θεόδωρον καὶ Ἀνθιμον.

Ἔχεις περικείμενόν σοι νέφος μέγα Ἀγίων, ἰδιαίτέρως τῶν θαυματουργῶν

Νεομαρτύρων τῆς πόλεως ταύτης, ἐνισχυόντων σε, εὐλογούντων καὶ παραδειγματιζόντων σε.

Ἐχεις παιδεῖαν λιπαράν, συγκρότησιν ἐξαίρετον, εὐρύτητα ὀριζόντων, πείραν ἐκκλησιαστικὴν μεγάλην, δεδοκιμασμένην ἀντοχὴν εἰς τὰς δυσχερείας, πορείαν ἐκκλησιαστικὴν λαμπρῶς μεμαρτυρημένην.

Λοιπὸν, ἡ Ἐπαρχία τοῦ Οἴκουμενικοῦ Θρόνου, Ἀγιωτάτη Ἐκκλησία τῆς Κρήτης καὶ ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία ἀναμένουσι ἀπὸ σοῦ περισσεύειν μᾶλλον, ποιμαίνων τὴν ἐμπιστευθεῖσαν σοι ποιμνὴν τοῦ Χριστοῦ μετ' ἐπιστήμης.

Φιλοσόφει, εὐκαίρως ἀκαίρως, κατὰ Θεόν, ἐπὶ τοῦ ποῖος εἶσαι, ποῦ ἀνῆλθες, τί παρέλαβες, τί καλεῖσαι νὰ διαφυλάξης καὶ νὰ μεταλαμπαδεύσης εἰς τοὺς διαδόχους σου. Ἡμεῖς πάντες οἱ ἀγαπῶντές σε καὶ ἐμπιστευόμενοι σε εἰς τὸν ἀξιόθεον Ἰερὸν Κλῆρον, τὰς Μοναχικὰς Ἀδελφότητας καὶ τὸν λαόν, ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας, δεόμεθα τοῦ Θεοῦ ἵνα τηρήσῃ ἄσπιλον τὴν ἀρχιερωσύνην σου, τὸ δὲ πρόσωπόν σου σοφὸν εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκέραιον εἰς τὸ κακόν, ἔχοντα μόνης τῆς Ἐκκλησίας τὴν φροντίδα.

Ἐπιστῶμεν τὴν προσοχὴν σου νὰ ἀκούης τὰ βήματα τῶν ἐπερχομένων καὶ νὰ βαδίζης Συνοδικῶς. Ὁ Συνοδικὸς θεσμὸς εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ τῆς Ὁρθόδοξου ἐκκλησιολογίας, ὁ δὲ κλονισμὸς τούτου ἐπιφέρει διάλυσιν εἰς τὰ θεμέλια τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως.

Νὰ ἔχῃς σεβασμόν, συνεργασίαν, ὑπακοὴν εἰς τὴν Ἱερὰν Ἐπαρχιακὴν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης καὶ τὸν Πρόεδρον αὐτῆς, Ἱεράρχας διακεκριμένους, ἰδιαιτέρως προσφιλεῖς εἰς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν.

Ἡ παρουσία σου ὡς συμπαρέδρου εἰς τὴν Ἱερὰν Ἐπαρχιακὴν Σύνοδον καὶ αὖριον εἰς τὴν Ἀγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον τοῦ Οἴκουμενικοῦ Θρόνου, θὰ σὲ βοηθήσῃ μεγάλως εἰς τὴν ἀποστολὴν σου.

Ἡ αὐτονομία, ἡ ἀτομοκρατία, ἡ ἀπειθὴς περιφρόνησις τῆς τῶν πλειόνων γνώμης, ἀποτελοῦν βαρύτερα ποιμαντικὰ ἀποστήματα εἰς τὸν θεανθρώπινον ὀργανισμὸν τῆς Ἐκκλησίας. Τὰ ζιζάνια ταῦτα ἀναποδράστως ἀναφύονται, ἔνθα ὁ ἀτομικὸς ἠθικισμὸς προτάσσεται τοῦ καθολικοῦ ἠθους τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἐνότης αὐτῆς θυσιάζεται, χάριν μιᾶς ἐνότητος, δαιμονικῆς ἐπινοήσεως, παρά τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Σεβασμιώτατε ἅγιε Ρεθύμνης,

Ταῦτα πάντα προτρεπόμενοι ἐκ Φαναρίου, γνωρίζομεν καλῶς ὅτι σὺ εἶσαι βαθύτατος γνώστης τούτων, τῶν τῆς Ἐκκλησίας πραγμάτων καὶ τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὡς ἐκ τούτου ὀμιλοῦμεν πρὸς εἰδότα καλῶς τὴν πραγματικότητα, ἐντὸς τῆς ὁποίας θὰ εἶσαι προσφέρων καὶ προφερόμενος.

Ἀνάβλυζε λοιπὸν Χριστοζωὴν εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τῆς πολιτείας σου, δίδου βιωματικὴν μαρτυρίαν, διὰ τὴν ἐν Χριστῷ πορείαν τοῦ εὐλογημένου λαοῦ,

τοῦ ὁποίου κατεστάθης Ἐπίσκοπος καὶ ποιμὴν, γίνου αὐτῷ ἰλαρώτερος φίλων, φιλοστοργότερος πατέρων, συμφυέστερος μελῶν, ἀναγκαιότερος καρδίας.

Ἡ ἀγιωτάτη Ἐκκλησία τῆς Κρήτης σοὶ ἐνεπιστεύθη ἐκλεκτὴν ἐκλογάδα τοῦ Χριστοῦ, ἔχουσα ἔντονα τὰ ζώπυρα τῆς εὐσεβείας, τῆς φιλογενείας, τῆς παιδείας, τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ἀνδρειοσύνης καὶ τῆς εὐψυχίας.

Βάλε εὐθύς τὴν χεῖρα σου εἰς τὸ ἄροτρον διὰ νὰ ἀρώσης τὴν εὐγονον γῆν τῆς Ἐπαρχίας σου, γενοῦ εὐθετος εἰς τὴν Βασιλεία τῶν οὐρανῶν, πιστὸς ἄχρι θανάτου εἰς τὴν κλησιν σου, δόξασον τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, στερέωσον τὴν Ἐκκλησίαν, τίμησον τὸν Πάνσεπτον Οἰκουμενικὸν Θρόνον καὶ τὸν Σεπτὸν Προκαθήμενον αὐτοῦ, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ κλέος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἐπίτρεψόν μοι νὰ σοὶ εἶπω, ὡς ὁ νυμφαγωγός σου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, νὰ ἀναδειχθῆς ἐπώνυμος τῆς εὐγενείας τοῦ μεγάλου Ποιμενάρχου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου Εὐγενίου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα φέρεις.

Μὴ φοβοῦ. Δὲν θὰ εἶσαι ἀνθρωπίνως μόνος σου. Ἐστερήθης προώρως τοὺς σαρκικούς σου γονεῖς. Ἀπέκτησας γονεῖς ἐνταῦθα, πολλοὺς ἀδελφούς καὶ γνήσια τέκνα κατὰ κοινὴν πίστιν.

Ἡ Ἀγιωτάτη Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, ἡ Μήτηρ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, αἱ ὁποῖαι σὲ ἐνηγκαλίσθησαν, σὲ ἐνεπιστεύθησαν καὶ σὲ ἐτίμησαν, θὰ ἔχωσι πάντοτε εὐήκοον οὐς εἰς πᾶν πρόβλημα καὶ θὰ σοὶ προσφέρωσιν ἐπιστηριγμὸν καὶ ἀναψυχὴν εἰς τὴν κοπιώδη διακονίαν σου.

Ἄξιος.

*Χαιρετισμός ἐπὶ τῇ ἐνθρονίσει
τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου.
Μητροπολίτης Γέρων Ἀξιόμης κ. Πέτρος,
Γενικός Πατριαρχικός Ἐπίτροπος καὶ Ἐκπρόσωπος
τοῦ Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας
καὶ πάσης Ἀφρικῆς*

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου, Ὑπέρτιμε καὶ Ἐξαρχε Ἄνω Κρήτης καὶ Πελάγους Κρητικοῦ, καὶ ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ ἀδελφεῖ κ. Ἐυγένιε,

Τὸ Σεπτὸν Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὑπὸ τὴν πλήρη Διοικητικὴν καὶ πνευματικὴν ἐξάρτησιν πού ἔχει ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος ἀπεδέχθη ἀσμένως τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης διὰ τὴν ἐπαξίαν ἐκλογὴν Ὑμῶν ὡς κανονικοῦ Ποιμενάρχου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου, εἰς διαδοχὴν τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου αὐτῆς κυροῦ Ἀνθίμου.

Εἰς τὴν μετριότητά μου, ὡς ἐκπροσώπου τῆς Α.Θ.Μ. τοῦ Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καὶ πάσης Ἀφρικῆς κ.κ. Θεόδωρου Β', τοῦ ἀπὸ τὴν ἠρωϊκὴν καὶ ἱστορικὴν νῆσον τῆς Κρήτης προερχομένου, ἐπεφυλάχθη τὸ ἀληθινὸν προνόμιον τῆς παρουσίας καὶ τῆς συμμετοχῆς μου εἰς τὴν πανεπίσημον ταύτην τελετὴν τῆς ἐνθρονίσεώς Σας.

Διὰ τοῦτο ὀλόθυμες καὶ εἰλικρινεῖς ἀπευθύνονται πρὸς τὸ τιμημένον πρόσωπόν Σας οἱ συγχαρητήριες προσρήσεις καὶ οἱ ἐγκάρδιες εὐχῆς τοῦ Μακαριωτάτου Προκαθημένου τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ ὑφ' Ὑμῶν ἀναλήψει τῆς διαποιμάνσεως τῆς Θεοσώστου Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου. Ἰδιαιτέρα δὲ ὁ Μακαριώτατος Πάπας καὶ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας κ.κ. Θεόδωρος Σᾶς εὐχαριστεῖ θερμῶς διὰ τὴν πολύτιμον συμπαραστάσιν καὶ συναντίληψιν Ὑμῶν εἰς τὸ ἔργον τοῦ

Δευτεροθρόνου Πατριαρχείου τῆς Ἀλεξανδρείας.

Σήμερον ἐνθρονίζεσθε εἰς τὴν Μητρόπολιν ταύτην γιὰ νὰ συνεχίσετε τὸ ἔργον τῆς διαποιμάνσεως τῶν ψυχῶν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ διὰ τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ποίμνιον τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μητροπόλεως διακρατεῖ ἐντὸς τῆς ψυχῆς του τὰ ζώπυρα τῆς πίστεώς μας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ στηρίζει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του τὶς χρηστότερες τῶν ἐλπίδων του. Ὁ δικός Σας ἱεραποστολικὸς ζῆλος, τὸ ἀταλάντευτον τῆς μεγάλης Σας πίστεως, ἡ Θεολογικὴ Σας ἐπάρκεια, ἡ ἐργατικότης καὶ ἡ μέχρι τοῦδε πιστοτάτη διακονία Σας πρὸς τὴν Ἁγίαν μας Ἐκκλησίαν, ἐπὶ δεκαετίας ἀφοσιωμένην ἀποδοτικὰ διὰ τὸν

λαὸν τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ ὡς ἡ πολῦτιμος προσφορά Σας, ὡς Βοηθοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης, ἐπὶ τῶν Σεβασμιωτάτων Ἀρχιεπισκόπων αὐτῆς κυροῦ Τιμοθέου καὶ τοῦ νῦν Ἀρχιεπισκόπου κ.κ. Εἰρηναίου, ἀποτελοῦν τὸ ἰσχυρότερον ἐχέγγυον καὶ τὴν ἀπόλυτον βεβαιότητα ὅτι θὰ ἀνταποκριθῆτε πλήρως εἰς τὰ νέα Μητροπολιτικά σας καθήκοντα, θὰ δικαιώσητε τὰς χρηστὰς ἐλπίδας τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ ἀναδειχθῆτε ἀληθῆς Ποιμὴν, ὁδηγὸς καὶ διδάσκαλος, Πατὴρ καὶ Ἐπίσκοπος τοῦ ἐμπεπιστευμένου Ὑμῖν ποιμνίου.

Ἴσχυε, λοιπόν, ἀδελφὲ κ. Εὐγένιε, ἴσχυε καὶ κατευοδοῦ καὶ ἀρχιεράτευε. «Ἡ δὲ Χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶη μετὰ σοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου». Πολλὰ τὰ ἔτη Σας! Ἄξιος. Ἄξιος. Ὑπεράξιος.

*Προσφώνησις τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης
κ. Βιρηναίου, Προέδρου τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς
Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, ἐκ μέρους
τῶν Μελῶν Αὐτῆς*

Σεβασμιώτατε Ποιμενάρχα τῆς Θεοσώστου ταύτης Μητροπόλεως Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κύριε Εὐγένιε,

Ἄπο σήμερα, τὴν εὐλογημένη καὶ ἱστορική αὐτὴ ἡμέρα γιὰ τὴν Θεόσωστη Ἱερὰ Μητρόπολη Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου καὶ τὴν Σεβασμιότητά Σας, ἀναλαμβάνετε τὰ πολλά, ὑψηλὰ καὶ πολυεύθυνα Ἀρχιερατικά Σας καθήκοντα, τὸ Πηδάλιον τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ρεθυμνίων.

Εἰς τὴν εὐλογημένην καὶ ὠραίαν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀναλαμβάνετε τὸ Πηδάλιον τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ρεθύμνου, σύσσωμη ἢ Ἱερὰ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, δοξολογοῦμε τὸν Τριαδικὸν Θεὸν γιὰ τὸ ξεκίνημα τῆς διακονίας σας, μετέχομεν εἰς τὴν χαρὰν τὴν ὁποίαν ἔχετε καὶ εὐχαριστοῦμεν «ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ» γιὰ τὴν μέχρι σήμερα διακονία καὶ προσφορά σας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπου Αὐτὴ Σᾶς ἔταξε νὰ τὴν διακονήσετε.

Ἰδιαιτέρως εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν εὐλογημένη διακονία Σας εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπικήν τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς μας Συνόδου, μίαν διακονίαν τὴν ὁποίαν ἐτιμήσατε καὶ προσεφέρατε πάρα πολλά γιὰ τὴν λειτουργία καὶ τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας μας. Τὴν στιγμή αὐτὴν, ἐκφράζονται πρὸς τὸ Πρόσωπό Σας ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ οἱ εὐχαριστίες τῆς Ἱερᾶς Συνόδου μας.

Ἐκτὸς ἀπὸ τῆς εὐχαριστίας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη μας ἐκφράζομε ὡς Ἱερὰ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος τῆς Μεγαλονήσου μας τῆς φιλάδελφες, εἰλικρινεῖς εὐχὲς ὅλων μας, γιὰ τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἀναλαμβάνετε ἀπὸ σήμερα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν προσδοκία μας ὅτι θὰ ἐπιτύχετε καὶ θὰ καρποφορήσετε ἐκαικονταπλασίονα.

Ἐπιπλέον, αὐτὴν τὴν ὥρα ἐκφράζομε τῆς εὐχαριστίας τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης γιὰ τὴν πενταετὴ πολύτιμη διακονία καὶ τὴν προσφορά Σας, ἀπὸ τὴν θέση τοῦ Βοηθοῦ Ἐπισκόπου, ἀρχικὰ πλησίον τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κυροῦ Τιμοθέου, καὶ στὴ συνέχεια μὲ τὸν ὁμιλοῦντα. Σᾶς εὐχαριστοῦμε γιὰ ὅλα ὅσα ἐκάματε, μὲ προθυμία, ζῆλο καὶ ὑπευθυνότητα, εἰς τὰ πλαίσια τῆς διακονίας σας αὐτῆς. Ἡ σφραγίδα τῆς παρουσίας καὶ τῆς καλῆς μαρτυρίας σας πάντοτε θὰ παραμένει ἄσβεστη εἰς τὸ Ἡράκλειο, καὶ ὅλες τῆς Ἐνορίες τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς μας, ἢ ὁποῖα λυπᾶται μὲν διότι πλέον Σᾶς στερεῖται, χαίρεται ὅμως καὶ εὐφραίνεται γιὰ τὰ νέα, ὑψηλὰ καὶ τιμητικά Σας καθήκοντα.

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Ρεθύμνης και Αύλοποτάμου κ. Ευγένιε, Ποιμενάρχα τής Θεοσώστου αὐτῆς Ἐπαρχίας,

Γνωρίζετε ὅτι ἦλθατε εἰς ἓνα Τόπον, μίαν Ἐπαρχίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, ἡ ὁποία εἶναι εὐλογημένη καὶ ἱστορική. Ὁ Τόπος τῆς θυσίας τοῦ Ἀρκαδίου, τῶν Γραμμάτων, τῆς ἔδρας τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης.

Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Τόπου αὐτοῦ, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ Κρήτες ἔχουν ἀνθεντικότητα, γνησιότητα, ἐπίπεδο, ἀλλὰ ὡς ἄνθρωποι ἔχουν καὶ πολλές ἀνάγκες καὶ προσδοκίες. Περιμένουν τὸν Πνευματικὸ Πατέρα, τὸν ἀδελφὸ, τὸν φίλο, τὸν συνοδοιπόρο καὶ συμπαραστάτη, τὸν Ἐπίσκοπόν των.

Πέραν ἀπὸ τὰ τόσον δύσκολα προβλήματα καὶ τὶς προκλήσεις τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως ὀρθώνονται μπροστὰ στὸν εὐλογημένον αὐτὸν λαόν, τὸ ποίμνιό Σας, ἀπὸ σήμερα, πλῆθος ὑπαρξιακῶν, προσωπικῶν, κοινωνικῶν, τοπικῶν προβλημάτων καὶ προκλήσεων, γιὰ τὴν ὀρθὴ ἀντιμετώπιση τῶν ὁποίων χρειάζονται τὴ στοργή, τὴ σύνεση, τὴ σοφία, τὴν κατανόηση, τὴν ἀγάπη, τὴν συμπαράστασή Σας.

Ὅπως ὅλος ὁ κόσμος καὶ ὅλοι οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι τῆς Χώρας, τῆς Κρήτης μας ἀναζητοῦν τὸ ἀληθινὸ νόημα καὶ τὴν οὐσία τῆς ζωῆς σὲ ἓνα κόσμο καὶ μιὰ ἐποχή, ἡ ὁποία δὲν γνωρίζει καὶ δὲν εἶναι σίγουρη γιὰ τὸν προσανατολισμὸ τὴν πορεία καὶ τὸ μέλλον της μέσα στὸ κλίμα καὶ τὴν ἀνασφάλεια τῶν καιρῶν μας.

Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθήκες εὐχόμεστε φιλαδέλφως νὰ ἔχετε ὅλη τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ἔργο Σας. Νὰ ἔχετε υἰγεία, μακροήμερευση καὶ ἀστείρευτες δυνάμεις νὰ ἀρχίσετε, νὰ συνεχίσετε γιὰ πολλὰ χρόνια καὶ νὰ ὀλοκληρώσετε τὸ ἔργο Σας. Νὰ ἀνταποκριθῆτε εἰς ὅλες τὶς προσδοκίες τῶν ἀνθρώπων Σας, κάθε κοινωνικῆς τάξεως, κυρίως δὲ τῶν νέων, ἀφοῦ τὸ Ρέθυμνο εἶναι ἡ Πόλη τῶν νέων, τῶν φοιτητῶν, τῶν σπουδαστῶν, τῶν στρατευμένων παιδιῶν μας.

Νὰ δώσετε χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση στὸν εὐλογημένον αὐτὸν λαόν. Νὰ τὸν στηρίζετε καὶ νὰ τὸν κατευθύνετε εἰς «νομὰς σωτηρίους».

Νὰ γίνετε καὶ νὰ εἴσθε ἡ ψυχὴ, τὸ στήριγμα, ἡ ἐλπίδα καὶ ἡ σιγουριὰ ὄλων τῶν ἀνθρώπων, τῶν νέων, τῶν μαθητῶν, τῶν φοιτητῶν, τῶν ἐργαζομένων, τῶν δασκάλων, τῶν γονέων, ὄλων τῶν ἀνθρώπων.

Σὰς εὐχόμεστε νὰ ἔχετε τὴν εὐστάθεια καὶ τὸ ὕψος τοῦ Ψηλορείτη, τὴν θυσιαστικότητα τὴν ὁποίαν ἀποπνέει τὸ Ἀρκάδι καὶ οἱ Τοπικοὶ Ἅγιοι 4 Μάρτυρες καὶ ὅλοι οἱ Τοπικοὶ Ἅγιοι τῆς Περιοχῆς, τῆς Κρήτης καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἄξιος, πολύχρονος, στερεωμένος!

*Προσφώνησις
τοῦ Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Ἀνθίμου Μαντζουράνη,
Πρωτοσυγκέλλου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως,
ἐκ μέρους τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου Λύττης*

Σεβασμιώτατε,

Μὲ βαθύτατα αἰσθήματα τιμῆς, σεβασμοῦ καὶ υἱικῆς ἀγάπης ὁ ἱερὸς κλῆρος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου Σᾶς ὑποδέχεται σήμερα καὶ Σᾶς ὑποβάλλει διὰ τῆς ἐλάχιστότητός μου θερμότετες προσρήσεις γιὰ ὑγεία ἀμφιθαλῆ, μακρότητα ἡμερῶν, ὑπομονὴ καὶ πλήρη ἐπιτυχία στὴν πολυεύθουνη ἀρχιερατικὴ Σας διακονία, ἐπὶ τῇ ἐπαξίᾳ ἐκλογή Σας καὶ τῇ ἐπισήμῳ ἐνθρονίσει Σας στὸν περίπυστο θρόνο τῆς τοπικῆς μας Ἐκκλησίας, σὲ διαδοχὴ τοῦ μακαριστοῦ ποιμενάρχου μας καὶ ἀμέσου προκατόχου Σας κυροῦ Ἀνθίμου.

Εὐφραίνεται σήμερα τὸ Χριστεπώνυμο πλήρωμα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως διότι, μὲ ψήφους κανονικῆς τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, ἀνέρχεσθε στὸ ἱερὸ Σύνθρονο, ὡς Ἱεράρχης ἀπλοῦς στὸν τρόπο, λόγιος, μὲ παιδεΐα λιπαρὰ καὶ σοφία πολύτιμη, μὲ πείρα περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση καὶ κυρίως μὲ ἐγνωσμένη θυσιαστικὴ ἀγάπη.

Ἡ Ἱερά Μητρόπολις Ρεθύμνης εἶναι μία ἐκκλησιαστικὴ Ἐπαρχία περιβλεπτή, ἡ ὁποία κατὰ τὸν πολυκύμαντο ἱστορικὸ της πλοῦ, σεμνύνεται γιὰ τοὺς πάγκαλους Ναοὺς, τὰ εὐαγῆ ἰδρύματα καὶ τὰ πολυαιώνια μοναστικά της ἐνδιαίτηματα.

Διακρίνεται γιὰ τὸν εὐσεβῆ ἱερό της Κλῆρο, ποὺ μὲ θερμουργὸ καὶ ἔνθεο ζῆλο πληροφορεῖ τὰ ἱερατικά του καθήκοντα, ἐν πνεύματι ταπεινώσεως, ἀγωνιστικότητος καὶ ὑπακοῆς, τὶς πνευματικῶς ἀγρυπνοῦσες μοναστικὲς ἀδελφότητες, ὡς καὶ τὰ λαϊκὰ στελέχη της, τοὺς πολύτιμους συνεργάτες τοῦ ποιμαντικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἔργου, οἱ ὅποιοι ἔρχονται συναρωγοὶ στὴν διακονία τῶν πιστῶν καὶ φιλοχρίστων συμπολιτῶν μας, τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν ποὺ γνωρίζουν νὰ τιμοῦν, νὰ σέβονται καὶ νὰ ἀγαποῦν τὴν Ἀγία μας Ἐκκλησία καὶ τὸν Ἐπίσκοπό τους.

Σεβασμιώτατε,

Σήμερα ἐγκαθίστασθε, ὡς ὁ πνευματικὸς μας Πατέρας, πρωτίστως στὶς καρδιές μας καὶ ἐνθρονίζεσθε, ὡς ὁ σεπτὸς Ποιμενάρχης μας. Ἀναλαμβάνετε τὴν διαποίμανση τῆς ἀγιοτόκου Μητροπόλεως Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου, τὴν ὁποία Θεΐα Χάριτι ἐκλείσαν μεγάλες ἐκκλησιαστικὲς μορφές, ὅπως αὐτὲς τοῦ Γερασίμου Περδικάρη ἢ Καστρινοῦ, τοῦ ἀπαγχονισθέντος ὕστερα ἀπὸ πολλὰ βασανιστήρια τὸ ἔτος 1822 ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ τοῦ Καλλινίκου Νικολετάκη,

πρώτου ἐπισκόπου τῆς ἐνιαίας Ἐπισκοπῆς Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου (1838-1869).

Καθίστασθε διάδοχος ἐπίσης διακεκριμένων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν τῶν νεωτέρων χρόνων, οἱ ὅποιοι κατέλιπαν μιὰ μεγάλη πνευματικὴ παρακαταθήκη. Οἱ ἀείμνηστοι Τιμόθεος Βενέρης (1916-1933), μετέπειτα Μητροπολίτης Κρήτης, Ἀθανάσιος Ἀποστολάκης (1936-1968), Τίτος Συλλιγαρδάκης (1970-1987), Θεόδωρος Τζεδάκης (1987-1996) καὶ ὁ πρότριτα κοιμηθεῖς, ἔχοντας ἄρει ὑπομονετικὰ ἕως τέλους τὸν προσωπικὸ μαρτυρικὸ σταυρὸ τοῦ Ἄνθιμος Συριανὸς (1996-2010) ὑπῆρξαν λόγιοι καὶ καταξιωμένοι ἀρχιερεῖς, γνήσιοι σκαπανεῖς τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος καὶ ἱκανοὶ οἰακοστροφὸι τῆς νοητῆς αὐτῆς ὁλκάδος τοῦ Κυρίου.

Στὴν περίλαμπρὴ αὐτὴ πνευματικὴ ἀλυσίδα προστίθεται σήμερα τὸ δικό Σας ὄνομα. Στὸ εὐθυνοφόρο ἔργο Σας ἀσφαλῶς Σᾶς συνοδεύουν οἱ πρὸς τὸν Ἀρχιποίμενα Χριστὸ δεήσεις τῶν ἁγίων τῆς Ρεθυμνιακῆς γῆς, τοῦ Ἀγαθόποδος, ἐνὸς ἐκ τῶν Δέκα Μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, τοῦ Ἰγνατίου Σιναΐτου, τοῦ Ἀθανασίου Γ' Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Πατελάρου, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Ξένου, τῶν Τεσσάρων Νεομαρτύρων Ἀγγελῆ, Μανουήλ, Γεωργίου καὶ Νικολάου καὶ ὄλων τῶν ἁγίων, τῶν ὁποίων τὰ ἱερὰ λείψανα εὐρίσκονται τεθησαυρισμένα στὶς Ἱερὲς Μονὲς καὶ τοὺς Ναοὺς μας.

Σᾶς συνοδεύουν καὶ οἱ προσευχὲς τῶν κληρικῶν, τῶν μοναχῶν, τῶν μοναζουσῶν καὶ τῶν συνεργατῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

Εἴμαστε ὅλοι πρόθυμοι νὰ καταβάλουμε κάθε δυνατὴ προσπάθεια πρὸς εὐδόση τοῦ ποιμαντορικοῦ Σας ἔργου, νὰ συστρατευθοῦμε μαζί Σας, προκειμένου νὰ ἀναπτύξετε τὴν ἐκκλησιαστικὴ διακονία σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ποιμαντικῆς δράσης, ὅπου Ἔσεῖς θὰ κρίνετε ὡς ἐγνωσμένα συνετὸς καὶ φιλόστοργος Πατέρας τῆς τοπικῆς μας Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἐντὸς τῆς σύγχρονης ταραχῶδους πραγματικότητος παραμένει ὁ δοκιμασμένος καὶ γαλήνιος θεσμός, προσφέροντας θάρρος, θαλπωρὴ καὶ ἀσφάλεια ψυχῆς.

Ἐμεῖς, ὡς εὐπειθῆ τέκνα, παραδίδουμε ἑαυτοὺς στὸ πέλαγος τῆς ἀγαπώσης καρδίας Σας καὶ Σᾶς διαβεβαιοῦμε γιὰ τὴν ἀφοσίωση καὶ τὴν ὑπακοή μας, ἀνακράζοντες βαθυσεβάστως μαζί με τὸν εὐλαβῆ λαὸ τοῦ Θεοῦ: «Εἰς πολλὰ ἔτη, Πάτερ καὶ Δέσποτα!»

*Ἐνθρονιστήριος λόγος
τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου
Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ. Ὑγιερίου*

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Πέτρας καὶ Χερρονήσου κ. Νεκτάριε, ἐκπρόσωπε τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἴκουμενικοῦ μας Πατριάρχου Κυρίου Κυρίου ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ,

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Ἀζώμης κ. Πέτρε, ἐκπρόσωπε τῆς Α.Θ. Μακαριότητος τοῦ Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Κ.Κ. Θεοδώρου,

Σεβασμιώτατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς, ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,
Σεβασμιώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Κρήτης κ. Εἰρηναῖε, Πρόεδρε τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης καὶ Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Ἀδελφοὶ Ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης,

Σεβασμιώτατοι καὶ Θεοφιλέστατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,
Ἐξοχώτατε κ. Πανάρετε, Ὑφυπουργὲ Παιδείας διὰ βίου Μαθήσεως καὶ Ὁρησκευμάτων, ἐκπρόσωπε τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως,

Ἐξοχώτατοι κ. Ὑπουργοί,
Κυρίες καὶ κύριοι Βουλευτές,
Κύριε Γενικὲ Γραμματέα τῆς Περιφέρειας Κρήτης,
Κυρία καὶ κύριοι Νομάρχες,
Κύριε Δήμαρχε Ρεθύμνης καὶ λοιποὶ Δήμαρχοι τοῦ τόπου μας,
Κύριε Ἀντιπρύτανη, Κύριοι Καθηγητές,
Κύριοι ἐκπρόσωποι τῶν Πολιτικῶν, Στρατιωτικῶν, Δικαστικῶν, Ἐκπαιδευτικῶν καὶ λοιπῶν Ἀρχῶν,

Ἀγαπητοί μου Ἱερεῖς καὶ Διάκονοι,
Ὅσιώτατοι Ἡγούμενοι καὶ Μοναχοί,
Ὅσιώτατες Γερόντισσες καὶ Μοναχές,

Εὐλογημένα καὶ πιστὰ μέλη τοῦ Σώματος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου,

«Ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν.» Μὲ αὐτὴ τὴν λειτουργικὴ φράση ἀρχίζω τὴν συλλειτουργία μας καθὼς, μὲ βαθιὰ συγκίνηση, ἀπευθύνομαι γιὰ πρώτη φορὰ σὲ Ἐσᾶς αὐτὴν τὴν σημαντικὴ καὶ εὐλογημένη ὥρα γιὰ τὴν Τοπικὴ Ἐκκλησία καὶ τὸ ταπεινὸ μου πρόσωπο, ἀπὸ τὸν ἱστορικὸ αὐτὸν θρόνο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου.

Ἐδῶ, στὸν Ἱερὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ τῶν Εἰσοδίων τῆς Μεγάλης Παναγίας, τῆς Κεῖρας τοῦ Ρεθέμνου, δοξολογῶ σήμερα γιὰ πρώτη φορὰ τὸν Τρισάγιο Θεὸ μας μαζί Σας, καὶ τὸν εὐχαριστῶ γιὰ τὴν εὐλογημένη αὐτὴ πρώτη συνάντησή μας, τὴ συνάντηση τοῦ πατέρα μὲ τὰ παιδιά του.

Δοξολογῶ τὸν Πανάγαθο Θεό, ὁ Ὅποιος, ἀφοῦ πρὸ πενταετίας μὲ ἀξίωσε νὰ λάβω τὴ χάρη τῆς Ἀρχιερωσύνης, μὲ καθιστᾷ σήμερα ποιμένα τῆς ἀγιωτάτης αὐτῆς Μητροπόλεως καὶ διάδοχο μεγάλων προκατόχων Ἀρχιερέων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ἅγιος Νεομάρτυς Γεράσιμος καὶ οἱ Ἰωαννίκιος ὁ διδακτικός, Καλίνικος ὁ φίλεργος καὶ κτήτωρ τοῦ περικαλλοῦς τούτου Ναοῦ, Ἰλαρίων ὁ φιλάγιος, Διονύσιος ὁ μεγαλοπρεπής, Ἱερόθεος ὁ ἱερογράφος, Χρύσανθος ὁ φιλάνθρωπος, Τιμόθεος ὁ φιλίστωρ, ὁ μετέπειτα Μητροπολίτης Κρήτης, Ἀθανάσιος ὁ σεμνός, Τίτος ὁ φιλόκαλος, Θεόδωρος ὁ λόγιος καὶ ὁ μακαριστὸς καὶ πολὺκλαυστος, ὁ Ἄνθιμος ὁ ἀξιοπρεπής, ὁ ὁποῖος πρόσφατα «τελειωθεὶς ἐν ὀλίγῳ» «ἠρπάγη» καὶ «προσετέθη τοῖς πατράσι».

«Ἐδῶ στὴ Κρήτη», κατὰ τὸ βλάστημα αὐτοῦ τοῦ τόπου, τὸν Πρεβελάκη, «δὲν μιλοῦνε στὴν ψυχὴ μας μονάχα αὐτὰ πού βλέπουνε τὰ μάτια μας· μιὰ δευτέρη Πατρίδα, πὲς τὴν ἀπάνω Κρήτη, φεγγοβολᾷ ἀπὸ μεγαλωσύνες καὶ ὁμορφάδες». Σ' αὐτὴν «τὴν ἀπάνω Κρήτη» βρίσκονται ὅλοι οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Μητέρας μας Ἐκκλησίας, τοὺς ὁποίους αὐτὴ τὴν ὥρα συλλογίζομαι, ὅλοι οἱ Ἐπίσκοποι τῶν ἱστορικῶν Ἐπισκοπῶν, τῶν ὁποίων κατὰ καιροὺς ἄναβαν οἱ λυχνίες τους στὴ Ρεθυμνιώτικη γῆ, τῶν Ἐπισκοπῶν τῆς Ὁάξου, τῆς Λάμπας, τῆς Ἐλευθέρνης, τῆς Καλαμῶνος, τῆς Ἀρίου, τῆς Αὐλοποτάμου.

Σκέπτομαι μάλιστα τὶς ἐναλλαγές τῆς Ἱστορίας καὶ ἱεραποδημῶ στὶς ἔδρες τῶν Ἐπισκοπῶν, τὴν Ἀξό, γενέτειρα τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Πατελάρου, τὴν Μεγάλῃ Ἐπισκοπῇ, τὴν Βιρὰν Ἐπισκοπῇ, τὸ Πάνορμο, τὴν Ἐπισκοπῇ καὶ τὶς ἄλλες πού ἀποτελοῦν Ἐπισκοπικὰ ἐφαλτήρια τῆς Ἀποστολικῆς προσφορᾶς τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ τοῦ τόπου. Ἐκεῖ τοὺς βλέπω μυστικὰ νὰ λειτουργοῦν ἀκατάπαυστα στὶς περίλαμπρες βασιλικές τους ἀλλὰ καὶ ἐδῶ τοὺς βλέπω ταυτόχρονα νὰ εἶναι παρόντες καὶ ἀναλογίζομαι τὸ μεγάλο θαῦμα τῆς Ἀποστολικῆς διαδοχῆς καὶ τῆς διαχρονικῆς μαρτυρίας τῆς Ἐκκλησίας μας.

Αὐτοὺς διαδέχομαι μὲ ταπείνωση καὶ τοῦ δικοῦ τους ἔργου ἔρχομαι νὰ γίνω συνεχιστής, καὶ τὴ δική τους παρουσία ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπουσία, ἰδιαίτερα τῶν τριῶν τελευταίων, τοὺς ὁποίους εἶχα τὴν εὐλογία νὰ γνωρίσω προσωπικά, θὰ αἰσθάνομαι πάντοτε. Τὸ ὅτι σ' αὐτὴν τὴν Πόλῃ καὶ σ' ὅλη τὴ Μητρόπολῃ μας ὑπάρχουν Ναοὶ καὶ Μοναστήρια, Ἱερεῖς καὶ Μοναχοὶ πού τιμοῦν τὸ ράσο τους, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς θυσίας καὶ τῶν κόπων ἐκείνων· τοὺς εὐχαριστῶ γιὰ ὅσα προσέφεραν στὴν Ἐκκλησία μας καὶ ἀναφωνῶ ἀπὸ τὸν περίπυστο αὐτὸ θρόνο, τὸν ὁποῖο ἐκλείσαν: «Πάντων τῶν ἀοιδίμων Ἀρχιερέων τῶν ἀρχιερατευσάντων ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει ταύτῃ εἴη ἡ μνήμη αἰωνία καὶ ἀγήρω».

Μαζὶ μὲ ἐκείνους, μνημονεύω μὲ εὐγνωμοσύνη τὰ ὀνόματα πρῶτα τοῦ μακαριστοῦ καὶ Μεγάλου Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης Εὐγενίου, τοῦ ὁποῖου ἡ φωτεινὴ μορφή χαράχθηκε ἀνεξίτηλα ἐντὸς μου κατὰ τὴν παιδική μου ἡλικία καὶ τοῦ

ὁποίου τὸ βαρὺ ὄνομα μου ἐμπιστεύθηκε ἡ Ἐκκλησία. Ἐπειτα τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης Τιμοθέου, ὑπὸ τὸ ὠμοφόριο τοῦ ὁποίου διακόνησα μὲ τις πενιχρὲς μου δυνάμεις ὡς βοηθὸς Ἐπίσκοπός του τὴν Ἐκκλησία. Αὐτὴν τὴν ὥρα ἐκζητῶ ταπεινὰ τὶς εὐχὲς τους.

Μετὰ τὴν «ἐποφειλομένη πρὸς Θεὸν εὐχαριστίαν» οὐ κρύπτω τὸν πρὸς ἐμὲ βυθὸν τοῦ ἐλέους καὶ τὴν βρῦσιν τῶν ἀπείρων χαρίτων τῆς Παναγίας Μητέρας τοῦ Κυρίου καὶ Μητέρας ὄλων μας. Ἡ αἰτία τῆς χαρᾶς τῆς ὑπαρξῆς μου, ἡ Μεγαλόχαρη τῆς Τήνου, ἡ Παναγία τῶν Σταυροφόρων, ἡ Παναγία ἡ Κερά, ἡ Μεγάλῃ Παναγία στὴ Νεάπολι ἀποτελοῦν σταθμοὺς τῆς θεομητορικῆς στοργῆς καὶ προστασίας τοῦ προσώπου μου. Ἡ Παναγία σήμερα μὲ ὀδηγεῖ ἐδῶ, στὸ σπῆτι πού τῆς ἔκτισε ἡ εὐλάβεια τῶν Ρεθυμνίων, στὸν περίλαμπρο Ναὸ τῶν Εἰσοδίων Της. Γονατιστὸς μπροστὰ στὸ χαριτόβρυτο Εἰκόνισμά Της, τῆς ζητῶ νὰ παραμένει πάντοτε ἡ ἀκαταίσχυντος προστασία τῶν χριστιανῶν τῆς τοπικῆς μας Ἐκκλησίας, ἡ Ἐφορος καὶ ἀρωγός μας, ἡ ἀπαντοχὴ καὶ ἐλπίδα μας.

Ἐκζητῶ ταπεινὰ καὶ τὴν χάρη τῶν Ἀποστόλων καὶ Εὐαγγελιστῶν τῆς Ἐκκλησίας μας τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Τίτου καὶ τῆς χορείας ὄλων τῶν Κρητῶν Ἀγίων. Αἰσθάνομαι αὐτὴ τὴν ὥρα τὴν παρουσία, τὴ συμπροσευχὴ καὶ τὴν εὐλογία ἰδιαιτέρα τῶν τοπικῶν ἀγίων, τῆς Πολιούχου μας ἀγίας Βαρβάρας, τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ἀγίους Δέκα μάρτυρος Ἀγαθόποδος, τοῦ ἀγίου Ἰγνατίου τοῦ Σιναΐτου, τῶν ἀγίων Πέντε Παρθένων, τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου Πατριάρχου Κων/πόλως τοῦ Πατελάρου, τοῦ ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Ξένου, τῶν ἀγίων Τεσσάρων Νεομαρτύρων Ἀγγελῆ, Γεωργίου, Μανουὴλ καὶ Νικολάου, τοῦ ὁσιομάρτυρος Γεδεῶν τοῦ Καρακαληνοῦ, τοῦ Ἀγίου ἱερομάρτυρος Γερασίμου, Ἐπισκόπου Ρεθύμνης καὶ προσεύχομαι νὰ ἀποτελοῦν πάντοτε τοὺς ἀκρογωνιαίους λίθους τοῦ οἰκοδομήματος τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς.

Τὴ στιγμὴ αὐτὴ στρέφω τὸν νοῦν μου στὴ θεόδημητο Μητέρα Ἐκκλησία καὶ στὸν Πατριάρχη μας Κ.Κ. Βαρθολομαῖο, τὸν Πατέρα τῆς οἰκογένειας τῶν Πανορθοδόξων. Ἡ παροικοῦσα ἐδῶ Ἐκκλησία εἶναι Ἐπαρχία τοῦ Οἴκουμενικοῦ Θρόνου, ἀναπόσπαστο μέλος τοῦ Σώματος τῆς Μητέρας Ἐκκλησίας, κλῆμα τῆς ἀμπέλου τῆς καὶ ὁ Ἐπίσκοπός της, πρόθυμος νὰ θυσιάσει, ἐὰν ἀπαιτηθεῖ, ἑαυτὸν γιὰ τὰ ἱερά Της δίκαια. Ἡ Μητρόπολή μας ἔχει τὴν ἀναφορά της στὴν Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησία καὶ τὸν Προκαθήμενο τῆς ἀγάπης καὶ τῆς πίστεως, τὸν σεπτὸ οἰακοστρόφο Της. Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔχει κατακτήσει τὶς καρδιές μας ἀπὸ τὴν κατὰ Θεὸν σοφία, τὴν εὐγένεια, τὸ φιλόστοργο ἐνδιαφέρον καὶ τὴν πατρικὴ του ἀγάπη.

Πνευματικὰ εἴμαστε ἐνωμένοι στὴν θεία Εὐχαριστία, μνημονεύομε «ἐν πρώτοις μνήσθητι Κύριε τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ Πατριάρχου ἡμῶν Βαρθολομαίου» καὶ ψάλλομε μὲ χαρὰ τὴν φήμη τῆς Παναγιότητός Του, διακηρύσσοντας τὴν ἐνότητά μας μὲ τὴν καλλιέλαιον τῆς Μητέρας Ἐκκλησίας. Ὁμολογοῦμε

ὅτι αἰσθανόμαστε ἀσφαλεῖς στή στοργικὴ ἀγκαλιά Της, ζοῦμε στή θαλπωρὴ τῆς ἀγρύπνου μέριμνάς Της καὶ ἡ σκέψη μας βρίσκεται διαρκῶς στὶς αὐλὲς τοῦ σεπτοῦ Κέντρου, τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου, τὸ ὁποῖο γιὰ ἐμᾶς εἶναι τὸ σύμβολο τῆς Ὁρθοδόξου ταυτότητάς μας καὶ τῆς αὐτοσυνειδησίας τοῦ Γένους μας. Γνωρίζουμε τὴν ἄρση τοῦ Σταυροῦ, τὶς καθημερινὲς ὀδύνες καὶ τὸν κόπο τῆς ἀγάπης του, τὸν ἀγῶνα τῆς Ὁρθοδόξου μαρτυρίας στήν Οἰκουμένη. Γνωρίζουμε ὅτι μέσα στήν ἱστορία πορεύεται «διὰ σταυρώσεων καὶ ἀναστάσεων, δι' ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας, ὡς ἀγνωσμένοι καὶ ἐπιγιγνωσκόμενοι, ὡς μηδὲν ἔχον καὶ τὰ πάντα κατέχον»

Αἰσθανόμενοι τὸ βᾶρος τῆς ὑψίστης τιμῆς, ὡς ἔσχατο μέλος τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, «πρὸ τοῦ ποιῆσαι εὐλογητὸν» στή νέα διακονία μου μετέβην στὸ Σεπτὸ Κέντρο καὶ ἔλαβα «καιρὸν» ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ Πατριάρχη μας. Εὐχαριστῶ τὸν ἐκπρόσωπό του, τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Πέτρας καὶ Χερρονήσου κ. Νεκτάριο, γιὰ τὶς θεόδεκτες εὐλογίες τοῦ Παναγιωτάτου καὶ τῆς Μητρὸς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, τὶς ὁποῖες μᾶς κομίζει. Τὸν παρακαλῶ, ὅπως παρακαλῶ καὶ τὸν Πανοσιολ. Ἄρχιμ. Ἐλπιδοφόρο, Ἄρχιγραμματέα τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀγάπη μὲ ἐπιστηρίζει καὶ ἡ παρουσία μὲ τιμᾷ ἰδιαίτερα, νὰ καταθέσουν στὸν θεοδόξαστο Οἰκουμενικὸ θρόνο καὶ τὴν Α.Θ. Παναγιότητα, τὸν Πατριάρχη μας, τὴν υἱικὴ ἀγάπη, τὸν βαθύτατο σεβασμὸ καὶ τὴν ἀφοσίωση τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου, τοῦ εὐσεβοῦς Λαοῦ καὶ τοῦ ταπεινοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ρεθυμνίων.

Εὐχαριστῶ πολὺ τὴν Αὐτοῦ Θειοτάτη Μακαριότητα, τὸν Πάπα καὶ Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας καὶ πάσης Ἀφρικῆς Κ.Κ. Θεόδωρο γιὰ τὶς Πατριαρχικὲς εὐχὲς καὶ εὐλογίες τὶς ὁποῖες ἐπιδαψιλεύει σήμερα στήν Μητρόπολή μας, στήν Μητρόπολη, τὴν ὁποία ἐποίμανε θεάρεστα ὁ μακαριστὸς Γέροντάς του, Μητροπολίτης Θεόδωρος. Παρακαλῶ τὸν ἐκπρόσωπό του, τὸν πολυσέβαστο Γέροντα Μητροπολίτη Ἀξώμης κ. Πέτρο, νὰ μεταφέρει στή Μακαριότητά του τὶς εὐχαριστίες, τὸν σεβασμὸ καὶ τὴν ἀγάπη ὅλων μας. Εὐχαριστῶ τοὺς Σεβασμιωτάτους ἐκπροσώπους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Μητροπολίτες Σάμου καὶ Ἰκαρίας κ. Εὐσέβιο καὶ Κασσανδρείας κ. Νικόδημο καὶ παρακαλῶ νὰ διαβιβάσουν τὰ σεβάσματά μου στὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμο.

Εὐχαριστῶ μὲ εὐγνωμοσύνη τὴν Ἱερὰ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδο τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας μας, τὸν Σεβ. Πρόεδρο καὶ ὅλους τοὺς Σεβ. Ἁγίους Ἀρχιερεῖς τῆς Κρήτης, γιὰ τὴν ἐμπιστοσύνη τους στὸ πρόσωπό μου, γιὰ τὴν πάλιν καὶ πολυάκις εὐμενῆ κρίση τους. Ἀπὸ τὶς θέσεις τοῦ Ὑπογραμματέως καὶ τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, διδάχθηκα πολλὰ στὸ Συνοδικὸ Βουλευτήριο τῆς Ἐκκλησίας. Πῶς μπορῶ νὰ λησμονήσω αὐτὰ, πού μὲ καθιστοῦν διὰ βίου

ὀφειλέτη στήν Ἐκκλησία, ἡ ὁποία δὲν μᾶς ὀφείλει τίποτε, ἀλλὰ ἐμεῖς τῆς ὀφείλομε τὰ πάντα; Παρακαλῶ τὸν Θεὸ νὰ μὲ ἀξιῶσει νὰ φανῶ ἀντάξιος τῶν προσδοκιῶν τῶν Ἁγίων Ἀρχιερέων τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ εὐχομαι ταπεινὰ ὡς ἔσχατος συμπάρεδρός τους στήν Ἱερὰ Σύνοδο «Ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης... νὰ μᾶς δίδει πάντοτε τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις» γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν προαγωγή τοῦ ἔργου Της πρὸς δόξαν Αὐτοῦ καὶ σωτηρία ψυχῶν.

Ἰδιαίτερα εὐχαριστῶ τὸν Σεβασμιώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Κρήτης κ. Εἰρηναῖο, ἀπὸ τὰ βᾶθη τῆς καρδιάς μου, γιὰ τὴν ἐμπιστοσύνη του στὸ πρόσωπό μου, γιὰ τὶς πατρικὲς του συμβουλές, γιὰ τὴν εὐλογημένη τετραετὴ συλλειτουργία μας στήν Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Κρήτης, γιὰ τὴν εὐγένεια καὶ τὴ στοργικὴ του ἀγάπη, γιὰ ὅσα τιμητικὰ εἶπε πρὸ ὀλίγου καὶ τὸν παρακαλῶ πολὺ νὰ ἐπιστηρίξει πάντοτε μὲ τὶς προσευχές του, τὸ ἔργο τῆς διακονίας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας.

Εὐχαριστῶ τὸν Σεβασμιώτατο Γέροντά μου, Μητροπολίτη Πέτρας καὶ Χερρονήσου κ. Νεκτᾶριο, γιὰ μία ἀκόμη φορά, γιὰ ὅσα ἔχει κάνει γιὰ ἐμένα. Ἡ εὐλογημένη στιγμή πού τὸν γνώρισα πρὶν ἀπὸ 30 χρόνια, ἀποτελεῖ τὴν καλὴ ἀπαρχὴ τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ πού φθάνει ἕως αὐτὴν τὴν μεγάλη ὥρα. Ὅσα ἔμαθα στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Ὁμοφορίου του, ἀποτελοῦν τὰ καλύτερα ἐφόδια γιὰ τὴν ἄσκηση τῶν Ἐπισκοπικῶν καθηκόντων μου στήν Ἐκκλησία τῶν Ρεθυμνίων. Σήμερα θερίζει «ἐν ἀγαλλιάσει», ὅσα ἔσπειρε στήν ψυχὴ μου «ἐν δάκρυσιν». Προσεύχομαι ὁ Θεὸς νὰ τοῦ δίδει πάντοτε χαρὲς πνευματικές.

Εὐχαριστῶ τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Λάμπης, Συβρίτου καὶ Σφακίων κ. Εἰρηναῖο γιὰ ὅσα ἔκανε κατὰ τὸ διάστημα τῆς Τοποτηρητείας του στήν τοπικὴ μας Ἐκκλησία καὶ γιὰ ὅσα μὲ πολλὴ ἀγάπη εἶπε παραδίδοντάς μου τὴ σκυτάλη. Εἶχε καὶ θὰ ἔχει πάντοτε τὸν σεβασμὸ καὶ τὴν ἀγάπη μου. Ἀπὸ σήμερα ὡς ὅμοροι Ἐπίσκοποι στὸν Νομὸ Ρεθύμνης, θὰ συμπορευόμαστε στὸν δρόμο τῆς διακονίας τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ θὰ συναγωνιζόμαστε γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ τόπου μας. Τὸν εὐχαριστῶ καὶ γιὰ τὴν ὑποδοχὴ καὶ ὅσα προετοίμασε γιὰ τὴν σημερινὴ ἡμέρα καὶ τὸν παρακαλῶ νὰ μὲ στηρίξει πάντοτε μὲ τὴν προσευχή, τὴν ἀγάπη καὶ τὴν πολὺτιμη πείρα του.

Εὐχαριστῶ τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἀρχιερεῖς πού ἦλθαν ἀπὸ μακριὰ γιὰ νὰ συμμετάσχουν προσευχητικὰ καὶ νὰ εὐλογήσουν μὲ τὴν τιμητικὴ παρουσία τους τὴν καλὴ ἀπαρχὴ τοῦ νέου μου διακονήματος.

Εὐχαριστῶ τὸν Πανοσιολογιώτατο Πρωτοσύγκελλο τῆς Μητροπόλεώς μας, Ἀρχιμανδρίτη Ἄνθιμο Μαντζουράνη γιὰ τὰ αἰσθήματα τῆς ἀγάπης τοῦ ἱεροῦ Κλήρου καὶ τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ, τὰ ὁποῖα μοῦ διερμήνευσε.

Εὐχαριστῶ τὸν Ἐξοχώτατο Ὑφυπουργὸ Παιδείας, διὰ βίου μάθησης καὶ Ἱεροσχευμάτων κ. Πανάρετο, ἐκπρόσωπο τῆς Κυβερνήσεως γιὰ τὶς εὐχές τῆς Πολιτείας, τὶς ὁποῖες ἀποδέχομαι μὲ βαθεῖα τιμὴ.

Εὐχαριστῶ τὸν Νομάρχη Ρεθύμνης κύριο Γεώργιο Παπαδάκη γιὰ τοὺς καλοὺς του λόγους, γιὰ τὴν ἀγάπη του στὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν Νομό μας.

Εὐχαριστῶ τοὺς Ἄρχοντες καὶ ὅλους τοὺς ἐκπροσώπους τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν Ἀρχῶν γιὰ τὴν τιμητικὴ παρουσία τους. Τοὺς κυρίους Βουλευτές, τοὺς Δημάρχους, τοὺς πολιτευτές, τοὺς ἐκπροσώπους ὄλων τῶν Φορέων καὶ τῶν Μέσων Ἐνημερώσεως, γιὰ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης τους. Θὰ συμπορευομαὶ στοὺς ἀγῶνες γιὰ τὸ καλύτερο, γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὴν εὐημερία τοῦ τόπου μας, ἰδιαίτερα στοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴν προστασία τοῦ θείου δώρου τοῦ Πατέρα καὶ Δημιουργοῦ Θεοῦ, τοῦ φυσικοῦ μας περιβάλλοντος.

Εὐχαριστῶ ὅλους τοὺς ἀδελφοὺς Κληρικοὺς ποὺ παρίστανται, τὶς Ἀδελφότητες τῶν Ἱερῶν Μονῶν, τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Συμβούλια, ὅλους ὅσοι ἤλθαν ἀπ' ὅλη τὴν Κρήτη καὶ ἀπὸ ἀλλοῦ γιὰ νὰ μετέχουν στὴν χαρὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ρεθυμνίων. Ἡ παρουσία τους μὲ τιμᾶ. Οἱ ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης τους κινοῦν τὴν γλῶσσα μου σὲ εὐγνώμονα εὐχαριστία ἀλλὰ καὶ παράκληση νὰ μᾶς ἐνισχύουν πάντοτε μὲ τὴν προσευχή τους καὶ νὰ μᾶς δίνουν τὴν χαρὰ νὰ τοὺς βλέπομε στὸ Ρέθυμνο.

Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ εὐχαριστήσω τοὺς Κληρικοὺς, τοὺς Ἄρχοντες καὶ τὸν εὐλογημένο λαὸ τοῦ Θεοῦ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης καὶ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου, ὅλους ἐκείνους, μὲ τοὺς ὁποίους συνεργασθήκαμε τὰ τελευταῖα εἴκοσι χρόνια. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι μὲ ἀγάπησαν καὶ τοὺς ἀγάπησα, μὲ ἐτίμησαν πολὺ.

Ἐπιθυμῶ νὰ εὐχαριστήσω ἰδιαίτερα τὸν Πανοσιολ. Καθηγούμενο καὶ τὴν Ἀδελφότητα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Μετανοίας μου, τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου στὸ Σελλινάρι, τῆς Μονῆς ποὺ δέχθηκε τὴν μοναχικὴ μου ἀφιέρωση καὶ ἔγινε σχολεῖο ποὺ μὲ δίδαξε πολλὰ γιὰ τὴν εὐσέβεια τοῦ λαοῦ μας, ὁ ὁποῖος γνωρίζει νὰ ἀγαπᾷ τοὺς ἁγίους καὶ τὴν ἀγιότητα. Τοὺς ζητῶ νὰ ἐνθυμοῦνται στὶς προσευχές τους τὴν τοπικὴ μας Ἐκκλησία.

Ἀπευθύνομαι τώρα στὸν εὐσεβῆ καὶ εὐγενικὸ λαὸ μας, τὸν προικισμένο μὲ πολλὰς ἀρετές. Τὸν λαὸ ποὺ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν πλοῦτο τῶν αἰσθημάτων του, τὴν πηγαία εὐγένεια, τὸν πολιτισμὸ, τὴν ἀρχοντιά, τὴν λεβεντιά, τὴν ἐργατικότητα, τὶς ἐπιδόσεις στὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες, τὸν λαὸ ποὺ ξέρει νὰ διακρατεῖ τὰ ζώπυρα τῆς εὐσέβειας καὶ τὶς παραδοσιακές του ἀξίες, αὐτὲς ποὺ τοῦ χάρισαν τὴν ἐπίζηλη θέση ποὺ κατέχει σήμερα ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους.

Ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ χαιρετίζω ὅλη τὴ Μητρόπολή μας. Ἡ σκέψη μου ἀγκαλιάζει ὅλο τὸ Ρέθυμνο καὶ ὅλα τὰ χωριὰ καὶ τὶς κωμοπόλεις ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς εὐλογημένης Μητροπόλεώς μας. Σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ποὺ μοῦ ἐμπιστεύθηκε ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ γιὰ νὰ τοὺς πῶ τοῦτο:

Στὰ πρόσωπά σας βλέπω τὸ Ρέθυμνο τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος, τοῦ φωτεινοῦ παρόντος καὶ τοῦ ἐλπιδοφόρου μέλλοντος. Βλέπω τὴν ἀγιοτόκο καὶ ἀγιο-

τρόφο Ἐκκλησία τῶν Ρεθυμνίων· τὸ Ρέθυμνο τῶν ἀγώνων καὶ τῶν θυσιῶν γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια.

Ἐπιθυμῶ νὰ ἀνοίξω τὴν καρδιά μου καὶ νὰ ἀπευθυνθῶ σ' ἐσᾶς κοιτάζοντάς σας στὰ μάτια. Νὰ σᾶς μιλήσω ἀπλὰ ἀλλὰ ἐγκάρδια. Δὲν θὰ σᾶς πῶ τίποτε γιὰ σχέδια καὶ προγραμματισμούς, γιατί πιστεύω πὺς τὰ πάντα εἶναι στὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ κι ἐμεῖς ἀπλὰ ὑπουργοῦμε σ' αὐτό. Δίνουμε τὴν ὑπαρξή μας ὀλόκληρη. Ἀνοίγουμε τὸ στόμα μας γιὰ νὰ μιλάει ὁ Θεὸς κι ὄχι ἐμεῖς στὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων. Τείνουμε τὸ χέρι μας γιὰ νὰ ἐπιστηρίζουμε τοὺς ἀδελφούς.

Γιὰ 'μένα ἀπὸ σήμερα ἀρχίζει μιὰ ὁδὸς μαρτυρίου. Μὲ ἐντολὴ τῆς Ἐκκλησίας ὁ Σταυρὸς τῆς Ἐπισκοπικῆς μου εὐθύνης γίνεται ἀκόμη μεγαλύτερος καὶ μὲ πλήρη ἐπίγνωση ἀνεβαίνω στὸν λόφο τοῦ Σταυροῦ, ζητώντας τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Αἰσθάνομαι πολὺ ἀδύνατος μπροστὰ στὸ βᾶρος τοῦ Σταυροῦ, ἀλλὰ παίρνω θάρρος ἀπὸ τὸν Ἐσταυρωμένο Χριστό μας κι ὅλους ἐσᾶς τοὺς ἐσταυρωμένους ἀνθρώπους αὐτῆς τῆς ζωῆς καὶ μαζί σας ἀγόγγυστα βαδίζω, βλέποντας στὸ τέλος τοῦ δρόμου τὸ φῶς τῆς Ἀνάστασης.

Ὅπως εἶχα πεῖ κατὰ τὴν εἰς Ἐπίσκοπον χειροτονία μου: «Ἐπειδὴ τίποτε στὴ ζωὴ μας δὲν γίνεται χωρὶς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἐμεῖς, ὅταν καὶ ὅπως ἐκφρασθεῖ αὐτὸ τὸ θέλημα, κύπτουμε τὸν ἀύχένα στὴν πανσθενῆ βουλή Του, ἀποδεχόμεστε τὸ ἐπίταγμα, παίρνομε στοὺς ἀνάξιους ὤμους μας τὸ Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας Του καὶ ὀδεύομε στὸ ὑπὲρ αὐτῆς μαρτύριο λέγοντας: «Ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξε οὕτω καὶ ἐγένετο, εἴη τὸ ὄνομα Αὐτοῦ εὐλόγημένον»» (Ἰὼβ α' 21). Αὐτὸ ἐπαναλαμβάνω καὶ σήμερα μὲ ὅλη μου τὴ δύναμη.

Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ στοὺς Ἀποστόλους «καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατὴρ καγὼ πέμπω ὑμᾶς» ἰσχύει πρῶτα γιὰ τοὺς Ἐπισκόπους καὶ αὐτὸ μοῦ δίνει τὴ δύναμη. Ὅπως καὶ ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «πεποιθήσιν ἔχομεν... ὅτι ἡ ἰκανότης ἡμῶν ἐκ Θεοῦ, ὃς καὶ ἰκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος. τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτέννει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ».

Μὲ ἐντολὴ τῆς Ἐκκλησίας ἔρχομαι στὸν εὐλόγημένο καὶ ἱστορικὸ αὐτὸ τόπο ἐπαναλαμβάνοντας τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ «διακονῆσαι αὐτὸς ἐλήλυθα». Ἦλθα γιὰ νὰ διακονήσω τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας σας. Στὴν ἔναρξη τῆς ταπεινῆς διακονίας μου, ὀφείλω νὰ σᾶς συστηθῶ, λέγοντάς σας μόνο τοῦτο, πὺς ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς γεννήσεώς μου ἕως σήμερα ὁ Θεὸς μὲ εὐεργέτησε «πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως», μοῦ ἐχάρισε πλούσια τίς δωρεές Του. Ἐκεῖνος, «ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως» εἶναι ὁ Πατέρας μου, ὅπως καὶ ὅλων ἐσᾶς, μητέρα μου ἡ Ἁγία Ἐκκλησία Του καὶ ἀδέλφια μου ὅλα τὰ παιδιά της.

Ἐσεῖς δὲν χρειάζεται νὰ μοῦ συστηθεῖτε. Μὲ τὰ αὐτιά τῆς ψυχῆς ἀκούω αὐτὴν τὴν ὥρα ἀπὸ τὴν Ὁραία Πύλη νὰ σᾶς συστήνει σ' ἐμένα, ὅπως ἄλλοτε, πρὶν σαράντα ἀκριβῶς χρόνια, στὸν μακαριστὸ Μητροπολίτη Τίτο, ὁ τῆς εὐγενείας ἐπώνυμος Κρήτης Εὐγένιος, μὲ τὴ διπλὴ του ιδιότητα ὡς Προέδρου τῆς Ἱεράς Συ-

νόδου και Τοποτηρητοῦ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως. Τὸν ἀκούω μυστικὰ νὰ μοῦ ἐπαναλαμβάνει: «Πρόκειται περὶ λαοῦ τοῦ Θεοῦ ἔχοντος πίστιν καὶ εὐλάβειαν, ζῶσαν θρησκευτικὴν συνείδησιν, εὐσεβεῖς πρὸς τὴν τελειότητα ἀνατάσεις... ἐχομένου τῶν παραδόσεων τῶν Πατέρων ἡμῶν καὶ ὑψηλοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου, προσδοκοῦντος δὲ ἀπὸ Σὲ ἱκανοποίησιν τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν ἀπαιτήσεων αὐτῶν.»

Καὶ τὸν ἀκούω νὰ συμβουλευεῖ ὅπως τὸν Τίτο καὶ ἐμένα: «Ἄλλ' εἰς τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας τῆς ὑψηλῆς ποιμαντορίας σου θὰ ἀντιμετωπίσης, ἀναμφισβητήτως, καὶ ἐμπόδια καὶ προβλήματα. Μὴ δειλιάσης ὅμως. Διότι μὲ τὴν ἄφατον τοῦ Κυρίου ἀγάπην πᾶν δυσχερὲς εἰς ὁδοὺς λείας μεταποιεῖται καὶ μεταβάλλεται..»

Ἀγάπη καὶ μόνον ἀγάπη, ἀγάπη τοῦ Κυρίου, θὰ προσπαθῆσω νὰ Σᾶς δίδω ἀδιάλειπτα. Τὸ βλέμμα μου ἀγκαλιάζει ὄλους πατρικά, προπάντων ἀγαπητικά. Εἶμαι ἀπὸ σήμερα ἀνάμεσά σας μόνον γιὰ νὰ ζοῦμε μαζὶ τὴν ἀγάπη, ὅπως αὐτὴ βιώνεται μέσα στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας. Τὴν ἀγάπη ποὺ ἀποτελεῖ τὸ βασικὸ γνῶρισμα τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶπε «ἐν τούτῳ γίνονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστέ, ἐὰν ἀγάπην ἔχετε ἐν ἀλλήλοις» καὶ ἔδωκε τὴν καινὴ ἐντολὴ «ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους», ὅπως καὶ ἐκεῖνος μᾶς ἀγάπησε. Ἰδιαιτέρα σήμερα, σὲ μιὰ ἐποχὴ μεγάλων ἀμφισβητήσεων ἀλλὰ καὶ προσδοκιῶν ποὺ διαψεύδονται συχνά, οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας, περισσότερο ἴσως ἀπὸ ποτὲ ἄλλοτε, ὀφείλομε νὰ ἔχομε καὶ νὰ δίδομε ἀγάπη στὸν ἄνθρωπο, χωρὶς διακρίσεις καὶ χωρὶς ἀποκλεισμούς. Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ δική μου ἐπιθυμία: Νὰ δίδω ἀγάπη, νὰ εἶμαι πατέρας, ἀδελφός, φίλος, διάκονος. Νὰ δίδω ἀγάπη περιεζωσμένος τὸ λέντιον τῆς ταπεινώσεως καὶ νὰ μεταδίδω σὲ ὄλους τὸ μήνυμα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τῆς πηγῆς τῆς ἀληθινῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἐλπίδας.

Γνωρίζω καλὰ ὅτι ἡ Ἐκκλησία μοῦ ἐμπιστεύεται τὴν ποιμαντικὴ εὐθύνη αὐτῆς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως σὲ μιὰ ἰδιαιτέρα δύσκολη χρονικὴ στιγμή, σὲ μιὰ κρίσιμη γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν Πατρίδα μας περίοδο. Ἡ Μητρόπολή μας, ὅπως καὶ ὅλη ἡ Ἐκκλησία, καλεῖται νὰ ἀναλάβει ἕνα νέο ρόλο, μιὰ νέα θέση, γιὰ νὰ ἀνταποκριθεῖ στὸ σύγχρονο περιβάλλον καὶ στὶς ἀπαιτήσεις τῆς Κοινωνίας, στὴν νέα πραγματικότητα ποὺ διαμορφώνεται. Ἡ Κοινωνία μας ἀλλάζει καθημερινὰ πρόσωπο. Δὲν ὑπάρχουν αὐτὰ ποὺ ἕως τώρα θεωρούσαμε αὐτονόητα καὶ ἡ Ἐκκλησία, μὲ πρῶτους τοὺς Ἐπισκόπους της, ποὺ κρατοῦν στὰ χέρια τους τὰ κηρύκεια τῆς εἰρήνης, ἔχει ἀποστολὴ νὰ δώσει στὸν κόσμον τὸ μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ἀγάπης. Καλεῖται νὰ σταθεῖ ἄρωγός στὸν ἄνθρωπο, νὰ τοῦ μιλήσει ξανά γιὰ τὴν πατρικὴ σχέση ποὺ συνδέει τὸν Θεὸ μαζὶ του, γιὰ νὰ τοῦ δώσει ἐλπίδα, ὅταν τὰ πάντα γύρω του τὸν ἀπελπίζουν, γιὰ νὰ τοῦ ὑπενθυμίσει ἀξίες καὶ ἀρετές, νὰ τοῦ διδάξει ἦθος καὶ διάθεση προσφορᾶς. Καλεῖται νὰ ἐμπνεύσει στοὺς ἀνθρώπους αὐτὰ ποὺ θὰ τοὺς βγάλουν ἀπὸ τὰ σημερινὰ

ἀδιέξοδα. Νὰ τοὺς ὑπομνήσει πὼς εἶναι εἰκόνες τοῦ Θεοῦ, παιδιὰ τοῦ ἴδιου Πατέρα καὶ ἀδελφοὶ μεταξύ τους, μὲ ἓνα καὶ μόνο προορισμὸ καὶ σκοπὸ, τὴ σωτηρία. Καλεῖται ἀκόμη νὰ συμβάλει στὴν διαμόρφωση καὶ ἀνάπτυξη τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτισμικῆς ταυτότητας καὶ συνείδησης τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

Στὰ πλαίσια αὐτὰ μὲ ἀγωνία γιὰ τὴ σωτηρία ὄλων, ἐπιθυμῶ νὰ ἐργασθοῦμε ἀπὸ κοινοῦ. Μόνος μου δὲν θὰ μπορέσω νὰ κάνω τίποτε. Θὰ κάνουμε μαζὶ ὅ,τι μποροῦμε. Γι' αὐτὸ ἤλθα ὄχι γιὰ νὰ λειτουργῶ, ἀλλὰ γιὰ νὰ συλλειτουργοῦμε. Νὰ διακονοῦμε ἤρεμα, ἀπλά, ταπεινά, ἀνεπιτήδευτα, προπάντων χωρὶς ἔπαρση, αὐτοπροβολή, ὄχι γιὰ ἐντυπωσιασμούς.

Ἦλθα γιὰ νὰ ἀναβαίνουμε χέρι-χέρι στὸν Ψηλορείτη τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς Ἁγίας μας Ἐκκλησίας. Γιὰ νὰ συνεργαζόμαστε καὶ ὄχι γιὰ νὰ ἐργάζομαι ἀπλά. Πιὸ πολὺ γιὰ νὰ ἀκούω καὶ λιγότερο γιὰ νὰ ὀμιλῶ, γιὰ νὰ συντελεῖται καὶ μὲ τὴν σιωπὴ καὶ τὴν προσευχὴ τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Γιὰ νὰ συν-χωροῦμε. Ἦλθα γιὰ νὰ συνεχίσω τὴν ἱστορία. Ἦλθα γιὰ νὰ ἀνανεώνω τὸ λάδι στὸ ἀκοίμητο κανδήλι τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας ἀλλὰ καὶ στὶς δικές σας λαμπάδες, γιὰ νὰ τὶς βρεῖ ἀναμμένες ὁ Νυμφίος ὅταν ἔλθει. Γιὰ νὰ συνεχίζεται ἡ θεία Λειτουργία, νὰ μὴν σβήνουν τὰ κανδήλια μας, νὰ μὴν σιγοῦν οἱ καμπάνες τῶν Ναῶν μας.

Ἦλθα γιὰ νὰ εἶμαι ἀληθῆς καὶ ὄχι γιὰ νὰ γίνομαι ἀρεστός. Ὁ Ἐπίσκοπος, πιστεύω ἀκράδαντα, ὑπάρχει σὲ ἓνα τόπο γιὰ νὰ λέει τὴν ἀλήθεια, γιὰ νὰ ἐνσαρκώνει τὴν ἀλήθεια, γιὰ νὰ κυττάζει τοὺς ἀνθρώπους στὰ μάτια. Γιὰ νὰ ἀληθεύουμε ἐν ἀγάπῃ ὅλοι μαζὶ, νὰ ὑπερβαίνομε τοὺς πειρασμούς τῆς ἀνθρωπαρέσκειας, τῆς αὐταρέσκειας, τῆς ἐκκοσμίκευσης, νὰ ζοῦμε «σπουδάζοντες τοῦ ἀρέσαι Θεῷ μόνον». Δὲν διακατέχομαι ἀπὸ προσωπικὲς φιλοδοξίες. Μόνη μου φιλοδοξία εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἡ ἀγαπητικὴ μας κοινωνία καὶ ἡ ἀγαστὴ συμπόρευσὴ μας στὸν δρόμο γιὰ τὴ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.

Γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνυψοῖ «ἀπὸ κοπρίας πένητα», ὅ,τι εἶμαι καὶ ὅ,τι ἔχω. Εἶμαι πτωχὸς καὶ θέλω νὰ παραμείνω πένης. Δὲν ἤλθα γιὰ νὰ πλουτίσω σὲ ὑλικά ἀγαθὰ. Πλοῦτος μου εἶσθε ἐσεῖς καὶ γι' αὐτὸ δὲν ζητῶ τὰ ὑμῶν ἀλλὰ ὑμᾶς. Στὰ χέρια μου δὲν ἐπιθυμῶ νὰ λαμβάνω τίποτε καὶ ὅ,τι ἡ ἀγάπη σας θὰ ἐμπιστεύεται στὴν Ἐκκλησία μὲ πλήρη διαφάνεια θὰ μεταβάλλεται σὲ ὑποτροφίες ἀπόρων σπουδαστῶν καὶ σὲ βοηθήματα ὀρφανῶν παιδιῶν.

Γνωρίζω πολὺ καλὰ πὼς ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι μουσεῖο κι ὁ δικός μου ρόλος δὲν εἶναι ρόλος μουσειοφύλακος, πὼς μέσα ἀπὸ τὴ διαχρονικὴ της παρουσία γνωρίζει τὰ προβλήματα τῶν ἀνθρώπων, τῶν παιδιῶν της καὶ ἀγωνίζεται καὶ ἀγωνιᾷ γιὰ τὰ πρόσωπά τους, γιὰ τὴν ἐνότητά τους, γιὰ τὴν εὐλογημένη κοινωνία τους.

Σήμερα μάλιστα, πού ὀλοένα καὶ περισσότερο γίνεται λόγος γιὰ χαλάρωση τῶν κοινωνικῶν ἰστῶν, γιὰ τὴν μοναξιά τῶν ἀνθρώπων, γιὰ τὴν αὔξηση τῶν προβλημάτων στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις. Νὰ κρατήσομε τὰ ἦθη καὶ τὶς πα-

ραδόσεις μας. Τὸν ὀρθόδοξο πολιτισμὸ μας. Τώρα μάλιστα πὸ ἔχομε τόσους ἀνθρώπους πὸ ἔρχονται ἀπὸ ἄλλοῦ νὰ ζήσουν μαζί μας καὶ πρέπει χωρὶς κανένα εἶδος ρατσισμοῦ, χωρὶς καμιά φοβία καὶ σίγουρα μακριὰ ἀπὸ φανατισμὸ καὶ μισαλλοδοξία, πὸ καμμία σχέση δὲν ἔχουν μὲ τὴν πίστη μας, νὰ τοὺς ἀποδεχθοῦμε. Ὅφείλομε νὰ κρατήσομε τὴ φιλοξενία, τὴ λεβεντιά, τὴν ἀξιοπρέπεια, τὶς ἀρχὲς καὶ ἀξίες τοῦ εὐσεβοῦς καὶ ἡρωϊκοῦ λαοῦ μας, τὸν θεσμὸ τῆς οἰκογένειας.

Ἀγαπητοί μου ἀδελφοί· τώρα κοιτάζω ἐσᾶς καὶ ὀμιλῶ γιὰ τὸν Θεό, τότε, ἐπὶ τοῦ βήματός Του, θὰ κοιτάζω Ἐκεῖνον καὶ θὰ Τοῦ ὀμιλῶ γιὰ ἐσᾶς. Δὲν ἔχει ἴσως τόση σημασία τί λέω ἐγὼ τώρα πὸ ἀνέβηκα στὸν θρόνο αὐτὸ γιὰ πρώτη φορά, ἀλλὰ τί θὰ πεῖ ὁ Θεός, ὅταν θὰ κατέβω ἀπ' αὐτὸν γιὰ τελευταία φορά. Μὲ τὶς σκέψεις αὐτὲς ἀτενίζω σήμερα τὰ πρόσωπα ὅλων τῶν ἀνθρώπων τῶν Ἐνοριῶν τῆς εὐλογημένης ἐκκλησιαστικῆς παροικίας μας. Τῶν ἀνθρώπων πὸ κρατοῦν ἀνοικτὰ τὰ σπίτια τῶν χωριῶν μας. Τῶν εὐλογημένων γεωργῶν καὶ τῶν κτηνοτρόφων μας. Αὐτῶν πὸ καλλιεργοῦν τὴν κρητικὴ γῆ καὶ δὲν τὴν πωλοῦν ἀντὶ πινακίου φακῆς καὶ προσεύχομαι νὰ τοὺς ἐνισχύει ὁ Θεός στὸν ὁμορφο ἀγῶνα τους.

Τὸ βλέμμα μου ἀγκαλιάζει νοερὰ πρώτιστα ὅλα τὰ παιδιά μας, μικρὰ καὶ μεγαλύτερα, καὶ τοὺς γονεῖς τους. Τοὺς μαθητὲς ὅλων τῶν ἐκπαιδευτικῶν βαθμίδων, πὸ ἄρχισαν πρόσφατα τὰ μαθήματά τους καὶ τοὺς δασκάλους τους. Γνωρίζομε τὰ προβλήματα καὶ τοὺς προβληματισμούς τους. Τοὺς ἀγαποῦμε πολὺ καὶ προσευχόμαστε νὰ τοὺς φωτίζει ὁ Θεός. Σκέπτομαι τοὺς νέους ἀνθρώπους καὶ τὶς ἀνησυχίες τους, ἰδιαίτερα αὐτοὺς πὸ εἶναι χωρὶς ἐργασία καὶ δὲν ἡσυχάζω στὴ σκέψη πὸς ὑπάρχουν νέοι παγιδευμένοι σὲ κάθε εἶδος ἐξαρτήσεις, σὲ ναρκωτικὲς οὐσίες καὶ ἰδέες πὸ στεροῦν τὴν ἐλευθερία τους καὶ ἀμαυρώνουν τὴν ὁμορφιά τοῦ προσώπου τους. Ἡ σκέψη μου αὐτόματα πηγαίνει στοὺς γονεῖς τους πὸ ἀγωνιοῦν γι' αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ στοὺς γονεῖς πὸ δοκιμάζονται ἀπὸ τὴν ἀπώλεια τῶν ἀγαπημένων τους παιδιῶν ἀπὸ αὐτὰ ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεγάλη μάστιγα, αὐτὴν τῶν τροχαίων καὶ εὐχομαι νὰ τοὺς ἐνδυναμώνει ὁ Θεός.

Ἐκφράζω τὴν ἀγάπη μου σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ἥρωες πολύτεκνους γονεῖς πὸ ἀντιστέκονται σθεναρὰ σήμερα πὸ τὸ δημογραφικὸ πρόβλημα τῆς Πατρίδας μας εἶναι μεγάλο.

Ἐκφράζω τὴν ἀγάπη καὶ τὴν συμπάθειά μου ἐπίσης, στοὺς ἀνθρώπους πὸ δοκιμάζονται ἀπὸ τοὺς πόνους τῶν ἀσθενειῶν, ἀλλὰ καὶ στοὺς ἀνθρώπους τῆς τρίτης ἡλικίας, αὐτοὺς πὸ μᾶς κληροδότησαν ὅ,τι ἔχομε καὶ στοὺς ὁποίους ὀφείλομε ὅ,τι εἴμαστε. Κι αὐτοὶ θὰ εἶναι πάντοτε στὴν προσευχὴ καὶ στὴν φροντίδα τῆς τοπικῆς μας Ἐκκλησίας, ἢ ὅποια μὲ τρόπο σύγχρονο καὶ ἀποτελεσματικὸ ὀφείλει νὰ σταθεῖ δίπλα στὶς ἀνάγκες τους.

Ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἀποστολὴ πνευματικὴ καὶ συγχρόνως κοινωνικὴ, μὲ τὴν

ὀρθόδοξη πατερική σημασία. Στὸ πλαίσιο αὐτὸ ἐπιθυμῶ νὰ ἐργασθοῦμε. Ἐπιθυμῶ νὰ μὴν ὑπάρχει ἄνθρωπος στὸ Ρέθυμνο πού νὰ στερεῖται τοῦ καθημερινοῦ του φαγητοῦ καὶ τῆς στέγης, γι' αὐτὸ θὰ προσπαθῆσω μὲ τοὺς καλοὺς μου συνεργάτες, ὅπως γινόταν καὶ ἕως τώρα, ἀξιοποιώντας τὸν ἐθελοντισμὸ, νὰ σταθοῦμε δίπλα στοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦς.

Ἡ Ἐκκλησία ἐργάζεται ἀθόρυβα, ἄνευ παρατηρήσεως. Δὲν μὲ ἐνδιαφέρει ἂν δὲν προβάλλεται τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας, μὲ θλίβει ὅμως ὅταν συκοφαντεῖται καὶ διαβάλλεται, ἀλλὰ περισσότερο μὲ στενοχωρεῖ ὅταν δὲν γίνεται.

Μετὰ ἀπ' ὅλα αὐτὰ ἐπιθυμῶ νὰ ἐκφράσω τὴ μεγάλη μου συγκίνηση γιὰ ὅσα ὑπάρχουν καὶ γίνονται στὴ Μητρόπολη μας. Γιὰ τὶς μεγάλες εὐλογίες τοῦ Θεοῦ. Τὶς πολλὲς φανερὲς καὶ ἀφανεῖς Του εὐεργεσίες καὶ νὰ πῶ πὼς χαίρομαι πολὺ.

Χαίρομαι γιὰ τὰ Μοναστήρια τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας, μὲ τὶς καλὲς Ἀδελφότητές τους, τὴν ἱστορικὴ Ἱερὰ Μονὴ Ἀρκαδίου, τὶς Μονὲς Ἀρσανίου, Βωσσάκου, Χαλέπας, Ρουστίκων, Δισκουρίου, Ἀτάλης Μπαλῆ, Μυριοκεφάλων, Ἀγίας Ἀναστασίας, Ἀγίας Εἰρήνης καὶ Κουμπέ, ἀναλογίζομαι αὐτῶν καὶ τῶν πολλῶν ἄλλων πού δὲν ὑπάρχουν σήμερα τὴν μεγάλη προσφορά τους στὸν τόπο καὶ τοὺς ἀνθρώπους, τὶς θυσίες καὶ τοὺς ἀγῶνες ἐκείνων πού τὰ οἰκοδόμησαν καὶ τὰ συγκρότησαν καὶ ἐκείνων πού τὰ κατοίκησαν μέσα στοὺς αἰῶνες. Μποροῦν σήμερα νὰ βοηθήσουν ἀποφασιστικὰ τοὺς ἀνθρώπους. Εἶναι τὰ εὐσκιόφυλλα δένδρα πού μποροῦν νὰ ἀναπαύσουν τοὺς κουρασμένους ἀπὸ τὶς μέριμνες τῆς ζωῆς. Ἀποτελοῦν τὴν ἐγγύηση τῆς ἐν Χριστῷ πορείας τῆς τοπικῆς μας Ἐκκλησίας.

Στὸν λογισμὸ καὶ τὴν καρδιά μου εἶναι τὸ ἱστορικὸ Ἀρκάδι μας, τὸ ἱερώτερο ἔδαφος τῆς Κρήτης, τὸ ἅγιο φυλακτὸ της καὶ ὅσοι ἔπесαν ἐκεῖ ἡρωικὰ γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστη τὴν ἀγία καὶ τῆς Πατρίδος τὴν ἐλευθερία. Τὸ Ἀρκάδι πού δὲν διδάσκει τὴ διχόνοια, ἀλλὰ καταδικάζει τὴν μισαλλοδοξία καὶ τὴν βαρβαρότητα. Τὸ Ἀρκάδι πού ἐκπέμπει μῆνυμα ἐθελουσίας, ἐλευθερίας οἰκουμενικῶν διαστάσεων. Ἐπιθυμία μου εἶναι νὰ δίδει στοὺς πολυάριθμους ἐπισκέπτες του ἕνα παρὼν Πίστεως καὶ Πατρίδος, φιλογενείας καὶ μοναχικῆς πολιτείας.

Χαίρομαι γιὰ τὶς Ἐνορίες μας, οἱ ὁποῖες δίδουν τὴ μαρτυρία τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμο. Ἀξιοποιώντας τὰ πολλὰ χαρίσματα τῶν κληρικῶν καὶ τῶν λαϊκῶν συνεργατῶν μας, καλῶ σὲ εὐλογημένη συστράτευση ὅλους. Νὰ κατανοήσουμε βαθύτερα τὴν ἀποστολή μας ὡς διακονία τοῦ ἀνθρώπου, ἀντιμετωπίζοντας τὶς σύγχρονες ἀνάγκες του, πρῶτιστα μὲ τὴν καθημερινὴ λειτουργικὴ μας ζωὴ καὶ τὸν ἐπανευαγγελισμό του, πού κρίνονται ἀπολύτως ἀπαραίτητα στὴ σημερινὴ ζωὴ. Σ' αὐτὸ τὸ ἔργο θέλω ὅλους κοντά μου. Δὲν περὶσεύει κανεὶς. Ὅλοι οἱ Ἱερεῖς μας πού βρίσκονται σὲ ἐνεργὸ ὑπηρεσία ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ πού ἔχουν ἀποχωρήσει, τῶν ὁποίων ἢ σοφία, ἢ ἐμπειρία καὶ ἢ προ-

σευχή μου είναι απαραίτητες, πιστεύω ότι θα βοηθήσουν στην κατεύθυνση της αναζητήσεως ιερατικών κλίσεων και της εύρέσεως νέων ανθρώπων στους οποίους θα παραδώσωμε την σκυτάλη της διακονίας της Έκκλησίας.

Οί Ίερείς μας είναι οί ἄμμεσοι συνεργάτες μου στην ύψηλή ἀποστολή τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπευθύνομαι σ' αὐτούς γιὰ νὰ τοὺς πῶ, ὅτι θὰ εἶμαι ἐδῶ, πατέρας καὶ μεγαλύτερος ἀδελφός τους, ὅτι γνωρίζω τὸν ἀγῶνα καὶ τὶς ἀγωνίες τους, τὸ φιλότιμό τους καὶ ἐπιθυμῶ νὰ καλλιεργηθεῖ ἀκόμη περισσότερο ἢ διάθεσή τους γιὰ προσφορά, ἢ διάθεσή τους νὰ καταρτίζονται καὶ νὰ καταρτίζουν καθημερινά. Ἀγωνία μου, εἶναι ἡ ἀγωνία τοῦ Κυρίου στὸν κῆπο τῆς Γεσθημανῆ καὶ προσευχή μου, ἡ προσευχή Του «Κύριε οὐκ ἔρωτῶ σε ἵνα ἄρῃς αὐτούς ἐκ τοῦ κόσμου ἀλλ' ἵνα τηρήσης αὐτούς ἐκ τοῦ πονηροῦ». Ἔχομε χρέος νὰ διακρινόμαστε γιὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἦθος μακριὰ ἀπὸ εὐσεβισμούς καὶ ζηλωτισμούς. Νὰ ζοῦμε μὲ ἱεροπρέπεια καὶ νὰ ἐμφορούμαστε ἀπὸ ἱεραποστολικὸ ζῆλο. Ἐλπίζω πολλὰ στὴν καλή μας συνεργασία καὶ προσδοκῶ τοὺς καρπούς της. Εἶπα καὶ πρὶν ὅτι μόνος του ὁ Ἐπίσκοπος δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τίποτε, χρειάζεται συνεργούς.

Εὐχαριστῶ τοὺς λαϊκοὺς συνεργάτες τῆς Ἐκκλησίας, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, τοὺς Θεολόγους μας, τὰ μέλη τοῦ Μητροπολιτικοῦ καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μας Συμβουλίων, τοὺς Ἱεροψάλτες μας, ὅσους ἐργάζονται στὴν Ἐκκλησία καὶ τοὺς παρακαλῶ μὲ τὸν ἴδιο ζῆλο νὰ συνεχίζουν τὸ ἔργο τους. Ὅλοι μέσα στὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ συμμετέχουν καὶ νὰ ἀξιοποιοῦνται μὲ τὰ χαρίσματα ποὺ τοὺς ἔχει δώσει ὁ Θεός. Μαζί τους γίνεται σήμερα μιὰ νέα ἀρχὴ στὴ διακονία τῆς Μητροπόλεώς μας.

Ὁ Ἐπίσκοπος μιᾶς Τοπικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀσφαλῶς ὁ ὁδηγὸς καὶ ὁ πνευματικὸς ἡγέτης της. Πρῶτιστα ὅμως εἶναι διάκονος καὶ τὸ πρωτεῖο του εἶναι πρωτεῖο ὄχι ἐξουσίας ἀλλὰ διακονίας. Διακονίας τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Γιὰ νὰ γίνει ὅτιδήποτε δὲν ἀρκεῖ μόνο τὸ ὄραμα, ἀλλὰ χρειάζεται ἡ συνεργασία. Ἡ Συνοδικότητα τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι κάτι ποὺ παραμένει στὸ ἐπίπεδο τῶν Ἐπισκόπων της, ἀλλὰ διαχέεται σ' ὅλο της τὸ Σῶμα. Στὶς Ἐνορίες καὶ στὰ Μοναστήρια της, σὲ ὅλες τὶς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς της.

Γι' αὐτὸ σὰς θέλω μαζί μου Κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς συνεργάτες τῆς Ἐκκλησίας, ζητῶ τὶς προσευχές σας καὶ τὴ συναντίληψη, τὴ συνδρομὴ καὶ τὴ συνεργασία. Μὲ μία πατρικὴ παράκληση καὶ προτροπή: Νὰ γίνεται ἡ Ἐκκλησία μας τὸ προζύμι ποὺ θὰ ζυμώνει ὅλο τὸ φύραμα τῆς κοινωνίας. Νὰ ἔχουμε ἐπαφὴ μὲ τὴν πραγματικότητα. Νὰ μὴν μετατρέπομε τὸν ἄμβωνα τῆς Ἐκκλησίας σὲ παράθυρο, οὔτε νὰ ἀνακαλύπτομε παντοῦ ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ νὰ ἐρευνοῦμε τοὺς ἐσωτερικοὺς στὴν ψυχὴ μας καὶ νὰ διορθωνόμαστε.

Χαίρομαι γιὰ τὸ Πανεπιστήμιο Κρήτης ποὺ ἔχει τὴν ἔδρα του ἐδῶ, γιὰ τὶς δημιουργικὲς του δυνάμεις, γιὰ τὸ ἐρευνητικὸ του ἔργο, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους

του, τὸ διδακτικὸ καὶ διοικητικὸ προσωπικὸ του, γιὰ τοὺς φοιτητές μας, οἱ ὅποιοι ἀπ' ὅπου κι ἂν προέρχονται εἶναι δικά μας παιδιά. Σὲ ὅλους αὐτοὺς θέλομε νὰ εἴμαστε κοντὰ καὶ νὰ γευόμαστε τοὺς καλοὺς καρπούς τῆς μεταξύ μας ἀναστροφῆς καὶ συνεργασίας.

Χαίρομαι ἀκόμη, γιὰτὶ γνωρίζω πὼς πολλοὶ ἄνθρωποι ἐδῶ ἔχουν ρίζες Μικρασιατικές. Διακρατοῦν τὴν ἱστορία καὶ τὶς παραδόσεις τοῦ εὐλογημένου τόπου ἀπὸ τὸν ὁποῖο ξεριζώθηκαν οἱ πατέρες τους. Μαθαίνω πὼς εἶναι ἄνθρωποι δημιουργικοί, ὀργανωμένοι σὲ Συλλόγους καὶ θέλω νὰ βρεθῶ κοντὰ τους, γιὰτὶ καὶ ἡ δική μου ρίζα, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ πατέρα μου, βρίσκεται ἐκεῖ. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς μητέρας μου ἡ καταγωγή μου εἶναι ἀπὸ ἕνα χωριὸ, τὶς Μελέσες τῆς Πεδιάδας, τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους τοῦ ὁποῖου, πού ἦλθαν σήμερα ἐδῶ, πολὺ εὐχαριστῶ γιὰ τὴν παρουσία τους καὶ τοὺς παρακαλῶ νὰ μὲ ἐνθυμοῦνται στὶς προσευχές τους.

Χαίρομαι τέλος γιὰ τὴν ὕπαρξη ὅλων τῶν Συλλόγων πού διακρατοῦν τὴν Παράδοση τοῦ τόπου μας. Εἶναι χρέος μας νὰ ἀξιοποιήσουμε καὶ νὰ προβάλομε μὲ κάθε τρόπο τὴν Παράδοση, τὴν Ἱστορία καὶ τὸν ὀρθόδοξο πολιτισμὸ μας. Ἰδιαίτερα δὲ τοὺς Ἁγίους μας, τοὺς καρπούς αὐτῆς τῆς γῆς πού ἔθρεψαν καὶ τρέφουν τὴν Ψυχὴ μας.

Χαίρομαι καὶ γιὰ ὅλους ἐκείνους πού ἐργάζονται συλλογικὰ γιὰ κοινωνικοὺς σκοποὺς καὶ ἀπαλύνουν τὸν πόνο πολλῶν συνανθρώπων μας. Θὰ συμβάλω μὲ ὅλες μου τὶς δυνάμεις στὴν πρόοδο ὅλων αὐτῶν τῶν πρωτοβουλιῶν γιὰ τὸ καλὸ τοῦ τόπου.

Δὲν λησμονῶ ὅτι ὁ τόπος μας εἶναι τόπος τουριστικὸς καὶ δίδει μὲ τοὺς ἀνθρώπους μας πού ἐργάζονται στὸν τομέα αὐτὸ μαθήματα πολιτισμοῦ στοὺς πολυάριθμους ἐπισκέπτες μας ἀπ' ὄλο τὸν κόσμο. Εὐχὴ καὶ προσευχὴ μου εἶναι νὰ προοδεύουν πάντοτε ὅσοι διακονοῦν αὐτὸ τὸ μετερίζι πού προβάλλει τὴ φιλοξενία, πού εἶναι ριζωμένη βαθιὰ στὴν καρδιὰ τοῦ Κρητικοῦ.

Χαίρομαι, τέλος, καὶ γιὰ ὅλα τὰ ἀπόδημα πνευματικὰ παιδιά, τοὺς Ρεθυμνίους, οἱ ὅποιοι ὅπου καὶ ἂν βρίσκονται, τιμοῦν τὴν εὐγενικὴ καταγωγή τους τοὺς στέλνω τὴν ἀγάπη μου.

Ὅσους εἶπα κι ὅσους παραλείπω αὐτὴ τὴν ὥρα, δὲν τοὺς παραλείπω ὅμως στὴν προσευχή μου, τοὺς θεωρῶ παιδιά καὶ ἀδελφούς μου, τοὺς σέβομαι καὶ ἐπιθυμῶ νὰ τοὺς διαβεβαιώσω γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ ὅτι δὲν εἶμαι ἀπλὰ κοντὰ τους ἀλλὰ ἐπιθυμῶ νὰ εἶμαι μαζί τους, σύντροφος καὶ συμπαραστάτης τους. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ πόρτα τῆς Μητροπόλεως, τῶν Γραφείων καὶ τοῦ σπιτιοῦ μας εἶναι καὶ θὰ εἶναι καθημερινὰ ἀνοικτὴ γιὰ ὅλους, χωρὶς ἐξαίρεση, καὶ ἡ χαρὰ μου θὰ εἶναι μεγάλη, ὅταν θὰ βλέπω τὰ πρόσωπά σας καὶ θὰ ἀκούω ὅ,τι ὁ καθένας ἔχει νὰ πεῖ στὸν πατέρα του. Ἐπαναλαμβάνω αὐτὸ πού ἀνέφερα καὶ κατὰ τὴν ὑποδοχὴ πού μοῦ ἐπιφυλάξατε. Μὴν παραξενευτεῖτε ὅταν θὰ δεῖτε τὸν Ἐπί-

σκοπό σας να ἔρχεται πρῶτος ἐκεῖνος κοντά σας, στὰ σπίτια, στὶς ἐργασίες καὶ στοὺς χώρους τῆς ἀναψυχῆς σας· θὰ τὸ κάνει μόνο γιὰ ἓναν λόγο, γιατί σᾶς ἀγαπᾷ πολύ.

Σεβασμιώτατοι, Ἐντιμότατοι Ἄρχοντες, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί,

Μὲ συγκινοῦσε πάντα ἡ περιγραφή τοῦ Παντελῆ Πρεβελάκη πού εἶναι «κλωνάρι» αὐτοῦ τοῦ τόπου γιὰ «τὸν δεσπότη τὸν Ἱερόθεο πού ζωγράφισε τὸν θόλο στὴν Ἁγία Βαρβάρα», ὁ ὁποῖος ὅταν τέλειωσε τὸ ἔργο του πῆγε νὰ λειτουργήσει ἐκεῖ «ὄμως ἡ καρδιά του δὲν τὸλεγε νὰ κοιτάξει τ' ἀψήλου. Μόνο σὰν ἦρθε στὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς Ἀκολουθίας πού ὁ λειτουργὸς βγαίνει στὴ Βασιλόπορτα καὶ δέεται, ὁ δεσπότης ἀναβλεμμάτισε στὸ ἔργο πού ὁ Κύριος εἶχε εὐδοκήσει νὰ ἐκτελέσει μὲ τὸ χέρι τοῦ δούλου του. Τὸ μέτωπό του παχνίστηκε, τὰ χέρια του πήρανε νὰ τρέμουν καὶ τὰ δάκρυα πηδήσανε ἀπὸ τὰ μάτια του... κι' ὅλο τὸ ἐκκλησίασμα ἔκλαιε μαζί του κι' ἦταν ἀνείπωτα, ριζόκορφα εὐτυχημένο πλάι στὸ βοσκό του». Ἐκείνου, τοῦ ἀγιογράφου Ἐπισκόπου διάδοχος, ἦλθα γιὰ νὰ ἀγιογραφῶ, ἔστω ἄτεχνα, στοὺς καμβάδες τῶν καρδιῶν σας, τὴν ἱερὴ μορφή τοῦ Παντοκράτορος, ἦλθα γιὰ νὰ μορφώνεται ἐντὸς τους ὁ Χριστὸς καὶ γιὰ νὰ δακρῦζομε, ὅπως τότε, ὅλοι μαζί, βοσκὸς καὶ ποῖμνιο, ἂν καὶ μόνο στὰ ἀνθρώπινα μάτια ὑπάρχει τούτη ἡ διάκριση, ἀφοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εἴμαστε, κατὰ τὴν Πατερικὴ διδασκαλία, «πάντες πρόβατα».

Γιὰ νὰ δακρῦζω ὅπως τὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸν Θεολόγο πού ὁμολογεῖ σ' ἓνα ποίημά του πὼς στὴν Ἐκκλησία δὲν εἶχε νὰ δώσει παρὰ μόνο τὸ δάκρυο «Ἐκκλησίαις δὲ τί δώσομεν; Τὸ δάκρυον· εἰς τοῦτο γαρ με καὶ συνήγαγε Θεός, πολλὰς ἐλίσσω τὴν ἐμὴν ζωὴν στροφαῖς».

Σήμερα θέλησα νὰ σᾶς πῶ μὲ ὅλα αὐτά, ὅτι βρίσκομαι ἐδῶ γιὰ ἐσᾶς καὶ μόνο. Ἐσεῖς εἶστε ἡ ἀγάπη, ἡ χαρὰ καὶ ὁ στέφανός μου, κι αὐτὰ πού ἔχω νὰ σᾶς δώσω εἶναι τὸ δάκρυ μου καὶ ἡ καρδιά μου. Κι ἂν χρειαστεῖ, ἀκόμα κι ὅπως τὴν ἔδωσε ὁ ἅγιος Νεομάρτυρας προκάτοχός μου, ὁ Γεράσιμος ὁ Περδικάρης, σ' αὐτὸ τὸν χώρο πρὶν ἀπὸ 190 χρόνια.

Κλείνοντας τὶς σκέψεις μου αὐτές, δανείζομαι τὸν ἐπίλογο τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰς τὸν Ἀπόστολο καὶ πρῶτο ἐπίσκοπο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, τὸν Τίτο. Ὁ Παῦλος ἀπευθυνόμενος στὸν Τίτο καὶ δι' αὐτοῦ σὲ ὅλους τοὺς Κρητικούς ἔγραψε: «ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει». Αὐτὸ μόνο, τὴν εὐλογία καὶ τὸν ἀσπασμὸ τοῦ Παύλου, τοῦ Τίτου, τῆς Ἐκκλησίας μας ἔχω νὰ ἀντιπροσφέρω σήμερα καὶ πάντοτε στὴν ἀγάπη σας διακρατώντας, μαζί μὲ τοὺς ἀδελφούς συνεπισκόπους, τὴν ἱερὴ παρακαταθήκη τοῦ Ἀποστόλου μας.

Σᾶς ἀσπάζομαι ὅλους «ἐν φιλήματι ἀγίῳ».

«Ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν. Καὶ ἦν, καὶ ἐστὶ, καὶ ἔσται».

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΤΙΜΗΤΙΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ
ΕΠΙ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙ 20ΕΤΟΥΣ
ΕΥΚΛΕΘΟΥΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑΣ
ΤΗΣ ΑΘΠ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ Κ.Κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΙΕΡΑ ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ 20 ΧΡΟΝΩΝ ΕΥΚΛΕΟΥΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑΣ
ΤΗΣ Α.Θ.Π. ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
κ. κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ

Τρίτη 29 Νοεμβρίου Ώρα 5.30 μ.μ

στό Πνευματικό Κέντρο τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης

Κύριος ὁμιλητής: Καθηγητής κ. Θεοχάρης Δετοράκης

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΟΙ ΧΟΡΩΔΙΕΣ

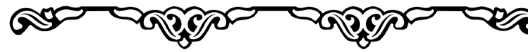
Χορωδία Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς Ἱ. Α. Κρήτης – Χορὰς Ἱεροσολιτῶν «Οἱ Κρήτες Μαῖστορες»
Χορωδία Νέων Ἱ. Α. Κρήτης – Χορωδία Συλλόγου Ἀλασσατιανῶν Ἡρακλείου

ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ ΓΙΣ ΤΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ

Πνευματικόν Κέντρον

Γερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτις

Πρόσκλησις τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, μέ τήν συμπλήρωση 20 χρόνων εὐκλεοῦς Πατριαρχείας τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου εἰς τὸ πηδάλιο τῆς Μητρὸς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, διοργανώνει τὴν Τρίτη 29 Νοεμβρίου καὶ ὥρα 5:30' μ.μ. εἰς τὸ Πνευματικὸ Κέντρο τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης εἰς τὴν πλατεία τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, ἀφιερωματικὴ Ἐκδήλωση γιὰ νὰ τιμήσει τὸ σεπτὸ Πρόσωπό Του.

Εἰς τὴν ἐκδήλωση αὐτὴ θὰ μιλήσει ὁ Ἐλλογιμώτατος Καθηγητὴς κ. Θεοχάρης Δετοράκης, Ἄρχων Μέγας Πρωτονοτάριος τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου, ἐνῶ τέσσερις Χορωδίες τῆς Πόλεως τοῦ Ἡρακλείου θὰ ἀποδώσουν βυζαντινοὺς ὕμνους καὶ παραδοσιακὰ τραγούδια πρὸς τιμὴν τῆς Σεπτῆς Κορυφῆς τῆς Ὁρθοδοξίας.

Σᾶς προσκαλοῦμε μέ χαρὰ καὶ σᾶς ἀναμένομεν εἰς τὴν Ἐκδήλωση αὐτὴ πρὸς τιμὴν τοῦ Προκαθημένου τοῦ σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου κ.κ. Βαρθολομαίου.

Ὁ Πρόεδρος
† Ὁ Κρήτης Εἰρηναῖος

*Παρουσίασις ἐκδηλώσεως
ὑπὸ τοῦ κ. Χρήστου Λεμονάκη,
Ἄρχοντος θύταξίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*

Σεβασμιώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Κρήτης, κ.κ. Εἰρηναῖε,
Σεβαστοὶ πατέρες,
Ἀξιότιμε κύριε Ἀντιδήμαρχε τῆς πόλεως Ἡρακλείου,
Ἐντιμότητα κ. ἐκπρόσωπε τῆς Ἀστυνομίας,
Ἀξιότιμοι Ἐκπρόσωποι Συλλόγων καὶ Φορέων τῆς πόλης Ἡρακλείου,
Ἀξιότιμε κε Καθηγητά, κε Δετοράκη,
Κυρίες καὶ Κύριοι,

Εἴκοσι χρόνια εὐκλεοῦς, τιμημένης καὶ ὑπεραξίας Πατριαρχίας τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου συμπληρώνονται ἐφέτος στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριαρχικὸ Θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τῆς Πόλης τῶν Πόλεων. Τῆς Βασιλεύουσας. Πέρασαν εἴκοσι ὀλόκληρα χρόνια ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ὁ ἀπὸ Χαλκηδόνος Βαρθολομαῖος ἀνῆλθε στὸν πάνσεπτο ἀλλὰ καὶ μαρτυρικὸ Οἰκουμενικὸ Θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Εἴκοσι χρόνια γεμάτα ἀγῶνες, ἀγωνίες καὶ προσφορές.

Μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐπέτειο αὐτὴ ἡ Ἱερὰ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης διοργανώνει σήμερα τιμητικὴ ἐκδήλωση στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης, στὸ Ἡράκλειο, μὲ σκοπὸ νὰ τιμήσει τὸ πρόσωπό Του, φανερώνοντας μέρος ἀπὸ τὸ λαμπρὸ καὶ φωτισμένο ἔργο Τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου, κ.κ. Βαρθολομαίου.

Στὴν σύντομη αὐτὴ εἰσαγωγή, μὲ ἀφορμὴ τὴν σημερινὴ ἐκδήλωση, δὲν ἔχουμε σκοπὸ νὰ ἀναδειξοῦμε τὸ πολυσιδῆς ἔργο τοῦ Οἴκ. μας Πατριάρχου, ἐξάλλου εἶναι σὲ ὄλους γνωστὴ ἡ μετριοφροσύνη Του ἀλλὰ καὶ τὸ πραγματικὸ μέγεθος τοῦ ἔργου Του. Ὁ Οἰκουμενικὸς μας Πατριάρχης, ὁ δικὸς μας Πατριάρχης, ὁ ἀδιαμφισβήτητος πνευματικὸς ἡγέτης τῆς Ὁρθοδοξίας μὲ τὰ πολλαπλὰ χαρίσματα, τὴν Ἀνθρώπινη ποιότητα καὶ τὸν συνεχῆ καὶ ἀκάματο ἀγῶνα, ἀποτελεῖ μὴ ἀπὸ τὶς ἐξέχουσες, τὶς πρὸ διαπρεπεῖς προσωπικότητες διεθνοῦς βεληνεκοῦς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, μία ξεχωριστὴ καὶ παγκοίνως σεβάσμια μορφή, διαθέτει πνευματικὸ ἀνάστημα ὅσο λίγοιν ἀνθρώποιν, γιὰ ὅλη τὴν Ὁρθοδοξία, γιὰ ὅλη τὴν Οἰκουμένη!

Ὁ Οἰκουμενικὸς μας Πατριάρχης πέραν τῶν χαρισμάτων Του εἶναι ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἡγέτης ποὺ ἀγγίζει τὸν ἀνθρώπινο πόνο. Τώρα ποὺ ἡ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια δοκιμάζεται καὶ ἔχει φτάσει στὰ ὄριά της, ἀκουμπάει τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ὑποστηρίζει μὲ κάθε μέσο. Στηρίζει μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὴν ἀγάπη Του ὄλους τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀντιστέκονται στὴν ἰσοπέδωση τῶν καιρῶν, στὸ ψεύτικο, στὸ μὴ χρήσιμο καὶ πνευματικὰ ὠφέλιμο, ἐκείνους ποὺ

ἀγαποῦν, προσφέρουν, μεριμνοῦν, ἀγωνίζονται τὸν καλὸ Ἀγῶνα, τὸν Ἄξιο λόγου καὶ ἔργου.

Στὶς δύσκολες στιγμὲς ποὺ ζοῦμε ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀλληλεγγύη ἀναδεικνύονται ὡς οἱ μόνες ἀξίες ποὺ μποροῦν νὰ διατηρήσουν τὴν κοινωνικὴ συνοχή, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀνακουφίσουν τὸν ἀνθρώπινο πόνο. Ἡ παρουσία τοῦ Οἴκ. μας Πατριάρχῃ στὸν φάρο τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸ Φανάρι, σηματοδοτεῖ τὴν μεγάλη ἀνάγκη ὄλων μας νὰ στραφοῦμε πρὸς τὶς παραδοσιακὲς πνευματικὲς ἀξίες τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Νὰ δοῦμε καλύτερα τὴν ἱστορικὴ μας πορεία καὶ νὰ ἀντιληφθοῦμε τὸν δρόμο μας, ὡς λαός, ὡς ἔθνος, ἀλλὰ καὶ ὡς Κρῆτες.

Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὡς Οἴκ. Πατριάρχῃς, ἡ Α.Θ.Π. ἔχει θέσει πολλοὺς καὶ ὑψηλοὺς στόχους: τὴν ἐνότητα τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τὴν προβολὴ τῆς Ὁρθοδοξίας γενικότερα στὸν κόσμο, τὴν ἐπαναλειτουργία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, ἀλλὰ καὶ τόσους ἄλλους.

Μὲ σύνεση καὶ προσοχὴ διαλέγεται μὲ τὶς ἐτερόδοξες Ἐκκλησίες καὶ δὲν τὸν φοβίζει νὰ δίνει τὴ μαρτυρία τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ στὶς μεγάλες μονοθεϊστικὲς θρησκείες. Ἐνδιαφέρεται γιὰ θέματα κοινωνικά, οἰκολογικά, παγκόσμια καὶ τοπικά. Γιὰ τὴν ἐπίτευξη ὄλων αὐτῶν τῶν θεμάτων καὶ τὴν ἀντιμετώπιση ποικίλων προβλημάτων, ἐργάζεται πραγματικὰ σκληρά. Ὅμως «ὁ θερισμὸς πολὺς καὶ οἱ ἐργάται ὀλίγοι».

Στὴν αὐγὴ τοῦ 21ου αἰῶνα ποὺ οἱ παγκόσμιες ἐξελίξεις σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα (πολιτικὴ, οἰκονομία, κοινωνία, φυσικὸ περιβάλλον) μοιάζουν ὅλο καὶ περισσότερο νὰ ἔχουν πλανητικὲς διαστάσεις, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο θέτει γιὰ μας τοὺς Κρῆτες μιὰ μεγάλη πρόκληση. Μᾶς ὠθεῖ διαρκῶς νὰ μὴν ἐπαναπαυόμαστε στὴν νησιωτικὴ μας αὐτάρκεια, νὰ διαθέτουμε ἐξωστρέφεια, νὰ ἀγωνιζόμαστε γιὰ τὴν καλύτερη λειτουργία τῆς κοινωνίας μας καὶ νὰ συντονιζόμαστε μὲ τὶς εὐαισθησίες τοῦ Παναγιωτάτου Οἴκ. Πατριάρχῃ κ.κ. Βαρθολομαίου, ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ εἶναι δέκτης τῶν μηνυμάτων τῆς ἐποχῆς μας. Ὁ λόγος Του ἀπαντᾷ στὶς ἀγωνίες τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου καὶ ἀνοίγει προοπτικὲς γιὰ προβλήματα ὅπως ἡ καταστροφὴ τοῦ περιβάλλοντος, ἡ λειτουργικὴ παράδοση, ἡ ἀγιολογία, ὁ μοναχισμὸς, ἡ διαχείριση τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἱστορικῶν μνημείων σὲ χώρες ἢ σὲ κοινωνίες ποὺ δὲν μετέχουν τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως, ἢ ἀκόμα ποὺ εἶναι ἐχθρικές πρὸς τὴ χριστιανικὴ παράδοση.

Ἡ πολύτιμη ἐμπειρία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀνοίγει παντοῦ δρόμους, καθὼς καὶ γιὰ μᾶς ἐδῶ στὴν Κρήτη. Μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ὑπάρχει σχέση ἀδελφικὴ, ζωοποιός, ἢ ὅποια μᾶς διδάσκει πολλὰ, εἰδικὰ σὲ αὐτὲς τὶς δύσκολες ὥρες ποὺ περνᾷ ἡ χώρα μας.

Ἡ στάση ὅμως καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ μᾶς διδάσκει καθημερινὰ νὰ κατανοοῦμε σὲ βάθος τὰ διάφορα ζητήματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὴν Ἐκκλη-

σία καὶ ἐν γένει τὸν κόσμον. Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἐξακολουθεῖ καὶ στὸν νέο αἰῶνα ποὺ διανύουμε νὰ ἔχει οἰκουμενικὸ ὄφθαλμό, ὑπενθυμίζοντάς μας ὅτι, ἄλλο εἶναι ἡ παγκοσμιοποίηση κι ἄλλο ἡ οἰκουμενικότητα, δηλαδή ἡ ἐν Χριστῷ Οἰκουμένη.

Ἐχοντας ὑπόψη τοὺς διαχρονικοὺς δεσμοὺς τῆς ἀδελφосύνης καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης, ὡς Ἐκκλησία Κρήτης κι ὡς πιστὸς λαὸς αὐτῆς τῆς νήσου, ὑπερτονίζουμε ἔτι περαιτέρω τὴν ἀκριβῆ μας σχέση τόσο μὲ τὴ μητέρα Ἐκκλησία τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ὅσο καὶ μὲ τὸν ἴδιο τὸν Παναγιώτατο Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη, κ.κ. Βαρθολομαῖο.

Στὴ σημερινὴ ἐκδήλωση ἀμέσως τώρα θὰ πραγματοποιηθεῖ ὁμιλία ἀπὸ τὸν Ὁμότιμο Καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης κ. Θεοχάρη Δετοράκη μὲ θέμα: «Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ τιμώμενου Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου».

Στὴ συνέχεια, ἡ Χορωδία Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης, ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ Καθηγητῆ τῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Ἡρακλείου Κρήτης, κ. Ἀνδρέα Γιακουμάκη καὶ ὁ χορὸς τῶν ἱεροψαλτῶν «Κρήτες Μαῖστορες», ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ Καθηγητῆ Βυζαντινῆς Μουσικῆς κ. Ἀντώνη Πλαῖτη, θὰ ἀποδώσουν ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους.

Ἀνάμεσα στοὺς ὕμνους ὑπάρχει καὶ ἓνα ἀφιερωματικὸ ψάλμα, ὑπὸ τὴ μορφή ὀκταήχου δοξαστικοῦ καὶ Ἐπαινετικοῦ στίχοι, ἀφιερωμένοι στὴν Α. Θ. Παναγιότητα, ποὺ συνέγραψε ὁ φιλόλογος καθηγητῆς κ. Δημήτριος Δασκαλάκης.

Ἀκολούθως, ἡ χορωδία Ἀλατσατιανῶν τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου, ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ Καθηγητῆ τῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλ. Ἀκαδημίας Κρήτης κ. Ἀνδρέα Γιακουμάκη, θὰ ἀποδώσει τραγούδια ἀπὸ τὴν Πόλη.

Τέλος, ἡ χορωδία τῶν Νέων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης, ὑπὸ τὴ διεύθυνση τῆς Μουσικοῦ κ. Ἐλευθερίας Καφφετζάκη, ἐρμηνεύει ἔντεχνα ἑλληνικὰ τραγούδια.

Ἡ ἐκδήλωση θὰ ὁλοκληρωθεῖ μὲ χαιρετισμὸ ποὺ θὰ ἀπευθύνει ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης κ.κ. Εἰρηναῖος καὶ τὸν πολυχρονισμὸ τῆς Α.Θ.Π., σὲ ἦχο πλάγιο τοῦ Δ´, ἀπὸ τὸν χορὸ τῶν ἱεροψαλτῶν «Κρήτες Μαῖστορες».

Ἄς εὐχηθοῦμε ὁ Κύριος νὰ χαρίζει στὴν Α.Θ.Π., τὸν Οἰκουμενικό μας Πατριάρχη, ἔτη πολλὰ γιὰ τὴν ἐπιτυχία ὅλων τῶν στόχων καὶ τῶν ὀραματισμῶν Του, πρὸς ὄφελος τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Γένους.

Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ.

*Ὁμιλία τοῦ ἐλλογιμ. Καθηγητοῦ
κ. Θεοχάρους Δετοράκη, Ἄρχοντος Μ. Πρωτονοταρίου
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*

Σεβασμιώτατε ἀρχιεπίσκοπε Κρήτης,
Σεβαστὴ ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης
Τίμιον πρεσβυτέριον
Ἐντιμότατοι ἄρχοντες
Κυρίες καὶ Κύριοι

Συμπληρώνονται ἐφέτος εἴκοσι ἔτη εὐκλεοῦς πατριαρχικῆς διακονίας τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου. Ἡ Ἐκκλησία Κρήτης, θυγάτηρ ἡγαπημένη ἀπὸ αἰώνων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, τιμᾷ μὲ τὴν ἀποψινὴ τελετὴ χρεωστικῶς τὴ σεπτὴ κορυφὴ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Καὶ αἰσθάνομαι ὁ ταπεινὸς ἐγὼ ἰδιαίτερη συγκίνηση, γιὰ τὴ μεγάλη τιμὴ, νὰ παρουσιάσω, κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἔθος, τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργο τοῦ τιμωμένου.

Ὁ πολὺς ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος περιγράφει μὲ εὐστοχες παρατηρήσεις τὸ κάτοπτρον τοῦ ἀληθοῦς πατριάρχου : « Πολύπνοος συντονία πρὸς μάθησιν, ἀπάσης χρηστοθείας συνάσκησις, ἐμβρίθεια ψυχῆς, οἷα τῆς ἡλικίας ὑπερανίστασθαι, σταθιρότης φρενῶν τὸ νεοτήσιον ἄνθος ὑπερεκτρέχουσα καὶ πολιᾶ βαθεῖα πρέπουσα, μαθημάτων ἀντίληψις εὐστοχος, ὄξύ τε δραττομένη τοῦ θεωρήματος καὶ τοῦ λοιποῦ ἐμπεφυκυῖα καὶ ἀναπόπλυντον τῆς ψυχῆς μάθησιν φέρουσα ἐναπομένουσαν εἰς τὸ διηνεκές...». Ἄν ἡ περιγραφὴ αὐτὴ ὀρίζει καὶ προσδιορίζει τὸ ιδεῶδες πατριαρχικὸ πρότυπο, δηλαδὴ τὸ κάτοπτρον τοῦ πατριάρχου, εὐκόλα ἀναγνωρίζει κανεὶς ὅτι ὅλες οἱ ἀρετὲς τοῦ ὑποδείγματος συνυπάρχουν ἐν ἀγαστῇ ἀρμονίᾳ στὸ πρόσωπο τοῦ σημερινοῦ Προκαθημένου τῆς Οἰκουμενικῆς Ὁρθοδοξίας. Τὰ εἴκοσιν ἔτη τῆς πατριαρχίας του μαρτυροῦν τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν, τὴν ὁποία ἐπιβεβαιώνει ἡ καθολικὴ τῶν πιστῶν γνώμη, δηλαδὴ ἡ ἔξωθεν καλὴ μαρτυρία. Ὁ τιμώμενος σήμερα Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος συνδυάζει στὸν ὕψιστο βαθμὸ τὴν ἐπιστημονικὴ καὶ θεολογικὴ παιδεῖα μὲ τὴν χρηστότητα τοῦ ἥθους, τὸ βάθος τῆς σκέψεως μὲ τὴν σωφροσύνη καὶ τὴν πραότητα, τὴν ὀξύτητα καὶ καθαρότητα τῆς διάνοιας μὲ μιὰ διεισδυτικὴ καὶ τὰ πάντα εἰς βάθος ἐτάζουσα δύναμη παρατηρήσεως, τὴ λαμπρὴ ἑλληνομάθεια καὶ γλωσσομάθεια καὶ τὴ φυσικὴ χάρις τῆς ρητορείας μὲ τὸ βάθος τοῦ θεολογικοῦ στοχασμοῦ, τὴν ποιμαντορικὴ ἰκανότητα μὲ τὴν εὐστοχη ἐκάστοτε πρόκριση τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας, τὴν «σύνεσιν ἐν πᾶσι», κατὰ τὴν ἀποστολικὴ ἐπιταγή. Καὶ ὅλα τὰ παραπάνω ἐπιστέφονται μὲ τὴ μεγάλη ἀρετὴ τῆς ἀπλότητας, τῆς «ἀφελότητος τῶν τρόπων», τῆς ἀπροσποίητης σεμνότητος καὶ τῆς ἀπέραντης ἀγάπης, ἡ ὁποία ἀκτι-

νοβολεῖ πρὸς ὅλους καὶ γι' αὐτὸ ἀνταποδίδεται ἀπὸ ὅλους. Ὅλα αὐτὰ ἦταν γνωστὰ καὶ πρὸ τῆς προχειρίσεώς του στὸν Οἰκουμενικὸ Θρόνο, κατὰ τὴν περίοδο τῆς διακονίας του στὶς Μητροπόλεις Φιλαδελφείας καὶ Χαλκηδόνος, ἀλλὰ τὸ εἰκοσαετὲς διάστημα τῆς πατριαρχικῆς του ποιμαντορίας ἐπιβεβαίωσε τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος Α΄, κατὰ κόσμον Δημήτριος Ἀρχοντώνης, γεννήθηκε στὸ μικρὸ χωριὸ Ἅγιοι Θεόδωροι τῆς μαρτυρικῆς Ἰμβρου στὶς 29 Φεβρουαρίου 1940, ἀπὸ γονεῖς εὐσεβεῖς, τὸν Χρῆστο καὶ τὴ Μερόπη. Στὴ γενέτειρά του ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα καὶ ὀλοκλήρωσε τὴν ἐγκύκλια παιδεία του στὴν Κωνσταντινούπολη, στὸ ὄνομαστὸ Ζωγράφειο Λύκειο. Ἀκολουθώντας τὴν ἄνωθεν κλήση του εἰσηλθε στὴν ὄνομαστὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἡ ὁποία ὑπῆρξε ἀπὸ τὸ 1844 τὸ φυτώριο ποὺ τροφοδοτοῦσε τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μὲ ἱκανὰ στελέχη καὶ ἀνέδειξε λαμπροὺς θεολόγους. Ἀπὸ 1963-1968, μὲ ὑποτροφία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, πραγματοποιεῖ μεταπτυχιακὲς σπουδὲς στὸ Ἰνστιτοῦτο Ἀνατολικῶν Σπουδῶν τῆς Ρώμης, στὸ Οἰκουμενικὸ Ἰνστιτοῦτο Bossey τῆς Ἑλβετίας καὶ στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μονάχου.

Τὰ ἰδιαίτερα ἐπιστημονικά του ἐνδιαφέροντα ἐκδηλώθηκαν πολὺ ἔνωρίς, ἤδη ἀπὸ τὴν περίοδο τῶν προπτυχιακῶν του σπουδῶν. Προβλέποντας ἴσως καὶ ὁ ἴδιος, «θεῖα τινὶ ἐπιπνοία», ὅτι τὸ μέγα ἐφόδιο καὶ ὁ ἀσφαλὴς ὁδηγὸς ἑνὸς ἐπισκόπου εἶναι ἡ ἀπόλυτη καὶ εἰς βάθος κατοχὴ τῶν κανόνων καὶ τῶν νομοκανονικῶν διατάξεων τῆς Ἐκκλησίας, ἔστρεψε τὰ ἐνδιαφέροντά του ἔνωρίς στὴ σπουδὴ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου. Καὶ εἶναι χαρακτηριστικό, ὅτι ἡ πρώτη ἐπιστημονικὴ ἐργασία του, ποὺ ὑποβλήθηκε ὡς ἐναίσιμη ἐπὶ πτυχίῳ διατριβῆς στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἐντάσσεται στὴν περιοχὴ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου καὶ ἀναφέρεται στὸ ζήτημα τῆς ἀνασυστάσεως λυθέντος γάμου. Τὴν ἐξειδίκευσή του στὸ Κανονικὸ Δίκαιο ἐπισημοποίησε μὲ τὴν διδακτορικὴ του διατριβὴ στὸ Γρηγοριανὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ρώμης, μὲ τὸ θέμα : « Περὶ τὴν κωδικοποίησιν τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν κανονικῶν διατάξεων ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ ». Ἡ εὐρεία γλωσσομάθειά του (ὁμιλεῖ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ καὶ τὴν τουρκικὴ, μητρικὲς του γλῶσσες, ἀγγλικά, γαλλικά, ἰταλικά, γερμανικά, καὶ γνωρίζει ἐπίσης καλῶς τὴ λατινικὴ, ποὺ εἶναι ἡ ἐπίσημη γλῶσσα τοῦ Γρηγοριανοῦ Πανεπιστημίου) τοῦ ἐξασφαλίζει ὄχι μόνον τὴν ἀπόλυτη γνώση τῆς διεθνοῦς θεολογικῆς κινήσεως, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄμεση καὶ ζωντανὴ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς ἐκπροσώπους τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς μεγάλους πολιτικοὺς ἡγέτες τοῦ κόσμου.

Ἐπιστρέφοντας τὸ 1968 στὴν Κωνσταντινούπολη διορίζεται βοηθὸς Σχολάρχου στὴν Ἱ. Θ. Σχολὴ τῆς Χάλκης καὶ τὸ ἐπόμενο ἔτος χειροτονεῖται πρεσβύτερος ἀπὸ τὸν Γέροντά του, τὸν Μητροπολίτη Χαλκηδόνος Μελίτωνα. Λί-

γους μήνες αργότερα χειροθετείται Ἀρχιμανδρίτης ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Πατριάρχη Ἀθηναγόρα, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐπισημάνει τὶς ἱκανότητες καὶ τὶς ἀρετὲς τοῦ νεαροῦ κληρικοῦ καὶ εἶχε προβλέψει τὴ μελλοντικὴ ἐξέλιξή του. Ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τὸν προορίζε νὰ διδάξει ὡς Καθηγητὴς Ἀνατολικοῦ Κανονικοῦ Δικαίου στὴν Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἀλλὰ ἡ ἀναστολὴ τῆς λειτουργίας της ἀπὸ τὴν τουρκικὴ κυβέρνησις τὸ 1971 ματαίωσε αὐτὴν τὴν προοπτικὴ.

Ἦδη ἀνοίγε ἐνώπιόν του τὸ στάδιο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας. Ὅταν, τὸ 1972, ἀνῆλθε στὸν Πατριαρχικὸ Θρόνον ὁ Δημήτριος, ὁ Βαρθολομαῖος ἀνέλαβε τὴ θέση τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ ἰδιαίτερου πατριαρχικοῦ Γραφείου, καὶ τὴ θέση αὐτὴ διατήρησε γιὰ 18 περίπου χρόνια. Τὴν ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων 1973 προήχθη σὲ Μητροπολίτη Φιλαδελφείας καὶ 17 ἔτη αργότερα, τὸν Ἰανουάριο 1990, ἐξέλεγε παμψηφεὶ Γέρων Χαλκηδόνας, διαδεχόμενος τὸν ἐκλιπόντα Γέροντά του Μητροπολίτη Χαλκηδόνας Μελίτωνα. Ἦταν ἦδη πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ Οἴκουμενικοῦ Θρόνου.

Ἡ ἐντυπωσιακὴ δραστηριότητά του κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴν στὶς διορθόδοξες καὶ διεκκλησιαστικὲς σχέσεις καὶ στὴ διαχείριση θεμάτων τῶν Μητροπόλεων Φιλαδελφείας καὶ Χαλκηδόνας, δὲν ἐμπόδισαν τὴν παράλληλη συγγραφικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ του παρουσία. Περισσότερα ἀπὸ 24 μελετήματα καὶ βιβλία εἶναι ἡ συγγραφικὴ του παραγωγή κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴν. Παράλληλα, ἔλαβε μέρος σὲ πολλὰ διεθνή συνέδρια, ἔδωσε διαλέξεις σὲ Πανεπιστήμια καὶ Θεολογικὲς Σχολές καὶ πρωτοστάτησε, ὡς ἰδρυτικὸ μέλος, στὴν ἴδρυσις τῆς « Ἑταιρείας Δικαίου τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ». Μέλος τῆς Πατριαρχικῆς Γραμματείας, Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς « Πίστις καὶ Τάξις » (Faith and Order), ἦταν ἐπίσης μέλος τῆς Κεντρικῆς καὶ τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν, στὸ ὁποῖο καὶ ἀντιπροσώπευε τὸ Οἴκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Προήδρευσε ἐπίσης μὲ ἐξαιρετικὴ καὶ ἀναγνωρισμένη ἐπιτυχία στὴ Διορθόδοξη Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν προετοιμασίαν τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Εὐθύς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχη τῆς ἀγάπης Δημητρίου, ἡ Ἐνδημούσα Σύνοδος τὸν ἐξέλεξε παμψηφεὶ ὡς νέον Οἴκουμενικὸν Πατριάρχη, 270ὸ στὴ σειρά τῶν Ἐπισκόπων τῆς Βασιλίδος τῶν Πόλεων.

Ὁ νέος Πατριάρχης, μὲ γενναῖο θεολογικὸ καὶ διοικητικὸ ὄπλισμό, ἄνθρωπος τῶν ἀνοικτῶν ὀριζόντων καὶ ὀραματιστὴς ἐνὸς πρωταγωνιστικοῦ ρόλου τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ πέραν τῶν ὀρίων τῶν ὀρθόδοξων ἐκκλησιῶν, ἀνήρχετο στὸ ὕψος τοῦ Οἴκουμενικοῦ Θρόνου σὲ μιὰ ἐξαιρετικὰ δύσκολη καὶ διεθνῶς ταραγμένη ἐποχὴ, καὶ σὲ μιὰ Ἐκκλησίαν ἐν αἰχμαλωσίᾳ. Ὁ ἴδιος εἶχε ἀπόλυτη συνείδησι τῶν συνθηκῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὑψηλοῦ προορισμοῦ Του : « Παραλαμβάνομεν...τὸν σταυρὸν Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου εἰς συνέχισιν τῆς

άνόδου εἰς τὸν Κρανίου Τόπον, εἰς συσταύρωσιν ἡμῶν τῷ Κυρίῳ καὶ τῇ Αὐτοῦ συνεσταυρωμένη Ἐκκλησίᾳ, εἰς συντήρησιν τοῦ φωτὸς τῆς Ἀναστάσεως...», εἶπε στὸν ἐνθρονιστήριό λόγο Του (2 Νοεμβρίου 1991), ἀπευθυνόμενος « παντὶ τῷ πληρώματι τῆς Ἐκκλησίας».

Ἡ ἐποχὴ εἶναι ἐξαιρετικὰ κρίσιμη. Ὁ κόσμος ὁλόκληρος εἰσέρχεται σὲ περίοδο βαθιᾶς καὶ ἀπειλητικῆς κρίσης, πολιτικῆς, οἰκονομικῆς, καὶ προπαντὸς ἠθικῆς, μὲ ἀμφισβήτηση τοῦ παραδοσιακοῦ συστήματος τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἀξιών. Ἡ κατάρρευση τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ ἀπελευθέρωνε ἀνεξέλεγκτες δυνάμεις καὶ τάσεις στὰ παραδοσιακὰ ὄρια ὀρθόδοξων ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Ἀνακύπτει τὸ πρόβλημα ἐθνικῶν, πολιτισμικῶν καὶ θρησκευτικῶν διαφοροποιήσεων. Ἦδη ἀναφαίνεται συνεχῶς ἐνδυναμούμενη μιὰ νέα τάξη πραγμάτων, μὲ τὴ θεωρία τῆς διεθνοποίησης, μὲ τὰ τρομερὰ φαινόμενα ποὺ βιώνει σήμερα ἡ ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη καὶ κυρίως ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωση. Ἡ τεχνολογία ἐξελίσσεται μὲ καλπάζοντες ρυθμούς, καὶ ὅ,τι σήμερα φαίνεται νέο, αὐριο εἶναι ἤδη ξεπερασμένο. Τὸ φυσικὸ περιβάλλον ἀπειλεῖται μὲ ἀνήκεστη καταστροφή. Οἱ πολιτικοὶ θεσμοὶ διέρχονται βαθιὰ κρίση σὲ πολλὰς περιοχές. Οἱ ἀσθένειες καὶ ἡ πείνα μαστίζουν μὲ ἐνδημικὸ χαρακτήρα πολλὰς περιοχές τοῦ πλανῆτη. Ἡ Ἐκκλησία βρίσκεται ἀπέναντι στὰ τεράστια αὐτὰ προβλήματα καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης πρέπει μὲ ἄγρυπνο ὄμμα καὶ μὲ προσεκτικὰς κινήσεις νὰ ἀντιμετωπίζει, πάντοτε μὲ τὴν ὀπτικὴ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἀ-πολιτικῶς, τὰ ἐκάστοτε καὶ ἐκασταχοῦ προβλήματα. Νὰ εἶναι πανταχοῦ παρών, καὶ ὅπου δύναται πρωταγωνιστής.

Πρὶν ἀπὸ 19 ἀκριβῶς ἔτη, ἔχοντας ἐνώπιόν μου αὐτὴν τὴν εἰκόνα τοῦ κόσμου, μὲ τὰ πολὺπλοκα προβλήματα, καὶ τὴ θέση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μέσα στὶς τρικυμίες αὐτῶν τῶν προβλημάτων, στὴν ἐπίσημη ὁμιλία μου, κατὰ τὴν ἀπονομὴ σ' Ἐκεῖνον τοῦ τίτλου τοῦ Ἐπιτίμου Διδάκτορος τοῦ Τμήματος Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης (22.11.1992), Τὸν προσεφώνησα μὲ τοὺς ἀκόλουθους, προφητικούς, ὡς ἀπεδείχθη, στίχους :

Στῆθι, δέσποτα, ἐπὶ πέτρας ἀσειστού
τοὺς πολλοὺς κακῶν μὴ τρομέων ἀνέμους,
τοὺς ἐκφυσῶντας ἐν χαλεπαῖς ἡμέραις.
Πρόστηθι λαῶν, δὸς στηριγμὸν τοῖς πᾶσι.
Γενοῦ τοῖς λαοῖς, τοῖς διψῶσιν εἰρήνην
πηγὴ ζωηρὰ ἀγάπης καὶ εἰρήνης,
Φῶς τοῖς ἐν νυκτὶ καὶ λιμὴν ποντουμένοις
ἐν τοῖς κλύδωσι πολυκύμονος βίου,
ἐπισυνάγων βουλευμασιν εὐστόχοις
ποιμνία πάντα ἐν μιᾷ μόνῃ ποιμνῇ,
ὡς ὀρθοτόμος κληρωθεὶς Ποιμενάρχης.

Καὶ ἀπεδείχθη ἀληθῶς ὀρθοτόμος ποιμενάρχης. Ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ πατριαρχικοῦ ἔργου τῶν εἴκοσι ἐτῶν πού πέρασαν ἀπὸ τότε, δὲν μπορεῖ νὰ δοθεῖ σὲ μιὰ σύντομη καὶ πανηγυρική ὁμιλία. Δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ κλείσεις τὸν ὠκεανὸ σὲ ἓνα ποτήρι. Ὁ Βαρθολομαῖος ἀπεδείχθη ἀληθῶς μέγας ἐν πατριάρχαις, καὶ ἐπιβεβαίωσε μὲ τὸν καλύτερο τρόπο τὶς χρυσῆς ἐλπίδες καὶ τὶς προσδοκίαις σύμπαντος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος. Ἀξιοποίησε στὸ ἔπακρον τὴ μεγάλη διοικητική του ἐμπειρία στὴ λειτουργία καὶ στὴν ἀποστολή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, στὸ ὁποῖο προσέδωσε ἰσχύ καὶ κύρος, κατοχυρώνοντας διεθνῶς τὸν οἰκουμενικὸ χαρακτήρα του, ἀποδυναμώνοντας μὲ προσεκτικὲς ἐνέργειες τὶς τουρκικὲς ἀπόψεις, πού θεωροῦν τὸ Πατριαρχεῖο ὡς ἓνα ἀπλὸ καὶ συνηθισμένο τουρκικὸ θρησκευτικὸ ὄργανισμὸ. Μὲ εὐστοχες παρεμβάσεις καὶ πρωτοβουλίες κατέστησε τὸ Πατριαρχεῖο παράγοντα σεβαστὸ στὴν παγκόσμια κοινότητα. Οἱ ἐπίσημες προσκλήσεις ἀπὸ Προέδρους Κυβερνήσεων καὶ Διεθνῶν Ὄργανισμῶν καὶ οἱ ὁμιλίαι του σὲ μεγάλα καὶ διεθνῆ κέντρα, στὰ ὁποῖα διαμορφώνεται τὸ σημερινὸ γίγνεσθαι τῆς ἱστορίας, εἶναι ἀπόδειξη τῆς διεθνοῦς ἀναγνώρισης τοῦ ρόλου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὸν Σύγχρονο Κόσμο. Ἡ ἐντυπωσιακὴ ὁμιλία του στὴν Ὀλομέλεια τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου στὶς 19 Ἀπριλίου 1994, ὕστερα ἀπὸ ἐπίσημη πρόσκληση τοῦ Προέδρου του Egon Klepsch, παραμένει ἱστορικὴ, ὡς ἐπίσημη φωνὴ τῆς Ὀρθοδοξίας στὸν κόσμο, ὡς φωνὴ μεγάλου ἐκκλησιαστικοῦ ἡγέτη.

Ἄρκοῦμαι νὰ ἀναφέρω ὀλίγα μόνον ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἔργα καὶ ἀπὸ τὶς εὐστοχες πρωτοβουλίες καὶ παρεμβάσεις τῆς πατριαρχίας του :

Τὸ 1992 ἔγινε μὲ πρόσκλησή του ἡ πρώτη ἐπίσημη συνάντηση τῶν προκαθημένων ὄλων τῶν ὀρθόδοξων ἐκκλησιῶν στὸ Φανάρι.

Ἐπίσημες ἐπισκέψεις στὶς κατὰ τόπους ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες.

Ἐσωτερικὴ ἀναδιοργάνωση τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Πατριαρχείου.

Ἀναδιοργάνωση καὶ ἐνίσχυση τῆς οἰκουμενικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πατριαρχείου

Σύσφιγξη τῶν σχέσεων μὲ τὶς κατὰ τόπους ὀρθόδοξες ἐκκλησίες.

Ἰδρυση τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας.

Ἰδρυση νέων μητροπόλεων

Πρώθηση τοῦ διαλόγου μὲ τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία. Ἡ ἐπίσκεψή Του στὸ Βατικανό, κατὰ τὴ Θρονικὴ ἑορτὴ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας (29 Ἰουνίου 1995) ἔγινε δεκτὴ μὲ ἐνθουσιώδεις ἐκδηλώσεις τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου.

Ἐπίσκεψη στὴ Λουθηρανικὴ Ἐκκλησία τῆς Σουηδίας

Πρώθηση τοῦ διαλόγου μὲ τὶς ἡγεσίες τῶν ἄλλων μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν, τοῦ ἰσλαμισμοῦ καὶ τοῦ ἰουδαϊσμοῦ. Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὴ καὶ συμβολικὴ ἡ ἔκδοση ἀναμνηστικοῦ γραμματοσήμου ἀπὸ τὰ ΕΛΤΑ τὴν 1. 1. 2000, ὅπου ὁ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης εἰκονίζεται μεταξὺ ἐνὸς ραββίνου καὶ ἐνὸς

μουφτη. Θεωρεῖ ὅτι ὁ Διαθρησκειακὸς Διάλογος εἶναι ἀνάγκη τῶν καιρῶν : «Δὲν θὰ ὀκνήσωμεν, ἵνα ἀναπτύξωμεν ἀγαθὰς σχέσεις καὶ μετὰ μειζόνων μὴ Χριστιανικῶν Θρησκειῶν, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς συνεργασίας ἐν τῷ πρακτικῷ πεδίῳ, πρὸς διαφύλαξιν καὶ διάσωσιν μεγάλων πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν ἀξιῶν τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ καὶ ἀπόκρουσιν πάσης ἀρνητικῆς καὶ καταστροφικῆς τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου ἐπιδράσεως ».

Προστασία τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, μὲ τὴν ὀργάνωση διεθνῶν οἰκολογικῶν συνεδρίων, μὲ ὁμιλίες καὶ διαλέξεις, καὶ καθιέρωση ἀπὸ τῆ Σύνταξη τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς 1 Σεπτεμβρίου (Ἀρχὴ τῆς ἰνδίκτου) ὡς Ἡμέρας Προστασίας τοῦ Φυσικοῦ Περιβάλλοντος.

Ἐπανεκδόση ἀπὸ τὸ 1994 τοῦ ἱστορικοῦ περιοδικοῦ « Ὁρθοδοξία », τοῦ ὁποῖου ἡ ἔκδοσις εἶχε διακοπεῖ ἀπὸ τὸ 1963. Εἶναι τὸ ἐπίσημο περιοδικὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Οἱ ἄοκνες προσπάθειές του γιὰ τὴν ἐπαναλειτουργία τῆς Ἱ. Θ. Σχολῆς τῆς Χάλκης θὰ κάμψουν, ὅπως ὅλα δείχνουν, τὴν πεισματικὴν ἄρνηση τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως καὶ δὲν εἶναι μακρὰν ἡ χαρμόσυνη ἡμέρα τῆς ἐπαναλειτουργίας τῆς μεγαλωνύμου Σχολῆς.

Σεβασμιώτατε,

Ὁ τιμώμενος ἀπόψε Πρωτόθρονος τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, εἶναι μιὰ σπάνια καὶ χαρισματικὴ προσωπικότητα, πὺν οἰακοστροφεῖ μὲ σύννεση καὶ πίστη τὸ σκάφος τῆς Ἐκκλησίας. Πορεύεται τὸν ἐναγώνιο δρόμο τοῦ Σταυροῦ ἐπὶ βεβαία ἐλπίδι νίκης καὶ ἀναστάσεως. Μόνος τὴν «τραχεῖαν βαίνει ὁδόν», κατὰ τὸν Θεολόγο Γρηγόριο, τὸν μακρινὸ προκάτοχό του στὸν Θρόνο τῆς Νέας Ρώμης. Διακονεῖ μὲ σύννεση καὶ δεξιότητα, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀκαταπύνητη καρτερία καὶ αὐταπάρνηση ὡς Πρωτόθρονος τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καταθέτοντας καθημερινὰ τὴ μαρτυρία τῆς Ὁρθοδοξίας ἐπὶ εἴκοσι ἔτη, ὡς ὁ κύριος πρωτεργάτης τῆς οἰκοδομῆς τῆς ἐνότητος σύμπαντος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου.

Τὴν καθολικὴ ἀναγνώριση στὸ πρόσωπο τοῦ Πατριάρχου καὶ στὸν θεσμὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐκφράζουν οἱ ἐπίσημες προσκλήσεις καὶ οἱ τιμητικὲς διακρίσεις Ἐκκλησιῶν, Ἀκαδημιῶν, Πανεπιστημίων καὶ Ἰδρυμάτων :

Ὁ Παναγιώτατος εἶναι σήμερα Ἐπίτιμος διδάκτωρ:

τοῦ Τμήματος Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης.

τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ Πανεπιστημίου τῆς Louvain-la-Neuve

τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἐδιμβούργου

τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Yale Η.Π.Α.

τοῦ Πανεπιστημίου Πρέσωφ (Τσεχίας)

τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τῆς Βοστώνης

τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἰασίου (Ρουμανίας)

τοῦ Κολλεγίου τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου (στοῦ Γουΐννιπεγκ Οὐκρανίας)
τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου (Σερβίας)
τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας τῆς Μόσχας
Ἐπίτιμο Μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (τίτλος σπανίως ἀποδιδόμενος).
Ἀντὶ ἄλλου δώρου, ἐπὶ τῷ ἱερῷ ἰωβηλαίῳ τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιό-
τητος, καταθέτω τὸ ἀκόλουθο προσόμοιο ἐγκώμιο :

Ἦχος πλ. α΄ . Πρὸς τό Χαίροις, ἀσκητικῶν ἀληθῶς.
Στίχ. Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτοῦ.

Χαίροις, πατριαρχῶν ἢ κρηπῖς,
τῆς Ἐκκλησίας τὸ ἀσάλευτον ἔρεισμα,
τὸ κλέος τῶν ὀρθοδόξων,
ἢ τῆς σοφίας πηγῆ,
τῆς ἀγάπης ρεῖθρον μὴ κενούμενον.
Τὸν νοῦν ἐλλαμπόμενος
οὐρανίαις ἐλλάμψεσιν
οἰακοστρόφος δεξιὸς ἀναδέδειξαι,
ὀδηγῶν πρὸς φῶς
τῶν πιστῶν τὰ συστήματα.
Ἐρῶσο, συμπαθέστατε,
Βαρθολομαῖε πανεύφημε,
καὶ τὰς εὐχὰς ἡμῶν δέχου,
ἐπὶ σοῖς λόγοις καὶ πράξεσι
καὶ τὴν σὴν Κρήτην
εὐλογῶν μὴ διαλίπης,
ταῖς σαῖς ἐντεύξεσιν..

Τῆς Α. Θ. Π. Βαρθολομαίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Πολλὰ τὰ Ἔτη

Βίδικόν Υάλμα συνταχθέν
 υπό τοῦ κ. Δημητρίου Δασκαλάκη, φιλολόγου
 καί μελοποιηθέν υπό τοῦ ἐντιμολ.
 κ. Δημητρίου Νεραντζῆ, Ἄρχοντος Διδασκάλου
 τοῦ Ἀποστόλου τῆς Ἁγίας
 τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας

Ὑμνος προς τον Οικουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίο,
 ἐπί τη συμπληρώσει εικοσαετούς Πατριαρχίας του.

Ποίημα: Δημητρίου π. Εμμ. Δασκαλάκη Φιλολόγου.

Μουσική: Δημητρίου Εμμ. Νεραντζή Ἀρχοντος Διδασκάλου του
 Ἀποστόλου της Ἁγίας του Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἦχος ᾠ Πα

π ᾠ Α ᾠ α ιες π ᾠ

Δ Δο ξα και τι μη και ε παι αι αι νος τω εν
 τη οι κου με νη α παν των Ο ορ θο ο δο ο
 ο ο ξων πα τρι και Πα α α τρι ι α αρ χη
 κλει νω ω Βα αρ θο ο λο ο μαι αι ω
 νυ υ υ υ υν τε ε ε ε και ει εις αι αι αι
 ω ω νας ω θει ει α και σε πτη η η η
 χο ρυ φη η η του ορ θο δο ξου πλη ρω ω

μα α τος α πα α α α α ση η η η της

οι οι οι κου ου ου με ε νης (*) π

Ἦχος πλάγιος τοῦ Α'.

κα αυ χη μα α α και κυ υ υ υ υ δος

και ω ρα ι ι ι σμα της των πο ο λε ε ων

βα α α σι λι ι ι ι ι δος

Ἦχος Β'.

πε ρι δε ξι ι ι ε και α ξι ε οι

α α α α κο στρο ο φε της νη ος της

του Χρι ι ι στου ου ου ου Εκ κλη η η σι

ι ας

Ἦχος πλάγιος τοῦ Β'.

γνω ω σε ε ως και συ νε ε σε ως

και αι αι αι σο ο ο φι ι ι ι ας της
 θει ας τε και θυ ρα θεν εμ πε ε ε ε πλη η η
 σμε ε ε ε νε πα αν σε ε πτε Πα τρι ι α α
 α α αρ χα α α Βαρ θο λο ο ο μαι αι
 ε

Ἦχος Γ'.

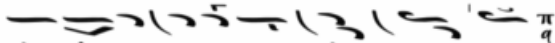
ε ε ε ξαι τας ευ χα α α α ας τα α ας
 εν θε ε ε ε ερ μους της εν με γα λο
 νη η η η σω ω Κρη η η η της θυ υ γα α
 τρο ο ο ος Ε ε εκ κλη η η σι ι ι
 ι α ας

Ἦχος Βαρύς.

Δ ε α την σην θε ε ο ο φι λη η η και
 ευ κλε η η πα α τρι ι ι αρ χι ι ι ι αν
 ε πι ι πλη η η η ρη η η ε τω ω ων ει
 κα α α δα

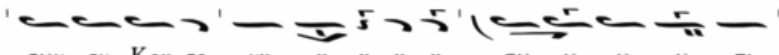
Ἦχος Δ'.

Κ αι ζη η θι ι ι ει σε ε ε ε τι εις
 ε νι αυ τω ω ω ων πλη θυ υ υ υ υ υ
 υ υ υ υ υ υ υ υ υ υν α κε ραι
 αι αι ος θε ε ο ο ο τι ι μη η τος
 υ υ γι η η ης μα κρο η η η με
 ρε ε ε ευ ων ορ θο ο το μων τον της α

 λη θει ει α α ας λο ο γον π^α

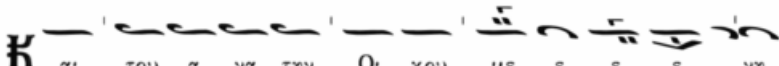
Ἦχος πλάγιος τοῦ Δ'.

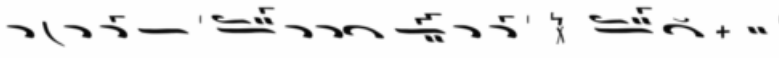

Κ αι ευ χο ο με ε ε νος α ει δ^α υ περ

 των εν Κρη το νη η η η η σω ω ω ω πι

 στω ων σου ου ου τε ε κνων δ^α

Ἦχος Α'.

Κ αι του α να την Οι κου με ε ε ε νη

 ην ποι οι οι μνι ι ου ου ου σου ου ου

 ου ου ου ου π^α

(*) Η μουσική φράση: με ε νης π^α

απαντάται ως κατάληξη στην παλαιά σημειογραφία. Η δεύτερη βαρεία έχει ενέργεια έκτυπου ανιουσών και

εκτελείται: με ε ε ε νης π^α

Νοέμβριος 2011.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΙΕΡΑ ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ 20 ΧΡΟΝΩΝ ΕΥΚΛΕΟΥΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑΣ
ΤΗΣ Α.Θ.Π. ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
κ. κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ

Δευτέρα 12 Δεκεμβρίου Ώρα 5.30 μ.μ
στήν Ὁρθόδοξη Ἀκαδημία Κρήτης

Κύριος ὁμιλητής: Δρ. Κωνσταντῖνος Κερασιδης

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΟΙ ΧΟΡΩΔΙΕΣ

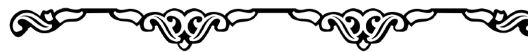
Χορός Ἱεροψαλτῶν «Βυζαντινός Χορός Χανίων» – Χορωδία Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς
τοῦ Ὁδείου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κισάμου & Σελίνου – Σύλλογοι Παραδοσιακῆς Μουσικῆς Νομοῦ Χανίων

ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ ΓΙC ΤΗΝ

ΚΙCΑΜΟΝ

Ὁρθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακή Σύνοδος
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης
σᾶς προσκαλεῖ
εἰς τὴν Ἀφιερωματικὴν ἐκδήλωσιν
ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 20 ἐτῶν
εὐλεοῦς Πατριαρχίας
τῆς Α. Θ. Παναγιώτου,
τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἡμῶν Πατριάρχου,
κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ,
ἡ ὁποία θὰ πραγματοποιηθῇ
τὴν Δευτέρα 12^η Δεκεμβρίου 2011
καί ὡραν 5.30 μ.μ.
εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἀκαδημίαν Κρήτης,
συμφώνως πρὸς τὸ Πρόγραμμα.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

- * **Καλωσόρισμα.**
Ἰπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Ἀμφιλοχίου, Προέδρου τῆς Ὁρθόδοξης Ἀκαδημίας Κρήτης
- * **Προβολὴ βίντεο.**
Σχετικῶς πρὸς τὴν 20ετὴ διακονίαν τῆς Α.Θ. Παναγιώτου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ (10')
- * **Κεντρικὴ Ὀμιλία ἐπὶ τῷ θέματι:**
«**Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος - Ἐκκοι γρόνια σταυροαναστάσιμης διακονίας.**»
Ἰπὸ τοῦ Δρ. Κοκκοπάνου Κωνσταντίνου, Γεν. Διευθυντοῦ τῆς Ὁρθόδοξης Ἀκαδημίας Κρήτης (20')
- * **Βυζαντινοὶ Ἕθνοι.**
Ἰπὸ τῶν Ἱεροφιλῶν τοῦ «Βυζαντινοῦ Χοροῦ Χαρίων» (15')
- * **Τροχὸς τῆς Πόλης.**
Ἰπὸ τῆς τροφῆς τῆς Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς τοῦ Ὡδαίου τῆς Ἱ.Μητροπολιτικῆς Κισάμου & Σελίνου (10')
- * **Ριζιτικὸ τραγούδι.**
Ἰπὸ τῶν Ἱεροφιλῶν Παραδοσιακῆς Μουσικῆς Νομοῦ Χαρίων (10')
- * «**20 ἀξία Πατριαρχικῆ γρόνια στὸ λαμπρὸ καὶ μαρτυρικὸ θρόνο τῆς Βασιλίδος τῶν Πάσων.**» (Ποίημα)
Ἰπὸ τοῦ κ. Αθανασίου Δεμάκη, Λογιστήρου
- * **Χαιρετισμοί.**
Ἰπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κ. Εὐαγγελοῦ Προέδρου τῆς Ἱεραῦς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης
- * «**Πολυρόσημον**» τῆς Α.Θ. Παναγιώτου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ.
Ἰπὸ τῶν Ἱεροφιλῶν τοῦ «Βυζαντινοῦ Χοροῦ Χαρίων»
- * Τὴν ἐκδήλωσιν συντονίζει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἱεραῦς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, Πατριάρχης Κρήτης καὶ Κύριλλος Διαμαρτυρῆς.

Όμιλία

τοῦ ἔλλογμ. Καθηγητοῦ κ. Κωνσταντίνου Κεσανίδη,
Γεν. Διευθυντοῦ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης,
μέ θέμα:

**«Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος –
ἑξήκοντα χρόνια σταυροαναστάσιμης διακονίας».**

Σεβασμιώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Κρήτης κ. Εἰρηναῖε,
Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,
ἅγιοι καθηγούμενοι καί ἅγια καθηγουμένη,
σεβαστοί πατέρες,
τοπικοί ἄρχοντες καί ἐκπρόσωποι τῶν τοπικῶν ἀρχῶν καί φορέων,
κυρίες καί κύριοι.

Μέ ἀνάμεικτα αἰσθήματα καί ἰδιαίτερη χαρά, θά ἐπιθυμοῦσα καταρχήν νά εὐχαριστήσω τήν ὑμετέρα Σεβασμιότητα καί ἐν τῷ προσώπῳ σας τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἀρχιερεῖς τῆς Ἱεράς καί Ἐπαρχιακῆς Συνόδου, γιά τή ἐξαιρετική τιμή τήν ὁποία ἔκαμε στήν ἐλαχιστότητά μου, ἀναθέτοντάς μου τή σημερινή ὁμιλία γιά τόν ἑορτασμό τῆς συμπλήρωσης εἴκοσι ἐτῶν εὐκλεοῦς Πατριαρχείας τῆς Α.Θ.Παναγιότῃτος τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου, κ.κ. Βαρθολομαίου, καί νά χαιρετήσω ἐπίσης ὅλους ἐσᾶς πού προστρέξατε νά παρευρεθεῖτε σ' αὐτή τή τιμητική ἐκδήλωση ἀγάπης, καί ὀφειλόμενης ἀφοσίωσης στόν Προκαθήμενο τῆς Πρωτόθρονης Ἐκκλησίας.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς αἰσθάνομαι κάπως ἄβολα, διότι καλοῦμαι νά ὁμιλήσω ἐνώπιον ἐνός ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου, μέ τήν παρουσία καί τῆς χορείας τῶν Σεβασμιωτάτων ἁγίων Ἀρχιερέων, ἀρχῶν τῆς Νήσου μας, καί ὅλων ἐσᾶς, γιά τή Σεπτῆ Κορυφή καί τόν πολύφωτο ἀστέρα τῆς οἰκουμενικῆς Ὁρθοδοξίας μας καί Πατριάρχη τοῦ Γένους μας.

Ἐπακούοντας ὁμῶς νικῶς στό κέλευσμα τῆς Ἱεράς καί Ἐπαρχιακῆς Συνόδου, ἀλλά καί λόγω τοῦ γεγονότος ὅτι τά Πατριαρχικά ἐόρτια πραγματοποιοῦνται στήν Ὁρθόδοξη Ἀκαδημία, τήν ὁποία ὡς γνωστόν ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος περιβάλλει πάντοτε μέ μία ἰδιάζουσα στοργή, καί πατρική ἀγάπη, καί τιμητικά τήν ἀποκαλεῖ "οἰκία Του" (δικό του σπίτι), ἔλαβα λοιπόν τό θάρρος νά ἀνταποκριθῶ καί ἐνώπιόν σας νά ἐκθέσω μερικές μόνον ταπεινές σκέψεις ἀγάπης καί τιμῆς γιά τήν πολυκαρπῆ καί ἀγλαόκαρπῆ εἰκοσαετή Πατριαρχία τοῦ μεγάλου Πατριάρχου Βαρθολομαίου.

Ἐπειδή μία εἰκόνα ἐκφράζεται πολλές φορές ὡς χίλιες λέξεις, κρίναμε χρήσιμο καταρχήν νά παρουσιάσουμε ἕνα σύντομο βίντεο μέ τά σημαντικότερα

βιογραφικά αποτυπώματα της σταυραναστάσιμης διακονίας του Πατριάρχου μας.

Προβολή βίντεο. 12'

Όμιλία

Σεβασμιώτατε, Ἀρχιεπίσκοπε Κρήτης κ. Εἰρηναῖε, Σεβασμιώτατοι ἅγιοι Ἱεροεπίσκοποι, ἀγαπητοὶ πατέρες, ἀρχές τοῦ τόπου καί ἐκπρόσωποι τῶν φορέων, κύριες καί κύριοι, θά ἦταν ἐκ μέρους μᾶς προπέτεια καί ὑψηλοφροσύνη ἐάν νόμιζαμε ὅτι στή σημερινή αὐτή ἑορταστική ἐκδήλωση θά μπορούσαμε νά ἀνάφερθοῦμε ἐπαξίως ἀλλά καί εὐκόλως, ἔστω καί κάτ' ἐλάχιστο στό πολυσχιδές καί μεταλλωδές ἔργο τοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου τῶν τελευταίων δύο δέκατιῶν.

Κοινός τόπος καί θεμελιώδης θέση τοῦ σύγχρονου θεολογικοῦ λόγου, ἀποτελεῖ ἡ πεποίθηση, πῶς ἡ φύση καί ἡ ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νά πορευθεῖ τήν εὐαίσθητη καί ἰδιαίτερα λεπτή διαδρομή τῆς προσαρμογῆς τοῦ σωτηριολογικοῦ μηνύματος τοῦ Εὐαγγελίου, στίς συνθήκες καί τίς ἀνάγκες τῆς σύγχρονης κοινωνίας μας, προκειμένου ν' ἀπεργαστεῖ τό σωτηριῶδες σχέδιο τῆς θείας οἰκονομίας.

Ὁφείλει ἡ Ἐκκλησία νά ἀποφύγει τόν σκόπελο ἀλλά καί τόν κίνδυνο τῆς ἀφομοίωσης καί τῆς φαλκίδευσης τοῦ μηνύματός της, ἀπό τίς ἀνάγκες τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, ἔτσι ὅπως αὐτές παρουσιάζονται καί ὅλοι μας ἀφουγκράζουμε στίς μέρες μας. Ἡ παρέκκλιση αὐτή ὀδηγεῖ μοιραία εἴτε στήν ἐκκοσμίκευση εἴτε στήν ἰδεολογικοποίηση τῆς Πίστεως καί τῆς Ὁρθόδοξης θεολογίας μας.

Ἡ Ἐκκλησία ὡς σῶμα Χριστοῦ, γιά νά ἐκπληρώσει τό σωτηριολογικό ἔργο της μέσα στό σχέδιο τῆς θείας οἰκονομίας θά πρέπει τά μέλη της, δηλαδή ἐμεῖς, ἢ ὅσοι ἀσκοῦν ὀποιοδήποτε ποιμαντικό ἔργο καί ὄχι μόνο, νά ἔχουν σταθερά δομημένα πνευματικά κριτήρια, ἔτσι ὥστε νά μποροῦν, κατά τό Μ. Βασίλειο νά γνωρίζουν "τί χρή καί παριδεῖν. Καί καθάπερ τῆς ροδωνιάς τοῦ ἀνθους δρέψαμενοι, τάς ἀκάνθας ἐκκλίνομεν, οὕτω καί ἐπὶ τῶν τοιούτων ... ὅσον χρήσιμον καρπωσάμενοι, τό βλαβερόν φυλαξόμεθα".

Ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἔχοντας ἐντρυφήσει στά λόγια αὐτά του μέγαλου Καππαδόκη Βασιλείου, προσπαθεῖ μέ κάθε τρόπο νά ἐμπνεύσει καί νά προαγάγει μέ τό προσωπικό του παράδειγμα καί ἦθος, "λόγοις καί ἔργοις", τόν τρόπο πορείας καί λειτουργίας τοῦ Ὁρθόδοξου πληρώματος.

Ὡς φιλόστοργος "πατήρ Πατέρων", μέ πόνο ψυχῆς καταναλίσκεται καθημερινά ψυχή τε καί σώματι γιά νά προαγάγει καί νά διαφυλάξει τήν εἰρήνη καί τήν ὁμοψυχία στους κόλπους τῆς Ὁρθόδοξης κοινωνίας, ἀλλά παράλληλα νά δημιουργήσει τίς κατάλληλες προϋποθέσεις γιά ἕνα δημιουργικό διάλογο μεταξύ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καί τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν Ὁμολογιῶν. Ταυτόχρονα ἐργάζεται ἀόκνως ἀναλαμβάνοντας σημαντικές πρωτο-

βουλίες για τήν ειρηνική συνύπαρξη, τήν ἀλληλοκατανόηση, ἀλλά καί τήν συμφιλίωση λαῶν καί ἔθνῶν, μέσα ἀπό ἕνα διάλογο μεταξύ τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν γιά τήν καταπολέμηση τῆς μισαλλοδοξίας, τῆς καταπολέμησης τῆς βίας καί του θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, ὁ ὁποῖος μαστίζει σήμερα τήν ἀνθρωπότητα.

Ἀκολουθώντας τήν προτροπή τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου: «ἔτοιμοι αἰεὶ πρός ἀπολογίαν παντί τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περί τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος» (Ἀ΄ Πέτρ.3,15), ἀνύσταχτα καί ἀκατάπαυστα ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος δίδει τήν Ὁρθόδοξη μαρτυρία μεταλαμπαδεύοντας τό φῶς τοῦ μαρτυρικοῦ Φαναρίου στίς Ἐπαρχίες τοῦ Θρόνου, ἀναπτύσσοντας ἱεραποστολικό ἔργο σέ κάθε γωνιά τοῦ πλανήτη ἀκόμη καί μέ τήν ἴδρυση νέων Μητροπόλεων.

Ἐντύπωση ἀκόμη προκαλοῦν στή παγκόσμια κοινότητα οἱ πρωτοβουλίες Του γιά τή προώθηση τοῦ διαλόγου μεταξύ Θεολογίας καί Ἐπιστήμης. (ἕνας τόμέας στόν ὁποῖο ἡ ΟΑΚ στηρίζει σημαντικά τή περισπούδαστη αὐτή πατριαρχική πρωτοβουλία). Ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν συναντήσεων, ἐκτός ἀπό τήν ἐπίκοινωνία καί τή δημιουργική ἀνταλλαγή ἀπόψεων μεταξύ τῶν Ὁρθόδοξων θεολόγων καί εἰδικῶν ἐπιστημόνων εἶναι τόσο ἡ προαγωγή τοῦ ἠθικοῦ πλαισίου τῶν ἐπιστημῶν μέ τήν ἀνάδειξη τῆς Ὁρθόδοξης θεανθρωποκεντρικῆς ἀνθρωπολογίας, ὅσο καί ὁ καθορισμός τῶν βασικῶν ἀξόνων ποιμαντικῆς ἀντιμετώπισης τῶν καθημερινῶν θεμάτων καί προβληματισμῶν τοῦ Ὁρθοδόξου πληρώματος.

Ὁ Λόγος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πάντοτε, ἀλλά ἰδιαίτερα στίς μέρες μας, ἁγιοποιός καί ζωοποιός. Ἡ Ἐκκλησία μας, ὡς θεανθρώπινος πνευματικός ὄργανισμός, τρέφει ἀκαταπαύστως ὅλα τά μέλη της μέ τήν κοινωνία τοῦ σώματος καί αἵματος τοῦ Χριστοῦ καί τή ζωοποιό Χάρη τοῦ Παράκλητου. Εἶναι βεβαίως γνωστόν, ὅπως λέγουν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, ὅτι ὅποια ἀπό τά μέλη δέν "αἱματώνονται" σωστά, δυσλειτουργοῦν καί προκαλοῦν παρενέργειες στή λειτουργία τῶν ἄλλων μελῶν τοῦ σώματος, ἀλλά πολλάκις καί στό ἴδιο αὐτό τό σῶμα.

Ἡ μή σωστή πνευματική αὐτή αἱμάτωση τῶν μελῶν τοῦ σώματος προκαλεῖ τελικά καί τή νέκρωσή τους. Ἡ ἐποπτική εὐθύνη τῆς διαφύλαξης τῆς διορθόδοξης ἐνότητας, ὡς καρπός τῆς ἴδιας πίστεως καί τῆς ἀγάπης στήν ὑποστατική ἐνότητα τοῦ ἐνός μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἕνα βαρῦ φορτίο, στούς ὧμους τοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, πρωτίστως πνευματικό καί ποιμαντικό καί δευτερευόντως, διάχειριστικό καί διοικητικό.

Ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι ἰδιαίτερα στίς μέρες μας, τά στοιχεῖα τοῦ ἔθνοφυλετισμοῦ, τῆς ἐκκοσμίκευσης καί τῆς ἰδεολογικοποίησης τῆς Πίστεως μᾶς μαστίζουν καί διαβρώνουν τίς τοπικές - ὡς ἐπί τό πλεῖστον τίς ἐθνικές - Ἐκκλησίες, μέ ἀποτέλεσμα ἡ ὅποια συνοχή μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν νά εἶναι εὐθραυστη,

άλλά και ή συνεργασία τους και ό συντονισμός τους προβληματικός.

Ό Παναγιώτατος μέ πολύ κόπο, πόνο και αδιάλειπτη προσευχή άγωνίζεται για τή συνοχή τών Όρθόδοξων Έκκλησιών και τήν διαφύλαξη τής πανορθόδοξης ένότητας, διότι γνωρίζει και βιώνει καλύτερα από τόν καθένα μας τούς λόγους του Κυρίου "μείνατε έν έμοί, καγώ έν ύμίν" (Ίω 15,4). Τό άνωτατο όργανο διαλόγου και διαβούλευσης σέ Πανορθόδοξο επίπεδο είναι οί τακτικές Συνάξεις τών Προκαθημένων, τίς όποιες συγκαλεί ό Οικουμενικός Πατριάρχης.

Άπό τήν άρχή τής δεκαετίας του 90, μέ πρωτοβουλία του Πατριάρχου Βαρθολομαίου, διεξάχθηκαν τακτικές Συνάξεις τών Προκαθημένων ών Όρθοδόξων Έκκλησιών. Η πρώτη Σύναξη πραγματοποιήθηκε στην Κωνσταντινούπολη τό 1992, ή δεύτερη στην Πάτμο τό 1995, ή Τρίτη τό 1999 και πάλι τήν Κωνσταντινούπολη. Τόν Ίανουάριο του 2000, οί Προκαθημένοι τών κατά όπους Έκκλησιών επίσης συγκεντρώθηκαν για τήν πανηγυρική Άκολουθία ών Χριστουγέννων στη Βηθλεέμ. Η τελευταία δέ τακτική σύναξη τών Πρόκαθημένων πραγματοποιήθηκε στην Κωνσταντινούπολη τό 2008.

Όπως προαναφέρθηκε, μία σημαντική πτυχή του περισπούδαστου και πέφωτισμένου έργου του Παναγιωτάτου είναι ή αδιάκοπη κατάθεση τής μαρτυρίας ής Όρθόδοξης Πίστης και θεολογίας μέσω τής ενεργητικής συμμετοχής σέ διάφορους διεθνείς διαχριστιανικούς οργανισμούς και Φόρα, αλλά και μέ τήν πραγματοποίηση έπισήμων διεθνών διαλόγων μέ τίς διάφορες Χριστιανικές Όμολογίες, καθώς και ή συμμετοχή σέ διάλογο μέ άλλες θρησκείες, προκειμένου ά έπιτευχθεί ή άμοιβαία κατανόηση και ό άλληλοσεβασμός μεταξύ τών θρησκειών και νά υπερνικηθούν, ό πόλεμος, ή φτώχεια, ή καταπολέμηση τής βίας αι ό θρησκευτικός φανατισμός.

Πρωταρχικός επίσης στόχος του Πατριάρχου αρθολομαίου είναι διαφύλαξη τής δημιουργίας, του περιβάλλοντος, ή κάτοχύρωση τών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ή ανάδειξη και ή δημιουργική χρήση τής εκκλησιαστικής παρουσίας και κληρονομιάς, ή εκπαίδευση τών νέων μας, και τό άμέριστο ένδιαφέρον Του για τήν άπανταχού Όμογένεια και ιδιαίτερα αυτήν τής Πόλης.

Τελευταία, πολλά σχόλια γράφονται και λέγονται από διάφορους, έκ του άσφαλου βεβαίως, για τή πραγματοποίηση και τή συμμετοχή του Οικουμενικού Πατριαρχείου και τών άλλων Όρθόδοξων Έκκλησιών στους άναφερόμενους θεολογικούς διάλογους. Στόν πολύπαθο και πολυταλανισμένο Όρθόδοξο χώρο, ταπεινά πιστεύουμε πώς κινούνται δύο ειδών θεολογικές τάσεις ή θά λέγαμε καλύτερα ρεύματα.

Η πρώτη έχει νά κάνει μ' εκείνους οί όποιοι, έλαφρα τή καρδιά έχουν αναγάγει τήν Όρθόδοξη θεολογία σέ ιδεολογία και τήν όποια γνώμη τους και σκέψη τους τήν βαφτίζουν άκριτα ως Όρθόδοξη θεολογία, άγνωώντας τά λόγια

του Ἁγ. Γρηγορίου του Θεολόγου "πράξις θεωρίας ἐπίβασις".

Ἡ δεύτερη, ἔχει νά κάνει μ' ἐκείνους, ὅποιοι μή ἔχοντας, ὅπως καί οἱ προηγούμενοι βέβαια, τά ἀπαιτούμενα πνευματικά καί θεολογικά κριτήρια, πεισματικά ἀρνοῦνται νά παραδεχθοῦν τήν ἀνεπάρκειά τους. Γιά νά ἐπιβιώσουν, "δαιμονοποιοῦν" κάθε τί καινούργιο, ἀπορρίπτουν μετά βδελυγμίας ὅ,τι νομίζουν πώς δέν καταγράφεται στήν Ἁγία Γραφή καί τά πατερικά κείμενα. Ἔτσι, φαλκιδεύουν βάνουσα καί ἀσύστολα τον δυναμικό χαρακτήρα τῆς Ὁρθόδοξης Παράδοσης, παρερμηνεύοντας τό "στήκετε καί κρατεῖτε τάς παραδόσεις." (Β' Θέσ. 2,15) ταυτίζοντάς την μέ τό παρελθόν καί τήν συντήρηση τῆς Ἱερᾶς Παράδοσης. Καί οἱ δύο ἀκραῖες θεολογικές τάσεις εἶναι τό ἴδιο ἐπικίνδυνες ὅσο καί διαβρωτικές γιά τήν δημιουργική λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας ὡς Σώματος Χριστοῦ.

Ὁ Παναγιώτατος "λόγοις καί ἔργοις" ἐφαρμόζει πιστά τήν ἀγιοπατερική μέσότητα, τῶν ἀγίων προκατόχων του, ἀναδεικνύοντας καί καταθέτοντας παντοιοτρόπως τήν Οἰκουμενική διάσταση τῆς Ὁρθοδοξίας, ἄφοβα καί μέ τή προσήκουσα παρρησία καί διάκριση. Ἀρνεῖται θεοφρόνως νά περιορίσει τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία σέ μία κλειστή ομάδα αὐτάρεσκων θρησκευτικῶν ἀνθρώπων ἢ κάποιων πού "ἀσελοῦν πνευματικά", ἀνεύθυνα στό ματωμένο σῶμα τῆς Ὁρθόδοξης θεολογίας, καί ἀγωνίζεται καί ἀγωνιᾷ προσευχόμενος γιά τήν αὐθεντικότητα τῆς Ὁρθόδοξης μαρτυρίας, ἡ ὁποία κατατίθεται καί διακτινίζεται ἀπό τό ἱλαρό φῶς τοῦ μαρτυρικοῦ Φαναρίου. Ὁ Πατριάρχης ταπεινά στέκεται ἀγέρωχος, σταυρωμένος, φεγγοβολώντας τό ἀνέσπερο φῶς τῆς Ἀναστάσεως.

Στέκεται εὐθυτενής, ἀλώβητος καί πηδαλιουχεῖ θεοφήμως καί θεοφιλῶς, παρόλες τίς φουρτοῦνες καί τά κύματα, ἀπό ὅπου αὐτά κι ἄν προέρχονται, τό πολυτάραχο σκάφος τῆς Μητέρας Ἐκκλησίας, τό ὅποιο συνεχίζει νά πορεύεται, διότι διακατέχει καί κατέχει ὡς ἄρρηκτον τεῖχος τήν Πίστιν, (καί ὄχι τή θρησκευτικότητα) καί ὡς θώρακα τήν προσευχήν, κατά τό γνωστό τροπάριο τῶν Αἴνων τῆς Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς.

Σεβασμιώτατε, Ἀρχιεπίσκοπε Κρήτης, Σεβασμιώτατοι, ἀγαπητοί ἐν Χριστῶ ἀδελφοί, ὅπως ἤδη ἐλέχθη, θά ἦταν ἐκ μέρους μας προπέτεια καί ὑψηλοφροσύνη ἐάν νομίζαμε ὅτι θά μπορούσαμε νά ἀναφερθοῦμε ἐπαξίως ἔστω καί κάτ' ἐλάχιστο στό πολυσχιδές καί μεγαλειῶδες ἔργο τοῦ Μεγάλου Πατριάρχου Βαρθολομαίου τῆς εὐκλεοῦς εἰκοσαετοῦς Πατριαρχίας Του. Μποροῦμε ἐν τούτοις, μέσα ἀπό τίς λιγοστές αὐτές ταπεινές ἀλλά ἐκ βάθους καρδιάς σκέψεις μας, ὡς τέκνα ἀφοσιωμένα ἀλλά καί μέλη τοῦ σώματος τῆς Μεγάλῃς του Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὁ καθένας στόν τομέα εὐθύνης πού αὐτή τόν κατέταξε, νά ἀντλήσουμε ἕνα φωτεινό παράδειγμα μίμησης γιά τό ἔργο τό ὅποιο καλούμαστε νά ἐπιτελέσουμε. Ἐπειδή στήν Ὁρθόδοξη θεολογία, ἡ ἀπόδοση τιμῆς ταυτίζεται μέ τήν μίμηση καί ὄχι μέ τόν μιμητισμό, ταπεινά πιστεύουμε πώς, ὡς ἐλάχι-

στο αντίδωρο τιμῆς καί εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν τῆς Ὁρθοδοξίας στύλον, νά προσπαθήσουμε κι ἐμεῖς μέ ὅλες μας τίς δυνάμεις νά μπολιάσουμε καί νά προσαρμόσουμε τὸ σωτηριολογικὸ μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου στίς σύγχρονες ανάγκες τοῦ κάθε πιστοῦ καί τῆς κοινωνίας μας γενικότερα. Μέ παρρησία νά εἴμαστε σέ θέση νά καταθέσουμε τὴν καλή μαρτυρία καί ὁμολογία τῆς Πίστεως μας ὅπου καί ὅταν χρειαστεῖ.

Θά ἦταν παράλειψη νά μὴν ἀναφερθοῦμε στό ἔργο τὸ ὁποῖο ἐπιτελεῖ ὁ Παναγιώτατος καί ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως καί στίς συνθήκες κάτω ἀπὸ τίς ὁποῖες καθημερινά ζεῖ καί βιώνει. Εἶναι γεγονός ὅτι, οἱ περισσότεροι ἀπὸ ἐμᾶς εἴμαστε αὐτόπτες μάρτυρες του τεράστιου ἀνακαινιστικοῦ ἔργου τὸ ὁποῖο ἔχει ἐπιτελέσει καί ἐπιτελεῖ ὁ Πατριάρχης, ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς ἀναρρήσεώς Του στὸν Οἰκουμενικὸ Θρόνο, τόσο στό Φανάρι ὅσο καί σέ Ναοὺς τῆς Πόλης, μικροῦς καί μεγάλους, καθὼς καί σέ εὐαγῆ καθιδρύματα.

Ἐξίσου σημαντικές εἶναι καί οἱ ποιμαντικές καί προσκυνηματικές ἐπισκέψεις, τίς ὁποῖες ἀκούραστα πραγματοποιεῖ σέ ἱστορικά Μοναστήρια, Ἐκκλησίες καί Παρεκκλήσια, στήν Καππαδοκία καί ἀλλαχοῦ, στά ὁποῖα, ὅποτε τοῦ δίνεται ἡ ἄδεια τελοῦνται Θ. Λειτουργίες καί ἀκολουθίες καί ἄλλα τὰ ἐπισκέπτεται ὡς ἀπλὸς προσκυνητής. Ἐπίτευγμα ἄξιο μνείας εἶναι ἡ πανηγυρική Λειτουργία στίς 15 Αὐγούστου 2010 στήν Παναγία Σουμελά στὸν ἱστορικὸ Πόντο μετὰ ἀπὸ 88 χρόνια ἀποκλεισμοῦ.

Στὸ πνεῦμα αὐτὸ τῶν πρόσκυνηματικῶν περιηγήσεων καί ἐπισκέψεων πολὺ ἄγνωστα ἐκκλησιαστικά μνημεῖα τῆς πατρώας κληρονομίᾱς μας, ἔγιναν γνωστά ἀλλὰ καί προσβάσιμα στὸν εὐρύτερο Ὁρθόδοξο κόσμο καί ὄχι μόνο.

Ὁ Πατριάρχης μέ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐξασφαλίζει τὴν ἀνάδειξη, τὴ συντήρηση καί τὴ βιωσιμότητα τῶν ἱστορικῶν αὐτῶν προσκυνημάτων τοῦ Γένους. Ζώντας ὁ ἴδιος σ' ἓνα περιβάλλον δύσκολο, πού πολλές φορές χαρακτηρίζεται ἀνασφαλές, κατὰ καί αὐτῆς τῆς ζωῆς του, μέ ἔντονο τὸ αἶσθημά του νά εἶσαι εὐάλωτος καί ἀναλώσιμος ἀπὸ τίς ἀρμόδιες ἀρχές, ἐντούτοις δέχεται χιλιάδες ἀνθρώπων - Προκαθημένους Ἐκκλησιῶν, Κρατῶν, Προέδρους Διεθνῶν Ὄργανισμῶν, Ἱεράρχες, κληρικούς καί λαϊκούς ἀπὸ ὅλες τίς γωνιές τῆς γῆς, καί ἀκόμη ἀπὸ τίς τοπικές ἀρχές καί ἰδιαίτερα νέους κτλ.-, ἀνύσταχτα μέ πατρική ἀγάπη καί ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν καθένα προσωπικά, καθὼς ἡ Ὁρθόδοξη ποιμαντική προστάζει, ἀφουγκράζεται τὰ προβλήματα καί τίς δυσκολίες ὄλων, καί καθοδηγεῖ, συμβουλευεῖ, παροτρύνει καί νουθετεῖ ἐν Κυρίῳ, κενώνοντας πραγματικά ἑαυτόν.

Ἡ μεγαλύτερη ἐπιθυμία, ἓνα ὄνειρο καί στόχος ζωῆς τοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου κατὰ τὰ εἴκοσι χρόνια τῆς εὐκλεοῦς Πατριαρχίας Του, εἶναι καί παραμένει μεταξύ ἄλλων, ἡ ἐπαναλειτουργία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χαλκίδος. Δέν ἀπελπίζεται, δέν ἀποκάμνει, δέν ὑποχωρεῖ, παραμένει καρτερικά προ-

σευχόμενος καί θαρρῶν εἰς τό ἔλεος τῆς εὐσπλαχνίας τοῦ Κυρίου περιμένει τήν Ἀνάσταση ἔστω καί μετά ἀπό σαράντα χρόνια ἄδικης μεταχείρισης, ὅπως ἐξομολογητικά λέει ὁ ἴδιος, στή βαρυσήμαντη συνέντευξή του στόν φημισμένο δημοσιογράφο Bob Simon στήν πολυσυζητημένη ἐκείνη ἐκπομπή τῶν 60' τοῦ τηλεοπτικοῦ δικτύου CBS. Ἄς τόν ἀκούσουμε.

Δέν αἰσθανόμαστε ὅτι ἀπολαμβάνουμε τά πλήρη δικαιώματά μας ὡς "Τοῦρκοι πολίτες». Ὁ ἀνταποκριτής τοῦ CBS ρωτᾷ: "Ἐφόσον σᾶς μεταχειρίζονται ὡς δεύτερης κατηγορίας πολίτες ἐδῶ καί εἶστε Ἕλληνες, γιατί δέν πηγαίνετε στήν Ἑλλάδα; Κι ὁ Πατριάρχης ἀπαντᾷ "διότι ἀγαποῦμε τήν πατρίδα μας. Γεννηθήκαμε ἐδῶ καί ἐδῶ θέλουμε νά πεθάνουμε. Αἰσθανόμαστε ὅτι ἐδῶ εἶναι ἡ ἀποστολή μας, ἡ ὁποία εἶναι ἐπί 17 ὀλόκληρους αἰῶνες" καί συμπληρώνει "ἀπορῶ γιατί οἱ Ἀρχές τῆς χώρας μας δέν σέβονται αὐτήν τήν Ἱστορία". "Προτιμοῦμε νά μείνουμε ἐδῶ κι ἂν ἀκόμα σταυρωνόμαστε μερικές φορές, διότι στό Εὐαγγέλιο γράφεται ὅτι ἐδόθη σέ μᾶς ὄχι μόνο νά πιστεύουμε στόν Χριστό, ἀλλά νά ὑποφέρουμε ἐπίσης γιά τόν Χριστό".

Ὁ κ. Σάιμον ρωτᾷ: "Εἶπατε ἀκόμα καί νά σταυρώνεστε μερικές φορές", κι ὁ Πατριάρχης ἀπαντᾷ "μάλιστα, διότι πιστεύουμε στήν Ἀνάσταση. Ἐπειτα ἀπό τή Σταύρωση ἔρχεται ἡ Ἀνάσταση." Στήν ἐρώτηση τοῦ κ. Σάιμον ἐάν ὁ Πατριάρχης προσωπικά αἰσθάνεται ὅτι μερικές φορές σταυρώνεται, ὁ Παναγιώτατος ἀπαντᾷ "ναί, τό αἰσθάνομαι".

Ἐπιτρέψατέ μου νά κλείσουμε τίς ταπεινές αὐτές σκέψεις γιά τήν συμπλήρωση τῶν εἴκοσι ἐτῶν εὐκλεοῦς καί πολυκάρπου Πατριαρχείας τοῦ Προκαθημένου πνευματικοῦ μας πατρός, μέ τήν μύχιο εὐχή, νά εὐδοκήσει ὁ Πανάγαθος καί Δομήτωρ Θεός νά εἴμαστε ξανά ἐδῶ, ὅλοι μαζί γιά νά γιορτάσουμε τό ἀναστάσιμο πλέον μέρος τῆς ἐπόμενης εἰκοσαετίας τῆς Πατριαρχείας Του.

Παναγιώτατε,

ἡ εὐχή μας ἤχεϊ ἀπό ἐδῶ τήν ἀγιοτόκο Νῆσο τῆς Κρήτης, πιστή θυγατέρα τῆς Μητρός Ἐκκλησίας μέχρι τό Φανάρι, καί ἀναμέλομεν βαθυσεβάστως, "ἄς εἶναι τά ἔτη Σας πλεῖστα καί πάμπολλα ἐπ' ἀγαθῶ τῆς Ὁρθοδοξίας καί τοῦ Γένους μας".

Σᾶς εὐχαριστῶ !

Στιγμιότυπον τῆς Ἐκδηλώσεως πρὸς τιμὴν τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ,
εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἀκαδημία Κρήτης (12 Δεκεμβρίου 2011)

*«20 ἄξια Πατριαρχικά χρόνια στο λαμπρό και μαρτυρικό θρόνο τῆς Βασιλίδος τῶν Πόλεων»,
ποίημα τοῦ λογοτέχνη κ. Ἀθανασίου Δεικτάκη*

Ἦ Ἰμβρος, τὸ πανέμορφο νησί,
σὲ γέννησε καὶ σ' ἔθρεψε μὲ πίστη,
κρατᾷ τὴν ἀλυσίδα τῆ χρυσοῦ
ποὺ σ' ἔκανε ἐνάρετο καὶ μύστη.

Ἀνήσυχη ψυχὴ ἀπὸ μικρός,
σὲ θέλγουν πολυμάθεια καὶ κόπος,
σκορπίζεις τὸ οὐράνιο τὸ φῶς,
ἀκούραστος τοῦ κόσμου στρατοκόπος.

Περήφανα τὴ γλῶσσα μας μιλεῖς,
μὰ κι ἄλλες γλῶσσες σοῦ ἴγιναν συνήθεια,
γιὰ νὰ μπορεῖς ἀκόμα νὰ λαλεῖς,
στὸν κόσμο τοῦ Χριστοῦ μας τὴν ἀλήθεια.

Ἀγώνα γιὰ τὰ δίκια τῶν Ρωμιῶν,
ἀκοίμητο κι ἀτέλειωτο παλεύεις,
ἐσύ ἴσαι ἀποκούμπι τῶν πιστῶν,
μαρτύρια καὶ δόξες ἀναδεύεις.

Τὸ περιβάλλον ἔχεις ἱερό,
ὅπως καὶ κάθε τοῦ Θεοῦ τὸ κτίσμα,
πράσινο Πατριάρχῃ σὲ θωρῶ,
παγκόσμιο σοῦ δῶσανε τὸ χρίσμα.

Ἦ Χάλκη βυθισμένη στὴ σιωπῇ,
θαρρεῖς χωρὶς ψυχὴ καὶ ξεχασμένη,
μιὰ μέρα φωτεινὴ καὶ χαρωπῇ,
τίς πύλες τῆς ν' ἀνοίξει περιμένει.

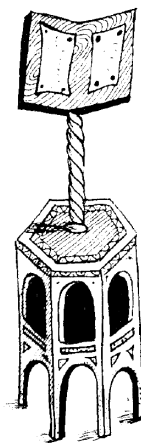
Παγκόσμια ἡ δόξα σου, γιὰτὶ
ἀπ' τὸ Θεό μας εἶσαι προικισμένος
τὴν πίστη νὰ διδάσκεις τὴν ὀρθή,
νὰ δεῖ τὸ φῶς ὁ κάθε πλανημένος.

Χρυσόστομοι καὶ Φώτιοι donoῦν,
τὰ μύχια τῆς ἁγίας ψυχῆς σου,
Γεννάδιοι σωστὰ σὲ ὀδηγοῦν
ψηλὰ νὰ ἀναδείξουν τὴν μορφὴ σου.

Κάνε στὴν Παναγία μιὰ προσευχή,
νὰ γίνεις εἷς Ποιμὴν, μὲ τὴν ἐλπίδα,
νὰ ἴναι ἀλήθεια τούτη ἡ εὐχή,
καὶ ποιίμνη ἢ τρανὴ ἢ Βασιλίδα.

Εἴκοσι χρόνια δράσης καὶ ζωῆς,
εἴκοσι χρόνια πλέρια ἁγιασμένα,
εἰς πολλὰ ἔτη, Δέσποτα, νὰ ζεῖς
κι ἄλλα πενήντα νὰ ἴχεις παινεμένα.

Ἄθανάσιος Δεικτάκης.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΛΟΓΟΙ - ΜΕΛΕΤΕΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Α. ΜΕΪΜΑΡΗΣ
ΤΡΙΤΕΥΩΝ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩΝ ΔΙΑΚΟΝΩΝ

ΕΘΝΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ ΑΙΤΟΥΜΕΝΑ
ΣΤΟ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

ΤΑ ΚΑΘ' ΕΑΥΤΟΝ ΝΙΚΑΝΔΡΟΥ ΖΑΝΝΟΥΒΙΟΥ
ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ (1828-1888)

«Βιογραφικά στοιχεία περί τοῦ Νικάνδρου Ζαννουβίου μέσα ἀπό τόν Κώδικα αὐτοβιογραφίας του»

τοῦ Πανοσιολ. Θεοδώρου Μείμαρη,
Τριτεύοντος τῶν Πατριαρχικῶν Διακόνων*

Ὁ 19ος αἰώνας, στόν χῶρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος καί ἐντός τοῦ πλαισίου δράσεως καί λειτουργίας τοῦ νεοσύστατου ἑλληνικοῦ κράτους, σημαδεύτηκε ἀνεξίτηλα ἀπό τήν ὑπαρξη δύο ἀντίθετων μεταξύ τους ἐκκλησιαστικο-ἰδεολογικῶν παρατάξεων¹, τῶν παραδοσιακῶν ἀπό τή μία πλευρά, πού ἐξέφραζαν τή βιωμένη ἐκκλησιαστική ἐμπειρία καί παράδοση, ὅπως αὐτή ἐμορφώθη κατὰ τή βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία καί διεσώθη διὰ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τήν Ὀθωμανικὴ περίοδο, καί τῶν προοδευτικῶν ἀπό τήν ἄλλη, πού ἐμφοροῦνταν ἀπό τὰ ἀνθρωποκεντρικὰ ἰδεώδη τοῦ εὐρωπαϊκοῦ καί τοῦ νεοελληνικοῦ διαφωτισμοῦ. Ἐπικεφαλῆς τῶν ὡς ἄνω ρευμάτων σέ ἐκκλησιαστικὸ ἐπίπεδο ὑπῆρξαν δύο διακεκριμένοι κληρικοὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων καί ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης, ἀμφοτέρω προερχόμενοι ἐκ Θεσσαλίας. Ὁ ἀγώνας μεταξὺ τούτων γιὰ τὴ διαμόρφωση τῆς ἰδιοπροσωπίας τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ καί τὴ διαρρύθμιση τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὑπῆρξε ἰδιαίτερα ἔντονος καί ὀξὺς καί διεξήχθη ἐκατέρωθεν μὲ μεγάλη τραχύτητα καί ὑπερβολές.

Στὶς παρυφές τῆς ὡς ἄνω διαμάχης καί τῶν προμνημονευθέντων σχημάτων τὸν ἰδικόν τους, δευτερευούσης σημασίας, ρόλο διεδραμάτισαν καί ἐκκλησιαστικὰ ἢ μὴ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα, ὡστόσο, ἔμειναν στὸ περιθώριο τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας. Μία τέτοια περίπτωση ἀποτελεῖ καί ὁ κρητικῆς καταγωγῆς ἱεροδιάκονος Νίκανδρος Ζαννουβίος. Οὗτος, ἐκ Δυτικῆς Κρήτης ὀρμώμενος, ὑπῆρξε κληρικὸς μὲ εὐρύτατη μόρφωση. Διαπρύσιος κήρυκας τῶν ἰδεολογικο-πολιτικῶν ἰδεωδῶν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ διαφωτισμοῦ, ὑπῆρέτησε κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς δράσεώς του (1828–1888) στὸ ἐθνικὸ κέντρο, τὴν Ἀθήνα, ὡς καθηγητῆς σέ σχολεῖα κυρίως τῆς μέσης ἐκπαίδευσης. Ἀνέπτυξε πλούσια συγγραφικὴ δράση, ἀρθρογραφώντας, μεταξὺ ἄλλων, στὶς ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς διὰ τὰ μείζονα πολιτικά, ἐκπαιδευτικά, ἐκκλησιαστικά καί ἐθνικὰ δρώμενα.

¹ Ἀπὸ μεθοδολογικῆς ἀπόψεως θὰ πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι ἡ αὐστηρῶς ἀντιθετικὴ θεώρηση τῶν λογίων πού ἐκπροσωποῦσαν τὶς δύο κύριες τάσεις τῆς ἐποχῆς ἀποβαίνει ἀποπροσανατολιστικὴ, καθότι παραβλέπει τὸν ζῆλο πού ὅλοι ἀνεξαιρέτως ἐπέδειξαν γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀφύπνιση καί τὴν ἀναγέννηση τοῦ Γένους, ἀνάλογα βεβαίως μὲ τὴν ὀπτικὴ θέαση τῶν πραγμάτων πού νίηθετοῦσαν. Ἔτσι, ὁ διαχωρισμὸς τους σέ παραδοσιακοὺς (συντηρητικοὺς) καί προοδευτικοὺς (νεωτεριστὲς – ριζοσπάστες) τυγχάνει «ἐπισηφαλῆς καί δὲν ἐπιτρέπει τὴν ὀρθὴ ἱστορικὴ ἀξιολόγηση τῆς δράσης τους». Δ. Βαλαῆ, *Πτυχές ἀπὸ τὴν πνευματικὴ κίνηση στὸν ὑπόδουλο καί τὸν παροικιακὸ Ἑλληνισμό κατὰ τὴν περίοδο τοῦ 18ου–19ου αἰῶνα*, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 18.

Ἡ μέχρι τοῦδε ἱστορική ἔρευνα ἐλάχιστα, ἕως καθόλου, ἀσχολήθηκε μὲ τὴν προσωπικότητα καὶ τὴ δράση τοῦ Νικάνδρου μὲ ἐξάιρεση τῆ σχετικῆ μελέτη γιὰ τὸ Ἐπισκοπικὸ Ζήτημα, πού ταλάνισε τὴν Ἐκκλησία τῆς Κρήτης μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1880-1882, ὅπου παρουσιάζεται ἡ πτυχή ἐκείνη ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Νικάνδρου πού ἀφοροῦσε στὴν ὑποψηφιότητά του ὡς ἐπισκόπου Κυδωνίας (Χανίων Κρήτης)². Πέραν ἀπὸ τὴν ἐπισήμανση αὐτή, ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἐκπόνηση τῆς παρούσης μελέτης ἀπετέλεσε ὁ ἐντοπισμὸς στὸ τμῆμα τῶν Κωδίκων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων ἐνὸς ἀνεκδότου χειρογράφου ἔργου (κώδικα) τοῦ Ζαννουβίου, τὸ ὁποῖο ἐπιγράφεται «Τὰ καθ' ἑαυτὸν Νικάνδρου Ζαννουβίου τοῦ ἐκ Κυδωνίας Κρήτης»³.

Μία ἀπὸ τὶς σπάνιες μαρτυρίες περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Κώδικα Αὐτοβιογραφίας τοῦ κρητικοῦ κληρικοῦ παρέχεται ἀπὸ τὸν Νικόλαο Τωμαδάκη⁴ σὲ σχετικὸ ἄρθρο γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς ἐπισκοπῆς Κυδωνίας. Ἐτέρα μαρτυρία κατέστη δυνατὸν νὰ ἐντοπισθεῖ σὲ σχετικὴ ἀναφορὰ τοῦ Σπυρίδωνα Λάμπρου στὸ περιοδικὸ σύγγραμμα τοῦ ὁποίου εἶχε τὴν εὐθύνη ἔκδοσης μὲ τίτλο «Νέος Ἑλληνομνήμων», ὅπου τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν κείμενο κατατάσσεται στὸν κατάλογο τῶν κωδίκων τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων. Ἀπὸ μίαν σύντομη περιγραφή περὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ Νικάνδρου πληροφορούμαστε ὅτι αὐτὸς ἐ χρημάτισε «καθηγητὴς τῶν ἱερῶν μαθημάτων ἐν τῇ Στρατιωτικῇ Σχολῇ Εὐελπίδων καὶ ἐν γυμνασίοις»⁵ καθὼς καὶ ὅτι ἐργάσθηκε «πατριωτικῶς ὑπὲρ τῆς Κρήτης»⁶. Ὅσον ἀφορᾷ στὸ περιεχόμενον τοῦ Κώδικα, σημειώνεται ὅτι σὲ αὐτὸν «περιέχονται ἐν ἀντιγράφῳ οὐ μόνον ἔγγραφα ἀφορῶντα εἰς τὴν δημοσίαν αὐτοῦ ὑπηρεσίαν, ἀλλὰ καὶ πολλὰ εἰδήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὰ κρητικὰ πράγματα»⁷.

Ὁ Κώδικας, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ἀπὸ 94 χειρόγραφα φύλλα⁸, στὴν πρώτη του σελίδα παρέχει πληροφορίες γιὰ τὸν τόπο συγγραφῆς του (Ἀθήνα), φέρει δὲ ὡς χρονολογία τὸ 1861. Ἡ χρονολογία αὐτή, ὡστόσο, φαίνεται παράδοξη καὶ δυσερμηνευτὴ, δεδομένου ὅτι τὸ μέχρι σήμερον ἀνεκδότο περιεχόμενον τοῦ Κώδικα ἀναφέρεται σὲ πληροφορίες καὶ κείμενα πού ἐκτείνονται ἀπὸ τὸ 1828 μέχρι καὶ τὸ 1887. Τὸ ἴδιο τὸ κείμενο δὲν μᾶς παρέχει καμία σχετικὴ ἔνδειξη. Ἡ λογικὴ τῶν πραγμάτων θὰ ἀπαιτοῦσε τὴν ὀλοκλήρωση τῆς συγγραφῆς

² Α. Νανάκη, *Τὸ Ἐπισκοπικὸ Ζήτημα, 1880-1882, καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης*, ἐκδ. Τέριτος, Κατερίνη 1992, σ. 70-78, 85-90. Πρβλ. τοῦ ἴδιου, *Ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος*, ἐκδ. Βάνια, Θεσσαλονίκη 2008, σ. 36-41.

³ Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς (κατάλογος κωδίκων), *Τὰ καθ' ἑαυτὸν Νικάνδρου Ζαννουβίου τοῦ ἐκ Κυδωνίας Κρήτης*, Ἀθήνησι 1861.

⁴ Ν. Τωμαδάκη, «Ἐπισκοπὴ καὶ ἐπίσκοποι Κυδωνίας», *Κρητικὰ Χρονικά* 11 (1957), 31.

⁵ Σπ. Λάμπρου, *Νέος Ἑλληνομνήμων*, 3, ἐκδ. Β. Ν. Γρηγοριάδη, 1906, σ. 119.

⁶ Ὁ.π..

⁷ Ὁ.π..

⁸ Ὁ ἀριθμὸς τῶν 94 χειρόγραφων φύλλων (κατὰ τὴ μαρτυρία τοῦ Σπύρου Λάμπρου) δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν πραγματικότητα, καθὼς ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς σελίδων τοῦ Κώδικα Αὐτοβιογραφίας ἀνέρχεται σὲ 123. Τοῦτο συμβαίνει, καθὼς ὁ συγγραφέας τοῦ Κώδικα ἀποδίδει ἀρκετὰ συχνὰ τὸν ἴδιο ἀριθμὸ σὲ δύο διαφορετικὰ φύλλα, προσθέτοντας

του Κώδικα κατά δύο δεκαετίες αργότερα, περί τὰ 1887, έφρόσον τὸ κείμενο έγράφη έξ όλοκλήρου από τὸν ἴδιο τὸν Νίκανδρο. Διόλου άπίθανο ή σύνταξη του νά πραγματοποιήθηκε τμηματικά, με τή σταδιακή είσαγωγή σέ αὐτὸν έπιπλέον πληροφοριῶν και κειμένων, ανάλογα με τὰ γεγονότα τῆς έποχῆς και τή χρονολογική σειρά τῆς άρθρογραφίας του Ζαννουβίου στὸν άθηναικό τύπο.

Ἡ έξέταση του περιεχομένου του προμνημονευθέντος άνέκδοτου Κώδικα άποτελεῖ μία πρώτης τάξεως εύκαιρία για τήν ένασχόληση με τήν προσωπικότητα και τήν έν γενεί ταυτότητα, έκκλησιαστική και ίδεολογική, ένός άγνωστου προσώπου, όπως εῖναι ὁ Νίκανδρος Ζαννούβιος⁹.

Οί σχετικές πληροφορίες περί του Νικάνδρου Ζαννουβίου άντλοῦνται από τὸ πρώτο μέρος του Κώδικα «Τὰ καθ' έαυτὸν Νικάνδρου Ζαννουβίου του έκ Κυδωνίας Κρήτης», δεδομένου ὅτι τουτο (δηλαδή οί πρώτες 31 σελίδες) άποτελεῖ, κατ' οὐσίαν, τήν αὐτοβιογραφία του Ζαννουβίου, καθώς διασώζει αναλυτικές πληροφορίες για τή ζωή, τήν προσωπικότητα και τή δράση του. Έδῶ βρίσκεται ή μοναδική πηγή τῶν βιογραφικῶν στοιχείων του κρητικοῦ κληρικοῦ από τήν ήμέρα τῆς γεννήσεώς του (6η Δεκεμβρίου 1828) έως τήν 25η Φεβρουαρίου 1887¹⁰, ήμέρα κατά τήν ὁποία άνακοινώνεται σέ αὐτὸν ή άπόλυσή του από τὸ διδασκαλικὸ έπάγγελμα.

Στὸ τμήμα αὐτὸ του Κώδικα καταγράφονται με χρονολογική άκρίβεια, ως πρὸς τή διαδοχή τῶν γεγονότων, ή πορεία του Νικάνδρου ως α) μαθητοῦ, φοιτητοῦ και έν συνεχείά διδασκάλου τῶν ιερῶν μαθημάτων στὸ έλληνικό εκπαιδευτικό γίνεσθαι, β) ως άδελφοῦ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Γωνιᾶς και ιερωμένου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, γ) οί κατά καιρούς έπαγγελματικές του ένασχολήσεις, δ) ή παρουσία του στὰ Χανιά και, μετέπειτα, στήν Ἀθήνα, και ε) τὸ σύντομο πέρασμά του από τήν Κωνσταντινούπολη και τή νῆσο Χάλκη.

Σ' αὐτὸ τὸ μέρος του Κώδικα δέν γίνεται καμία νύξη για τήν είς πρεσβύτερον χειροτονία του, οὔτε για τήν έμπλοκή του στὰ έπισκοπικά τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης. Ἀπεναντίας, έκτίθενται λεπτομερῶς ή συγγραφική και ή έκδοτική του δραστηριότητα, οί φορτισμένες σχέσεις του πρὸς τήν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Ι.Σ.Ε.Ε.) και ή επικριτική στάση του πρὸς αὐτήν, άπόρροια τῆς σχεδόν πάντοτε έπιφυλακτικῆς τοποθέτησης τῆς Συνόδου πρὸς τήν

τήν ένδειξη «α» στὸ δεύτερο κατά σειράν φύλλο με τήν ἴδια άρίθμηση. Σημειώτεον ὅτι ή μελέτη και άξιοποίηση του ύλικου του Κώδικα προϋπέθετε, ως άπαραίτητο προστάδιο, τήν άντιγραφή τουτου, λόγω του έν πολλοίς δυσανάγνωστου γραφικοῦ χαρακτήρα του Ζαννουβίου. Κατά τή διαδικασία άντιγραφῆς και για λόγους καθαρῶς πρακτικούς, έπελέγη ως τρόπος άρίθμησης ή άπόδοση ένός και μοναδικου άριθμοῦ σέ κάθε σελίδα (123 φύλλα = 123 σελίδες). Ὡς έκ τούτου οί παραπομπές πού χρησιμοποιοῦνται στήν παρούσα μελέτη έχουν ως σημείο άναφοράς τή νέα άρίθμηση πού άκολοθήθηκε κατά τήν ως άνω διαδικασία.

⁹ Πέρι τῆς προσωπικότητος και τῆς έν γενεί έκκλησιαστικῆς και ίδεολογικῆς ταυτότητος του Νικάνδρου Ζαννουβίου βλ. Θ. Μείμάρη, Ἐθνικός προσδιορισμός και αίτούμενα στὸ Ἑλλαδικὸ Κράτος (Τὰ καθ' έαυτὸν Νικάνδρου Ζαννουβίου και ή έποχή του, 1828-1888), έκδ. Α. Σταμούλη, Θεσσαλονίκη 2012.

¹⁰ Ν. Ζαννουβίου, Τὰ καθ' έαυτόν..., σ. 1, 31.

ποιότητα τῆς συγγραφικῆς παραγωγῆς τοῦ Νικάνδρου καὶ τῆς ἐμμονῆς τῆς στῆ μὴ παροχὴ (ἔγγραφης) ἔγκρισης γιὰ τὴ δημοσίευση τῶν ἔργων του¹¹. Ἐπιπλέον παρουσιάζεται, μέσα ἀπὸ ἀναφορὲς καὶ γράμματα, ἡ ἀλληλογραφία τοῦ συγγραφέα μὲ τὴ Σύνοδο, τὰ ἀρμόδια Ὑπουργεῖα καὶ τὶς Σχολὲς ὅπου ἐδίδασκε.

Προβαίνοντας σὲ μία στατιστικὴ ἀποτίμηση τῶν ἀναφορῶν-κειμένων-ἐγκυκλίων πού περικλείονται στὸ ὑπὸ ἐξέτασιν πρῶτο μέρος τοῦ Κώδικα, σημειώνουμε τὰ 40 κείμενα πού παρατίθενται αὐτούσια, μέσα ἀπὸ τὰ ὁποῖα φωτίζεται ἐπαρκῶς ἡ πορεία καὶ ἡ σταδιοδρομία τοῦ ἐξεταζόμενου προσώπου, ὡς καὶ ὁ χαρακτήρας του. Πλέον συγκεκριμένως, στὶς πρῶτες 31 σελίδες τοῦ Κώδικα παρατίθενται τὰ κάτωθι ἔγγραφα: 9 ἀναφορὲς τοῦ Ζαννουβίου πρὸς τὴν Ι.Σ.Ε.Ε.: 7 ἀναφορὲς τοῦ ἰδίου πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημόσιας Ἐκπαίδευσης (Υ.Ε.Δ.Ε.): 4 γράμματα τοῦ ὡς ἄνω Ὑπουργείου πρὸς τὸν Ζαννουβίον· 2 ἀγγελίαι τοῦ Ζαννουβίου γιὰ τὴν ἔκδοση τῶν συγγραμμάτων του· 4 ἀναφορὲς τοῦ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν (Υ.Σ.): 1 ἀναφορὰ τοῦ Υ.Σ. πρὸς τὴ Στρατιωτικὴ Σχολὴ Εὐελπίδων (Σ.Σ.Ε.): 3 συστατικὲς ἐπιστολὲς καὶ πιστοποιητικά: 1 γράμμα τοῦ Ζαννουβίου σὲ ἰδιώτη: 1 Βασιλικὸ Διάταγμα (Β.Δ.): 2 ἀναφορὲς τοῦ κρητικοῦ κληρικοῦ πρὸς τὴ Σ.Σ.Ε.: 1 γράμμα του πρὸς τὴ Θεολογικὴ Σχολή: 1 ἐγκύκλιος τοῦ Υ.Ε.Δ.Ε. πρὸς τοὺς Γυμνασιάρχες τῶν σχολείων· τὸ Ἀποφοιτήριον τοῦ Ζαννουβίου ἐκ τῆς Πρυτανείας: 1 γράμμα τῆς Ι.Σ.Ε.Ε. πρὸς τοὺς Μητροπολίτες τῆς ἐλληνικῆς ἐπικράτειας: 2 προσρήσεις τοῦ Ζαννουβίου, ὡς καὶ 2 ἄρθρα του σὲ ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς.

1. Καταγωγή καὶ οἰκογενειακὴ κατάσταση

Ὁ Ζαννουβίος γεννήθηκε τὴν 6η Δεκεμβρίου 1828 στὸ χωριὸ Ψίλες τῆς Κυδωνίας Κρήτης. Τὸ κατὰ κόσμον ὄνομά του ἦταν Νικόλαος, τὸ ὁποῖο καὶ ἔλαβε ἀπὸ τὸν παππού του (ἐκ μητρὸς). Ὁ πατέρας του, ὁ ὁποῖος ἀσκοῦσε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ὑποδηματοποιοῦ, ὀνομαζόταν Ἐμμανουὴλ Τζανουδάκης καὶ ἡ μητέρα του Μαρία Νικολάου. Ἄξια ἀναφορᾶς καὶ σχολιασμοῦ τυγχάνει ἡ πληροφορία πού διασώζεται σὲ ὑποσημείωση στὴν ἀρχὴ τοῦ Κώδικα, ὅτι ὁ Νικάνδρος μετέβαλε τὸ πατρικὸ του ἐπίθετο Τζανουδάκης «εἰς τὸ Ζαννουβίος»¹², ὅταν γιὰ δευτέρη φορὰ ἐπισκέφθηκε τὴν Ἀθήνα¹³. Ὡς λόγος τῆς ἀλλαγῆς προ-

¹¹ Περὶ τῶν σχέσεων τοῦ Νικάνδρου Ζαννουβίου μὲ τὴν Ι.Σ.Ε.Ε. βλ. Θ. Μειμάρη, *Ἐθνικὸς προσδιορισμὸς καὶ αἰτούμενα στὸ Ἑλλαδικὸ Κράτος...*, σ. 78-110, 116-122, 144-151.

¹² Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτὸν...*, σ. 1.

¹³ Δεδομένου ὅτι ἡ πρώτη ἐπίσκεψίς του στὴν Ἀθήνα πραγματοποιήθηκε τὸ 1836, ὅταν ὁ ὀκταετὴς Ζαννουβίος συνόδευσε τὸν γέροντά του Παρθένιο Φρουδάκη, ἡ δεύτερη μετάβασίς του στὸ κλεινὸν Ἄστυ συμπίπτει μὲ τὴν ὀριστικὴ του ἐγκατάσταση στὴν ἐλληνικὴ πρωτεύουσα περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου 1851, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω.

βάλλεται τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀρχική ἐκδοχή τοῦ πατρικοῦ τοῦ ἐπιθέτου ἦταν «κατὰ τὴν σλαβικήν προφορὰν τῶν κρατησάντων τῆς νήσου Ἐνετῶν»¹⁴.

Ἡ πληροφορία αὐτή, κατὰ τὴν κρίση μας, δὲν εἶναι τυχαία. Τούναντίον, ἀποτελεῖ μία πρώτη ἔνδειξη τῆς κατεύθυνσης τῆς πολιτικῆς σκέψης καὶ τῆς ιδεολογικῆς τοποθέτησης τοῦ Νικάνδρου ἔναντι τῶν Μεγάλων Δυνάμεων πού καθόριζαν τὸ πολιτικο-κοινωνικό καὶ πολιτισμικό γίνεσθαι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μία κατεύθυνση πού γίνεται ἀπολύτως ξεκάθαρη στὴ μετέπειτα ἀρθρογραφία τοῦ Ζαννουβίου στὸν ἀθηναϊκὸ τύπο τῆς ἐποχῆς¹⁵. Ἐξ ἄλλου δὲν θὰ πρέπει νὰ θεωρηθεῖ τυχαῖο τὸ γεγονός πῶς ὁ Νίκανδρος, στὴν προσπάθειά του νὰ ἀποτινάξει ἀπὸ τὸ πατρικό του ἐπίθετο ὅποιαδήποτε, κατ' αὐτόν, σλαβική ἐπιρροή, ἀνέλαβε τὴ σχετικὴ πρωτοβουλία εὐρισκόμενος στὴν Ἀθήνα, πού εἶχε διαρκῶς τὰ ὄμματά της στραμμένα κυρίως πρὸς τὴ Δύση. Μία κίνηση πού δηλώνει, τοιουτοτρόπως, καὶ τὴν ἀποστροφή του πρὸς ὁ,τιδήποτε προερχόταν ἀπὸ τὴ Ρωσία.

Ἡ δύσκολη καὶ μεστὴ περιπετειῶν οἰκογενειακὴ ζωὴ τοῦ Νικάνδρου, ἀπόρροια κυρίως τῶν πολιτικῶν περιπετειῶν τῆς Κρήτης πού τελοῦσε ὑπὸ ὀθωμανικὴ κυριαρχία¹⁶, χρήζει ἰδιαίτερης ἀναφορᾶς, καθότι, πιστεύουμε, ἐπέδρασε καταλυτικὰ στὴν ἀνάπτυξη τοῦ χαρακτήρα του καὶ τῆς προσωπικότητάς του. Ὦντας ὀλιγοήμερον βρέφος ὁ Νίκανδρος, ἀναγκάσθηκε νὰ στερηθεῖ τὴ φροντίδα καὶ τὴ μέριμνα τῶν γονέων του, καθὼς ἀμφότεροι αἰχμαλωτίσθηκαν στὴ συνέχεια ἀπὸ τὶς ὀθωμανικὲς ἀρχὲς τῆς γενέτειράς του. Ἄν καὶ δὲν ὑπάρχει ὅποιαδήποτε ἀναφορὰ στὸν Κώδικα γιὰ τοὺς λόγους πού συνετέλεσαν, ὥστε οἱ γονεῖς τοῦ Νικάνδρου νὰ συλληφθοῦν αἰχμάλωτοι, ἴσως οἱ αἰχμαλωτισθέντες μετεῖχαν σὲ κάποια ἐπαναστατικὴ δράση ἔναντι τῶν Ὀθωμανῶν¹⁷, ἡ ὁποία καὶ προκάλεσε τὴ σύλληψή τους. Καὶ μάλιστα σὲ μία ἐποχὴ ὅπου οἱ ἐλπίδες τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου γιὰ ἐπίτευξη τοῦ στόχου τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας εἶχαν ἐνθαρρυνθεῖ, λόγω καὶ τῆς κήρυξης, κατὰ τὴν 26ῆ Ἀπριλίου τοῦ ἴδιου ἔτους (1828), τοῦ πολέμου ἀπὸ πλευρᾶς τῆς Ρωσικῆς Αὐτο-

¹⁴ Ὁ.π..

¹⁵ Περὶ τῆς τοποθετήσεως τοῦ Νικάνδρου Ζαννουβίου ἔναντι τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, βλ. Θ. Μείμαρη, *Ἐθνικὸς προσδιορισμὸς καὶ αἰτούμενα στὸ Ἑλλαδικὸ Κράτος...*, σ. 283-297.

¹⁶ Ἡ ὀθωμανικὴ κατοχὴ τῆς Κρήτης διήρκεσε πέραν τῶν 200 ἐτῶν, ἀπὸ τὸ 1669 μέχρι τὸ 1897. Ἡ Κρήτη κατὰ τὸν 19ο αἰ. κατέστη πεδίο ἐξαιρετικὰ βίαιων ἀπελευθερωτικῶν ξεσηκωμῶν, μὲ κυριότερες τὶς ἐπαναστάσεις τοῦ 1866-1869 καὶ τοῦ 1897-1898. Βλ. Θ. Δετοράκη, *Ἱστορία τῆς Κρήτης*, Ἡράκλειο 1990, σ. 271-398.

¹⁷ Στὶς ἀρχὲς Αὐγούστου 1828 καὶ ἐφεξῆς, οἱ ἐπαναστατημένοι κάτοικοι τῆς Δυτικῆς Κρήτης, καὶ πῶς συγκεκριμένα τοῦ Ἀποκόρωνα καὶ τῆς Κυδωνίας, ἐξαπέλυσαν ἐπιθέσεις ἔναντι τῶν ὀθωμανῶν κατακτητῶν, τοὺς ὁποίους «καὶ κατέκλεισαν εἰς τὰ δύο φρουρία Χανίων καὶ Ρεθύμνης, καὶ ἐξανεστάτωσαν ὅλας τὰς ἐπαρχίας μέχρι τῆς Ἰδης». Περισσότερα βλ. Ἐ. Ἀλλαμανῆ, «Ὁ Ἀγώνας στὴν Κρήτη», στὴν *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*, τ. IB', Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, 2000, σ. 511. Γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση σὲ σχέση πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴ πραγματικότητα τοῦ 19ου αἰῶνα βλ. Π. Καρολίδου, *Ἡ Εὐρώπη κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα*, ἐκδ. Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, Ἀθήνα 1900, σ. 41-44.

κρατορίας έναντιον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, σὲ ὑποστηρίξει τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνα γιὰ ἀνεξαρτησία¹⁸.

Τὴν ἀνατροφή τοῦ Νικάνδρου, ἐπὶ δύο συναπτὰ ἔτη, ἀνέλαβε ἡ μεγαλύτερη ἀδελφή του Κυριακή, μέχρι ποῦ ὁ πατέρας τοῦ Ζαννουβίου, διὰ καταβολῆς «βαρέων λύτρων»¹⁹, κατόρθωσε νὰ ἀπελευθερώσει καὶ τὴ μητέρα του. Τὸ 1831 ἡ οἰκογένειά του μετοικεῖ ἀπὸ τὴν ὑπαιθρο στὴν πόλη τῶν Χανίων καὶ ὁ Ζαννουβίος παραδίδεται στὸν διδάσκαλο τῆς ἀλλοδιδακτικῆς²⁰ Μανουὴλ Φραγκιαδῆ, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε γι' αὐτὸν ὁ πρῶτος δάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1831-1836. Τὸ ἴδιο ἔτος καὶ σὲ ἡλικία ὀκτῶ ἐτῶν εἰσηλθε στὸ ἱστορικὸ μοναστήρι τῆς Γωνιάς²¹ ὑπὸ τὴν καθοδήγηση τοῦ γέροντα Παρθενίου Φρουδάκη²². Ἡ παραμονή, ὡστόσο, τοῦ Νικάνδρου ὑπὸ τὴ σκέπη καὶ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ πνευματικοῦ του πατέρα δὲν διήρκησε περισσότερο ἀπὸ πέντε ἔτη, λόγῳ τῆς ἐμπλοκῆς τοῦ Παρθενίου στὰ ἐπαναστατικὰ δρώμενα τῆς ἐποχῆς, γεγονὸς ποῦ ὀδήγησε στὴ μετάβασή του στὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ σώσει τὴ

¹⁸ Ἄρθρον τοῦ Κ. Αὐγητίδη (καθηγητοῦ Ἱστορίας) στὴν ἔνθετη ἔκδοση «7 μέρες μαζί» τῆς ἐφημερίδας *Ριζοσπάστης* τῆς 10ης Ἀπριλίου 2005, με τίτλο «Οἱ ρωσοτουρκικοὶ πόλεμοι καὶ ἡ ἐπίδρασί τους στὸν ἀγῶνα ἀνεξαρτησίας τοῦ λαοῦ μας», σ. 12.

¹⁹ Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτὸν...*, ὁ.π..

²⁰ Ἡ ἀλληλοδιδακτικὴ μέθοδος, σύλληψη τοῦ ἀγγλοῦ Joseph Lancaster στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ 19ου αἰῶνα, στηριζόταν σὲ μία «άλυσίδα διδασκαλίας», ὅπου ὁ δάσκαλος δίδασκε μόνο τοὺς πιὸ προχωρημένους, «τοὺς πρωτόσχολους», οἱ ὁποῖοι κατόπιν μετέφεραν τὶς γνώσεις τους στοὺς μικρότερους συμμαθητές τους. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, ὅπου χρησιμοποιοῦντο γιὰ τὴ μαζικὴ «ἠθικοποίηση» τῶν βιομηχανικῶν ἐργατικῶν τάξεων, ἡ μέθοδος χρησιμοποιοῦντο εὐρύτερα καὶ στὴ Γαλλία με σκοπὸ τὸν ἐθισμὸ τοῦ πολίτη στὰ ἀστικά δημοκρατικὰ ἰδεώδη. Στὴν Ἑλλάδα ὑποστηρικτές τῆς ὑπῆρξαν οἱ Κωνσταντίνος Κούμας καὶ Ἀδαμάντιος Κοραῖς. Ἡ εἰσαγωγή τῆς στὰ κοινὰ σχολεῖα τῶν τουρκοκρατούμενων περιοχῶν θὰ γίνῃ πράξη χάρις εἰς τὸν Γεώργιο Κλεόβουλο. Τὸ 1820 ἡ νέα μέθοδος θὰ εἰσαχθεῖ καὶ στὰ σχολεῖα τῶν Ἰονίων Νήσων. Τὸ ἴδιο ἔτος, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο θὰ ἀπαγορεύσει τὴν εἰσαγωγή τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς στὰ σχολεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ πρῶτο ἀλληλοδιδακτικὸ σχολεῖο ποῦ ἰδρύθηκε στὴ μετέπειτα ἐλευθερὴ Ἑλλάδα ὑπῆρξε ἐκεῖνο τῆς Μάνης, ἔχοντας ὡς ἰδρυτὴ τὸν Χριστόφορο Περραιβό. Κατὰ τὴ διάρκειά του Ἀγῶνα τῆς Ἀνεξαρτησίας, ἡ ἀλληλοδιδακτικὴ ὑπῆρξε «μία πρόσφορη λύση στὸ ζεκίνημα τῶν ἀγωνιστῶν ἐκ τοῦ μηδενός». Ἡ συνταγματικὴ κατοχύρωση τῆς νέας μεθόδου θὰ λάβῃ χώρα κατὰ τὶς ἐργασίες τῆς Β' Ἐθνοσυνέλευσης στὸ Ἄστρος. Ἡ ἀμφισβήτησή της ἐν Ἑλλάδι θὰ ξεκινήσει με τοὺς Βαυαρούς, καὶ ὡς λύση θὰ ἐπιχειρηθεῖ μία προσπάθεια συγκερασμοῦ τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς με τὴ συνδιδασκτικὴ. Περισσότερα βλ. Α. Παπαδάκη, *Ἡ ἀλληλοδιδακτικὴ μέθοδος διδασκαλίας στὴν Ἑλλάδα τοῦ 19ου αἰῶνα*, ἐκδ. Δωδώνη, Ἀθήνα-Γιάννινα 1992. Περὶ τοῦ Ἀλληλοδιδακτικοῦ Διδακτηρίου στὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα, βλ. Ἡ. Ματσαγγούρα, *Θεωρία καὶ Πράξις τῆς Διδασκαλίας, Ἡ Σχολικὴ Τάξη, Χῶρος-ὁμάδα-πειθαρχία-μέθοδος*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2005, σ. 75-78. Γιὰ τὴν ἱστορία τῆς ἴδρυσης τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν σχολείων στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο, βλ. τὸ ἄρθρο τοῦ Γ. Τζαρτζᾶ με τίτλο «Τὸ Ἀλληλοδιδακτικὸ Σχολεῖο στὴν ὑπηρεσία τῆς πειθαρχημένης κοινωῆς», <<http://www.alfavita.gr/artheta/art8325c.php>>, πρόσβαση 8 Ὀκτωβρίου, 2010. Στὴν Κρήτη, τὴν περίοδο τῆς αἰγυπτιακῆς (1830-1840) ἐπετράπη ἡ ἴδρυση καὶ σύσταση ἀλληλοδιδακτικῶν σχολείων σὲ διάφορες περιοχές τῆς νήσου. Τὰ πλέον σημαντικὰ ὑπῆρξαν ἐκεῖνα τῆς Μονῆς Ἀρσανίου (1834) καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴν ἐπαρχία Ἁγίου Βασιλείου, στὸν νομὸ Ρεθύμνης. Θ. Δετοράκη, *Ἱστορία τῆς Κρήτης*, σ. 406-409.

²¹ Γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Ἱ. Μονῆς Γωνίας βλ. ἐνδεικτικῶς α) Α. Λελεδάκη (ἐπισκόπου Κισιάμου), «Περὶ τῆς μονῆς τῆς Ὑ.Δ. ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Κυρίας Ὀδηγητρίας τῆς ἐπικαλουμένης Γωνιάς», στὴν *Χριστιανικὴ Κρήτη*, Β', 1913, σ. 3-53, β) Σ. Βογιατζάκη, *Σημειώματα ἐκ τῆς ἱερᾶς μονῆς Γωνιάς*, Χανιά 1931, γ) Ν. Τωμαδάκη, «Γωνιάς Μονή», στὴ *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τ. Δ', Ἀθήνα 1964, σ. 866-868 καὶ δ) «Ἱερὰ Μονὴ Γωνιάς (Κοιμήσεως Θεοτόκου)», <<http://www.imks.gr/artman2/publish/mones/gonia.shtml>>, πρόσβαση 10 Σεπτεμβρίου, 2004.

²² Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτὸν...*, ὁ.π..

²³ Σὲ ἐπικῆδειο ἄρθρο του γιὰ τὸν Παρθένιο ὁ Ζαννουβίος δίνει κάποιες σύντομες πληροφορίες γιὰ τὴν ἐπαναστατικὴ δράση τοῦ γέροντός του: «Μόλις δ' ἔτος παρήλθε καὶ ὁ Ἡρωικὸς λαὸς τῆς Κρήτης τὰ ὄπλα πάλιν δραξάμε-

ζωή του²³.

Παρά ταῦτα, ἡ πνευματικὴ σχέση μεταξύ Παρθενίου καὶ Νικάνδρου καὶ ὁ θαυμασμός πού ὁ τελευταῖος ἔτρεφε γιὰ τὸν γέροντά του δύναται νὰ ἀνιχνευθεῖ μέσα ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τοῦ ἐπικήδειου ἄρθρου τοῦ Νικάνδρου στὴν ἐφημερίδα «Ἀθηνα» μὲ τίτλο «Ἀποθανὼν δίκαιος ἔλειπε μετὰ μέλλον» (Παροιμ. ΙΑ', 4)²⁴. Ὁ Ζαννούβιος θὰ ἐξάρει τὴν προσωπικότητα τοῦ Παρθενίου, τονίζοντας τὴ φιλοπατρία του πού ἐκδηλωνόταν μὲ πράξεις πατριωτικοῦ ἡρωισμοῦ καὶ συγκακουχίας μὲ τοὺς συντοπίτες του, τὴ φιλομάθεια πού ἐπέδειξε κατὰ τὴν παρακολούθηση τῶν μαθημάτων στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὑποχρεωτικῆς αὐτοεξορίας του ἀπὸ τὴ γενέτειρά του, καὶ τὴ μέριμνά του γιὰ τὴν μόρφωση τῶν παιδῶν τῆς περιοχῆς διὰ τῆς προσκλήσεως τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν Ἀρχιμανδρίτου Καλλίνικου Σταματιάδη γιὰ νὰ διδάξει. Εἶναι δὲ ἄκρως περιγραφικὸς ὁ τρόπος πού ὁ Νίκανδρος ἐπιχειρεῖ νὰ σκιαγραφήσει τὸν χαρακτήρα τοῦ γεροντός του, λέγοντας, μεταξύ ἄλλων, ὅτι «μόνοι οἱ γευθέντες τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἀθανάτου τροφῆς δύνανται νὰ θαυμάσωσι τὸν νοῦν καὶ τὸ κριτικὸν τοῦ ἀνδρός· τὸ ἰλαρὸν τοῦ βλέμματος αὐτοῦ, τὸ συμπαθητικὸν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ ἡ εὐφράδεια τῆς ἀπαγγελίας αὐτοῦ προσείλκυσε περὶ ἑαυτὸν πλῆθος ἀκροατῶν ἀφηγουμένου πολλῶν καὶ ποικίλων μαθημάτων, ὥστε ἐνόμιζέ τις ἀγνοῶν τὸν ἄνδρα πολυμαθέστατον εἶναι καὶ πανεπιστήμονα»²⁵.

Τὴν ἴδια περίοδο, καὶ μάλιστα πρὶν ἀπὸ τὸ 1841, ὁ Νίκανδρος, καὶ ἐνῶ συνόδευε τὸν γέροντά του στὴν Ἀθήνα, θὰ μείνει ὀρφανὸς ἀπὸ πατέρα, γεγονός πού συνετέλεσε στὴν ἀπώλεια μέρους τῆς οἰκογενειακῆς του παρουσίας ἐξ αἰτίας τῆς ἀρπακτικῆς διάθεσης πού, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος, ἐπέδειξαν οἱ τοκογλύφοι τῆς γενέτειράς του, ἐκμεταλλεζόμενοι τὴ δύσκολη γι' αὐτὸν οἰκογενειακὴ κατάσταση.

Ἡ νέα πραγματικότητα, μετὰ τὴν ἀπώλεια τοῦ πατέρα του, ἀναγκάζει τὸν Ζαννούβιο νὰ ἐγκαταλείψει τὸ μοναστήρι καὶ νὰ ἐπιστρέψει στὴν πατρικὴ του ἐστία, στὴν ὑπαιθρο, γιὰ νὰ στηρίξει τὴν οἰκογένειά του. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πατρικὴ του ἐστία πιέζεται ἐσωτερικὰ νὰ ἀπέλθει γιὰ νὰ βρεθεῖ καὶ πάλι στὴν πόλη. Ὁ λόγος τῆς νέας μετακινήσεώς του δὲν εἶναι ἐξωτερικός, ἀπόρροια, ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο, τῶν δύσκολων οἰκογενειακῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν πού ἐβίωνε. Ὁ ἴδιος, ἐν εἴδει ἐξομολογήσεως, παραδέχεται ὅτι «μὴ δυ-

νος (1841) διεμαρτυρήθη κατὰ τοῦ τυράννου πρὸς τὰς Συμμάχους δυνάμεις τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ ἐξαιτούμενος, τοῦ Παρθενίου πάλιν ἡ κεφαλὴ ἐξητήθη παρὰ τοῦ Δυναστού Μουσταφᾶ ἀλλὰ διαφυγὼν διεσώθη εἰς τὴν Μητέρα Ἑλλάδα». Ὁ.π., σ. 39-40. Ἡ ὡς ἄνω πληροφορία ἀποτελεῖ ἰκανὴ ἔνδειξη γιὰ τὴν ἐπαναστατικὴ δράση πού ὁ Παρθένιος ἀνέπτυξε κατὰ τὴν ὡς ἄνω περίοδο, οὕτως ὥστε νὰ ἀπαιτεῖται παρὰ τῶν κατακτητῶν ἡ φυσικὴ ἐξόντωσή του, ἐν εἴδει ἀντιποίνων γιὰ τὶς ἐνοπλες κινήσεις τῶν ὑπόδουλων Κρητικῶν.

²⁴ Ὁ.π. Σημειώτεον ὅτι τὸ ἐν λόγῳ ἄρθρο δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐντοπισθεῖ στὴν ἐφημερίδα «Ἀθηνα».

²⁵ Ὁ.π., σ. 40.

²⁶ Ὁ.π., σ. 2.

νάμενος νὰ ζῶ ἐν ἐρημίᾳ ἀνθρώπων μετέβην εἰς τὴν πόλιν Κυδωνίαν»²⁶. Ἡ δὴλωσή του αὐτὴ ρίχνει φῶς στὸν ἐσωτερικὸ κόσμον καὶ χαρακτῆρα τοῦ Νικάνδρου: ἡ διάθεση φυγῆς καὶ ἀλλαγῆς τόπου καὶ ἀντικειμένου ἐνασχόλησης, πού πρωτοεμφανίζεται τόσο ἔκδηλα μόλις στὰ 14 του χρόνια, θὰ τὸν συντροφεύει σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ, ὅπως θὰ δείξει ὁ βίος του, ὡς μία ἀκαταμάχητη, χαρακτηριστικῆς ὑφῆς τάση ἀποδράσεως ἀπὸ τὶς δύσκολες καταστάσεις πού ἀντιμετώπιζε σὲ διάφορες περιόδους τῆς ζωῆς του.

Ἐρχόμενος στὰ Χανιά ὁ Ζαννούβιος, ἀναγκάζεται ἀπὸ τὴν ἡλικία τῶν 14 ἐτῶν νὰ ἀναζητήσῃ ἐργασία ὡς γραφεὺς τοῦ ἐκ Χίου ὀρμώμενου Κωνσταντίνου Σπανοῦδη, ἐμπόρου στὸ ἐπάγγελμα, ὑπηρεσία τὴν ὁποία καὶ ἐξήσκησε ἐπὶ τρία ἔτη. Τὰ κτυπήματα τῆς μοίρας, παρὰ ταῦτα, δὲν σταμάτησαν νὰ κρούουν τὴ θύρα τοῦ Νικάνδρου. Μετὰ τὴν ἀροδο ἐνὸς ἔτους, τὸ 1843, θὰ μείνει ὀρφανὸς καὶ ἀπὸ μητέρα (χωρὶς νὰ ἀναφέρει τοὺς λόγους τῆς ἐκδημίας), γεγονὸς τὸ ὁποῖον, ὅπως ὁ ἴδιος παραδέχεται, τοῦ προξένησε «λύπην ἀπαραμύθητον»²⁷. Τοιοῦτοτρόπως, ὁ δεκαπεντάχρονος Νικάνδρος εὐρέθη ὄχι μόνον στερημένος τῆς φυσικῆς παρουσίας καὶ τῶν δύο γονέων του, ἀλλὰ καὶ ὑπεύθυνος, ὡς ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τῆς οἰκογένειας μαζὶ μὲ τὴ μεγαλύτερη ἀδελφή του, γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν ἀνηλίκων ἀδελφῶν του, Μανουῆλ καὶ Ἄντωνούσας²⁸. Ἐκ τῆς πληροφορίας ταύτης συνάγεται ὅτι ἡ οἰκογένειά του ἦταν ἐξαμελῆς καὶ πολύτεκνη, ἀριθμοῦσα δύο υἱοὺς καὶ δύο θυγατέρες.

Ἡ κατὰ τακτὰ χρονικὰ διαστήματα ἀκατανίκητη τάση ἀλλαγῆς τόπου καὶ τομέα ἐνασχόλησης δὲν θὰ ἀργήσῃ νὰ ἐμφανιστεῖ καὶ πάλι. Μόλις τρία ἔτη μετὰ τὴν κάθοδό του στὰ Χανιά, ὁ Ζαννούβιος θὰ νοσταλγήσῃ τὴ Μονὴ Γωνιάς, ἀπὸ τὴν ὁποία γιὰ συγκυριακοὺς λόγους ἀποχώρησε, καὶ θὰ ἐπιστρέψῃ σ' αὐτὴν μὲ σκοπὸ νὰ σπουδάσῃ στὸ Σχολαρχεῖο. Πιθανόν, ὁ βαθύτερος λόγος πού ὀδήγησε τὰ βήματα τοῦ Νικάνδρου ἐκ νέου στὴ Μονὴ δὲν ἦταν τόσο ἡ ἐπιθυμία του νὰ ἀσπασθεῖ τὸ μοναχικὸ σχῆμα καὶ νὰ ἐγκαταβιῶσῃ σὲ ἕνα κλειστὸ μοναστικὸ περιβάλλον, ἀλλὰ ὁ πόθος του νὰ σπουδάσῃ καὶ νὰ καταρτισθεῖ ἔτι περαιτέρω. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν ὁμολογία του ὅτι «ἀπεφάσισα πάλιν παιδείας ὀρεγόμενος νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν Μονὴν ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει νὰ ἀκούσω τῶν μαθημάτων τοῦ Σχολαρχείου ἐν τῇ πόλει Κυδωνία»²⁹.

Τὴν ἐπιθυμία τοῦ Νικάνδρου γιὰ σπουδὲς συντηροῦσε καὶ ἐνδυνάμωνε μιὰ ἔμφυτη ἐσωτερικὴ παρόρμηση πού τὸν ἀκολουθοῦσε, ὅπως θὰ φανεῖ κατωτέρω, σὲ ὅλη τὴ διάρκειά τῆς ζωῆς του. Παρὰ τὶς συχνὲς ἀντιφάσεις τοῦ εὐμετάβλητου ἐσωτερικοῦ τοῦ κόσμου, ὁ Ζαννούβιος οὐδέποτε ἀπέστη ἀπὸ τὸν

²⁷ Ὁ.π..

²⁸ Ἡ ἀδελφὴ του Ἄντωνούσα εἶχε μία κόρη πού ὀνομαζόταν Στυλιανή, ὅπως μᾶς διασώζει ὁ Ζαννούβιος στὸν Κώδικα Αὐτοβιογραφίας του στὴν σ. 21.

²⁹ Ὁ.π., σ. 2.

στόχο για την απόκτηση τελειότερας μορφώσεως, γεγονός που κατέστη πραγματικότητα και διευκολύνθηκε τὰ μάλα μετά την εἴσοδό του στις τάξεις τῶν κληρικῶν τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.

2. Ἡ ἱερατική σταδιοδρομία

Ὁ Νίκανδρος, διάγων τὸ 19ο ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ὄντας δευτεροετῆς σπουδαστῆς τοῦ Σχολαρχείου, εἰσήλθε στις τάξεις τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, χειροτονηθεὶς διάκονος ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Κυδωνίας καὶ Κισάμου³⁰ Καλλίστου³¹ τὴν 7η Αὐγούστου 1847. Προκαλεῖ, ὡστόσο, ἐντύπωση τὸ γεγονός ὅτι ὁ Νίκανδρος δὲν κάνει λόγο στὸν Κώδικά του γιὰ μοναχικὴ κουρά, παρὰ μόνο ὁμολογεῖ μὲ παρρησία ὅτι ἡ εἰς διάκονον χειροτονία του «ἐπεβλήθη μοι παρὰ τῆς Μονῆς»³².

Ὁ Νίκανδρος ἀναφέρεται στὴν ἐπάνοδό του στὴ Μονὴ Γωνιάς μετὰ τὴν ὀλοκλήρωση τῶν σπουδῶν του στὸ Σχολαρχεῖο τῆς Κυδωνίας κατὰ τὰ ἕξ ἀρχῆς συμπεφωνημένα πρὸ τῆς εἰσόδου του σ' αὐτήν, ἀλλὰ καὶ σὲ γεγονότα πού σχετίζονται μὲ τὴ συμπεριφορὰ τῆς ἐν λόγω ἀδελφότητας πρὸς τὸ πρόσωπό του. Ἡ ἀποσιώπηση τοῦ γεγονότος τῆς μοναχικῆς του κουρᾶς πρέπει νὰ συσχετισθεῖ, μᾶλλον, πρὸς τὴ γενικότερη τοποθέτησή του ἔναντι τοῦ μοναστικοῦ ιδεώδους³³. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὑπάρχει μία πρώτη ἰσχυρὴ ἔνδειξη πού δηλώνει, ἐμμέσως πλὴν σαφῶς, τὴν ἐπιφυλακτικὴ στάση του ἔναντι τοῦ μοναχισμοῦ, θεωρώντας τὴ μετονομασία τῶν μοναχῶν, διὰ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ βαπτιστικοῦ ὀνόματός των

³⁰ Ὡς γνωστὸν οἱ ἐπισκοπὲς Κυδωνίας καὶ Κισάμου, ἂν καὶ ὁμορες, ἀποτελοῦν δύο ξεχωριστὲς καὶ ἰδιοσύστατες ἐπισκοπὲς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης. Ἀπὸ τὸ 1645 μὲ τὴν ἐγκατάσταση στὴν ἀγωνιζόμενη Κρήτη τοῦ ὀρθόδοξου μητροπολίτη Νεοφύτου Πατελλάρου ἀνασυστάθηκε καὶ ἡ ἐπισκοπὴ Κισάμου, ἡ ὁποία καὶ διατηρήθηκε σὲ ὅλη τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας μὲ ἐξάιρεση τοὺς χρόνους 1831-1860, ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς ἐπανάστασης, ὅποτε καὶ ἐνώθηκε μὲ τὴν ἐπισκοπὴ Κυδωνίας, ἐξ οὗ καὶ ὁ τίτλος «ὁ Κυδωνίας καὶ Κισάμου». Περισσότερα στὸ ἄρθρο «Σύντομο ἱστορικὸ τῆς Μητρόπολης», <<http://www.imks.gr/artman2/publish/mitropolis/istoriko.shtml>>, πρόσβαση 10 Σεπτεμβρίου, 2004. Ἡ διαίρεση τῆς ὡς ἄνω ἐπισκοπῆς σὲ δύο ἐκκλησιαστικὲς ἐπαρχίες διὰ τῆς ἀνασυστάσεως τῆς Ἐπισκοπῆς Κισάμου καὶ Σελίνου ἔλαβε χώρα τὸ 1860 μὲ πρωτοβουλία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου, ὁ ὁποῖος, διὰ σεπτοῦ Πατριαρχικοῦ Γράμματος ἀπὸ 25ης Φεβρουαρίου 1860, ἀνακοίνωνε στὸν Κρήτης Διονύσιο τὴν ὡς ἄνω ἀπόφαση τῆς Ἐκκλησίας «εἰς κατάπαυσιν καὶ ἐξάλειψιν τοῦ ὀλεθρίου μιάσματος τοῦ προσηλυτισμοῦ». Ν. Τωμαδάκη, *Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης ἐπὶ Τουρκοκρατίας (1645-1898)*, τ. Α', ἐκδ. Μυρτίδη, Ἀθήνα 1974, σ. 416-425.

³¹ Πρόκειται γιὰ τὸν Κάλιστο τὸν Ἱερομνήμονα, ὁ ὁποῖος διεδράματισε σημαντικὸ ρόλο στὸν μεγάλο δεκαετῆ ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Κρήτης στὸ β' μισό τοῦ 19ου αἰῶνα. Περισσότερα στὸ ἄρθρο «Ἐπισκοπὴ Κισάμου καὶ Σελίνου», <<http://clubs.pathfinder.gr/kissamoslive/1069275>>, πρόσβαση 1 Ὀκτωβρίου, 2009.

³² Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτόν...*, σ. 2. Τὸ ζήτημα πού τίθεται σὲ σχέση μὲ τὰ συμπεράσματα πού πρέπει νὰ ἐξαχθοῦν εἶναι σὲ ποιά ἡλικία ὁ Νίκανδρος προβαίνει στὴν ἐν λόγω δήλωση. Τοῦτο δὲν μπορεῖ νὰ ἐξακριβωθεῖ, δεδομένου ὅτι ὁ χρόνος συγγραφῆς τοῦ Κώδικα τυγχάνει ἀπροσδιόριστος. Σὲ γενικὲς γραμμὲς θὰ μπορούσε νὰ ὑποστηριχθεῖ ἡ ἀποψη ὅτι ἡ ἐν λόγω ρήση τοῦ Νικάνδρου κατεγράφη στὸν Κώδικα ὅταν ὁ συγγραφέας του εὐρίσκετο σὲ νεανικὴ σχετικὰ ἡλικία. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ περὶ οὗ ὁ λόγος πληροφορία διασώζεται μόλις στὴ δευτέρα σελίδα τοῦ Κώδικα, ὁ ὁποῖος φέρει ὡς χρονολογία συγγραφῆς τὸ 1861.

³³ Περὶ τῆς τοποθετήσεως τοῦ Νικάνδρου Ζαννουβίου ἔναντι τοῦ μοναχισμοῦ, βλ. Θ. Μεϊμάρη, *Ἐθνικὸς προσδιορισμὸς καὶ αἰτούμενα στὸ Ἑλλαδικὸ Κράτος...*, σ. 386-393.

σέ ἕτερον, τὸ ἐκκλησιαστικόν, κατὰ τὴ μοναχικὴ κουρὰ ὡς «ἔργον τῶν Φαρισαίων»³⁴. Σὲ συνδυασμό, μάλιστα, πρὸς τὴν παραπάνω ὁμολογία του, ὅτι δηλαδὴ τοῦ ἐπιβλήθηκε ὁ ζυγὸς τῆς χειροτονίας, τὸ πιθανότερο εἶναι ὁ Ζαννούβιος, εὐρισκόμενος σὲ πολὺ νεαρὰ ἡλικία καὶ σὲ δύσκολη οἰκονομικὴ καὶ οἰκογενειακὴ κατάστασι³⁵, νὰ ὀδηγήθηκε στὴν ἀπόφασί του νὰ χειροτονηθεῖ μὲ κάποια ἀμφιταλάντευση.

Βεβαίως καὶ δὲν θὰ πρέπει νὰ διαλάθει τῆς προσοχῆς μας καὶ μία ἄλλη ἐξίσου σημαντικὴ παράμετρος, πού ἐνδεχομένως ἔπαιξε ἀποφασιστικὸ ρόλο στὴν ἔνταξη τοῦ Νικάνδρου στὸ κληρικὸ δυναμικὸ τῆς Ἐκκλησίας: τὸ γεγονὸς, δηλαδὴ, ὅτι ὁ ἐκκλησιαστικὸς στίβος ἀνέκαθεν ἀποτελοῦσε μία πρῶτης τάξεως εὐκαιρία γιὰ τὶς νέες ἀγροτοποιμενικὲς δυνάμεις τῆς ἐποχῆς νὰ ἀναδειχθοῦν, ἐντασόμενες ἐνεργὰ στὸ κοινωνικο-πολιτικὸ γίνεσθαι τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας.

Ἡ ὑπηρεσία του ὡς διακόνου στὴν Κρήτη συνδέεται μὲ τὸ πέρασμά του ἀπὸ τὸν ἱστορικὸ ἐνοριακὸ Ναὸ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων³⁶ Χανίων, ὅπου καὶ ἐφημέρευσε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1847 καὶ 1849, ὅταν καὶ ἀποφάσισε νὰ ἐπιστρέψει στὴ Μονὴ Γωνιάς. Ἐνδιαφέρουσα τυγχάνει ἡ τοποθέτηση τοῦ Νικάνδρου γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τῶν συμμοναστῶν του πρὸς τὸ πρόσωπό του, γεγονὸς πού πολὺ γρήγορα θὰ τὸν ὀδηγήσει στὴν ἀπόφαση νὰ ἐγκαταλείψει τὸ Μοναστήρι του. Ὁ νεαρὸς κληρικὸς αἰσθανόταν πληγωμένος ἀπὸ τοὺς γογγυσμοὺς τῶν μελῶν τῆς μοναστικῆς ἀδελφότητος, τοὺς ὁποίους θὰ χαρακτηρίσει μὲ ἰδιαιτέρως βαριεὲς ἐκφράσεις ὡς «ἀσπόνδους ἐχθροὺς τῆς Παιδείας»³⁷ καὶ «ἀνθρωπομόρφους τίγρεις»³⁸, καὶ θὰ ἀναζητήσει καταφύγιο στὸν χῶρο τῆς ἐκπαίδευσης, ἀφοῦ κατορθώσει, μὲ τὴ συνδρομὴ τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπανελθόντος ἐξ Ἀθηνῶν γέροντός του Παρθενίου, νὰ διορισθεῖ διδάσκαλος στὸ χωριὸ Σπη-

³⁴ Ν. Ζαννούβιου, *Τὰ καθ' ἑαυτὸν...*, ὁ.π..

³⁵ Γιὰ νὰ ἀντεπεξέλθει στὶς αὐξημένες οἰκονομικὲς ὑποχρεώσεις του ὡς προστάτου τῶν ἀνήλικων ἀδελφῶν του, ὁ Ζαννούβιος, ἤδη ἀπὸ τὸ 1845, ἀναγκάστηκε νὰ πούλησει τὸ μέρος τῆς πατρικῆς περιουσίας πού τοῦ ἀναλογοῦσε στὸν ἐξάδελφό του Ἀνδρέα Καραγιαννάκη.

³⁶ Κατὰ σύμπτωση, στὸν Ναὸ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος ὁ Κυδωνίας καὶ Κισάμου Κάλλιστος, ὁ ὅποιος μετέπειτα, ὅπως εἶδαμε, χειροτόνησε καὶ τὸν Ζαννούβιο εἰς διάκονον. Μάλιστα, ἐπάνω στὴν ἀγία Τράπεζα τοῦ ἐν λόγῳ Ναοῦ ὁ ἐπίσκοπος Κάλλιστος ἄφησε τὴν τελευταία του πνοή, ἀρνούμενος νὰ υπογράψει ἐνώπιον τῶν Ὁθωμανῶν τὴν καταδίκη τῶν χριστιανῶν ἐπανάστατῶν τῆς περιοχῆς. Περισσότερα στὸ ἄρθρο «Ἅγιοι Ἀναργυροί», <http://2dim-chanion.chan.sch.gr/ag_anargyroi.htm>, πρόσβαση 1 Ὀκτωβρίου, 2009. Γιὰ τὸν ναὸ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, βλ. ἐπίσης Γ. Τσιβᾶ, *Χανιά (1252-1940)*, Ἀθήνα 1990, σ. 94. Σὲ ἄρθρο του στὴν ἐφημερίδα «Ἐλπίς» μὲ ἡμερομηνία 3ῆ Ἰουλίου 1857, ὁ Ζαννούβιος, ἀναφερόμενος στὴν αἰμοσταγὴ συμπεριφορὰ τοῦ χρηματίσαντος Διοικητοῦ Κρήτης Βελή Μουσταφᾶ Πασᾶ, θὰ ἀναφερθεῖ στὴ βεβήλωση πού ὑπέστη ὁ ἐν λόγῳ ἱστορικὸς ναὸς μὲ ἀπόφαση τοῦ ὀθωμανοῦ Διοικητῆ, ἐξ αιτίας τῶν θρησκευτικῶν διαφορῶν πού ἀνεφύησαν κατὰ τὴν περίοδο ἐκείνη στὰ Χανιά. Τὸ ὡς ἄνω ἄρθρο δὲν εὐρέθη στὴν ἐφημερίδα, ὑπάρχει ὁμως ἀποτεθησαυρισμένον στὸν ὑπὸ ἐξέτασιν Κώδικα. Ν. Ζαννούβιου, *Τὰ καθ' ἑαυτὸν...*, σ. 35.

³⁷ Ὁ.π., σ. 3. Οἱ γογγυσοὶ τῆς ἀδελφότητος, κατὰ τὸν συντάκτη τοῦ Κώδικα, ἀφοροῦσαν στὴν ἐν γένει στάση αὐτῆς ἔναντι τῆς μορφώσεως νέων κληρικῶν καὶ στὴ μὴ ἐνασχόληση τῶν τελευταίων μὲ πρακτικὰ ζητήματα τῆς καθημερινότητος τῆς Μονῆς.

λιά. Ὡστόσο, καὶ ἡ ἐδῶ παραμονὴ τοῦ νεοδιορισθέντος δασκάλου δὲν ὑπερέβη τὰ δύο ἔτη, ἀφοῦ θὰ προτιμήσει νὰ ἐγκαταλείψει τὴν Κρήτη καὶ νὰ μετοικήσει στὴν Ἀθήνα τὸ 1851³⁹, σὲ ἡλικία 23 ἐτῶν.

Οἱ λόγοι ποὺ ὀδήγησαν τὸν Ζαννούβιο στὴν ξενιτεὶά δὲν ἔχουν νὰ κάνουν μόνο μὲ τὴν κατάσταση ποὺ συνάντησε στὴ Μονὴ τῆς μετανοίας του. Ἡ ἐγγενὴς χαρακτηριολογικὴ ἀστάθεια ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσε σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἔμφυτη ἔφεσή του γιὰ μάθηση⁴⁰, ἀσφαλῶς καὶ ἔπαιξε καταλυτικὸ ρόλο στὴν ἀπόφαση τοῦ Νικάνδρου νὰ ἀναζητήσῃ ἕνα καλύτερο μέλλον στὸ κλεινὸν Ἄστυ. Καὶ ἡ πρωτεύουσα⁴¹ τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἀποτελοῦσε πόλον ἔλξεως γιὰ ὄσους διακρίνονταν ἀπὸ πνεῦμα φιλομάθειας καὶ τάσεις ἀναζητήσεως τοῦ νέου καὶ διαφορετικοῦ (τοῦ πλησίον στὴν πολιτικὴ καὶ μακρὰν τῆς Ἐκκλησίας), ὅπως αὐτὸ ἐκφραζόταν μέσα ἀπὸ τὶς ἔλκυστικὲς προσδοκίαις ποὺ καλλιεργοῦσε κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ διαφωτισμὸς⁴² καὶ οἱ ἐκφραστὲς του. Ἔνα ἐκ φύσεως ἀνήσυχο πνεῦμα, ὅπως ὁ Ζαννούβιος, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ μείνῃ ἀδιάφορο ἔναντι τῆς νέας ἰδεολογίας, τὴ στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποία «τὰ δυναμικὰ στοιχεῖα τῆς νέας ἑλληνικῆς κοινωνίας ἔλκονται ἀπὸ τὸν Διαφωτισμὸ»⁴³.

Ἡ μετεγκατάστασή του στὴν Ἀθήνα περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου 1851 δὲν ὑπῆρξε ἄμοιρη προβλημάτων καὶ δυσκολιῶν γιὰ τὸν νεαρὸ διάκονο. Ἡ οἰκονομικὴ

³⁸ Ὁ.π..

³⁹ Μία πληροφορία τῆς Νεκρολογίας τοῦ Νικάνδρου στὸ ἔντυπο «*Νέα Ἐφημερίς*» τῆς 12ης Μαΐου 1888 (Πέμπτη, ἔτος Ζ', ἀρ. 133, σ. 4) ἔρχεται νὰ δώσει μία νέα ἐκδοχὴ περὶ τοῦ χρόνου μεταβάσεως καὶ ἐγκαταστάσεως τοῦ Ζαννούβιου στὴν Ἀθήνα. Στὴν ἐν λόγω ἐφημερίδα δημοσιεύεται ἰδιόχειρο σημείωμα τοῦ Νικάνδρου σύμφωνα μὲ τὸ ὅποιο ἡ προσέλευσή του στὸ ἐθνικὸ κέντρο τοποθετεῖται ἕνα χρόνο νωρίτερα, τὸ 1850. Γιὰ λόγους καθαρῶς μεθοδολογικῶς, θεωροῦμε πῶς ἡ μαρτυρία τοῦ Κώδικα Αὐτοβιογραφίας του εὐρίσκεται ἐγγύτερα πρὸς τὴν πραγματικότητα.

⁴⁰ Ἡ σταθερὴ, ἀκλόνητη καὶ διακαὴς ἐπιθυμία του νὰ σπουδάσει καὶ νὰ καταρτισθεῖ φαίνεται καὶ ἐκ τῶν γεγονότων ποὺ ἀναφέρει στὴ σελ. 3 τοῦ Κώδικά του, καθὼς δὲν ἐκάμφθη τὸ φρόνημά του ἀπὸ τὶς προσπάθειες καὶ τὰ «ιοβόλα βέλη» τῶν συμμαναστῶν του νὰ τὸν μεταπείσουν νὰ ἐπανεέλθῃ στὴ Μονὴ Γωνιάς, ὑποσχόμενοι «ψευδεῖς» ὑποσχέσεις ἢ διαβάλλοντάς τον στὶς ὀθωμανικὲς ἀρχὲς τῆς Κρήτης.

⁴¹ Ἡ ἐπιλογὴ τῆς Ἀθήνας ὡς πρωτεύουσας τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου «συμβόλιζε τὸν πολιτισμικὸ προσανατολισμὸ τοῦ νέου κράτους πρὸς τὸ κλασσικὸ παρελθόν. Μόνο πρὸς τὰ μέσα τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ ἀναπτύχθηκε τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ μεσαιωνικὸ βυζαντινὸ παρελθόν τῆς Ἑλλάδας καὶ ἔγιναν προσπάθειες νὰ συνδεθοῦν ἡ κλασσικὴ, ἡ μεσαιωνικὴ καὶ ἡ νεότερη περὶ ὁδοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας μὲ μία θεωρία ἀδιάσπαστης διαχρονικῆς συνέχειας. Ἡ προσήλωση στὸ κλασσικὸ παρελθόν ὑπογραμμίζονταν ἀπὸ τὴ μεγάλῃ ἐμφαση ποὺ δόθηκε καὶ στὰ σχολεῖα καὶ στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν γιὰ τὴ μελέτῃ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας καὶ τὴν καθαρεύουσα. Τὸ Πανεπιστήμιο, ποὺ ἰδρύθηκε τὸ 1837, ἀντιμετωπίστηκε ὡς τὸ κέντρο ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐκπορευόταν ἡ προσπάθεια γιὰ τὸν “ἐκ νέου ἐξελληνισμό” τῶν ἀλύτρωτων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας». R. Clogg, *Συνοπτικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, 1770-2000*, ἐκδ. (β') Κάτοπτρο, Ἀθήνα 2003, σ. 71.

⁴² Ὁ διαφωτισμὸς, κατεξοχὴν πολιτικὸ φαινόμενο, ἐξέφρασε τὴ χειραφέτηση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς μεσαιωνικῆς κοσμοθεωρίας. Οἱ πηγές του ἦταν ἡ καρτεσιανὴ ριζικὴ ἀμφιβολία ἀπέναντι στὶς καθιερωμένες ἀθεντικὲς καὶ ὀδυώπητος πόλεμος ἐναντία στὴ δεισιδαιμονία. Στήριχθηκε στὴ σύγχρονῃ ἐπιστήμῃ, τὴν ἐπίκληση τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τὴν ἐμπειρικὴ γνωσιολογία, τὴ φυσικὴ θρησκεία, τὸ κριτικὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἀντίθεση πρὸς ὅλους τοὺς τύπους τοῦ δογματισμοῦ. Περισσότερα, στὸ ἔργο τοῦ Π. Κιτρομηλίδη, *Νεοελληνικὸς Διαφωτισμὸς*, ἐκδ. Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος Ἑθνικῆς Τραπέζης, Ἀθήνα 1996, σ. 13-17.

⁴³ Κ. Δημαρᾶ, *Νεοελληνικὸς Διαφωτισμὸς, Νεοελληνικὰ Μελετήματα 2*, ἐκδ. (η') Ἑρμῆ, Ἀθήνα 2002, σ. 89.

κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει ο Νίκανδρος στην ελληνική πρωτεύουσα ήταν δεινή, μέχρι του σημείου, όπως ο ίδιος ομολογεί, να αγωνίζεται ταυτοχρόνως διπλόν άγωνα «τὸν τῆς παιδείας καὶ τοῦ λιμοῦ»⁴⁴, καθ' ἣν στιγμήν μάλιστα πὸ τόσο οἱ συμπολίτες του ἐκ Χανίων ὅσο καὶ ἡ Μονή του, ὅπως θὰ ἰσχυρισθεῖ ὁ ἴδιος, τὸν εἶχαν ἐγκαταλείψει. Ἡ λύση στὸ οἰκονομικὸ πρόβλημα πὸ τὸν ταλάνιζε προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεολόγο Σχοινᾶ τὸν Θεσσαλό, ἐπίτροπο τοῦ ἱ. ναοῦ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, ὁ ὁποῖος καὶ συνέβαλε τὰ μέγιστα στὸν διορισμὸ τοῦ Νικάνδρου στὴ θέση τοῦ διακόνου τῆς ὡς ἄνω Ἐκκλησίας τὴν 1η Μαΐου 1852.

Ἡ γνωριμία του, ὡστόσο, μὲ τὸν Θεολόγο Σχοινᾶ δὲν θὰ διαρκέσει γιὰ πολὺ. Ἡ ἀπώλεια, ἐκ φυσικοῦ θανάτου, τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ ἱ. ναοῦ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, τὸ ἐπόμενο ἔτος (Νοέμβριος 1853), ἀπέτελεσε, δίχως ἀμφιβολία, κομβικὸ γεγονὸς στὴ ζωὴ καὶ τὴ μετέπειτα σταδιοδρομία τοῦ Νικάνδρου. Καὶ τοῦτο, διότι ὡς νέος ἐπίτροπος διορίσθηκε τὸ 1854 ὁ καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κωνσταντῖνος Κοντογόνης⁴⁵, ἕνας ἐκ τῶν τριῶν πρώτων πανεπιστημιακῶν καθηγητῶν πὸν στελέχωσαν τὴν ἀρτισύστατη Θεολογικὴ Σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν τὸ 1837⁴⁶. Ἡ παρουσία τοῦ Κοντογόνου

⁴⁴ Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτὸν...*, ὅ.π..

⁴⁵ Ὁ Κοντογόνης ἐδίδασκε τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα ταυτοχρόνως στὴ Ριζάρειο Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή, τὴ Θεολογικὴ Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ σὲ δημόσιες σχολὲς τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ συγγραφικὴ του δράση περιορίσθη στὴν παρασκευὴ ἐγχειριδίων περὶ τῶν διδασκομένων μαθημάτων του. Χρ. Παπαδόπουλου, *Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῇ 1900 ἐπετείῳ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου*, 50-1951, ἔκδ. β', Ἀθήνα 1951, σ. 174. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1857-1871 εἶχε τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ἔκδοση τοῦ πρώτου ἐν Ἑλλάδι ἐπιστημονικοῦ θεολογικοῦ περιοδικοῦ «*Εὐαγγελικὸς Κήρυξ*», δημοσιεύοντας σὲ αὐτὸ διάφορα ἐπιστημονικὰ ἄρθρα. Β. Στεφανίδου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἀπὸ ἀρχῆς μέχρι σήμερον*, ἔκδ. Ἀστήρ, Ἀθήνα 1948, σ. 712. Κατὰ τὸν Φιλάρετο Βαφεΐδη, ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος καθηγητὴς διεκρίθη γιὰ τὴ φιλοπονία του, τὴν εὐσέβειά του καὶ τὴν ἀφοσίωσή του πρὸς τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ τὴ φρόνηση πὸν ἐπέδειξε στὴν προσπάθεια πὸν κατέβαλε γιὰ τὴ μεταφορὰ τῶν θετικῶν στοιχείων τῆς νεώτερης γερμανόφωνης θεολογικῆς ἐπιστήμης στὸν ἑλληνικὸ χῶρο. Φ. Βαφεΐδου, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἀπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων*, τ. Γ' (μέρος β'), Ἀλεξάνδρεια 1928, σ. 549. Ὁ δὲ Ἀναστάσιος Διομήδης-Κυριακὸς φρονόυσε ὅτι ὁ Κοντογόνης «μετ' ἀκαμάτου ζήλου εἰργάσθη ὅσον οὐδεὶς ἄλλος ἐκ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων θεολόγων πρὸς μόρφωσιν τοῦ κλήρου καὶ ἐξάπλωσιν τῆς θεολογικῆς παιδείας ἐν Ἑλλάδι: δόκιμος ὡν φιλόλογος, ἐδημιούργησε τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν θεολογικὴν γλῶσσαν». Α. Διομήδους-Κυριακοῦ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων)*, τ. Β', ἔκδ. Χ.Ν. Φιλαδέλφειας, Ἀθήνα 1881, σ. 365. Ὁ Κοντογόνης, μεταξὺ ἄλλων, συνέγραψε καὶ ἐξεφώνησε τοὺς ἐπικηδεῖους λόγους τῶν Γ. Κουντουριώτου («*Ἐφημερίς τῶν Φιλομαθῶν*», 14 Μαρτίου 1858, ἀρ. 250, ἔτος ΣΤ', σ. 404) καὶ Θεοκλήτου Φαρμακίδη («*Ἀθηνᾶ*», 28 Ἀπριλίου 1860, ἀρ. 2870, ἔτος ΚΘ', σ. 2-3). Συνέγραψε, ἐπίσης, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων* (1876), *Ἐπιτομὴ Ἑλληνικῆς Μυθολογίας, ἐκ διαφόρων συγγραφέων ἐρανισθεῖσα* (1840), *Φιλολογικὴ καὶ κριτικὴ ἱστορία τῶν ἀπὸ τῆς Α' μέχρι τῆς Η' ἑκατοστατηρίδος ἀκμασάντων ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων, καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν* (1851-1853) καὶ *Ἐγχειρίδιον ἐβραϊκῆς ἀρχαιολογίας* (1844). Πλήρης κατάλογος τῶν συγγραφικῶν ἔργων τοῦ καθηγητῆ Κοντογόνου στὴν ἴστοσελίδα <<http://openarchives.gr/contributor/71632>>, πρόσβαση 15 Ἰανουαρίου, 2011. Πρβλ. τὸ σχετικὸ λήμμα στὴν *Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τ. ΙΔ', ἔκδ. Πυρσός, Ἀθήνα 1930, σ. 834. Διετέλεσε γιὰ δύο φορές βασιλικὸς Ἐπίτροπος τῆς Ι.Σ.Ε.Ε. μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1873-1875 καὶ 1878. Θ. Στράγκα (Αρχιμ.), *Ἐκκλησίας Ἑλλάδος Ἱστορία ἐκ πηγῶν ἀψευδῶν, 1817-1967*, Ἀθήνα 1969, σ. 616.

⁴⁶ Οἱ ἕτεροι δύο, ἀμφοτέροι κληρικοὶ, ἦταν ὁ Μισαήλ Ἀποστολίδης, πὸν διετέλεσε καὶ πρώτος Σχολάρχης τῆς, καὶ ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης, Γραμματεὴς τῆς Ι.Σ.Ε.Ε.. Περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν βλ. τὸ σχετικὸ ἄρθρο «Ἱστορικὴ διαδρομὴ», <<http://www.theol.uoa.gr>>, πρόσβαση 2 Ὀκτωβρίου, 2009.

νη στη ζωή του Ζαννουβίου υπήρξε καθοριστική, καθώς, όπως θα φανεί κατωτέρω, διὰ μέσου τῆς ἀταλάντευτης συμπαράστασης πού ἐπέδειξε στὸν φιλομαθῆ διάκονο ἐπέδρασε καθοριστικὰ στὶς μορφωτικὲς προτεραιότητες καὶ τὶς ἐπαγγελματικὲς ἀναζητήσεις τοῦ Ζαννουβίου στὸν χῶρο τῆς ἐκπαίδευσης.

Ἐνα πρῶτο δεῖγμα συμπαραστάσεως πρὸς τὸν Νίκανδρο ἀποτελεῖ τὸ πλήρες θετικῶν κρίσεων γιὰ τὸ πρόσωπό του πιστοποιητικὸ⁴⁷ πού ἐξέδωσαν οἱ Ἐπιτροποὶ τοῦ ἱ. ναοῦ στὸν ὁποῖο ἐφημέρευε, τὴν 1η Μαΐου 1854, μετὰ ἀπὸ παρέλευση δύο ἐτῶν ὑπηρεσίας τοῦ κρητικοῦ κληρικοῦ στοὺς Ἁγίους Θεοδώρους. Στὴν ἔγγραφη αὐτὴ ἀναφορὰ πιστοποιεῖται ἡ ἀνεπίληπτη διαγωγή τοῦ διακόνου, ἡ λίαν εὐδόκιμος διακονία του στὰ ἐφημεριακά του καθήκοντα ἀλλὰ καὶ ἡ πολλὴ ἐπιμέλεια, ὁ ζῆλος γιὰ τελειότερη κατάρτιση καὶ ἡ τακτικὴ φοίτησή του στὸ Πανεπιστήμιο.

Δεύτερο δεῖγμα ἀποδοχῆς τοῦ Νικάνδρου ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ ἰδίου ναοῦ τυγχάνει ἕτερον, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 4η Ἀπριλίου 1856, πιστοποιητικόν, τὸ ὁποῖο φέρει καὶ τὴν ὑπογραφή τοῦ καθηγητῆ Κοντογόνη. Σὲ αὐτὸ βεβαιώνονται τὰ κάτωθι χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ διακόνου: «βίον πάντοτε σεμνὸν καὶ ἱεροπρεπῆ καὶ ἦθος κόσμιον ἐπιδεικνύμενος, καὶ ὄν προέθετο σκοπὸν τῆς ἑαυτοῦ ἐκπαιδεύσεως ἐπιδιώκων»⁴⁸. Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ ἐξεδόθη στὸ τέλος τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ζαννουβίου στὸν ἱ. ναὸ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, μετὰ δηλ. τὴν παρέλευση τεσσάρων ἐτῶν εὐδόκιμης ὑπηρεσίας (1852-1856), καὶ λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναχώρησή του γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὴ Χάλκη, ὅπου κλήθηκε νὰ διδάξει στὴν Ἐμπορικὴ Σχολὴ τῆς νήσου.

Εἶναι δὲ ἀξιομνημόνευτο τὸ γεγονὸς ὅτι μετὰ τὴν ἀποχώρησή του ἐκ τῆς ἐφημεριακῆς ὑπηρεσίας τοῦ διακόνου τοῦ ἱ. Ναοῦ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων (1856), οὐδεμία ἄλλη πληροφορία μᾶς παρέχει ὁ συγγραφέας τοῦ Κώδικα γιὰ τὴ μετέπειτα κληρικὴ του διακονία καὶ γιὰ τὴν ἀσκηση ἐφημεριακῶν καθηκόντων σὲ κάποιο ἱ. ναὸ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Σημαντικὴ τυγχάνει, ἐπίσης, ἡ ἀπουσία ὁποιασδήποτε ἀναφορᾶς περὶ τῆς εἰς πρεσβύτερον χειροτονίας του. Ὁ Κώδικας Αὐτοβιογραφίας δὲν ἀποσαφηνίζει τὸ θέμα, ἀφήνοντας νὰ ἐννοηθεῖ ὅτι ὁ Νίκανδρος δὲν ἔτυχε δεύτερης χειροτονίας. Τὸ γεγονὸς αὐτό, πιστεύουμε, δὲν ἀποτελεῖ μία συμπτωματικὴ παράλειψη τοῦ Ζαννουβίου. Τὸναντίον δίνει τὸ στίγμα τῆς ἰδιοπροσωπίας καὶ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ἀξιακοῦ κώδικα. Ἀποτελεῖ μία ἀκόμη εὐλαλή ἔνδειξη ὅτι ἡ ἰδιότητα τοῦ κληρικοῦ καὶ τοῦ μοναχοῦ γιὰ τὸν Νίκανδρο δὲν κατεῖχε ἰδιαίτερη θέση στὶς προτεραιότητες καὶ τὶς ἐπιλογές του. Ἡ μονομερὴς στροφὴ του πρὸς τὸ μορφωτικὸ ἀγαθὸ καὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ δρώμενα καταλάμβαναν πρωτεύουσα θέση στὴ σκέψη καὶ τὴν ὑπαρ-

⁴⁷ Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτόν...*, σ. 4.

⁴⁸ Ὁ.π., σ. 5.

ξή του σὲ τέτοιο βαθμό, ὥστε ἡ κληρική του ιδιότητα νὰ τίθεται, μοιραίως, σὲ δευτερεύουσα θέση⁴⁹.

Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῆς ὡς ἄνω ἐκτίμησης ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὁ τρόπος τῆς ἀλληλογραφίας τῶν διαφόρων κρατικῶν ὀργανισμῶν πρὸς τὸν Ζαννούβιο ἢ πρὸς ἄλλους φορεῖς πού ἀφοροῦσε ἄμεσα στὸ πρόσωπο τοῦ κρητικοῦ κληρικοῦ. Πρόκειται γιὰ τέσσερα γράμματα τοῦ Υ.Ε.Δ.Ε., τὰ τρία πρὸς τὸν κρητικὸ κληρικὸ καὶ τὸ τέταρτο πρὸς τοὺς γυμνασιάρχες τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, περὶ τοῦ συγγραφικοῦ ἔργου αὐτοῦ. Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτο ὅτι μόνον τὸ πρῶτο χρονικὰ γράμμα τοῦ ἔτους 1858 ἀπευθύνεται πρὸς τὸν «Ἱεροδιάκονον Νίκανδρον Ζαννούβιον»⁵⁰, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα τρία, κατὰ πολὺ μεταγενέστερα (1870, 1871, 1887), πρὸς τὸν «Κύριον Ν. Ζαννούβιον»⁵¹, δίνοντας τὴν ἐντύπωση ὅτι ὁ ἀποδέκτης τῶν ὑπουργικῶν γραμμάτων δὲν προερχόταν ἀπὸ τὸν χῶρον τοῦ ἱ. κλήρου.

Τὴν ἀπουσία ὁποιασδήποτε νύξεως περὶ τῆς κατατάξεως τοῦ Νικάνδρου στὶς τάξεις τῶν ἱερομονάχων ἔρχεται νὰ ἐνισχύσει τὸ γεγονός πὼς στὴ νεκρολογία του στὴ «*Νέα Ἐφημερίδα*», καὶ εἰδικότερα στὸ τμήμα ἐκεῖνο τῶν σχολίων τοῦ συντάκτη τῆς ἐφημερίδας, ὑπάρχουν μόνον δύο γενικὲς καὶ ἀπροσδιόριστες ἀναφορὲς ὑπὸ τὰς φράσεις «γηραιὸς κληρικὸς»⁵² καὶ «ἀτυχῆς Λευίτης»⁵³. Ἀλλὰ καὶ στὸ ἕτερον τμήμα τῆς νεκρολογίας, πού περιλαμβάνει κείμενον συντόμου αὐτοβιογραφίας πού συνέταξε ὁ ἴδιος ὁ Νίκανδρος, ἀπουσιάζει καὶ ἡ παραμικρὴ μνεία περὶ τῆς κληρικῆς του ιδιότητας, καθὼς αὐτὸ ἐπικεντρώνεται ἀποκλειστικὰ στὴ διδασκαλικὴ παρουσία καὶ τὴ συγγραφικὴ του προσφορὰ στὸν χῶρον τῆς ἑλληνόφωνης παιδείας⁵⁴. Ἐπιπλέον, ἡ ἀναφορὰ τοῦ Ν. Τωμαδάκη⁵⁵ περὶ τοῦ Ζαννούβιου κάνει ἀπλῶς λόγο γιὰ κρητικὸ θεο-

⁴⁹ Ἡ περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα τῆς ἐποχῆς τοῦ Νικάνδρου καὶ οἱ βασικὲς στοχοθεσίαι τῆς βαυαρικῆς πολιτικῆς ἐξουσίας (ἐξευρωπαϊσμός τῆς Ἑλλάδος) περιγράφονται γλαφυρὰ στὸ κατωτέρω ἀπόσπασμα: «Ἡ παιδεία (καὶ ἡ θρησκευτικὴ) ἐντάχθηκε στὰ πλαίσια τῆς κρατικῆς σκοποθεσίας καὶ μεταβλήθηκε σὲ ὑπηρετικὴ τῶν ἐπιδιώξεων τῆς κρατικῆς ἰδεολογίας, ἀφοῦ πρῶτα ἀπεκκλησιοποιήθηκε, γιὰ νὰ καταστῆ ἔτσι δυνατὴ ἡ κρατικοποίηση καὶ ἐκκοσμίκευσή της. Καὶ αὐτοὶ οἱ Κληρικοί, πού θὰ χρησιμοποιηθοῦν στὴν ἐκπαίδευση, θὰ εἶναι ἀπλοὶ κρατικοὶ ὑπάλληλοι, πού θὰ καλοῦνται νὰ διακονοῦν ὄχι τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς λαὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ κράτος καὶ τὴν ἰδεολογία του». «Ἱερά Μονὴ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου»

<<http://www.ecclesia.gr/greek/monshrines/megaspilaion5.html>>, πρόσβαση 11 Ὀκτωβρίου, 2007.

⁵⁰ Ν. Ζαννούβιου, *Τὰ καθ' ἑαυτόν...*, σ. 9.

⁵¹ Ὁ.π., σ. 24, 26, 31.

⁵² Ἐφημ. «*Νέα Ἐφημερίς*», ὅ.π..

⁵³ Ὁ.π..

⁵⁴ Ἡ ἐν λόγῳ προτίμηση τοῦ Νικάνδρου δὲν ἀποτελεῖ μεμονωμένο φαινόμενο γιὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ 19ου αἰῶνα, δεδομένου ὅτι στὸ πλαίσιο τῆς ἰδεολογίας τοῦ νεοελληνικοῦ διαφωτισμοῦ (βίαιη ἀποκοπὴ τοῦ γένους ἀπὸ τὴ βυζαντινὴ παράδοση καὶ διάπλαση τῆς ἱστορικῆς συνείδησης τοῦ νεώτερου ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τῆ βάσει τῆς ἀρχαιοελληνικῆς κληρονομιάς) «λόγοι πού στὴν πλειονότητά τους ἦσαν κληρικοὶ καὶ μάλιστα οἱ περισσότεροι γιὰ κάποιο χρονικὸ διάστημα ἀγορεύετε, παρέμειναν καθ' ὅλη τὴ διάρκειαν τοῦ βίου τους κοσμικοὶ δάσκαλοι καὶ συγγραφεῖς, ὅπως λόγου χάριν ὁ Ἰώσηπος Μοισιόδακας καὶ ὁ Βενιαμὶν Λέσβιος». Ἀ. Καλαμάτα, «Ἀγιότητα καὶ Διαφωτισμός», <<http://www.istoselides.gr/istoselides/article.php?sid=2444>>, πρόσβαση 11 Ὀκτωβρίου, 2007.

⁵⁵ Ν. Τωμαδάκη, «Ἐπισκοπὴ καὶ ἐπίσκοποι Κυδωνίας», ὅ.π..

λόγο και κληρικό, χωρίς να προσδιορίζει τον βαθμό της ιερωσύνης που έφερε ο Νίκανδρος. Άλλα και ο Σπυρίδων Λάμπρου στο περιοδικό σύγγραμμά του «Νέος Έλληνομνήμων»⁵⁶ αποφεύγει να αναφέρει οποιαδήποτε πληροφορία περί του κληρικού Ζαννουβίου.

Οι πλέον συγκεκριμένες και σαφείς πληροφορίες που έρχονται να ενισχύσουν την υπόψια ότι ο Ζαννουβίος δεν έχειροτονήθη ποτέ πρεσβύτερος προέρχονται από δύο επιστολές του βουλευτή Κυδωνίας Ξηρά προς τον θείο του Γιάνναρη Χατζή Μιχάλη⁵⁷ περί των εξελίξεων σχετικά προς τις διεργασίες διευθέτησης του Έπισκοπικού Ζητήματος της Έκκλησίας της Κρήτης τον Οκτώβριο του 1880. Και στα δύο έγγραφα, εις τα όποια δηλώνεται ή υποστηρίξει των κατοίκων των έπαρχιών Κυδωνίας και Άποκορώνου στο πρόσωπο του Ζαννουβίου για την κατάληψη της θέσης του έπισκόπου της περιοχής, γίνεται λόγος περί της ύποψηφιότητας του «Ίεροδιακόνου Ζαννουβίου»⁵⁸.

Η μόνη ίσως πληροφορία του Κώδικα Αυτόβιογραφίας περί του προσώπου του, που εύρίσκεται σε σχετική συνάφεια με την κληρική ιδιότητά του, έχει να κάνει με την επιθυμία του Νικάνδρου να ένταχθει στην ύπηρεσία της Γραμματείας της Ι.Σ.Ε.Ε., καταλαμβάνοντας τη θέση του γραφέως αυτής. Την πρόθεσή του αυτή γνωστοποίησε με αναφορά του⁵⁹, από 19ης Άπριλίου 1862, στον τότε Πρόεδρό της, Μητροπολίτη Άθηνών Μισαήλ Άποστολίδη⁶⁰, χωρίς να λάβει θετική άπάντηση, λόγω της παρουσίας και έτέρου ύποψηφίου⁶¹, ό όποιος, έν τέλει, προτιμήθηκε από τον Νίκανδρο.

Τό 1862 ό Ζαννουβίος διήνυε τό τριακοστό τέταρτο έτος της ηλικίας του. Η ύποψηφιότητά του για την κατάληψη μίας θέσης στις ύπηρεσίες της Ι.Σ.Ε.Ε., δεδομένης της θεολογικής και θύραθεν μόρφωσής του, δέν μπορεί να θεωρηθεί ως πρόωρη. Η άπόρριψή της, συνεπώς, θα πρέπει να αναζητηθεί άλλου. Κατά πάσα πιθανότητα, τό άρνητικό κλίμα στα μέλη της Ι.Σ.Ε.Ε. για τό πρό-

⁵⁶ Σ. Λάμπρου, Νέος Έλληνομνήμων, ό.π..

⁵⁷ Ο Χατζη-Μιχάλης Γιάνναρης άπετέλεσε μία από τις κορυφαίες φυσιογνωμίες του Κρητικού Άγώνα για την άποτίναξη του όθωμανικού ζυγού στη μεγαλόνησο. Τό 1866 διορίσθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Κρητών άρχηγός των ένόπλων δυνάμεων της έπαρχίας Κυδωνίας. Τό προσωπικό του άρχείο εύρίσκεται άποτεθησαυρισμένο στο Ίστορικό Άρχειό Κρήτης (Ι.Α.Κ.). Περισσότερα βλ. Ί. Διαμαντούρου, «Η Κρητική Έπανάσταση (1866-1869)», στην Ίστορία του Έλληνικού Έθνους, τ. ΙΓ΄, Έκδοτική Άθηνών, 2000, σ. 258.

⁵⁸ Άμφότερες οι επιστολές φυλάσσονται στο Ι.Α.Κ.: α) ίστ. Συλ. 24, 4, Άρχ. Χ. Μ. Γιάνναρη, φ. 50, Έν Χανίους 13 Οκτωβρίου 1882, «Δ. Ξηράς προς Χατζή Μιχάλη» και β) ίστ. Συλ. 24, 4, τ. Δ., 1880, Άρχ. Χ. Μ. Γιάνναρη, φ. 7, Έν Χανίους 13 Οκτωβρίου 1882, «Δ. Ξηράς προς Χατζή Μιχάλη».

⁵⁹ Ν. Ζαννουβίου, Τά καθ' έαυτόν..., σ. 18.

⁶⁰ Για την προσωπικότητα του δεύτερου κατά σειράν κανονικώς εκλεγμένου Μητροπολίτη Άθηνών Μισαήλ Άποστολίδη, βλ. α) Β. Άτέση (έπισκόπου Ταλαντίου), Έπίτομος έπισκοπική ίστορία της Έκκλησίας της Ελλάδος από του 1833 μέχρι σήμερα, τ. Α΄, έκδ. Άθανασίου Θ. Πούντζα, Άθήνα 1948, σ. 11-13, β) του ίδιου, «Η Έκκλησία των Άθηνών από του 1833 μέχρι σήμερα», (άνάπτυπον έκ του περιοδικού «Άναμόρφωσις» 1955, 1956, 1957), Άθήνα, σ. 7-8, γ) Ν. Μπούσουλα, Ίστορία της Έκκλησίας των Άθηνών (άπό της ίδρύσεώς της μέχρι σήμερα), έκδ. Διεθνές βιβλιοπωλείον Χαραλ. Κορνάρου, Άθήνα 1948, σ. 108-110, και δ) σχετικό άρθρο περί της έκδημίας του Άθηνών Μισαήλ στην έφημερίδα ό «Φιλόπατρις», 24 Ίουλίου 1862, άρ. 400, Έτος Η΄, σ. 2-3.

σωπο του Νικάνδρου προήλθε από την πρό δύο ἐτῶν (1860) ἔντονη ἀλληλο-γραφία πού ἀντήλλαξε μὲ τὴν ἀνώτατη ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ καὶ τὶς διόλου καλὲς σχέσεις του μὲ αὐτήν, μὲ ἀφορμὴ τῆ συγγραφῆ καὶ ἔκδοση ἀπὸ μέρους του ἐνός, λειτουργικοῦ περιεχομένου, φυλλαδίου μὲ τίτλο «Ἡ τε-λετὴ τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας»⁶². Τὸ δυσμενὲς γιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Ζαννουβίου κλίμα δὲν μπορούσε νὰ ἀλλάξει ἄρδην, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Πρό-εδρος τῆς Συνόδου γεννήθηκε στὴν Κίσαμο Χανίων καὶ ὑπῆρξε παραδελφὸς τοῦ Νικάνδρου, προερχόμενος καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴ Μονὴ Γωνιάς.

Ὁ Ζαννούβιος, ὅπως ἄλλωστε ὁ ἴδιος ἀφήνει νὰ ἐννοηθεῖ, δὲν προσπάθησε νὰ ἐκμεταλλευθεῖ ἰδιαίτερος αὐτὴ τὴν πνευματικὴ σχέση μὲ τὸν Ἀθηνῶν Μι-σαήλ πρὸς ἴδιον ὄφελος. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ σχετικῆς ὑποσημειώσεώς του, στὴν ὁποία ἀναφέρει ὅτι, ἢ ὅποια κρούση ἀπὸ τὴν πλευρὰ του μὲ σκοπὸ τὴν κα-τάληψη κάποιας ἀπὸ τὶς δημόσιες θέσεις ἔγινε βάσει τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς λογικῆς, «μηδέποτε εἰς τὸ τῆς κολακείας ζωῶδες πάθος ὑποπεσών»⁶³, δήλωση πού θεωρητικοποιεῖ τὸ ὄλο ζήτημα, ἀλλὰ καὶ ἀποτελεῖ μία, ἔμμεση μὲν πλὴν ὁμως σαφὴ αἰχμὴ ἐναντίον τοῦ Μισαήλ. Πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση συντεί-νουν οἱ πληροφορίες τοῦ Κώδικα Αὐτοβιογραφίας πού ὑποδηλώνουν ὄχι ἰδι-αίτερα καλὲς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν, γεγονὸς πού μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴν κριτικὴ τοποθέτηση⁶⁴ πού ὁ κρητικὸς κληρικὸς θὰ υἰοθετήσει στὸν Κώ-δικα ἔναντι τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ χαρακτήρα τοῦ Προέδρου τῆς Ι.Σ.Ε.Ε.. Κριτικὴ, πού ἔλαβε χώρα μετὰ ἀπὸ τὴν ἀνεπιτυχὴ προσπάθεια τοῦ Νι-

⁶¹ Ὁ Νικάνδρος δὲν ἀναφέρεται στὸ ὄνομα τοῦ συνυποψηφίου του γιὰ τὴ θέση τοῦ γραφέως τῶν συνοδικῶν ὑπη-ρεσιῶν. Τὸ 1862, ὅταν καὶ ἐξεδήλωσε τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν ὡς ἄνω θέση, ὑπῆρξε περίοδος γενικότερης ἀνα-συγκροτήσεως τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου τῆς Ι.Σ.Ε.Ε., δεδομένου ὅτι τὸ ἴδιο ἔτος διωρίσθη ὡς Α' Γραμματεὺς ὁ Ἀρχιμ. Κύριλλος Χαιρωνίδης, ὁ μετέπειτα Ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν καὶ Ἡλείας (1866), ὁ ὁποῖος διεδέχθη τὸν Ἀρχιμ. Φιλό-θεο Οἰκονομόπουλο στὴ θέση τοῦ Α' Γραμματέως τῆς Συνόδου, μετὰ τὴν ἐκλογή τοῦ τελευταίου ὡς Ἐπισκόπου Κα-λαβρυτῶν καὶ Αἰγιαλείας τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1861. Ἐπιπλέον, τὸ 1862 προσελήφθη ὡς Β' Γραμματεὺς τῆς Ἱεράς Συ-νόδου ὁ Ἀρχιμ. Ναθαναὴλ Γκολφινός. Θ. Στράγκα, *Ἐκκλησία Ἑλλάδος Ἱστορίας ἐκ πηγῶν ἀψευδῶν...*, σ. 614-615.

⁶² Βλ. Θ. Μεϊμάρη, *Ἐθνικὸς προσδιορισμὸς καὶ αἰτούμενα στὸ Ἑλλαδικὸ Κράτος...*, σ. 78-116.

⁶³ Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτὸν...*, ὅ.π..

⁶⁴ Ὁ Ζαννούβιος προσῆψε στὸν Ἀθηνῶν Μισαήλ, ἐπὶ προσωπικοῦ, δύο βαριεὲς κατηγορίες: τῆς κολακείας πρὸς τὴ βασιρικὴ βασιλικὴ ἐξουσία καὶ τῆς προσωπικῆς ματαιοδοξίας. Στὸν Κώδικα Αὐτοβιογραφίας ἐντοπίσαμε δύο ἄκρως ἐνδεικτικὰ ἀναφορὰς τοῦ Νικάνδρου περὶ τοῦ Μισαήλ. Ἡ πρώτη ἀφορᾷ σὲ ἓνα ἐκτενέστατο ἄρθρο του μὲ τίτλο «Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν Ὅθωνα», στὸ ὁποῖο ὁ Ζαννούβιος κατατάσσει τὸν Μισαήλ στὴν κα-τηγορία τῶν κολάκων του βαυρανοῦ Μονάρχου τῆς ἐποχῆς: «Εἰς τοσοῦτον δὲ κολακείας ἔφθασαν τινὲς ἡμῶν, ὥστε ἄλλοι μὲν θῦμα ταύτης ἐγένοντο, οἷον ὁ Μισαήλ Ἀποστολίδης ἀποθανὼν τῇ 21 Ἰουλίου 1862 τῇ τύψει τοῦ συνειδὸ-τος». Ὁ.π., σ. 82. Εἶναι, ὡστόσο, ἀξιοσημείωτο ὅτι τὸ ὡς ἄνω ἀπόσπασμα πού στοχοποιεῖ τὸν Μητροπολίτη Ἀθηνῶν ἀπουσιάζει ἀπὸ τὸ ἴδιο ἄρθρο πού δημοσιεύθηκε στὸν τύπο τῆς ἐποχῆς (Ἐφημ. «Ἀθηνᾶ», 5 (Σάββατον) Ἰανουαρίου 1863, ἀρ. 3110, ἔτος ΑΒ', σ. 4.), γεγονὸς πού δηλώνει τὴν διστακτικὴν τὴν Νικάνδρου νὰ προβεῖ σὲ εὐθεῖα δημόσια κριτικὴ περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Μισαήλ Ἀποστολίδου. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἐνδέχεται νὰ σχετίζεται μὲ τὸ ὅτι, κατὰ τὴν ἡμερομηνία ἐκδόσεως τοῦ ἄρθρου, ὁ Μισαήλ εἶχε ἤδη ἐκμετρήσει τὸ ζῆν (21η Ἰουλίου 1862) καὶ ὁ Ζαννούβιος, ἐνδε-χομένως, νὰ μὴν ἠθέλε νὰ σπιλῶσει τὴν ὑπόληψη ἐνός κεκοιμημένου πρωθυεράρχου. Ἡ δευτέρη, πλέον λεπτομε-ρῆς, ἀναφορὰ τοῦ Νικάνδρου περὶ τοῦ χαρακτήρος τοῦ Μισαήλ λαμβάνει χώρα μὲ ἀφορμὴ τῆ δημοσίευση ἄρθρου στὸν τύπο τῆς ἐποχῆς (τὸ ἄρθρο δὲν κατέστη δυνατὸ νὰ ἐντοπιστεῖ, ἀν καὶ ἡ σχετικὴ ἐνδείξη τοῦ Κώδικα Αὐτοβιο-γραφίας τὸ τοποθετεῖ χρονικῶς περὶ μῆνα Ἰανουάριον τοῦ 1862 στὴν ἐφημ. «Ἀθηνᾶ»), διὰ τοῦ ὁποίου προτρέπεται

κάνδρου να εισέλθει στα συνοδικά γραφεία της Έκκλησίας της Ελλάδος. Η άρνητική και έπιφυλακτική, άλλωστε, στάση του Μισαήλ εν προκειμένω υπήρξε άποροια του χαρακτήρα του Νικάνδρου, τόν όποιο, άσφαλώς, και θα γνώριζε.

Η προσωπική έμπλοκή, άλλωστε, του Ζαννουβίου στο Έπισκοπικό Ζήτημα της Έκκλησίας Κρήτης της περιόδου 1880-1882 τυγχάνει άδηλη, δεδομένου ότι ο Κώδικας Αυτοβιογραφίας του αλλά και τo σύνολο των πληροφοριών που σχετίζονται με τo πρόσωπό του τηρούν ολοκληρωτική και πλήρη σιγή ιχθύος. Η μόνη πτυχή του ήδη έρευνθηέντος έκκλησιαστικού θέματος⁶⁵ που έπιθυμούμε να θίξουμε σχετίζεται με την έρμηνεία της ως άνω σιωπής του πλέον χαρακτηριστικού έργου του Νικάνδρου που άναφέρεται στην προσωπικότητα και τo σύνολο της βιοτής του.

Σε κανένα σημείο του ο Κώδικας Αυτοβιογραφίας δέν υπαινίσσεται όποι-αδήποτε έπιθυμία του Νικάνδρου να έκλεγεί έπίσκοπος, όχι μόνο στην Κρήτη αλλά και ευρύτερα. Τo ίδιο μαρτυρείται και από τὰ γεγονότα που προηγήθηκαν ή και έπακολούθησαν της δημιουργίας του Έπισκοπικού Ζητήματος: ή προβολή της υποψηφιότητάς του σχετίζεται άποκλειστικά και μόνον

ο Μητροπολίτης Άθηνών να μεριμνήσει για την υλική και ήθική άνόρθωση του όρθόδοξου κλήρου. Έκφράζοντας την άπογοίτευση του για τή διάψευση των προσδοκιών που ο Νικάνδρος έναπέθεσε στην έκλογή του κρητικής καταγωγής πρωιεράρχου, τόν όποιον θεωρούσε ως «άνδρα μάλα ευπαιδευτον», λέγει καυστικά τὰ έξης: «Αί έπίδες της έκκλησίας φροδού άπέβησαν έπειδή κατά τo δή λεγόμενον “Αρχή άνδρα δείκνυσιν”, ο Μισαήλ έδείχθη άνάξιος ής ήξιώται θέσεως κόλαξ και μάταιος ο άνθρωπος παρεξετράπη των καθηκόντων αυτού, και πρώτον μεν έξέδοτο τήν από 8 Φεβρουαρίου κατά των Ηρώων της Πατρίδος Συνοδικήν έγκύκλιον εν ή άποκαλούνται ούτοι “άπονενομημένοι, άφρονες, έπανασάται, λυμεώνες της κοινωνίας και αισχροί προδόται” προς δέ ίδιαν έπιστολήν τω “Ηρωι Χαραλάμπει Ζυμβρακάκη έγραψεν ύποκινών αυτόν εις προδοσίαν” δεύτερον ως μάταιος εν ταίς ίεροπραξίαις καταδείκνυται Μητροπολίτης θέλων εν τοίς ειρηνικοίς και μετά τήν άγίασιν των Δώρων άποκαλούμενος θεοπρόβλητος και ό,τι ο Μέσος αίων Σατανικόν έφεύρημα τή έκκλησία έφεύρατο γαυριών άσπάζεται». Ν. Ζαννουβίου, *Τά καθ' έαυτόν...*, σ. 62. Η άρνητική τοποθέτηση του Ζαννουβίου για τόν συντοπίτη του Μισαήλ θα πρέπει να συσχετισθεί με τήν αντίστοιχη έπικριτική στάση του Θεοκλήτου Φαρμακίδη προς τόν ως άνω Μητροπολίτη Άθηνών, έξ άφορμής άλλου ζητήματος, της άποδοχής δηλαδή του Συνοδικού Τόμου του 1850. Μινωίδου Μηνά, *Φαρμακίδου Αντίδοτον*, Αθήνα 1852, σ. 18. Τo γεγονός αυτό δείχνει τήν ιδεολογική ταυτότητα σκέψης και πρακτικής των δύο άνδρών, έξ άφορμής της στάσεώς των εναντίον του Μισαήλ. Παρόμοιους προς τόν Ζαννουβίο χαρακτηρισμούς περι του Μισαήλ θα χρησιμοποιήσει άρκετές δεκαετίες άργότερα ο Χρήστος Άνδρουτσος, θεωρώντας τόν Άποστολίδη ως άνθρωπο που παλινωδούσε συχνά αλλάζοντας στάση ανάλογα με τή φορά των πραγμάτων, με άπώτερο στόχο τή διασάλιση του προσωπικού του συμφέροντος: «Τούναντίον άνηκεν εις τούς προσαρμοζόμενους προς τās περιστάσεις και τούς τo ίδιον συμφέρον περι πολλοϋ ποιούμενους, έχων πολλās προς πολλούς κληρικούς της σημερον όμοιότητας». Χρ. Άνδρουτσου, *Έκκλησία και Πολιτεία έξ έπόψεως Όρθόδοξου*, έκδ. (β') Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1964, σ. 89.

⁶⁵ Για τήν έμπλοκή του Ζαννουβίου στο λεγόμενον Έπισκοπικό Ζήτημα που ταλάνισε τήν Έκκλησία Κρήτης βλ. α) τή σχετική μονογραφία του Α. Νανάκη, *Το Έπισκοπικό Ζήτημα...*, σ. 70-78, 85-108, και β) του ίδιου, *Έκκλησιαστικά Κρήτης, 19ος-20ός αιώνας*, έκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1997, σ. 143-167.

⁶⁶ Τo γεγονός ότι ή υποψηφιότητά του υπήρξε ιδιαιτέρως δημοφιλής στην περιοχή των Χανίων συνάγεται από τήν πληροφορία που διασώζει ή τοπική έφημερίδα των Χανίων «Τά Άπτερα» (18η Οκτωβρίου 1880) ότι «αί έξ Άποκράνων και Κυδωνίας άναφοραί ύπογραφείσαι ύπέρ της προτιμήσεως του Κ. Νικάνδρου εις τήν χηρεύουσαν έπισκοπικήν έδραν έπεδόθησαν εις τήν Α. Έξ. Τόν Γενικόν Διοικητήν, φέρουσαι ύπέρ τās 6.000 χιλιάδας ύπογραφάς». Τήν ίδια πραγματικότητα έπιβεβαιώνει και έμπιστευτικό έγγραφο μη δηλούμενης διπλωματικής άρχής προς τόν Πρωθυπουργόν της Ελλάδος και ύπουργόν Έξωτερικών Α. Κουμουνδούρον, με τo όποιο ένημερώνεται ή εν Άθήναις πολιτική έξουσία ότι «έκ του άποτελέσματος της έκλογής των κατοίκων των δύο τούτων Έπαρχιών άνεδείχθη ο λαοπρόβλητος διά πλειοψηφίας κος Νικάνδρος». Αρχεία Υπουργείου Έξωτερικών (Α.Υ.Ε.) 1880/99, αριθμ. Πρωτ. παραλαβής 10521, Έν Χανίοις, τήν 7η Δεκεμβρίου 1880, «Πρός τήν Α. Έξοχότητα Κύριον Α. Κουμουνδούρον».

μέ την αὐτόβουλη ἐπιθυμία τῆς πλειοψηφίας⁶⁶ τοῦ λαοῦ τῆς πατρίδας του νὰ ἐπιβάλουν τὴν ἐκλογή του ὡς ἐπισκόπου Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου, κάνοντας χρῆση «τῆς παράδοσης τῶν χριστιανῶν τῆς Κρήτης νὰ ἐκφράζουν τὴν ἄποψή τους γιὰ τὰ πρόσωπα πού θὰ τοὺς διαποίμαιναν»⁶⁷, ἀλλὰ καὶ ἐκτιμώντας «τὴν ἐγνωσμένην παιδείαν, τὴν περὶ τὴν διδασκαλίαν ἀφοσίωσιν, τὴν συγγραφὴν ἱερῶν βιβλίων καὶ τὴν ἀρετὴν»⁶⁸, ἰδιότητες πού ἀναγνώριζαν οἱ κάτοικοι τῆς δυτικῆς Κρήτης στὸ πρόσωπο τοῦ Ζαννουβίου.

Ὁ ἴδιος ὁ Νικάνδρος δὲν φαίνεται, ἀπὸ τὴν ἔρευνα τοῦ ἀρχιερακοῦ ὑλικοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, νὰ ἐξεδήλωσε καθ' οἰονδήποτε τρόπον τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν κατάληψη τῆς συγκεκριμένης ἐπισκοπικῆς θέσεως, γεγονός πού συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὴ διαπιστωμένη σιωπὴ τοῦ Κώδικα Αὐτοβιογραφίας του. Ἡ μόνη του παρέμβαση ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴν ἀπόφασή του νὰ προβεῖ σὲ δήλωση «περὶ ἀποποιήσεως εἰς τὸ καταλαβεῖν τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον»⁶⁹, λόγῳ τῆς ἀντίδρασης πού ἐξεδηλώθη ἀπὸ μικρὴ μερίδα πιστῶν μὲ ἐκτόξευση συκοφαντιῶν πρὸς τὸ πρόσωπό του⁷⁰. Ἡ ὡς ἄνω ἀντίδραση τοῦ Νικάνδρου θὰ μπορούσε νὰ ἀποδοθεῖ εἴτε στὸν ἰδιαίτερο, ἐν πολλοῖς ἀμφίθυμο καὶ ἀντιφατικό, χαρακτήρα του εἴτε καὶ στὶς πολιτικο-ιδεολογικὲς συγκυρίες τῆς ἐποχῆς, δεδομένου ὅτι ἡ ἀρχιερατικὴ ἐκλογή γιὰ τὴν πλήρωση τῆς ἐπισκοπῆς Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ἔλαβε χώρα σὲ μία ἐποχὴ (1880) πού κυριαρχοῦσε στὸν πολιτικὸ στίβο τὸ φιλωρωσικὸ κόμμα μὲ Πρωθυπουργὸ τὸν Α. Κουμουνδοῦρο, γεγονός πού δὲν εὐνοοῦσε τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ ἀγγλόφιλου Ζαννουβίου.

Κατὰ τὴν ἄποψή μας, τὸ γεγονός ὅτι ὁ πενηνταδιάχρονος ἱεροδιάκονος⁷¹ προβαίνει στὴν ὡς ἄνω δημόσια παρέμβαση θὰ πρέπει νὰ συσχετισθεῖ πρὸς τὴ γενικότερη τοποθέτησή του ἔναντι τῆς διοικήσεως Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀποστασιοποίησή του ἀπὸ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δρώμενα, πράγμα πού συνετέλεσε στὴ μονομερῆ ἐνασχόλησή του μὲ τὸ διδασκαλικὸ καὶ συγγραφικὸ ἔργο. Δεδομένου, μάλιστα, ὅτι ὁ Ζαννουβίος ὑπῆρξε ὀπαδὸς τῆς φαρ-

⁶⁷ Ἀ. Νανάκη, *Τὸ ἐπισκοπικὸ Ζήτημα...*, σ. 177.

⁶⁸ Ἐφημ. «*Τὰ Ἄπτερα*», 27 Σεπτεμβρίου 1880.

⁶⁹ Ἐφημ. «*Τὰ Ἄπτερα*», 11 Ὀκτωβρίου 1880.

⁷⁰ Οἱ ἐν λόγῳ ἀντιφρονούντες τελοῦσαν ὑπὸ τὴν καθοδήγηση κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων τῆς ρωσόφιλης Κυβέρνησης Κουμουνδοῦρου, στρατευμένοι σὲ μία προσπάθεια νὰ πληγεῖ ἡ ὑποψηφιότητα τοῦ Νικάνδρου καὶ νὰ προθηθεῖ ἕτερος συνυποψήφιος. Ἄλλωστε, μόνο ἓνα μέρος ἐκ τοῦ ἔθνικοῦ κέντρου ἐπιθυμοῦσε τὴν ἐπισκοπικὴ προαγωγή τοῦ Νικάνδρου στὰ Χανιά. Περισσότερα βλ. Ἀ. Νανάκη, *Τὸ ἐπισκοπικὸ Ζήτημα...*, σ. 86.

⁷¹ Στὸ β' μισό τοῦ 19ου αἰῶνα τὸ φαινόμενο τῆς ὑποψηφιότητας ἱεροδιακόνων γιὰ τὴν κατάληψη κάποιου ἐπισκοπικοῦ θρόνου πού τελοῦσε ἐν χρεΐα στὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κρήτης δὲν ἦταν σπάνιο. Χαρακτηριστικὴ περίπτωση ἀπέτελεσε ἐκείνη τοῦ ἱεροδιακόνου Τιμοθέου Καστρινογιαννάκη γιὰ τὴν ἐπισκοπὴ Χερρονήσου. Θ. Τζεδάκη, «Ὁ προσφάτως ἀνευρεθεὶς ἐπίσημος κώδιξ τῆς ἱεράς Μητροπόλεως Κρήτης (τοῦ 19 αἰῶνος) καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ», στὰ *Πεπραγμένα τοῦ Γ' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου*, 1971, τ. Γ', Ἀθήνα, 1975, σ. 339. Ἑτέρα περίπτωση ἀποτελεῖ ἡ ἀνεπιτυχὴς ὑποψηφιότητα τοῦ ἱεροδιακόνου Εὐμενίου Ξηρουδάκη νὰ διαδεχθεῖ τὸν Ἐπίσκοπο Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Γαβριήλ. Ἀ. Νανάκη, *Τὸ Μητροπολιτικὸ Ζήτημα καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὀργάνωσις τῆς Κρήτης 1897-1900*, ἐκδ. Ἐπέκταση, Κατερίνη 1995, σ. 37 καὶ ἐφημ. «*Τὰ Ἄπτερα*», 19 Ἰουλίου 1880.

⁷² Περὶ τοῦ βαθμοῦ συγγενείας εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν σκέψιν μεταξὺ Θεοκλήτου Φαρμακίδου καὶ Νικάνδρου Ζαννουβίου, βλ. Θ. Μεϊμάρη, *Ἐθνικὸς προσδιορισμὸς καὶ αἰτούμενα στὸ Ἑλλαδικὸ Κράτος...*, σ. 318-340.

μακιδείου ιδεολογίας στα ζητήματα εκκλησιαστικής οργάνωσης⁷², ή εκλογή του σε μία έπαρχία του Οικουμενικού Θρόνου δεν θα μπορούσε να αποτελέσει ισχυρό έσωτερικό κίνητρο που θα ανέπαυε την συνείδηση και σύνολη την ύπαρξή του.

Και μάλιστα σε μία εποχή που ή έν γενει δραστηριότητα του κρητικού κληρικού παρουσιάζει σημεία κάμψεως, δεν θα ήταν έκτος πραγματικότητας αν υποστηρίζαμε ότι ο Νίκανδρος είχε συμβιβαστεί τρόπον τινά με την ιδέα ότι θα όλοκλήρωνε τή ζωή του ως απλός διάκονος, αφιερωμένος πλήρως στις προτεραιότητες και τά ενδιαφέροντα που επέβαλε στον έαυτό του από τò 1860 με άφορμή τή σύγκρουσή του με τήν Ι.Σ.Ε.Ε. για τήν ποιότητα και τήν άποδοχή του συγγραφικού του έργου.

Οί ως άνω πτυχές τής κληρικής ιδιότητας του Νικάνδρου και τά κενά που υπάρχουν αναφορικώς με αυτή άντανακλουν τήν τοποθέτηση του ίδιου έν σχέσει προς τò ιερατικό λειτούργημα. Ή συνειδητή υποβάθμιση του ιερατικού και του έπισκοπικού αξιώματος στη σκέψη του κρητικού κληρικού μαρτυρεί τήν προτεραιότητα τής ιδεολογικής-πολιτικής του συνείδησης έναντι τής κληρικής-εκκλησιαστικής. Πρόκειται, δηλαδή, για μία μικρογραφία τών στοιχείων εκείνων που συγκροτούσαν τήν ιδεολογική ταυτότητα του Θεοκλήτου Φαρμακίδη⁷³, ό όποιος «έξεταζόμενος ψυχολογικώς ήτο πολιτική φύσις»⁷⁴ και στον όποιο «ύπερίσχυε τò αίσθημα του προς τήν πατρίδα καθήκοντος»⁷⁵. Δέν είναι, άλλωστε, τυχαίο τò γεγονός ότι άμφοτέρα τά ως άνω πρόσωπα προσήλθαν στις τάξεις τής ιερωσύνης σε πολυ μικρή ήλικία (ό Φαρμακίδης 18 έτών⁷⁶ και ό Νίκανδρος 19), χωρίς τήν άπαραίτητη ήλικιακή ώρίμαση και συνειδητοποίηση του λειτουργήματος που διακονούσαν, γεγονός που συνδεόταν καθοριστικά με τήν άπουσία έσωτερικού δεσμού άμφοτέρων με τήν εκκλησιαστική παράδοση⁷⁷.

3. Ή έγκύκλια και ή άνώτερη μόρφωση

⁷³ Περί τής βιογραφίας του Θεοκλήτου Φαρμακίδου αναφέρεται χαρακτηριστικώς ή κάτωθι βιβλιογραφία: α) Κ. Σάθα, *Νεοελληνική Φιλολογία*, Άθήνα 1868, σ. 744-746, β) Α. Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι τών επί τής αναγεννήσεως τής Ελλάδος διαπρεψάντων άνδρών*, τ. Α', έκ του Έθνικού Τυπογραφείου, Άθήνα 1869, σ. 205-244, γ) Δ. Μπαλάνου, *Θεόκλητος Φαρμακίδης (1784-1860)*, Άθήνα 1933, δ) Γ. Μεταλληνού, «Έπακριβώσεις στην ιδεολογική ταυτότητα του Θ. Φαρμακίδη», στο *Άπόστολος Βαρνάβας* (έπίσημο περιοδικό τής Έκκλησίας τής Κύπρου), περ. Γ', τ. ΜΘ', Ιανουάριος 1988, τ. Ι, σ. 13-22 και ε) «Φαρμακίδης Θεόκλητος», στο *Πάπυρος Λαρούς*, τ. ΙΒ', έκδ. Έπιστημονικής Έταιρείας τών έλληνικών γραμμάτων «Πάπυρος», 1964, σ. 686.

⁷⁴ Ν. Μπούσουλα, *Ίστορία τής Έκκλησίας τών Άθηνών...*, σ. 92.

⁷⁵ Χρ. Παπαδόπουλου, *Ίστορία τής Έκκλησίας τής Ελλάδος*, τ. Α', έκδ. Π. Πετράκου, Άθήνα 1920, σ. 377.

⁷⁶ *Νεώτερον Έγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Ήλιος*, τ. ΙΗ', έκδ. Ήλιος, Άθήνα, σ. 152.

⁷⁷ Γ. Μεταλληνού, «Έπακριβώσεις...», σ. 14.

⁷⁸ Περί τής έννοίας τής έγκυκλίου παιδείας βλ. Κ. Φράγκου, *Εισαγωγή στην έπιστήμη τής Θεολογίας*, έκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη-Άθήνα 1997, σ. 46-49.

Ἡ ἐγκύκλια μὀρφωση⁷⁸ τοῦ νεαροῦ διακόνου ξεκίνησε ἀπὸ τὰ Χανιά γιὰ νὰ ὀλοκληρωθεῖ στὴν πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ὅπου καὶ μετοίκησε κατὰ τὸ 1851. Ὁ Νίκανδρος, ἀποφοιτῶντας ἀπὸ τὸ Σχολαρχεῖο τῆς Κυδωνίας Κρήτης καὶ ἐπιθυμῶντας νὰ ὀλοκληρώσει τὸν κύκλο τῶν ἐγκύκλιων σπουδῶν του, ἐνεγράφη στὴ Ριζάρειο Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή⁷⁹ τῶν Ἀθηνῶν τὸ 1851.

Ἡ ἐπιθυμία του, ὠστόσο, γιὰ μάθηση προσέκρουσε, ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ ἴδιος χωρὶς νὰ δίνει κάποια ἐξήγηση, στὴ διάλυση τῆς Σχολῆς τὸ 1852, ἐξέλιξη γιὰ τὴν ὀποία ὁ Νίκανδρος θεωροῦσε ὑπεύθυνο τὸν Κωνσταντῖνο Οἰκονόμο⁸⁰. Τυχῶναι δυσερμῆνευτο καὶ ἀπροσδιόριστο τί ἀκριβῶς ἐννοοῦσε ὁ Νίκανδρος μεμφοόμενος τὸν Κ. Οἰκονόμο ἐν προκειμένῳ. Καὶ τοῦτο, διότι ὁ θεσσαλὸς κληρικὸς, ὡς γνωστὸν, ὑπῆρξε ἐκεῖνος ποὺ θεωροῦσε ἀναγκαία τὴν ἴδρυση ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς στὴν Ἑλλάδα ἀνέκαθεν. Ἦδη, μάλιστα, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασης εἶχε προτείνει στὸν Μάνθο Ριζάρη τὴν ἐλευθερούμενη πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος ὡς τόπο γιὰ τὴν ἴδρυση ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας. Ἄν καὶ δὲν κατέστη δυνατὸν ὁ Μάνθος Ριζάρης νὰ ἐκπληρώσει τὸ ὄνειρό του, λόγῳ τοῦ ἐπελθόντος θανάτου αὐτοῦ, ὁ Οἰκονόμος ἐπανῆλθε ἐπὶ τοῦ θέματος στὸν Γεώργιο Ριζάρη, ἀδελφὸ τοῦ ἐκλιπόντος, καὶ ἐπέτυχε τὴν ἴδρυση τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς⁸¹. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Οἰκονόμου γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐκπαίδευση ἦταν τέτοιο, ὥστε προσεπάθησε μὲ ἀλλεπάλληλες παρεμβάσεις του νὰ δώσει σάρκα καὶ ὀστά στὸ ὄνειρό του γιὰ ἴδρυση ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας στὸ Ἅγιο Ὅρος ἢ στὴ Μονὴ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου⁸². Ἡ ὡς ἄνω ἀπορία ἐπιτείνεται ἔτι περαιτέρω ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ λειτουργία τῆς Ριζαρείου ἀνεστάλη γιὰ πρώτη φορὰ πολὺ ἀργότερα, τριάντα ἔτη μετὰ ἀπὸ τὴ σχετικὴ νύξη τοῦ Ζαννουβίου, μετὰξὺ 6ης Νοεμβρίου 1881

⁷⁹ Περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, βλ.: α) Χρ. Παπαδόπουλου, *Ἱστορία τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς ἐπὶ τῇ ἐβδομηκονταετηρίδι αὐτῆς*, Ἀθήνα 1919, β) Γ. Κονιδάρη, *Ἱστορία τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς*, Ἀθήνα 1969, γ) Π. Ριζόπουλου, «Ριζαρείος Ἐκκλησιαστικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν, 165 χρόνια προσφοράς στὴν Ὀρθόδοξη παιδεία (1844-2007)», <<http://www.orthodoxia.gr>>, πρόσβαση 29 Δεκεμβρίου, 2007, δ) *Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τ. ΚΑ', ἐκδ. Πυρσός, Ἀθήνα 1933, σ. 146, καὶ ε) Ἰ. Κογκούλη, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἐκπαίδευση Προοπτικὲς ἀναβάθμισης καὶ ἀνάπτυξής της»,

<http://www.ecclesia.gr/greek/HolySynod/committees/education/church_education.htm>, πρόσβαση 1 Ὀκτωβρίου, 2009.

⁸⁰ Περὶ τῆς βιογραφίας τοῦ Κωνσταντῖνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, βλ.: α) Κ. Σιβῖνη, *Ἑπόμνημα αὐτοσχέδιον περὶ τοῦ αἰδεσιμωτάτου πρεσβυτέρου καὶ Οἰκονόμου Κωνσταντῖνου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων*, Τεργέστη 1857, β) Α. Γοῦδα, *Βίοι Παράλληλοι...*, σ. 169-206, γ) Δ. Μπαλάνου, *Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων*, Ἀθήνα 1932, δ) Κ. Σάθα, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, σ. 731-736, καὶ ε) «Οἰκονόμος Κωνσταντῖνος, ὁ ἐξ Οἰκονόμων», στὴν *Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια*, ἐκδ. Πυρσός, Ἀθήνα 1932, σ. 759-761.

⁸¹ Ἐμ. Κωνσταντινίδη, *Ἰωάννης Καποδίστριας καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ του πολιτικὴ (ἐπὶ τῇ 200τηρίδι ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του, 1776-1976)*, Ἀθήνα 1996, σ. 71-72.

⁸² «Ἐπερὰ Μονὴ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου», ὀ.π.. Πρβλ. Π. Ὑφαντῆ, *Μέγα Σπήλαιον, Ἱστορία, ἐθνικὴ καὶ πνευματικὴ μαρτυρία*, ἐκδ. Ἰ.Μ. Αἰγιαλείας καὶ Καλαβρύτων, Ἀθήνα 1999, 2002 (Βραβεῖο Τάξεως, Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν).

⁸³ Χρ. Παπαδόπουλου, *Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῇ 1900 ἐπετειῳ...*, σ. 151-152.

καὶ 15ης Αὐγούστου 1882⁸³.

Σὲ κάθε περίπτωση, ἡ φράση τοῦ Νικάνδρου «τῆ ραδιουργία τοῦ ἀνθελληνικῶς φρονοῦντος Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων ἢ ριζάρειος Σχολῆ κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος διελύθη»⁸⁴ δὲν εἶναι δηλωτικὴ ἀπλῶς καὶ μόνον τῆς στάσης του ἀπέναντι στὸν μεγάλο διδάσκαλο τοῦ Γένους σὲ μία συγκεκριμένη χρονικὴ στιγμή καὶ μὲ ἀφορμὴ ἓνα μεμονωμένο γεγονός. Ἀντιθέτως, ἀποτελεῖ τὴν πρώτη ἀρνητικὴ ἐκδήλωση τοῦ Νικάνδρου γιὰ τὸ πρόσωπο καὶ τὴ δράση τοῦ Οἰκονόμου, ὡς ἀπόρροια τῆς ιδεολογικῆς ἀντίθεσης καὶ ἀντιπαράθεσης τῶν δύο ἀνδρῶν, ποὺ ἐκπροσωποῦσαν δύο διαφορετικὲς κοσμοθεωρίες. Θὰ πρέπει, ὡστόσο, νὰ διευκρινισθεῖ ὅτι ἡ ὡς ἄνω κριτικὴ τοῦ Νικάνδρου πρὸς τὸν Οἰκονόμο δὲν εὐρίσκεται στὸ ἐπίκεντρο τῶν προθέσεων του, ἀλλὰ ἀποτελεῖ μία περιφερειακὴ πτυχὴ τῶν συναφῶν πρὸς τὸν θεσσαλὸ κληρικὸ θεμάτων ποὺ τίγονται στὸν Κώδικα.

Παράλληλα πρὸς τὴν ἐκπλήρωση τῶν διακονικῶν του ὑποχρεώσεων στὸν ἰ. ναὸ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων καὶ παρὰ τὴν ἀτυχῆ προσπάθειά του νὰ φοιτήσει στὴ Ριζάρειο, ὁ Ζαννούβιος δὲν θὰ ἀποστεῖ τῆς προσπαθείας νὰ καταρτισθεῖ ἔτι περαιτέρω. Σύμφωνα μὲ τὴν πληροφόρηση ποὺ ἔχουμε ἀπὸ τὸν Κώδικα, ὁ φιλομαθὴς διάκονος παρακολούθησε μαθήματα σὲ κάποιον ἀπὸ τὰ Γυμνάσια τῶν Ἀθηνῶν, ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ ἀπεφοίτησε ἀριστοῦχος⁸⁵. Ἡ ἀπόκτηση τοῦ ἀπολυτηρίου ὡς πιστοποιητικὸ ὀλοκλήρωσης τοῦ κύκλου τῆς ἐγκυκλίου μορφώσεως θὰ πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ περὶ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1852. Ἀπέτελεσε δὲ μία διαδικασία παράλληλη πρὸς τὶς διακονικὲς του ὑποχρεώσεις στὸν ὡς ἄνω ἰ. ναὸ, γεγονός ποὺ δὲν ἔκαμψε τὸ σταθερὸ φρόνημα τοῦ Νικάνδρου γιὰ περαιτέρω μόρφωση.

Ἡ σύσταση καὶ ὀργάνωση, ὡς γνωστόν, τῶν πρώτων ἑλληνικῶν ἀνώτατων σχολῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀθήνας δὲν προέβλεπε τὴν ὑποβολὴ τῶν μαθητῶν σὲ ὁποιαδήποτε ἀπαραίτητη ἐξεταστικὴ δοκιμασία γιὰ τὴν εἴσοδό τους στὴν τριτοβάθμια ἐκπαίδευση. Στὸν Νόμο τοῦ 1836 ὀρίζεται μὲ σαφήνεια ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ γυμνασίου εἶναι «κυρίως ἢ προπαρασκευὴ τῶν μαθητῶν ὅσοι μέλλουν νὰ σπουδάσωσιν ἀνωτέρας ἐπιστήμας εἰς τὸ πανεπιστήμιον»⁸⁶. Ἀλλὰ καὶ τὸ Β.Δ. «Περὶ προσωρινοῦ κανονισμοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις συστηθησομένου Πανεπιστημίου», ποὺ ἐδημοσιεύθη τὸ 1837 στὸ ἔντυπο «Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως», ὀρίζει ὡς μοναδικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν ἐγγραφή στὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα τὴν κατοχὴ ἀπολυτηρίου δημόσιου Γυμνασίου⁸⁷.

⁸⁴ Ν. Ζαννούβιος, *Τὰ καθ' ἑαυτόν...*, σ. 3.

⁸⁵ Ὁ.π., σ. 4. Δὲν δηλώνεται στὸν Κώδικα ἀπὸ ποῖο Γυμνάσιο τῶν Ἀθηνῶν ἀπεφοίτησε ὁ Νικάνδρος.

⁸⁶ Α. Δημαρᾶ, «Ἐκπαίδευση», στὴν *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*, τ. ΙΓ', σ. 486.

⁸⁷ Β.Δ. «Περὶ προσωρινοῦ κανονισμοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις συστηθησομένου Πανεπιστημίου», «Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως», ἀριθ. 12, 14/26 Ἀπριλίου 1837, ἄρθρο 11.

Ἐκμεταλλεούμενος ὁ Ζαννούβιος τὴν εὐχέρεια πρόσβασης στὸ Πανεπιστήμιον πού τοῦ ἔδινε ἡ κατοχὴ ἀπολυτηρίου γυμνασίου, ἔσπευσε νὰ ἐγγραφεῖ, τὴν 1η Σεπτεμβρίου 1852, στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου «συνακροαζόμενος τοῖς τῆς θεολογικῆς μαθήμασι»⁸⁸. Τὸ γεγονός αὐτὸ τῆς ἄνευ καθυστερήσεων ἐγγραφῆς του σὲ πανεπιστημιακὴ Σχολή, τὸ ὁποῖο πραγματοποιεῖται ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποφοίτησή του ἐκ τοῦ Γυμνασίου⁸⁹, ἀποτελεῖ μία ἀκόμη πιστοποίηση τῆς ἔφεσής του γιὰ τὴν ἀπόκτηση τελειότερας γνώσεως. Ἡ ἐπιλογή του αὐτὴ νὰ σπουδάσει, ταυτοχρόνως, μαθήματα τῆς θύραθεν καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παιδείας, ὄντας ἐγγεγραμμένος εἰς τὰς δέλτους τῶν φοιτητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς, ἴσως δὲν εἶναι τυχαία. Μάλλον ἀποτελεῖ, τρόπον τινα, μία πρώτη ἔκφραση τῆς προτίμησής του πρὸς τὴ θύραθεν γνώση, πρὸς τὴν ὁποία θὰ στραφεῖ ὀλοτελῶς σὲ μεταγενέστερο χρόνο, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀντιπαραθέσεώς του μὲ τὴν Ι.Σ.Ε.Ε.

Ἡ γνωριμία τοῦ Ζαννούβιου μὲ τὸν νέο ἐπίτροπον τοῦ ἰ. ναοῦ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων Κοντογόνῃ τὸ 1854 ὑπῆρξε γεγονός λίαν σημαντικό γιὰ τὴ μετέπειτα ζωὴ τοῦ νεαροῦ κληρικοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν μάλιστα ὁ Κοντογόνῃς ἐκτελοῦσε χρέη Πρυτάνεως τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου. Ἡ ἐπίδραση, μάλιστα, τοῦ Πρύτανη στὶς ἐπιλογές καὶ προτεραιότητες τοῦ Ζαννούβιου ὑπῆρξε τέτοια, ὥστε τὸ ἴδιο ἔτος τῆς γνωριμίας τῶν δύο ἀνδρῶν, ὁ νεαρὸς διάκονος θὰ ἐπιχειρήσει, ἐπιτυχῶς, τὴ μετεγγραφή του ἀπὸ τὴ Φιλοσοφικὴ Σχολή, εἰς τὴν ὁποία ἐφοίτησε γιὰ δύο περίπου ἔτη, στὴ Θεολογικὴ, ἐπιδιδόμενος πλέον στὴ μελέτῃ τῶν ἐκκλησιαστικῶν μαθημάτων.

Ἡ συναναστροφή τῶν δύο ἀνδρῶν ὑπῆρξε καθοριστικῆς σημασίας, ὄχι μόνον γιὰ τὴν κατεύθυνση τῶν σπουδῶν τοῦ Ζαννούβιου, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ μετέπειτα ἀναζήτηση ἐπαγγελματικῶν διεξόδων στὸν χῶρον τῆς ἐκπαίδευσης. Πάνω ἀπ' ὅλα ὅμως, ὁ Νίκανδρος, στὸ πρόσωπον τοῦ Κοντογόνῃ, ἀνεκάλυψε τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον πού μὲ τὴν καθηγητικὴν του αὐθεντία καὶ τὴν ὑψηλὴ κοινωνικὴ ἀπήχηση θὰ ἀνακούφιζε, τρόπον τινα, τὴν ἐνδότερη ὑπαρξιακὴ ἀνάγκη τοῦ νεαροῦ διακόνου γιὰ ἀποδοχὴ καὶ ἀναγνώριση, ἐξασφαλίζοντας τὴν πολυπόθητη συμπαράσταση πού ὁ κρητικὸς κληρικὸς χρειαζόταν στὸν ἀνηφορικὸ δρόμον πού ἐπιθυμοῦσε νὰ διανύσει γιὰ νὰ καθιερωθεῖ στὸ ἐκπαιδευτικὸ καὶ συγγραφικὸ γίγνεσθαι.

Ὁ Ζαννούβιος ὀλοκλήρωσε τὸν κύκλον τῆς ἀνώτερης μόρφωσής του στὸ Πα-

⁸⁸ Ν. Ζαννούβιου, *Τὰ καθ' ἑαυτόν...*, ὁ.π..

⁸⁹ Μέχρι τὶς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἀπαιτεῖτο μόνον ἡ κατοχὴ ἀπολυτηρίου Γυμνασίου γιὰ τὴν εἰσαγωγὴν στὶς ἀνώτατες σχολές. Ἡ καθιέρωση τῶν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων γιὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν ἐκπαίδευση καθιερώθηκε τὸ 1932. Σύντομη ἀνασκόπηση τῆς ἐκπαιδευτικῆς κατάστασης ἀπὸ τὴν ἵδρυση τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους μέχρι καὶ τὴ δεκαετία τοῦ 1990 στὸ ἄρθρον τῆς Μ. Πολυχρονάκη μὲ τίτλον «Φροντιστήριον: ἓνας ἀλώβητος θεσμὸς ὑπέρβασης τῶν συστημάτων εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Πανεπιστημιακὴν Ἐκπαίδευση», <<http://www.elemedu.upatras.gr/eriande/synedria/synedio4/praktika1polychronaki.htm>, πρόσβαση 6 Ὀκτωβρίου, 2009.

⁹⁰ Ἡ διαπίστωση ὅτι ἡ ἐν Ἀθήναις Θεολογικὴ Σχολὴ «ἰδρύθη καὶ ἀνεπτύχθη κατὰ τὰ πρότυπα τῶν γερμανικῶν

νεπιστήμιο Ἀθηνῶν, ἀποφοιτώντας ἀπὸ τῆ Θεολογικῆ Σχολῆ⁹⁰ τὸ 1856. Τὸ Ἀποφοιτήριό⁹¹ του ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τὴν Πρυτανεία τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου, μὲ ἡμερομηνία 5ῃ Ἀπριλίου 1856, ἀναφέρεται λεπτομερῶς στὸ σύνολο τῶν μαθημάτων τὰ ὁποῖα διήκουσε ὁ νεαρὸς διάκονος. Ἐντυπωσιάζει, πέραν πάσης ἀμφιβολίας, τὸ μεγάλο εὖρος τῶν γνωστικῶν ἀντικειμένων ποὺ ἐπικάλυπτε τὸ πρόγραμμα σπουδῶν τῆς Σχολῆς: πέραν τῶν θεολογικῶν μαθημάτων, ὑπῆρχαν μαθήματα φιλοσοφικῆς, θετικῆς⁹² καὶ θεωρητικῆς⁹³ κατεύθυνσης, μὲ ἰδιαίτερη ἔμφαση στὴ διδασκαλία τῶν ἀρχαιοελληνικῶν μαθημάτων.

Σημαντικὴ, ὡστόσο, τυγχάνει καὶ ἡ ἀναφορά τοῦ ὡς ἄνω Ἀποφοιτηρίου στὸν χαρακτήρα καὶ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ διακόνου Νικάνδρου. Βεβαίως, κάθε ἔγγραφο ἀναλόγου περιεχομένου φέρει, ἐξ ἀνάγκης, τὴ γνωστή, τυποποιημένη καὶ πολλὰς φορὲς πομπώδη, γλωσσικὴ ἔκφραση καὶ μορφή ποὺ ἀρμόζει στὴν περίστασι. Παρὰ ταῦτα, τὸ περιεχόμενό του, ὅτι δηλ. ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀπόφοιτος «οὐ μόνον σπουδῆ πρὸς τὰ μαθήματα τῆ προσηκούση ἐχρήσατο ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον ἑαυτὸν κόσμιον καὶ ἐπιεικῆ καὶ τὰ ἦθη χρηστὰ παρασχὼν τοῖς κειμένοις νόμοις ἀεὶ πειθόμενος διετέλεσεν»⁹⁴ ἀποτελεῖ ἄλλη μία μαρτυρία, προερχόμενη μάλιστα αὐτὴ τῆ φορὰ ἀπὸ ἓνα ἀνώτατο ἐκπαιδευτικὸ καθίδρυμα, γιὰ τὸ ἦθος καὶ τὸν χαρακτήρα τοῦ Ζαννουβίου, ἡ ὁποία διόλου δὲν ἀφίσταται ἀπὸ τὴν ὡς ἄνω (δύο) σχετικὲς ἀναφορὲς τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραγόντων (Κοντογόνη κ.ἄ.) τοῦ ἱ. ναοῦ τῶν Ἀγίων Θεοδώρων.

Τὰ ἀνωτέρω τρία ἔγγραφα (Ἀποφοιτήριον καὶ οἱ δύο προμνημονευθεῖσες ἀναφορὲς) ποὺ ἀφοροῦν στὸ πρόσωπο τοῦ Ζαννουβίου δύνουν τὴν εἰκόνα ἑνὸς ἄκρως ἐπιμελοῦς φοιτητῆ, ὁ ὁποῖος διακρίνεται ἀπὸ ζωερὴ διάθεση πρὸς μάθησι. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πανθομολογούμενη φιλομάθειά του, ἐπισημαίνεται ἡ τακτικὴ καὶ ὑπεύθυνη ἐξάσκησι τῶν διακονικῶν του καθηκόντων, ἀλλὰ καὶ ἡ

πανεπιστημίων, χωρὶς νὰ σημειωθῆ καμία οὐσιαστικὴ ἀλλαγὴ, οὔτε στὴν ὀργανωτικὴ διάρθρωσι, οὔτε στὴς θεολογικὲς ἀντιλήψεις πάνω στὴς ὁποῖες ἔθεσε τὴς βᾶσεις λειτουργίας της» (Β. Φανουργάκη, *Εἰσαγωγή στὴν Θεολογία*, ἐκδ. Ὑπηρεσίας Δημοσιευμάτων Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου, Θεσσαλονίκη 1991, σ. 59) εἶναι καθοριστικὴ στὴν κατανόησι τῆς ἰδεολογικο-ἐκκλησιαστικῆς ταυτότητας τοῦ Νικάνδρου, ὅπως αὐτὴ θὰ ἀναλυθῆ σὲ ἐπόμενα κεφάλαια. Ἀνάλογη ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐκτίμησι τοῦ καθηγητῆ Νίκου Ματσούκα, ὁ ὁποῖος ἐπεξέτεινε τὸ ὡς ἄνω φαινόμενο καὶ στὴς δύο ἐν Ἑλλάδι Θεολογικὲς Σχολές, ἐπισημαίνοντας τὴν καταθλιπτικὴν ἐξάρτησή τους ἀπὸ τὰ ἀναλυτικὰ προγράμματα καὶ τὴν ἐν γένει ὀργάνωσι καὶ νοοτροπία τῶν δυτικῶν Θεολογικῶν σχολῶν. Ν. Ματσούκα, «Προσφορὰ καὶ προοπτικὲς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης», στὸ *Εἰσαγωγή στὴν ἐπιστήμη τῆς Θεολογίας* (Πανεπιστημιακὲς παραδόσεις καθ. Δήμητρας Κούκουρα), Θεσσαλονίκη 2000, σ. 143-151.

⁹¹ Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτόν...*, σ. 6.

⁹² Στὸ Ἀποφοιτήριό του ἀναφέρονται τὰ κάτωθι μαθήματα θετικῆς κατεύθυνσης: ὀρυκτολογία, γεωλογία, ζωολογία, φυσικὴ, γενικὴ πειραματικὴ, χημεία, ἄλγεβρα. Ὁ.π..

⁹³ Στὰ θεωρητικὰ μαθήματα ἀπαριθμοῦνται μεταξὺ ἄλλων τὰ ἑξῆς: «Ἑβραϊκὴ Ἀρχαιολογία, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, ἐξήγησις εἰς τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαυΐδ, εἰς τὴν πρὸς Τιμόθεον Α' ἐπιστολήν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, εἰς τὰς τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου Καθολικὰς δύο ἐπιστολάς καὶ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἐρμηνεία τῶν ἁγίων Γραφῶν, εἰσαγωγή εἰς τὰς ἁγίας Γραφάς, Δογματικὴ καὶ εἰδικὴ Δογματικὴ Θεολογία, Φιλοσοφία, Γενικὴ Ἱστορία, Ἀρχαιολογία». Ὁ.π..

⁹⁴ Ὁ.π..

σεμνή καὶ μετρημένη βιοτή του. Ξενίζει μάλιστα τὸ γεγονός ὅτι, σὲ ἀντίθεση πρὸς τὴν ἐσωτερικὴ χαρακτηρισολογικὴ ἀστάθεια ποὺ τὸν διέκρινε κατὰ τὴν ὀλιγόχρονη διαμονή του στὴ Μονὴ Γωνιάς ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκδηλούμενη ἀδυναμία συνεργασίας ποὺ παρουσίαζε στὶς σχέσεις του μὲ τὸ ἐγγὺς σὲ αὐτὸν περιβάλλον, στὴ φοιτητικὴ περίοδο τῆς ζωῆς του ὁ Νίκανδρος σκιαγραφεῖται ὡς ἀνεπίληπτος, συγκαταβατικὸς καὶ καταδεκτικὸς πρὸς τοὺς ἄλλους.

Τὸ συμπέρασμα αὐτὸ συνάγεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι, κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ (1852-1856), δὲν ἀναφέρεται κανένα ἀπολύτως πρόβλημα ἢ σύγκρουση, τόσο στὸν χῶρο ἐργασίας μὲ τοὺς συνεφημερίους του καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικὸς ἐπιτρόπους, ὅσο καὶ στὸ πανεπιστημιακὸ περιβάλλον μὲ τοὺς καθηγητὲς καὶ τοὺς συμφοιτητὲς του. Ἄν, ὄντως, ὑπῆρχε κάποια ἐμπλοκὴ στὶς σχέσεις του πρὸς τοὺς ἄλλους, εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Νίκανδρος δὲν θὰ προσπαθοῦσε νὰ τὸ ἀποσιωπήσει στὶς σελίδες τοῦ Κώδικα τῆς Αὐτοβιογραφίας του, ὅπως, ἄλλωστε, ἔπραξε προηγουμένως, περιγράφοντας τὸ ξεκίνημά του ἀπὸ τὰ Χανιά, καὶ ὅπως θὰ δοῦμε ὅτι θὰ πράξει καὶ πάλι στὴ συνέχεια.

Ἡ κατὰ τὴν ἴδια περίοδο ξενίζουσα, λόγῳ τῆς ἄκρως συγκαταβατικῆς καὶ μετριοπαθοῦς γιὰ τὰ χαρακτηρισολογικὰ δεδομένα τοῦ νεαροῦ διακόνου στάσης, συμπεριφορὰ του ἐπιβεβαιώνεται καὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ: ἔχοντας δρομολογηθεῖ ἢ μετάβασή του στὴν Ἐμπορικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης γιὰ νὰ διδάξει, ὁ Νίκανδρος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ συντάξει καὶ νὰ ἀπευθύνει δύο ἀποχαιρετιστήριους λόγους, τὸν μὲν πρῶτο πρὸς τοὺς ὁμογάλακτους συμφοιτητὲς του τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, τὸν δὲ δεῦτερο πρὸς τὴν ἐνορία τῶν Ἁγίων Θεοδώρων ποὺ ἐπὶ τετραετίαν διηκόνησε. Καὶ στὰ δύο σύντομα αὐτὰ κείμενα, ὁ διάκονος θὰ ζητήσει συγγνώμη ἀπὸ ὅσους ἐνδεχομένως λύπησε, μὴ παραλείποντας νὰ ἀπευθύνει καὶ τὶς πρέπουσες στὴν περίσταση εὐχαριστίες πρὸς ὅσους τοῦ συμπαραστάθηκαν ποικιλοτρόπως.

Ἰδιαιτέρως στὴν ἀποχαιρετιστήρια προσφώνησή του πρὸς τοὺς συμφοιτητὲς του, ὁ Νίκανδρος ἐμφανίζεται περισσότερο συγκινημένος καὶ ἐξωστρεφής, ἐξωτερικεύοντας τὰ συναισθήματα ποὺ κατέκλυζαν τὴν ὑπαρξή του. Τὰ λεγόμενά του, ὅτι δηλ. «χωριζόμενος δὲ νῦν τῆς φίλης μοι ταύτης ὁμηγύρεως ἔρχομαι τελευταῖον τὸ δίκαιον εἰλικρινοῦς φιλίας ν' ἀποδώσω, αἰτούμενος ἅμα τὴν ἐκ ψυχῆς παρὰ πάντων ἀμοιβαίαν συγχώρησιν»⁹⁵, δηλώνουν ἄνθρωπο ἀναπαυμένο ἐσωτερικὰ καὶ ἰσορροπημένο τῆ συγκεκριμένη χρονικὴ στιγμή, ποὺ βρίσκεται σὲ ἀρμονικὴ συνύπαρξη μὲ τὸ πανεπιστημιακὸ περιβάλλον, τοὺς συναδέλφους καὶ τοὺς προϊσταμένους του καὶ ποὺ ἐτοιμάζεται νὰ ἀνοίξει τὶς πτέρυγές του σὲ ἕνα νέο, ἐπαγγελματικὸ αὐτὴ τὴ φορά, στίβο, ποὺ ἀφορᾷ στὴν ἄσκηση τοῦ διδασκαλικοῦ λειτουργήματος στὴν Κωνσταντινούπολη, ἐκτὸς δη-

⁹⁵ Ὁ.π., σ. 5.

λαδὴ τῶν γεωγραφικῶν ὁρίων τοῦ τότε ἑλληνικοῦ Βασιλείου.

Τὸ 1882 καὶ σὲ ἡλικία πενήντα τεσσάρων ἐτῶν, ὁ Ζαννούβιος θὰ ζητήσει νὰ λάβει ἀπὸ τὴ Θεολογικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν τὸν τίτλο τοῦ Διδάκτορα αὐτῆς. Ἀφορμὴ γιὰ τὴν ὑποβολὴ τοῦ αἰτήματός του ὑπῆρξε ἡ ἀναγόρευση, κατὰ τὴν ἴδια περίοδο, τοῦ Σωκράτη Κολιάτσου⁹⁶ σὲ ἐπίτιμο διδάκτορα τῆς ὡς ἄνω Σχολῆς. Ἡ ἀναφορὰ τοῦ Νικάνδρου στὸ πρόσωπο τοῦ Κολιάτσου δὲν ἦταν τυχαία. Ἀποτελοῦσε τὴ συνέχεια τῆς ἐπικριτικῆς στάσεως τοῦ κρητικοῦ κληρικοῦ πρὸς τὸν ἐν λόγῳ συνάδελφό του, ἡ ὁποία ἐξεδηλώθη δημοσίως, διὰ τῆς δημοσιεύσεως στὴν ἐφημερίδα «Ἀθηνᾶ» σχετικοῦ ἄρθρου⁹⁷, εἴκοσι χρόνια νωρίτερα, τὸ 1862. Καὶ ἡ ἐν λόγῳ μομφὴ τοῦ Ζαννουβίου, ὅπως καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Μισαήλ Ἀποστολίδη, εἶχε πολιτικὰ κίνητρα καὶ ἐρείσματα, καθὼς ὁ Σωκράτης Κολιάτσος κατέστη στόχος κριτικῆς λόγῳ ἐπιδείξεως, κατὰ τὸν ἐπικριτὴ του, πνεύματος κολακείας πρὸς τὴ βαυαρικὴ ἐξουσία τοῦ Ὁθωνα⁹⁸, ὡς καὶ γιὰ τὴν προσπάθειά του νὰ συνταυτιστεῖ πρὸς τοὺς ἐκάστοτε κρατοῦντες, ἀναιρώντας τὶς ἰδεολογικὲς καὶ ἀξιολογικὲς του ἀρχὲς καὶ πεποιθήσεις.

Πλέον συγκεκριμένως, ἡ μομφὴ τοῦ Νικάνδρου γιὰ τὴν ἀσυνέπεια στάσεως τοῦ Σωκράτη Κολιάτσου ἔχει ὡς ἀφετηρία τὸ ὅτι ὁ μετέπειτα Ἀρχιεπίσκοπος Κορινθίας, ἐνῶ ἤσκησε κριτικὴ πρὸς τὴν ἀπὸ 8ης Φεβρουαρίου 1862 ἐγκύκλιο τῆς Ι.Σ.Ε.Ε., ἡ ὁποία ἐξεδόθη ἐπὶ τῆς προεδρίας τοῦ Μισαήλ Ἀποστολίδη, περὶ τῶν σχέσεων ὑποταγῆς τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Πολιτείαν, λίγους μῆνες ἀργότερα, περὶ μῆνα Ὀκτώβριον, ὄχι μόνον δὲν ἐνήργησε τοιουτοτρόπως σὲ ἄλλη, σχετικοῦ περιεχομένου, ἐγκύκλιο τοῦ Ἀθηνῶν Θεοφίλου πρὸς τὸν ἱερὸν κλῆρον, ἀλλὰ καὶ ἀνέγνωσε αὐτὴν «μεγαλοφώνως ἐν τῷ Ναῶ»⁹⁹, ἐπιδεικνύοντας πνεῦμα κολακείας πρὸς τὴν τότε πολιτικὴ ἐξουσία. Μὲ τὴν ὡς ἄνω ἐγκύκλιο ὁ Ἀθηνῶν Θεοφίλος, μεταξὺ ἄλλων, συνεβούλευε τοὺς κληρικοὺς ὡς ἐξῆς: «Κρατύνετε εἰς τὰς καρδίας τοῦ ποιμνίου ὑμῶν τὴν ἀγνὴν καὶ τελείαν ἀφο-

⁹⁶ Πρόκειται γιὰ διακεκριμένο κληρικὸ τοῦ β' μισοῦ τοῦ 19ου αἰῶνος, ὁ ὁποῖος ἔζησε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1834-1889 καὶ διετέλεσε Σχολάρχης τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς. Ἐξελέγη δὲ Ἀρχιεπίσκοπος Κορινθίας. Συνέγραψε ἱκανὸ ἀριθμὸ ἐπιμνημόσυνων λόγων σὲ διάφορες περιστάσεις. Τὰ πλέον σημαντικὰ ἀπὸ τὰ συγγράμματά του τιτλοφοροῦνται ὡς ἐξῆς: *Ἀπάντησις πρὸς τὰς ἐρεσχελίαις τοῦ κ. Εἰρηναίου Ἀσωπίου*, τύποις Διονυσίου Κορομηλά, Ἀθήνα, 1860 καὶ *Βραχέα τινὰ περὶ τῆς παρουσίας καταστάσεως τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας*, τύποις Χ. Ν. Φιλαδελφῆως, Ἀθήνα 1876. Πλήρη κατάλογο τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἐν λόγῳ προσώπου στὴν ἴστοσελίδα <<http://en.openarchives.gr/contributor/70539>>, πρόσβαση 15 Ἰανουαρίου, 2011. Πρβλ. τὸ σχετικὸ λῆμμα στὴν *Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τ. ΙΑ', Ἀθήνα 1967, σ. 625-626. Τὸ 1882, ἐκτὸς τοῦ Σωκράτη Κολιάτσου, ὁ τίτλος τοῦ ἐπίτιμου διδάκτορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν ἀπέδθη σὲ ἄλλα δύο πρόσωπα: τὸν διακεκριμένο κληρικὸ καὶ καθηγητὴ Νικηφόρο Καλογερά καὶ τὸν καθηγητὴ Νικηφόρο Δαμαλά. Σχετικὴ λίστα τῶν ἐπίτιμων διδασκῶν εὐρίσκεται ἀναρτημένη στὴν ἐπίσημη ἴστοσελίδα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, στὸ κείμενο «Ὁδηγὸς Σπουδῶν 2009-2010»,

<<http://www.soctheol.uoa.gr/gr/docs/odigos1.pdf>>, πρόσβαση 22 Δεκεμβρίου, 2009.

⁹⁷ Τὸ ἐν λόγῳ ἄρθρο, λόγῳ, ἐνδεχομένως, τοῦ ἐπικριτικοῦ περιεχομένου του, ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἀνάλογα ποῦ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Νικάνδρου στὸν ἀθηναϊκὸ τύπο τῆς ἐποχῆς ἀνυπόγραφα.

⁹⁸ Περὶ τῆς στάσεως τοῦ Νικάνδρου Ζαννουβίου ἐναντι τοῦ Ὁθωνος καὶ τῆς Βαυαροκρατίας βλ. Θ. Μεϊμάρη, *Ἐθνικὸς προσδιορισμὸς καὶ αἰτούμενα στὸ Ἑλλαδικὸ Κράτος...*, σ.265-277.

⁹⁹ Ἐφημ. «Ἀθηνᾶ», 1 (Πέμπτη) Νοεμβρίου 1862, ἀρ. 3093, ἔτος ΛΑ', σ. 4.

σίωσιν καὶ πίστιν πρὸς τὸν θεόπεμπτον ἀρχηγὸν, τὸν Σεβαστὸν ἡμῶν Βασιλέα, καὶ τὴν σεπτὴν ἡμῶν Ἄνασσαν· οὕτω θέλει περικοσμηθῆ καὶ τὸ ὄνομα καὶ ἡ μνήμη ὑμῶν μὲ τὴν ὑπόληψιν τοῦ ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ περιποιουμένου τὴν πατρίδα, καὶ διὰ πάσης προθυμίας ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ Πανελληνίου γένους μεριμνοῦντος θεοφιλεστάτου καὶ ἡμῶν Πατρὸς καὶ Βασιλέως»¹⁰⁰. Ὁ Νίκανδρος, κατακλείοντας τὸ ἄρθρο, θὰ συμπεράνει τὰ ἐξῆς: «Δόξα λοιπὸν καὶ τιμὴ εἰς τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων, οἶκτος δὲ καὶ περιφρόνησις εἰς τοὺς κόλακας»¹⁰¹.

Ἡ κριτικὴ τοῦ Ζαννουβίου, ὡστόσο, ἐστιαζόταν στὸ γεγονὸς ὅτι, κατ' αὐτόν, ὁ Κολιάτσος, ἀμέσως μετὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς 11ης Ὀκτωβρίου 1862 ποὺ ὀδήγησαν στὴν ἔξωση τοῦ βαυαροῦ Μονάρχη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ ὑπερασπιστῆς καὶ κόλακας τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας μετεβλήθη σὲ πολέμιον τῶν ὀθωνιστῶν. Δὲν θὰ διστάσει, μάλιστα, ὁ ἀρθρογράφος νὰ ἀφήσει ἠθικοῦ περιεχομένου ὑπονοούμενα καὶ γιὰ τὴν πνευματικὴ σχέση τοῦ Κολιάτσου μὲ τὸν Ἐπίσκοπο Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανό: «Καὶ ὅμως ἔπειτα παρελθούσης τῆς ἐθνικῆς ὀργῆς ἐτόλμησεν ὁ ἀσυνείδητος νὰ προφέρῃ ἐν τῷ Ναῶ τοῦ Θεοῦ τὰς λέξεις “ἐπαναστάτης εἰμί· ἐξολοθρευθήτωσαν οἱ ὀθωνισταί”». Καὶ διατί οὗτος διεσώθη; Διότι ὑπῆρξεν παρὰ τῷ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανῶ τῷ ὑψώσαντι τῇ 25 Μαρτίου 1821 τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας Διάκονος ἢ μάλλον Γανυμήδης. Διότι ἦν Πατρεὺς τὴν πατρίδα, διότι ἦν Πελοποννήσιος»¹⁰².

Μὲ ἔγγραφο του, ἀπὸ 6ης Αὐγούστου 1882, πρὸς τὴν Κοσμητεία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ὁ Ζαννούβιος θὰ διατυπώσει τὸ αἴτημά του γιὰ τὴν ἀπόκτηση τοῦ τίτλου τοῦ διδάκτορος ὡς ἐξῆς: «Ἄφ' οὗ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ ἀπέδοτο τὸν τοῦ Διδάκτορος βαθμὸν εἰς τὸν κ. Σ. Κολιάτσον δικαιουμαί τῆς αὐτῆς χάριτος τυχεῖν»¹⁰³. Ὡς ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς ἱκανοποιήσεως τούτου ἀναφέρει α) τὴ διδασκαλικὴ του παρουσία σὲ διάφορα σχολεῖα τῶν Ἀθηνῶν ὡς καθηγητοῦ τῆς «*Ἱερᾶς Ἱστορίας*»¹⁰⁴ καὶ τῆς «*Ἱερᾶς Κατηχήσεως*»¹⁰⁵, β) τὴ συγγραφικὴ του δραστηριότητα, καὶ γ) τὴν τακτικὴν του ἀρθρογραφίαν σὲ διάφορες ἐφημερίδες τῆς πρωτεύουσας ὑπὲρ τοῦ ἰ. κλήρου καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

¹⁰⁰ Ὁ.π..

¹⁰¹ Ὁ.π..

¹⁰² Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτόν...*, σ. 71. Ἡ ὡς ἄνω μομφή, ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὴν πεμπτοσύνη τῆς κατηγορίας τοῦ Νικάνδρου ἐναντίον τοῦ Κολιάτσου, ἀποσιωπᾶται ἀπὸ τὸ ὡς ἄνω ἄρθρο καὶ παρουσιάζεται, μὲ τὴ μορφὴ ὑποσημειώσεως, στὸ ἀντίστοιχο ἄρθρο ποὺ διασώζεται στὸν Κώδικα Αὐτοβιογραφίας τοῦ κρητικῆς κληρικῆς. Ἡ βαρύντατη ἠθικὴ μομφὴ τοῦ Νικάνδρου κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ Κολιάτσου συνοψίζεται στὸν χαρακτηρισμὸν του ὡς Γανυμήδης, ὅπερ παραπέμπει στὸν γνωστὸ ἀρχαιοελληνικὸ μῦθο γιὰ τὴν ἐρωτικὴν σχέσιν τοῦ Δία μὲ τὸν Γανυμήδη, ὁ ὁποῖος κατέστη ἔκφραση καὶ πρότυπο τῆς ἐξιδανικευμένης παιδεραστίας. *Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τ. Η', ἐκδ. Πυρσός, Ἀθήνα 1929, σ. 138-139.

¹⁰³ Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτόν...*, σ. 29.

¹⁰⁴ Περὶ τῆς «*Ἱερᾶς Ἱστορίας*» τοῦ Νικάνδρου Ζαννουβίου, βλ. Θ. Μεϊμάρη, *Ἐθνικὸς προσδιορισμὸς καὶ αἰτούμενα στὸ Ἑλλαδικὸ Κράτος...*, σ.116-144.

¹⁰⁵ Περὶ τῆς «*Ἱερᾶς Κατηχήσεως*» τοῦ Νικάνδρου Ζαννουβίου βλ. Ὁ.π., σ. 144-209.

Δεδομένου ότι στον Κώδικα δεν παρέχονται περαιτέρω πληροφορίες για την αντιμετώπιση του αιτήματός του υπό των διευθυνόντων τη Σχολή, αλλά και ότι ο ίδιος ο Νίκανδρος δεν δίνει συνέχεια σε αυτό ούτε αναφέρει τι περι- αΐσιας έκβασης του έγχειρήματός του, δικαιούμαστε να συμπεράνουμε ότι έν τέλει δεν κατόρθωσε να επιτύχει τον προσδοκώμενο σκοπό του. Σημειωτέον ότι ή απόκτηση του διδακτορικού τίτλου, κατά την περίοδο ζωής και δράσης του κρητικού κληρικού, δεν άποτελοϋσε, όπως στις μέρες μας, τó πρώτο στά- διο πού θα όδηγοϋσε τά διδασκαλικά βήματα του Ζαννουβίου από τόν χώρο τής μέσης σε εκείνον τής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, παρέχοντάς του τήν εϋ- καιρία για μία ακαδημαϊκή καριέρα¹⁰⁶. Τοϋτο όδηγεϊ στο συμπέρασμα ότι ό Ζαν- νούβιος, μέσα από τήν αίσια έκβαση του αιτήματός του, επιζητοϋσε άπλως και μόνον μία μορφή άναγνώρισης του συγγραφικού, άρθρογραφικού και διδα- σκαλικού του έργου από τήν έπιστημονική κοινότητα, και τίποτα περαιτέρω.

4. Η παρουσία στην Έμπορική Σχολή τής Χάλκης

Η προοπτική, για τόν Νίκανδρο, τής διδασκαλίας τών ιερών μαθημάτων στην Έμπορική Σχολή τής Χάλκης¹⁰⁷ προέκυψε άμέσως μετά τήν άποφοίτη- σή του από τή Θεολογική Σχολή Άθηνών τó 1856. Σημαντικό ρόλο στην πρό- σκληση του Ζαννουβίου έπαιξε ό καθηγητής Κοντογόνης, ό όποιος και συ- νέστησε τόν νεαρό διάκονο για τó έργο του διδασκάλου τών ιερών μαθημά-

¹⁰⁶ Όπως μάς πληροφορεϊ σχετικώς ό καθηγητής Βασίλειος Φανουργάκης, μέχρι τó 1907 οί πτυχιούχοι τής Θε- ολογίας στην Έλλάδα όνομάζονταν «προϋτται τής θεολογίας», ένώ ό τίτλος του διδάκτορος είχε άπλως τιμητικό χα- ρακτήρα. Μόλις από τó 1912 και έντεϋθεν ό ώς άνω τίτλος έθεωρήθη ως τó πρώτο στάδιο στην ακαδημαϊκή εξέλιξη και άπενέμετο με ειδικές εξέτασεις πού ξεκινούσαν με τήν ύποβολή ειδικής διδακτορικής διατριβής. Β. Φανουργάκη, *Εισαγωγή στην θεολογία*, ό.π.

¹⁰⁷ Η Έμπορική Σχολή τής Χάλκης ιδρύθηκε τó 1831 και λειτούργησε μέχρι τó 1916 στον χώρο όπου βρίσκον- ταν οί κτηριακές έγκαταστάσεις τής Μονής τής Παναγίας τής Καμαριώτισσας, χάρη στη χορηγία δεκαπέντε πλουσίων παραγόντων τής Ρωμαϊκής κοινότητας. Πρώτος Σχολάρχης αυτής διετέλεσε ό λόγιος κληρικός Βαρθολομαίος Κουτλουμουσιανός. Περισσότερα βλ. Δ. Φραγκόπουλου, «Τó ζωτικό ένδιαφέρον του Οικουμενικού Πατριαρχείου για τήν παιδεία του Γένους και ή συμβολή τών ευεργετών στην άνάπτυξή της», στο *Τό Οικουμενικό Πατριαρχείο και ή Οίκο- νομία του Γένους*, έκδ. Άδελφότητος όφφικιάλων του Οικουμενικού Πατριαρχείου «Παναγία ή Παμμακάριστος», Άθήνα 2007, σ. 378. Μεταξύ τών διδασκάλων τής Σχολής έπισημαίνεται ή διδασκαλική παρουσία του Άρχιεπισκόπου Άμε- ρικής Μιχαήλ Κωνσταντινίδη (1949-1958), ό όποιος δίδαξε τó μάθημα τής έλληνικής γλώσσας στις δύο πρώτες τά- ξεις αυτής. *Θρησκευτική και Ήθική Έγκυκλοπαίδεια*, τ. Η', Άθήνα 1966, σ. 1213. Περι τής ιστορίας και τής προσφοράς τής Έμπορικής Σχολής Χάλκης βλ.: α) Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανού, του Ίμβριου, *Υπόμνημα Ιστορικόν τής κατά Χάλκην Μονής τής Θεοτόκου*, Κωνσταντινούπολη 1846, β) Ν. Βέη, «Σημειώματα περι τής Μονής τής Θεοτόκου Χάλ- κης», στα *Θρακικά* 1, 1928, σ. 365-373, γ) Ε. Μογέ, *Η έν Χάλκη Έλληνεμπορική Σχολή*, έκδ. Βουτυρά, Κωνσταντινούπολη 1875, δ) Α. Πασαδαίου, *Η έν Χάλκη Μονή Παναγίας Καμαριώτισσας*, Άθήνα 1971, ε) Β. Σταυρίδη, *Η Έερά Θεολογική Σχολή τής Χάλκης*, 2 τόμοι, έκδ. (β') Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1988, 2001, στ) του ίδιου, *Η Έερά Μητρόπολις Πριγκηποννήσων*, 2 τόμοι, έκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2003, 2007, ζ) Ί. Μπέτσα, «Η Μέση εκπαίδευση τών Έλληνικών Όρθοδόξων Κοινοτήτων του Όθωμανικού Κράτους (1873-1908)», <<http://www.elemedu.upatras.gr/eriane/synedria/syne- dio3/praltika%2011/mpetsas.htm>>, πρόσβαση 2 Όκτωβρίου, 2009, η) Στ. Ροΐδη, «Ευεργέτες του Μικρασιατικού Έλληνισμού», στην έφημερίδα *Καθημερινή* τής 12/02/2006, και θ) Κ. Χολέβα, «Παραδοσιακές άξίες και Τεχνολογία», <<http://www.xfe.gr>>, πρόσβαση 2 Όκτωβρίου, 2009.

των στὸν Γρηγόριο Παπαδόπουλο¹⁰⁸, Διευθυντὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτηρίου τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ κίνηση τοῦ Κοντογόνη, ἡ ὁποία ἀπὸ μόνη της ὑποδηλώνει ἐκτίμηση καὶ ἐμπιστοσύνη στὶς διδακτικὲς ἱκανότητες τοῦ Νικάνδρου, συνέβαλε στὸ ἀνοιγμα νέων ὁδῶν μὲ στόχο τὴν εἴσοδο τοῦ νεαροῦ πεπαιδευμένου κληρικοῦ στὴν ἐλληνόφωνη ἐκπαιδευτικὴ πραγματικότητα.

Ὁ ἴδιος ὁ Ζαννούβιος ἀναφέρεται ἐπιγραμματικὰ στὰ γεγονότα τῆς μετάβασής του στὴ Χάλκη. Ἡ ἀφιξὴ του στὴν Κωνσταντινούπολη πραγματοποιήθηκε τὴν 23ῆ Ἀπριλίου 1856. Ἡ παραμονὴ του στὴ Χάλκη, ὅπως ἀναπάντεχα, ὑπῆρξε ὀλιγόμηνος, καθὼς στὶς ἀρχὲς Σεπτεμβρίου τοῦ ἴδιου ἔτους ἀναγκάζεται νὰ ἐπιστρέψει στὴν Ἀθήνα. Τὸ ζήτημα, ὡστόσο, τοῦ ἀκριβοῦς χρόνου τῆς ἐπιστροφῆς του στὴν Ἑλλάδα ἔχει καὶ ἄλλη παράμετρο: ὁ Τωμαδάκης, στὸ ἄρθρο του «Ἐπισκοπὴ καὶ ἐπίσκοποι Κυδωνίας»¹⁰⁹, κάνει λόγο γιὰ διετῆ παραμονὴ τοῦ Νικάνδρου στὴν Ἐμπορικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἄποψη τὴν ὁποία προφανῶς ἀντλεῖ ἀπὸ τὸ ἔντυπο «*Νέα Ἐφημερίς*»¹¹⁰ τῆς 12ης Μαΐου 1888, ποὺ φιλοξενεῖ τὴν προμνημονευθεῖσα νεκρολογία γιὰ τὸν Νικάνδρο. Ὡς ἐπικρατέστερη ἄποψη στὸ θέμα τοῦτο θὰ πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ἐκείνη ποὺ μᾶς παρέχει ὁ Ζαννούβιος στὸν Κώδικά του. Καὶ τοῦτο, διότι ὁ ἴδιος, ἀρθρογραφώντας στὴν ἐφημερίδα «*Ἀθηνᾶ*»¹¹¹ (μὲ ἡμερομηνία σύνταξης τοῦ ἀρθροῦ τὴν 5ῃ Σεπτεμβρίου 1856), ἀναφέρεται χωρὶς πολλὰ λεπτομέρειες στὰ γεγονότα τῆς τετράμηνης παραμονῆς του στὴ Χάλκη.

Ἡ πρόσκληση γιὰ τὴ μετάβασή του στὴ Χάλκη προῆλθε ἀπὸ τὴν Ἐφορεία τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς¹¹². Ὁ Ζαννούβιος, κατὰ τὴν ἔλευσή του στὰ Πριγκηπόννησα τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1856, ἔρχεται ἀντιμέτωπος μὲ τὴν ἐξῆς πραγματικότητα: εὐρίσκει τὴ θέση τοῦ γνωστικοῦ ἀντικειμένου ποὺ ἐπρόκειτο νὰ διδάξει ἤδη κατελιημμένη ἀπὸ τὸν Ἀρχιμανδρίτη Γρηγόριο Ἀγαθόβουλο, ἡ θητεία τοῦ ὁποίου, μὲ πρόταση τῆς Διεύθυνσης τῆς Σχολῆς, παρετάθη ἀπὸ τὴν Ἐφορεία μέχρι καὶ τὴ διεξαγωγὴ τῶν ἐξετάσεων τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἔτους 1855-

¹⁰⁸ Ὁ Γρηγόριος Παπαδόπουλος (1819-1873), μὲ σπουδὲς στὸ Montpellier καὶ στὴ Sorbonne (φιλολογία), ὑπῆρξε σημαντικὴ προσωπικότητα στὸν χώρο τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐκπαίδευσης. Τὸ 1844 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱστορίας στὸ γυμνάσιο Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἱστορίας τῆς καλλιτεχνίας στὸ Πολυτεχνεῖο. Τὸ 1849 ἴδρυσε τὸ Ἑλληνικὸ Ἐκπαιδευτήριον, τὸ ὁποῖο ὀλοκλήρωσε τὶς ὑπηρεσίες του τὸ 1870. Τὸ ἴδιο ἔτος ἐτοποθετήθη τμηματάρχης στὸ ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν. Γιὰ τὸν θάνατό του (1873) ὑπῆρχαν ὑπόνοιες ὅτι «ἐδηλητηριάσθη ὑπὸ πανσλαυίστῶν». *Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια*, ἐκδ. Πυρσός, Ἀθήνα 1932, σ. 584. Περισσότερα βλ. στὸ ἄρθρο «Τὸ Ἑλληνικὸ Ἐκπαιδευτήριον τοῦ Γρ. Παπαδόπουλου», <www.arxaiologia.gr/assets/media/PDF/migrated/524.pdf>, πρόσβαση 2 Ὀκτωβρίου 2009.

¹⁰⁹ Ν. Τωμαδάκη, «Ἐπισκοπὴ καὶ ἐπίσκοποι Κυδωνίας», σ. 31.

¹¹⁰ Ἐφημ. «*Νέα Ἐφημερίς*», ὅ.π.. Πρβλ. Ἀ. Νανάκη, *Τὸ ἐπισκοπικὸ ζήτημα...*, σ. 72.

¹¹¹ Ἐφημ. «*Ἀθηνᾶ*», (ἡμερομηνία δυσανάγνωστη) 1856, ἀριθ. 2163, ἔτος ΚΕ', σ. 4.

¹¹² Θὰ πρέπει νὰ διευκρινισθεῖ ὅτι τὰ διαλαμβανόμενα σχετικῶς μὲ τὴ μετάβαση τοῦ Ζαννούβιου στὴ Χάλκη ἀντλοῦνται μονομερῶς ἀπὸ τὸν Κώδικα Αὐτοβιογραφίας τοῦ κρητικοῦ κληρικοῦ. Ἡ πρόσβαση, ὡστόσο, στὸ ἀρχεῖο τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς Χάλκης δὲν εἶναι ἐφικτὴ, οὕτως ὥστε νὰ ἐξακριβωθοῦν οἱ ἰσχυρισμοὶ τοῦ Νικάνδρου. Καὶ τοῦτο, καθὼς, κατὰ δήλωσιν τοῦ διακεκριμένου καθηγητοῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας κ. Βασιλείου Σταυρίδη, μετὰ τὴν ἀναστολὴ τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς, μόνον ἡ βιβλιοθήκη αὐτῆς μετεφέρθη στὴν παρακείμενη Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, χωρὶς σὲ αὐτὴ νὰ περιλαμβάνεται τὸ ἀρχαιολογικὸ ὑλικὸ τῆς Σχολικῆς Ἐφορείας τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς.

1856, γεγονός που αυτόματως έθετε τον Ζαννούβιο σε κατάσταση διαθεσιμότητας και άναμονης. Το γεγονός αυτό τον αναγκάζει να κάνει λόγο για «άκαιρη πρόσκληση»¹¹³ του.

Άξιοσημείωτον τυγχάνει, επίσης, το γεγονός ότι ο Νίκανδρος εκλήθη να διδάξει σε μία περίοδο άκμης για την Έμπορική Σχολή. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι το έτος 1851, ότε και ανέλαβε τη διεύθυνση της Σχολής το πρώτον (1851-1855) ο Άνθιμος Μαζαράκης¹¹⁴, Άρχιμανδρίτης του Οικουμενικού Θρόνου, «ή της Σχολής οικονομική κατάσταση ήτο δυσάρεστος· μόλις ήρίθμει 60 μαθητάς, έξ ών 10 υπότροφοι»¹¹⁵, ένώ όλίγους μήνες πριν από την έλευση του Ζαννούβιου (1855) αριθμούσε από 185 έως 204 μαθητές¹¹⁶. Στο διάστημα της εκεί παραμονής του (Άπρίλιος-Σεπτέμβριος 1856) ο Νίκανδρος, έξ άφορμής της άπροσδόκητης, κατ' αυτόν, άλλαγής στη Διεύθυνση της Σχολής, ήλθε σε σύγκρουση με τον νέο Διευθυντή¹¹⁷ Άνθιμο Μαζαράκη, ο όποιος, κατά τον συγγραφέα του Κώδικα, θεώρησε τον κρητικό κληρικό ως πρόσκομμα στις «κενές έπιδιώξεις»¹¹⁸ του και μεθόδευσε την άπόλυσή του από την Έφορεία της Σχολής.

Η έλευση του Νικάνδρου στη Χάλκη συμπίπτει χρονικά με ένα μεταβατικό στάδιο της ζωής του Πατριαρχείου και της Όρθόδοξης Ρωμαίικης Κοινοτήτας στην Πόλη, που σηματοδοτείται με το τέλος της περιόδου του Γεροντισμού¹¹⁹ και την άπαρχή της διαδικασίας συγκρότησης και έφαρμογής των Γε-

¹¹³ Ν. Ζαννούβιου, *Τά καθ' έαυτόν...*, σ. 7.

¹¹⁴ Ο Άνθιμος Μαζαράκης διετέλεσε διευθυντής της Έμπορικής Σχολής Χάλκης μεταξύ των έτών 1851-1855 και 1856-1868. Άργότερον εξέλεγή Μητροπολίτης Σελευκείας, Διεκρίνετο για την ευσέβεια, την ταπεινοφροσύνη του και τη μεθοδικότητα στη διδασκαλία του. Προέβη στην έκδοση βίων των ένδόξων άνδρων της Κεφαλληνίας και των διδασχών του Μηναίου, κατέλιπε δε πολλά άνέκδοτα κείμενα. Φ. Βαφειδίου, *Έκκλησιαστική Όστορία...*, σ. 416. Πρβλ. Ξ. Μογέ, *Η έν Χάλκη Έλληνημπορική Σχολή*, σ. 87-98.

¹¹⁵ Ό.π., σ. 89.

¹¹⁶ Ό.π., σ. 90.

¹¹⁷ Πράγματι, το έτος 1856 σημαδεύτηκε από την αίφνιδια παραίτηση του τότε διευθυντού της Έμπορικής Σχολής Κωνσταντίνου Ξανθόπουλου (1855-1856) κατόπιν της άρνήσεως της σχολικής Έφορείας να ίκανοποιήσει μία σειρά από αίτήματά του που στόχευαν στην άναδιοργάνωση του Κανονισμού Λειτουργίας και την πραγματοποίηση έργων άνασκευής στις έκεισε έγκαταστάσεις. Κατόπιν σχετικής άποφάσεως (7η Όουλίου 1856), χρέη διευθυντού άνετέθησαν έκ νέου στον Άνθιμο Μαζαράκη μέχρι και το 1868, ότε και έξεδήμησε αίφνιδίως. Ό.π., σ. 93-96.

¹¹⁸ Έφημ. «Άθηνά», (ήμερομηνία δυσανάγνωστη) 1856, ό.π..

¹¹⁹ Περύ το συστήματος διοικήσεως του Γεροντισμού στά Πατριαρχεία βλ. Α. Νανάκη, *Τό Μητροπολιτικό Ζήτημα...*, σ. 50-62, όπου και ή σχετική βιβλιογραφία.

¹²⁰ Για περισσότερες πληροφορίες βλ.: Του ίδιου, *Οί Γενικοί Κανονισμοί του Οικουμενικού Πατριαρχείου 1862* (σημειώσεις για το έπιλεγόμενο μάθημα), Θεσσαλονίκη 2003-2004, β) του ίδιου, άρθρο με τίτλο «Οικουμενικό Πατριαρχείο: άπό τον Γεροντισμό στους Γενικούς Κανονισμούς», στο *Τό Οικουμενικό Πατριαρχείο και ή Οικονομία του Γένους*, σ. 115-124, γ) Δ. Σταματόπουλου, *Μεταρρύθμιση και Έκκοσμίκευση (Πρός μία άνασύνθεση της ιστορίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου τον 19ο αιώνα)*, έκδ. Άλεξάνδρεια, Άθήνα 2003, δ) του ίδιου, άρθρο με τίτλο «Ο νόμος του Μιλλέτ: ο ρόλος του Διαρκούς Έθνικού Μικτού Συμβουλίου στην διαχείριση των ύλικών ύποθέσεων του Οικουμενικού Πατριαρχείου (1860-1922)», στο *Τό Οικουμενικό Πατριαρχείο και ή Οικονομία του Γένους*, σ. 135-153, ε) Χ. Παπαστάθη, «Τό Οικουμενικό Πατριαρχείο και ή έσωτερική διοίκηση του Γένους κατά την περίοδο του Τανζιμάτ», στο *Όρθόδοξία και Οικουμένη*, Άθήνα 2000, σ. 439-453, στ) Σ. Άναγνωστοπούλου, *Μικρά Άσία, 19ος αι.-1919, οι έλληνορθόδοξες κοινότητες, άπό τό Μιλλέτ των Ρωμιών στο Έλληνικό Γένος*, έκδ. (β') Έλληνικά Γράμματα, Άθήνα 1998, σ. 19-32, 271-283

νικῶν Κανονισμῶν (1860-1862)¹²⁰ καὶ στὰ ἐκπαιδευτικὰ δρώμενα τῆς Ὁμογένειας¹²¹. Στὴ νέα πραγματικότητα τοῦ β' μισοῦ τοῦ 19ου αἰῶνα οἱ σχολικὲς Ἐφορεῖες τῶν κατὰ τόπους ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων ἀποκοτοῦσαν σταδιακὰ ὄλο καὶ μεγαλύτερη ἐπιρροή καὶ λόγο στὴν ἐπιλογή καὶ παύση τῶν διδασκόντων. Ὁ Ζαννούβιος, εὕρισκόμενος ἐντὸς ἐνὸς νέου πλαισίου λειτουργίας τῶν ὁμογενειακῶν σχολείων, φαίνεται πῶς ἀδυνατοῦσε νὰ ἐξοικειωθεῖ μὲ τὴν νέα ὑπὸ ἐξέλιξη πραγματικότητα. Ἐπιπλέον, φέροντας τὶς χαρακτηριστικὲς τοῦ ἰδιαιτερότητες πού εἶδαμε ἀνωτέρω, ὡς καὶ τὸν ἀύθρομητισμὸ καὶ τὸ εὐέξαπτον ἐνὸς νέου 28 ἐτῶν, ἦταν ζήτημα χρόνου νὰ ἐμπλακεῖ σὲ μία νέα σύγκρουση, αὐτὴ τὴ φορά μὲ ἀφορμὴ τὴν παρουσία του στὴν Ἐμπορικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης.

Παρακτὸς τῆς ὡς ἄνω ἀναφορᾶς του στὸν νέο Διευθυντὴ τῆς Σχολῆς Ἄνθιμο Μαζαράκη, ὁ Ζαννούβιος, παραδόξως πως, δὲν προβαίνει σὲ ἐκτενεῖς χαρακτηρισμοὺς καὶ κρίσεις γιὰ τὰ λοιπὰ πρόσωπα πού στελέχωναν τὸ ἐκπαιδευτικὸ δυναμικὸ τῆς Σχολῆς ἢ ἐξήσκησαν διευθυντικὸ ρόλο σ' αὐτήν, ἀλλὰ οὔτε καὶ γιὰ τὴ γενικότερη ἐκπαιδευτικὴ πραγματικότητα τῆς ὁμογένειας. Δείχνει σὰν νὰ ἐπιθυμεῖ νὰ λησμονήσει τὸ γεγονὸς τῆς ἀνεπιτυχοῦς διδασκαλικῆς του ἀπόπειρας στὴ Χάλκη, ἐπιχειρώντας, κατ' οὐσίαν, ἕνα ἄλμα πρὸς τὰ πίσω, καὶ ἀναζητώντας καταφύγιο στὴν «ἔνδοξον τῶν Μουσῶν ἐστίαν»¹²², ὅπως χαρακτηρίζει στὸ σχετικὸ ἄρθρο του τὴν Ἀθήνα, ὅπου καὶ θὰ ἐπιστρέψει στὶς ἀρχὲς τοῦ Σεπτέμβρη τοῦ 1856.

Ἡ παρασιώπηση αὐτὴ δὲν εἶναι ἄσχετη πρὸς τὴ γενικότερη ἰδεολογικὴ τοποθέτηση τοῦ Ζαννούβιου, ἐνός, ὅπως θὰ φανεῖ κατωτέρω, ὁπαδοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ διαφωτισμοῦ καὶ τῆς ἐθνικῆς ἰδεολογίας, πού, κατὰ συνέπειαν, πολὺ δύσκολα θὰ μπορούσε νὰ βρεῖ στέγη καὶ ἀνάπαυση στὸ κέντρο τῆς ἐθναρχικῆς ἰδεολογίας, κάτω ἀπὸ τὶς πτέρυγες τῆς Ἐθναρχοῦσας Ἐκκλησίας, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως¹²³. Καὶ τοῦτο, καθὼς ὁ Ζαννούβιος, ἐμφορούμενος ἀπὸ ἀρνητικὴ προδιάθεση γιὰ τὴν αὐτοκρατορικὴ πα-

καὶ ζ) Ἰ. Σοκολόφ, *Ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα* (μτφ. Β. Παπαθανασίου), ἐκδ. University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2011, σ. 715-820. Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι ὁ Ζαννούβιος, σὲ ὁλόκληρο τὸν Κώδικά του, δὲν ἀσχολεῖται καθόλου μὲ τὸ σύγχρονο πρὸς αὐτὸν ζήτημα τῶν Γενικῶν Κανονισμῶν. Τοῦτο θὰ πρέπει νὰ ἀποδοθεῖ στὴν ἐν γένει ἰδεολογικὴ του στάση, ἢ ὅποια, ὅπως θὰ φανεῖ κατωτέρω, προσδιορίζεται πλήρως ἀπὸ τὰ ἰδιαίτερα γνωρίσματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἐθνικισμοῦ πού ἀντέκειτο στὴν προοπτικὴ τοῦ ἑλληνοθωμανισμοῦ. Ἡ μὴ ἐνασχόλησή του μὲ τὸ θέμα ἀποτελεῖ ἔκφραση ἀδιαφορίας πρὸς τὰ τεκταινόμενα στὴν Ἐθναρχοῦσα Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

¹²¹ Ἀκρῶς καταποτιστικὴ ἐν προκειμένῳ τυγχάνει ἡ διδακτορικὴ διατριβὴ τοῦ Ἰ. Μπέτσα, (ὀποβλήθηκε στὸ Τμῆμα Φιλοσοφίας καὶ Παιδαγωγικῆς του Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης), «Θεσμικὲς καὶ Λειτουργικὲς ὀψεις τῆς Ἐκπαίδευσης τῶν Ἑλληνορθόδοξων Κοινοτήτων στὸ Ὄθωμανικὸ Κράτος: ἀπὸ τὴν ἔναρξη τῶν Μεταρρυθμίσεων τῶν Τανζιμάτων ἕως τὴν Ἐπανάσταση τῶν Νεοτούρκων» (Θεσσαλονίκη 2003), <<http://invenio.lib.auth.gr/record/4008/files/gri-2004-183.pdf>>, πρόσβαση 2 Ὀκτωβρίου, 2009.

¹²² Ἐφημ. «Ἀθηνα», (ἡμερομηνία δυσανάγνωστη) 1856, ὀ.π..

¹²³ Βασικὴ ἐνημέρωση γιὰ τὴν ἰδεολογικὴ διαπάλη μεταξὺ Ἐθναρχοῦσας καὶ Ἐθνικῆς Ἐκκλησίας στὸ ὁμώνυμο βιβλίο τοῦ Ἀ. Νανάκη, *Ἐκκλησία Ἐθναρχοῦσα καὶ Ἐθνικὴ*, ἐκδ. (β') Βάνια, Θεσσαλονίκη 2007.

¹²⁴ Περὶ τῆς τοποθετήσεως τοῦ Νικάνδρου Ζαννούβιου ἔναντι τοῦ Βυζαντίου, βλ. Θ. Μεϊμάρη, *Ἐθνικὸς προσδιορισμὸς καὶ αἰτούμενα στὸ Ἑλλαδικὸ Κράτος...*, σ. 243-248.

ράδοση τῆς Κωνσταντινούπολης, τὸν βυζαντινὸ πολιτισμὸ¹²⁴ καὶ τὸ Οἰκουμηνικὸ Πατριαρχεῖο, προσέβλεπε μὲ ἐμπιστοσύνη πρὸς τὸν νέο κόσμον τῶν ἐθνοκρατικῶν ὄντοτήτων καὶ τῶν ἐθνικῶν κέντρων τοῦ 19ου αἰῶνα.

5. Ἡ ἀπόκτηση τῆς ἀδειας τοῦ διδασκάλου τῶν ἱερῶν μαθημάτων καὶ οἱ σχέσεις τοῦ Ζαννουβίου πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημόσιας Ἐκπαίδευσης

Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Νικάνδρου στὸ ἐθνικὸ κέντρο (Ἀθήνα) σηματοδοτεῖ τὴν ἀφετηρία μίας νέας, μονόπλευρης, προσπάθειας γιὰ ἀνέλιξη καὶ καταξίωση στὸν διδασκαλικὸ στίβο τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τοῦ ὅτι τὸ πρῶτο μέρος τοῦ Κώδικα Αὐτοβιογραφίας ἀναλώνεται, σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου, στὴν παροχὴ πληροφοριῶν ποὺ σχετίζονται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο μὲ δύο ζητήματα: α) ἐκεῖνο τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀποκατάστασης τοῦ κρητικοῦ κληρικοῦ διὰ τοῦ διορισμοῦ σὲ κάποια δημόσια ἢ ἰδιωτικὴ ἐκπαιδευτικὴ θέση, καὶ β) τὸ συγγραφικὸ του ἔργο καὶ τὴν ἀποδοχὴ του ἀπὸ τὶς ἀρμόδιες ἐκκλησιαστικὲς καὶ κρατικὲς ἀρχές.

Ἡ πρώτη ἔγγραφη κρούση τοῦ Νικάνδρου πρὸς τὸ Ὑ.Ε.Δ.Ε., μὲ σκοπὸ τὸν διορισμὸ του σὲ κάποια δημόσια ἐκπαιδευτικὴ θέση, λαμβάνει χώρα τὴν 8η Αὐγούστου 1857, ἓνα σχεδὸν ἔτος μετὰ τὴν ἐπιστροφή του ἐκ τῆς Χάλκης εἰς τὰ ἴδια. Ἡ ἀναφορά¹²⁵ του αὐτῆ ὅμως δὲν θὰ βρεῖ θετικὴ ἀνταπόκριση, καθὼς ὁ φαναριώτικος καταγωγῆς τμηματάρχης τοῦ Ὑπουργείου Δημήτριος Μαυροκορδάτος¹²⁶ φρονοῦσε ὅτι ὁ Ζαννούβιος δὲν ἐτύγχανε κάτοχος τῶν κατὰ νόμον προσόντων, «τῶν τοῦ αὐτόχθονος»¹²⁷.

¹²⁵ Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτὸν...*, σ. 8.

¹²⁶ Ὁ Δημήτριος Μαυροκορδάτος διετέλεσε, κατὰ σειράν, ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν (1863), Νομάρχης Κέρκυρας (1865), μέλος τῆς ἐπταμελοῦς Κεντρικῆς ὑπὲρ τῶν Κρητῶν Ἐπιτροπῆς (1866), διορισμένος ἀπὸ τὴ Γενικὴ Συνέλευση τῶν Κρητῶν Κυβερνήτης τῆς μεγαλονήσου, θέση τὴν ὅποια, ἐν τέλει, δὲν κατέλαβε (1867), καὶ ὑπουργὸς Παιδείας (1872). Περισσότερα βλ. στὴν *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*, τ. ΙΓ', σ. 224, 251 256, 266. Πρβλ. Ἰ. Μαμαλάκη, *Τὸ ζήτημα τῆς ἀποστολῆς τοῦ Δ. Μαυροκορδάτου ὡς Κυβερνήτου τῆς Κρήτης τὸ 1867 (ἀπὸ τὰ παρασκήνια τοῦ ἀγῶνα τοῦ 1866-1869)*, ἐκδ. Α. Γ. Καλοκαιρινοῦ, Ἡράκλειο Κρήτης 1949.

¹²⁷ Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτὸν...*, ὁ.π.. Γιὰ τὴν ἀπάντηση τοῦ Ζαννουβίου ἐν προκειμένῳ ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ συνολικὴ στάση του ἐπὶ τοῦ θέματος, βλ. Θ. Μείμαρη, *Ἐθνικὸς προσδιορισμὸς καὶ αἰτούμενα στὸ Ἑλλαδικὸ Κράτος...*, σ. 250-258. Κατατοπιστικὴ μελέτη γιὰ τὸ θέμα τῆς εἰσοδοχῆς τῶν ἑτεροχθόνων στὸν ἐθνικὸ κορμὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου στὸ ἔργο τῆς Ἐ. Βόγλη, *Ἑλληνες τὸ Γένος (ἡ ἰθαγένεια καὶ ἡ ταυτότητα στὸ ἐθνικὸ κράτος τῶν Ἑλλήνων, 1821-1844)*, ἐκδ. (β') Πανεπιστημιακῆς ἐκδόσεως Κρήτης, Ἡράκλειο 2008.

¹²⁸ Ν. Διαμαντούρου, «Περίοδος Συνταγματικῆς Μοναρχίας», στὴν *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*, τ. ΙΓ', σ. 111. Σημειωτέον ὅτι ὁ πρῶτος νόμος περὶ ἑλληνικῆς ἰθαγένειας στὸ ἑλληνικὸ κράτος (1835) προέβλεπε τὴ διάκριση τῶν ἑλλαδιτῶν ἀπὸ τοὺς ἔξω ὁμογενεῖς. Ἡ ἐγκαθίδρυση τῆς μοναρχίας τοῦ Ὀθωνα σχετίζεται μὲ τὴν ἀνάγκη τῆς νεοσύστατης χώρας γιὰ διασφάλιση τῆς πολιτικῆς κυριαρχίας τοῦ ἐλεύθερου ἔθνους στὴν ἐπικράτειά του, «ἐπιδίωξη ποὺ προϋπέθετε μὲ τὴν σειρά τῶν δραστηκῶν περιορισμῶν τυχόν παρεμβάσεων ἐκ μέρους ἐξωελλαδικῶν ἢ ἄλλων ἐνδεχόμενων παραγόντων ἐπιτροπῆς ποὺ δὲν συνδέονταν μὲ τὴ νεοπαγῆ ἐξουσία τοῦ κράτους». Μὲ τὸν ὡς ἄνω νόμο ἐπεβλήθη ὁ δραστηκὸς περιορισμὸς τῶν ἐπαναστατικῶν κριτηρίων τῆς ἑλληνικότητας καὶ προβλήθηκαν ὡς κριτήρια γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ἑλληνικῆς ἰθαγένειας οἱ δεσμοὶ ἐντοπιότητας καὶ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς στὴν ἀπολαβὴ τῶν

Οί διατάξεις του τότε ισχύοντος Συντάγματος του 1844¹²⁸, που άφοροῦσαν, μεταξύ άλλων, καί στο γενικότερον θέμα του διορισμοῦ προσώπων στη δημόσια κρατική μηχανή, άποτελοῦσαν τὸ άπόσταγμα τῆς διενέξεως, τῆς διάπαλης καί ἐν τέλει του συμβιβασμοῦ που άκολούθησε μεταξύ τῶν δύο τάσεων, τῶν μετριοπαθῶν καί τῶν ακραίων φιλελευθέρων, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐθνοσυνέλευσης του ίδιου ἔτους¹²⁹. Τελικὰ άπεφασίσθη ὅπως ἡ ἑλληνική ἰθαγένεια άποδοθεῖ σὲ ὄσους ἐκ τῶν ἑτεροχθόνων α) εἶχαν λάβει μέρος σὲ ἑπαναστατικές ἐνέργειες σὲ ὅποιοδήποτε μέρος τῆς Ὀθωμανικῆς Αυτοκρατορίας καί β) εἶχαν ἐγκατασταθεῖ μόνιμα στην Ἑλλάδα μέχρι τὸ 1827¹³⁰. Ὅσον άφορᾷ στο θέμα του διορισμοῦ στο δημόσιο, προσφερόταν ἡ πρὸς τοῦτο εὐκαιρία σὲ ὄσους ἀπὸ τοὺς ἑτερόχθονες ὑπῆρέτησαν στὸν στρατό, σὲ προξενικές ὑπηρεσίες καί στην ἐκπαίδευση, ἡ ἀνάλογα μὲ τὸν χρόνο ἐγκαταστάσεώς τους στην Ἑλλάδα¹³¹.

Ὁ Ζαννούβιος, ἐξ ὧσων πληροφοροῦμαστε ἀπὸ τὸν Κώδικά του, ποτὲ δὲν ὑπῆρέτησε στις ἔνοπλες δυνάμεις, ἐκπληρώνοντας τὴ στρατιωτική του θητεία, καθὼς ἀπὸ πολὺ μικρὴ ἡλικία εἰσήχθη στὸν κληρο τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐπιπλέον, ἡ ἐγκατάστασή του σὲ τμῆμα τῆς ἑλληνικῆς ἐπικράτειας (1851) πραγματοποιήθηκε σὲ μία ἐποχή, τὴν ὁποία τὸ συνταγματικὸ πλαίσιο ἀδυνατοῦσε νὰ καλύψει, ἐπεκτεινόμενο μόνον στὶς περιπτώσεις ὧσων μετοίκησαν μόνιμα

ἑλληνικῶν δικαιωμάτων. Ἐπιπλέον, προβλέπετο ἡ παραχώρηση μὲ εὐνοϊκούς ὄρους τῆς ἑλληνικῆς ἰθαγένειας στοὺς Ἑλληνες τὸ γένος που διέμεναν στο ἑξωτερικὸ μετὰ τὴν ἐπάνοδό τους στη χώρα. Δὲν άπουσίαζε, τέλος καί ἡ περίπτωση τῆς τιμητικῆς πολιτογράφησης τῶν άλλοεθνῶν ἀλλοδαπῶν που προσέφεραν πολῦτιμες ὑπηρεσίες στην Ἑλλάδα. Ἐ. Βόγλη, *Ἑλληνες τὸ Γένος...*, σ. 352-360.

¹²⁹ Μὲ τὸ Σύνταγμα του 1844 εἰσήχθη στην ἑλληνική πολιτική σκηνὴ τὸ πολίτευμα τῆς κοινοβουλευτικῆς μοναρχίας μὲ κοινοβουλευτικούς θεσμούς που, κατὰ τὸν Douglas Dakin, ἦταν οἱ δημοκρατικότεροι τῆς Εὐρώπης. Ὡστόσο, κατὰ τὴν άποψη του ίδιου, τοῦτο δὲν μπόρεσε νὰ ἑμπνεῦσει τὴν ἰδέα τῆς πειθαρχίας καί τῆς συνοχῆς παρὰ σὲ πολὺ περιορισμένο βαθμὸ, εὐνώνοντας τὸ κύμα τῆς ρουσφετολογίας καί καθιστώντας ἔτι πολυπλοκότερο τὸν κοινοβουλευτικὸ ἀνταγωνισμό. D. Dakin, *Ἡ ἑνοποίηση τῆς Ἑλλάδας, 1770-1923* (μφρ. Α. Ξανθόπουλος), ἐκδ. Μορφωτικοῦ Ἰδρυμάτος Ἐθνικῆς Τραπεζίας, Ἀθήνα 1984, σ. 129. Περὶ τῶν φάσεων τῆς κοινοβουλευτικῆς μοναρχίας στην Ἑλλάδα βλ. Α. Φλεριανοῦ, «Τὸ κτήριο τῆς Βουλῆς καί τὰ ἱστορικά γεγονότα - Χρονολόγιο», στο *Τὸ κτήριο τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων*, Ἀθήνα 2009, σ. 14-58.

¹³⁰ D. Dakin, *Ἡ ἑνοποίηση...*, σ. 127-128.

¹³¹ Ἡ πλεόν πρόσφορη πρὸς τὸν Νίκανδρο κατηγορία άφοροῦσε σὲ ὄσους εἶχαν ἐγκατασταθεῖ στην Ἑλλάδα μετὰ τῶν ἐτῶν 1837-1843 καί προσέβλεπε τὸν διορισμὸ τους στο δημόσιο μετὰ τὴν άρροδο τεσσάρων ἐτῶν ἀπὸ τὸν χρόνο ἐγκατάστασής τους. Ν. Διαμαντοῦρου, «Περίοδος Συνταγματικῆς Μοναρχίας», ὅ.π.. Κατὰ τὴν ἑρμηνεία τῆς Ἐλπίδος Βόγλη, οἱ περιορισμοὶ που ἐπεβλήθησαν μὲ τὸ συνταγματικὸ πλαίσιο του 1844 στὸν διορισμὸ ἑτεροχθόνων σὲ δημόσιες θέσεις δὲν άφοροῦσαν στοὺς πρόσφυγες καί στοὺς μετανάστες ἀπὸ τὴν Ὀθωμανική Αυτοκρατορία (Ἀνατολή), ἀλλὰ θεσπίσθηκαν γιὰ τοὺς λοιποὺς ἑτερόχθονες (τῆς Δύσεως). Ἐ. Βόγλη, *Ἑλληνες τὸ Γένος...*, σ. 338.

¹³² Θὰ πρέπει νὰ λεχθεῖ ὡστόσο ὅτι μὲ τὸν ἀναθεωρημένο Ἀστικὸ νόμο περὶ ἑλληνικῆς ἰθαγένειας του 1856 ἐπεκράτησε τὸ κριτήριο τῆς ἐθνικῆς καταγωγῆς ἔναντι τῆς ἐντοπιότητας, ἐνῶ ἡ ἑξαιρετική πρόνοια γιὰ τὴν ἄμεση πολιτογράφηση που προβλεπόταν σχετικῶς δὲν ἐφαρμόσθηκε ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων. Ἡ ἐν λόγω νομοθετική ρύθμιση ὑπῆρξε «ἡ κατάληξη μίας μακρᾶς μεταβατικῆς διαδικασίας, που ἀνεδείκνυε τὸ πολιτικὸ ἔθνος σὲ μία κοινότητα Ἑλλήνων διὰ τῆς ἐθνικῆς καταγωγῆς τους, σὲ μία κοινότητα ὁμογενῶν δηλαδὴ χωρὶς ἄλλες διακρίσεις, καί μεταβίβαζε ἄμεσα πιά στο κράτος τὸ χρέος τῆς ἀπελευθέρωσης καί τῶν ἄλλων ἀλυτρώτων ἀδελφῶν». Ὅ.π., σ. 347-348, 364.

στο έλληνικό κράτος μέχρι και τὸ 1843¹³². Περαιτέρω, ὁ ἴδιος ὁ Νίκανδρος δὲν φαίνεται νὰ συμμετείχε σὲ οὐδεμία ἐπαναστατικὴ ἐξέγερση ἐναντίον τῶν Ὀθωμανῶν στὴν Κρήτη, καθὼς ἀπὸ πολὺ μικρὴ ἡλικία ἔγινε μόνιμος κάτοικος Ἀθηνῶν, καὶ ἀποτελεῖ ζητούμενο ἐὰν ποτὲ ἐπέστρεψε στὴ μεγαλόνησο, γιὰ νὰ ἐπισκεφθεῖ τὰ πατρῶα χῶματα τῆς γενέτειράς του μετὰ τὸ 1851.

Ἡ μόνη περίπτωση ἀπὸ τὶς ἐξαιρέσεις ποὺ προέβλεπε τὸ Σύνταγμα τοῦ 1844 καὶ θὰ μπορούσε, ἐνδεχομένως, νὰ ἐφαρμοστεῖ στὴν περίπτωση τοῦ Ζαννουβίου, ἀφοροῦσε στὴν ἐκπαιδευτικὴ του προϋπηρεσία στὸ χωριὸ Σπηλιὰ τῆς Κρήτης, ὅπου τὸ πρῶτον ἄσκησε τὸ ἐκπαιδευτικὸ λειτούργημα γιὰ λιγότερο ἀπὸ δύο ἔτη. Καὶ ἐδῶ ὅμως ἡ συγκυρία γιὰ τὸν Νίκανδρο δὲν ἦταν ἰδιαιτέρως εὐνοϊκὴ: οἱ κατὰ καιροὺς ἑλληνικὲς κυβερνήσεις, γιὰ καθαρὰ διπλωματικούς-πολιτικούς λόγους καὶ στὸ πλαίσιο τῆς διακριτικῆς πολιτικῆς των ἀνάμειξης στὸ θέμα τῆς Κρητικῆς Ἐπανάστασης, δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ἀναγνωρίσουν εὐκόλα τὴν προϋπηρεσία τοῦ κρητὸς κληρικοῦ σὲ μία γεωγραφικὴ περιοχὴ ποὺ τελοῦσε ὑπὸ ἐξέγερση καθ' ὅλη σχεδὸν τὴ διάρκειά τοῦ 19ου αἰῶνα. Ἀρνητικὰ στὴν ὅλη ὑπόθεση ἐνδεχομένως νὰ ἐπέδρασε καὶ τὸ γεγονός ὅτι, λόγῳ τῆς ἐμπεριστάτου καταστάσεως τῆς Κρήτης, δὲν ὑπῆρχε δυνατότητα γιὰ πιστοποίηση τῆς παρασχεθείσης ἐκπαιδευτικῆς προϋπηρεσίας ὅλων ἐκείνων τῶν προσώπων ποὺ διαβιοῦσαν ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπικράτειας, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ ἐλάχιστο χρονικὸ διάστημα ποὺ ὁ Νίκανδρος ὑπηρέτησε στὴν Κρήτη ὡς δάσκαλος.

Παρὰ τὶς ἀνωτέρω δυσκολίες ποὺ συνήντησε ὁ ἐτερόχθων Ζαννουβίος, ἡ πολυπόθητη γι' αὐτὸν ἄδεια ἀσκήσεως τοῦ διδασκαλικοῦ λειτουργήματος ἐδόθη τὴν 29ῆ Ἰουλίου 1858. Μὲ τὸ ὑπ' ἀριθ. πρωτ. 4092/2047 ἔγγραφο¹³³, τὸ Υ.Ε.Δ.Ε. θὰ ἀναγνωρίσει στὸν τριακονταετῆ, πλέον, Νίκανδρο τὸ δικαίωμα τῆς διδασκαλίας τῶν μαθημάτων τῆς «*Ἱερᾶς Ἱστορίας*» καὶ τῆς «*Ἱερᾶς Κατηχήσεως*» στὰ ἑλληνικὰ (δημόσια) καὶ ἰδιωτικὰ σχολεῖα, πράγμα ποὺ ἀποτελεῖ, ὅπως δὴποτε, ἓνα εἶδος κρατικῆς πιστοποιήσεως καὶ ἀναγνωρίσεως τῆς ἀξιοσύνης καὶ ἰκανότητος τοῦ Νικάνδρου νὰ ἀσχοληθεῖ ἐπιτυχῶς μὲ τὸ ἀντικείμενο στὸ ὁποῖο εἰδικεύθηκε κατὰ τὰ χρόνια τῶν φοιτητικῶν σπουδῶν του.

Δὲν πρέπει, ὡστόσο, νὰ περάσει ἀπαρατήρητο τὸ γεγονός ὅτι ἡ ὡς ἄνω ὑπουργικὴ ἀπόφαση βασίστηκε σὲ σχετικὴ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖο ἀναφορὰ τοῦ καθηγητῆ Κοντογόνη, ὁ ὁποῖος, ἐπίσης, πιστοποιοῦσε ἀναλόγως γιὰ τὶς δυνατότητες τοῦ μαθητῆ του. Σὲ ἄλλη μία πτυχὴ τῆς ζωῆς τοῦ Ζαννουβίου, ἡ παρουσία τοῦ καθηγητῆ του ὑπῆρξε εὐεργετικὴ καὶ ἐν προκειμένῳ, ὅσον ἀφορᾷ στὴ διάνοιξη νέων προοπτικῶν στὸν χῶρο τῆς ἐκπαιδευτικῆς διδασκαλίας, αὐτὴ τὴ φορὰ ἐντὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπικράτειας.

¹³³ Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτόν...*, σ. 9.

Ἡ ἀπόκτηση τῆς ιδιότητος τοῦ διδασκάλου γιὰ τὸν Ζαννούβιο ἔρχεται, κατὰ πλάγιον τρόπο, νὰ ρίξει φῶς στοὺς λόγους τῆς ἀπόλυσής του ἀπὸ τὴν Ἐμπορικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, δύο χρόνια νωτρίτερα. Καὶ τοῦτο, διότι ἀποτελεῖ ἔμμεση μαρτυρία ὅτι τὰ γεγονότα ποὺ προηγήθηκαν τότε στὰ Πριγκηπόννησα δὲν εἶχαν σχέση μετὰ τῆς διδακτικῆς ικανότητος καὶ ἐπάρκειας ἢ μὴ τοῦ κρητικοῦ διακόνου. Ἄν ὑπῆρχε ἡ παραμικρὴ ὑπόνοια ὅτι τὰ πράγματα εἶχαν οὕτως, τὸ Υ.Ε.Δ.Ε., βεβαίως, θὰ εἶχε ἀπορρίψει τὴν προοπτικὴ πιστοποιήσεως τοῦ Νικάνδρου ὡς διδασκάλου τῶν ἱερῶν Μαθημάτων. Ἄλλὰ καὶ ὁ Κοντογόνης, ἂν δὲν εἶχε ξεκάθαρη ἀποψη γιὰ τὸ θέμα, δύσκολα θὰ διακινδύνευε τὴν καθηγητικὴν του ὑπόληψιν καὶ τιμὴν, προβάλλοντας τὸν μαθητὴν του πρὸς τὸν ἀρμόδιον κρατικὸν φορέα ὡς ἄξιον μίας τέτοιας ἀναγνώρισης.

Ὁ Νικάνδρος, ἐκμεταλλεόμενος τὴν εὐνοϊκὴν γιὰ τὸ πρόσωπόν του περίστασιν, θὰ ἐπανέλθῃ διὰ νέου γράμματός¹³⁴ του πρὸς τὸ ὡς ἄνω Ὑπουργεῖο τὴν 14η Αὐγούστου 1858, ζητώντας ἐκ νέου τὸν διορισμόν του σὲ δημόσια θέσιν. Ἐνα χρόνο μετὰ τὴν πρώτην ἀνεπιτυχήν κρούσιν του, θὰ δοκιμάσῃ τὴν ἴδιαν ἀπογοήτευσιν, βλέποντας τοὺς ὑπόλοιπους συμφοιτητὰς του, ποὺ προτάθηκαν μαζί με αὐτόν, νὰ διορίζονται σὲ ἀντίθεσιν μετὰ αὐτόν, καθὼς τὸ ἀντίστοιχον αἴτημά του δὲν ἔτυχεν τῆς ἴδιας ἀντιμετωπίσεως. Ἄν καὶ ὁ Ζαννούβιος δὲν ἀναφέρεται, αὐτὴ τὴν φορὰν, εὐθέως στοὺς λόγους ποὺ ὁ διορισμὸς του δὲν ἐπετεύχθη, ἀφήνει, ὡστόσο, ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα νὰ ἐννοηθεῖ πὼς αὐτοὶ εἶχαν νὰ κάνουν καὶ πάλιν μετὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐξακολουθοῦσε νὰ θεωρεῖται «ξένος»¹³⁵ ἀπὸ τοὺς ὑπεύθυνους γιὰ τὴν ἐπιλογὴν τῶν προσώπων ποὺ θὰ στελέχωναν τὰς δημόσιαις ὑπηρεσίαις.

6. Ἡ εἴσοδος τοῦ κρητικοῦ κληρικοῦ στὴν ιδιωτικὴν ἐκπαίδευσιν

Μία ἀγγελία¹³⁶ τοῦ Ζαννουβίου, τὴν 18η Μαρτίου 1863, μετὰ τὴν ὁποία ἀναγγέλλει τὴν ἔκδοσιν «Ἱερᾶς Ἱστορίας» γιὰ τὰς διδακτικὰς ἀνάγκας τῶν ἑλλήνων μαθητῶν, ἔρχεται νὰ ρίξει φῶς στὸ θέμα τῆς ἐξάσκησης ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ διδασκικοῦ ἐπαγγέλματος στὴν ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν. Ἐπικαλούμενος τὴ διδασκικὴν του πείραν ὡς βάση γιὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ ὡς ἄνω ἐγχειριδίου, ὁ Νικάνδρος δίνει τὴν πληροφορίαν ὅτι ἀπὸ τὸ 1858 ἐξήσκησεν τὸ διδασκαλικὸν λειτουργήμα στὰ ἐκπαιδευτήρια τῶν Κ. Γ. Μανούσου καὶ Ἰ. Περόδου. Ἡ παρου-

¹³⁴ Ὁ.π..

¹³⁵ Ὁ.π..

¹³⁶ Ὁ.π..

¹³⁷ Στὸ ἄρθρον «Φροντιστήριον: ἕνας ἀλώβητος θεσμός...», ὁ.π., πληροφοροῦμαστε σχετικῶς ὅτι «ἡ ἐλευθερία τῆς ιδιωτικῆς ἐκπαίδευσιν ἐμφανίστηκε καὶ ἀναγνωρίστηκε ὄχι μόνον ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια δημιουργίας τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους (Διάταγμα 1834, ἄρθρον 63), ἀλλὰ ἤδη ἀπὸ τὰ χρόνια ποὺ σχεδιαζόταν ἡ ἀπελευθέρωσίν του (Σύνταγμα Τροί-

σία του αυτή στον χώρο της ιδιωτικής εκπαίδευσης¹³⁷, αποτελεί την πρώτη του παρουσία στο σχολικό εκπαιδευτικό γίγνεσθαι της Αθήνας. Τυγχάνει δε σχετικῶς μακρά, δεδομένου ότι παρέμεινε στη συγκεκριμένη θέση τουλάχιστον ἐπὶ πενταετίαν (1858-1863).

Ἡ ἐπιλογή τοῦ Ζαννουβίου νὰ διδάξει στὴν ιδιωτικὴ ἐκπαίδευση ἔχει νὰ κάνει μὲ δύο λόγους: ἄφ' ἐνὸς μὲν μὲ τὴ διπλὴ ἀνεπιτυχία του προσπάθεια νὰ διορισθεῖ ὡς δημόσιος εκπαιδευτικὸς λειτουργὸς σὲ κάποια θέση, ἢ ἀρνητικὴ ἔκβαση τῆς ὁποίας, ὅπως εἶναι εὐλογο, τοῦ προξένησε πικρία καὶ ἀπογοήτευση καὶ ὀδήγησε τὰ βήματά του στὴν ἀναζήτηση ἐπαγγελματικῆς διεξόδου πού νὰ σχετίζεται μὲ τὴν ἄσκηση τοῦ διδακτικοῦ ἐπαγγέλματος στὸν χώρο τῶν ιδιωτικῶν εκπαιδευτηρίων· ἄφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὴν ἐκπαιδευτικὴ πραγματικότητα τῆς δεκαετίας 1860-1870, κατὰ τὴν ὁποία παρατηρεῖται αὐξηση τοῦ ρυθμοῦ ἴδρυσης ιδιωτικῶν σχολείων τόσο στὴν πρωτοβάθμια ὅσο καὶ στὴ μέση ἐκπαίδευση¹³⁸.

Σὲ κάθε δὲ περίπτωση, ἡ ἀνάληψη τῆς διδασκαλικῆς ὑπηρεσίας ἀπὸ τὸν νεαρὸ διάκονο, χρονικὰ ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικά, σχετίζεται μὲ τὴ λήψη τῆς ἀντίστοιχης ἀδείας πιστοποιήσεως ἀπὸ τὸ ἀρμόδιο Ὑπουργεῖο, ἢ ὁποία, ὅπως ἐλέχθη προηγουμένως, παρεσχέθη στὰ τέλη Ἰουλίου 1858. Ἡ ὀλοκλήρωση τῆς θητείας τοῦ κρητὸς κληρικῶ ἰδιωτικὰ ἐκπαιδευτήρια τῶν Κ. Γ. Μανούσου καὶ Ἰ. Περόδου, (γιὰ τὴν ὁποία, σημειωτέον, δὲν γίνεται κάποια νύξη οὔτε ὡς πρὸς τὸ πότε συνέβη, οὔτε γιὰ τοὺς λόγους πού τὴν προκάλεσαν), θὰ πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1863 καὶ 1864.

Ἡ συνάφεια, ὡστόσο, τοῦ Κώδικα καὶ ἡ διατηρούμενη σὲ αὐτὸν ἀλληλουχία τῶν παρατιθέμενων γεγονότων μᾶς ἐπιτρέπει νὰ εἰκάσουμε ὅτι οἱ λόγοι συνδέονται μὲ τὴν ἐπιθυμία τοῦ Ζαννουβίου νὰ πραγματοποιήσει μεταπτυχιακὲς σπουδὲς στὸ ἐξωτερικό. Πράγματι, τὸ 1863 (10η Μαΐου) ὁ Ζαννουβίος θὰ ἐπιχειρήσει νὰ λάβει σχετικὴ ὑποτροφία, ἀπευθυνόμενος στὸν κρητικῆς καταγωγῆς μεγάλο εὐεργέτη τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους Δημήτριο Βερναδάκη ἢ

ζήνας 1827, ἄρθρο 20). Τὸ δικαίωμα τῆς ιδιωτικῆς ἐκπαίδευσης ἀπέκτησε οὐσιαστικὴ καὶ ἐπίσημη ἀναγνώριση μὲ τὸ ἄρθρο 11 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844, τὸ ὁποῖο ἀναγνώριζε ἀπεριόριστη ἐλευθερία στὴν ἄσκηση τοῦ δικαίωματος αὐτοῦ γιὰ τὴ σύσταση ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων».

¹³⁸ Περισσότερες πληροφορίες γιὰ τὰ ἐκπαιδευτικὰ δρώμενα τῆς ἐποχῆς βλ. Ἀ. Ἀνδρέου, *Θέματα Ἱστορίας τῆς Νεοελληνικῆς Ἐκπαίδευσης*, ἐκδ. Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1993.

¹³⁹ Πρόκειται γιὰ τὸν Μεγάλου Εὐεργέτη τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, ὁ ὁποῖος, διὰ τῆς καταβολῆς μεγάλου χρηματικοῦ ποσοῦ, συνέβαλε ἀποφασιστικά στὴν ἀνέγερσή του. Περισσότερα στοιχεῖα στὴν ἀναφορὰ περὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τῆς ἰσοσελίδας <www.lefobserver.blogspot.com>, πρόσβαση 4 Ὀκτωβρίου, 2009. Ὁ ἴδιος συνέβαλε μὲ τὴν καταβολὴ τῶν 4/5 ἐκ τοῦ ποσοῦ τῶν 145.000 δραχμῶν πού ἀπαιτήθηκε γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς διασκευῆς καὶ διακοσμῆσεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Βλ. σχετικὰ τὸ ἄρθρο «Μιὰ πρωτεύουσα γεννιέται», <<http://cultureportalweb.uoi.gr>>, πρόσβαση 25 Σεπτεμβρίου, 2008. Γεννημένος στὴ Ρωσία, συνέβαλε τὰ μέγιστα στὸν ἀγῶνα τῶν Κρητῶν ἐναντίον τῶν Ὀθωμανῶν τὸ 1866, διὰ τῆς ἀποστολῆς ὀπλων, πολεμοφοδίων καὶ τροφίμων. *Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τ. Ζ', ἐκδ. Πυρσός, Ἀθήνα 1931, σ. 615.

Μπερναδάκη¹³⁹, ό όποϊος, ώς όμογενής άπό τή Ρωσία, έδρευε στήν Άγία Πετρούπολη. Στή σχετική έκθεσή του, ό Ζαννούβιος δηλώνει τήν πρόθεσή του νά ειδικευθεϊ «περί τά ιστορικά»¹⁴⁰, άναμένοντας τήν πρός τούτο οικονομική άρωγή του Βερναδάκη.

Άξιον λόγου τυγχάνει τός γεγονός ότι, σέ άλλη μία σημαντική στιγμή τής ζωής του, ό Ζαννούβιος θά έχει ώς ένθερμο συμπαραστάτη τόν καθηγητή Κοντογόνη, ό όποϊος, γιά άκόμη μία φορά, δέν θά διστάσει νά συστήσει έγγράφως τόν φοιτητή του πρός τόν Βερναδάκη. Στή συστατική του έπιστολή ό Κοντογόνης, άφου έξαίρει τήν έπιμέλεια καί τή σεμνότητα του Νικάνδρου, έκφράζει τήν άκράδαντη πεποίθηση ότι «έν άποκτήση τελειότεραν παιδείαν, τά μάλιστα θέλει γίνει χρήσιμος είς τε τήν έκκλησίαν καί τήν πατρίδα»¹⁴¹. Τό έγχειρημα, ώστόσο, του Ζαννουβίου δέν ευοδώθηκε. Η ευθύνη γιά τήν άρνητική τροπή άποδίδεται άπό τόν ένδιαφερόμενο σέ κακόβουλο χειρισμό τής υπόθεσης άπό τόν Βασίλειο Ψιλάκη¹⁴², άνιψιό του Ύπουργού τών Στρατιωτικών Χαράλαμπου Ζυμβρακάκη¹⁴³, χωρίς νά παρατίθενται περαιτέρω πληροφορίες γιά τός θέμα.

Η έπόμενη παρουσία του κρητικού κληρικού στόν χώρο τής ιδιωτικής εκπαίδευσης συνδέεται μέ τόν παράλληλο διορισμό του ώς διδασκάλου τών ίερώων μαθημάτων στό Βαρβάκειο Λύκειο¹⁴⁴ καί τός έ ελληνικό σχολείο Άθηνών. Ό ώς άνω διορισμός άποτελεϊ καί τός κύκνειο άσμα του Νικάνδρου στά εκπαιδευτικά ιδρύματα τής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης τών Άθηνών, άφου προηγουμένως διετέλεσε γιά άρκετά χρόνια καθηγητής καί στή δημόσια εκπαίδευση,

¹⁴⁰ Ν. Ζαννουβίου, *Τά καθ' έαυτόν...*, σ. 19.

¹⁴¹ Ό.π..

¹⁴² Πρόκειται γιά τόν συγγραφέα του όμώνυμου κλασικού έργου γιά τήν Ιστορία τής Κρήτης, ό όποϊος διετέλεσε καί διευθυντής του Γυμνασίου Χανίων. Κρητικός ιστορικός (1829-1918), σπούδασε φιλολογία στήν Άθήνα καί έπί μία τριετία (1863-1866) στή Γερμανία καί τήν Έλβετία. Περισσότερες πληροφορίες α) στός άρθρο του Δ. Μαραγκουδάκη, «Νικόλαός Παλιεράκης», <<http://npalierakis.blogspot.com/2008/01/blog-post.html>>, πρόσβαση 2 Ίανουαρίου, 2008, καί β) *Μεγάλη Έλληνική Έγκυκλοπαίδεια*, τ. Δ', έκδ. Πυρσός, Άθήνα 1934, σ. 852.

¹⁴³ Πρόκειται γιά τόν, κρητικής καταγωγής, διατελέσαντα ύπουργό Στρατιωτικών μεταξύ τών έτών 1864-1866, ώς καί κατά τός 1877 στήν οίκουμενική Κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Κανάρη. Ώς άνώτατος στρατιωτικός του ελληνικού στρατού καί πριν άπό τήν εμπλοκή του στήν πολιτική, ό Ζυμβρακάκης κατηγορήθηκε άπό τός Παλάτι ώς συνωμότης, επειδή επέκρινε μαζί μέ άλλους άξιωματικούς τόν πρώτο Βασιλέα τής Έλλάδος Όθωνα γιά παραβίαση του Συντάγματος. Περισσότερα βλ. στήν *Ιστορία του Έλληνικού Έθνους*, τ. ΙΓ', σ. 189, 193, 232, 252, 255, 258, 296.

¹⁴⁴ Σέ σχετικό άρθρο τής Α. Ηλιάδη μέ τίτλο «Συνοπτική Ιστορία τής ελληνικής παιδείας άπό τόν 15ο ώς τόν 19ο αιώνα», <<http://e-rooster.gr/01/2006/228/>>, πρόσβαση 27 Ίανουαρίου 2006, αναφέρονται τά κάτωθι γιά τήν ιστορία του λυκείου: «Τός 1834 μέ τά χρήματα του κληροδοτήματος του Ίωάννη Βαρβάκη ιδρύεται –χωρίς νά λειτουργήσει– τός Βαρβάκειο Λύκειο. Άπό τός 1860, πού άρχισε νά λειτουργεί, άκολούθησε τός πρόγραμμα τών άλλων σχολείων τής Μέσης Έκπαίδευσης, δηλαδή άφομοιώθηκε. Τός 1886 μέ άλλο διάταγμα ιδρύθηκε έπατάξιο Λύκειο. Τός Βαρβάκειο έγινε προπαρασκευαστικό σχολείο γιά τός πολυτεχνείο καί τες στρατιωτικές σχολές. Τός 1887 λειτουργησε μία άκόμη τάξη, όπου διδάσκονταν σέ έπαναληπτική μορφή κυρίως φυσικομαθηματικά καί σχέδιο. Τός 1920 μεταρρυθμίστηκε σέ τετρατάξιο πρότυπο Λύκειο καί προσαρτήθηκε στός ίδρυμένο άπό τός 1910 Διδασκαλείο Μ. Έκπαίδευσης, στός όποιο μετεκπαιδούνταν οί καθηγητές τής Μ. Έκπαίδευσης». Γιά τόν Ίωάννη Βαρβάκη, ιδρυτή του έν λόγω σχολείου, βλ. *Μεγάλη Έλληνική Έγκυκλοπαίδεια*, τ. ΣΤ', έκδ. Πυρσός, Άθήνα 1928, σ. 670.

όπως θα δοῦμε κατωτέρω. Ἡ ἔνταξή του στοῦ διδακτικό προσωπικό τοῦ Βαρβακείου Λυκείου προκύπτει ἀπό ἔγγραφο¹⁴⁵ τοῦ Υ.Ε.Δ.Ε. πρὸς τὸν ἐνδιαφερόμενο, τὸ ὁποῖο φέρει τὴν ὑπογραφή τοῦ Ὑπουργοῦ Α. Ζυγομαλά¹⁴⁶ καὶ ἡμερομηνία 26ῆ Σεπτεμβρίου 1885. Ὁ πεντηκονταεπταετής Νίκανδρος θὰ προσφέρει τὶς ὑπηρεσίες του μόνο γιὰ ἐνάμισυ περίπου χρόνο.

Ἀξίζει νὰ λεχθεῖ ὅτι ἡ διδασκαλικὴ παρουσία τοῦ Νικάνδρου στοῦ Βαρβακείου Λύκειο σχετίζεται μὲ τὴ διδασκαλία μαθημάτων θεωρητικῆς κατεύθυνσης, σὲ ἓνα σχολικὸ ἴδρυμα ποῦ «κατὰ τὸ σχετικὸ κληροδότημα ἔπρεπε νὰ ἔχει προσανατολισμὸ πρὸς τὶς θετικὲς ἐπιστήμες»¹⁴⁷. Ἡ ἐν λόγω παρουσία τοῦ Νικάνδρου εἶναι μία ἀκόμη ἔνδειξη πὼς τὸ προσφερόμενο πρόγραμμα σπουδῶν στοῦ ὡς ἄνω Λύκειο ἀπὸ τὸ 1860, ὅταν καὶ ξεκίνησαν τὰ μαθήματα, δὲν διέφερε ριζικὰ ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ ἀκολουθοῦσαν τὰ ὑπόλοιπα κλασικὰ γυμνάσια τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Μὲ νέο ἔγγραφο¹⁴⁸ τοῦ ἀρμόδιου Ὑπουργείου, ἀπὸ 25ῆς Φεβρουαρίου 1887, θὰ ἀνακοινωθεῖ στὸν Ζαννούβιο ἡ ἀπόλυσή του, σηματοδοτώντας τὴ λήξη τῆς πλέον σύντομης παρουσίας του σὲ κάποιον ἐκπαιδευτικὸ ἴδρυμα τῆς ἑλληνικῆς πρωτεύουσας. Αὐτὴ ὑπῆρξε καὶ τὸ κύκνειον ἄσμα τῆς διδασκαλικῆς παρουσίας τοῦ Νικάνδρου στὴ δευτεροβάθμια ἐκπαίδευση, καθὼς μετὰ ἀπὸ ἓνα περίπου χρόνο θὰ πεθάνει σὲ ἡλικία ἐξήντα χρονῶν.

7. Ὁ Νίκανδρος Ζαννούβιος στὴ δημόσια ἐκπαίδευση

Ἐνδιάμεσος σταθμὸς στὴν ὡς ἄνω διδασκαλικὴ πορεία τοῦ Νικάνδρου ἀπετέλεσε ἡ εἴσοδος του στὴ δημόσια ἐκπαίδευση, καὶ πλέον συγκεκριμένως, ἡ πρόσληψή του, δύο μάλιστα φορές, στοῦ διδακτικό προσωπικό τῆς ἐν Ἀθήναις Στρατιωτικῆς Σχολῆς¹⁴⁹. Μὲ ἀναφορά¹⁵⁰ του πρὸς τὸ Υ.Σ., τὴν 6ῆ Αὐγούστου 1864, ὁ τριανταεξάχρονος Ζαννούβιος αἰτεῖται τὸν διορισμὸ του στὴ θέση τοῦ διδασκάλου τῶν μαθημάτων τῶν Ἑλληνικῶν τῆς Α' καὶ Β' Κλάσεως. Τὴν ἐπιτυχὴ ἔκβαση τοῦ αἰτήματός του τὴν ἀποδίδει στὴ συνδρομὴ τοῦ τμηματάρχη

¹⁴⁵ Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτόν...*, σ. 29-30.

¹⁴⁶ Ὁ Ἀντώνιος Ζυγομαλᾶς ὑπῆρξε νομικός, βουλευτὴς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας καὶ ὑπουργὸς Παιδείας ἐπὶ Κυβερνήσεως Θ. Δεληγιάννη. Μὲ δική του παρέμβαση καὶ οἰκονομικὴ ἀρωγὴ ἐξασφαλίστηκε ἡ χρῆσις κτημάτων τοῦ Ἀνδρέα Συγγροῦ πρὸς ὄφελος τῶν ἀγροτῶν τῆς Ἀττικῆς. Περισσότερες πληροφορίες στοῦ ἄρθρου τῆς Ἀ. Νικηφορίδου μὲ τίτλο «Μουσεῖο Ζυγομαλᾶ/Αὐλῶνα Ἀττικῆς, θέμα, περιεχόμενο, δομὴ τῆς ἔκθεσης», στοῦ *Τεχνολογία* (ἐνημερωτικὸ δελτίο Πολιτιστικοῦ Τεχνολογικοῦ Ἰδρύματος Ἑλληνικῆς Τράπεζας Βιομηχανικῆς Ἀναπτύξεως), τ. Ζ', 1994, σ. 40-42.

¹⁴⁷ Ἀ. Δημαρᾶ, «Ἐκπαίδευση», ὅ.π..

¹⁴⁸ Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτόν...*, σ. 31.

¹⁴⁹ Πρόκειται γιὰ τὴν Σ.Σ.Ε., ὅπως μᾶς πληροφορεῖ σχετικὰ ὁ Σπυρίδων Λάμπρου στὴν περιγραφικὴ του ἀναφορὰ περὶ τοῦ Κώδικα Αὐτοβιογραφίας τοῦ Ζαννουβίου στοῦ περιοδικοῦ σύγγραμμα *Νέος Ἑλληνομνημῶν*, ὅ.π.. Γιὰ τὴν ἱστορία καὶ προσφορὰ τῆς Σ.Σ.Ε. βλ. τὴν μονογραφία *Ἱστορία τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς Εὐελπίδων, 1828-1962/Σ.Σ.Ε.*, ἐκ τοῦ Στρατιωτικοῦ Τυπογραφείου, Ἀθήνα 1962.

¹⁵⁰ Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτόν...*, σ. 20.

του Ὑπουργείου καὶ συμπολίτη του Κακαναράκη.

Ὅ ὡς ἄνω διορισμὸς τοῦ Νικάνδρου ἔγινε πράξη μὲ Β.Δ.¹⁵¹ τοῦ Γεωργίου Α' ¹⁵², τὴν 21η Αὐγούστου 1864. Σ' αὐτὸ διασαφηνίζεται ἐπακριβῶς τὸ διδακτικὸ ἀντικείμενο τοῦ Ζαννουβίου στὴ Στρατιωτικὴ Σχολὴ ποὺ ἀφορᾷ στὴν διδασκαλία τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῆς γεωγραφίας. Ἔξι μῆνες ἀργότερα, τὴν 26η Ἰανουαρίου 1865, μὲ νέο Β.Δ.¹⁵³, ὁ Ζαννούβιος θὰ ἐπιτύχει τὸν διορισμὸ του καὶ στὴ θέση τοῦ ἔκτακτου καθηγητῆ τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς στὴν ἴδια Σχολή. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ σχετικὸ ἄρθρο τοῦ κρητικοῦ κληρικοῦ πρὸς τὸν ἀθηναϊκὸ τύπο τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1865, τὸ ὁποῖο καὶ ἐπιγράφεται «Λόγος Εἰσαγωγικὸς τῇ 21η φθίνοντος ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ ὑπὸ Ν. Ζαννουβίου ἐκφωνηθεὶς»¹⁵⁴.

Ἡ πρώτη παρουσία τοῦ Νικάνδρου στὸ ἐκπαιδευτικὸ προσωπικὸ τῆς Σ.Σ.Ε. συμπίπτει χρονικὰ μὲ τὶς διαδικασίες γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ Ὄργανισμοῦ τῆς Σχολῆς τὸ 1864 ποὺ δρομολογήθηκαν μετὰ τὴν ἀφίξη τοῦ Βασιλέα Γεωργίου¹⁵⁵ τὸ 1863 στὴν Ἑλλάδα, εἰς διαδοχὴν τοῦ βαυαροῦ μονάρχου Ὁθωνα. Μὲ τὸν νέο Ὄργανισμὸ¹⁵⁶ καθιερώθηκε γιὰ πρώτη φορὰ σύστημα εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων, μὲ τὸ ἓνα ἐκ τῶν δύο μαθημάτων ποὺ ἐκλήθη νὰ διδάξει ὁ Ζαννούβιος, ἐκεῖνο δηλαδὴ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, νὰ συμπεριλαμβάνεται στὸ πρόγραμμα τῶν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων. Ὁ δὲ κρητικὸς κληρικὸς κατέλαβε μίαν ἀπὸ τὶς δεκατρεῖς ἔδρες ποὺ προβλέπονταν στὸ διδακτικὸ πρόγραμμα τῆς Σχολῆς.

Ὁ Νίκανδρος στὴν Σ.Σ.Ε. ἐδίδαξε καὶ μαθήματα ποὺ δὲν σχετίζονταν εὐθέως μὲ τὴ θεολογικὴ ἐπιστήμη, παρεκτός, φυσικά, τοῦ μαθήματος τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς. Τὸ γεγονὸς ὅτι οὗτος ἐκλήθη νὰ διδάξει τόσο τὸ μάθημα τῶν Ἑλληνικῶν, ποὺ σαφῶς ἦταν σχετικὸ μὲ τὶς σπουδές του στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολή,

¹⁵¹ Ὁ.π..

¹⁵² Περὶ τοῦ Γεωργίου Α' βλ. στὴ *Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια*, τ. Η', σ. 318-322. Περὶ τῆς στάσεως τοῦ Νικάνδρου Ζαννουβίου ἔναντι τοῦ Γεωργίου Α', βλ. Θ. Μειμάρη, *Ἐθνικὸς προσδιορισμὸς καὶ αἰτούμενα στὸ Ἑλλαδικὸ Κράτος...*, σ. 277-283.

¹⁵³ Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτὸν...*, σ. 21.

¹⁵⁴ Στὸ ἐν λόγῳ ἄρθρο ὁ Ζαννούβιος, ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς μαθητὰς τῆς Σχολῆς, ἀναπτύσσει μὲ συντομία τὴ σχέση μεταξὺ ἑλληνισμοῦ καὶ χριστιανισμοῦ, ἀποκαλώντας ἀμφοτέρους ὡς «κασιγνήτους ἀδελφὰς καὶ ψυχὰς τοῦ ἐξευγενισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος» καὶ προτρέποντας τοὺς μαθητὲς του νὰ ἐντρυφήσουν στὶς πηγές τῶν προγονικῶν συγγραμμάτων καὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου. Ἐφημ. «*Παλιγενεσία*», 26 (Παρασκευὴ) Φεβρουαρίου 1865, ἀρ. 600, ἔτος Γ', σ. 4.

¹⁵⁵ Τὰ περὶ τῆς ἀφίξεως τοῦ Βασιλέα Γεωργίου καὶ τὰ περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς ἐποχῆς στὴν *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*, τ. ΙΓ', σ. 230-233.

¹⁵⁶ Ὁ Ὄργανισμὸς τῆς Σχολῆς τοῦ 1864, ὁ ὁποῖος διατηρήθηκε σὲ ἰσχύ μόνον γιὰ δύο χρόνια προτοῦ νὰ ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ ἐκεῖνον τοῦ 1866, προέβλεπε ἕξι τάξεις γιὰ ὄσους προορίζονταν γιὰ τὰ τεχνικὰ ὄπλα (Πυροβολικὸ καὶ Μηχανικὸ) καὶ τέσσερις γιὰ ὄσους ἐπελέγονταν νὰ στελεχώσουν τὸ Πεζικὸ. Οἱ τρεῖς πρῶτες τάξεις, ὡς προπαρασκευαστικές, ἦταν κοινές γιὰ ὄλους ἀνεξαιρέτως τοὺς Εὐέλπιδες. Περισσότερα βλ. στὸ ἄρθρο τοῦ Ταξιάρχου ἑ.ἀ. Ἄ. Καστάνη, *Ἀναπληρωτὴ Καθηγητῆ ΣΣΕ μὲ τίτλο «Ἱστορία Σχολῆς»*, <<http://www.sse.gr/istorika/istoria.php>>, πρόσβαση 30 Ὀκτωβρίου, 2009.

ὅσο καὶ ἐκεῖνο τῆς Γεωγραφίας, τὸ ὁποῖο ἐδιδάχθη στὴ Θεολογική, μαρτυρεῖ, ἐμμέσως πλὴν σαφῶς, ἄνθρωπο μὲ πλατιά μόρφωση, πολὺπλευρη κατάρτιση καὶ εὐρύτητα γνωστικῶν ἐνδιαφερόντων, πού ξεπερνοῦσε τὸ συμβατικὸ πλαίσιο τῆς τυπικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαίδευσης τῶν ὀρθοδόξων κληρικῶν.

Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ζαννούβιος ἐδίδαξε τόσο ἑτερογενῆ μεταξὺ των γνωστικὰ ἀντικείμενα, ἐκκλησιαστικὰ καὶ θύραθεν, ἴσως, νὰ ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἐρμηνευτικὴ κλειδα διατὶ οὗτος, στὶς πλείστες τῶν περιπτώσεων πού ἐπεχείρησε τὸν διορισμὸ του σὲ διάφορες ἐκπαιδευτικὲς θέσεις διὰ τῶν ἀρμοδίων κρατικῶν ἀρχῶν (αἴτηση στὸ Υ.Ε.Δ.Ε.), εἶχε ἄμεσο καὶ θετικὸ ἀποτέλεσμα, ὅπως συνέβη στὶς περιπτώσεις πού ἀφοροῦσαν στὴν Σ.Σ.Ε., τὸ Βαρβάκειο Λύκειο καὶ τὸ ε' ἑλληνικὸ σχολεῖο.

Παρὰ ταῦτα, ἡ παρουσία τοῦ Νικάνδρου στὴν Σ.Σ.Ε. δὲν ὑπῆρξε ἀνέφελη καὶ ἄμοιρη προβλημάτων, γεγονὸς πού θὰ τὸν ὀδηγήσει στὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ αὐτήν. Προοίμιον τῆς ἄδοξης αὐτῆς κατάληξης ὑπῆρξε ἡ, ἀπὸ 14ης Σεπτεμβρίου 1866, ἀναφορὰ¹⁵⁷ τοῦ Ὑπουργοῦ Στρατιωτικῶν Χ. Ζυμβρακάκη πρὸς τὴ Διεύθυνση τῆς Σχολῆς, μὲ τὴν ὁποία παραγγέλλει στοὺς ὑπεύθυνους νὰ καταστήσουν προσεκτικὸ τὸν Νίκανδρο, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὰ ἐκτιθέμενα σ' αὐτὴ, διέσυρε καὶ δυσφημοῦσε δημόσια τὸν ὡς ἄνω ὑπουργό. Ὁ Ζαννούβιος ποτὲ δὲν ἀπεδέχθη τὴν κατηγορία, ἐγκέφαλο καὶ ἐνορχηστρωτὴ τῆς ὁποίας θεωροῦσε ἐκ νέου τὸν Βασίλειο Ψιλάκη. Μάλιστα, θὰ ὑποβάλλει τὴν παραίτησή του γιὰ λόγους εὐθιξίας ἀπὸ τὴ διδασκαλικὴ του θέση, τὴν ὁποία, ὅμως, σύντομα θὰ ἀνακαλέσει, ὑπακούοντας σὲ σχετικὴ προτροπὴ φιλικῶν του προσώπων.

Δύο χρόνια μετὰ τὴν πρώτη, ὁ Ζαννούβιος θὰ ὑποστῆ καὶ δευτέρη διαβολή, αὐτὴ τὴ φορὰ ἀπὸ τὸν κερκυραῖο Διοικητὴ τῆς Σχολῆς Πέτρο Γονατᾶ, ἡ ὁποία καὶ θὰ ἐπιφέρει τὴν ἀπόλυσή του ἀπὸ τὰ διδακτικὰ καθήκοντά του στὴν Σ.Σ.Ε. μὲ τὸ Β.Δ. τῆς 12ης Μαρτίου 1868. Ἡ συνολικὴ παρουσία τοῦ Ζαννουβίου στὴν Σχολὴ διήρκησε 3,5 ἔτη (Αὔγουστος 1864-Μάρτιος 1868) καὶ ἔληξε ἄδοξα γιὰ τὸν ἴδιο.

Ὁ Ζαννούβιος, ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω δυσκολιῶν πού ἀντιμετώπισε, ἀποφεύγει νὰ ἐκθέσει τίς ἐμπειρίες του ἀπὸ τὴ διδασκαλικὴ του παρουσία σὲ μία Στρατιωτικὴ Σχολή. Ὅπως συνέβη στὸ θέμα τῆς ἐπιστροφῆς του ἀπὸ τὴ Χάλκη ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπομακρύνσεώς του ἀπὸ τὰ Ἐκπαιδευτήρια τῶν Κ. Γ. Μανούσου καὶ Ἰ. Περόδου, ἔτσι καὶ τώρα ὁ Νίκανδρος δὲν ἀναλώνεται σὲ λεπτομερεῖς περιγραφὰς πού σχετίζονται μὲ τὴν παιδευτικὴ πράξη καὶ τὴν κατάσταση λειτουργίας τῶν ὡς ἄνω ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων. Τὸ μόνον πού τὸν ἐνδιαφέρει

¹⁵⁷ Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτόν...*, ὅ.π..

νά καταγράψει στὸν Κώδικά του εἶναι ὅσες πληροφορίες σχετίζονται μὲ πρόσωπα πού, κατὰ τὴν κρίση του, εἶτε τὸν ἔβλαψαν εἶτε συνέβαλαν στὴν ἀπώλεια τῶν κατὰ καιροῦς διδακτικῶν θέσεών του.

Ἡ περίπτωση, ὅμως, τῆς ἀπόλυσής του ἀπὸ τὴν Σ.Σ.Ε. τὸ 1868 φαίνεται νὰ τὸν ἐπηρέασε ψυχολογικά καὶ συναισθηματικά περισσότερο ἀπὸ τὶς ἄλλες. Τὸ συμπέρασμα αὐτὸ ἐξάγεται ἀπὸ μία πληροφορία πού μᾶς διασώζει ὁ ἴδιος, καὶ εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς ἐσωτερικῆς ψυχικῆς του κατάστασης καὶ τοῦ τρόπου ἀντίδρασής του στὰ γενόμενα: «Ἀπελύθην τῆς παρ' αὐτῆ διδασκαλίας καὶ οὕτως ἐπληρώθη τὸ ποτήριον μέχρι στεφάνης· καὶ εἰ ἡ ἐλπίς μου τῇ θείᾳ προνοίᾳ ἐξελελοίπει, ἠτύχηριζόμην ἄν· ἀλλὰ καὶ πάλιν εἰς ταύτην τὰς ἐλπίδας μου ἀνατίθεμαι»¹⁵⁸. Ὁ Ζαννουβίος, ἐξ αἰτίας τῆς ιδιότυπης ιδιοσυγκρασίας του, ἀνεκαθεν ἀντιμετώπιζε ἰσχυρὸ ἐσωτερικὸ πρόβλημα κάθε φορὰ πού ἡ ἔκβαση τῶν περὶ αὐτὸν πραγμάτων ἐξελισσόταν κατὰ τρόπο μὴ ἐπιθυμητὸ γι' αὐτόν. Στὸ πλαίσιο αὐτὸ πρέπει νὰ κατανοήσουμε τοὺς βαρεῖς χαρακτηρισμοὺς πού, κατὰ τρόπο πανομοιότυπο καὶ κατὰ τακτὰ χρονικὰ διαστήματα, ἐκτόξευε ἐναντίον ὄσων θεωροῦσε ὅτι τὸν ἔβλαψαν ἢ τὸν πολέμησαν, ὅπως π.χ. ἐναντίον τοῦ Π. Γεννατᾶ, τὸν ὁποῖον ἀποκαλεῖ «Φαρισαῖον»¹⁵⁹.

Στὴ συγκεκριμένη περίπτωση, ὅμως, γιὰ πρώτη καὶ τελευταία φορὰ στὸν Κώδικα Αὐτοβιογραφίας του ἡ ἐσωτερικὴ του ἀντίδραση ἔχει τέτοια ἔνταση, ὥστε νὰ σκέφτεται τὴν προοπτικὴ τῆς αὐτοκτονίας, ὡς διεξόδου ἀπὸ τὸ προσωπικὸ καὶ ἐπαγγελματικὸ ἀδιέξοδο πού βίωνε. Ἀνάχωμα στὴ διάπραξη τῆς τραγικῆς αὐτῆς ὁμολογίας τοῦ Νικάνδρου ἀπετέλεσε ἡ ἐλπίδα του στὴ θεία Πρόνοια, γεγονός ἐνδεικτικὸ τῆς ἐσωτερικῆς του πάλης γιὰ λύτρωση ἀπὸ τὰ ἀδιέξοδα πού τὸν ταλάνιζαν.

Ὡστόσο, ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ Ζαννουβίου ἀπὸ τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ τῆς Σ.Σ.Ε. ἔμελλε νὰ εἶναι παροδικὴ καὶ πρόσκαιρη. Καὶ τοῦτο, γιατί ὁ Νίκανδρος, μὲ τὴ βοήθεια καὶ πάλι τοῦ συμπολίτη του Κακαναράκη, θὰ ἐπιτύχει νὰ διορισθεῖ ἐκ νέου στὴ Σχολή, αὐτὴ τὴ φορὰ ὅμως ὡς διδάσκαλος τῶν Θρησκευτικῶν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν¹⁶⁰. Ἡ δευτέρη αὐτὴ θητεία του ξεκίνησε τὴν 6η Νοεμβρίου 1870, ὅταν δηλαδὴ ὁ Νίκανδρος διήνυε τὸ τεσσαρακοστὸ δευτέρου ἔτος τῆς ἡλικίας του. Μὲ τὴν (ἀθροιστικὴ) συμπλήρωση πέντε ἐτῶν διδασκαλικῆς παρουσίας στὴ Σχολή, ὁ Ζαννουβίος, μὲ γράμμα¹⁶¹ του πρὸς τὴ Διοίκηση αὐτῆς, θὰ ζητήσει τὴ νενομισμένη μισθολογικὴ αὔξηση πού προβλεπόταν σὲ ἀνάλογες

¹⁵⁸ Ὁ.π., σ. 22.

¹⁵⁹ Ὁ.π..

¹⁶⁰ Ὁ.π., σ. 25.

¹⁶¹ Ὁ.π., σ. 26.

¹⁶² Ἡ θεσμοθέτηση μισθολογικῆς αὔξεσης γιὰ τοὺς διδάσκοντες πού συνεπλήρωναν πενταετία στὸν ἐκπαιδευτικὸ στίβο ἔλαβε χώρα ἤδη ἀπὸ τὴν 20ῆ Ἰουνίου 1858 μὲ σχετικὸ Β.Δ., τὸ ὁποῖο ὑπέγραψε, ἀντὶ τοῦ Ὁθωνα, ἡ βασίλισσα Ἀμαλία. Τὸ Α' ἄρθρο διαλαμβάνει τὰ ἐξῆς: «Ἀπὸ τῆς 1ης τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου τρέχοντος ἔτους, ὁ μισθὸς τῶν ἐν τῷ παρόντι διατάγματι σεσημειωμένων Γυμνασιαρχῶν, καθηγητῶν, σχολαρχῶν καὶ διδασκάλων τῶν

περιπτώσεις¹⁶², χωρίς να μάς πληροφορεῖ ἂν τὸ μισθολογικὸ αἴτημά του ἰκανοποιήθηκε ἐν τέλει. Ὅπως συνέβη κατὰ τὴν πρώτη θητεία τοῦ Νικάνδρου στὴν Σ.Σ.Ε., τοιοιτοτρόπως καὶ ἐν προκειμένῳ ἢ ἐπανετάξή του στὸ διδασκαλικὸ σῶμα τῆς συνέπεσε χρονικὰ μὲ τὴν ἔκδοση νέου Ὁργανισμοῦ ποὺ προέβλεπε τὴν αὐξήση τῶν προβλεπομένων τάξεων σὲ ἐπτὰ¹⁶³.

Καὶ ἡ δευτέρα θητεία του στὴ Σχολὴ εἶχε τὴν ἴδια κατάληξη μὲ τὴν πρώτη. Τούτη τὴ φορά, ὡς ὑπαίτιος τῆς νέας σύγκρουσης παρουσιάζεται ὁ Διευθυντὴς τῶν σπουδῶν Μ. Μουνδάκης, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὸν Ζαννουβίο, ὑπέσκαπτε τὴ θέση του. Ἀπὸ μία πρώτη ἀναφορὰ¹⁶⁴ τοῦ Νικάνδρου, μὲ ἡμερομηνία 27ῆ Ἰουνίου 1872, πρὸς τὸ Υ.Σ. πληροφοροῦμαστε ὅτι ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἐπιδείνωση τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν ὑπῆρξε ἡ ἀκολουθητέα μέθοδος διδασκαλίας τῶν μαθημάτων τῆς Σχολῆς.

Πρὶν προχωρήσουμε στὴν παρουσίαση καὶ ἀνάλυση τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς, ὀφείλουμε νὰ τονίσουμε, προκαταβολικά, πὼς ἡ ἐν προκειμένῳ διαπάλη καὶ σύγκρουση ἐνεργοποίησε τὸν Νικάνδρο σὲ τέτοιο βαθμὸ, ὥστε νὰ ἀπευθύνει συνολικὰ τρεῖς ἀναφορὲς του πρὸς τὸ Υ.Σ. καὶ μία, τέταρτη, πρὸς τὴ Διοίκηση τῆς Σ.Σ.Ε.. Σὲ σύγκριση μάλιστα πρὸς ὅλες τὶς ἀντίστοιχες περιπτώσεις τοῦ παρελθόντος, εἶναι, ἴσως, ἡ μοναδικὴ στιγμή ποὺ ὁ Ζαννουβίος γίνεται τόσο ἀναλυτικὸς καὶ ἐκτενὴς, ἀναφερόμενος σὲ ζητήματα ποὺ ἄπτονται τῆς ἐκπαιδευτικῆς πράξεως τῆς ἐποχῆς του.

Ὁ Νικάνδρος, στὴν ἀρχὴ τοῦ σχολικοῦ ἔτους τὸ 1871, εὐρέθη ἀντιμέτωπος μὲ τὴν ἀπαίτηση τῆς Διεθύνσεως Σπουδῶν τῆς Σχολῆς ὥστε ἡ διδασκαλία τῶν Ἑλληνικῶν νὰ ἀκολουθεῖ τὴν ἐξῆς μεθοδολογία: «Ὁ Διδάσκαλος ἀναγινώσκει ἐκ τοῦ κειμένου 25 τοῦλάχιστον γραμμὰς, ἐξηγεῖ ταύτας καὶ μετὰ τοῦτο διὰ κλήρου προσκαλεῖ τοὺς μαθητὰς ἵνα ἐπαναλάβωσι τὸ ἴδιον καὶ μετὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ μαθητοῦ ἐξετάζει αὐτοὺς εἰς τὰ τῆς Γραμματικῆς καὶ τοῦ Συντακτικοῦ»¹⁶⁵. Ἀντικρούοντας τὴν ὡς ἄνω μεθοδολογία, ὁ Νικάνδρος, μέσα ἀπὸ τὴν ἀ' ἀναφορὰ του πρὸς τὸ Υ.Σ. ἀπὸ 27ῆς Ἰουνίου 1872, θεωρεῖ πὼς ὁ τρό-

πέραν πενταετίας ὑπηρετησάντων αὐξάνει κατὰ τὸ πέμπτον». Τὸ δὲ Ε' ἄρθρο προέβλεπε ὅτι «ἕκαστος καθηγητῆς ἢ διδάσκαλος, ὅστις συμπληρώσας τὴν κατὰ τὰ ἄρθρα 41 καὶ 107 τοῦ νόμου ὠρισμένην πενταετίαν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ ἢ τοῦ τελευταίου προβιβασμοῦ αὐτοῦ, νομίζει ὅτι ἔχει δικαίωμα πρὸς αὐξήσιν τῆς μισθοδοσίας του, ὀφείλει περὶ τὰ τέλη τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς τοῦ ἔτους ἐκείνου, καθ' ὃ συνεπλήρωσε τὴν πενταετίαν του, νὰ διευθύνῃ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τὴν περὶ τούτου ἀναφορὰν, ἔχουσαν ἐπισυνημμένα τὰ δικαιολογητικὰ τῶν ἀξιώσεων αὐτοῦ ἔγγραφα». «*Εφημερὶς τῶν Φιλομαθῶν*», 25 Ἰουνίου 1858, ἀρ. 265, ἔτος ΣΤ', σ. 523.

¹⁶³ Σύμφωνα μὲ τὸν νέο Ὁργανισμὸ τοῦ 1870, «οἱ πρῶτες πέντε (τάξεις) ἀφοροῦσαν στὴ διδασκαλία τῶν φυσικομαθηματικῶν μαθημάτων, μετὰ τὸ πέρας τῶν ὁποίων προβλεπόταν ἀπολυτήριες ἐξετάσεις, ὥστε οἱ ἐπιτυχόντες νὰ λαμβάνουν, ἐὰν τὸ ἐπιθυμοῦσαν, δίπλωμα φυσικομαθηματικῶν σπουδῶν μὲ δικαίωμα ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ καθηγητῆ ἢ τοῦ πολιτικοῦ γεωμέτρη (πιθανὸν νὰ πρόκειται γιὰ τοπογράφου). Αὐτοὶ ποὺ θὰ συνέλιζαν στὶς ἄλλες δύο τάξεις θὰ διδάσκονταν στρατιωτικὰ μαθήματα». Ἀ. Καστάνη, «*Ἱστορία Σχολῆς*», ὀ.π..

¹⁶⁴ Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτὸν...*, ὀ.π..

¹⁶⁵ Ὁ.π., σ. 26-27.

¹⁶⁶ Περὶ τῶν μεθόδων ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας βλ. Ἰ. Κογκούλη, *Εἰσαγωγή στὴν Παιδαγωγική*, ἐκδ. (ε') Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 296-302.

πος διδασκαλίας¹⁶⁶ που προτείνεται είναι αναχρονιστικός, παρωχημένος και αντιπαιδαγωγικός, καθώς, κατ' αυτόν, άρμοζε στην εποχή πριν από την Έπανάσταση του 1821, όπου ή τότε πραγματικότητα, λόγω της έλλείψεως διδακτικῶν έγχειριδίων (λεξικῶν καί κειμένου), έπέβαλε τή διδασκαλία τῶν μαθημάτων σύμφωνα με τὸ δασκαλοκεντρικὸ μοντέλο¹⁶⁷ διδασχῆς καί μετάδοσης τῆς γνώσης. Ὁ κρητικὸς κληρικὸς θὰ ἀποκαλέσει, μάλιστα, τὸν ὡς ἄνω τρόπο διδασκαλίας¹⁶⁸ ὡς «Μηχανισμό»¹⁶⁹, που ὑπηρετοῦσε μία ιστορικὴ ἀναγκαιότητα, πλέον ξεπερασμένη.

Οἱ ἀπόψεις τοῦ Ζαννουβίου, που ἀπηχοῦν ἓνα μᾶλλον, μαθητοκεντρικοῦ προσανατολισμοῦ, μοντέλο διδασκαλίας¹⁷⁰, συμπυκνώνονται στοῦ ἐξῆς χαρακτηριστικὸ ἀπόσπασμα τῆς ἀναφορᾶς του: «Ἐν ᾧ κατὰ τὸν νῦν παρ' ἡμῖν ὁ μαθητῆς κατὰ τὴν Α' μάλιστα τοῦ Γυμνασίου, ἐν ᾗ ἀναλογεῖ καὶ ἡ τῆς Σχολῆς, πρῶτος ἀναγινώσκει, ὁ μαθητῆς ἀναλύει τὸ ἀναγνωσθέν, ὁ μαθητῆς ἐρμηνεύει ὁ δὲ διδάσκαλος διορθοῖ τὰς ἐλλείψεις αὐτοῦ. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον διδασχθεῖς κατ' αὐτόν, ὡσπερ καὶ οἱ πάντες διδάσκαλοι τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ πέντε ἤδη ἔτη

¹⁶⁶ Οἱ δασκαλοκεντρικὲς μορφές διδασκαλίας προβάλλουν τὸν ἐκπαιδευτικὸ ὡς τὸν κυρίαρχο ἐνεργὸ παράγοντα τῆς διδασκαλίας, καθ' ἣν στιγμὴν «ὁ ρόλος τῶν μαθητῶν ἐξαντελεῖται στὴν προσεκτικὴ παρακολούθηση καὶ τὴν ἀκριβῆ καταγραφή στὴ μνήμη τους τῶν στοιχείων που παρουσιάζει ὁ ἐκπαιδευτικὸς. Σύμφωνα με τὸ μοντέλο αὐτὸ, ἔργο τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ, που ἐκλαμβάνεται ὡς ἀπόλυτος κάτοχος τῆς γνώσης, εἶναι νὰ καταθέσει στὴ 'συνείδηση' τοῦ μαθητῆ ἔτοιμη γνώση. Ἡ ἐπικράτηση αὐτῆς τῆς ἀντίληψης δημιούργησε τὸ παραδοσιακὸ σχολεῖο, που ἦταν δασκαλοκεντρικὸ στὴ λειτουργία του καὶ ἐγκυκλοπαιδικὸ στὴν ἀποστολή του». Ἡ. Ματσαγγούρα, *Θεωρία καὶ Πράξη τῆς Διδασκαλίας...*, σ. 390-398. Πρβλ. καὶ σχετικὸ ἄρθρο με τίτλο «Διδακτικὲς μέθοδοι», <www.unipi.gr/faculty/dghinis/ts/diaf14.pdf>, πρόσβαση 5 Ὀκτωβρίου, 2009.

¹⁶⁸ Ὁ ἀποκλειστικὰ μηχανικὸς τρόπος διδασκαλίας τῆς μεθοδολογίας που ἐπικρίνει ὁ Ζαννούβιος παραπέμπει στὴν ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδο, ἡ ὁποία προσδιορίζοταν καίρια ἀπὸ τὸν «Μηχανισμό». Ὁ Ζαννούβιος, με τὴν κριτικὴ που ἀσκεῖ, κατ' οὐσίαν στρέφεται ἐναντίον τῆς μεθόδου που καὶ ὁ ἴδιος ἐδοκίμασε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς παιδικῆς του ἡλικίας στὰ Χανιά. Πράγματι, ἡ ἀμφισβήτηση τῆς ἐπάρκειας τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου καὶ ἡ ταύτισή της με τὴν ἀποτυχία τοῦ δημοτικῦ σχολείου νὰ διαμορφώσει ἠθικὲς συνειδήσεις καὶ νὰ ἐμπνέει πατριωτικὰ αἰσθήματα ἀπεδόθη στὴ «μηχανικότητά της, τὴ ροπὴ πρὸς τὴν ἀπονημόνευση, τὴν ἀδυναμία της νὰ συμβάλει στὴ συνειδητὴ ἀφομοίωση ἠθικῶν κανόνων καὶ ἀξιών». Σημαντικὸ ρόλο στὴν ἀμφισβήτηση τῆς διεδραμάτισαν τόσο ὁ «Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων» ὅσο καὶ ὁ «Ἑλληνικὸς Διδασκαλικὸς Σύλλογος». Δύο τάσεις κυριάρχησαν ἀναφορικῶς με τὸ δέον γενέσθαι ἐν προκειμένῳ: α) ἡ πρώτη ὑπεστήριξε τὴν ἄμεση καὶ δολοκληρωτικὴ ἀντικατάσταση τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς ἀπὸ τὴν συνδιδασκτικὴ μέθοδο, ἐνῶ β) ἡ δευτέρη τὴ σταδιακὴ πραγματοποίηση τῆς ὡς ἄνω ἀντικατάστασης. Λ. Παπαδάκη, *Ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδος...*, σ. 187-188.

¹⁶⁹ Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτόν...*, ὅ.π.

¹⁷⁰ «Στὶς μαθητοκεντρικὲς μορφές διδασκαλίας οἱ σχέσεις τῶν μαθητῶν καὶ πρὸς τὸν ἐκπαιδευτικὸ καὶ πρὸς τὸ (διδασκτικὸ) ἀντικείμενο ἀναβαθμίζονται, καί, ἐπιπλέον, ἀναπτύσσονται καὶ οἱ διαμαθητικὲς σχέσεις: οἱ σχέσεις μαθητῶν πρὸς τὸν ἐκπαιδευτικὸ ἀναβαθμίζονται καὶ γίνονται ἀπὸ σχέσεις 'κατωτέρου' πρὸς 'ἀνώτερο' σχέσεις διαλεκτικῆς ἐπικοινωνίας 'ισοτίμων', ἐνῶ οἱ σχέσεις πρὸς τὸ διδασκτικὸ ἀντικείμενο μετατρέπονται ἀπὸ σχέσεις ἀναπαραγωγῆς τῆς γνώσης σὲ σχέσεις παραγωγῆς τῆς γνώσης: γιὰ νὰ λειτουργήσουν, ὅμως, οἱ παραπάνω διαδικασίες, πρέπει νὰ ὑπάρχει ἡ ἐσωτερικὴ παρῶθηση τοῦ μαθητῆ γιὰ ἀνακάλυψη καὶ γνώση, ἡ κατοχὴ τῶν διαδικασιῶν διερεύνησης καὶ ἡ ἐξασφάλιση καταλλήλων συνθηκῶν διερεύνησης». Ἡ. Ματσαγγούρα, *Θεωρία καὶ Πράξη τῆς Διδασκαλίας...*, σ. 426-431. Πρβλ. Α. Παπαῖ, *Μαθητοκεντρικὴ διδασκαλία*, ἐκδ. (β') Βιβλία γιὰ Ὅλους, Ἀθήνα 1990.

¹⁷¹ Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτόν...*, σ. 27. Ἡ ἔμφαση που ὁ Νίκανδρος ἀποδίδει στὸν ρόλο τοῦ μαθητῆ κατὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴ διαδικασία ἀποτελεῖ ἰδιάζον γνώρισμα τῆς «Νεώτερης Διδακτικῆς» που ἀντικατέστησε τὴν «Παραδοσιακὴ Διδακτικὴ», σύμφωνα πρὸς τὴν ὁποία τὸ κέντρο βάρους τοποθετεῖται στὴν πορεία διδασκαλίας. Χαρακτηριστικοὶ ἐκπρόσωποι τῆς τελευταίας ὑπῆρξαν ἀρχικῶς οἱ Ρατῆχιος καὶ Κομῆνιος (16-17 αἰ.) καὶ στὴ συνέχεια ὁ Ἐρβάρτος. Ἡ «Νεώτερη Διδακτικὴ» ἀντικατεστάθη στὶς μέρες μας ἀπὸ τὴν λεγόμενη «Σύγχρονη Διδακτικὴ», ἡ ὁποία

έν τῇ Σχολῇ διδάσκω»¹⁷¹.

Ἐξετάζοντας τὶς ὡς ἄνω κατευθυντήριες γραμμὲς διδακτικῆς πρακτικῆς τοῦ Ζαννουβίου, παρατηροῦμε ὅτι βρίσκονται σὲ πλήρη ἀντίθεση μὲ τὶς παλαιῆς παραδοσιακῆς δασκαλοκεντρικῆς θεωρήσεις τῆς μαθησιακῆς διαδικασίας, καὶ θὰ μπορούσαν νὰ θεωρηθοῦν ὅτι ἀνταποκρίνονται καλύτερα στὰ ἐκπαιδευτικὰ δρώμενα καὶ τὶς ἀνάγκες τῆς ἐποχῆς του, ἐκφράζοντας τὴν ἐλπίδα γιὰ μίαν εὐρύτερη ἀλλαγὴ στὸ ἐλληνικὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα. Οἱ παρατηρήσεις τοῦ Νικάνδρου θὰ πρέπει νὰ ἐκτιμηθοῦν ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς ἐποχῆς, ὅπου οἱ φωνῆς διαμαρτυρίας τῆς δεκαετίας τοῦ 1870¹⁷² δὲν ἐξαντλοῦσαν τὴν κριτικὴ τους μόνον στὴ δομὴ καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητά τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, ἀλλὰ προχωροῦσαν ἔτι περαιτέρω, ἀναφερόμενες στὴν ἀνάγκη γιὰ ἐπαναθεώρηση καὶ τῆς τότε ἐφαρμοζόμενης διδακτικῆς μεθόδου στὸ σχολικὸ πρόγραμμα. Καὶ ὅλες συνέκλιναν στὴν ἀνάγκη σταδιακοῦ παραμερισμοῦ τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου, διὰ τοῦ συνδυασμοῦ της μὲ τὴ «συνδιδασκτικὴ»¹⁷³ μέθοδο ποὺ ἐφαρμοζόταν στὴ δυτικὴ Εὐρώπη. Σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο πρέπει νὰ ἐρμηνευθεῖ, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸν ἰδιότροπο, πάντοτε, χαρακτήρα του, καὶ ἡ ὡς ἄνω τοποθέτηση τοῦ Ζαννουβίου, ποὺ ζητοῦσε, οὐσιαστικῶς, τὴν ἀλλαγὴ τῆς διδακτικῆς μεθόδου, μὲ σκοπὸ τὴ βελτίωση καὶ προαγωγή τῶν σκοπῶν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος.

Μία ἄλλη πτυχὴ τῆς διαμάχης τοῦ Ζαννουβίου μὲ τὴ Διευθύνση τῆς Σχολῆς ἄπτεται τῆς ἀπόφασης τῆς τελευταίας νὰ ἀφαιρέσει τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν ἀπὸ τὸν Νίκανδρο καὶ ν' ἀναθέσει τὴ διδασκαλία του στὸν ἱερέα τῆς Σχολῆς. Τὸ γεγονός αὐτὸ προκάλεσε τὴν ἀντίδραση τοῦ κρητικοῦ κληρικοῦ, ὁ ὁποῖος φρονοῦσε ὅτι ἡ κίνηση αὐτὴ ἐξυπηρετοῦσε μίαν διττὴ σκοπιμότητα: α) τὴν κατάργηση τοῦ μαθήματος ἀπὸ τὸ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα σπουδῶν τῆς Σχολῆς καί, β) κατ' ἐπέκτασιν, τὴν ἀπόλυσή του ἀπὸ τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ αὐτῆς.

στηρίζεται κυρίως στὶς θεωρίες καὶ τὶς ἔρευνες τῆς Ψυχολογίας τῆς μάθησης. Ἰ. Κογκούλη, *Διδακτικὴ τῶν Θρησκευτικῶν στὴν Πρωτοβάθμια καὶ Δευτεροβάθμια Ἐκπαίδευση*, ἐκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 20.

¹⁷² Στὴν ἔκφραση τῆς ἀγωνίας γιὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι ἐκπαιδευτικὰ δρώμενα τῆς ἐποχῆς συνέβαλαν δύο σύλλογοι: α) ὁ "Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων", ποὺ μέσα ἀπὸ μίαν ἐμπεριστατωμένη ἔκθεση τοῦ 1872, συντάκτης τῆς ὁποίας ὑπῆρξε ὁ μετέπειτα ὑπουργὸς Παιδείας Δημήτριος Μαυροκορδάτος, περιέγραφε μὲ μελανὰ χρώματα τὴν κατάσταση καὶ τὶς τρεῖς βαθμίδες τῆς ἐκπαίδευσης, καὶ β) ὁ "Διδακκαλικὸς Σύλλογος" ποὺ ἰδρύθηκε τὸ 1872 ἀπὸ ἐκπαιδευτικὸς ὄλων τῶν βαθμίδων καὶ ὁ ὁποῖος ἐξέφραζε τὴν ἀνησυχία του «γιὰ τὴν ὑπάρχουσαν οἰκτρὰν κατάστασιν τῶν σχολείων καὶ διδασκάλων». Τὸ ἴδιο ἔτος ὁ ἐκπαιδευτικὸς Μιλτιάδης Βρατσάνος θὰ ἀπευθύνει δημόσια ἔκκληση πρὸς τὴν ἐλληνικὴ κυβέρνηση γιὰ αὔξηση τῶν κονδυλίων γιὰ τὴν παιδεία, μὲ παράλληλο περιορισμὸ τῶν ἀντιστοιχῶν ποὺ προορίζονταν γιὰ στρατιωτικὸς σκοποῦς. Α. Δημαρᾶ, «Ἐκπαίδευση», σ. 490.

¹⁷³ Ἡ συνδιδασκτικὴ μέθοδος διδασκαλίας ἐφηρμόσθη ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τῆς «Ἀδελφότητος τοῦ Χριστιανικοῦ Δόγματος» στὴ Γαλλία, κατὰ τὴν ὁποία «τὸ μαθητικὸ δυναμικὸ χωριζόταν σὲ τρεῖς διαδοχικῆς τάξεις ὑπὸ τὴν εὐθύνη τριῶν δασκάλων. Οἱ μαθητὲς κάθε τάξης εἶχαν ὅλοι τὸ ἴδιο ἐπίπεδο γνώσεων σὲ ὅλα τὰ μαθήματα, ἐνῶ ἡ διδασκαλία γινόταν πάντα ἀπευθείας ἀπὸ τὸν δάσκαλο. Αὐτὴ ἡ 'διδασκαλία ὄλων καὶ κανενός', συνδύαζε ἀφενὸς τὴν ἄμεση ἐπαφὴ τοῦ δασκάλου μὲ τὰ παιδιὰ καὶ ἀφετέρου τὴ μετὰδοσιν τῶν γνώσεων σὲ συλλογικὸ ἐπίπεδο». Α. Παπαδάκη, *Ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδος...*, σ. 51.

Μία συνοπτική αναφορά στα προβλεπόμενα, κατά τὸν Ὀργανισμό τῆς Σχολῆς τοῦ 1870, μαθήματα διδασκαλίας ἔρχεται νὰ ρίξει φῶς στὴν ἀνησυχία τοῦ Ζαννουβίου περὶ τῆς τύχης τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν. Στὰ μαθήματα ποὺ ὑποχρεοῦνταν νὰ παρακολουθήσουν οἱ εὐέλπιδες κατὰ τὸ 1870 ἀναφέρονταν «ἡ Ἀρχιτεκτονική, Συνθέσεις Ἀρχιτεκτονικῆς, Ἐφαρμοσμένη Μηχανική, Γεφυροποιία, Πυροβολική, Πολεμικὴ Τέχνη, Ὀχυρωτική, Ὀδοποιία, κ.ἄ.»¹⁷⁴.

Σὲ ἀντίθεση πρὸς τὰ προβλεπόμενα στὸν Ὀργανισμό τοῦ 1864, ὅπου τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν ἀναφερόταν ρητῶς μεταξὺ τῶν εἰσιτηρίων, μάλιστα, μαθημάτων τῆς Σχολῆς, στὸν παρόντα ὡς ἄνω Ὀργανισμό τοῦ 1870 διαπιστώνεται ὅτι ἀπουσιάζει ὅποιαδήποτε μνεία στὸ θρησκευτικὸ μάθημα, γεγονός ποὺ ὑποδηλώνει κάποιου εἴδους στρατηγικὴ μετατόπιση πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς ἐμπέδωσης τῆς διδασκαλίας τῶν τεχνοκρατικῶν ἐκείνων μαθημάτων ποὺ σχετίζονταν μὲ τὴν ἰδιοπροσωπία καὶ τὸν παραγωγικὸ σκοπὸ τῆς Σχολῆς. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ ἔρχεται νὰ δικαιώσει τὶς ἀνησυχίες τοῦ Ζαννουβίου γιὰ προσπάθεια ἐξοβελισμοῦ τοῦ μαθήματος ἀπὸ τὸ ἐν λόγω πρόγραμμα σπουδῶν.

Οἱ διαπιστώσεις τοῦ Νικάνδρου θὰ πρέπει, ὡστόσο, νὰ περιοριστοῦν στὸ πλαίσιο λειτουργίας τῆς Σ.Σ.Ε. καὶ τῆς θέσης τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν σὲ αὐτὴν κατὰ τὴν ἐν λόγω ἐποχὴ, χωρὶς νὰ ἀντανακλοῦν τὴ θέση τοῦ μαθήματος στὴ δευτεροβάθμια, ἐν γένει, ἐκπαίδευση κατὰ τὴν ἴδια χρονικὴ περίοδο. Καὶ τοῦτο, διότι, ὅπως παρατηρεῖ σχετικῶς ὁ Σταῦρος Γιαγκάζογλου (Σύμβουλος τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου) μετὰ τὴν ἀνασύνδεση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο (1850), «τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν ἀνακτᾷ μία ὀργανικὴ πλέον σχέση πρὸς τὰ ἀναλυτικὰ προγράμματα τῆς Ἐκπαίδευσης, ἐνῶ μὲ παρόμοιο Διάταγμα τοῦ 1867 ἐνισχύεται ἐπιπλέον ἡ διδασκαλία τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος στὴν τότε Δευτεροβάθμια ἐκπαίδευση. Ἐκτοτε, οἱ ὥρες διδασκαλίας παραμένουν περίπου σταθερὲς ὡς τὶς μέρες μας»¹⁷⁵.

Ἡ πλέον ξεκάθαρη τοποθέτηση τοῦ Νικάνδρου γιὰ τὴ θέση τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν στὴν ἐκπαίδευση ἐν γένει ἐκφράζεται σὲ ὑποσημείωση τοῦ Κώδικα Αὐτοβιογραφίας ἐπὶ ἄρθρου του, τὸ ὁποῖο ἀναφέρεται στὴ θρησκευτικὴ κατάσταση στὴν Ἑλλάδα (ἐφημ. «Ἀθηνᾶ», 28ῆ Ἀπριλίου 1861). Ὁ κρητικὸς κληρικὸς θεωρεῖ ὑπεύθυνους γιὰ τὴν ἀπαξίωση τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν στὴ συνείδηση τῶν μαθητῶν πρωτίστως τοὺς Γυμνασιάρχες τῶν ἐλληνικῶν σχολείων, ἐμμέσως δὲ πλὴν σαφῶς καὶ τὴν κρατικὴ πολιτικὴ ἐπὶ

¹⁷⁴ Α. Καστάνη, «Ἱστορία Σχολῆς», ὅ.π..

¹⁷⁵ Εἰσήγηση τοῦ Στ. Γιαγκάζογλου, μὲ τίτλο «Ἡ φυσιγνωμία καὶ ὁ χαρακτήρας τοῦ Θρησκευτικοῦ Μαθήματος. Ἡ Θρησκευτικὴ ἀγωγή στὶς σύγχρονες πολυπολιτισμικὲς κοινωνίες», στὸ διήμερο ἐκπαιδευτικὸ σεμινάριο ἑλληνικῆς ἐκπαιδευτικῆς ἀποστολῆς ποὺ διοργανώθηκε μὲ πρωτοβουλία τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καὶ τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου στὸ Λονδίνο, μεταξὺ 11ης καὶ 12ης Δεκεμβρίου 2006. Ἡ ἐν λόγω εἰσήγηση εἶναι διαθέσιμη στὴν ἴστοσελίδα <www.hellenic-education-uk.europe.sch.gr>, πρόσβαση 13 Ἰανουαρίου, 2011.

τοῦ θέματος: «Οἱ Γυμνασιάρχαι, μέρος τῆς Κυβερνήσεως ἀποτελοῦντες, συνιστῶσι τὸ μάθημα τὸ ἱερὸν τοῖς μαθηταῖς δημοσίως ἐπουσιῶδες, καὶ πολλάκις αὐτοὶ οὗτοι ἐμποδίζουσι τοὺς διδασκάλους λέγοντες ἄφες σήμερον τοὺς μαθητὰς διότι καταγίνονται εἰς οὐσιωδέστερα μαθήματα»¹⁷⁶. Στὸ ὡς ἄνω ἄρθρο θὰ ὑπογραμμισθεῖ καὶ ἡ εὐθύνη τῶν καθηγητῶν καὶ τῶν γονέων, οἱ ὅποιοι ὄντας ἀδιάφοροι περὶ τὰ θρησκευτικὰ, ἐμπεδώνουν στὰ παιδιά τους τὸ αἴσθημα ἀδιαφορίας περὶ τῆς θρησκευτικῆς κατηχήσεως καὶ διδασκαλίας.

Ἄντιτιθέμενος ὁ Νίκανδρος στὴν ὡς ἄνω σκοπιμότητα καὶ προοπτικὴ ἰδίως ἐντὸς τοῦ πλαισίου λειτουργίας τῆς Σ.Σ.Ε., θὰ δηλώσει τὴν πεποίθησή του ὅτι τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν πρέπει νὰ ἔχει παντοτινὴ θέση στὰ ἀναλυτικὰ προγράμματα σπουδῶν πὺ ἀφοροῦν στὴ μάθηση ὄλων ἐκείνων πὺ στὸ μέλλον θὰ κληθοῦν νὰ στελεχώσουν τὶς στρατιωτικὲς ὑπηρεσίες τῆς Πατρίδος, «διότι πρὸ πάντων ὁ στρατιώτης ὀφείλει νὰ εἶναι χριστιανός»¹⁷⁷. Γιὰ τὸν Ζαννούβιο, προφανῶς, δὲν τίθεται κανένα θέμα ἀσυμβιβάστου μεταξὺ τῆς ιδιότητος τοῦ χριστιανοῦ καὶ ἐκείνης τοῦ στρατιώτου¹⁷⁸. Τούναντίον, στὴ σκέψη τοῦ κρητικοῦ κληρικοῦ ἢ δευτέρη ιδιότητα πρέπει πάντοτε νὰ συμπεριλαμβάνει καὶ τὴν πρώτη, εἰς τὴν ὁποία καὶ ἐπιβάλλεται. Αὐτὴ ἡ σχέση ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἰδιαίτερος διαδεδομένη στοχοθεσία τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου τῶν τελευταίων δεκαετιῶν τοῦ 19ου αἰῶνα κατὰ τὴν ὁποία, «ἡ ἐκπαίδευση συνδέεται στενὰ μὲ τὴν ἐθνικὴ διάσταση καὶ ὁ ρόλος τοῦ σχολείου θεωρεῖται ἰδιαίτερα κρίσιμος»¹⁷⁹.

Ὁ ρόλος πὺ ὁ Ζαννούβιος ἐπιφυλάσσει στὰ θρησκευτικὰ, ὡς μέσου προ-παρασκευῆς τῶν στρατιωτῶν πὺ θὰ ὑπηρετήσουν τὴν Πατρίδα, παραπέμπει ἐμμέσως στὴ χρησιμοθηρικὴ ἀντίληψη περὶ τῆς ἰδεολογίας τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ ιδεώδους¹⁸⁰, πὺ κατὰ διαστήματα κυριάρχησε ὡς κατευθυντήριος ἰδεολογικὸς ἄξονας καὶ πυξίδα πολιτικοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ κρά-

¹⁷⁶ Ν. Ζαννούβιο, *Τὰ καθ' ἑαυτὸν...*, σ. 55-56.

¹⁷⁷ Ὁ.π., σ. 27.

¹⁷⁸ Γιὰ τὴν ἀσυμβατότητα μεταξὺ τῆς χριστιανικῆς καὶ τῆς στρατιωτικῆς ιδιότητος βλ. Γ. Μαντζαρίδη, *Χριστιανικὴ Ἠθικὴ II*, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 6, ὅπου ἐπισημαίνεται ἡ ἀρχικὴ ἀρνητικὴ στάση τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων στὸ θέμα τῆς στράτευσης τῶν χριστιανῶν, καὶ ἡ μετέπειτα διαλλακτικότερη τοποθέτησή της ἐπὶ τοῦ θέματος, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναγνώριση τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς ἐπίσημης θρησκείας τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους τὸν 4ο μ.Χ. αἰῶνα.

¹⁷⁹ Ἀ. Γιαννοπούλου, «Ἱστορία τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ζητήματος. Μεταρρύθμιση τοῦ 1964: 43 χρόνια μετὰ. Κατάρ-γηση τῆς δωρεᾶν παιδείας», <www.conf2007.edu.uoi.gr/Praktika/97-151.pdf>, πρόσβαση 6 Ὀκτωβρίου, 2009.

¹⁸⁰ Τὴν ἀνάγκη ἰδεολογικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἀποφορτισμοῦ τοῦ ὄρου, λόγω τῆς σύνδεσής του μὲ ἓνα ἔντονο συντηρητισμὸ στὴν ἐκπαιδευτικὴ πράξη ἀλλὰ καὶ τῆς συγκυριακῆς ἀπαξίωσής του, ἐξ αἰτίας τῆς προπαγανδιστικῆς χρησιμοποίησής του κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Ἑπταετίας τῆς Χούντας (1967-1974) ὡς ἐθνικιστικοῦ συνθήματος, μὲ τὴν ταυτόχρονη ἐπανάκτηση τοῦ πρωτογενοῦς καὶ οὐσιαστικοῦ ἐννοιολογικοῦ καὶ σημασιολογικοῦ περιεχομένου του, πὺ εἶναι ἡ ἀναφορὰ στὸ δίπολο ἑλληνικότητας καὶ χριστιανισμοῦ, κλασικοῦ ἑλληνικοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ Χριστιανικῆς Ὀρθοδοξίας, ὑποστήριξε στὴν προσφώνηση κατὰ τὴν Ἑορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν (30ῆ Ἰανουαρίου 2002) ὁ τότε Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας Γ. Μπαμπινιώτης. Βλ. τὴν προσφώνησή του μὲ τίτλο «Οἱ τρεῖς Ἱεράρχες: Θεμελιωτὲς τῆς Ὀρθοδοξίας», <www.upatras.gr/inaos/treis_ierarxes_themelio_mpampiniotis.html>, πρόσβαση 6 Ὀκτωβρίου, 2009.

τους. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι έδω έχουμε μία πρώτη άν και όχι αρκετά σαφή ένδειξη περί τής έν γένει ιδεολογικής τοποθέτησως του Ζαννουβίου, πού θεωρεί τó θρησκευτικό μάθημα ως ένα χρηστικό έργαλειό στην ύπηρεσία τών ένθνικών, έκπαιδευτικών και κοινωνικών επίδιώξεων του έλληνικού κράτους. Σε κάθε περίπτωση, ή παραμονή του μαθήματος τών Θρησκευτικών στα προγράμματα σπουδών¹⁸¹, ιδίως, σε εκείνα τών στρατιωτικών σχολών, επιβάλλεται, κατά τόν κρητικό κληρικό, λόγω τής χρηστικότητός του στην ανάδειξη και σφυρηλάτηση αξιόμαχου έμψυχου στρατιωτικού ύλικού.

Μία δεύτερη άναφορά του Ζαννουβίου, αυτή τή φορά προς τή Διοίκηση τής Σ.Σ.Ε. με ήμερομηνία 15η Σεπτεμβρίου 1872, έρχεται να φωτίσει και άλλες πτυχές τής σύγκρουσής του με τή Διοίκηση τής Σχολής. Όπως πληροφορούμαστε, στον Ζαννούβιο δέν έπετράπη να βαθμολογήσει τά χειρόγραφα τών μαθητών πού άφοροϋσαν στις εισιτήριες έξετάσεις, καθώς τó έργο τής αξιολόγησης τών γραπτών άνετέθη σε ειδική έξεταστική Έπιτροπή. Η έξήγηση για τόν άποκλεισμό του Νικάνδρου από τó βαθμολογικό έργο, ίσως, να όφείλεται στο γεγονός ότι είχε διαμορφωθεί στους κόλπους τών συναδέλφων του ή έντύπωση ότι ό κρητικός κληρικός διευκόλυνε, τρόπον τινά, σε βαθμολογικό επίπεδο τούς μαθητές και δέν ήταν άρκούντως άυστηρός και άντικειμενικός στις κρίσεις του. Προς τούτο και ή σχετική προειδοποίηση πού έδέχθη κατά τή διάρκεια διεξαγωγής τών έτήσιων έξετάσεων «να μήν βοηθής τούς μαθητάς· άλλως να έξετάση ό κύριος Βενιζέλος»¹⁸².

Τό δυσμενές για τόν Ζαννούβιο κλίμα πιστοποιείται και από έτερο γράμμα¹⁸³ του ίδιου προς τó Υ.Σ., τήν 17η Όκτωβρίου 1872. Η διαδικασία ξηλώματός του είχε ήδη ξεκινήσει με καταγγελία του Διευθυντή τών Σπουδών τής Σχολής Μ. Μουνδάκη προς τó έν λόγω Υπουργείο. Ό Ζαννούβιος, προαισθανόμενος τó άδοξο τέλος και τής δεύτερης θητείας του στη Στρατιωτική Σχολή, θα επικεντρώσει, πλέον, τήν προσπάθειά του στην πλήρη οικονομική του άποζημίωση, σύμφωνα με όσα και προηγουμένως άξίωνε σε άλλη άναφορά του (21η Άπριλίου 1872). Η άπόλυσή του έλαβε χώρα τρεις μέρες άργότερα, τήν 20ή Όκτωβρίου. Η δεύτερη θητεία του στη Σχολή διήρκησε περίπου δύο έτη και ήταν σαφώς συντομότερη από τήν πρώτη (3 έτη και 7 μήνες). Παρά ταύτα, ή συνολική του παρουσία στο διδακτικό προσωπικό τής Σχολής για 5½ έτη δέν μπορεί να θεωρηθεί άμελητέα. Τουναντίον, από χρονικής πλευράς, συναγωνίζεται σχεδόν ισάξια τή μακροβιότερη διδασκαλική παρουσία του Ζαννουβίου στα ιδιωτικά έκπαιδευτήρια τών Κ. Γ. Μανούσου και Ι. Περόδου, πού πλησίασε τά

¹⁸¹ Για τήν κατοχύρωση του μαθήματος τών Θρησκευτικών στην έκπαίδευση και τούς γενικότερους έκπαιδευτικούς προβληματισμούς πού κατά καιρούς αναδύονται, βλ. 'Ι. Κογκούλη, *Διδακτική τών Θρησκευτικών...*, σ. 27-56.

¹⁸² Ν. Ζαννουβίου, *Τά καθ' έαυτόν...*, ό.π..

¹⁸³ Ό.π. σ. 27-28.

6 πλήρη ἀκαδημαϊκὰ ἔτη.

Ὁ Ζαννουβίος ἀναφερόμενος στὰ γεγονότα τῆς ἀπόλυσής του ἀπὸ τὴ Σ.Σ.Ε., ἀποδίδει εὐθύνες, πέραν ἀπὸ τὸν Διευθυντὴ Σπουδῶν, καὶ σὲ δύο ἄλλα πρόσωπα: τὸν Χ. Ζυμβρακάκη καὶ τὸν Μ. Μουσουδάκη. Ἡ ἱστορία, κυριολεκτικῶς, ἐπαναλαμβάνεται. Κατὰ τὰ γραφόμενα στὸν Κώδικα Αὐτοβιογραφίας, καὶ στὶς δύο θητείες τοῦ κρητικοῦ κληρικοῦ στὴ Σ.Σ.Ε. δύο πρόσωπα πρωτοστατοῦν κατὰ πανομοιότυπο τρόπο: ὁ μὲν Τμηματάρχης τοῦ Υ.Σ. Κακαναράκης, συμβάλλοντας τὰ μέγιστα τόσο στὴν πρόσληψη ὅσο καὶ στὴν ἐπαναπρόσληψη τοῦ Νικάνδρου, ὁ δὲ ὑπουργὸς Στρατιωτικῶν Ζυμβρακάκης, ὑποσκάπτοντας καὶ τὶς δύο φορές τὴν παρουσία τοῦ Ζαννουβίου στὴ Σχολή, ὅπερ ὀδήγησε στὴν ἀπόλυση τοῦ τελευταίου.

Τὰ αἷτια τῆς δευτέρας ἀπόλυσής του ἀπὸ τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ τῆς Σχολῆς, ἂν καὶ ἔχουν ὡς ἀφετηρία τὴ διαμάχη τοῦ Ζαννουβίου, κυρίως, μὲ τὸν Διευθυντὴ Σπουδῶν γιὰ τὸ σχολικὸ πρόγραμμα καὶ τὶς μεθόδους διδασκαλίας, θὰ πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν στὸν ιδιόρρυθμο ψυχικὸ κόσμον τοῦ Νικάνδρου. Ἡ ἐν γένει διδασκαλικὴ παρουσία του στὴ Σ.Σ.Ε. ἀποτελεῖ τὴν πλέον ἀπτὴ ἔκφραση τῆς ἐσωτερικῆς δυσκολίας πού ὁ κρητικὸς κληρικὸς ἀντιμετώπιζε στὶς σχέσεις πρὸς τοὺς συναδέλφους του. Βεβαίως, στὸν Κώδικά του ἡ πραγματικότητα αὐτὴ θεωρητικοποιεῖται καὶ προβάλλεται ὡς μία σύγκρουση ἀμιγῶς ἐκπαιδευτικοῦ χαρακτῆρα. Ὁ πυρήνας τῆς ὅμως εὐρίσκεται στὴν ἐγγενῆ χαρακτηριστικὴ ἀδυναμία τοῦ Ζαννουβίου νὰ συμβιώσει καὶ νὰ συνεργασθεῖ μὲ τὸν περίγυρό του.

Ἡ εὐρέως παρατηρούμενη ἔλλειψη ἐπικοινωνίας τοῦ Νικάνδρου μὲ τὸ ἐργασιακὸ του περιβάλλον λαμβάνει τὶς πλέον ἐκρηκτικὰ διαστάσεις κατὰ τὴν παρουσία του στὴ δημόσια ἐκπαίδευση ὡς καθηγητοῦ στὴ Σ.Σ.Ε. Εἶναι δὲ παράδοξη καὶ δυσερμήνευτη ἡ διαπίστωσή μας ὅτι, δηλαδή, τὸ ὡς ἄνω συμπέρασμα δὲν φαίνεται νὰ ἰσχύει γιὰ τὴν παρουσία τοῦ Ζαννουβίου στοὺς κόλπους τῆς ιδιωτικῆς ἐκπαίδευσης· ἀπὸ τὶς ἀναφορὰς τοῦ Κώδικα τόσο στὰ ἐκπαιδευτήρια τῶν Κ. Γ. Μανούσου καὶ Ι. Περόδου ὅσο καὶ στὸ Βαρβάκειο Λύκειο ἀπουσιάζουν πληροφορίες πού νὰ σχετίζονται μὲ τὴ συμπεριφορὰ τοῦ Νικάνδρου, τὴ συναναστροφὴ του μὲ τὴ λοιπὴ ἐκπαιδευτικὴ κοινότητα καὶ τοὺς λόγους τῆς ἀπόλυσής του. Ἡ μόνη πιθανὴ ὑπόθεση πού μπορούμε νὰ κάνουμε ἔχει νὰ κάνει μὲ τὶς πλέον προσιτὰ καὶ ἀνεκτὰ πρὸς αὐτὸν συνθήκες ἐργασίας πού ἐνδεχομένως νὰ συνήνητησε στὸν χῶρον τῆς ιδιωτικῆς ἐκπαίδευσης, γεγονὸς πού δὲν ἄφησε πολλὰ περιθώρια στὸν εὐέξαπτον Νικάνδρον νὰ ἐκδηλωθεῖ ἀναλόγως.

Ἡ τελευταία νύξη τοῦ Νικάνδρου σχετικὰ μὲ τὸ πέρασμά του ἀπὸ τὴ Σ.Σ.Ε.

¹⁸⁴ Ὁ.π..

ἀπαντᾶται σὲ νέα ἀναφορά¹⁸⁴ του πρὸς τὸ Υ.Σ. μὲ ἡμερομηνία 6η Νοεμβρίου 1872. Καὶ πάλι, μοναδικὸ ἀντικείμενό της ἦταν ἡ διευθέτηση τῶν οἰκονομικῶν ἐκκρεμοτήτων τῆς Διοικήσεως τῆς Σχολῆς πρὸς τὸ πρόσωπό του, πού ἀφοροῦσε στοὺς τελευταίους ἑξὶ μῆνες τῆς διδασκαλικῆς του παρουσίας σὲ αὐτήν, γιὰ τὴν ἐξόφληση τῆς ὁποίας αἰτεῖται τὴ συνδρομὴ τοῦ Ὑπουργείου. Ἡ ἐπιμονὴ του αὐτὴ θὰ πρέπει νὰ ἀποδοθεῖ στὴ δύσκολη οἰκονομικὴ κατάσταση πού ἀντιμετώπιζε καθ' ὅλη σχεδὸν τὴ διάρκειά της ζωῆς του καὶ ὄχι, ἀσφαλῶς, σὲ διάθεση πρὸς πλουτισμό.

Παραδόξως, οἱ πληροφορίες περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τοῦ Νικάνδρου μετὰ τὴν ἀπόλυσή του ἀπὸ τὴ Σ.Σ.Ε. εἶναι πολὺ περιορισμένες καὶ ἐξαιρετικὰ σποραδικές, δηλωτικὲς μίας λιγότερο ἐντατικῆς ἐνασχολήσεώς του μὲ τὸ διδασκαλικὸ λειτούργημα. Παραλλήλως ἀποτελοῦν καὶ ἓνα προμήνυμα ὅτι τὸ βιολογικὸ τέλος τοῦ Ζαννουβίου δὲν ἀπεῖχε καὶ πολὺ.

8. Ὁ θάνατος

Τὸ ἔγγραφο τοῦ Υ.Ε.Δ.Ε. τῆς 25ης Φεβρουαρίου 1887, μὲ τὸ ὁποῖο ἀνακοινώθηκε στὸν Νικάνδρο ἡ ἀπόλυσή του ἀπὸ τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ τοῦ Βαρβάκειου Λυκείου ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ διδασκαλικὸ ἐπάγγελμα γενικότερα, ἀποτελεῖ καὶ τὴν τελευταία πληροφορία τοῦ Κώδικα Αὐτοβιογραφίας γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Νικάνδρου. Τὸ γεγονός ὅτι μετὰ τὸ 1887 παύει ὁποιαδήποτε ἐνημέρωση γιὰ τὶς δραστηριότητές του ἀποτελεῖ σαφῆ ἔνδειξη ὅτι ὁ θάνατός του πρέπει νὰ ἀκολούθησε σχετικὰ σύντομα.

Ἄλλωστε, ἡ δύσκολη οἰκονομικὴ κατάσταση πού ἀντιμετώπιζε καθ' ὅλη τὴ διάρκειά της ζωῆς του σὲ συνδυασμὸ μὲ τὶς συχνὲς μετακινήσεις στὸν ἐπαγγελματικὸ του χῶρο, τὶς περιπετειώδεις διακυμάνσεις στὶς σχέσεις του μὲ τὴν Ι.Σ.Ε.Ε. καὶ τὶς κρατικὲς ἀρχές, ἀλλὰ καὶ τὶς ταραγμένες σχέσεις του μὲ τὶς ἐκάστοτε προϋστάμενες του ἀρχές, ὅπως δὴποτε θὰ ἔφθειραν τὴν υγεία του σὲ μικρὴ σχετικὰ ἡλικία. Δὲν εἶναι τυχαῖο, ἄλλωστε, πὼς σὲ ἡλικία 25 ἐτῶν κινδύνευσε νὰ χάσει τὴ ζωὴ του ἀπὸ ἐπιδημία χολέρας πού μᾶστιζε τὴν Ἀθήνα τὸ 1853¹⁸⁵. Ἐπιπλέον, ὁ ἴδιος ὁ Κώδικας παρέχει μίαν ἰσχυρὴ ἔνδειξη ὅτι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἦταν κοντά: ἀπὸ τὸ 1872 καὶ ἐφεξῆς οἱ παρεχόμενες στὸν Κώδικα πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Ζαννουβίου αἰσθητὰ λιγοστεύουν.

Μοναδικὲς πηγὲς πληροφορήσεως ἐν προκειμένῳ ἀποτελοῦν τὸ ἄρθρο τοῦ Ν. Τωμαδάκη «Ἐπισκοπὴ καὶ ἐπίσκοποι Κυδωνίας» καὶ ἡ νεκρολογία τοῦ Νικάνδρου στὸ ἔντυπο «Νέα Ἐφημερίς». Ὁ Τωμαδάκης, ἐντελῶς ἐπιγραμματικῶς, ἀναφέρει ὅτι ὁ Ζαννούβιος «ἀπέθανε ἐξ ἀσιτίας (11 Μαΐου 1888) ἐν Ἀθήναις,

¹⁸⁵ Ὁ.π., σ. 4.

¹⁸⁶ Ν. Τωμαδάκη, «Ἐπισκοπὴ καὶ ἐπίσκοποι», ὅ.π..

ἀφοῦ ἐπὶ ἔτος καὶ πλέον ἔστερεῖτο θέσεως καὶ μέσων συντηρήσεως»¹⁸⁶. Ἡ πληροφορία αὐτὴ ἔρχεται νὰ ἐνισχύσει τὴν ὑπόνοιά μας περὶ τῆς μονομεροῦς καὶ μονόπλευρης ἐνασχολήσεως τοῦ Νικάνδρου μὲ τὸ διδασκαλικὸ ἐπάγγελμα καὶ τὸ συγγραφικὸ ἔργο εἰς βάρος τῆς ἱερατικῆς του διακονίας¹⁸⁷. Πρόκειται δηλαδὴ γιὰ μία ἔμμεση ἔνδειξη περὶ τῆς ἐπιλογῆς τοῦ Νικάνδρου, ὅπως τὴν ἐκθέσαμε ἀνωτέρω. Καὶ τοῦτο, διότι ἡ παύση ἐξασκήσεως τοῦ διδασκαλικοῦ ἔργου, ἀπὸ τῆς στιγμῆς μάλιστα ποῦ δὲν ἐκτελοῦσε ἐφημεριακὰ καθήκοντα σὲ κάποια ἐνορία τῆς πόλης τῶν Ἀθηνῶν, σήμανε ταυτοχρόνως καὶ τὴ στέρηση τῶν ὅποιων πόρων πρὸς τὸ ζῆν. Σὲ κάθε περίπτωση, τὸ τέλος τοῦ Νικάνδρου ὑπῆρξε θλιβερὸ καὶ ἀξιολύπητο.

Σαφῶς ἐκτενέστερες καὶ ἄκρως διαφωτιστικὲς πληροφορίες γιὰ τὸν θάνατο τοῦ κρητικοῦ κληρικοῦ καὶ διδασκάλου παρέχει ἡ «*Νέα Ἐφημερίς*». Τὴν ἐπομένη τοῦ θανάτου του ἡ προμνημονευθεῖσα ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα ἀφιερώνει μία στήλη στὸν κεκοιμημένο μὲ τίτλο «*Νίκανδρος Ζαννούβιος*». Τὸ κείμενο, μὲ ἄκρως περιγραφικὸ τρόπο, πληροφορεῖ ὅτι «*χθὲς περὶ τὴν 1 μ.μ. εὐρέθη νεκρὸς ἐν τῷ δωματίῳ του ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σόλωνος ὑπτιος ἐπὶ τῆς κλίνης ὡς νὰ ἐκοιμᾶτο ὁ ἀνὰ τὴν πόλιν ἡμῶν καὶ ἰδίως εἰς τὸν κύκλον τῶν διδασκάλων γνωστότατος γηραιὸς διδάσκαλος Νίκανδρος Ζαννούβιος, διδάσκαλος τῶν ἱερῶν μαθημάτων ἀπὸ τριαντακονταετίας. Ὡς ἐξηκριβώθη δὲ ὑπὸ τῶν ἀστυιάτρων ἀπέθανεν ὁ τάλας ἐξ ἀσιτίας, διότι ἄνευ θέσεως πρὸ ἐνὸς καὶ ἐπέκεινα ἔτους οὐδένα πόρον εἶχε πρὸς ἐξοικονόμησιν τῆς τροφῆς του τοῦλάχιστον*»¹⁸⁸.

Ἡ πλέον ἐντυπωσιακὴ πληροφορία τῆς νεκρολογίας ἔγκειται στὸ ὅτι ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς οἰκίας του στὴν περιοχὴ τοῦ Κολωνακίου¹⁸⁹, ὅπου καὶ διέμενε κατὰ τὰ τελευταῖα τοῦλάχιστον ἔτη τῆς ζωῆς του ὁ Νίκανδρος, εὐρέθη σφραγισμένος ἰδιόχειρος φάκελος τοῦ θανόντος πρὸς τὴ διεύθυνση συντάξεως τῆς «*Νέας Ἐφημερίδος*». Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὑποδηλώνει, ἀσφαλῶς, ὅτι ὁ Ζαννούβιος εἶχε πλήρη ἐπίγνωση περὶ τοῦ ἐπερχομένου φυσικοῦ του τέλους καὶ προετοίμασε, τρόπον τινά, τὸ ὑστερόγραφόν του, δίνοντας μία συνοπτικὴ βιογραφία του, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπουσιάζει ὅποιαδήποτε ἀναφορὰ στὸν ἱερατικὸ του βίον, ἀκόμη καὶ σὲ αὐτὸ τὸ γεγονὸς τῆς παραμονῆς του στὴ Μονὴ Γωνιάς καὶ τῆς εἰς διάκονον χειροτονίας του. Ἡ πένα του περιεστράφη ἀποκλειστικῶς

¹⁸⁷ Ἡ πλέον πειστικὴ ἀπόδειξη γιὰ τὸν παραμερισμὸ τῆς ἱερατικῆς του διακονίας τυγχάνει τὸ γεγονὸς τῆς παμονῆς τοῦ Νικάνδρου στὶς τάξεις τῶν διακόνων καὶ ἡ μὴ χειροτόνησή του στὸν β' βαθμὸ τῆς ἱερωσύνης.

¹⁸⁸ Ἐφημ. «*Νέα Ἐφημερίς*», ὅ.π..

¹⁸⁹ Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ζαννούβιος πέρασε ἕνα μέρος τῆς ζωῆς του στὴν περιοχὴ τοῦ Κολωνακίου δὲν ἔρχεται σὲ ἀντίθεση πρὸς τὴν οἰκτρὰ οἰκονομικὴ του κατάσταση, ποῦ τὸν ὀδήγησε στὸν θάνατο, δεδομένου ὅτι μέχρι τὸ 1880 τὸ Κολωνάκι ἦταν μία ἀρκετὰ ἀραιοκατοικημένη περιοχὴ τῆς ἐλληνικῆς πρωτεύουσας. Ἡ ὡς ἄνω περιοχὴ κατέστη μία ἀριστοκρατοῦπολις μόνις κατὰ τὴν περίοδο τοῦ μεσοπολέμου (1923-1940). Περισσότερα βλ. στὸ ἄρθρο τοῦ Β. Φασούλα, «*Κολωνάκι: ἡ δημιουργία τῆς πρώτης συνοικίας ἀριστοκρατῶν τῆς σύγχρονης Ἑλλάδος*»,

<<http://www.kolonaki-press.com/kolonaki-proti-sinoikia-aristokraton-ellados.html>>, πρόσβαση 7 Νοεμβρίου, 2009.

στην ἔκθεση τῶν σπουδῶν πού πραγματοποίησε, γιὰ νὰ ἐπεκταθεῖ σέ πληροφορίες σχετικὰ μὲ τὴν ἐξάσκηση τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος¹⁹⁰ ἀπὸ τὶς διαφορές θέσεις πού πέρασε καὶ νὰ καταλήξει σέ μία σύντομη ἀπαρίθμηση τοῦ συγγραφικοῦ του ἔργου.

Συνοψίζοντας καὶ πάντοτε ἐν σχέσει πρὸς τὸν χαρακτήρα τοῦ Νικάνδρου, πρέπει νὰ τονισθεῖ ὅτι αὐτὸ πού ἐντυπωσιάζει τὸν ἀναγνώστη τοῦ α' μέρους τοῦ Κώδικα Αὐτοβιογραφίας εἶναι ἡ πανομοιότυπη ἀντίδρασή του κάθε φορὰ πού κάποιο φυσικὸ πρόσωπο ἢ θεσμικὸ σῶμα (Σύνοδος, Ὑπουργεῖο) υἱοθετοῦν ἀρνητικὴ στάση καὶ ἀποφασίζουν νὰ μὴν ἱκανοποιήσουν τὸ ὁποιοδήποτε αἴτημά του. Σὲ κάθε ἀνάλογη περίπτωση ὁ πεπαιδευμένος κρητικὸς κληρικὸς προσφεύγει τόσο στὴν ἐκτόξευση βαρύτατων χαρακτηρισμῶν ἐναντίον τῶν ἀμφισβητιῶν του («Φαρισαῖοι»,¹⁹¹ «κακὴ μητριὰ»¹⁹²) ὅσο καὶ στὴν ἀντιμετώπιση αὐτῶν μὲ εἰρωνικὲς ἐπικλήσεις («οἱ καλοὶ οὗτοι ἄνθρωποι»¹⁹³).

Οἱ ἀντιδράσεις του αὐτές, προῖόν του ἰδιαίτερου ἐσωτερικοῦ ψυχολογικοῦ του κόσμου, δηλώνουν ἐγγενῆ ἀδυναμία νὰ ἀποδεχθεῖ τὴν ἀρνητικὴ κρίση τῶν ἄλλων πρὸς τὸ ἄτομό του, καὶ πολὺ περισσότερο, τὴν ἀπορριπτικὴ καὶ ἐπικριτικὴ ἀντιμετώπιση τῆς παραγωγικῆς, συγγραφικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς του ἐργασίας. Χαρακτηριστικὸ δείγμα τῶν ὀξύθυμων ἀντιδράσεων του ἀποτελοῦν οἱ τεταμένες σχέσεις τοῦ πρὸς τὴν Ι.Σ.Ε.Ε. σὲ συνάρτηση, πάντοτε, πρὸς τὸ συγγραφικὸ του ἔργο.

* Ὁ Τριτεύων τῶν Πατριαρχικῶν Διακόνων π. Θεόδωρος Μεϊμάρης εἶναι Διδάκτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσ-

¹⁹⁰ Ἡ νεκρολογία περὶ τοῦ Νικάνδρου τυγχάνει κατατοπιστικὴ ἀναφορικῶς μὲ τὶς ἐπαγγελματικὲς ἐνασχολήσεις τῶν μαθητῶν πού ὁ ἴδιος ἐξεπαίδευσε, διδάσκοντάς τους τὰ ἱερὰ μαθήματα ἀπὸ τὶς διαφορές θέσεις πού δίδαξε: «Δι' ὃ ἔχαιρε βλέπων τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ βουλευτὰς, δικηγόρους, δημοσιογράφους, ταγματάρχας καὶ λοχαγούς». Ἐφημ. «Νέα Ἐφημερίς», ὅ.π..

¹⁹¹ Ν. Ζαννουβίου, *Τὰ καθ' ἑαυτὸν...*, σ. 22.

¹⁹² Ὁ.π., σ. 10, 29, 31, 123.

¹⁹³ Ὁ.π., σ. 28.

*Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στὴ σύγχρονη
Οἰκουμενικὴ μεταβαλλόμενη πραγματικότητα*

τοῦ π. Αὐγουστίνου Μπαΐραχτάρη Ἐπικ. Καθ. Α.Ε.Α.Η.Κ.

*«Καταφρονήσαντες καὶ κόπων καὶ κινδύνων
πρὸς τὸ διαπραγματεύεσθαι τὸ θεῖον ἔργον τῆς ἐνώσεως,
ἐὰν ὁ Θεὸς εὐδοκήσῃ, πρόδηλόν ἐστι,
καὶ πρόθυμοι ἐσμέν καὶ ἡμεῖς τὴν δυνατὴν ἐπιμέλειαν
καὶ σπουδὴν Θεοῦ χάριτι πρὸς τοῦτο συνενεγκεῖν,
ἐπεὶ καὶ τούτου χάριν ἀφίγμεθα...».*

Μάρκος Εὐγενικός,
*(Les Memoires du Grand Ecclesiarque de l'Église de Constantinople
Sylvestre Syropoulos sur le Concile de Florence 1438-1439)*

Προχωρήσαμε στὴ συγγραφὴ τῆς παρουσίας μελέτης, καθὼς συνειδητοποιήσαμε τὴν ἀνάγκη, ἢ ὁποία ὑφίσταται στοὺς Ὁρθόδοξους ἐκκλησιαστικούς καὶ θεολογικούς κύκλους, γιὰ μίαν ἐκ νέου παρουσίαση τόσο τῆς φύσεως τῆς Οἰκουμενικῆς Κίνησης, ὅσο καὶ τῶν προϋποθέσεων τῆς συμμετοχῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στὸν σύγχρονο διαχριστιανικὸ διάλογο, πού λαμβάνει χώρα στὸ πλαίσιο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Διαλόγου, ἀλλὰ καὶ σὲ διμερὲς ἐκκλησιαστικὸ ἐπίπεδο. Εἶναι ἀναγκαῖο νὰ διευκρινιστεῖ εὐθὺς ἐξαρχῆς ὅτι τόσο ὁ διαχριστιανικός, ὅσο καὶ ὁ δια-θρησκευτικὸς διάλογος διεξάγεται ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὴν ἀρωγὴ καὶ τὴ συνεργασία ὄλων τῶν Ὁρθοδόξων τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, μέσω τῶν ἐκπροσώπων τους, προεξάρχοντος βεβαίως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ ρόλος τῆς Πρωτόθρονης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων, γενικῶς καὶ εἰδικῶς, εἶναι νὰ προεδρεύει, νὰ παρακινεῖ, νὰ ὀραματίζεται καὶ νὰ συντονίζει τὸ εὐρύτερο ἔργο ὄλων τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν χωρὶς νὰ διατάζει ἢ νὰ ἐξαναγκάζει τὰ ὑπόλοιπα μέλη τοῦ σώματος. Ἡ ἄσκηση αὐτῆς τῆς ἀποστολῆς οὐσιαστικὰ εἶναι μίαν μορφή ἱεράς διακονίας, ἢ ὁποία εἶναι κατοχυρωμένη *de jure* καὶ *de facto* καταγεγραμμένη στὴν ἱστορία τῆς κοινωνίας τῶν αὐτοκεφάλων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν, ἥδη ἀπὸ τὸν 5ο αἰῶνα.

Σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο ἐντάσσονται οἱ πρωτοβουλίες πού ἀναλαμβάνει κατὰ καιροὺς ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος σὲ ἐπίπεδο οἰκολογικό, δια-

πολιτισμικό, δια-χριστιανικό και δια-θρησκευτικό. Συνάμα οί ευρύτερες ενέργειες του Οικουμενικού Πατριαρχείου πραγματοποιούνται πάντοτε συμφώνως με τις αποφάσεις και τὰ πορίσματα: α) τῶν τεσσάρων Πανορθόδοξων Διασκέψεων κατὰ τὰ ἔτη 1961, 1962, 1963, 1968, καὶ εἰδικότερα τῆς Α΄ στὴν Ρόδο (1961) καὶ τῆς Δ΄ στὸ Chambesy (1968), ἡ ὁποία καὶ ὀλοκλήρωσε τὸν σχετικὸν κατάλογο, β) τῶν τεσσάρων Προσυνοδικῶν Πανορθόδοξων Διασκέψεων, τῆς Α΄ στὴν Ρόδο τὸ 1972 καὶ τῆς Β΄, Γ΄, Δ΄ στὸ Chambesy κατὰ τὰ ἔτη 1982, 1986, 2009, γ) τῆς Διορθόδοξου Συσκέψεως στὸ New Valamo τῆς Φιλανδίας (1977), δ) τῆς Διορθόδοξου Συσκέψεως τῆς Sofia (1981), ε) τῆς Διορθόδοξου Συσκέψεως ἐπὶ τῆς «Συμμετοχῆς τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν στὸ ΠΣΕ» ἐκ νέου στὸ Chambesy (1991), στ) τῆς Διορθόδοξης Συνάντησης με θέμα «Ἀξιολόγησις νεωτέρων δεδομένων εἰς τὰς σχέσεις Ὁρθοδοξίας καὶ Οἰκουμενικῆς Κινήσεως» στὴ Θεσσαλονίκη (1998).¹

Ἡ σημασία τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Διαλόγου

Ὁμολογουμένως ἔχουν περάσει πάρα πολλὰ χρόνια ἀπὸ τὸ πρῶτο τέταρτο τοῦ περασμένου αἰῶνος, ὅταν καὶ ξεκινοῦσε με τόλμη καὶ με δυσκολίες, ἡ γένεση, ἀλλὰ καὶ ἡ γέννηση τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως με τὴ σύγχρονη μορφή ποῦ ὑπάρχει σήμερα. «Διὰ τοῦ ὅρου οἰκουμενικὴ κίνησις χαρακτηρίζεται πᾶσα προσπάθεια συνεργασίας μεταξὺ χριστιανῶν ἀνηκόντων εἰς διαφορετικὰς χριστιανικὰς ὁμολογίας καθὼς καὶ πᾶσα ἐπίσημος διεκκλησιαστικὴ ἐπαφὴ καὶ θεολογικὴ συζήτησις μέσῳ ἐπισήμως διορισθέντων ἀντιπροσώπων διαφόρων Ἐκκλησιῶν με σκοπὸν τὴν προώθησιν τῆς ὑποθέσεως τῆς χριστιανικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος καὶ τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἀνακαινίσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ ἱεραποστολικῆς δράσεως εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον», ἀναφέρεται στὴν εἰσηγητικὴ ἔκθεσι τῶν καθηγητῶν Καρμίρη, Κονιδάρη, Θεοδώρου καὶ Νησιώτη πρὸς τὴν ἡγεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.²

Ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις ὡς ὅρος ἐμφανίζεται διεθνῶς στὶς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1920, προκειμένου νὰ περιγράψει τὶς διεκκλησιαστικὰς ἐπαφὰς καὶ συνεργασία μεταξὺ τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν. Στὰ ἑλληνικὰ θεολογικὰ πράγματα ὁ πρῶτος, κατὰ τὸν καθηγητὴ Στυλιανὸ Τσομπανίδη, ποῦ χρησιμοποίησε τὸν ὄρο οἰκουμενικὴ κίνησις, ἦταν ὁ Ἀμίλκας Ἀλεβιζάτος τὸ 1936

¹ Γιὰ τὸ συγκεκριμένο θέμα βλέπε τὴν ἐξαιρετικὴ μελέτη τοῦ Meimaris Theodoros, *The Holy and Great Council of the Orthodox Church & the Ecumenical Movement*, ed. Stamoulis Publications, Thessaloniki 2013, pp. 41-63, 103-123, 123-142.

² Καρμίρη Ἰ., Κονιδάρη Γ., Θεοδώρου Ε., Νησιώτη Ν., Ἔργασια τῆς Ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τοῦ 9ου θέματος τῆς Ἡμερήσιας Διάταξης τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου, ἤτοι: Ὁρθοδοξία καὶ Οἰκουμενικὴ Κίνησις, σελ. 1 (ἀδημοσίευτο).

στις εργασίες του Α΄ Συνεδρίου Ὁρθόδοξης Θεολογίας στήν Ἀθήνα, θέλοντας νά ὑποδείξει τήν ἑνωτική προσπάθεια τῶν διαφορετικῶν Χριστιανικῶν ὁμολογιῶν, προκειμένου ἀπό κοινοῦ νά ἀντιμετωπίσουν τὸ ἠθικὸ κακὸ, πού ἀπειλοῦσε ἐν γένει τὴ ζωὴ.³ Ὡστόσο, ὁ οἰκουμενισμὸς θὰ μπορούσε νά ἐντοπιστεῖ στήν καρδιά τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιμαντικῆς στὸν τομέα τῆς ἱεραποστολῆς καὶ διάδοσης τοῦ Εὐαγγελίου στήν οἰκουμένη, στήν καταπολέμηση τῶν αἰρετικῶν διδασκαλιῶν καὶ τῶν σχισματικῶν κινήσεων καὶ στὴ διατήρηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης καὶ ἐνότητας μεταξύ τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν.⁴

Σ' αὐτὸ τὸ ἐννοιολογικὸ καὶ ἐκκλησιαστικὸ πλαίσιο, καὶ ἐξαιτίας τῆς λήθης πού προκαλεῖ ὁ χρόνος, ὀφείλουμε νά διακρίνουμε ἐκ νέου τὰ ἱστορικὰ βήματα τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ εἰδικότερα τοῦ Σεπτοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, κάθε φορά πού ἀναλάμβανε πρωτοβουλίες, μέσω Πατριαρχικῶν καὶ Συνοδικῶν Ἐγκυκλίων (1902, 1904, 1920, 1952), Διαγγελμάτων (1973) καὶ Ἐκθέσεων Προσνοδικῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων (1986), γιὰ τὴν πραγματοποίηση διμερῶν ἢ πολυμερῶν ἐπαφῶν καὶ διαχριστιανικῶν διαλόγων. Ἀρχικὸς σκοπὸς ὅλων τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν ἦταν ἡ δημιουργία ἐνὸς κινήματος καὶ ἐνὸς φορέα, ὁ ὁποῖος θὰ προωθοῦσε τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἀλληλογνωριμία καὶ τὴν καλλιέργεια τῆς χριστιανικῆς εἰρήνης καὶ συνεργασίας, ὕστερα ἀπὸ τόσους αἰῶνες ἀντιπαλότητας καὶ ἀμοιβαίας καχυποψίας.

Ἔτσι, μέσα σ' αὐτὲς τὶς συνθηκὲς συγκροτήθηκε ἐπίσημα στὶς 23 Αὐγούστου τοῦ 1948 στὸ Ἄμστερνταμ τῆς Ὁλλανδίας, κατὰ τὶς εργασίες τῆς ἰδρυτικῆς καὶ συνάμα Α΄ Γενικῆς Συνέλευσης, τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν (στὸ ἐξῆς θὰ ἀναφέρεται Π.Σ.Ε.), ὡς καρπὸς τῆς συγχώνευσης δύο διαφορετικῶν παγκόσμιων Κινήσεων, «Πίστη καὶ Τάξη» καὶ «Ζωὴ καὶ Ἔργασία».⁵ Ἐκτοτε τὸ Π.Σ.Ε. λειτουργεῖ ὡς τὸ ἀντιπροσωπευτικότερο ὄργανο, μὲ σκοπὸ νά φέρνει τὶς Ἐκκλησίες – μέλη, οἱ ὁποῖες τὸν συγκροτοῦν, σὲ ἄμεση καὶ ζῶσα ἐπικοινωνία καὶ ἐπαφὴ μεταξύ τους μὲ ἀπώτερο σκοπὸ τὴν ἐνότητα.⁶ Οἱ ἐνέργειες λοιπὸν γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἐνότητας καὶ τῆς εἰρηνικῆς συνύπαρξης μεταξύ τῶν Χριστιανῶν δὲν ἀποτελοῦν οὔτε σπασμωδικὲς κινήσεις, οὔτε σημάδια ἐκκοσμίκευσης τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε δεῖγμα ἐκμοντερνισμοῦ ἢ ἐγκατάλειψης τῆς παράδοσης. Ἀντί-

³ Τσομπανίδη Στυλιανοῦ, *Ἡ Συμβολὴ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ Θεολογίας στὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν*, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 43.

⁴ Ecumenical Patriarch Bartholomew – John Chryssavgis (ed.), *Speaking the Truth in Love – Theological and Spiritual Exhortations of Ecumenical Patriarch Bartholomew*, ἐκδ. Fordham University Press, New York 2011, σελ. 20.

⁵ Τσέτση Γεωργίου, *Ἡ συμβολὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν ἰδρυση τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν*, ἐκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1988, σελ. 155 κ.ε.

⁶ Τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν, μὲ ἔδρα τὴ Γενεύη τῆς Ἑλβετίας, ἀποτελεῖ μιὰ κοινωνία (fellowship) 349 Ἐκκλησιῶν, Ὁμολογιῶν καὶ Κοινοτήτων, οἱ ὁποῖες ἀποδέχονται τὴν Τριαδολογικὴ βάση τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτη τοῦ Συμβουλίου καὶ ἀναγνωρίζουν ὡς Σύμβολο Πίστεως τὸ Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως. Παράλληλα συμμετέχουν 110 χῶρες ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, ἀντιπροσωπεύοντας περίπου 560 ἑκατομμύρια χριστιανῶν.

θετα ἀποτελοῦν καθῆκον, διακονία καὶ ὑποχρέωση ὄλων τῶν Χριστιανῶν ἀνά τὴν οἰκουμένη με ρίζες, πού ἀνάγονται, ὅπως προαναφέρθηκε, στὴν πρωτο-χριστιανικὴ περίοδο.⁷

Τὸ γεγονός αὐτό, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, μοιάζει νὰ λειτουργεῖ ὡς προάγγελος τῆς παγκοσμιοποίησης, ἡ ὁποία ἔλαβε χώρα στὴν ἀνθρωπότητα στὰ τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ '80 καὶ στὶς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ '90. Μὲ ἄλλα λόγια ὁ ἐκκλησιαστικὸς ὀραματισμὸς ὀρισμένων ἀξιόλογων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, πού προέρχονταν ἀπὸ ποικίλες χριστιανικὲς Ἐκκλησίες καὶ Ὁμολογίες καὶ εἶχαν ὡς σκοπὸ τὴν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο, προηγήθηκε τῆς πολιτικῆς, νομισματικῆς, οἰκονομικῆς καὶ τεχνολογικῆς παγκοσμιοποίησης, πού βιώνουμε σήμερα. Ἡ θέληση λοιπὸν γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς «ἐκκλησιαστικῆς παγκοσμιότητας», ἐὰν μπορούμε νὰ ὀνομάσουμε ἔτσι τὸ ὄραμα τῆς ἀποκατάστασης καὶ διατήρησης τῆς χριστιανικῆς ἐνότητας, ἐκφράστηκε στὴ σύγχρονη ἐποχὴ με τὴν ἀνάγκη γιὰ γκρέμισμα τοῦ τείχους τῆς ἀδιαφορίας, τῆς μισαλλοδοξίας, τοῦ φανατισμοῦ, τῆς καχυποψίας, τοῦ προσηλυτισμοῦ, τῆς προπαγάνδας, τῶν κακόβουλων ἐνεργειῶν, τοῦ ἀμοιβαίου μίσους καὶ τῆς ἀντιπάθειας μεταξὺ Ἀνατολῆς – Δύσης, Βορρᾶ – Νότου.⁸ Οἱ Χριστιανικὲς Ἐκκλησίες ἔνωσαν στὶς ἀρχές τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα πολὺ ἔντονα καὶ προφητικὰ τὴν εὐθύνη τους ἔναντι τῆς ἀνθρωπότητας, μόνο πού ἦταν ἀκόμη ἀνοργάνωτες καὶ δὲν μπόρεσαν νὰ ἀποτρέψουν τοὺς δύο μεγάλους παγκόσμιους πολέμους. Μάλιστα, ἡ μακραίωνη ἐκκλησιαστικὴ ἀκοινωνησία καὶ διαίρεση τῶν Χριστιανῶν μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσης εἶχε ὡς συνέπεια οἱ ἄνθρωποι νὰ νιώθουν «ἄνετα» με τὸ γεγονός τῆς ἀπόσχισης, σὲ βαθμὸ πού πλέον τὴν ἀντιλαμβάνονταν ὡς κάτι τὸ φυσιολογικό. Ὅμως ἡ διαίρεση δὲν ἀποτελεῖ ἀπλὰ μία ἄβολη κατάσταση ἢ ἓνα σκάνδαλο, ἀλλὰ ἔρχεται σὲ πλήρη ἀντίθεση με τὴν ἴδια τὴν οὐσία τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι ἡ Τριαδικὴ ἀγάπη καὶ ἡ κοινωνία.⁹

Ἡ συνειδητοποίηση τῆς κοινῆς εὐθύνης τῶν Ἐκκλησιῶν ἔναντι τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἔναντι τῆς κοινωνίας ἀποτελεῖ καρπὸ τῆς ὠρίμανσης τοῦ ἐκκλησιολογικοῦ προβλήματος καὶ παράλληλα σημαίνει τὴν κοινὴ ἀπαρχὴ ἐκ μέρους

⁷ Tsetsis George, «The Orthodox Church and the Ecumenical Movement – The “ups” and “downs” of a one century relationship», διάλεξη στὸ Ἰνστιτοῦτο Οἰκουμενικῶν Σπουδῶν τοῦ Bossey (2004), σελ. 3: «Both the liturgical praxis and the conciliar history of the Church demonstrate that ecumenism in the sense of a mobilization for eliminating the scandal of division, has always been at the very centre of the pastoral ministry of the One, Holy, Catholic and Apostolic Church, since her establishment».

⁸ Χρυσόστομου (Κωνσταντινίδου) Γέροντος Μητροπολίτου Ἐφέσου, «Ἡ θέση τῆς Ὁρθοδοξίας στὸ σύγχρονο χριστιανικὸ κόσμος», στὸ *Ἐπίσκεψις*, τευχ. 331 (1985), σελ. 17.

⁹ Βλ., «Ecumenical Patriarch Bartholomew, sermon in the Uppsala Cathedral, August 23 (1993)», στὸ Fitzgerald Thomas, *The Ecumenical Patriarchate and Christian Unity*, εκδ. Holy Cross, Brookline 1997, σελ. 34-35: «Disunity is not simply an inconvenience, not simply a hindrance or scandal, but it is a contradiction of the basic essence of the Church as an icon of God's mutual Trinitarian love».

τῶν Ἐκκλησιῶν γιὰ τὴν θεραπεία τῆς ἀμαρτίας τῆς διαίρεσης, τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὴν ἀπομόνωση καὶ τὴν ἐπικίνδυνη ἐκκλησιολογικὴ αὐτάρκεια μὲ ταυτόχρονη κίνηση γιὰ τὴν ἀναζήτηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐκκλησιολογικῆς ἐνότη-
τας.¹⁰ Μία τέτοια διαλογικὴ πορεία μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν μπορεῖ νὰ ὀδη-
γήσει στὴν ὑπέρβαση τοῦ θρησκευτικοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τοῦ ἄκρατου δογματι-
σμοῦ, ὥστε μέσα ἀπὸ τὴν ἀμοιβαία συγχώρηση, τὴν φιλανθρωπία καὶ τὴν καλ-
λιέργεια τῆς ἀγάπης τὸ θεῖο φῶς ν' ἀποκαλύψει τὴν ἀπὸ κοινου ὁδὸ τῆς σω-
τηρίας.¹¹ Μπορεῖ σήμερα νὰ μᾶς φαίνεται ἀπλὸ ἢ αὐτονόητο, ὡστόσο στὶς ἀρχές
τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἡ πορεία πρὸς τὴν ἐνότητα, «αὐτὴ ἡ κοπιώδης ἀνοδος πρὸς τὸ
θαβῶρ τῆς ἐνώσεως», ὅπως τὴν ὀνόμαζε ὁ μακαριστὸς Γέροντας Μητροπολί-
της Ἐφέσου Χρυσόστομος, δὲν ἦταν καθόλου εὐκόλη. Γιὰ νὰ γεννηθεῖ τὸ ὄρα-
μα τῆς ἐνότητος ἔπρεπε «νὰ συγκρουστοῦν ὀλόκληροι κόσμοι μὲ διαμορφωμένες
καὶ συμπαγεῖς καταστάσεις αἰώνων καὶ μὲ παγιωμένα κεφάλαια ἀρνητικότητας,
ποῦ προέρχονταν εἴτε ἀπὸ ἱστορικὲς πλάνες, εἴτε ἀπὸ ἀψυχολόγητες ἐνέργειες τοῦ
χθές».¹²

Ἐπίσης οἱ ἐκκλησιαστικοὶ φορεῖς κατανόησαν στὸ πρῶτο ἡμῖσι τοῦ 20οῦ
αἰῶνα ὅτι ὀφείλουν νὰ ἀποδεσμευτοῦν ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ καὶ διπλωματικὴ
πολιτικὴ τῶν κρατῶν τους, ἐὰν ἐπιθυμοῦν εἰλικρινὰ «νὰ δουλεύωσι γνησίως
καὶ ἀληθινῶς τῷ Κυρίῳ».¹³ Ἡ κάθε Ἐκκλησία ἔχει ὑπερ-ἐθνικὸ καὶ συνάμα ὑπερ-
τοπικὸ χαρακτῆρα, καθὼς ἡ Βασιλεία, τὴν ὁποία προαναγγέλλει, δὲν προέρ-
χεται ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀπὸ τὶς δυνάμεις τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἔγινε κοινὴ συ-
νεΐδηση ὅλων ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χειραγωγεῖται ἀπὸ τοὺς
ἐκάστοτε πολιτικοὺς συνδυασμοὺς καὶ ἴσως τὸ πιὸ κατάλληλο παράδειγμα, ἐκεί-
νης τῆς ἐποχῆς, νὰ ἦταν ἡ συμπεριφορὰ τῆς Γερμανικῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλη-
σίας τὴν περίοδο, ποῦ κυριαρχοῦσε ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς τοῦ Χίτλερ.

Μὲ ἄλλα λόγια ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις γεννήθηκε στὶς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνα
μέσα σ' ἓνα περιβάλλον, τὸ ὁποῖο διακρινόταν γιὰ τὴν ραγδαία ἐξέλιξη τῆς βιο-
μηχανικῆς ἐπανάστασης, τὴν ἀνάπτυξη τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν σὲ συνδυασμὸ
μὲ τὴν πειραματικὴ ἐφαρμογὴ τῶν θεωριῶν, τὴν ἀρχὴ τοῦ τέλους τῶν αὐτο-
κρατοριῶν καὶ τῆς ἀποικιοκρατικῆς πολιτικῆς τῶν ἰσχυρῶν δυτικῶν κρατῶν,

¹⁰ Τόμος Ἀγάπης, Vatican - Phanar (1958 - 1970), Rome - Istanbul 1971, «Προσφώνησις τοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου
ἐν τῇ βασιλικῇ τοῦ Ἁγίου Πέτρου Ῥώμης κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ παρὰ τῷ Πάπα Παύλῳ τῷ ΣΤ'», σελ. 414: «Ἐξ ἄλλου,
ἡ ἔξοδος πάντων ἡμῶν ἐκ τῆς ἀπομονώσεως καὶ τῆς αὐταρκειᾶς ἐπὶ τὴν ἀναζήτησιν τοῦ στερεοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ τεθεμε-
λίωται ἡ ἀδιαίρετος Ἐκκλησία, ἀπεκάλυψεν ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πλείονα εἰσὶ τὰ ἐνούνητα καὶ ὀλιγώτερα τὰ χωρίζοντα ἡμᾶς».

¹¹ «Le Patriarcat de Constantinople - Visite officielle du Patriarche Bartholomée Ier à Rome (27-29 juin 1995)»,
στὸ *Istina*, τεύχ. 4 (1995), σελ. 433: «Là où se trouvent la foi, l' amour, la miséricorde, le pardon, le dépassement de l' égoïsme,
la vérité, là est aussi la lumière de Dieu qui dissipe les ténèbres et révèle les chemins du salut».

¹² Μητροπολίτου Μύρων Χρυσοστόμου (Κωνσταντινίδου-μετέπειτα Μητροπολίτου Γέροντος Ἐφέσου), Ὁρθόδο-
ξοὶ Κατόψεις, τόμ. Γ' - Διαχριστιανικαὶ Σχέσεις, Θεολογικοὶ Διάλογοι, Πορεία πρὸς Ἐνωσιν, ἐκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1991, σελ.
63 κ.έ.

¹³ Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ ΡΙΔ' τοῖς ἐν Ταρσῶ περὶ Κυριακόν, ἐκδ. Migne, P.G. 32, 528.

τήν πολιτική ἐμφάνιση τοῦ φασισμού, ἀλλὰ καὶ τὴ γενικότερη οἰκονομικὴ κρίση, πού ἐπηρέασε πολύτροπα τὴν συγκρότηση τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας.¹⁴ Βλέπουμε δηλαδή ὅτι, οἱ ἐκκλησιαστικὲς ἐξελίξεις κάθε φορά εἶναι ἄμεσα συνυφασμένες μὲ τὶς εὐρύτερες ἱστορικοπολιτικὲς ἐξελίξεις. Σύμφωνα μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀντίληψης τῶν πραγμάτων μποροῦμε κάλλιστα νὰ ἰσχυριστοῦμε ὅτι, ἐὰν οἱ ἱστορικὲς περιστάσεις καὶ αἰτιάσεις συνέβαλαν τὰ μέγιστα γιὰ τὴν διαίρεση τῶν Χριστιανῶν, τότε καὶ πάλι οἱ ἱστορικὲς περιστάσεις εἶναι αὐτὲς πού μποροῦν νὰ ἐνεργήσουν, μὲ θετικὸ τρόπο αὐτὴ τὴ φορά, πρὸς τὴν ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν.¹⁵

Ὡστόσο, μέσα ἀπὸ τὴν θεολογικὴ τριβὴ τῆς Οἰκουμενικῆς Κίνησης, ἡ Βίβλος καὶ ὁ Χριστὸς ἀπὸ σημεῖα ἀντιπαράθεσης καὶ παρερμηνείας μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν παραδόσεων, ἔγιναν γέφυρες ἐπικοινωνίας, «*ἵνα μὴ ἐγκοπήν τινὰ δώμεν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ*».¹⁶ Μέσα στὸ πλαίσιο τῆς Οἰκουμενικῆς Κίνησης ἀνεπτύχθησαν οἱ θεμελιώδεις ἀρχὲς τῆς οἰκουμενικῆς θεολογίας, ὅπως εἶναι ὁ εὐαγγελισμὸς τῶν ἀνθρώπων σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν καταπολέμηση τοῦ προσηλυτισμοῦ,¹⁷ ἡ συγκρότηση μίας διεθνοῦς τάξης μὲ πυλῶνες τὴν εἰρήνη, τὴ δικαιοσύνη, τὸ χριστιανικὸ ἦθος καὶ τὸν σεβασμὸ πρὸς τὴν κτίση καὶ ἡ ἀνανέωση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς μὲ ἀποκορύφωμα τὴν ἐκκλησιολογικὴ ἐνότητα. Καὶ αὐτὴ ἡ αἴσθησις ἦταν τόσο ἔντονη στὴν ἀρχή, ὥστε ἐπιθυμοῦσαν νὰ διαδώσουν στὴν ἐποχὴ τους, στὴ γενιά τους, τὸ μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου σ' ὅλο τὸν κόσμο.¹⁸

Ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις τόσο ὡς κλάδος τῆς ἐπιστήμης τῆς θεολογίας, ὅσο καὶ ὡς τρόπος σκέψης καὶ ζωῆς μεταξὺ τῶν χριστιανῶν, λειτούργησε καὶ λειτουργεῖ διαχρονικὰ ὡς πεδίο ἔνωσης τῶν διεστώτων στοιχείων καὶ «ὡς μέσο ἐντοπισμοῦ, γνωστοποίησης καὶ ὑπέρβασης τῶν προβλημάτων μεταξὺ τῶν Ἐκκλησι-

¹⁴ ὅπ. παρ., Τσομπανίδη Στυλιανοῦ, *Ἡ Συμβολὴ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ Θεολογίας στὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν*, σελ. 60 κ.έ.

¹⁵ Μητροπολίτου Ἐλβετίας Δαμασκηνοῦ (Παπανδρέου-μετέπειτα Μητροπολίτου Τρανουπόλεως), *Ὁρθοδοξία καὶ Κόσμος*, ἐκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1993, σελ. 68: «Ἡ ἐκκλησιαστικὴ διάσπαση τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου προσδιόρισε ἀναπόφευκτα καὶ τὴν ἐσωτερικὴν διάσπαση τῶν κριτηρίων τῆς θεολογίας. Φυσικὴ συνέπεια τῆς πορείας αὐτῆς ὑπῆρξε ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀπολογητικὴ τῆς κίνησης πρὸς μίαν αὐτάρκη ὁμολογιακὴ ἐσωστρέφεια, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ πολεμικὴ τῆς ἔκρηξις ἐναντίον κάθε ἀντίπαλης ὁμολογιακῆς θεολογίας, τὴν ὁποία ἀπέκρουε σχεδὸν πάντοτε ἐκ τῶν προτέρων ὡς σωτηριολογικὴ διακινδύνευση».

¹⁶ Α' Κορ. 9,12. Βέβαια, τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ μέσα στοὺς κόλπους τῆς Οἰκουμενικῆς Κίνησης μπορεῖ νὰ λειτούργησει ὀρθῶς ὡς συνδετικὸς κρίκος ἐνότητας μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν, μόνον ὅταν νοηθεῖ καὶ ἐνταχθεῖ στὸ πλαίσιο τῆς Τριαδολογικῆς ἀποκαλυπτικῆς ἐμπειρίας. Μεταξὺ Χριστολογίας καὶ Τριαδολογίας δὲν ὑπάρχει κανένα προβλήματα τοῦ ἐνὸς ἐναντι τοῦ ἄλλου, παρὰ μίαν λειτουργικὴ ἐκκλησιολογικὴ ἀλληλοπεριχώρηση. Ἡ Ἐκκλησία θεμελιώνεται στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ μέσω τῆς Τριαδικῆς ἀγαπητικῆς κοινωνίας. Γι' αὐτὸ τονίζεται ἀπὸ τοὺς Ὁρθόδοξους στὶς διαχριστιανικὲς συναντήσεις ὅτι τὸ πρότυπο τῆς Ἐκκλησιολογίας εἶναι ἡ Τριαδολογία.

¹⁷ Bairactaris Augustinos, "The Ecclesiological dimension of Mission according to the Orthodox perspective", στὸ *Γρηγόριος Παλαμάς*, τεύχ. 831 (2009), σελ. 743-762. Ἐδῶ βλ. σελ. 744.

¹⁸ Raiser Konrad, «Ὁ Οἰκουμενισμὸς σὲ ἀναζήτηση νέου ὁραματισμοῦ», στὸ *ΕΕΘΣΠΘ - Τμήμα Θεολογίας*, τομ. 6 (1996), σελ. 239 - 256.

σιών, βοηθώντας στον άπεγκλωβισμό από τὰ ὄρια πού καθιέρωσαν οἱ θεολογίες καί οἱ πολεμικές μερικῶν Ὁμολογιῶν καί ἀκόμη ὡς θέληση τῶν Ὁμολογιῶν νά ἐγκαταλείβουν τή δογματική προσκόλληση στήν ὁμολογιακή τους πίστη».¹⁹ Οἱ ἐργάτες καί οἱ διάκονοι λοιπόν τοῦ Οἴκουμενικοῦ πνεύματος, ἀποτελοῦν ἐργάτες τῆς εἰρήνης μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν, καθὼς ἡ πεποίθηση πού κυριαρχεῖ εἶναι ὅτι ἡ Οἴκουμενική Κίνηση εἶναι μία κλήση τοῦ Θεοῦ, πού ζητᾷ τήν ἀνθρώπινη συνέργεια καί ἔχει ὡς ἀπώτερο σκοπὸ τὴν ἀποκατάσταση τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος καί τὴν θεμελίωση τῆς εἰρήνης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.²⁰ Ἡ εἰρήνη, πέρα ἀπὸ κατάσταση πού χαρακτηρίζεται ὡς ἀποφυγὴ τοῦ πολέμου, ἔχει μέσα της καί τὴν ἔννοια τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης τόσο μὲ τὸν πλησίον, ὅσο καί μὲ τὸν Θεό. Ἡ εἰρήνη ἄλλωστε ἀποτελεῖ προϋπόθεση τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας καί ἐξωτερικὴ ἔκφραση τῆς εὐχαριστιακῆς ἐμπειρίας. Ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ ὁ Οἴκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος: «Ἡ εἰρήνη ἐνυπάρχει στὴν ἀκύρωση τοῦ φόβου καί ἀναπτύσσεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀγάπης. Ἄν οἱ πράξεις μας θεμελιώνονται στὸ φόβο καί ὄχι στὴν ἀγάπη, ποτὲ δὲν θὰ καταφέρουν νά ὑπερβοῦν τὸν φανατισμὸ καί τὸν νοσηρὸ συντηρητισμὸ».²¹ Ἡ ἀποδοχὴ λοιπόν καί ἡ ἐνότητα μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι ἀπὸ τὴ μία μεριά ζητούμενο καί ἀπὸ τὴν ἄλλη θεία δωρεὰ τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.²²

Ἐπίσης, ἡ ἀνάπτυξη τῆς Χριστολογίας, καί κυρίως τῆς Πνευματολογίας στοὺς ἀκαδημαϊκοὺς – θεολογικοὺς κύκλους τῶν Οἴκουμενικῶν Ἰνστιτούτων Θεολογίας, ὀδήγησε σὲ μία νέα ἐρμηνευτικὴ μέθοδο – (hermeneutics) καί προσέγγιση τῶν Γραφῶν μακριὰ ἀπὸ τὴν πολεμικὴ ἀντιπαράθεση τοῦ παρελθόντος καί τὴν στείρα ἀντιπαράβολη τῶν διαφορῶν, βοηθώντας παράλληλα τὶς Χριστιανικὲς Ἐκκλησίες νά ἔρθουν ἀκόμη πιὸ κοντὰ, ἀναπτύσσοντας τὸν διάλογο τῆς ἀγάπης ὡς προέκταση τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου.²³ Ἐνας τέτοιος διακρι-

¹⁹ Νικολαΐδη Ἀπόστολου, *Οἱ Οἴκουμενικὲς περιπέτειες τοῦ Χριστιανισμοῦ*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2007, σελ. 30-31.

²⁰ Ecumenical Patriarch Bartholomew - John Chryssavgis (ed.), *In the World, Yet not from the world - Social and Global Initiatives of Ecumenical Patriarch Bartholomew*, ἐκδ. Fordham University Press, New York 2010, σελ. 82-83: «One of the major roles of religion then is to bring the peace of God into the world on a local and global level. It is the responsibility of the religious leaders to prevent religious fervor from being used for purposes that are alien to its role. Our purpose is to continue our constructive dialogues with benefit the world». Πρβλ., Παπαδεροῦ Ἀλέξανδρου, *Οἴκουμενισμός: Κλήση καί Πρόκληση*, ἐκδ. Γωνιά Χανίων 1984, σελ. 9.

²¹ Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, *Συνάντηση μὲ τὸ Μυστήριον - Μία Σύγχρονη Ανάγνωση τῆς Ὁρθοδοξίας*, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2008, σελ. 262-263.

²² *In One Body through the Cross - The Princeton Proposal for Christian Unity. A Call to the Churches from an Ecumenical Study Group*, Braaten Carl & Jenson Robert (eds.), ἐκδ. W. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan/Cambridge U.K., σελ.12-13: «Christians however proclaim unity as a gift of God. We understand our life of faith and discipleship as inseparably a call both to personal holiness and to participation in community...Christian unity is given by God through the Holy Spirit. For that reason, our human efforts to deepen and perfect it are always rooted in prayer and in the proclamation of the word of the gospel, through which God acts to reconcile those who are estranged from him and from one another».

²³ Gros Jeffrey, McManus Eamon & Riggs Ann, *Introduction to Ecumenism*, ἐκδ. Paulist Press, New York 1998, σελ.114: «The dialogue of charity demonstrates the love Christians have for one another and for all human beings. Indeed, this dialogue is necessary so that sufficient trust may exist in order to move forward toward deeper unity».

στιανικός διάλογος βοήθησε και βοηθᾷ κάθε φορά τις ἐμπλεκόμενες Ἐκκλησίες νὰ κατανοήσουν καλύτερα τὶς ρίζες τους, τὴν προέλευσή τους, τὴν παράδοσή τους, ν' ἀσκήσουν τὴν ἔντιμη αὐτοκριτική τους καὶ νὰ προετοιμαστοῦν γιὰ ἕναν εἰλικρινῆ θεολογικὸν διάλογο.²⁴ «Οἱ Ἐκκλησίες, σημείωνε ὀρθῶς ὁ καθηγητὴς Νικόλαος Ματσούκας, καλοῦνται νὰ δείχνουν κάθε φορά ταπεινότητα, ἀγάπη καὶ εἰρηνικὸ πνεῦμα, ὁμολογώντας τὰ ἱστορικά τους σφάλματα καὶ μετανοώντας γι' αὐτά, μικρὰ ἢ μεγάλα, καὶ συνάμα προσπαθώντας νὰ θεραπεύσουν κάθε σχισματικὴ ρωγμὴ, διορθώνοντας τὶς ὅποιες δογματικὲς τους ἀποκλίσεις».²⁵ Ὁ οἰκουμενικὸς λοιπὸν διάλογος λειτουργεῖ ὡς μία μορφή πνευματικῆς ἄσκησης πρὸς ἀναζήτηση νέων προσπαθειῶν,²⁶ προκειμένου οἱ Ἐκκλησίες νὰ ἐπαναπροσδιορίσουν καὶ νὰ ἐπανακαθορίσουν τὴν κοινὴ τους δέσμευση στὴ μακριὰ καὶ δύσβατη πορεία τῆς Χριστιανικῆς ἐνότητας.²⁷

Πρέπει νὰ γίνεῖ ἀντιληπτὸ ὅτι ὁ Οἰκουμενικὸς Διάλογος δὲν ἀποτελεῖ μία ἀπλή, θεωρητικὴ, ἔκφραση ἀνταλλαγῆς ἀπόψεων ἢ ἀναμέτρησης ἀντίθετων δυνάμεων, ἀλλὰ μία οὐσιαστικὴ σχέση ἀγάπης πρὸς τὸν κόσμον καὶ ἕνα διαρκῆ ἀγῶνα ἐναντία στὶς διασπαστικὲς δυνάμεις ποὺ ἀπειλοῦν τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἀλήθεια.²⁸ Μὲ σαφήνεια καὶ εἰλικρίνεια τονίζεται κάθε φορά ὅτι, ὁ διάλογος δὲν γίνεται γιὰ τὸν διάλογο, ἀλλὰ γίνεται γιὰ τὴν ἀνάδειξη τῆς ἀλήθειας μὲ σκοπὸ ἀπώτερο τὴν διακονία τοῦ ἀνθρώπου τῆς κάθε ἐποχῆς.²⁹ Ἐξάλλου δὲν πρέπει νὰ λησμονεῖται τὸ γεγονός ὅτι ὁ θεολογικὸς διάλογος τόσο μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν, ὅσο καὶ μὲ τοὺς ἐκπροσώπους τῶν ἄλλων θρησκειῶν,³⁰ ἔχει καὶ ποιμαντικὲς διαστάσεις τὶς ὁποῖες ὀφείλει νὰ ἐξυπηρετεῖ.³¹ Ὡστόσο, καὶ παρὰ τὶς ὅποιες δυσκολίες ποὺ προκύπτουν περιστασιακά, ὁ θε-

²⁴ Nissiotis Nikos, "The Church as a sacramental vision and the challenge of Christian witness", στὸ Gennadios Limouris (ed.), *Church, Kingdom, World: The Church as Mystery and Prophetic Sign*, ἐκδ. WCC, Geneva 1986.

²⁵ Ματσούκα Νικόλαου, *Οἰκουμενικὴ Θεολογία*, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 349-350.

²⁶ Bairactaris Augustinos, "Ecumenical Dialogue: A Necessity of our Era and the Inner Source of the Renewal", στὸ *The Ecumenical Review*, τόμ. 62 (2010), σελ. 302-307. Εἰδὼ βλ. σελ. 303: «This also means that the Churches, through dialogue, struggle together for the truth by a continuous repentance and self-denial of their conservative or liberal positions».

²⁷ Message from His All Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew I to the Ninth Assembly of the WCC (2006), σελ. 1: «It is an exercise of spiritual discernment in the search for new efforts to redefine and re-appropriate our common commitment on the long path of the search for Christian unity».

²⁸ Ματσούκα Νικόλαου, «Ἀπόψεις περὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Διαλόγου», στὸ Ζαχαρόπουλος Ν - Stirnemann A. (ἐπιμ.), *Ἡ ἐνότητα τῶν Χριστιανῶν ὡς καθήκον*, ἐκδ. Παρατηρητῆς, Θεσσαλονίκη 1998, σελ. 90.

²⁹ Παπαδερῶ Ἀλεξάνδρου, *Λειτουργικὴ Διακονία - Ἡ Κοινωνικὴ Ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας στὸ Σύγχρονο Κόσμον - Πρακτικὰ Διορθοδόξου Διασκέψεως*, ἐκδ. Ὁρθοδόξου Ἀκαδημίας Κρήτης, Χανιά 1981, σελ. 18-19: «Ἡ χριστιανικὴ διακονία δὲν εἶναι μιά προαιρετικὴ πράξις, ἕνα καθήκον ἢ μιά ἠθικὴ στάση ἀπέναντι στοὺς ἐμπερίστατους, ποὺ ἔρχεται νὰ προστεθεῖ στὴν κοινωνία μας ἐν Χριστῷ, ἀλλὰ μιά ἀναγκαῖα ἔκφραση αὐτῆς τῆς κοινωνίας, ποὺ ἔχει τὴν πηγή της στὴν εὐχαριστιακὴ καὶ λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας... Ἀπαιτεῖ λοιπὸν ἀπὸ μας ἡ διακονία θυσία, αὐταπάρνηση, καμιά φορά μάλιστα καὶ μαρτύριο. Δὲν γνωρίζει ὄρια. Δὲν εἶναι ἐκεῖνον ποὺ κάνουμε εὐκαιριακά, γιὰ νὰ ἀπαλύνουμε κάποιες ἀνάγκες καὶ θλίψεις ποὺ ἐμφανίζονται, ἀλλ' εἶναι ἀναπόσπαστο συστατικὸ στοιχεῖο τῆς ποιμαντικῆς φροντίδας μιᾶς χριστιανικῆς κοινότητος, ποὺ μεριμνᾷ τόσο γιὰ τὰ μέλη της, ὅσο καὶ γιὰ ὅλους ἐκείνους, τὶς ἀνάγκες τῶν ὁποίων γνωρίζει καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ τοὺς συντρέξει ἐν ἀγάπῃ».

³⁰ *The Ecumenical Movement, the Churches and the World Council of Churches - An Orthodox Contribution to the reflection process on 'The Common Understanding and Vision of the WCC'*, Chambésy, Geneva, 19-24 June 1995, σελ. 14.

³¹ Μητροπολίτου Φιλαδελφείας κ. Βαρθολομαίου (νῦν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου), «Ἀπόψεις τοῦ Σεβ. Μητρο-

ολογικός διάλογος, διασώζει τὸ πνεῦμα τῆς κοινωνίας μεταξύ τῶν μελῶν καὶ ἐπιπλέον ἀποτελεῖ τὴν ὑψίστη ἔκφραση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος καὶ τῆς εὐθύνης τῆς ἐπιλογῆς, ἐνισχύοντας τὶς Ἐκκλησίες νὰ ξεπεράσουν τὸ ἱστορικό, πολιτιστικό καὶ ψυχολογικὸ χάσμα τῶν δέκα περίπου αἰώνων ἀμοιβαίας ἐκκλησιολογικῆς σιωπῆς. Φυσικὰ τὸ διαφορετικὸ πολιτιστικὸ, γλωσσικὸ, λατρευτικὸ καὶ θρησκευτικὸ ὑπόβαθρο ὀρισμένες φορὲς παρουσιάζει ἀκόμη πιὸ ἔντονα ὀρισμένα ὑπαρκτὰ προβλήματα,³² ὡστόσο ὁ διάλογος παραμένει τὸ μοναδικὸ καὶ ἀπόλυτο μέσο γιὰ τὴν περαίωση ἑνὸς τέτοιου ἐγχειρήματος, ὅπως εἶναι ἡ συνάντηση μὲ τὸν ἕτερο, τὸν διαφορετικὸ. Ἐκεῖ κρύβεται τὸ μυστήριον τῆς συνάντησης μὲ τὸν ξένο τῆς παραβολῆς, στὸ πρόσωπο τοῦ ὁποῖου καλοῦμαστε νὰ βλέπουμε ὡς Χριστιανοί, πάντοτε μὲ σεβασμὸ, τὸν ἴδιο τὸν Χριστό.³³ Ἀναφέρει ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ Α΄ Προσυνοδικὴ Πανορθόδοξο Διάσκεψη: «... ἐκφράζουσα τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν διαθρησκειακὴν συνεννόησιν καὶ συνεργασίαν, δι' αὐτῆς δὲ εἰς τὴν ἀπάλειψιν τοῦ φανατισμοῦ ἀπὸ πάσης πλευρᾶς, καὶ τοιουτρόπως εἰς τὴν συμφιλίωσιν τῶν λαῶν καὶ ἐπικράτησιν τῶν ιδεωδῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εἰρήνης εἰς τὸν κόσμον πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκευματος, ἀπεφάσισεν ὅπως ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία συνεργασθῆ πρὸς τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων, ἐκτὸς τοῦ χριστιανισμοῦ, θρησκευμάτων».³⁴

Ὅστόσο, στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ ἡ ἀναγκαία διευκρίνιση, καθὼς ἡ θέση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας εἶναι σαφῆς καὶ σταθερὴ στὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας τῆς Οἰκουμενικῆς Κίνησης, ὅτι χρειάζεται ἰδιαίτερη προσοχὴ καὶ ἰσορροπία μεταξύ τῶν προγραμμάτων τῶν Ἐπιτροπῶν τοῦ Π.Σ.Ε. Πίστη καὶ Τάξη, Παγκόσμια Ἱεραποστολὴ καὶ Εὐαγγελισμὸς καὶ Διεθνεῖς Σχέσεις, ὥστε νὰ διατηρηθεῖ ἡ ἀναγκαία ἐσωτερικὴ συνάφεια τοῦ Συμβουλίου, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς τῆς Οἰκουμενικῆς Κίνησης, ποὺ εἶναι ἡ ἐν Χριστῷ ἐνότητα τῶν

πολίτου Φιλαδελφείας κ. Βαρθολομαίου ἐπὶ τοῦ θεολογικοῦ διαλόγου Ὁρθόδοξον – Ρωμαιοκαθολικῶν», στὸ Ἐπίσκεψις, τευχ. 287 (1983), σελ. 5: «Πρέπει ἀκόμη ὁ Διάλογος νὰ ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς συγκεκριμένας ἀνάγκας τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας καὶ γενικώτερον τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς μας: εἶναι ἡ ποιμαντικὴ διάστασις τοῦ παρόντος Διαλόγου, ἡ ἐπανειλημμένως τονισθεῖσα ὑπὸ τῶν Ὁρθόδοξων. Ὁχι διάλογος διὰ τὸν διάλογον, ἀλλὰ διάλογος διὰ τὴν ἀλήθειαν, ἡ ὁποία ἐλευθερώνει καὶ σώζει τοὺς ἀνθρώπους. Διάλογος, λοιπόν, διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει».

³² Aidan Nichols O. P., *Rome and the Eastern Churches*, εκδ. Ignatius Press, San Francisco 2010², σελ.151: “These differences in culture are not always enrichment for the Church. They can also be a problem, a handicap. When different local churches are habituated to markedly different ideas, images and institutions in the embodying of faith, this may threaten their communion on with another...As we know...difficulties in communication generate misunderstandings; misunderstandings produce hostility, hostility leads to the total breakdown of communication”.

³³ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Ὑπόμνημα εἰς τὸ Ἰωάννην, 1,14, PG 73, 161C: «Πάντες γὰρ ἤμεν ἐν Χριστῷ, καὶ τὸ κοινὸν τῆς ἀνθρωπότητος εἰς αὐτὸν ἀναβιοὶ πρόσωπον».

³⁴ Βλ., «Ἀνακοινωθὲν τῆς Α΄ Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως», στὸ Ἐπίσκεψις, τευχ. 158 (1976), σελ.4.

Ἐκκλησιῶν.³⁵ Οἱ δραστηριότητες καὶ οἱ σχέσεις πού ἀναπτύσσει ὁ ὄργανισμὸς σὲ συνάρτηση μὲ τὶς ἄλλες θρησκείες καὶ τὰ ἄλλα ἰδεολογικὰ ρεύματα, ἢ οἱ ποικίλες προγραμματικὲς δράσεις του σὲ ζητήματα κοινωνικοῦ, οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἐνδιαφέροντος δὲν θὰ πρέπει ν' ἀπομακρύνουν τὶς Ἐκκλησίες-μέλη ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ τους ἐπίδιωξη.³⁶ Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ποτὲ δὲν ἔπαυσε νὰ δέεται ὡς μυστηριακὸ σῶμα «ὕπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως, ὑπὲρ εὐσταθείας τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου». Ποτὲ δὲν διαίρεσε αὐτὰ τὰ πράγματα μεταξὺ τους, παρὰ διατηροῦσε ἀκέραια μίαν ἐσχατολογικὴ καὶ ὀλοκληρωτικὴ θέαση καὶ ἀντίληψη γιὰ τὴ σωτηρία ὄλου τοῦ κόσμου.³⁷

Ἐξάλλου ἄς μὴν ξεχνοῦμε ὅτι ἡ ἐνότητα δὲν ἀπαιτεῖ ὁμοιομορφία στὰ πάντα, πέρα ἀπὸ τὸ δόγμα καὶ τὴ λατρεία, καθὼς τιμᾷ τὴν ποικιλία, τὴν ἕμμετρη καὶ σοφὴ ποικιλία. Ἐπομένως, εἶναι εὐρέως ἀποδεκτὸ ὅτι ἐνότητα δὲν σημαίνει ὁμοιομορφία, ὑπὸ τὴν προϋπόθεση ὅτι γίνονται γνωστὰ καὶ σεβαστὰ τὰ ὅρια τῆς ποικιλίας. Σέβεται τὴν παράδοση, ὅπως αὐτὴ ἔχει διαμορφωθεῖ στὶς κατὰ τόπους Ἐκκλησίες.³⁸ Ὡστόσο, εἶναι ἀναγκαῖο μαζὶ μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸ πού ἐπιφέρει καὶ γεννᾷ ὁ θεολογικὸς διάλογος νὰ διατηρεῖται καὶ ὁ ἀναγκαῖος ρεαλισμὸς, καθὼς ἡ ἐνότητα δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ ἄμεσα, *hic et nunc*,

³⁵ Αὐτὴ τὴ θέση τὴν ὑποστηρίζει ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἤδη ἀπὸ τὶς πρώτες στιγμὲς ἴδρυσης τοῦ Συμβουλίου, ἀλλὰ μὲ πῶ ἐντατικὸ ρυθμὸ ἀπὸ τὸ 1961 καὶ ἐξῆς κατὰ τὶς ἐργασίες τῆς Γ' Γενικῆς Συνέλευσης στὸ Ν. Δελχί, ὅπου καὶ πραγματοποιήθηκε τὸ ἀνοιγμα τῆς ἀτζέντας καὶ τοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ Π.Σ.Ε. μετὰ τὴν εἴσοδο πολλῶν ἐκκλησιῶν, πού προέρχονταν ἀπὸ τὴν Ἀφρική, τὴν Ἀσία καὶ τὴ Λατινικὴ Ἀμερική καὶ τὴ συγχώνευση μὲ τὸ Διεθνὲς Ἱεραποστολικὸ Συμβούλιο. Γι' αὐτὸ οἱ Ὁρθόδοξοι μιλοῦν ἔκτοτε γιὰ ἕναν «οἰκουμενισμὸ ἐν χρόνῳ», ὅπου ἡ ἐνότητα τῶν χριστιανῶν βασιζέται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς δογματικῆς πίστεως τῆς ἀρχαίας καὶ ἀδιαίρετης Ἐκκλησίας καὶ τῆς παραδοχῆς τῆς Ἀποστολικῆς Παράδοσης. Οἱ δεκαετίες πού ἀκολούθησαν καὶ εἰδικὰ τοῦ '60, '70, 80' καὶ '90 θὰ ἐπηρεάσουν καὶ θὰ προσδώσουν στὰ προγράμματα καὶ στὶς πρωτοβουλίες τοῦ Συμβουλίου ἕναν χαρακτῆρα σαφῶς χρωματισμένο μὲ τὴν κοινωνικὴ διάσταση, πού πάντοτε ἐπίδιωκε ἡ Ἐπιτροπὴ «Ζωὴ καὶ Ἔργασία». Αὐτὴ ἡ ἐν γένει κατάσταση ὀδήγησε τὸ Συμβούλιο σὲ μίαν κριτικὴ ἀναθεώρηση καὶ σὲ μίαν ἐσωτερικὴ ἀναδιαμόρφωση. Βλ., Τσέστη Γ., «Μία Ὁρθόδοξη Θεώρηση τοῦ Οἰκουμενισμοῦ», στὸ *Ἐπιστημονικὴ Παρουσία Ἐστίας Θεολόγων Χάλκης*, τόμ. Β', Ἀθήνα 1991, σελ. 400-403. Πρβλ., τοῦ ἴδιου, *An Orthodox Introspection of the Ecumenical Movement Today*, Holy Cross Lecture (1993), σελ. 17: «...the immediate objective of the ecumenical search ought to be the reintegration of Christian mind, the recovery of the Apostolic tradition, and the fullness of Christian vision and belief, in agreement with all ages». Ἐπίσης βλ., Μπαϊραχτάρη Αὐγουστίνου, *Βάπτισμα καὶ Οἰκουμενικὸς Διάλογος - Μία Ὁρθόδοξη Προσέγγιση*, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2010, σελ. 148 κ.έ.

³⁶ «Σχόλια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τοῦ κειμένου ἐργασίας ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κοινὴν ἀντίληψιν καὶ τοὺς ὀραματισμοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν περὶ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν», στὸ *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. Β' (1997), σελ. 208-216.

³⁷ Καλλιακιάμη Βασιλείου, «Τὸ φρόνημα τῶν Ὁρθόδοξων στοὺς διαχριστιανικοὺς διαλόγους», στὸ συλλογικὸ τόμο *Ἐκκλησία - Οἰκουμένη - Πολιτικὴ. Χαριστήρια στὸν Μητροπολίτη Ἀνδριανουπόλεως Δαμασκηνό*, Διακοινοβουλευτικὴ Συνέλευση Ὁρθοδοξίας, Ἀθήνα 2007, σελ. 291-308.

³⁸ Metropolitan of Sassandra Gennadios, "Called to be the One Church", Plenary Commission on Faith and Order, Orthodox Academy of Crete - Kolympari/ Crete, Greece, 6-14 October 2009, FO/2009:08, σελ.13 (αδημοσίευτο): «Unity does not demand uniformity but honors diversity; it respects tradition or traditions while encouraging individuality». Πρβλ., Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, *Θεολογικὸς Α'*, PG 36, 25A: «Ἐγὼ σοὶ κἀνταῦθα παρέξομαι πλατείας ὁδοῦς, φιλοσοφεί μοι περὶ κόσμου ἢ κόσμων, περὶ ὕλης, περὶ ψυχῆς, περὶ λογικῶν φύσεων βελτιῶν τε καὶ χειρόνων, περὶ ἀναστάσεως, κρίσεως ἀναποδόσεως, Χριστοῦ παθημάτων. ἐν τούτοις γὰρ καὶ τὸ ἐπιτυχάνειν οὐκ ἄχρηστον, καὶ τὸ διαμαρτάνειν ἀκίνδυνον».

³⁹ Τσέστη Γεωργίου, «Ἡ Ὁρθόδοξη συμμετοχὴ στὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν», στὸ *Ἀναλόγιον*, τεύχ. 1, σελ. 93.

χωρίς πρώτα να στερεωθεί μία κοινή όδός πίστεως και λατρείας μεταξύ Ὁρθοδόξων καὶ τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν.³⁹

Ἡ φύση τῆς συμμετοχῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στὴν Οἰκουμενικὴ Κίνηση

Πεποίθηση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, καθὼς καὶ ἡ ἐκκλησιολογικὴ αὐτοσυνειδησία τῶν μελῶν της εἶναι ὅτι ἀποτελεῖ τὸν φορέα καὶ τὸν μάρτυρα τῆς πίστεως καὶ τῆς παράδοσης τῆς Μίας, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ πίστη της θεμελιώνεται στὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου καὶ στὴν κοινωνία τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐκπεφρασμένης καὶ ἐνσαρκωμένης μέσα ἀπὸ τὴ μυστηριακὴ ζωὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ πίστη της, ἡ ὁποία οὐδέποτε καὶ ἀπὸ κανέναν δὲν πρέπει ν' ἀμφισβητεῖται, εἶναι τὸ στοιχεῖο πὺ τὴν ὠθεῖ νὰ λειτουργεῖ μὲ γνώμονα τὴν Χριστιανικὴ ἐνότητα καὶ νὰ προωθεῖ ποικιλοτρόπως τὴν ἐκκλησιαστικὴ εἰρήνη.⁴⁰ «Διὸ καὶ ἡ Ὁρθόδοξος μετοχὴ εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν οὐδόλως τυγχάνει ξένη πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἀποτελεῖ συνεπῆ ἔκφρασιν τῆς ἀποστολικῆς πίστεως ἐντὸς νέων ἱστορικῶν συνθηκῶν καὶ πρὸς ἀντιμετώπισιν νέων ὑπαρξιακῶν αἰτημάτων», τόνισαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν στὶς ἐργασίες τῆς Γ' Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως.⁴¹ Ἡ Ὁρθόδοξη συμμετοχὴ λοιπὸν στοὺς κόλπους τῆς Οἰκουμενικῆς Κίνησης προέρχεται ἀπὸ τὴν αἴσθησιν τῆς ὑπευθυνότητος πὺ ἔχει σὲ σχέση μὲ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ, τὴ σωτηρία καὶ τὴν ἐνότητα τῶν πάντων,⁴² καθὼς δὲν μπορεῖ νὰ στέκει ἀδιάφορη ἐναντι τοῦ ἀρνητικοῦ φαινομένου τῆς διαίρεσης, πὺ ταλανίζει τὸν κόσμον.⁴³ Ἐπίσης οἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίες ἀντιλαμβάνονται τὸ Π.Σ.Ε. ὡς ἓνα σημάδι τῶν καιρῶν καὶ ὡς μία πρόκληση στὴν ὁποία πρέπει ν' ἀπαντήσουν μὲ τρόπο ὑπεύθυνο, χρησιμοποιώντας κάθε δυνατὸ μέσο, πὺ ἔχουν στὴ διάθεσίν τους.⁴⁴ Ἐπιπλέον οἱ Ὁρθόδοξοι ἐμπνέονται ἀπὸ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ συνύπαρξις, ἡ ἀμοιβαία κατανόησις καὶ ἡ συνεργασία μεταξύ τῶν διαφορετικῶν Χριστιανικῶν

⁴⁰ «Τελικὰ Κείμενα – Ἀποφάσεις τῆς Γ' Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως (28 Ὀκτωβρίου – 6 Νοεμβρίου 1986)», στὸ *Ἐπίσκεψις*, τεύχ. 369 (1986), σελ. 14.

⁴¹ Ὁπ. παρ., «Τελικὰ Κείμενα – Ἀποφάσεις τῆς Γ' Προσυνοδικῆς Πανορθοδόξου Διασκέψεως (28 Ὀκτωβρίου – 6 Νοεμβρίου 1986)», στὸ *Ἐπίσκεψις*, τεύχ. 369 (1986), σελ. 14.

⁴² «Report of an Inter-Orthodox Consultation 'The Ecumenical Nature of Orthodox Witness', New Valamo, Finland, 24-30 September 1977», στὸ Metropolitan of Sassima Gennadios (Limouris), *Orthodox Visions of Ecumenism*, εκδ. WCC, Geneva 1994, σελ. 68.

⁴³ «Report of an Eastern Orthodox – WCC Consultation, 'Orthodox Involvement in the World Council of Churches', Sofia, Bulgaria, 23-31 May 1981», στὸ Metropolitan of Sassima Gennadios (Limouris), *Orthodox Visions of Ecumenism*, εκδ. WCC, Geneva 1994, σελ. 87-89.

⁴⁴ «Fourth Pan-Orthodox Conference, Chambésy, Switzerland, 1968», στὸ Metropolitan of Sassima Gennadios (Limouris), *Orthodox Visions of Ecumenism*, εκδ. WCC, Geneva 1994, σελ. 38-39.

Ἐκκλησιῶν σὲ πολλοὺς τομεῖς δράσης ἀποτελοῦν οὐσιώδεις ἐνέργειες κοινῆς μαρτυρίας τοῦ ἐνὸς Εὐαγγελίου.

Σύμφωνα μὲ τὸ παραπάνω ἐκκλησιολογικὸ πλαίσιο οἰκουμενικῆς δράσης οἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίες δεσμεύτηκαν στὸ σύνολό τους νὰ συμμετέχουν ἐνεργῶς στὰ θεσμοθετημένα ὄργανα, στὰ προγράμματα καὶ στὶς ἐπιτροπὲς ἐργασίας τοῦ Συμβουλίου, χωρὶς αὐτὸ ν' ἀλλοιώνει οὐδόλως τὴν Ὁρθόδοξη ἐκκλησιολογία,⁴⁵ ἢ νὰ σημαίνει τὴν ἐκ τῶν προτέρων ἀναγνώριση τῆς ἐκκλησιολογικῆς ὑπόστασης τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, Ὁμολογιῶν ἢ Κοινοτήτων, ἢ τῆς ἔμμεσης ἀναγνώρισης τῆς διδασκαλίας ἢ τῆς λατρείας τους.⁴⁶ Μία τέτοια ἀναγνώριση θ' ἀποτελέσει ὠριμο καρπὸ τοῦ μέλλοντος καὶ θὰ στηρίζεται πάνω στὴν κοινὴ πίστη, στὴν κοινὴ λατρεία καὶ στὴν κοινὴ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας, στοιχεῖα ποὺ ἀντλοῦνται ἀπὸ τὶς ἀποφάσεις τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ ἀπὸ τὴ μυστηριακὴ ζωὴ τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως αὐτὴ βιώνεται μέσα στοὺς κόλπους τῆς Παράδοσης.

Ἐπίσης, οἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίες καλοῦνται νὰ πρωταγωνιστοῦν καὶ στοὺς κατὰ τόπους διμερεῖς θεολογικοὺς διαλόγους, ποὺ ἀναπτύσσει ἢ καθεμίᾳ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ξεχωριστά, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ συνόλῳ.⁴⁷ Ἐδῶ ἀξίζει νὰ ἀναφερθεῖ, ὅπως σὲ πλεῖστες τῶν περιπτώσεων τὸ ἔχει τονίσει ὁ βαθὺς γνώστης τῶν διεκκλησιαστικῶν ζητημάτων π. Γεώργιος Τσέτσης, ὅτι μολοντί οἱ κατὰ τόπους Αὐτοκέφαλοι Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίες ἔχουν τὸ δικαίωμα, βάσει τῶν κοινῶν ἀποφάσεων ποὺ ἐλήφθησαν σὲ Πανορθόδοξο ἐπίπεδο, νὰ διεξάγουν μονομερεῖς θεολογικοὺς διαλόγους, ὡστόσο γιὰ νὰ εἶναι πιὸ ἀποτελεσματικὴ καὶ πιὸ πειστικὴ ἢ ἐν γένει Ὁρθόδοξη μαρτυρία καὶ συμβολὴ στὸν οἰκουμενικὸ χῶρο, καλὸν εἶναι νὰ ἐνεργοῦν ὅλες μαζί «ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ», ἔχοντας προγενέστερα συνεννοηθεῖ καὶ συνεργαστεῖ σὲ ἐπίπεδο διορθόδοξο, ὥστε νὰ μὴν παρουσιάζεται μία Ὁρθοδοξία μεμονωμένη ἢ ἀπομονωμένη ἔναντι τῶν θέσεων τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν.⁴⁸

Ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἐπιδιωκόμενη ἐνότητα μεταξὺ τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ἔχουν μέχρι σήμερα παρουσιασθεῖ ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ «Πίστη καὶ Τάξη» τοῦ Π.Σ.Ε. ποικίλες μορφὲς καὶ σχήματα συνύπαρξης. Συγκεκριμένα ἔχουν

⁴⁵ *Guidelines for Orthodox Christians in Ecumenical Relations*, εκδ. SCOBA, 1973, σελ.50: «There has been no fundamental alteration of the ecumenical and ecclesiological principles of Orthodox teaching throughout this present ecumenical era».

⁴⁶ Κλάψη Ἐμμανουήλ, Ἡ Ὁρθοδοξία στὸ Νέο Κόσμο, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2000, σελ. 140.

⁴⁷ Tsetsis George, «The Bilateral Dialogues of the Orthodox Church. Problems arising from the Reception of their Agreed Statements», στὸ *Orthodoxes Forum. Zeitschrift des Instituts für Orthodoxe Theologie der Universität München*, τευχ. 2 (1995), σελ. 231-232: «It is precisely in this spirit that the Orthodox Church, on the basis of a Panorthodox decision taken in 1961 (First Panorthodox Conference of Rhodes), inaugurated in the 70's and 80's theological dialogues with the Oriental Orthodox Churches, the Roman Catholic Church, the Anglican Communion, the Old Catholic Church, the Lutheran World Federation and the World Alliance of Reformed Churches, while she started some preliminary theological conversations with the World Methodist Council and she is about to explore possibilities of conversing with the Baptist World Alliance».

⁴⁸ Τσέτσης Γεωργίου, «Ὁρθοδοξία Διαλεγόμενη», στὸ *ΕΠΙ-ΚΟΙΝΩΝΙΑ*, τευχ. 20 (2002), σελ. 3-4.

προταθεί τὰ ἐξῆς, τὰ ὁποῖα ἐννοεῖται ὅτι ἀπὸ τῆς μεριάς τῶν Ὁρθοδόξων δὲν ἔχουν γίνει πλήρως ἀποδεκτά:

α) «**Ὄργανικὴ ἐνότητα**» - (*organic unity*): Τὸ σχῆμα αὐτὸ θυμίζει τὴν Παύλεια ἐκκλησιολογία τοῦ ἐνὸς σώματος καὶ τῶν πολλῶν μελῶν, ἕνα σχῆμα τὸ ὁποῖο παρουσιάστηκε τόσο στὴ Γ' Γενικὴ Συνέλευση στὸ Ν. Δελχί τὸ 1961, ὅσο καὶ στὴν Δ' Γενικὴ Συνέλευση στὴν Οὐψάλα τὸ 1968. Θεμέλιο τῆς ὀργανικῆς ἐνότητας εἶναι τὸ βάπτισμα στὸν ἕναν Ἰησοῦ Χριστό, ἡ ὁμολογία ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρας τῆς οἰκουμένης, ἡ δέσμευση πρὸς συνεισφορά πρὸς τὰ μέλη, ἡ ἔννοια τῆς ἀδελφότητας (*fellowship*) μέσα ἀπὸ τὴν μίαν ἀποστολικὴν πίστη, τὸ κήρυγμα τοῦ ἐνὸς εὐαγγελίου καὶ τὴν ἐνιαίαν ὀργανικὴν ζωὴν (*corporate life*), στοιχεῖα τὰ ὁποῖα προάγουν τὴν διακονίαν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὄλων τῶν τόπων καὶ ὄλων τῶν ἐποχῶν.

β) «**Συνοδικότητα τῶν Ἐκκλησιῶν**» - (*conciliar fellowship*): Αὐτὸ τὸ σχῆμα προτάθηκε τὸ 1975 στὸ Ναϊρόμπι κατὰ τὶς ἐργασίες τῆς Ε' Γενικῆς Συνέλευσης στὴν ἀφρικανικὴ πόλη. Βάση αὐτοῦ θεωρεῖται ἡ ἔννοια καὶ ἡ πρακτικὴ τῆς συνοδικότητος τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν, γεγονός πρὸς ἕνα καθὲν τοπικό, ἔθnikό καὶ γλωσσικό περιορισμό. Οἱ Ἐκκλησίες πρὸς μετέχουσιν στὸ συνοδικὸ σύστημα ἀναγνωρίζουν ἀμοιβαίαν ἢ μίαν τὴν ἄλλη ὡς ἀδελφὴ ἐκκλησία, κατέχοντας ἢ καθεμιά ξεχωριστὰ τὴν πληρότητα καὶ τὴν καθολικότητα τῆς πίστεως καὶ ὄχι ἕνα μέρος αὐτῆς, ὁμολογώντας τὴν αὐτὴ ἀποστολικὴν πίστη καὶ ἀναγνωρίζοντας ἀμοιβαίως ὅτι μετέχουσιν στὸ ἴδιον Σῶμα τοῦ Κυρίου. Ἐπομένως ἡ ἐνότητα ἀναγνωρίζεται ὡς μίαν δυναμικὴν καὶ ὄχι στατικὴν πραγματικότητα.⁴⁹

γ) «**Ἐνότητα ἐν τῇ συμφιλιωμένῃ ποικιλίᾳ**» - (*unity in reconciled diversity*): Τὸ ἐκκλησιολογικὸ αὐτὸ σχῆμα οἰκοδομεῖται πάνω στὴν ἀποψη ὅτι δὲν εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἐξαφάνιση τῶν ὁμολογιακῶν διαφορῶν, ἀλλὰ ἡ μεταμόρφωση αὐτῶν σὲ τέτοιο βαθμό, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐνότητα ἐν τῇ μυστηριακῇ κοινωνίᾳ (*fellowship*), ἐν τῇ κοινῇ μαρτυρίᾳ καὶ διακονίᾳ, σὲ συνδυασμὸ μὲ ὀρισμένα κοινὰ δομικὰ στοιχεῖα ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως.⁵⁰

Ἐπιπλέον ἀποτελεῖ κοινὴ διαπίστωση ὅτι στοὺς κόλπους τῆς Οἰκουμενικῆς Κίνησεως καὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Θεολογίας ὑπάρχουν ὀρισμένες φωνές, προερχόμενες κυρίως ἀπὸ τὸν Προτεσταντικὸ θεολογικὸ χῶρο, οἱ ὁποῖες ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ ἐνότητα τῶν Χριστιανῶν εἶναι ἤδη δοσμένη ἀπὸ τὸν Κύριο.⁵¹

⁴⁹ Ἐκθεση Μητροπολίτου Κωνσταντίας - Ἀμμοχώστου Βασιλείου & Προέδρου τῆς Πίστewος καὶ Τάξεως, Πίστις καὶ Τάξις - Συνάντησις Ὀλομέλειας - Κρήτη 6-14 Ὀκτωβρίου 2009, σελ. 8-9 (ἀδημοσίευτο).

⁵⁰ Metropolitan of Ssima Gennadios (Limouris), "The Nature and Purpose of the Church: Ecclesiology Project, Reflections, Comments and Perspectives for the Future", Plenary Commission on Faith and Order Kuala Lumpur, Malaysia, 28 July - 6 August 2004, FO/2004:67, σελ. 2 (ἀδημοσίευτο).

⁵¹ Bairactaris Augustinos, «Une interprétation ecclésiologique et théologique de l'expression 'églises soeurs' vis-à-vis le contenu de terme 'églises locales'», στὸ *Κληρονομία*, τομ.36 (2004), σελ.119-140. Ἐδῶ βλ. σελ. 137: «*Les Chrétiens ne sont pas seulement unis entre eux, mais avant tout ils sont tout un en Christ, et seule cette union ou communion avec le Christ rend la communion véritable possible entre les homes; en Lui*».

Αυτό που πρέπει να κάνουν οι Χριστιανοί από τη δική τους πλευρά είναι να φανερώσουν τὸν σκοπὸ καὶ τὴν κλήση τους μέσω τῆς λατρείας καὶ τῆς ἀποκρυστάλλωσης τῆς ἀποστολικῆς πίστεως, ὥστε ἡ ἐνότητα, γιὰ τὴν ὁποία ὁ Ἰησοῦς προσευχήθηκε στὸν κῆπο τῆς Γεσθημανῆς, νὰ γίνει ὄρατῆ.⁵²

Αὐτὸς ὅμως ὁ τρόπος σκέψης διαχωρισμοῦ μεταξύ ἀόρατης καὶ ὄρατῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητας μᾶς θυμίζει ἐν πολλοῖς τὴν Προτεσταντικὴ ἐκκλησιολογία, πὺ κάνει λόγο γιὰ τὴν διάκριση τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας σὲ «Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ», ἡ ὁποία εἶναι ἀόρατη καὶ σὲ «στρατευομένη Ἐκκλησία», ἡ ὁποία εἶναι ὄρατῆ. Κατ' ἐπέκταση, ἡ ἀμιγῶς Πνευματολογικὴ ἐκκλησιολογικὴ κοινωνία, πὺ ἐπιχειρεῖται ἐπίσης ἀπὸ τοὺς ἴδιους θεολογικοὺς κύκλους, ὁδηγεῖ σὲ μία ἐπικίνδυνη διχοτόμηση τοῦ ἀγιαστικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας μεταξύ τῆς Χριστολογικῆς διάστασης καὶ ὄντολογίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πνευματολογικῆς διάστασης τῆς Ἐκκλησίας.⁵³ Ἐπιπλέον, ἡ Πνευματολογικὴ αὐτονομία ἀπὸ τὸ λυτρωτικὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ, ἔχει συνέπειες ἀκόμη καὶ στὸν καθορισμὸ τῶν ὁρίων τῆς Ἐκκλησίας μεταξύ τῶν κανονικῶν καὶ τῶν χαρισματικῶν ὁρίων αὐτῆς.

Σημειώνει συγκεκριμένα ὁ καθηγητῆς Βλάσιος Φειδᾶς: «Ἡ αὐτονομία τοῦ ἀγιαστικοῦ ἔργου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀπὸ τὰ κανονικὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν ἔστω καὶ ἀτελεῖ παροχὴ τῆς ἀγιαστικῆς θείας χάριτος στοὺς χριστιανούς, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται ἐκτὸς τοῦ κανονικοῦ τοῦ σώματος, εἶναι ἀδιανόητη, γιὰτὶ ὅ,τι πράττει ὁ Χριστὸς γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, τὸ πράττει διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅπως ὅ,τι πράττει ἡ Ἐκκλησία γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, τὸ πράττει ἐν Χριστῷ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος...».⁵⁴ Αὐτὸ πὺ τονίζεται ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη πλευρὰ εἶναι ἡ ἄρρηκτη σχέση μεταξύ Χριστολογίας – Πνευματολογίας, πράγμα πὺ ἀποτυπώνεται στὸ μυστήριον τῆς ἐν Χριστῷ θείας οἰκονομίας, ὅπου συνδέονται οὐσιαστικὰ ἡ Χριστοκεντρικὴ ὄντολογία τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν Πνευματολογικὴ διάσταση αὐτῆς.⁵⁵

1.3 Ὅροι καὶ Προϋποθέσεις τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας στὴ λειτουργία τοῦ Π.Σ.Ε.

⁵² Πρβλ., ὅπ. παρ., Ματσούκα Νικόλαου, *Οἰκουμηνικὴ Θεολογία*, σελ. 351: «...ἡ διαίρεση τῶν Ἐκκλησιῶν παραμένει. Ὅπως ἦδη εἰπώθηκε προωτέρα, δὲν ἰσχύει κατὰ κανένα τρόπο ἡ ἀποψη ὅτι ἐνδεχομένως εἴμαστε ἐνωμένοι καὶ δὲν τὸ ξέρουμε! Ἡ ἐνότητα καὶ ἡ διαίρεση εἶναι πράγματὰ καὶ γεγονότὰ, καὶ ἐξάπαντος ὄχι θεωρητικὰ κατασκευάσματα».

⁵³ Πρβλ., Florovsky Georges, “The Ethos of the Orthodox Church”, στὸ *Orthodoxy – A Faith and Order Dialogue*, εκδ. WCC, Geneva 1960, σελ.46: «Indeed, Orthodox Spirituality, is essentially and basically, Christocentric and Christological. The Christocentric emphasis is conspicuous in the whole structure of Orthodox devotional life: sacramental, corporate, and private. The Christological pattern of Baptism, Eucharist, Penance, and also Marriage is obvious. All sacraments are, indeed, sacraments of the believer's life in Christo...Indeed; one meets Christ only in fellowship of the Church».

⁵⁴ Φειδᾶ Βλασίου, *Εἰσηγητικὸ Σημείωμα στὸ θέμα τῆς Ἐνότητας τῆς Ἐκκλησίας*, σελ. 8 (ἀδημοσίευτο).

⁵⁵ Ἀρχιμ. Γενναδίου Λυμούρη (μετέπειτα Μητροπολίτου Σασίμων), «Εἰ μὴ Πνεῦμα παρῆν, οὐκ ἂν συνέστη ἡ Ἐκκλησία – Χριστολογικὸς καὶ πνευματολογικὸς χαρακτήρ τῆς Ἐκκλησίας», στὸ *Λαιμὸπουλου Γεωργίου (ἐπιμ.), Ἐλθέ Πνεῦμα Ἅγιον, Ἀνακίνησον Πᾶσαν τὴν Κτίσιν*, ἐκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1991, σελ. 93.

Τὸ Συμβούλιο, ὅπως ἄλλωστε ὀρίζεται καὶ ἀπὸ τὸν καταστατικό του χάρτη, συγκροτήθηκε μὲ σκοπὸ οἱ Ἐκκλησίες-μέλη του νὰ συναντῶνται, νὰ συνδιαλέγονται, νὰ συνεργάζονται καὶ νὰ συμπορεύονται γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς ὁρατῆς ἐνότητας. Συγκεκριμένα «τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν ὀρίζεται ὡς ἀδελφότητα Ἐκκλησιῶν, πού ὁμολογοῦν τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστὸ ὡς Θεὸ καὶ Σωτήρα, κατὰ τὰς Γραφάς, καὶ ἐπομένως ἐπιδιώκουν νὰ ἐκπληρώσουν ἀπὸ κοινου τὴν κοινὴ τους κλήση πρὸς δόξαν τοῦ ἐνὸς Θεοῦ, Πατρός, Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος. Γιὰ τὴν ἐπίτευξη αὐτοῦ τοῦ στόχου, δηλαδὴ τῆς ἐπίτευξης τῆς ὁρατῆς ἐνότητας, πρέπει ἢ μία Ἐκκλησία νὰ καλεῖ τὴν ἄλλη Ἐκκλησία στὴ μία πίστη καὶ στὴ μία εὐχαριστιακὴ κοινωνία, ὅπως ἐκφράζεται στὴ λατρεία καὶ στὴν κοινὴ ἐν Χριστῷ ζωὴ, ὥστε μέσω τῆς μαρτυρίας καὶ τῆς διακονίας ὁ κόσμος νὰ πιστεύσει».⁵⁶

Εἶναι ἀναγκαῖο νὰ διευκρινιστεῖ ὅτι ἡ ἰσοτίμη συμμετοχὴ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας στὸ Π.Σ.Ε. δὲν σημαίνει καὶ τὴν ταυτόχρονη ἀποδοχὴ τῆς θεωρίας τῆς ἰσότητας τῶν Ὁμολογιῶν.⁵⁷ Ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Νικόλαος Ματσούκας συνήθιζε νὰ λέγει μ' ἔμφαση: «Ἡ ἰσοτιμία αὐτὴ, τουλάχιστον ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη πλευρὰ, δὲν ἐννοεῖται σὰν κατοχὴ τῆς ἴδιας ἀλήθειας, ἀλλὰ σὰν τὴν ἴδια δεκτικότητα πού ἔχουν ὅλα τὰ μέλη νὰ ζοῦν καὶ νὰ κατέχουν τὴν ἀλήθεια ἢ νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ προσεγγίσουν καὶ νὰ φτάσουν αὐτὴ τὴ ζωὴ καὶ τὴν κατοχὴ τῆς ἀλήθειας».⁵⁸ Συνεπῶς, ἡ Ὁρθόδοξη πλευρὰ δὲν ἀποδέχεται οὔτε τὴν ἰσοτιμία, οὔτε ἐπιδιώκει τὴν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν μέσω μίας κάποιας διομολογιακῆς προσαρμογῆς, ἢ μέσω τῆς διακοινωνίας - (*intercommunion*), ἢ μέσω μίας κάποιας *minimum* δογματικῆς σύγκλισης. Ἐξάλλου κάτι τέτοιο δὲν ἐπαφίεται σύμφωνα μὲ τὴν ἰδρυτικὴ πράξη τοῦ Π.Σ.Ε. στὶς ἀρμοδιότητές του.⁵⁹

Ἄντιθέτως τὸ Π.Σ.Ε. ὡς διεκκλησιαστικὸ ὄργανο ἔχει καθῆκον νὰ φέρνει τὶς Ἐκκλησίες σὲ μία συνεχῆ, ἄμεση, ἐπαφὴ καὶ σ' ἓναν ζωηρὸ διάλογο, χωρὶς ποτὲ νὰ μετατραπεῖ τὸ ἴδιο σὲ μία ὑπὲρ-ἐκκλησία (*super - Church*), ὑποβαθμίζοντας ἔτσι τὸν ρόλο καὶ τὴν ὑπόσταση τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ χωρὶς ποτὲ τὸ ἴδιο νὰ μπορεῖ νὰ ἐπιβάλλει τὶς ἀποφάσεις του στὶς Ἐκκλησίες - μέλη. Ὑπάρχει μὲ

⁵⁶ Λαιμόπουλου Γεωργίου, *Δομὴ καὶ Λειτουργία τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν*, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2012, σελ. 22-23.

⁵⁷ Μπαῖραχτάρη Αὐγουστίνου, «Ἡ ἐκκλησιολογικὴ προσέγγιση τοῦ βαπτισματικοῦ κειμένου τοῦ ΒΕΜ στὰ πλαίσια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Διαλόγου», στὸ Γρηγόριος Παλαμάς, τεύχ. 828 (2009), σελ. 321-360. Ἐδῶ βλ. σελ. 356: «Φυσικὰ ἐδῶ πρέπει νὰ πούμε ὅτι ἐλλοχεῖ ὁ κίνδυνος τῆς θεωρίας τῆς ἀκραίας σχετικότητάς» - (*radical relativism*), ἢ ὅποια πρεσβεῖει τὸ ἀξίωμα, ὅτι ὅλες οἱ Ἐκκλησίες καὶ οἱ ὁμολογίες διεκδικοῦν καὶ βεβαιώνουν τὴν ἴδια ἀλήθεια. Ἔτσι ὁμως ἀντὶ τὸ κάλεσμα τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἡ κλίση τους νὰ εἶναι ἡ ἐνότητα, ἐξαιτίας τῆς παραπάνω θεωρίας, ὀδηγοῦνται σὲ μιὰ ἀπροσδιόριστη ἐκκλησιολογικὰ ἀρχὴ τῆς ἐλεγχόμενης ἀνοχῆς τῆς ποικιλίας» - (*tolerance of diversity*)».

⁵⁸ Ματσούκα Νικόλαου, *Οἰκουμενικὴ Κίνηση. Ἱστορία - Θεολογία*, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 1996, σελ. 14.

⁵⁹ Τσέτση Γεωργίου, «Τὸ νέο ἄρθρον 'Βάσις' τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν», στὸ Ὁρθόδοξια, τεύχ. Α' (1961), σελ. 28-32.

σαφήνεια διατυπωμένο μέσα στην ιστορική, λεγόμενη Δήλωση του Τορόντο (1950),⁶⁰ ή έκκλησιολογική άποσαφήνιση και διευκρίνιση του τί είναι και τί δεν είναι το Π.Σ.Ε., εξασφαλίζοντας έτσι στο Συμβούλιο μία έκκλησιολογική ουδετερότητα⁶¹ και δίνοντας συνάμα όλα εκείνα τα εχέγγυα στους Σλάβους Ὁρθοδόξους (και όχι μόνο), που δεν είχαν γίνει μέλη μέχρι το 1961, προκειμένου να ένταχθούν στον οργανισμό κατά τις εργασίες της Γ΄ Γενικής Συνέλευσης του Συμβουλίου στο Νέο Δελχί (1961), χωρίς να υπάρχει ο φόβος της έκκλησιολογικής αφομοίωσης ή απορρόφησης των Ὁρθοδόξων από τις έκκλησίες της Δύσης, που αποτελούσαν και αποτελούν μέχρι σήμερα την πλειοψηφία των μελών του Π.Σ.Ε.⁶²

Βάσει λοιπόν της Δήλωσης «Ἡ Ἐκκλησία, οἱ Ἐκκλησίες καὶ τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν», που έγινε δεκτή στην Κεντρική Συνέλευση του Τορόντο (1950), το Π.Σ.Ε. δεν είναι ούτε διοικητικό κέντρο με ανώτατη ἐξουσία ἐπὶ τῶν μελῶν του, ούτε ἀποτελεῖ ἕνα αὐτόνομο ἐκκλησιαστικὸ ἴδρυμα, που προωθεῖ τὸν θρησκευτικὸ συγκρητισμὸ καὶ τὴν θεολογικὴ ἀναρχία, ὅπως συνηθίζουν νὰ λένε λανθασμένα οἱ κατῆγοροι τῆς Οἰκουμενικῆς Κίνησης.⁶³ Ἀντιθέτως εἶναι ἕνα συμβουλευτικὸ καὶ διασκεπτικὸ σῶμα, που συγκροτήθηκε γιὰ νὰ ἐξυπηρετεῖ τὶς οἰκουμενικὲς ἀνάγκες καὶ δραστηριότητες τῶν Ἐκκλησιῶν.⁶⁴ Μεταξὺ τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ Π.Σ.Ε. εἶναι τὰ ἐξῆς σημεία:

- Νὰ καλεῖ τὶς Ἐκκλησίες – μέλη πρὸς τὴν ἐπίτευξη τῆς ὁρατῆς ἐνότητας μέσω

τῆς μίας πίστεως, τῆς λατρείας καὶ τῆς κοινῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, ὥστε ὁ κόσμος

νὰ πιστέψει.

- Νὰ ἀποτελεῖ συνεχῆ ἀρωγὸς στὴν κοινὴ μαρτυρία τῶν Ἐκκλησιῶν.

⁶⁰ "The Church, the Churches and the WCC", στὸ Luckas Vischer (ἐπιμ.), *A Documentary History of Faith and Order Movement 1927-1963*, ἐκδ. Bethany Press, St Louis 1963, σελ. 166-171.

⁶¹ Emilio Castro, «The World Council of Churches and the Orthodox Church», στὸ *Orthodoxie et Mouvement Oecuménique*, ἐκδ. Centre Orthodoxe du Patriarcat Oecuménique, Chambésy 1998, σελ.36: «...the Orthodox have insisted that the World Council needs to respect the various ecclesiological self-understandings of the churches, that we need to work with the churches starting with what they are and where they are. That does not mean the sacralization of everything they are doing; but it does mean that we engage in our dialogue towards the unity of the churches with an attitude of respect for traditional practices».

⁶² Clapsis Emmanuel, *Orthodoxy in Conversation – Orthodox Ecumenical Engagements*, ἐκδ. WCC & Holy Cross Orthodox Press, Geneva – Brookline Massachusetts 2000, σελ. 3-4.

⁶³ *Étude du Patriarcat de Jerusalem sur le thème à l'ordre du jour du Saint et Grand Concile de l'Eglise Orthodoxe: Orthodoxie et Mouvement Oecuménique*, σελ.4 (αδημοσίευτο): «Le peuple Orthodoxe est, dans sa majeure partie, mal informé du but et de l'oeuvre du C.O.E. et de la participation Orthodoxe à ses tâches; souvent aussi, il est renseigné par des sources situées en dehors du cadre administrative de l'église. Il est souhaitable que l'information destinée au peuple par ses chefs naturels, ses pasteurs, soit élaborée non seulement par le biais des synods des très saintes Eglises Orthodoxes locales, mais aussi, si possible, par le concile panorthodoxe prenant une position responsable et officielle vis-à-vis du mouvement oecuménique».

⁶⁴ Τσέτση Γεωργίου, «Μία Ὁρθόδοξη Θεώρηση τοῦ Οἰκουμενισμοῦ», στὸ *Ἐπιστημονικὴ Παρουσία Ἐστίας Θεολόγων Χάλκης* (1991), σελ. 395-396.

- Νὰ ἐνισχύει τὶς Ἐκκλησίες στὴν ἐκπλήρωση γιὰ ἱεραποστολὴ καὶ εὐαγγελισμό.

- Νὰ προωθεῖ τὴν δικαιοσύνη, τὴν εἰρήνη καὶ τὸ σεβασμὸ τοῦ περιβάλλοντος, καταπολεμώντας τὰ στεγανά τῆς ἀνθρωπότητας.

- Νὰ ἀναπτύσσει σχέσεις συνεργασίας μὲ ἄλλα παγκόσμια Ὁμολογιακὰ Σώματα

καὶ Συμβούλια Ἐκκλησιῶν.

Νὰ συνεχίσει τὸ ἔργο καὶ τὴ δράση τῶν Παγκόσμιων Κινήσεων Πίστη καὶ Τάξη, Ζωὴ καὶ Ἔργασία, τοῦ Διεθνoῦς Συμβουλίου Ἱεραποστολῆς καὶ τοῦ Παγκόσμιου Συμβουλίου Χριστιανικῆς Παιδείας.⁶⁵

Τὸ 1993 κατὰ τὶς ἐργασίες τῆς Κεντρικῆς Συνέλευσης τοῦ ΠΣΕ ἔγινε μία προκαταρκτικὴ συζήτηση ἀναφορικὰ μὲ τὸν χαρακτήρα, τὰ προγράμματα, τὶς πτυχῆς καὶ τὰ ἀνοίγματα τοῦ ὀργανισμοῦ ἔναντι τῶν σύγχρονων κοινωνικῶν, πολιτικῶν, οἰκονομικῶν καὶ τεχνολογικῶν προκλήσεων καὶ τοῦ διαλόγου μὲ τὶς ἄλλες θρησκείες, δεδομένα τὰ ὁποῖα ἀνάγκαζαν τὶς Ἐκκλησίες νὰ τοποθετηθοῦν ἐκ νέου γιὰ πρώτη φορὰ μετὰ τὸ 1950, δηλαδὴ μετὰ τὴ Δήλωση τοῦ Τορόντο. Ἔτσι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ὡς πρωτοπόρο καὶ ἰδρυτικὸ στέλεχος τοῦ Π.Σ.Ε., προχώρησε τὸ 1995 στὴν κατάρτιση τοῦ κειμένου μὲ τίτλο «Σχόλια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τοῦ κειμένου ἐργασίας ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κοινὴν ἀντίληψιν καὶ τοὺς ὀραματισμοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν περὶ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν»,⁶⁶ ἀπαντώντας οὐσιαστικὰ στὴν ἀπὸ 10ης Ἰουλίου 1993 πρόσκληση τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου Κ. Raiser, μέσω τῆς ὁποίας ζητοῦσε ἀπὸ τὶς Ἐκκλησίες – μέλη νὰ τοποθετηθοῦν ἐπίσημως, μέσω τῶν εἰσηγήσεών τους, καὶ νὰ δεσμευθοῦν ἐκ νέου στὰ ἐξῆς θέματα:

Ποίος εἶναι ὁ σύγχρονος ρόλος τοῦ Π.Σ.Ε. στὴν προώθηση τῆς Χριστιανικῆς ἐνότητας.

Ποιά εἶναι ἡ ἐμπειρία τῆς ἔννοιας τῆς «κοινωνίας», ὅπως βιώνεται σήμερα ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ Π.Σ.Ε.

Ποιές καὶ τί εἴδους σχέσεις ὀφείλουν νὰ διακρίνουν τὸ Π.Σ.Ε. σὲ ἀναφορὰ μὲ τὶς ἄλλες θρησκείες, τὶς κυβερνήσεις, τὰ διάφορα διαχριστιανικὰ σώματα, τὸν Ο.Η.Ε. καὶ τὶς ποικίλες Μ.Κ.Ο.

Τὸ κείμενο λοιπὸν «Σχόλια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τοῦ κειμένου ἐργασίας ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κοινὴν ἀντίληψιν καὶ τοὺς ὀραματισμοὺς τῶν

⁶⁵ Τσέτση Γεωργίου, *Οἰκουμενικὰ Ἀνάλεκτα – Συμβολὴ στὴν Ἱστορία τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν*, ἐκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1987, σελ. 174.

⁶⁶ Βλ., «Σχόλια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τοῦ κειμένου ἐργασίας ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κοινὴν ἀντίληψιν καὶ τοὺς ὀραματισμοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν περὶ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν», στὸ *Ὁρθοδοξία*, τεύχ. Β' (1997), σελ. 208-216.

Ἐκκλησιῶν περὶ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν» τονίζει τὰ ἐξῆς:

α) Τὸ Π.Σ.Ε. σύμφωνα μὲ τὸν Καταστατικὸν χάρτην ἰδρύσεώς του ἀποτελεῖ ὄργανον, πού τίθεται στὴν εὐχέρεια καὶ στὴ διάθεση τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ὄχι ἄλλων ὀργανισμῶν ἢ κινήσεων, μὲ ἀπώτερο καὶ μοναδικὸ σκοπὸ λειτουργίας τὴν προώθηση τῆς Χριστιανικῆς ἐνότητος καὶ τὴν διακονία καὶ ἐξυπηρέτηση τῶν ἀναγκῶν τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου.

β) Ὁ ὅρος «κοινωνία», πού χρησιμοποιεῖται ἐν πολλοῖς σταῖς κείμενα τοῦ Π.Σ.Ε. δὲν ἀποδίδει ἐπακριβῶς τὴν ἐκκλησιολογικὴν πραγματικότητα πού ἰσχύει στοὺς κόλπους τοῦ ὀργανισμοῦ, καθὼς ἐξαιτίας τῆς ἐκκλησιολογικῆς ποικιλομορφίας τῶν Προτεστάντικῶν Ἐκκλησιῶν, ὁμολογιῶν καὶ κοινοτήτων δὲν μπορεῖ ἀκόμη νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ «κοινωνία» μὲ τὴν αὐστηρὰ ἐκκλησιαστικὴ-θεολογικὴ ἔννοια. Μὲ ἄλλα λόγια ἡ «κοινωνία» ἀποτελεῖ τὸν ἐπιδιωκόμενον στόχον καὶ ὄχι μιὰ βιωμένην πραγματικότητα μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν – μελῶν τοῦ Συμβουλίου. Πρὸς τὴν ἐπίτευξιν αὐτοῦ τὸ Πατριαρχεῖο ζητᾷ ἀπὸ τὰ θεσμικὰ ὀργανὰ τοῦ Π.Σ.Ε. νὰ ὀρίσουν γιὰ τὴν εἰσδοχὴ νέων μελῶν κριτήρια, τὰ ὁποῖα θὰ εἶναι ἀκραιφνῶς θεολογικά. Ἐκεῖ μέσα ἐντάσσεται καὶ ἡ ἐπιθυμία νὰ συμπεριληφθεῖ καὶ τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος.

γ) Τὸ Π.Σ.Ε. δὲν πρέπει νὰ χάσει τὸν διαχριστιανικὸν τοῦ χαρακτήρα καὶ ταυτότητα. Δὲν πρέπει νὰ λησμονηθεῖ ποτὲ ὅτι ἡ θέλησις τῶν Ἐκκλησιῶν πού συνήλθαν ἀπὸ κοινοῦ στὶς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἦταν τὸ ὄραμα τῆς ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν καὶ ὄχι κάτι ἄλλο, ἢ κάτι διαφορετικόν. Ἐπομένως ἡ ἀνάπτυξις σχέσεων μὲ τ' ἄλλα θρησκευόμενα καὶ τ' ἄλλα ἰδεολογικὰ ρεύματα δὲν εἶναι ὁ πρωτογενὴς σκοπὸς ὑπαρξῆς καὶ λειτουργίας τοῦ Π.Σ.Ε., ἀλλὰ σίγουρα ἀποτελοῦν δευτερογενεῖς δράσεις τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως, ὥστε μὲσω αὐτῶν νὰ ἐπιδιώκεται καὶ νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ εἰρήνη ὄχι μόνον μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ ὅλων τῶν ἀνθρώπων.⁶⁷

Καρπὸς τῆς πρόσκλησης τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Π.Σ.Ε. Konrad Raiser καὶ τῶν ἀπαντητικῶν ἐπιστολῶν τῶν Ἐκκλησιῶν-μελῶν εἶναι τὸ κείμενον «Πρὸς μίαν κοινὴν Ἀντίληψιν καὶ ἓνα Κοινὸν περὶ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν Ὁραματισμὸς» - (*Towards a Common Understanding and Vision of the World Council of Churches* - στὸ ἐξῆς ὡς θὰ ἀναφέρεται CUV), τὸ ὁποῖον κυκλοφόρησε τὸ 1996 καὶ περιγράφει ἀναλυτικὰ σ' ἑπτὰ κεφάλαια τὰ θέματα καὶ τοὺς προβληματισμούς, πού ἀναφέρθησαν παραπάνω.

Συγκεκριμένα περιγράφει α) τὴν ἔννοια τοῦ ὄρου «Οἰκουμενικὴ Κίνησις», β) τὴν ἔννοια τῆς «κοινωνίας», ὅπως ἐκφράζεται στοὺς κόλπους τοῦ Συμβου-

⁶⁷ Τσέστη Γεωργίου, «Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν», στὸ *Φανάρι* 400 χρόνια, ἐκδ. Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (2001), σελ. 554-558.

⁶⁸ Βλ., *Towards a Common Understanding and Vision of the World Council of Churches - A Policy Statement*, adopted by

λίου, γ) τις σχέσεις που αναπτύσσει με τα λοιπά παγκόσμια σώματα και συμβούλια ἐκκλησιῶν καὶ δ) τέλος τις ἀναγκαῖες ἀλλαγές που πρέπει νὰ γίνουν στοὺς Π.Σ.Ε. Μάλιστα, θὰ λέγαμε ὅτι τὸ ἐν λόγω κείμενο προχωρᾷ ἕνα βῆμα περισσότερο ἀπὸ τὸν καθιερωμένο ρόλο που χαρακτηρίζει τὸ Π.Σ.Ε., καθὼς ζητᾷ ἀπὸ τις Ἐκκλησίες που συνυπάρχουν σ' ἕναν τόπο, νὰ δεσμευτοῦν καὶ νὰ προχωρήσουν ἀπὸ κοινοῦ βάσει ἑνὸς ἀμοιβαίως ἀποδεκτοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σχήματος. Παράλληλα ζητᾷ ἀπὸ τις Ἐκκλησίες – μέλη ν' ἀναγνωρίσουν στοὺς Π.Σ.Ε. ὄχι μόνον τὴν ιδιότητα νὰ διοργανῶναι συνδιασκέψεις καὶ νὰ συγκαλεῖ τις Ἐκκλησίες ὡς μ ἔ σ ο ν, ἀλλὰ νὰ εἶναι σὲ θέση, συνεργαζόμενο με τις Ἐκκλησίες, νὰ μπορεῖ νὰ διαμορφῶναι μίαν βαθύτερη ἀντίληψη περὶ τοῦ τί ἐστὶ Ἐκκλησία'.⁶⁸ Ἐπομένως μπορεῖ κάποιος νὰ πεῖ ὀρθῶς ὅτι τὸ παραπάνω κείμενο ἀποτελεῖ τὴν πιὸ οὐσιαστικὴ ἔκφραση αὐτοῦ, που ὀνομάζεται «εὐρύτερος οἰκουμενισμός» - (*wider ecumenism*) ἢ «μακρο-οἰκουμενισμός» - (*macro-ecumenism*).⁶⁹

Μία ἐπόμενη ἀπόπειρα προσδιορισμοῦ τῆς ἐκκλησιολογικῆς φύσεως, ἀποστολῆς καὶ πορείας τοῦ Π.Σ.Ε. ἀπὸ τὴ μεριά τῶν Ὁρθοδόξων πραγματοποιήθηκε τὴν περίοδο μεταξύ τῆς Ζ' Γενικῆς Συνέλευσης τοῦ Συμβουλίου στὴν Καμπέρρα (1991) καὶ τῆς Η' Γενικῆς Συνέλευσης στὴ Χαράρε (Δεκέμβριος 1998). Τὸν Μάϊο λοιπὸν τοῦ 1998 ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, ὕστερα ἀπὸ αἴτημα τῆς Ρωσικῆς καὶ τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας, συγκάλεσε στὴν πόλη τῆς Θεσσαλονίκης Διορθόδοξο Συνάντηση.⁷⁰ Καρπὸς αὐτῆς τῆς Διορθόδοξης συνάντησης ἦταν ἡ διατύπωση τῶν ἐπιφυλάξεων καὶ τῶν ἐνστάσεων τῶν Ὁρθοδόξων ἀναφορικὰ με τοὺς ὅρους συμμετοχῆς τους στοὺς Συμβούλιο. Συγκεφαλαιωτικὰ τὰ σημεῖα αὐτὰ θὰ μπορούσαν νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἑξῆς:

Κύριος καὶ πρῶτιστος στόχος τοῦ Π.Σ.Ε. εἶναι ἡ πλήρης ἐνότητα μεταξύ τῶν Χριστιανῶν. Τοῦτο μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ μόνον μέσα ἀπὸ τὴν πλήρη ἐκκλησιαστικὴ ἐνότητα στὴ δογματικὴ διδασκαλία, στὴ μυστηριακὴ ζωὴ καὶ στοὺς ἐκκλησιαστικὸ πολίτευμα, καὶ ὄχι μέσα ἀπὸ ἄλλα μοντέλα καὶ τρόπους ἑνώσεως που βασίζονται στὴν ἐλαχιστοποίηση τῶν ἀποκλίσεων καὶ στοὺς συμβιβασμοὺς.

Σὲ συνάρτηση με τὴν παραπάνω προϋπόθεση ἀκολουθεῖ ἡ παρουσία, ἢ ὁποῖα ἐπικεντρώνεται γύρω ἀπὸ τὴ σημασία καὶ τὴ δέσμευση πρὸς τὴν Καταστατικὴ Βάση τοῦ Π.Σ.Ε. Ἡ θεμελιακὴ αὐτὴ δήλωση βασίζεται στοὺς δόγματα τῆς Ἁγίας Τριάδος, τῆς Ἐνσαρκώσεως καὶ τῆς Σωτηρίας διὰ τοῦ Κυρίου. Ἐπομένως ἡ Βάση

the Central Committee of the WCC and commended to member Churches and ecumenical partners for study and action, εκδ. WCC, Geneva 1997, σελ. 10-11.

⁶⁹ Fitzgerald Thomas, "Divergent Trends in the World Council of Churches: Major Orthodox Concerns", στοὺς *The Greek Orthodox Theological Review*, τομ. 49 (2004), σελ. 113.

⁷⁰ Βλ. «Ἀξιολόγησις νεωτέρων δεδομένων εἰς τὰς σχέσεις Ὁρθοδοξίας καὶ Οἰκουμενικῆς Κινήσεως», στοὺς *Καθ' ὁδόν*, τεύχ. 14 (1998), σελ. 109-112. Πρβλ., Τσέτση Γεωργίου, «Στὸ περιθώριο τῆς Διορθόδοξου Συναντήσεως τῆς Θεσσαλονίκης», στοὺς *Ἐνημέρωσις* ΙΔ - 1998/5, σελ. 1-2.

πρέπει να επαναλαμβάνεται συχνά στα κείμενα του Συμβουλίου, υπό τη μορφή ανανεώσεως της δέσμευσης των Ἐκκλησιῶν – μελῶν.

Ἡ μετατόπιση τοῦ κέντρου βάρους τῶν προγραμμάτων καὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Π.Σ.Ε. ἀπὸ τὴν θεματολογία τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστη καὶ Τάξη» πρὸς τὸν δια-θρησκευτικὸ διάλογο παρουσιάζει μία ἀπόκλιση ἀπὸ τὴν ἰσχύουσα Βάση τοῦ Συμβουλίου. Γι' αὐτὸν στὸ διάλογο μὲ τις ἄλλες θρησκείες πρέπει νὰ ἐκφράζεται τὸ χριστιανικὸ μῆνυμα στὴν ὁλότητά του, ὥστε ν' ἀποτρέπεται κάθε εἶδος καὶ τάση συγκρητισμοῦ. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ σεβασμὸς πρὸς τις ἄλλες θρησκείες, ἡ προσπάθεια γιὰ ἀμοιβαία κατανόηση καὶ γιὰ θεμελίωση τῆς εἰρήνης ἐντάσσονται στὸ εὐρύτερο ἔργο καὶ ἀποστολὴ τοῦ Συμβουλίου.

Ἡ συμμετοχὴ καὶ ἡ παραμονὴ τῶν Ὁρθοδόξων στὸ Συμβούλιο ἐξασφαλίζεται ὑπὸ τὴν προϋπόθεση ὅτι τὸ Π.Σ.Ε. εἶναι καὶ θὰ παραμείνει 'Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν' καὶ ὄχι Συμβούλιο ὀργανισμῶν, κινήσεων ἢ θρησκευτικῶν σωμάτων. Δὲν μπορεῖ μ' ἄλλα λόγια νὰ μετατραπεῖ σ' ἓνα ἀπλὸ forum διαλόγου καὶ ἀνταλλαγῆς ἀπόψεων καὶ ἰδεῶν μεταξὺ ἰδιωτῶν ἢ ὁμάδων.

Τὰ δογματικὰ καὶ ἐκκλησιολογικὰ ζητήματα, ὅπως εἶναι τὸ θέμα τῆς χειροτονίας τῶν γυναικῶν, ἡ εὐχαριστιακὴ φιλοξενία ἢ ἡ δια-κοινωνία, κ.ἄ., δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀποφασίζονται μὲσω τοῦ συστήματος τῆς ψηφοφορίας. Γι' αὐτὸ προτάθηκε ἀπὸ τοὺς Ὁρθόδοξους ἀντιπροσώπους ἡ θεμελίωση καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ συναινετικοῦ τρόπου λήψης ἀποφάσεων (*consensus*).

Ἄλλη πηγὴ προβληματισμοῦ εἶναι ἡ αὐξηση τῶν μὴ-Ὁρθοδόξων μελῶν στὸ Π.Σ.Ε., τὰ ὁποῖα ὡστόσο δὲν πληροῦν τὰ ἀναγκαῖα ἐκκλησιολογικὰ καὶ θεολογικὰ κριτήρια.

Ἡ ἐκκλησιολογικὴ Δήλωση τοῦ Τορόντο (1950) πρέπει νὰ παραμείνει σὲ ἰσχύ στοὺς κόλπους λειτουργίας τοῦ Π.Σ.Ε., καθὼς ἔτσι διασφαλίζεται ἡ σημερινὴ προϋπόθεση τῆς συμμετοχῆς τῶν Ὁρθοδόξων, δηλαδή ἡ μη-ἀναγκαστικὴ καὶ ὑποχρεωτικὴ ἀναγνώριση τῶν ἄλλων μελῶν ὡς Ἐκκλησίαις μὲ τὴν πλήρη ἔννοια τοῦ ὅρου. Κατὰ συνέπεια, ἡ Ὁρθόδοξη πλευρὰ δὲν ἀποδέχεται τὴν ἰδέα τῆς ἰσότητος τῶν Ὁμολογιῶν, ὡστόσο σέβεται τὴν ἐκκλησιολογικὴ ἀκεραιότητα τῶν ἄλλων. Συνάμα διευκρινίζει ὅτι τὸ Π.Σ.Ε. δὲν ἔχει, αὐτὸ καθ' αὐτό, ἐκκλησιολογικὴ ὑπόσταση.⁷¹

Παρατηρεῖται κατὰ τις τελευταῖες δεκαετίες ἓνας μονομερὴς 'ὀριζονταλισμὸς' – (*horizontalism*) τοῦ Π.Σ.Ε. μ' ἔμφαση στὴν ἀντιμετώπιση τῶν κοινωνικῶν, πολιτικῶν, οικονομικῶν καὶ οἰκολογικῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι μὲν ση-

⁷¹ Βλ., «Αἱ Ὁρθόδοξαι Ἐκκλησίαι καὶ τὸ ΠΣΕ: Ἐκθεση τῆς Διορθόδοξου Συνσκέψεως Ὁρθοδόξων καὶ Ὁρθοδόξων μὴ Χαλκηδονίων Ἐκκλησιῶν – μελῶν τοῦ ΠΣΕ», στὸ Λαϊμόπουλου Γεωργίου, *Ἡ Ζ' Γενικὴ Συνέλευσις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν – Καμπέρρα, Φεβρουάριος 1991 – Χρονικὸ – Κείμενα – Ἀξιολογήσεις*, ἐκδ. Τέρτιος, Αἰκατερίνη 1992, σελ. 93-106. Πρβλ., Τσομπανίδη Στυλιανοῦ, «Ἡ ἀβεβαιότητα τοῦ Οἰκουμενικοῦ ὀράματος καὶ οἱ Διορθόδοξες σχέσεις», στὸ *Κληρονομία*, τόμ. 34 (2004), σελ. 380-381.

μαντικά, αλλά ὄχι πρωτεύοντα γιὰ τὶς Ἐκκλησίες – μέλη, καθὼς ἔτσι χάνεται ἡ ἰσορροπία μεταξὺ ὀριζόντιου καὶ κάθετου ἄξονος, ποὺ ἀφορᾷ τὴν σχέση τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸν Θεὸ καὶ μὲ τὴν κοινωνία. Ἔτσι οἱ Ὁρθόδοξοι καλοῦν τὸ Π.Σ.Ε. νὰ μὴν ὑποκύπτει στὸν πειρασμὸ τῶν ἀκραίων καὶ φιλελεύθερων τάσεων τῆς ἐποχῆς, κάθε φορὰ ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὴν σχέση τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸν κόσμο.⁷²

Τέλος ἓνα ἄλλο πρόβλημα τὸ ὁποῖο οἱ Ὁρθόδοξοι ἔθεσαν ὑπόψιν τῶν θεσμικῶν ὀργάνων τοῦ Συμβουλίου εἶναι ἡ χρῆση κατὰ τὴν ἐπεξεργασία καὶ δημοσίευση τῶν ἐπίσημων κειμένων τοῦ Π.Σ.Ε. τῆς λεγόμενης ‘περιεκτικῆς γλώσσας’ – (*comprehensive language*). Ἀρκετὲς φορὲς ὑπάρχει στὰ κείμενα μία γενίκευση καὶ μία ἀοριστία, σχετικὰ μὲ τὸ ποιὸς μιλά μέσα ἀπὸ αὐτά. Δηλαδή εἶναι οἱ Ἐκκλησίες-μέλη, ἢ εἶναι τὸ ἴδιο τὸ Π.Σ.Ε.;⁷³

Τὸ Π.Σ.Ε. λοιπὸν ἐξαιτίας τῶν ἐκπεφρασμένων Ὁρθοδόξων ἀνησυχιῶν καὶ

⁷² Σημεῖο κλειδί τῆς ἐξέλιξης αὐτῆς ἦταν τὸ Δ΄ Παγκόσμιο Συνέδριο τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστη καὶ Τάξις» στὸ Μόντρεαλ τοῦ Καναδά τὸ 1963. Ἐκεῖ ἔλαβε χώρα ἡ μετατόπιση τοῦ κέντρου βάρους τῶν προγραμμάτων τοῦ Π.Σ.Ε. ἀπὸ τὸν κάθετο ἄξονα στὸν ὀριζόντιο, ἀπὸ τὴν θεολογία στὴν ἀνθρωπολογία. Δηλαδή μ’ ἄλλα λόγια ἐπιδιώχθηκε ἡ ἀναζήτηση τῆς ἐκκλησιολογικῆς ἐνότητας ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ γιὰ ὅλη τὴν κτίση καὶ γιὰ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα, καθὼς ‘ἀπομακρύνθηκε’ τὸ ὄραμα τῆς ἐνότητας τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τὰ ὄρια καὶ τὰ πλαίσια τοῦ ἀποκλειστικοῦ θεολογικοῦ διαλόγου μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐκτοτε ὡς κριτήρια γιὰ τὴν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν θεωροῦνται πέρα ἀπὸ τὰ δογματικά καὶ τὰ ποικίλα ζητήματα κοινωνιολογικῆς, οικονομικῆς, φυλετικῆς, οἰκολογικῆς φύσης, πάντοτε ὑπὸ τὸ θεολογικὸ πρίσμα, ποὺ ἀντιμετωπίζει ἡ κοινωνία. Στὴν ἀλλαγὴ αὐτῆ ρόλο ἔπαιξε ἡ εισαγωγὴ στὸ Π.Σ.Ε. τὸ 1961 πολλῶν Ἐκκλησιῶν ἀπὸ τὴν Ἀφρικανικὴ ἥπειρο, ἀπὸ τὴν Ἀσία καὶ τὴ Νότιο Ἀμερικὴ, οἱ ὁποῖες εἶχαν διαφορετικὴ θεολογικὴ μέθοδο, διαφορετικὸ θεολογικὸ λεξιλόγιο καὶ διαφορετικὰ προβλήματα ν’ ἀντιμετωπίσουν σὲ σύγκριση μὲ τὶς Ἐκκλησίες – μέλη τοῦ Συμβουλίου, ποὺ προέρχονταν ἀπὸ τὴν Εὐρώπη καὶ τὶς Η.Π.Α. καὶ οἱ ὁποῖες μέχρι τότε διαδραμάτιζαν πρωταγωνιστικὸ ρόλο στὴ διαμόρφωση τοῦ ὄργανισμοῦ. Δηλαδή τὰ νέα μέλη, καὶ ἐπιπλέον ἡ συγχώνευση τοῦ Π.Σ.Ε. μὲ τὸ Διεθνὲς Ἱεραποστολικὸ Συμβούλιο, ἀποτέλεσαν τὶς βασικότερες αἰτίες προκειμένου νὰ ἐπιτελεστῇ ἡ ὀριζοντιοποίηση στὰ προγράμματα καὶ στὸν χαρακτῆρα τοῦ Συμβουλίου. Ἔτσι τὸ Π.Σ.Ε. καλεῖται νὰ βρεῖ ἐκείνη τὴ μορφή τῆς ἐκκλησιαστικῆς δομῆς καὶ τάξης, ἡ ὁποία θὰ εἶναι ἰκανὴ ν’ ἀπευθύνει σ’ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα μὲ τὸν πιὸ κατάλληλο τρόπο τὴν πρόσκληση τοῦ Ἰησοῦ γιὰ σωτηρία. Καρπὸς αὐτοῦ τοῦ προβληματισμοῦ εἶναι τὸ κείμενο τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστη καὶ Τάξις» μὲ τίτλο *Church and World – The Unity of the Church and the Renewal of Human Community*, Faith and Order Paper No151, ἐκδ. WCC, Geneva 1990, σελ. 1-97. Βλ., Newbigin Leslie, “Which Way for Faith and Order”, στὸ *What Unity Implies*, World Council Studies No7, Geneva 1969. Βλ., ἐπίσης, Meyendorff John, “Unity of the Church – Unity of Mankind”, στὸ Patelos Constantin (ed.), *The Orthodox Church in the Ecumenical Movement – Documents and Statements 1902-1975*, ἐκδ. WCC, Geneva 1978. Ἐπίσης τὸ συγκεκριμένο ζήτημα τῆς ὀριζοντιοποίησης ἀποτελεῖ καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ σημεῖα ποὺ τόνισαν οἱ Ὁρθόδοξοι στὴ Διορθόδοξη Σύσκεψη τοῦ 1995 στὸ Chambésy μὲ σκοπὸ νὰ σχολιάσουν τὸ κείμενο CUV. Βλ., σχ., *The Ecumenical Movement, the Churches and the World Council of Churches – An Orthodox Contribution to the reflection process on ‘The Common Understanding and Vision of the WCC’, Chambésy, Geneva, 19-24 June 1995*, σελ. 17.

⁷³ “Orthodox – WCC Relations. A Contribution from the Orthodox Task Force 28 January 1998”, στὸ FitzGerald Thomas & Bouteneff Peter (eds.), *Turn to God – Rejoice in Hope – Orthodox Reflections on the Way to Harare*, ἐκδ. WCC & Orthodox Task Force, Geneva 1998, σελ. 175.

προβληματισμών για την πορεία του Συμβουλίου,⁷⁴ καθώς και έξαιτίας της διαπιστωμένης διαφορετικής κατανόησης εντός του οργανισμού από τις 'Εκκλησίες – μέλη των ὄρων 'Εκκλησία', 'κοινωνία' και 'Οἰκουμενική Κίνηση', ἀποφάσισε κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς Γενικῆς Συνέλευσης στὴ Χαράρε (1998) νὰ προχωρήσει στὴν ἴδρυση μίας εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία θὰ μελετᾶ τὶς προϋποθέσεις καὶ τὴ φύση τῆς συμμετοχῆς τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν στὸ Π.Σ.Ε.

Ἔτσι ὅλη αὐτὴ ἡ θετικὴ ἀντίδραση καὶ κριτικὴ ποὺ ἀσκήθηκε ἐκ μέρους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴ συγκρότηση τῆς μικτῆς «Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς Ὁρθοδόξου συμμετοχῆς στὸ Π.Σ.Ε.», ἀποτελούμενη ἀπὸ ἐξήντα μέλη καὶ ἔχοντας ὡς συμπεδῆδες τὸν ἀείμνηστο Γέροντα Μητροπολίτη Ἐφέσου Χρυσόστομο καὶ τὸν ἐπίσκοπο Rolf Korpe, τῆς Γερμανικῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας ὑπεύθυνο γιὰ τὶς ἐξωτερικὲς ὑποθέσεις. Σκοπὸς τῆς Εἰδικῆς αὐτῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία εἶναι ἡ μοναδικὴ στὴν ἱστορία τῆς Οἰκουμενικῆς Κίνησης ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἴσο ἀριθμὸ ἀντιπροσώπων Ὁρθοδόξων καὶ Προτεσταντῶν, εἶναι νὰ προτείνει τὴν ἐκ νέου καὶ συνολικὴ ἀναθεώρηση τῆς συμμετοχῆς τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν στὸν ὀργανισμό, ἀλλὰ ἐπίσης ἔχει τὸ καθῆκον νὰ προτείνει ὅλες ἐκεῖνες τὶς ἀναγκαῖες ἀλλαγές ποὺ ἀφοροῦν στὸν τρόπο ἐργασίας, ψηφοφορίας καὶ λειτουργίας στὴ δομὴ τοῦ Π.Σ.Ε.

Συγκεκριμένα τὰ θέματα, ποὺ τέθηκαν στὴν agenda τῶν διαβουλεύσεων μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν Μεταρρυθμισμένων μελῶν τῆς Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τὰ ὁποία συμπεριλήφθηκαν στὴν Τελικὴ Ἔκθεσή της, ποὺ παρυσιάστηκε στὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Συμβουλίου τὸν Αὐγουστο τοῦ 2002 πρὸς μελέτη, τουλάχιστον σὲ ἀρχικὸ στάδιο, ὥστε στὴ συνέχεια νὰ ψηφιστεῖ καὶ νὰ ἐγκριθεῖ ἀπὸ τὴν Ὁ Γενικὴ Συνέλευση, ποὺ ἔλαβε χώρα τὸ 2006 στὸ Πόρτο Ἀλέγκρε τῆς Βραζιλίας, ἦταν τὰ ἑξῆς:

Τί εἶδος Συμβούλιο ἐπιθυμοῦν ἐν τέλει οἱ Ἐκκλησίες – μέλη ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ CUV.

Ἡ ἐκκλησιολογία τοῦ Π.Σ.Ε.

⁷⁴ Πρέπει νὰ τονιστεῖ τὸ γεγονός ὅτι, οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες ἦταν τόσο πολὺ προβληματισμένες μετὰ τὴ θεματολογία, μετὰ τὴν ἀκολουθούμενη μεθοδολογία, μετὰ τὴν χρησιμοποιοῦμενη ὀρολογία, μετὰ τὴν προτεινόμενη ἐκκλησιολογία, μετὰ τὴν ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὶς ἐκκλησιολογικὲς ἀρχές τῆς Βάσης, μετὰ τὴ λατρεία στὶς οἰκουμενικὲς συνάξεις καὶ μετὰ τὸν βαθμὸ συμμετοχῆς τῶν ἰδίων τῶν Ὁρθοδόξων στὰ θεσμικὰ ὄργανα καὶ στὶς ἐπιτροπές τοῦ Συμβουλίου, ὥστε στὴ Διορθόδοξη Διάσκεψη τῆς Θεσσαλονίκης τὸ 1998, ποὺ εἶχε προηγηθεῖ τῆς Γενικῆς Συνέλευσης τῆς Χαράρε, προκειμένου νὰ προετοιμαστοῦν οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, ἀρθθηκαν οἱ ἑξῆς ἀποφάσεις: α) Οἱ Ὁρθόδοξοι ἀντιπρόσωποι δὲν θὰ συμμετάσχουν στὶς οἰκουμενικὲς συνάξεις, στὶς κοινὲς προσευχές, στὴ λατρεία καὶ στὶς ἄλλες θρησκευτικὲς τελετὲς τῆς Συνέλευσης. β) Οἱ Ὁρθόδοξοι ἀντιπρόσωποι δὲν θὰ πάρουν μέρος γενικὰ στὴ διαδικασία τῆς ψηφοφορίας, ἐκτὸς ὀρισμένων θεμάτων ποὺ ἀπασχολοῦν τοὺς Ὁρθόδοξους. γ) Αὐτὲς οἱ ἀποφάσεις θὰ παραμείνουν μέχρι νὰ λάβει χώρα ἐντὸς τοῦ Π.Σ.Ε. μίᾳ ριζικῆ ἀναδιαμόρφωση στὴ δομῇ του, πράγμα ποὺ θὰ ἐπιτρέψει τὴν περαιτέρω καὶ πιὸ ἀποτελεσματικὴ συμμετοχὴ καὶ μαρτυρία τῶν Ὁρθοδόξων στὸ Συμβούλιο. Βλ., FitzGerald Thomas & Bouteneff Peter (eds.), "Evaluation of New Facts in the Relations of Orthodoxy and the Ecumenical Movement", στὸ *Turn to God – Rejoice in Hope – Orthodox Reflections on the Way to Harare*, ἐκδ. WCC & Orthodox Task Force, Geneva 1998, σελ. 136-138.

Ἡ στάση τοῦ Π.Σ.Ε. ἔναντι τῶν νέων ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν ζητημάτων, ποὺ εἰσάγονται κατὰ καιροὺς στὴ θεματικὴ του.

Ἡ κοινὴ προσευχὴ στὶς συνάξεις τοῦ Π.Σ.Ε.

Ἡ ἀναθεώρηση τοῦ τρόπου βάσει τοῦ ὁποῖου λαμβάνονται οἱ ἀποφάσεις στὰ θεσμικὰ ὄργανα τοῦ Π.Σ.Ε., δηλαδὴ τὸ πρότυπο τῆς ‘συναίνεσης’ (consensus).

Ἡ ἔννοια τοῦ νὰ εἶναι μία Ἐκκλησία μέλος τοῦ Π.Σ.Ε.⁷⁵

1.4 Τὸ «ἐκκλησιολογικὸ ζήτημα» καὶ ἡ θέση τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν

Ἐνα βασικὸ ἐρώτημα, ποὺ προέκυψε ἀπὸ τὶς συνομιλίες μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς μικτῆς «Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς συμμετοχῆς τῶν Ὁρθοδόξων στὸ Π.Σ.Ε.» καὶ τὸ ὁποῖο ἀπευθυνόταν κυρίως πρὸς τοὺς Ὁρθοδόξους, ἦταν τὸ ἐξῆς: «Υπάρχει χώρος γι’ ἄλλες ἐκκλησίες στὴν Ὁρθόδοξη ἐκκλησιολογία; Πῶς μπορεῖ νὰ περιγραφεῖ αὐτὸς ὁ χώρος καὶ ποιά εἶναι τὰ ὄριά του;». Ὁμοίως τὸ ἀντίστοιχο ἐρώτημα, ποὺ ἀπευθυνόταν πρὸς τοὺς ἐκπροσώπους τῶν Μεταρρυθμισμένων Ἐκκλησιῶν, ἦταν τὸ ἀκόλουθο: «Μὲ ποιὸν τρόπο ἡ ἐκκλησία σας ἀντιλαμβάνεται, διατηρεῖ καὶ ἐκφράζει τὴ συμμετοχὴ της στὴ Μία, Ἀγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία;».⁷⁶ Οὐσιαστικὰ τὰ δύο παραπάνω ἐρωτήματα ἀποτελοῦν ἕνα ἐνιαῖο ἐρώτημα μὲ δύο σκέλη, ποὺ προκύπτει ἀπὸ ἕνα ἄλλο κεντρικότερο, τὸ ὁποῖο εἶναι τὸ ἐξῆς: Γ ι α τ ῖ συμμετέχουν οἱ Ὁρθόδοξοι στὴν Οἰκουμενικὴ Κίνηση; Ἡ ἀπάντηση ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴν λεγόμενη *αὐτοσυνειδησία* τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ συνδέεται μὲ τὸ πῶς αὐτὴ ἀντιλαμβάνεται καὶ ἀποδέχεται τοὺς ἄλλους Χριστιανούς, ποὺ βρίσκονται, πιστεύουν καὶ διαβιοῦν ἐκτὸς αὐτῆς.⁷⁷ Δὲν εἶναι ἕνα ἀπλὸ θέμα λεκτικῆς προσδιορισμοῦ, ἀλλὰ ἐκκλησιολογικοῦ βιώματος, στὸ ὁποῖο ἀπὸ τὴ μεριά τῶν Ὁρθοδόξων ἀκόμη δὲν ἔχει δοθεῖ μία συνολικὰ ἀποδεκτὴ ἀπάντηση. Ἐξῆς μίᾶ τέτοια ἀπάντηση δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ δοθεῖ, καθὼς θὰ ἔχει σοβαρὰς συνέπειες στὴν ἐξέλιξη τῶν διμερῶν καὶ πολυμερῶν θεολογικῶν διαλόγων, ποὺ διεξάγουν οἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίες.

Ἐπομένως γίνεται κατανοητὸ ὅτι οἱ Ἐκκλησίες, ποὺ ἐργάζονται μέσα στὸ Συμβούλιο, καλοῦνται νὰ ἔχουν τουλάχιστον μίᾶ κοινὴ ἀντίληψη περὶ τοῦ τί εἶναι Ἡ Ἐκκλησία, «ἵνα πιστεύσωσι οὐ μόνον εἰς τὸν Ἐνα καὶ Μόνον Κύριον, ἀλλὰ

⁷⁵ Βλ., Ἡ Ἀναβάθμιση τῆς Συμμετοχῆς τῶν Ὁρθοδόξων στὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν, ἐκδ. Π.Σ.Ε., Γενεύη 1998, σελ. 3-34.

⁷⁶ Ὁπ. παρ., Ἡ Ἀναβάθμιση τῆς Συμμετοχῆς τῶν Ὁρθοδόξων στὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν, σελ. 6. Πρβλ., Raiser Konrad, «Ἡ σπουδαιότητα τῆς Ὁρθόδοξης συμβολῆς στὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν», σελ. 52-54, στὸ Βασιλειάδη Πέτρου (ἐπιμ.), Ὁρθόδοξη Θεολογία καὶ Οἰκουμενικὸς Διάλογος, ἐκδ. Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἀθήνα 2005.

⁷⁷ Ὁπ. παρ., Τσομπανίδης Στυλιανοῦ, Ἡ Συμβολὴ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ Θεολογίας στὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν, σελ. 213.

καὶ εἰς τὴν Μίαν Ἐκκλησίαν», κατὰ τὸν λόγο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου, πὺ ἀπηύθυνε τὸ 1998 μετὰ τὴ Διορθόδοξη Συνάντηση τῆς Θεσσαλονίκης.⁷⁸ Αὐτὴ ἡ παρατήρηση, δηλαδὴ ἡ ἀπὸ κοινοῦ πίστη στὴ Μία Ἐκκλησία, εἶναι ἰδιαίτερος σημαντικὴ, καθὼς ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἀντίληψη καὶ ἀναγνώριση, μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν – μελῶν, τοῦ τί ἐστὶ Ἐκκλησία θὰ βοηθήσει τὸ Π.Σ.Ε. στὸ παρὸν καὶ στὸ ἄμεσο μέλλον νὰ εἶναι πιὸ συγκεκριμένο καὶ πιὸ ἀποτελεσματικὸ μέσα ἀπὸ τὰ ποικίλα προγράμματα καὶ τὶς θεολογικὲς μελέτες πὺ διεξάγει. Ὡστόσο, κάποιος θὰ μπορούσε νὰ ἐπικαλεσθεῖ ὅτι, ἡ Δήλωση τοῦ Τορόντο (1950) παρέχει τὴν ἀναγκαῖα ἐκκλησιολογικὴ εὐχέρεια καὶ εὐλυγισία στὶς Ἐκκλησίες, ὥστε νὰ κινηθοῦν ἐλεύθερα, καθὼς ὀριοθετεῖ ἐκκλησιολογικὰ τὶς γραμμὲς συνύπαρξης μεταξὺ τῶν μελῶν ἐντὸς τοῦ Συμβουλίου. Ὡστόσο, τὸ ἐρώτημα πὺ προκύπτει εἶναι τὸ ἐξῆς: Μπορεῖ ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνηση στὸ σύνολό της καὶ τὸ Π.Σ.Ε. εἰδικότερα νὰ πορευθοῦν στὸν 21ο αἰῶνα βασιζόμενοι στὸ κείμενο τοῦ Τορόντο, πὺ εἶχε γραφεῖ πρὶν ἐξήντα χρόνια καὶ ἀνταποκρινόταν σὲ συγκεκριμένους συνθήκες; Ποιὰ εἶναι ἡ σημερινὴ κατάσταση; Ποῦ, πόσο καὶ γιατί ἔχουν ἀλλάξει οἱ σημερινὲς συνθήκες τῆς Οἰκουμενικῆς πραγματικότητας καὶ τῶν διεκκλησιαστικῶν σχέσεων;

Ἀξίζει στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ γίνῃ μίαν ἱστορικὴ παρένθεση καὶ νὰ τονισθεῖ ἕνα γεγονός, μίαν πτυχὴ, πὺ ἀποσαφηνίζει κάπως τὰ πράγματα. Τὸ 1954 στὴ Β' Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Π.Σ.Ε. στὸ Ἔβανστον τῶν Η.Π.Α. τονίστηκε ὅτι τὸ κείμενο τοῦ Τορόντο, πὺ εἶχε γίνῃ δεκτὸ ἀπὸ τὴν Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Συμβουλίου πρὶν τέσσερα χρόνια στὸν Καναδά, ἀπέτελεσε ἕνα κείμενο – συνεισφορὰ σ' ἕναν συνεχῆ διάλογο καὶ μὲ κανέναν τρόπο δὲν θὰ ἔπρεπε ν' ἀποτελέσει τὴν τελευταία λέξη στὴ φύση καὶ στὴν λειτουργία τοῦ Π.Σ.Ε., καθὼς ἐπίσης καὶ στὴν ἐσωτερικὴ ἀναπτυσσόμενη σχέση μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν – μελῶν.⁷⁹ Ἐπομένως ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς τῶν συντακτῶν τῆς Δήλωσης τοῦ Τορόντο ἦταν οἱ Ἐκκλησίες, ὄντας ἀνεξάρτητες καὶ ἀποδεσμευμένες ἀπὸ τὰ λεγόμενα ἐκκλησιολογικὰ ὄρια, νὰ διαπραγματευτοῦν καὶ νὰ δράσουν ἐλεύθερα μὲ σκοπὸ τὴν περαιτέρω καὶ πιὸ οὐσιαστικὴ προώθηση τῆς μεταξύ τους ἐνότητας. Ὡστόσο, τὰ πράγματα ἐξελίχθησαν ἀντίθετα, καθὼς οἱ Ἐκκλησίες ἀντὶ νὰ διαλεχτοῦν μὲ τόλμη, προτίμησαν συμπεριφορὲς καὶ σχήματα τοῦ παρελθόντος, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παγιωθεῖ ἕνα συγκεκριμένο ἐκκλησιολογικὸ status, θεμελιωμένο πάνω στὴν 'οὐδετερότητα' καὶ στὴ συγκριτικὴ θεολογία – (*comparative theology*).⁸⁰ Ἔτσι ἡ Δήλωση τοῦ Τορόντο μπορεῖ νὰ λειτούργησε ἀρχικῶς πρὸς

⁷⁸ Βλ., Ἐνημέρωσις, ΙΔ – 1998/12.

⁷⁹ W. A. Visser 't Hooft, *The Genesis and Formation of the World Council of Churches*, εκδ. WCC, Geneva 1982, σελ. 81.

⁸⁰ Metropolitan of Pergamon John (Zizioulas), "Faith and Order Yesterday, Today and Tomorrow", Faith and Order Consultation with Younger Theologians, Turku – Finland, 3-11 August 1995, WCC, σελ.5: «*The study on ecclesiology is bound to reveal differences among Christian traditions and confessions as to what we mean with the term 'Church'. These differences, lying hidden under the protection of the famous Toronto Statement, will be exposed to the light by such a study*».

ὄφελος τῆς συμμετοχῆς στὸν ὄργανισμό, καὶ εἰδικῶς τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐντούτοις στὴ συνέχεια ἀποτέλεσε ἐμπόδιο στὴν ἀναζήτηση καὶ διατύπωση ἐκ μέρους τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ τί ἐστὶ Ἐκκλησία.⁸¹

Συνεπῶς, καὶ ἐνῶ ἔχουν παραχθεῖ ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ «Πίστη καὶ Τάξη» πάρα πολὺ σημαντικὰ κείμενα καὶ μελέτες δογματικοῦ περιεχομένου, ὡστόσο ἔχουν μία μεγάλη δυσκολία ἀποδοχῆς ἐκ μέρους τῶν Ἐκκλησιῶν, διότι δὲν εἶναι ἐκ τῶν προτέρων ἀποσαφηνισμένο τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας. Συναινετικὰ κείμενα (*convergence texts*), ὅπως λόγου χάριν τὸ *BEM, Apostolic Faith, Unity and Renewal* κ.ἄ., ἐνῶ μιλοῦν γιὰ θέματα ἐκκλησιολογικῆς ὑφῆς καὶ φύσεως ὑστεροῦν ἐν τῇ γενέσει τους, καθὼς οἱ Ἐκκλησίες – μέλη τοῦ Π.Σ.Ε. δὲν ἔχουν προχωρήσει στὴν ἀπὸ κοινοῦ ἀποδοχὴ τοῦ τί εἶναι ἡ Ἐκκλησία, ποιά εἶναι τὰ ὅρια αὐτῆς καὶ ποιός συμπεριλαμβάνεται σ' αὐτήν. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξει συμφωνία μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τῶν μυστηρίων τοῦ βαπτίσματος, τῆς εὐχαριστίας, τῆς ἱερωσύνης, ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς Ἀποστολικῆς παράδοσης καὶ διαδοχῆς κλπ., ὅταν δὲν ἔχει προηγηθεῖ μία συμφωνία καὶ ὁμόγνωμη θέση γιὰ τὸν φορέα (δηλαδὴ γιὰ τὴν Ἐκκλησία), ποῦ τελεῖ καὶ βιώνει αὐτὴ τὴ μυστηριακὴ πραγματικότητα; Αὐτὸ τὸ κενὸ ἐπιδίωξε νὰ πληρώσει ἄλλωστε τὸ τελευταῖο ἐκκλησιολογικὸ κείμενο τοῦ Π.Σ.Ε. μὲ τίτλο «Ἡ Φύση καὶ ἡ Ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας» - (*The Nature and Mission of the Church – A Stage on the Way to a Common Statement, Faith and Order Paper No198, WCC, Geneva 2005*).⁸²

Μήπως λοιπὸν πρέπει νὰ προταθοῦν νέοι τρόποι, νέοι ὀραματισμοί, Χριστιανικῆς ἐνότητος, ποῦ ὅμως δὲν θὰ θεωρηθοῦν ἐξ ἀρχῆς «αἰρετικοί»; Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸν λόγο εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἀνάπτυξη μίας «ζωτικῆς καὶ συνεκτικῆς θεολογίας»,⁸³ ἡ ὁποία δὲν θὰ εἶναι ἀντιπροσωπευτικὴ μίας μερίδας, ἀλλὰ θὰ ἐκφράζει τὸ σύνολο τῶν Ἐκκλησιῶν. Μία ἐλάχιστη *de facto* ἐκκλησιολογικὴ προϋπόθεση συνύπαρξης μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Π.Σ.Ε., σύμφωνα μὲ τὸν καθηγητὴ Βλάσιο Φειδᾶ, εἶναι πρῶτον ἡ Χριστολογικὴ βάση ποῦ περιλαμβάνεται στὶς ἀρχές τοῦ Καταστατικοῦ χάρτη τοῦ ὄργανισμοῦ καὶ δεύτερον ἡ ἀποδοχὴ τῶν στόχων τοῦ Π.Σ.Ε.⁸⁴ Τότε μόνον θὰ μπορέσει νὰ ὑπάρξει μία ἐσωτερικὴ σύνδεση τῶν Ἐκκλησιῶν – μελῶν μεταξύ τους, ὅταν θὰ ἐπιτευχθεῖ μίᾳ ἀλληλε-

⁸¹ Metropolitan of Pergamon John (Zizioulas), "Suggestions for a Plan of Study of Ecclesiology", Commission on Faith and Order WCC, Budapest, Hungary, 9 – 21 August 1989, FO/89:61, σελ. 1-6 (ἀδημοσίευτο).

⁸² Βλ., *Inter-Orthodox Consultation for a Response to the Faith and Order Study: The Nature and Mission of the Church – A Stage on the Way to a Common Statement, Faith and Order Paper No198, WCC, Geneva 2005, Agia Napa/Paralimni, Cyprus, 2-9 March 2011.*

⁸³ Bonino J. M., "The Concern for a Vital and Coherent Theology", στὸ *The Ecumenical Review*, τόμ. 41 (1989), σελ. 160-176.

⁸⁴ Vlasios Phidas, "Baptism and Ecclesiology", στὸ *The Ecumenical Review*, τόμ. 54 (2002), σελ. 39. Πρβλ., Florovsky George, *One Fold and One Shepherd: A Christian Exchange*, ἐκδ. The America Press, New York 1961, σελ. 20.

πίδραση και ένας συσχετισμός των προγραμμάτων του Συμβουλίου με την έννοια και την πραγματικότητα του μυστηρίου της Ἐκκλησίας,⁸⁵ δηλαδή όταν θα ἐπιτευχθεῖ μία ἐσωτερική ἀρμονία και ἰσορροπία μεταξύ του κάθετου και του ὀριζόντιου ἄξονα δράσης του Π.Σ.Ε.⁸⁶

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο κρίνεται ἀναγκαῖο νὰ γίνει μία μικρὴ ἀναφορά γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀρίων και τῆς ἄσκησης τοῦ πνεύματος τῆς οἰκονομίας ἐκ μέρους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας σὲ χριστιανούς, πὺ βρίσκονται ἐκτὸς αὐτῆς, καθὼς θεωροῦμε ὅτι ἄμεσα και ἕμμεσα συνδέεται μὲ τὸ θέμα τῶν κριτηρίων τῆς συμμετοχῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στὴν Οἰκουμενική Κίνηση και στὰ ὄργανα αὐτῆς. Ἐπίσης ὀρισμένες φορὲς ὑπάρχει ἡ αἴσθηση ὅτι μεταξύ τῶν κανονικῶν και τῶν χαρισματικῶν (οἰκονομικῶν) ὀρίων ὑπάρχει κάποια ἀντίθεση, κάποια διάσταση. Καὶ τὰ μὲν, και τὰ δέ, τόσο ἡ ἀκρίβεια, ὅσο και ἡ οἰκονομία, ἀποσκοποῦν στὴ σωτηρία τῆς ἀνθρωπότητας και ὅλης τῆς κτίσης διὰ τοῦ προσώπου τοῦ «Ἀδάμ» και στὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὴ φθορά, τὸν μηδενισμό και τὴν πτώση, πὺ γεννᾶ ἡ πλάνη.

Ἀρχικῶς, πρέπει νὰ καταστει σαφὲς ὅτι τὰ ὄρια τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸ θεολογικὸ βάθος και τὴν οἰκουμενική, καθολική, ἐφαρμογή πὺ τὰ χαρακτηρίζει, ἄλλοτε συστέλλουν και ἄλλοτε διαστέλλουν τὴν Ἐκκλησία, ἀνάλογα μὲ τὶς ἱστορικές συνθήκες και καταστάσεις, ἔχοντας ὡς τελικὸ ἐκκλησιολογικὸ κριτήριον τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος.⁸⁷ Τὰ ὄρια ὑφίστανται ἐκκλησια-

⁸⁵ Metropolitan of Pergamon John (Zizioulas), "Keynote Address", στὸ *Program Unit I: Unity and Renewal*, ἐκδ. WCC, Geneva 1996, σελ. 43.

⁸⁶ Ἡ αὐτοτελής ὑπαρξη και ἡ (σχεδὸν) ἀνεξάρτητη λειτουργία τῶν δύο Ἐπιτροπῶν «Πίστη και Τάξη» και «Ζωὴ και Ἐργασία» ἐντὸς τοῦ Π.Σ.Ε. ἀποτυπώνει ἐπακριβῶς τὶς συνέπειες τῆς ἱστορικής ἐξέλιξης τοῦ θεολογικοῦ στοχασμοῦ στὴν Δύση, πὺ ἀφορᾶ τὸ ζήτημα τοῦ διαχωρισμοῦ μεταξύ πίστεως και ἔργου μὲ φόντον τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι ἕνα θεολογικὸ δῆλημα, κατάλοιπον τῆς πολεμικής τοῦ Μεσαίωνα μεταξύ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας και τῶν προερχομένων ἀπὸ τὸ Μεταρρυθμιστικὸ κίνημα Προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν και Ὁμολογιῶν, πὺ συνδέεται μὲ τὴ σωτηρία. Ἐτσι ἄλλοτε ἡ βαρύτητα δίνεται στὴν ὀρθὴ δογματικὴ διδασκαλία (σχολαστικισμὸς) και ἄλλοτε στὴν τήρηση τοῦ Εὐαγγελίου μὲ προεκτάσεις στὴν προσωπική και κοινωνική ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου (ἠθική). Σήμερα λοιπὸν ἡ Ἐπιτροπὴ «Πίστη και Τάξη» ἀντιπροσωπεύει τὸν κάθετον ἄξονα, πὺ ἐνώνει τὸν ἄνθρωπον μὲ τὸν Θεὸ μὲσω τῆς δογματικῆς διδασκαλίας, και ἡ Ἐπιτροπὴ «Ζωὴ και Ἐργασία» ἀναδεικνύει τὸν ὀριζόντιον ἄξονα, πὺ ἐνώνει τὸν ἄνθρωπον μὲ τὸν Θεὸ μὲσω τῆς ἠθικής - κοινωνιολογικής διδασκαλίας. Ὅταν αὐτοὶ οἱ δύο ἄξονες ἀγγίξουν τὸ σημεῖον τομῆς τους, πὺ εἶναι τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, τότε θὰ διαπιστωθεῖ ὅτι τόσο τὸ δόγμα, ὅσο και τὸ ἦθος ἀποτελοῦν οὐσιαστικὰ ἐκφάνσεις τοῦ ἴδιου Σώματος και τῆς ἴδιας ἐκκλησιολογικής ἐμπειρίας, καθὼς δὲν ὑπάρχει προβάδισμα τοῦ ἐνός ἐναντι τοῦ ἄλλου, παρὰ μία ὀργανική ἀλληλοπεριχώρηση.

⁸⁷ Ματούκα Νικόλαου, *Ὁρθοδοξία και Αἴρεση στοὺς ἐκκλησιαστικούς συγγραφείς τοῦ Δ', Ε', ΣΤ' αἰώνα*, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 1992, σελ. 300. Βλ. Ἐπίσης "One Baptism: Towards Mutual Recognition of Christian Initiation", Commission on Faith and Order - Kuala Lumpur, Malaysia 28 July - 6 August 2004, FO/2004:30 Root Michael & Saarinen Risto, *Baptism and the Unity of the Church*, Institute for Ecumenical Research, Strasburg - France, ἐκδ. WCC, Geneva 1998 Phidas Vlasios, "Baptism and Ecclesiology", στὸ *The Ecumenical Review*, τόμ. 54 (2002), σελ. 39-47. Ἀναφορὰ γιὰ τὴν εἰσαγωγή τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος' στὰ κριτήρια εἰσοδοχῆς νέων μελῶν στὸ ΠΣΕ οἱ Ὁρθόδοξοι κάνουν λόγο ἤδη ἀπὸ τὸ 1982 στὴ Σύσκεψη τῆς Σόφιας. Σημειώνει συγκεκριμένα τὸ κείμενον τῆς Σόφιας: «A special extensive study on the sacrament of baptism which is so essential to the Churches and the WCC. Baptism must be considered as one of the absolute conditions for the recognition of a Church as a true church. Consequently, the sacrament of baptism should be explicitly linked both with the basis of the WCC as contained in its constitution, modified and expanded to this effect by ap-

στικῶς καὶ ἐκκλησιολογικῶς μὲ σκοπὸ ὄχι νὰ περιορίζουν τὴν Ἐκκλησία καὶ νὰ τὴν ἀπομονώνουν ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη ἱστορική πραγματικότητα, ἀλλὰ μὲ σκοπὸ νὰ τὴ φέρνουν σὲ ἐπαφὴ μὲ τὶς ἄλλες κοινότητες, προκειμένου ἢ ἴδια ἢ Ἐκκλησία νὰ προσδιορίζει κάθε φορὰ τὴ σχέση της μαζί τους.

Συνάμα, πρέπει νὰ γίνει κατανοητὸ ὅτι, τὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας δὲν περιορίζουν τὴ θέληση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ νὰ δρᾷ ἀδιακρίτως ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι στὸν κόσμον πρὸς ὄφελος τῆς σωτηρίας ὅλων τῶν κτισμάτων του. Εἶναι ὁ Σωτὴρας καὶ ὁ Λυτρωτὴς ὅλου τοῦ κόσμου καὶ ὁ τελικὸς Κριτὴς. Αὐτὸ φαίνεται καὶ διαπιστώνεται ἄλλωστε μέσα ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, ἢ ὅποια ποτὲ δὲν περιορίστηκε σὲ σχήματα ἀμετάθετα, καθὼς πάντοτε διατηροῦσε μία σωτηριώδη εὐλυγισία καὶ μία ἐσωτερικὴ δυναμικὴ. Ἡ Ἐκκλησία ὡς οὐσα ἢ Μία, Ἀγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ, παρὰ τὶς ὅποιες διαβρώσεις καὶ σχισματικὲς καταστάσεις πού ἀντιμετώπιζε στὴν πορεία της, ποτέ, κανένας καὶ τίποτα δὲν τὴν στέρησε ἀπὸ τὰ χαρίσματα καὶ τὶς ιδιότητες, πού τῆς χάρισε ὁ Τριαδικὸς Θεός. Τὸ βαθύτερο κίνητρο καὶ ἡ κινητήρια πηγὴ τῆς κατ' οἰκονομία ἢ τῆς κατ' ἀκρίβεια ἐφαρμογῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιμαντικῆς, ἔναντι τῶν αἰρετικῶν ἢ τῶν σχισματικῶν ὁμάδων, ἦταν καὶ εἶναι πάντοτε ἡ ἀγάπη γιὰ τὴ διόρθωση καὶ τὴν θεραπεία τοῦ πάσχοντος καὶ ὄχι ἡ ἐξάλειψη ἢ ὁ ἀφανισμὸς του.

Ἄναφέρει χαρακτηριστικὰ ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Ἰωάννης Καρμίρης: «Οἱ ἐκ τῶν πρὸ καὶ μετὰ Χριστὸν ἑτεροθρήσκων καὶ ἑτεροδόξων πιστοὶ καὶ δίκαιοι πάντων τῶν αἰώνων καὶ πασῶν τῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν δύνανται νὰ θεωρῶνται ὡς ἀνήκοντες μυστικῶς καὶ ἀρρήτως καὶ ἀοράτως εἰς τὴν ἐν εὐρυτέρῃ ἐννοίᾳ Ἐκκλησίαν ἢ ὅπως ὅποτε ὡς διατελοῦντες πόθῳ εἰς ἀόρατον μετ' αὐτῆς σχέσιν καὶ συνάφειαν, καθ' ὅσον καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐπέξετάθη καὶ ἐπεκτείνεται ἡ πανουργὸς πρόνοια, καὶ σωτήριος χάρις τοῦ θέλοντος πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι φιλανθρώπου Θεοῦ, τοῦ γιγνώσκοντος καὶ δυναμένου βεβαίως καὶ δι' ἄλλων τρόπων νὰ χορηγῇ αὐτοῖς τὴν χάριν καὶ σωτηρίαν, οὐδαμῶθεν δὲ περιοριζομένου ἢ κωλυομένου πρὸς τοῦτο».⁸⁸

Ἐνα κρίσιμο λοιπὸν ἐρώτημα, πάντοτε σὲ σχέση μὲ τὴν πορεία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ἐντὸς τῆς Οἰκουμενικῆς Κίνησης, εἶναι ἐὰν τὰ κανονικὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας συμπίπτουν μὲ τὰ χαρισματικά. Μία πρώτη προσπάθεια διευκρίνισης τοῦ θέματος αὐτοῦ πραγματοποιήθηκε τὸ 1971 ἀπὸ τὴν Προπαρα-

appropriate procedures, and with the whole procedure for the admission of new member churches». Βλ., Todor Sabev (ἐπιμ.), The Sofia Consultation - Orthodox Involvement in the World Council of Churches, ἐκδ. WCC & Orthodox Task Force, Geneva 1982, σελ. 70. Ἐκ νέου συζητήθηκε τὸ ἴδιο θέμα καὶ στὶς ἐργασίες τῆς Θ' Γενικῆς Συνέλευσης στὸ Πόρτο Ἀλέγκρε (2006). Γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ ὑπάρχουν τόσο θετικὲς, ὅσο καὶ ἀρνητικὲς συνέπειες πού πρέπει νὰ συνεκτιμηθοῦν καὶ συνολικὰ καὶ εἰδικὰ. Βλ. ἐπὶ τοῦ προκειμένου, Μπαϊραχτάρη Αὐγουστίνου, Βάπτισμα καὶ Οἰκουμενικὸς Διάλογος, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2010. Ἐδῶ βλ. σελ. 152-171.

⁸⁸ Καρμίρη Ἰωάννου, «Ἡ παγκοσμιότης τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας», στὸ Θεολογία, τόμ. 52 (1981), σελ. 21.

σκευαστική Ἐπιτροπή γιά τή σύγκληση τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐπιτροπή παρουσίασε μία εἰσήγηση, ἡ ὁποία ἀποτελοῦσε ἕνα βῆμα πρὸς τὴν κατεύθυνση ἀναγνώρισης τῆς ἐκκλησιαστικῆς φύσης τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καί κοινοτήτων. Δύο ἦταν οἱ βασικοὶ ἄξονες αὐτῆς τῆς θέσεως: α) ὅτι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα λειτουργεῖ καί δρᾷ σὲ ὅλους τοὺς Χριστιανούς μὲ ποικίλους τρόπους σὲ σχέση καί ἀνάλογα μὲ τὸν βαθμὸ τῆς πίστεως καί τῆς ἐλπίδας τους. β) Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἐνοποιητικὸς παράγοντας, ὁ ὁποῖος ἐνώνει ὅλους ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς, πού ὁμολογοῦν τὸ ὄνομά του καί πιστεύουν καί ἐλπίζουν στὴν τελικὴ σωτηρία, τὴν ὁποία ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς χορηγεῖ στὴν ἀνθρωπότητα.⁸⁹

Ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη ὡστόσο καί τὴ συζήτηση πού ἀκολούθησε, ἀποδείχθηκε ὅτι, ἡ Ὁρθοδοξία τότε δὲν ἦταν ἀκόμη «ώριμη» στὸ σύνολό της γιά νὰ συζητήσει ἕνα τέτοιο θέμα. Ἔτσι τὸ 1976 ὕστερα ἀπὸ πρόταση τοῦ τότε Γραμματέως τῆς Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς Μητροπολίτου Τρανουπόλεως Δαμασκηνοῦ, μετέπειτα Μητροπολίτη Ἑλβετίας, τὸ ἐν λόγω ἀποσύρθηκε ἀπὸ τὴ λίστα πρὸς συζήτηση θεμάτων, ἀφοῦ προηγουμένως ὁ ἴδιος εἶχε συμεριστεῖ καί ἀποδεχθεῖ τίς ἐνστάσεις τῶν Ὁρθοδόξων ἐκπροσώπων, καθὼς δὲν εἶχε ἐξασφαλιστεῖ ἡ ἀναγκαῖα σύγκλιση ἀπόψεων. Ἀντιθέτως εἶχε δημιουργηθεῖ μεγάλη ὀξύτητα, πράγμα πού τελικῶς θὰ προξενοῦσε μεγαλύτερη ζημία, ἀντὶ γιά πνευματικὸ ὄφελος, ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Ὁρθοδοξίας.

Εἰδικότερα, ὁ τότε Μητροπολίτης Φιλαδελφείας καί νῦν Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος, ὡς εἰδικὸς θεολόγος ἐπὶ θεμάτων Κανονικοῦ Δικαίου, ἐξέφρασε τὴν ἄποψη ὅτι θὰ ἦταν προτιμότερο νὰ μὴν εἶχε συμπεριληφθεῖ καθόλου τὸ συγκεκριμένο θέμα στὸν καταρτισθέντα κατάλογο γιά τὴν Α΄ Πανορθόδοξο Διάσκεψη, καθὼς τὸ πνεῦμα τῆς οἰκονομίας περισσότερο βιώνεται, παρά περιγράφεται ἢ καθορίζεται. Ἐξάλλου δὲν ἀποτελεῖ ἀποκλειστικὰ ζήτημα κανονικὸ, ἀλλὰ συνάμα καί θεολογικὸ, καθὼς συνδέεται ἄμεσα μὲ τὴν ἐκκλησιολογικὴ διάσταση τῶν πραγμάτων. Συγκεκριμένα τόνιζε στὴν τότε εἰσήγησή του: «Λησμονεῖται ὅμως ἐν προκειμένῳ τοῦτο μὲν ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν ἀπεφάνθη εἰσέτι ἐν Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ περὶ τῆς θέσεως τῶν ἄλλων Χριστιανῶν καθ' ἑαυτοὺς καί ἐν σχέσει πρὸς ἑαυτήν, τοῦτο δὲ ὅτι εὐρισκόμεθα σήμερον μὸλις εἰς τὴν ὁδὸν τῶν θεολογικῶν διαλόγων μετ' αὐτῶν, πρὸ τῆς διεξαγωγῆς καί λήξεως, θετικῆς ἢ ἀρνητικῆς, τῶν ὁποίων θὰ ἦτο ἄκαιρον, ἄσκοπον καί ἀνωφελές, ἴσως δὲ καί ἐπιζήμιον, νὰ καθορίσωμεν ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι συνοδικῶς τὰ κατ' οἰκονομίαν δυνάμενα νὰ ἰσχύουν εἰς τὰς σχέσεις ἡμῶν μετ' αὐτῶν...».⁹⁰

⁸⁹ Towards the Great Council: Introductory Reports of the Interorthodox Commission in Preparation for the Next Great and Holy Council of the Orthodox Church, ἐκδ. SPCK, London 1972, σελ. 39-54.

⁹⁰ Γραμματεία ἐπὶ τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ΣΥΝΟΔΙΚΑ, τόμ. ΙΙ, ἐκδ. Ὁρθόδοξον Κέντρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Chambésy, Γενεύη 1978, σελ. 170.

Ἡ θέση αὐτή, πού ἐξεφράσθη τότε, ἦταν καί ὀρθή καί διαχρονική, ἀντικατοπτρίζοντας ἀπολύτως τήν πηγὴ τοῦ προβλήματος, καθὼς ἐξαιτίας αὐτοῦ προκαλοῦνται πολλὲς δυσκολίες στὴν ἐξέλιξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Διαλόγου. Ἐπίσης, πρέπει νὰ ληφθεῖ ὑπόψιν ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς δὲν ἔχει ἀποφανθεῖ συνοδικῶς γιὰ τὸ πού στέκουν ἐκκλησιολογικῶς οἱ ἕτερες Χριστιανικὲς Ἐκκλησίες. Ναὶ μὲν ἔχει ἐκφράσει σ' ἐπίπεδο Πανορθόδοξο τὶς ἐκκλησιολογικὲς τῆς θέσεις, ἀλλὰ δὲν ὀριοθετεῖ καὶ δὲν χαρακτηρίζει, δογματικῶς ἢ κανονικῶς, τοὺς ἑτέρους Χριστιανούς, ἀφήνοντας τὴν τελικὴ κρίση στὸν ἀπόλυτο Κριτὴ, στὸν Ἰησοῦ Χριστό,⁹¹ ἀκολουθώντας τὸν λεγόμενο «ἐκκλησιολογικὸ ἀποφατισμό», πού εἰσήγαγε πρῶτος ὁ Εὐδοκίμωφ.⁹² Παράλληλα, μία διαφορετικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ ζητήματος τῆς οἰκονομίας θὰ προδίκαζε τὴν πορεία, τὴ μορφή, τὴ διαδικασία καὶ τὴν ἐν γένει ἐξέλιξη τῶν τότε ἀρχομένων διμερῶν καὶ πολυμερῶν θεολογικῶν διαλόγων μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν, πρὶν ἀκόμη συζητηθοῦν τὰ διϊστάμενα θέματα.

Δέκα χρόνια ἀργότερα οἱ Ὁρθόδοξοι ἐκπρόσωποι στὴ συνάντησή τους στὴ Γενεύη τὸ 1986, διευκρινίζοντας καὶ ὀριοθετώντας τὸ πλαίσιο τῆς σχέσης τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μὲ τὸν ὑπόλοιπο σύγχρονο Χριστιανικὸ κόσμο, διατύπωσαν τὴν ἐξῆς σημαντικὴ θέση: «Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ὡς οὕσα ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, ἔχει πλήρη συνείδησιν τῆς εὐθύνης αὐτῆς διὰ τὴν ἐνότητα τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἀναγνωρίζει τὴν πραγματικὴν ὑπαρξιν ὄλων τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁμολογιῶν, ἀλλὰ καὶ πιστεύει ὅτι αἱ πρὸς ταύτας σχέσεις αὐτῆς πρέπει νὰ στηρίζονται ἐπὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν ὅσον ἔνεστι ταχυτέρας καὶ ἀντικειμενικωτέρας ἀποσαφηνίσεως τοῦ ὄλου ἐκκλησιολογικοῦ θέματος καὶ ἰδιαιτέρως τῆς γενικωτέρας παρ' αὐταῖς διδασκαλίας περὶ μυστηρίων, χάριτος, ἱερωσύνης καὶ ἀποστολικῆς διαδοχῆς».⁹³

Στὸ ἴδιο πλαίσιο ἐρμηνείας τῶν πραγμάτων κινεῖται καὶ ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης Γέροντας Ἐφέσου Χρυσόστομος τονίζοντας: «Ἡ θέση τῆς Ὁρθόδοξίας ἀπέναντι στὸν λοιπὸ Χριστιανικὸ κόσμον σήμερον στηρίζεται στὴν ἀπλὴ ἀλήθεια, ὅτι δὲν μποροῦν νὰ ἀγνοηθοῦν οἱ ἄλλες χριστιανικὲς ὁλότητες, πού, σὲ ἔσχατη ἀνάληψη, σὰν ἀποκομμένες ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἐκκλησία τῶν πρώτων αἰώνων...ἔχουν κάποια σχέση καὶ συνάφεια μὲ τὶς πρώτες ρίζες τους. Αὐτὲς οἱ πολλὲς Ἐκκλησίες παλαιότερες καὶ νεώτερες, ὑπάρχουν, ὅπως ὑπάρχει καὶ ἡ Ὁρθοδοξία. Καὶ κατ' ἐπέκταση τῆς ἀπλῆς λογικῆς τοῦ πιὸ ἀναντίρρητου ρεαλισμοῦ, δὲν μποροῦν ν' ἀγνοηθοῦν καὶ

⁹¹ Φλορόφσκυ Γεωργίου, «Inter-Communio: Ὁμολογιακὴ Πιστότης ἐντὸς τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως», στὸ Θέματα Ὁρθόδοξου Θεολογίας, ἐκδ. Ἄρτος Ζωῆς, Ἀθήνα 1989, σελ. 211-220.

⁹² Εὐδοκίμωφ Παύλου, Ἡ Ὁρθοδοξία, ἐκδ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 462.

⁹³ «Τελικὰ Κείμενα – Αποφάσεις τῆς Γ' Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως (28 Ὀκτωβρίου – 6 Νοεμβρίου 1986)», στὸ Ἐπίσκεψις τευχ. 369 (1986), σελ. 9.

δὲν μποροῦν νὰ μὴ θεωρηθοῦν φυσικὰ τμήματα τοῦ *de facto* ὑφιστάμενου ἐκκλησιολογικοῦ πλουραλισμοῦ...Καὶ ἡ θέση αὐτὴ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι θέση ἐπαφῆς καὶ σχέσεως, θέση ποικίλων ἐπαφῶν καὶ σχέσεων. Βέβαια αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι οἱ ποικίλες αὐτὲς σχέσεις καὶ ἐπαφὲς ὑποβαθμίζουν καὶ ὑποσταθμίζουν τὴν ἐκκλησιολογικὴ αὐτοσυνειδησίᾳ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἢ ὅτι διογκώνουν τὴν ἐκκλησιολογικὴ ὑπόσταση καὶ διάσταση τῶν ἄλλων χριστιανικῶν μερίδων εἰς βάρος τῆς Ὁρθόδοξης αὐτοσυνειδησίας».⁹⁴

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ οἱ οἰκουμενικοὶ συνομιλητὲς τῆς Ὁρθοδοξίας ἐξέφρασαν ἐκεῖνη τὴν περίοδο κάποια ἐρωτήματα ἰδιαίτερος εὐαίσθητα, ὅσο καὶ ἐπιτακτικῆς σημασίας, τὰ ὁποῖα μέχρι σήμερα δυσχεραίνουν τὴ θέση τῶν Ὁρθοδόξων ἢ τουλάχιστὸν ἀποτελοῦν αἰτίες θεολογικῶν παρεξηγήσεων, καθὼς ἀκόμη δὲν ἔχουν ἀπαντηθεῖ ἐπαρκῶς. Τέτοιου εἴδους ἐρωτήματα ἦταν τὰ ἐξῆς: Ποιὰ εἶναι ἡ ἐκκλησιολογικὴ βάση πάνω στὴν ὁποία στηρίζουν οἱ Ὁρθόδοξοι τὶς ἐνωτικὲς προσπάθειές τους μ' ἐκεῖνες τὶς Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες ὁμολογοῦν τὴν πίστη τους στὸν Τριαδικὸ Θεὸ καὶ εἰδικότερα στὸν Χριστὸ ὡς Λυτρωτὴ καὶ Σωτήρα; Εἶναι δυνατόν μία Ἐκκλησία πὺ ταυτίζει τὰ ὅρια τῆς Μίας, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας μὲ τὰ δικά τῆς ὅρια, ν' ἀποδέχεται τὴν ἴδια αὐτοσυνειδησίᾳ καὶ ἀπὸ τὶς ἄλλες μὴ-Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, χωρὶς νὰ σχετικοποιεῖ τὴ δική τῆς ἐκκλησιολογικὴ συνέχεια καὶ συνέπεια; Εἶναι δυνατόν ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ν' ἀναγνωρίσει τὴν ἐγκυρότητα τῶν μυστηρίων καὶ τῆς ἱερωσύνης τῶν Ἐκκλησιῶν, πὺ δὲν βρίσκονται σὲ κατάσταση κοινωρίας μαζί της;

Τὰ παραπάνω ἐρωτήματα ἀποτελοῦν οὐσιαστικὲς προεκτάσεις τοῦ λεγόμενου «ἐκκλησιολογικοῦ ζητήματος», τὸ ὁποῖο τείνει νὰ γίνε, ἐὰν δὲν ἔχει ἤδη γίνε, ἀκανθῶδες πρόβλημα στοὺς κόλπους τοῦ Π.Σ.Ε. Ἡ Ὁρθοδοξία ἀπὸ τὴ μεριὰ της τόσο συνολικά, ὅσο καὶ μέσω τῆς Πρωτόθρονης Ἐκκλησίας της, ἔχει πάρει θέση, ἡ ὁποία παραμένει ἀπαρασάλευτη διαχρονικά καὶ χωρὶς ποτὲ ἡ ἴδια νὰ ἐγκαταλείψει τὴν πίστη της, ὅτι αὐτὴ συγκροτεῖ τὴ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, παρὰ τὴ ζωηρὴ συμμετοχὴ της στὴν Οἰκουμενικὴ Κίνηση.⁹⁵ Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ πίστη της τὴν κάνει νὰ συμμετέχει ἔτι περισσότερο στὸ διάλογο τῆς ἀληθείας ἐν ἀγάπῃ μὲ ὅλες ἐκεῖνες τὶς Ἐκκλησίες,

⁹⁴ Ὁπ. παρ., Χρυσόστομου (Κωνσταντινίδη) Γέροντος Μητροπολίτη Ἐφέσου, «Ἡ θέση τῆς Ὁρθοδοξίας στὸ σύγχρονο χριστιανικὸ κόσμος», στὸ *Ἐπίσκεψις*, τεύχ. 331, (1985), σελ. 12-13.

⁹⁵ Bairactaris Augustinos, "Le cadre et les perspectives oecuméniques d' un dialogue théologique officiel entre l' Église Orthodoxe et Catholique Romaine", στὸ *Γρηγόριος Παλαμάς*, τεύχ. 833 (2010), σελ. 203-258. Ἐδῶ βλ. σελ. 204: «L' Orthodoxy dans toutes ces expressions du mouvement oecuménique a été présente, parce qu' elle n' est pas une Église particulière confessionnelle comme celles don't l' existence historique a commencé par l' adoption d' une déclaration confessionnelle, suscitée par le fait qu' elles se separaient d' une Église mere, ou qu' elles se formaient de ceux qui avaient quitté cette Église mère. L' Église Orthodoxe, se caractérise par la foi inébranlable qu' ont tous ses membres qu' elle est l' Église Une, Catholique et Apostolique, tout en acceptant qu' il y ait partout la même Église. L' Orthodoxy est une vérité universelle, une vérité pour le monde entier pour tous les temps et pour tous les peuples».

τις Κοινότητες καὶ τις Ὁμολογίες, πού ἐπιθυμοῦν ν' ἀνακτῆσουν τὴν ὁρατὴ ἐνότητα πάντων.⁹⁶

Ἡ Ὁρθόδοξη λοιπὸν Ἐκκλησία σύμφωνα μὲ τὴν αὐτοσυνειδησία της εἶναι ὁ φορέας τῆς Μίας, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν διατύπωση τῆς Γ' Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξης Διάσκεψης τοῦ 1986, ἀναγνωρίζοντας παράλληλα τὴν ὑπαρξὴ καὶ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, μέχρι ν' ἀποσαφηνιστεῖ ἀντικειμενικὰ τὸ ἐκκλησιολογικὸ θέμα,⁹⁷ καθὼς καὶ αὐτὲς μὲ τὸν ἕναν ἢ ἄλλο τρόπο, ὡς ἀποκομμένες ἢ ἀπότοκες, ἔχουν ἱστορικὲς ρίζες, πού ἀνάγονται στὴν πρώτη Ἐκκλησία. Ἔτσι ὑφίσταται, κατὰ τὸν Γέροντα Μητροπολίτη Ἐφέσου Χρυσόστομο, ἕνας *de facto* ἐκκλησιολογικὸς πλουραλισμός.⁹⁸ Συνάμα ἡ παραπάνω ἀναγνώριση ἔχει νὰ κάνει καὶ μὲ τὴν ὑπαρξὴ τῆς εἰρηνικῆς διάθεσης ἀπὸ τῆς μεριᾶ τῆς Ὁρθοδοξίας, προκειμένου νὰ διαλεχτεῖ μὲ τὸν ἕτερο. Ἄλλο πράγμα ὅμως εἶναι ἡ ἀναγνώριση τοῦ ἄλλου καὶ ἄλλο πράγμα εἶναι ἡ ἐνότητα μὲ τὸν ἄλλον· ἡ ἐνότητα θὰ εἶναι καρπὸς μίας μακρᾶς καὶ δύσκολης πορείας. Κατὰ τὸν καθηγητὴ Νικόλαο Ματσούκα «ὁ Οἰκουμενισμὸς σημαίνει συνειδητοποίηση τῆς διαίρεσης καὶ κίνηση γιὰ μιὰ συνάντηση, πού μπορεῖ νὰ καταλήξει στὴν πλήρη κοινωνία, κατὰ τὸ θέλημα ἄλλωστε τοῦ Κυρίου».⁹⁹

Σημειῶνε μὲ ἔμφαση καὶ πάλι ὁ μακαριστὸς Γέροντας Ἐφέσου Χρυσόστομος, ὅτι ἡ συγκεκριμένη ἐκκλησιαστικὴ θέση καὶ πρακτικὴ δὲν ἀπορρίπτει «τὴν ὑπαρξὴ καὶ ἄλλων Ἐκκλησιῶν», χωρὶς αὐτὴ ἡ διάσπαση τῆς Μίας σὲ πολλὲς νὰ παραβιάζει ἢ νὰ ἀναιρεῖ τὴν ἔννοια καὶ τὴν πραγματικότητα τῆς μίας Ἐκκλησίας... Ἔχουμε δηλαδὴ τὴ σκληρὴ πραγματικότητα τῆς ἀμφισβητήσεως, τῆς πλάνης, τοῦ σχίσματος, τῆς αἰρέσεως μέσα στὴ Μία Ἐκκλησία. Στὴ συνέχεια ἔρχεται ἡ οἰκειοποίηση τοῦ ὅρου Ἐκκλησία ἀπὸ μέρους τῶν ἀποσχισμένων μερίδων καὶ ἡ ὑποκειμενικὴ ταύτισή τους πρὸς τὴν Μία Ἐκκλησία. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἔτσι, ἀπὸ τὰ πράγματα, ὑπάρχουν δημιουργημένες οἱ «πολλὲς Ἐκκλησίες». Βέβαια, ἂν κριθοῦν τὰ πράγματα μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἐκκλησιολογικῆς ἀκριβείας, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἔννοια τῆς Μίας Ἐκκλησίας ἔρχεται σὲ ἀντίφαση καὶ ἀντίθεση μὲ τὴν πραγματικότητα τῶν πολλῶν Ἐκκλησιῶν... Ἄλλωστε εἶναι ἀποδειγμένο ὅτι ἡ ὑπαρξὴ πολλῶν Ἐκκλησιῶν συγκεκριμενοποιεῖ τὴν ἔννοια καὶ θεμελιώνει τὴν πίστη στὴν Μία Ἐκκλησία... Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, πέρα ἀπὸ τὴν ἀλήθεια ὅτι εἶναι ἡ Μία, Ἀγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, παραδέχεται τὴν πραγματικότητα αὐτὴ τῆς

⁹⁶ ὅπ. παρ., Clapsis Emmanuel, *Orthodoxy in Conversation - Orthodox Ecumenical Engagements*, σελ. 116.

⁹⁷ Μητροπολίτου Ἐλβετίας Δαμασκηνοῦ (Παπανδρέου – μετέπειτα Μητροπολίτου Τρανουπόλεως), *Λόγος Διαλόγου - Ἡ Ὁρθοδοξία ἐνώπιον τῆς τρίτης χιλιετίας*, ἐκδ. Καστανιώτη, Ἀθήνα 1997, σελ. 187.

⁹⁸ Μητροπολίτου Μύρων Χρυσόστομου (Κωνσταντινίδη – μετέπειτα Μητροπολίτου Γέροντος Ἐφέσου), «Ἡ Θέση τῆς Ὁρθοδοξίας στὸ σύγχρονο κόσμος», στὸ *Στάχυς*, τεύχ. 68-85 (1985), σελ. 337-348.

⁹⁹ Ματσούκα Νικόλαου, «Οἰκουμενικότητα τῆς Ὁρθοδοξίας», στὸ *ΕΕΘΣΑΠΘ*, Τμήμα Θεολογίας, τόμ. 8 (1998), σελ. 285-293. Ἐδῶ βλ. σελ. 286.

υπάρξεως τῶν πολλῶν Ἐκκλησιῶν, σὰν μια διαφορότητα πού τήν βοηθεῖ νά καθορίσει τήν δικιά της θέση καί στάση ἀπέναντι στίς πολλές Ἐκκλησίες».¹⁰⁰

Στό Συμβούλιο λοιπόν διακρίνονται δύο διαφορετικές ἐκκλησιολογικές προσεγγίσεις: α) Ἡ πρώτη, πού ἐκφράζει τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ταυτίζοντας τόν ἑαυτό της μέ τή Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία καί βασίζοντας τήν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν στήν ταυτότητα τῆς δογματικῆς πίστεως καί τῆς μυστηριακῆς λατρείας. β) Ἡ δεύτερη, πού ἐκφράζει τή Μεταρρυθμισμένη παράδοση, καί βασίζεται πάνω στήν ἔννοια τῆς Ὁμολογίας, θεωρώντας τόν ἑαυτό της μέρος τῆς Μίας, Ἁγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Σύμφωνα μ' αὐτή τήν ἐκκλησιολογική ἀρχή ἡ *Una Sancta* συγκροτεῖται ἀπό τò σύνολο τῶν Ἐκκλησιῶν, ὅπως αὐτές παρουσιάζονται σήμερα, καί κατὰ συνέπεια μία διαφορετικότητα τῶν Ἐκκλησιῶν μπορεῖ νά γίνεται ἀποδεκτή στό πλαίσιο τῆς ἐν Χριστῷ πιστότητας, τῆς μοναδικότητας τοῦ Εὐαγγελίου καί τῆς εἰρηνικῆς συνύπαρξης. Αὐτή τή διαφορετικότητα στήν ἀντίληψη τῶν πραγμάτων ὁ π. Γεώργιος Τσέτσης τήν ἔχει ἐντοπίσει στήν διαφορετική προσέγγιση τοῦ οἰκουμενικοῦ ὁράματος πού ἔχει ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία σέ σύγκριση μέ τίς Μεταρρυθμισμένες Ἐκκλησίες. Δηλαδή ἡ Ὁρθοδοξία κινεῖται πάνω στήν ἔννοια τῆς «οἰκουμενικότητας ἐν χρόνῳ», ἐνῶ ἡ Προτεσταντική ἀντίληψη ἐπικεντρώνεται πάνω στήν «οἰκουμενικότητα ἐν χώρῳ».¹⁰¹ Ἡ μὲν πρώτη μ' ἄλλα λόγια βασίζεται στό κοινὸ ἐκκλησιαστικὸ παρελθόν, στήν κοινὴ ἀρχαία καί ἀποστολικὴ παράδοση καί λειτουργικὴ ζωὴ, ἡ δὲ δευτέρη στηρίζεται πάνω στή μορφή, στήν ὁμολογιακὴ ταυτότητα καί στήν ἐξέλιξη πού παρουσιάζουν οἱ Ἐκκλησίες σήμερα.¹⁰²

Ὡστόσο, παρὰ τίς δυσκολίες καί τίς διαφορές, καί πρὶν ἀπὸ τήν κατ' εὐδοκίαν καί χάριτι Θεοῦ ἐνότητα, πρέπει νά καλλιεργοῦνται ἀμοιβαῖα ἀπὸ τοὺς ἐμπλεκόμενους ἐκκλησιαστικοὺς φορεῖς ἡ ἀγάπη, ὑπομονή, ἡ διάκριση καί ἡ μετάνοια ὡς ἀρετές, ὥστε ἡ ἐνασχόληση καί ὁ διάλογος γιὰ τὰ καθαρῶς θεολογικὰ ζητήματα νά γίνεται πιὸ εὐκόλα.¹⁰³ Ἐπομένως γίνεται ἀντιληπτὸ ὅτι ὁ ἐγκλωβισμὸς τῆς Ὁρθοδοξίας στὰ ὄριά της εἶναι κάτι τὸ ἀδιανόητο, ἀλλὰ καί συνάμα ἀνεπίτρεπτο, καθὼς κάτι τέτοιο θὰ σήμαινε τήν ἄρνηση τῆς ἀποστολῆς της πρὸς τήν ἀνθρωπότητα καί τὴ μετατροπὴ της σὲ ἓνα κλειστὸ

¹⁰⁰ Ὁπ. παρ., Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσοστόμου (Κωνσταντινίδου - μετέπειτα Γέροντος Μητροπολίτου Ἐφέσου), «Ἡ θέση τῆς Ὁρθοδοξίας στό σύγχρονο χριστιανικὸ κόσμος», σελ. 12-13.

¹⁰¹ Tsetsis George, "The Meaning of the Orthodox Presence in the Ecumenical Movement", στὸ Metropolitan of Sassandra Gennadios (Limouris), *Orthodox Visions of Ecumenism*, ἐκδ. WCC, Geneva 1994, σελ. 274.

¹⁰² Ὁπ. παρ., Τσέτση Γεωργίου, «Μία Ὁρθόδοξη Θεώρηση τοῦ Οἰκουμενισμοῦ», σελ. 403.

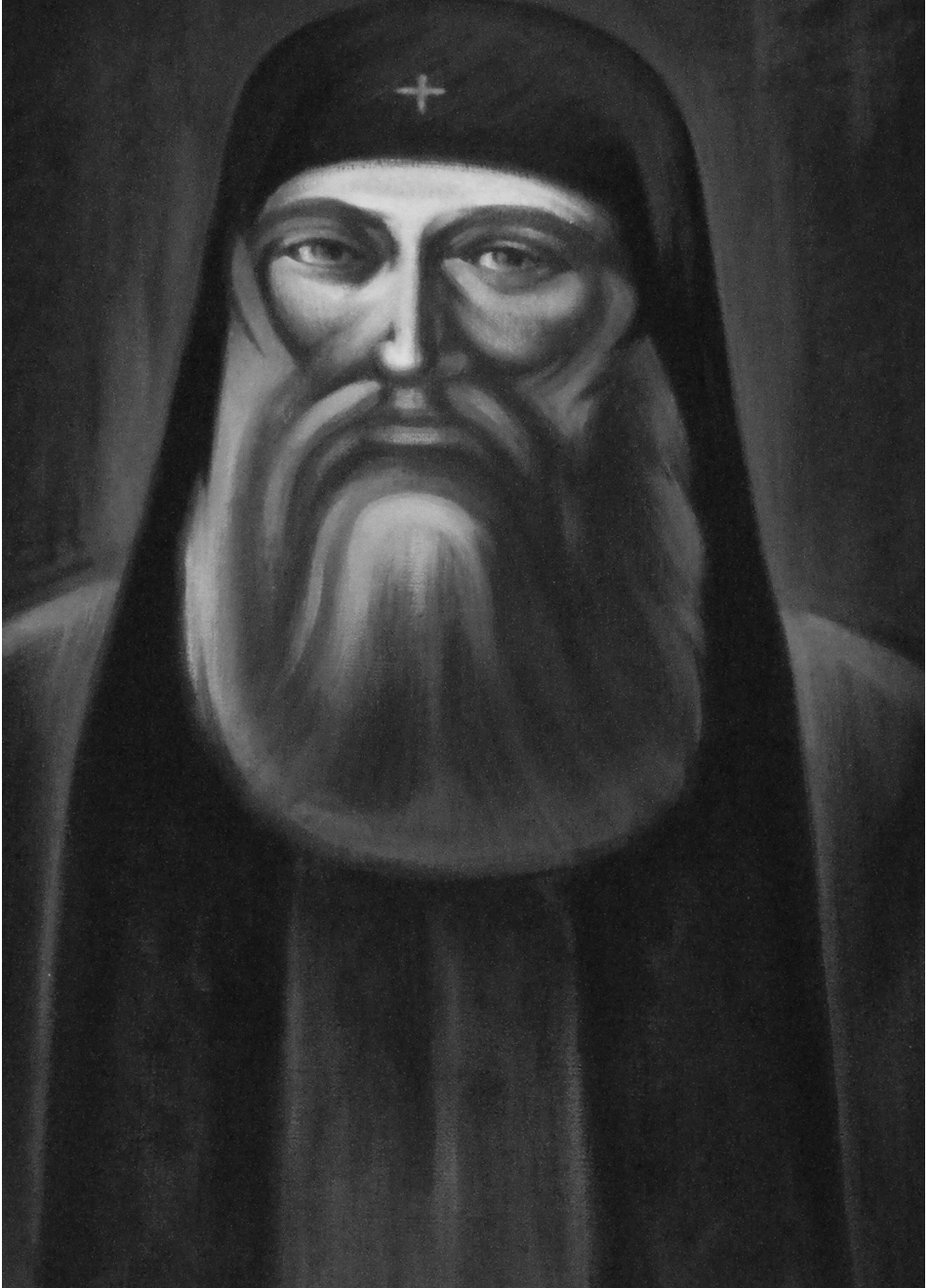
¹⁰³ Τσέτση Γεωργίου (ἐπιμ.), *Οἰκουμενικὸς Θρόνος καί Οἰκουμένη - Ἐπίσημα Πατριαρχικά Κείμενα*, ἐκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1989, σελ. 83.

σχῆμα,¹⁰⁴ ἐν ὀνόματι τοῦ κινδύνου τοῦ θεολογικοῦ συμφυρμού καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ.¹⁰⁵

Συνεπῶς καὶ κρίνοντας μὲ βάση τὰ προαναφερθέντα, γίνεται ἀπολύτως κατανοητὸ ὅτι ἡ παρουσία καὶ ἡ μαρτυρία τῶν Ὁρθοδόξων στουὺς κόλπους τοῦ Συμβουλίου εἶναι κάτι παραπάνω ἀπὸ ἀναγκαία, καθὼς καταθέτουν τὴν Χριστολογικὴ καὶ Τριαδολογικὴ ἀποκαλυπτικὴ τους ἐμπειρία, παρουσιάζοντας ἔτσι μίαν ἐκκλησιολογικὴ διαφορετικότητα σὲ σύγκριση μὲ τὴν ἐκκλησιολογία τῶν Προτεστάντικῶν Ἐκκλησιῶν, Ὁμολογιῶν καὶ Κοινοτήτων, οἱ ὁποῖες διακρίνονται γιὰ τὸν ἐκκλησιολογικὸ πλουραλισμὸ καὶ τὴν ἀνομοιομορφία τους.

¹⁰⁴ S. E. Mgr. de Selybria Emilianos (Timiadis), “Strengths and Weakness of Theological Dialogues”, στὸ *Les Dialogues Oecuméniques hier et aujourd’hui*, ἐκδ. Les Études Théologiques de Chambesy, Genève 1985, σελ.397: «Without a well-defined sense of our task we risk remaining for a long time an insignificant community among the many. We must re-examine our faith, making it better known to our own people and to outsiders as well...We must become aware that by participating in all such dialogues, we are ourselves in the continual process of growth».

¹⁰⁵ Μαρτζέλου Γεωργίου, Ὁρθοδοξία καὶ Σύγχρονοι Διάλογοι, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 393. Πρβλ., Tsetsis George, «An Orthodox Introspection of the Ecumenical Movement Today», διὰλεξη στὸ Holy Cross Greek Orthodox School of Theology, Boston 1993, σελ.6 (ἀδημοσίευτο): «Therefore, any attempt to present ecumenism as a movement having in view the creation of a new world religion (*panthreskeia*) (sic), to consider the WCC as a product of world sionism aiming at the political and religious conquest of ecumenism, or to qualify it as a ‘pan-heresy’, would certainly be in contradiction with the ethos of the Orthodox Church and would not correspond at all to her centuries’ old praxis».

Ίστορησις τῆς μορφῆς τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως
Ἰερεμίου τοῦ Β΄, ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Οἴκου, εἰς τό Φανάριον

«Συνοδικές Ἀποφάσεις τοῦ Ἱερεμίας Β', Ἱατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως»,

Ἀρχιμ. Νίφων Βασιλάκης, Δρ. Κανονικοῦ Δικαίου.

Professore (Inv.), Pontificio Istituto Orientale, Roma,

Διδάσκων Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Ἡρακλείου Κρήτης.

1. Ἡ συνοδική ἀπόφαση κατοχύρωσης τῶν προνομίων τῆς Μονῆς Σινᾶ

Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας ὁ Β' ἐπέδειξε ἐνδιαφέρον καὶ γιὰ τὴν Μονὴ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης² τοῦ θεοβαδίστου ὄρους Σινᾶ. Συγκεκριμένα μὲ δική του πρωτοβουλία συνεκάλεσε τὸ 1583 τὴν Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδο τοῦ Πατριαρχείου γιὰ νὰ ἐπικυρώσει τὰ δικαιώματα³ καὶ τὰ προνόμια⁴ τῆς Μονῆς τοῦ Σινᾶ⁵. Ὅπως ἐπιγραμματικὰ καὶ γενικὰ ἀναφέρει καὶ ὁ Μ. Γεδεών «Τῷ 1583 ἐπεκύρωσε συνοδικῶς τὰ δίκαια τῆς μονῆς Σινᾶ»⁶.

Ἀκριβῶς τί ἐννοεῖται μὲ τὸν ὄρο «δίκαια» τῆς Μονῆς δὲν εἶναι δύσκολο νὰ συμπεράνουμε, ἔχοντας ὑπόψιν μας τὴν ἱστορία τῆς Μονῆς καὶ μελετώντας εἰδικότερα τὰ περὶ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Σινᾶ⁷. Τὰ προνόμια, τὰ ὁποῖα εἶχε ἀποκτήσει ἡ Μονὴ σχετίζονται ἄμεσα μὲ τὴν μεγάλη ἀκτινοβολία, τὰ πλούσια κειμήλια⁸,

¹ Πρόκειται γιὰ τὸ τρίτο κεφάλαιο μονογραφίας ὑπὸ τὸν τίτλο «ΙΕΡΕΜΙΑΣ Β' Ο ΤΡΑΝΟΣ (1536-1595) ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ. Μελέτη ἱστορικοκανονική».

² Ἡ Μονὴ Σινᾶ ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν Ἰουστινιανό Ι, καὶ ἀρχικὰ ἦταν ἀφιερωμένη στὴν Θεοτόκο, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἔλαβε τὴν ὀνομασία πρὸς τιμὴν τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, τῆς ὁποίας τὰ λείψανα φυλάσσονταν ἐκεῖ. HOFMANN G., «Lettere pontificie edite e inedite intorno ai monastery del Monte Sinai», OCP 17 (1951), 283. Βλ. καὶ AMANTOY K. Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ, Θεσσαλονίκη 1953, 29-30.

³ «τὸ 1583 ἐπεκύρωσε συνοδικῶς τὰ δίκαια τῆς μονῆς Σινᾶ», ΚΑΡΜΙΡΗ Ι., Ἱερεμίας ὁ Β', ΘΗΕ 6, 781. Ἡ ἐπικύρωση αὐτὴ ἔγινε μὲ πατριαρχικὸ σιγίλλιο, διότι τὰ σιγίλλια ἀφοροῦν στὴν κύρωση τῶν προνομίων τῶν Πατριαρχικῶν καὶ Σταυροπηγιακῶν Μονῶν, τὸ ἀναπαλοτρῖτον τῆς μοναστηριακῆς καὶ καθόλου ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, τὶς ἐνώσεις τῶν ἐπισκοπῶν καὶ τὶς προσαρτήσεις χωριῶν σὲ ἐκκλησιαστικὴς ἐπαρχίες. ΤΣΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Α., Πατριαρχικά Σιγίλλια ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ ἀρχιεπισκοπείου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, 6.

⁴ Ὁ καν. 39 τῆς ἐν Τρούλλῳ διαγορευεῖ «τὰ ὑπὸ τῶν Κανόνων παρασχεθέντα ταῖς ἐπὶ μέρους ἐκκλησίαις προνόμια δέον νὰ μένωσιν ἀκαινοτόμητα», ΜΙΛΑ Ν., Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, 643.

⁵ Ἡ Μονὴ σύμφωνα μὲ τὶς περιγραφὲς τῶν μελετητῶν καὶ ὅπως ἐπισημαίνει ὁ G. Hofmann, ἔφερε χαρακτηριστὰ διεθνή, μὲ τὴν ἐννοία ὅτι κατέφθαναν προσκυνητὲς ἀπὸ παντοῦ, Ἀνατολὴ καὶ Δύση, ἐπειδὴ ἡ λατρεία τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης εἶχε διαδοθεῖ εὐρύτατα σὲ κάθε χώρα, διότι ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν εὐρυθμη λειτουργία τῆς Μονῆς ἔδειχναν ὄχι μόνο οἱ Πατριάρχες ἀλλὰ καὶ οἱ Πάπες, οἱ Καρδινάλιοι, οἱ πρίγκιπες ὀρθόδοξοι καὶ λαῖνοι, καὶ ἀφοῦ στὶς τάξεις τῶν μοναχῶν τῆς συγκαταλέγονται πρόσωπα κάθε φυλῆς καὶ γλώσσας. HOFMANN G., «Lettere pontificie edite e inedite intorno ai monastery del Monte Sinai», OCP 17 (1951), 283.

⁶ ΓΕΔΕΩΝ Μ., «Ἱερεμίας Β'», ΜΕΕ 12 (1926), 871.

⁷ Βλ. ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ Π., Τὸ κανονικὸν δίκαιον τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ἐπὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σινᾶ, Κωνσταντινούπολη 1868, 4-10.

τὰ πάμπολλα μετόχια καὶ τὴν ἰσχυρὰ οἰκονομικῆ⁹, ἐκκλησιαστικὴ κ.ἄ. δύναμη πὺ μὲ τὰ χρόνια νόμιμα καὶ μόνιμα ἀπέκτησε.

Τὰ προνόμια αὐτὰ τῆς Μονῆς Σινᾶ γιὰ τὰ ὁποῖα ἔλαβε Ἀποφάσεις Συνοδικῶς ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄, προέρχονταν τόσο ἀπὸ τὴν κοσμικὴ¹⁰ ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχή. Δηλαδή τὰ πολιτικὰ θὰ λέγαμε προνόμια καὶ δικαιώματα τῆς Μονῆς ἔχουν νὰ κάνουν μὲ παροχές ἢ διευκολύνσεις ἐκ μέρους τῶν ἀρχόντων τῆς ἐποχῆς, τόσο στὴν ὁμώνυμη χερσόνησο τοῦ Σινᾶ, ὅσο ταυτόχρονα καὶ στὰ ἀνὰ τὸν κόσμον διάσπαρτα σιναΐτικὰ μετόχια ἢ μοναστήρια, πὺ διατηροῦσαν κινητὴ καὶ ἀκίνητη περιουσία. Πρόκειται ὅπως καταλαβαίνουμε εἴτε γιὰ φοροαπαλλαγές, εἴτε γιὰ ἀναγνώριση καὶ παροχὴ προστασίας στὸ ἰδιοκτησιακὸ καθεστῶς τῆς Μονῆς, εἴτε ἀκόμη καὶ γιὰ καθαρὲς χρηματικὲς «ἐπιδοτήσεις» ἢ ἐνισχύσεις¹¹.

Ἔτσι, ἀντιλαμβανόμεστε τοὺς πολυάριθμους μουσουλμανικοὺς ὀρισμοὺς¹² πὺ ἐξέδωσαν διάφοροι Σουλτάνοι γιὰ τὴν προστασία τῆς Μονῆς, ὅπως κι ἐκεῖνους πὺ προέρχονται καὶ ἀπὸ ἄλλους ἄρχοντες¹³. Ἐπίσης ἡ Βενετία εἶχε εὐνοϊκὴ μεταχείριση ἀπέναντι στὴ Μονή¹⁴. Γιατὶ σπουδαία ἦταν πραγματικὰ ἡ προστασία

⁸ Ἀκόμη καὶ στὰ ἀνὰ τὴν οἰκουμένη διάσπαρτα μετόχια ἢ μοναστήρια τῆς Μονῆς τοῦ Σινᾶ, βρίσκουμε μέχρι καὶ σήμερα πλῆθος σπουδαίων μνημείων πὺ ἐπιμαρτυροῦν καὶ ἐπιβεβαιώνουν τὴν μεγάλη ἀκμὴ καὶ ἀνθιση τῆς Μονῆς. Μάλιστα, οἱ πολῦτοιμοι θρησκευτικοὶ καὶ πολιτιστικοὶ θησαυροὶ πὺ ἐκεῖ διατηροῦνται μέχρι καὶ σήμερα, ἀποτελοῦν ἀντικείμενο μελέτης, θαυμασμοῦ καὶ ἔρευνας, μὲ διεθνὴ ἀκτινοβολία, πανανθρώπινο χαρακτῆρα καὶ οἰκουμενικὸ ἐνδιαφέρον. Βλ. τὰ πρακτικὰ τοῦ Η΄ Διεθνoῦς Συνεδρίου τῶν *Studi Bizantini* πὺ συγκροτήθηκε στὸ Παλέρμο τῆς Σικελίας, 3-10 Ἀπριλίου 1951.

⁹ AMANTOY K. *Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ*, 47. Βλ. καὶ ΤΖΕΔΑΚΗ Θ., *Σύντομος Ἱστορία τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας*, Ἀθήνα 1967, 33.

¹⁰ Ὅχι μόνο οἱ βυζαντινοὶ βοήθησαν καθοριστικὰ τὸ Σινᾶ, ἀλλὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι τὸ εὐνόησαν κατὰ περιόδους οἰκονομικὰ μὲ πολλοὺς προνομιακοὺς ὀρισμοὺς. AMANTOY K. *Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ*, 42-46.

¹¹ Αὐτονόητα θεωροῦμε ὅτι ὁ Ἱερεμίας Β΄ δὲν ἀσχολήθηκε γιὰ τὰ οἰκονομικὴς φύσεως λεγόμενα προνόμια, θύραθεν προερχόμενα, ἀλλὰ γιὰ τὰ λεγόμενα ἐκκλησιαστικὰ καὶ κανονικὰ προνόμια τῆς Μονῆς. Βέβαια, κάποτε καὶ ἐκεῖνα ὑπειέρχονται στὸν ἄλλο τὸ οἰκονομικὸ ἐνδιαφέροντος, ἀφοῦ οἱ σχέσεις Ἐκκλησίας-κόσμου στὶς διαφορὲς ἐκφράσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἐπιηρεάζονται ἀπὸ τὰ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικοπολιτικὰ κατεστημένα, πολιτικὰ νομοθετημένα, θεανθρωπίνως παραδεδομένα.

¹² Ὁ ἀχτιναμὲς ἢ ἡ «διαθήκη» τοῦ Μωάμεθ προστάτευε τὴν Μονή. Ἐπίσης ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε ὅτι γιὰ τὴν προστασία τῆς Μονῆς ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς «ἐπὶ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου Kait- kai (1469-1496) ἐξεδόθησαν εικοσιδύο ὀρισμοὶ προστατευτικοὶ τοῦ Σινᾶ», ὁ.π. 26-33. βλ. καὶ ΤΣΕΚΑ Ν., «Σχέσεις μεταξὺ Ἀράβων καὶ τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Ὀρους Σινᾶ», *ΕΑ* 31 (1911), 44.

¹³ ΤΖΙΡΑΚΗ Ν., «Σινᾶ, Μονή», *ΘΗΕ* 11, 171-172. Ἡ τουρκικὴ ἐξάπλωση στὴν Αἴγυπτο εἶχε δυσάρεστες ἐπιπτώσεις γιὰ τὸ Σινᾶ. Κάποιος Ἕλληνας πὺ ἦταν ἰσχυρὸς στοὺς Τούρκους ἐπὺνομαζόμενος Τερνοντάμπης βοήθησε πολὺ τὴν Μονή, κυρίως διότι συνέβαλε στὴν ἀνανέωση τῶν προνομίων. Ἔτσι ὁ τουρκικὸς κίνδυνος δὲν ζημίωσε σημαντικὰ τὴν Μονή, ἀλλὰ ἀντιθέτως ὅσα ὄρισαν οἱ Τοῦρκοι (Σελῆμ καὶ Σουλεϊμάν ὁ Μεγαλοπρεπὴς) προσέδωσαν στὸ Σινᾶ οἰκονομικὴ δύναμη. Τὰ ἐκδοθέντα φερμάνια χρῆζον ἰδιαίτερης μελέτης διότι εὐνόησαν καθοριστικὰ τὴν Μονή. Ἡ Μονὴ ὡστόσο ὑπέστη διωγμοὺς ἀπὸ τοὺς μουσουλμάνους κυρίως τὸν Ι΄ αἰῶνα, πὺ γιὰ νὰ προφυλαχθεῖ ἀπὸ τὶς καταστροφὲς διέθεσε «πλεῖστα κειμήλια». Στὶς ἀρχὲς τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνα ἰδρύθηκε τζαμί στὴν Μονή, πὺ ἀποδεικνύει τὴν διπλωματικὴτητα τῶν Σιναΐτῶν πατέρων. Ἡ Μονὴ πολλὰς φορὲς ἐκλείνει γιὰ τοὺς προσκυνητὰς ἀπὸ φόβο καὶ ἀπὸ τὸν κίνδυνο κατάληψης τοῦ Σινᾶ ἀπὸ τοὺς βεδουίνους. Βλ. AMANTOY K. *Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ*, 7 καὶ *PG* 79, 583.

πού προσέφεραν στο Σινᾶ κι οἱ Ἑνετοί, ἀφοῦ οἱ δόγαι μὲ διατάγματα «ὄχι μόνον ἐπροστάτευσαν τὴν περιουσίαν τῆς μονῆς, ἀλλὰ καὶ παρέσχον πλείστας διευκολύνσεις»¹⁵. Βέβαια, οἱ Σιναῖτες δὲν δέχονταν εὐκόλα στὴ Μονὴ τοὺς φράγκους βασιλεῖς, διότι δὲν ἤθελαν νὰ δυσαρεστήσουν τοὺς μουσουλμάνους, πού σημειωτέον διατηροῦσαν τουρκικὴ φρουρὰ κάποτε ἐντὸς τῆς Μονῆς, ἐπειδὴ ὑπῆρχε ἐκεῖ τζαμί¹⁶.

Συμπεραίνουμε αὐτονόητα ὅτι σὲ τέτοιου εἴδους προνόμια, πού παρέχονταν ἀπὸ κοσμικοὺς ἄρχοντες, ἡ ἐπέμβαση ἢ παρέμβαση τῶν Πατριαρχῶν σημειώνονταν ὡς ὑπόμνηση μόνο τῶν παλαιῶν καὶ νέων προνομίων. Ἡ συμβολὴ τῶν Πατριαρχῶν κι εἰδικότερα τοῦ Ἱερεμίου Β΄ νομίζουμε πὼς ἀφορᾷ στὰ λεγόμενα ἐκκλησιαστικὰ προνόμια καὶ συγκεκριμένα τὸ αὐτοδιοίκητο τῆς Μονῆς, τὸ δικαίωμα νὰ ἔχει ἡγούμενο στὸ βαθμὸ τοῦ Ἐπισκόπου ἢ Ἀρχιεπισκόπου καὶ μάλιστα ἀνεξαρτήτου διοικητικῶς ἀπὸ τὰ γείτονα Πατριαρχεῖα Ἀλεξανδρείας κι Ἱεροσολύμων. Δηλαδή, παρακάτω ὁ λόγος γιὰ τὰ προνόμια πού προέρχονταν ἀπὸ ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχή.

Ἡ Μονὴ ἦταν «προσφιλέστατη»¹⁷ στὴ Δύση. Ἀλλὰ κι ἡ ἀδελφότητα τῶν Σιναῖτων ἦταν φιλικὰ προσκείμενη στὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ διατηροῦσαν μάλιστα ἐκεῖ καὶ λατινικὸ παρεκκλήσι¹⁸. Μεγάλος ἀριθμὸς γραμμάτων πού ἀπεστέιλαν οἱ Πάπες τῆς Ρώμης γιὰ νὰ διευκολύνουν¹⁹ ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ προστα-

¹⁴Μὲ ἐνετικὲς ἀποφάσεις ἀφορολόγητες παραμένουν προνομιακῶς μεγάλες ποσότητες ἀγαθῶν πού ἐμπορεύονται οἱ σιναῖτες, ὅπως κρασί, λάδι, τυρὶ, κερὶ, μέλι κ.ἄ. Ἐπιπλέον μὲ διατάγματα δογῶν π.χ. F. Donato (1549) καὶ F. Venier (1554) προνομιακῶς κι ἐξαιρέτως τὰ σιναῖτικὰ ζητήματα ἐκδικάζονται ἄμεσα. Μὲ ἐκεῖνα ἐπίσης τὰ διατάγματα τοῦ L. Priuli(1557) τὸ μετόχι τῆς Μονῆς στὸν Χάνδακα ἀπαλλάσσεται ἀπὸ ἀγγαρεῖες κ.ἄ. βάρη. Ἀκόμη μὲ διάταγμα τοῦ N. La Ponte ὀρίζεται ἐτήσια ἐλεημοσύνη εἴκοσι τσεκινίων πληρωτέων εἰς τοὺς σιναῖτες στὸν Χάνδακα. AMANTOY K. *Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἱεράς Μονῆς τοῦ Σινᾶ*, 40-41.

¹⁵ TZIPAKH N., «Σινᾶ, Μονή», *ΘΗΕ* 11, 171-172. Μάλιστα, ἀναφέρονται οἱ δόγαι πού ἐξέδωσαν ὑπὲρ τοῦ Σινᾶ προστατευτικὰ κι εὐεργετικὰ διατάγματα, ὅπως Φραγκόσιος, Χριστοφόρος, Ἰωάννης, Foscati, Moro, Mocenigo, Barbarigo, Lauredano κ.ἄ. Ἐπίσης ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι κι ὁ Δόγης Lorenzo Theopulo γιὰ χάρι τῆς Μονῆς Σινᾶ στὶς 15 Ἰουλίου 1273, μὲ γράμμα στὸν Δούκα τῆς Κρήτης Marino Zeno καὶ στοὺς Βαρώνους, δίνει ἐντολὲς νὰ γίνονται σεβαστὰ τὰ προνόμια τῆς Μονῆς. HOFMANN G., «Lettere pontificie edite ed inedite intorno ai monastero del Monte Sinai», *OCP* 17 (1951), 288-299.

¹⁶ Ἡ Μονὴ μὲ τὴν πολιτικὴ αὐτὴ κατάφερε νὰ διατηρεῖ τὴν μουσουλμανικὴ προστασία κι ἐξασφάλιζε ἐπιπλέον καὶ τὴν δυτικὴ βοήθεια. βλ. TZIPAKH N., «Σινᾶ, Μονή», *ΘΗΕ* 11, 171. «Οἱ Σιναῖται ἀνέπτυσαν πάντοτε μεγάλην διπλωματικότητα καὶ ἔφθασαν νὰ δεχτοῦν καὶ τὴν ἴδρυσιν τζαμιού εἰς τὸ Σινᾶ... μὲ τὸν ὀρισμὸν τοῦ Μωάμεθ καὶ μὲ τὸ τζαμί ἐπέτυχε τὸ Σινᾶ νὰ διασωθεῖ», AMANTOY K. *Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἱεράς Μονῆς τοῦ Σινᾶ*, 32.

¹⁷ «τὸ σχίσμα πού ἐχώρισε τὴν ὀρθόδοξη Ἀνατολὴν ἀπὸ τὴν καθολικὴν Δύσιν δὲν εἶχε μεγάλη ἐπίδραση εἰς τὸ Σινᾶ», AMANTOY K. *Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἱεράς Μονῆς τοῦ Σινᾶ*, 34-35. βλ. καὶ TZIPAKH N., «Σινᾶ, Μονή», *ΘΗΕ* 11, 171.

¹⁸ Τὸ 1578 ἔχουμε σύντομη περιγραφὴ τοῦ Σινᾶ ἀπὸ τὸν Πρωτονοτάριο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Θεοδόσιο Ζυγομαλά, πού μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἐντὸς τῆς Μονῆς «ἔστι Λατίνων ἐκκλησίδιον», AMANTOY K. *Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἱεράς Μονῆς τοῦ Σινᾶ*, 54.

τέψουν²⁰ την Μονή Σινᾶ, τοὺς μοναχοὺς καὶ τὰ μετόχια τῆς, κατέχει ξεχωριστὴ σπουδαιότητα, καὶ μάλιστα συνοδεύτηκε ἀπὸ πλοῦσια δῶρα²¹.

Τὰ Γράμματα προστασίας, «Lettere di protezione»²² ὅπως παρατηρεῖ ὁ G. Hofmann, περιλαμβάνουν ἀποφάσεις πού δημοσίευσαν οἱ Πάπες ἀπὸ τὴν πρεσβυτέρα Ρώμη γιὰ προνόμια καὶ δικαιώματα τῆς Μονῆς κι ἀπευθύνονται σὲ πρίγκιπες ζητώντας τους νὰ προστατέψουν μὲ κάθε δυνατὸ μέσο τὰ δίκαια τῆς Μονῆς καὶ ἐκεῖνα τῶν μοναχῶν αὐτῆς ἀλλὰ καὶ τῶν ἐξαρτημάτων τῆς. Περιλαμβάνουν τὰ ποντιφικικὰ προνόμια πού ἀναγνωρίστηκαν γιὰ τὴν Μονή Σινᾶ (ἢ καὶ γιὰ ἄλλες Μονές) κι ἄλλα εὐεργετικὰ μέτρα, μὲ τὰ ὁποῖα κατοχυρώνονται νομικῶς τὰ κυριαρχικὰ κι ἰδιοκτησιακὰ δικαιώματα τοῦ μοναστηριοῦ. Ἰδιαίτερη μνεῖα σὲ αὐτὰ γίνεται καὶ γιὰ τὸν σεβασμὸ, τὴν προστασία καὶ τὴ βοήθεια πρὸς τοὺς μοναχοὺς τῆς Μονῆς καὶ τὶς δραστηριότητές τους (ὄχι μόνο λειτουργικές, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικοῦ ἐνδιαφέροντος, ὅπως συλλογὴ ἐλεημοσυνῶν, ἐμπορικοκτηματικές κτλ).

Ἐπίσης μὲ τὰ ἔγγραφα αὐτὰ οἱ Πάπες²³ ἐξασφαλίζουν ἐλευθερίες στοὺς σιναΐτες μοναχοὺς γιὰ ποικίλες δραστηριότητες (λατρείας, κινήσεως, οἰκονομικές, κοινωνικές, ἐκπαιδευτικές, πολιτιστικές κτλ). Σημαντικὴ θέση μεταξὺ τῶν προνομίων αὐτῶν ἔχει κι ἡ ἀναγνώριση ἐλευθερίας τῆς Μονῆς ἀπὸ τὸν

¹⁹ Ὡς γράμμα διευκόλυνσης τῶν προσκνητῶν τῆς Μονῆς Σινᾶ ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Πάπα Giovanni XXII στὶς 30 Μαΐου 1328. Ἔστειλε ὁ Ἰωάννης XXII ἔντεκα γράμματα πού ὑπερασπίζουν τὰ δικαιώματα τῶν μοναχῶν Σινᾶ καὶ στὴν Κρήτη καὶ στὴν Κύπρο. Ἐπίσης, ὁ Ἰννοκέντιος VIII (1484-1492) ἐξέδωσε *Motu proprio* πού δὲν φέρουν σφραγίδα sigillo ἀλλὰ τὴν γνήσια ὑπογραφή τοῦ Πάπα. HOFMANN G., «Lettere pontificie edite ed inedite intorno ai monastery del Monte Sinai», *OCP* 17 (1951), 289. Στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Βατικανοῦ φυλάσσεται τὸ σχετικὸ κείμενο γιὰ τὴν Μονή Σινᾶ, βλ. *Archivio Vaticano*, Reg. Vat. 698, 44-45.

²⁰ Ἡ ὑψηλὴ προστασία αὐτὴ ἐκφράζει ἀσφαλῶς τὴν ἰδιαίτερη καὶ προνομιακὴ στάση ἢ μᾶλλον δρᾶση τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι στὴν Μονή Σινᾶ, ἀλλὰ συγχρόνως ἐντάσσεται ὡς ὁποῖοτε στὴν εὐρύτερη ἐκκλησιαστικὴ πολιτικὴ πρὸς τὶς ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες, καὶ διαφωτίζει τὶς σχέσεις Ρώμης καὶ Ἀνατολῆς, «relazioni fra Roma e l'Oriente», MERCATI A., «Nuovi documenti pontifici sui monastery del Sinai e del monte Athos», *OCP* 18 (1952), 90.

²¹ HOFMANN G., «Lettere pontificie edite e inedite intorno ai monastery del Monte Sinai», *OCP* 17 (1951), 284. Ἀλλὰ καὶ χρήματα προσέφεραν πολλοὶ Πάπες στὸ Σινᾶ, ὅπως π.χ. ὁ Γρηγόριος ΙΓ' (1572-1595) στὶς 12 Ἀπριλίου 1584 ἔδωσε ἐτήσια βοήθεια 500 χρυσὰ δοκάτα «ducati d'oro» γιὰ 10 χρόνια καὶ προτρέποντας τοὺς χριστιανοὺς νὰ δίνουν ἐλεημοσύνες στοὺς μοναχοὺς σιναΐτες. Γράμμα τοῦ Πάπα Γρηγορίου ΙΓ' πρὸς τὸν Νούντιο τῆς Νάπολης ἀναφέρει ὅτι πληρώνει κάθε χρόνο στὴν Μονή Ἁγίας Αἰκατερίνης καὶ γιὰ δέκα χρόνια 500 «scudi». MERCATI A., «Nuovi documenti pontifici sui monastery del Sinai e del monte Athos», *OCP* 18 (1952), 95. βλ. καὶ HOFMANN G., «Lettere pontificie edite ed inedite intorno ai monastery del Monte Sinai», *OCP* 17 (1951), 295.

²² Γιὰ παράδειγμα ἀναφέρουμε ὅτι ὁ Πάπας Ὀνόριος ΙΙΙ (1216-1228) ἐξέδωσε Γράμματα προστασίας γιὰ χάρι τῆς Μονῆς Σινᾶ, τὰ ὁποῖα βρίσκονται σήμερα στὸ Ἀρχεῖο τῆς Βενετίας. *Archivio di Stato a Venezia*. Segnatura: Duca di Candia, Atti Antichi, B Io, Actorum N. I. HOFMANN G., «Lettere pontificie edite e inedite intorno ai monastery del Monte Sinai», *OCP* 17 (1951), 285.

²³ βλ. SICARD C., *Lettres edifiantes et curieuses ecrites par der missionnaires de la Compagnie de Jesus*, IX, Paris 1830, 119. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Μεγάλος (590-604) εἶναι ὁ πρῶτος Πάπας πού σώζονται Γράμματα προστασίας του πρὸς τὴν Μονή Σινᾶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι Πάπες Ρώμης ἐπέδειξαν ἐνδιαφέρον ὅπως ὁ Ὀνόριος Γ', Γρηγόριος Γ', Ἰννοκέντιος Στ', Εὐγένιος Δ', Πίος Β', Γρηγόριος Γ' κ.ἄ. Ἐπίσης κι ἄλλοι Πάπες στὴ συνέχεια ἀναγνώρισαν κι ἐπικύρωσαν ἔμπρακτα τὰ δικαιώματα καὶ προνόμια τῆς Μονῆς Σινᾶ τόσο στὴν Ἀνατολὴ ὅσο καὶ στὴ Δύση, π.χ. Giulio II (1503-1513), Leone X (1513-1521), Paolo III (1534-1549), Pio IV (1559-1565), Urbano VIII (1623-1644). HOFMANN G., «Lettere pontificie edite ed inedite intorno ai monastery del Monte Sinai», *OCP* 17 (1951), 289-291.

τοπικό ἐπίσκοπο²⁴. Μὲ τὰ ἐπίσημα αὐτὰ ἔγγραφα²⁵ ὁ ἐκάστοτε Πάπας ἐπικυρώνει, ἀναγνωρίζει καὶ διασφαλίζει τὴν ἀπρόσκοπτη λειτουργία τῆς Μονῆς σύμφωνα μὲ τοὺς μοναστικούς κανόνες τοῦ Μ. Βασιλείου, τὶς διοικητικὲς ἀποφάσεις τῆς Μονῆς καὶ τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Μονῆς, μαζί μὲ διάφορες ἄλλες ἐλευθερίες. Συγχρόνως μὲ τὰ Γράμματα αὐτὰ λαμβάνει ὑπὸ τὴν προστασία τῆς Ἁγίας Ἐδρας τὴν μοναστικὴ ἀδελφότητα τοῦ Σινᾶ κι ὅλα τὰ μετόχιά της στὴν ὁμώνυμη χερσόνησο, στὴν Αἴγυπτο, στοὺς Ἁγίους Τόπους, στὴν Συρία, στὴν Κύπρο, στὴν Κρήτη, στὴν Κωνσταντινούπολη κ.ἄ.

Ἀκόμη ὑποστηρίζεται ὅτι κι ἡ εὐνοϊκὴ γιὰ τοὺς σιναΐτες πολιτικὴ τῆς Βενετίας ὀφείλεται κατὰ ἓνα μέρος καὶ στὰ ποντιφικὰ Γράμματα προστασίας²⁶. Παράδειγμα ἀλλὰ κι ἀπόδειξη γιὰ τὴν παρέμβαση τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τῆς Μονῆς Σινᾶ τόσο σὲ πρίγκιπες τῆς δύσης γενικότερα, ὅσο καὶ ιδιαίτερα πρὸς τὴν πολιτικὴ διοίκηση τῆς Βενετίας, ἀποτελοῦν τὰ γράμματα ποὺ φυλάσσονται στὸ *Arcivio di Stato di Venezia*²⁷.

Ἐπίσης στὸ πλαίσιο τοῦ εὐρύτερου ἐνδιαφέροντος ποὺ ἐπέδειξαν οἱ Πάπες γιὰ τὴν Μονὴ τοῦ Σινᾶ, ἐξέδωσαν πολλὰ γράμματα ἀνοχῆς, ἐπιείκειας κι εὐνοίας καὶ πολλὰ ὀνομαζόμενα ὡς «*Lettere pontificie di indulgenza*»²⁸. Ἡ ἀκριβὴς μελέτη τῶν κειμένων αὐτῶν ἀποδεικνύει ὅτι προασπίστηκαν δυναμικὰ τὰ σιναΐτικὰ συμφέροντα μὲ τὴν προσωπικὴ παρέμβαση τοῦ ἴδιου τοῦ Πάπα, τόσο στὴν ὁμώνυμη χερσόνησο, ὅσο καὶ σὲ ἄλλα μέρη, ὅπως στὴν Κρήτη, στὴν Κύπρο καὶ ἄλλοῦ. Ἡ ἔρευνα στὰ ποντιφικὰ διπλωματικὰ ἔγγραφα ἀποκαλύπτει ὅτι πολυάριθμα ἦταν ἐπίσης καὶ τὰ λεγόμενα *Motu proprio*²⁹ ποὺ ἐκδόθηκαν χάρι τῆς Μονῆς Σινᾶ³⁰. Μὲ ὅλα τὰ παραπάνω μνημονευθέντα ἔγγρα-

²⁴ «*insomma la sua situazione totale di esenzione dalla giurisdizione dell' Ordinario (vescovo)*», HOFMANN G., «*Lettere pontificie edite e inedite intorno ai monasteri del Monte Sinai*», *OSP* 17 (1951), 285.

²⁵ Τέτοια Γράμματα ἐξέδωσε ὁ Πάπας Ὀνόριος III κι ἐπικύρωσαν κι ἀνανέωσαν οἱ μετέπειτα Πάπες Γρηγόριος Ι΄ (24 Σεπτεμβρίου 1274), Ἰννοκέντιος Δ΄ (15 Δεκεμβρίου 1360), Εὐγένιος Δ΄ (29 Ὀκτωβρίου 1435), Πίος Β΄ (9 Ὀκτωβρίου 1459). Μάλιστα στὶς 12 Ἰανουαρίου 1226 ποὺ ὁ Ὀνόριος Γ΄ ἀπέστειλε τὰ Γράμματα προστασίας του πρὸς τὸν ἡγούμενο τῆς Μονῆς Σινᾶ ἐπίσκοπο Συμεών, ἡ Μονὴ ἦταν ἀφιερωμένη στὴν Παναγία «*Santa Maria*», ὁ.π. 286.

²⁶ Ὁ.π. 287.

²⁷ Ἐνδεικτικὸ παράδειγμα ἀποτελεῖ ἓνα γράμμα τοῦ Δόγη Lorenzo Theurlo με ἡμερομηνία 15 Ἰουλίου 1273 ποὺ ἀπευθύνεται στὸν δούκα τῆς Κρήτης Marino Zeno καὶ στοὺς Βαρώνους, γιὰ χάρι τῆς Μονῆς Σινᾶ. *Arcivio di Stato di Venezia*, *Duca di Candia*, *Atti antichi*, B Io, *Actorum*, N. I *Quaderno*, p.13, ὁ.π. 288.

²⁸ Ὅσοι πιστοὶ θὰ ἔδιναν οικονομικὴ ἐνίσχυση ὑπὲρ τῆς ἀνακαίνισης τῆς Μονῆς τοῦ Σινᾶ ἢ τῶν μετοχίων της, θὰ ἐλάμβαναν ἄφεση ἁμαρτιῶν γιὰ ἓνα ὀλόκληρο ἔτος. Ἐντύπωση προξενεῖ τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἀποφάσεις ποὺ ἔλαβε ὁ Πάπας (ὅπως καταγράφονται ἐπίσημα στὰ ἐν λόγῳ ἔγγραφα), προκειμένου νὰ προασπιστοῦν τὰ δίκαια τῆς Μονῆς Σινᾶ, σὲ κάποιες περιπτώσεις ἔρχονται ἀκόμη καὶ σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν λατίνου Ἀρχιεπίσκοπο Κρήτης καὶ τὸν βασιλιὰ τῆς Κύπρου. Ὁ.π. 289.

²⁹ Τὰ ὀνομαζόμενα *Motu proprio* εἶναι νέο εἶδος διπλωμάτων, δηλαδὴ ἐπίσημων παπικῶν ἐγγράφων, ποὺ ἐμφανίζονται στὰ χρόνια τοῦ Πάπα Ἰννοκέντιου Η΄ (1484-1492) καὶ δὲν φέρουν σφραγίδα, ὅπως τὰ προηγούμενα, ἀλλὰ τὴν ἴδια τὴν ὑπογραφή τοῦ Πάπα, εἰς ἔνδειξη σαφῶς τῆς μεγάλης ἰσχύος καὶ βαρύτητάς των. Γιὰ περισσότερα, ὁ.π.

φα τῶν Παπῶν³¹ οἱ μοναχοὶ τοῦ Σινᾶ συνέλεξαν πολλές εἰσφορὲς κι ἐλεημοσύνες ἀπὸ τοὺς πρίγκιπες καὶ βασιλεῖς τῶν καθολικῶν χωρῶν κι ἰδιαίτερα ἐκείνων τῆς Βενετίας, Γαλλίας, Ἰσπανίας κ.ἄ.

Χάριν τῆς Μονῆς Σινᾶ ἐπιπλέον συναντᾶμε «Lettere di carita pontificia»³² ποντιφικὰ Γράμματα φιλανθρωπίας, ἐλεημοσύνης κι εὐμένειας. Τὰ κείμενα αὐτὰ εἶναι ἐπίσημα «συστατικά», θὰ λέγαμε προτρεπτικά, Γράμματα γιὰ τὴν ἀπρόσκοπτη καὶ ἀνεμπόδιση συλλογὴ χρημάτων, χάριν τῆς Μονῆς, μὲ τὰ ὁποῖα παροτρύνονταν οἱ ἄρχοντες κι ὁ πιστὸς λαὸς νὰ ἐνισχύσουν οἰκονομικὰ τὸ Σινᾶ³³.

Ἄλλὰ ἔμπρακτο ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς Μονῆς Σινᾶ ἐπέδειξαν καὶ πολλοὶ Καρδινάλιοι, πού μάλιστα ὡς εὐεργέτες αὐτῆς ἔλαβαν δικαιολογημένα τὸν τίτλο «Protettori del Monte Sinai»³⁴, δηλαδὴ προστάτες τῆς Μονῆς Σινᾶ³⁵.

Μὲ ὅλα τὰ παραπάνω διαπιστώνεται τὸ βαθύ, ἔμπρακτο καὶ μακράιωνο ἐνδιαφέρον τῶν Παπῶν γιὰ τὴν Μονὴ Σινᾶ, ἐπιβεβαιώνεται ἡ ὕπαρξη καὶ παροχὴ νέων προνομίων καὶ ἐπιμαρτυρεῖται τὸ ἰδιάζουσας σημασίας αὐτόνομον αὐτῆς καθεστῶς. Ὅλα αὐτὰ χωρὶς καμιά ἀμφιβολία ἀποτέλεσαν ἱστορικὰ γεγονότα καὶ μία πραγματικότητα κανονικῆς φύσεως ἢ τάξεως (ἐξάπαντος ἐνδια-

³⁰ Ἀναφέρουμε ὡς παράδειγμα, τὸ *Motu proprio* τοῦ Πάπα Ἰννοκέντιου Η', πού στάθηκε ἄκρως εὐεργετικὸ γιὰ τὴν Μονὴ, ἀφοῦ ἴδρυσε ἀδελφότητα μὲ σκοπὸ τὴν ὕλική στήριξη τῆς εἰρημένης Μονῆς καὶ ἐνθάρρυνε ἱκανῶς τὰ προσκυνηματικὰ ταξίδια στὴν Μονὴ. Σήμερα γιὰ τὰ δικά μας δεδομένα θὰ λέγαμε συντόμως ὅτι ἴδρυσε «σύλλογο» ὑπὲρ τῆς ἀνακαίνισης τῆς Μονῆς καὶ γιὰ τὴν συλλογὴ χρημάτων μὲ σχετικούς ἐράνους, καὶ μὲ τακτικὲς κι ἐκτακτὲς εἰσφορὲς τῶν μελῶν, ἀλλὰ καὶ κάθε χριστιανοῦ, ὅποιασδήποτε τάξεως, γλώσσας, φυλῆς, ἡλικίας, χώρας, ἐκκλησίας κτλ.

³¹ Πάπες πού ἀκολούθησαν εὐνοϊκὴ γιὰ τὸ Σινᾶ δράση, ἐκδίδοντας εὐεργετικὰ *Motu proprio*, γιὰ παράδειγμα ἦταν οἱ Ἰούλιος Β' (1503-1513), Λέων Ι' (1513-1521), Παῦλος Γ' (1534-1549), Πίος Δ' (1559-1565), Οὐρβανὸς Η' (1623-1644) κ.ἄ. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Παπῶν κι ἡ πολὺτιμη βοήθεια πού πρόσφεραν στὴ Μονὴ Σινᾶ, εἶχε ἀφορμὴ ἢ συνέπεια τὴν φιλοκαθολικὴ συμπεριφορὰ τῶν ἀδελφῶν τῆς Μονῆς καὶ τὴν φιλοδυτικὴ τους στάση καὶ ἀντίληψη. Ὁ.π.

³² Ὁ.π. 294-295. Πολλοὶ Πάπες ἐξέδωσαν τέτοια Γράμματα, ὅπως π.χ. οἱ Γρηγόριος ΙΔ', Παῦλος Ε' (1605-1621), Οὐρβανὸς Η' (1623-1644), Ἰννοκέντιος ΙΑ' (1676-1689) κ.ἄ. Παράδειγμα ἐπίσης φέρουμε τὸν Πάπα Γρηγόριο ΙΓ' (1572-1595) πού στὶς 2 Ἀπριλίου 1584 χάρισε ἐτήσια χρηματικὴ συνδρομὴ ὑπὲρ τῆς Μονῆς 500 χρυσῶν δουκάτων γιὰ δέκα χρόνια κι ἐξέδωσε τρία συστατικά Γράμματα, μὲ τὰ ὁποῖα προτρέπονταν οἱ πιστοὶ κι οἱ ἄρχοντες νὰ συνεισφέρουν χρήματα.

³³ Ὁ Α. Mercati συμπληρώνοντας τὶς μελέτες τοῦ G. HOFMANN σχετικά μὲ τὴν Μονὴ τοῦ Σινᾶ, δημοσίευσε δύο γράμματα τοῦ Πάπα Γρηγορίου ΙΓ' μὲ ἡμερομηνίες 5 Ἰανουαρίου 1581 καὶ 12 Μαρτίου 1584, πού ἐκδόθηκαν γιὰ νὰ βοηθήσουν τὴν κανονικὴ λειτουργία τῆς Μονῆς καὶ τὴν ἀνακαίνισή της μὲ ἀλλεπάλληλες οἰκονομικὲς ἐνισχύσεις. «Pro monasterio et monachis Montis Synay hortatorium... Pro monasterio Montis Sinay in Arabia hortatorium pro restauratione. Gregorius episcopus servus servorum Dei universes etc», MERCATI A., «Nuovi documenti pontifici sui monastery del Sinai e del monte Athos», *OCP* 18 (1952), 93-94.

³⁴ HOFMANN G., «Lettere pontificie edite e inedite intorno ai monastery del Monte Sinai», *OCP* 17 (1951), 292. Ἀναφέρουμε δύο ὀνόματα: ἰλ Cardinale Altieri Pauluzzi (1685) καὶ ἰλ Cardinale Sacripante (1704). Archivio di Propaganda, *Terra Santa e Cipro*, vol. III, 52r.

³⁵ Ἡ προστασία αὐτὴ τῶν Καρδινάλιων χάρι τοῦ Σινᾶ ἐκδηλώνεται ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ ΙΓ' αἰῶνα, διαδηλοῖ κι ἐπιμαρτυρεῖ τὴν ζωτικὴ συνεργασία καθολικῶν κι ὀρθοδόξων ἀλλὰ ἐπιπροσθέτως καὶ τὴν ἀμετακίνητη ἐμπιστοσύνη τῶν σιναϊτῶν πρὸς τὴν Ἁγία Ἐδρα.

φέρουσας ἐξ ἀπόψεως δικαίου) πού κι οί Πατριάρχες Ἀλεξανδρείας καί Ἱεροσολύμων, ὅσο καί ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὡς Οἰκουμενικός Ἀρχιεπίσκοπος, ἐλάμβαναν συνεπῶς κι ἐμπράκτως ὑπόψιν τους.

Σέ κάθε στιγμή τῆς ζωῆς τοῦ Ἱερεμίας Β΄ κι ἰδιαίτερα σέ κάθε περίοδο τῆς πατριαρχίας του, σταθερὰ ἀρχή στάθηκε ὁ σεβασμός πρὸς τὸν «ἀρμόδιον καί νόμιμον ὑπέρτατον ἐκκλησιαστικὸν δικαστήν, τουτέστι τὰς οἰκουμενικὰς συνόδους»³⁶.

Γιατὶ ὁ Τρανὸς ἐκεῖνος Πατριάρχης γνώριζε καλὰ ὅτι σέ περίπτωση πού θὰ ἔπραττε κάποιος διαφορετικὰ ἢ ἀντίθετα ἀπὸ ὅσα οἱ ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων κανονικῶς ὀρίζουν, θὰ τὸν ἐξελάμβανε ἡ ζωντανὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας «ὡς ἐπεμβάσεις ἀντικανονικὰς ἐπιδοκιμάζοντες καί ἀποδεχόμενοι»³⁷. Πάντοτε ἐπομένως στὸ πνεῦμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς κανονικότητος, μὲ ὅσα οἱ θεῖοι κι ἱεροὶ κανόνες καί γενικότερα ἡ ἱερὰ Παράδοση ὀρίζουν.

Ἀξίζει νὰ δοῦμε σύντομα ὀρισμένα στοιχεῖα γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Μονῆς καθόσον εἶναι χρήσιμα στὴν κατανόηση τοῦ προνομιακοῦ ζητήματος πού διευθέτησε ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ ὁ Τρανός.

Ἡ Μονὴ ἐξαρτᾶται γιὰ κάποια χρόνια ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴ Karak³⁸. Ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Σινᾶ, Φαράν καί Ραϊθῶ ἀποτελεῖ συνέχεια τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμφάσης Ἐπισκοπῆς Φαράν³⁹. Μὲ βεβαιότητα ἀκόμη δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε τότε ἀκριβῶς ἰδρύθηκε ἡ Ἐπισκοπὴ Φαράν⁴⁰, ἀλλὰ γνωρίζουμε ὅτι ὁ Μαρκιανὸς (450-457) ἔγραψε στὸν Φαράν Μακάριο περὶ τῆς προπαγάνδας τοῦ μονοφυσίτου Θεοδοσίου⁴¹. Ἐπίσης ὑπάρχουν μαρτυρίες ὅτι πρὶν τὴν ἀνοικοδόμηση τῆς Μονῆς ἀπὸ τὸν Ἰουστινιανὸ ὑπῆρχε ἐκεῖ ἐπισκοπικὴ ἐκκλησία⁴².

Ἔτσι θεωρεῖται πρῶτος ἐπίσκοπος Φαράν ὅτι ἦταν ὁ Νετρᾶς κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα, στὴ συνέχεια ἀναφέρονται ὡς ἐπίσκοποι Φαράν ὁ Μωϋσῆς, ὁ Μακάριος, ὁ Φώτιος⁴³ κι ὁ Θεόδωρος⁴⁴ πού καταδικάστηκε ἀπὸ τὴν ΣΤ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο ὡς μονοφυσίτης κι ἔγινε αἰτία νὰ μὴν ἐκλεγεῖ πλέον ἄλλος ἐπίσκοπος Φαράν.

Μετὰ τὴν διάλυση τῶν ἐπισκοπῶν Φαράν καί Αἰλᾶς ἔπρεπε νὰ ἐκλεγεῖ ὁ

³⁶ ΚΥΡΙΑΚΟΥ Δ., *Δοκίμιον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας*, Αθήνα 1874, 294.

³⁷ Ὁ.π. *Τὸ κανονικὸν δίκαιον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Ἱεροσολύμων ἐπὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ*, Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1868, 347.

³⁸ ΤΖΙΡΑΚΗ Ν., «Σινᾶ, Μονή», *ΘΗΕ* 11, 177.

³⁹ Ὁ.π. 181.

⁴⁰ ΤΖΙΡΑΚΗ Ν., «Σινᾶ, Φαράν καί Ραϊθῶ, Ἀρχιεπισκοπὴ», *ΘΗΕ* 11, 181.

⁴¹ MANSI VII, 483-516.

⁴² «πολλῶ πρότερον τῆς ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ οἰκοδομηθείσης Μονῆς ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἐπισκοπικὴ ἐκκλησία καὶ ἔνορία», ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ Π., *Τὸ κανονικὸν δίκαιον τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ἐπὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σινᾶ*, Κωνσταντινούπολη 1868, 1β΄.

⁴³ PG 87, 3.

⁴⁴ PG 8710, 1157, PG 11, 636 καὶ AMANTOY Κ. *Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ*, 1ε΄ καὶ 81.

ηγούμενος τῆς Μονῆς Ἐπίσκοπος «διὰ νὰ χειροτονῆ ἐν καιρῷ ἀνάγκης»⁴⁵. Ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς ἔφερε τὸν τίτλο τοῦ ἐπισκόπου ἀπὸ τὸν Η΄ ἢ Θ΄ αἰῶνα⁴⁶ κι ἀργότερα τιμήθηκε μὲ τὸν τίτλο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου⁴⁷. Ἐπειδὴ ἡ Μονὴ βρισκόταν στὰ ὄρια τῶν Πατριαρχείων Ἱεροσολύμων καὶ Ἀλεξανδρείας, ἡ ἐπισκοπὴ Σινᾶ δημιουργοῦσε συχνὰ ζήτημα περὶ τῆς δικαιοδοσίας τῶν δύο Πατριαρχείων σὲ αὐτήν⁴⁸. Ἡ διαμάχη περὶ τοῦ ζητήματος τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας αὐτῆς ἔπαιρνε ἀκόμη μεγαλύτερη ἔκταση, ἐξ αἰτίας τοῦ πλούτου καὶ τῆς σπουδαιότητος τόσο τῆς Μονῆς καθ' ἑαυτῆς ὅσο καὶ τῶν μετοχιῶν κι ἐξαρτημάτων της, καὶ διότι «ἤσκει ροπήν ἐπὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ καθόλου πράγματα»⁴⁹.

Γιὰ λόγους ἀνεξαρτησίας, ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς ἦταν ἐπίσκοπος, ὥστε νὰ ἔχει μεγαλύτερη διοικητικὴ δράση, γεγονός μοναδικὸ γιὰ τὴν ἐποχὴ⁵⁰. Εἴτε ἐπειδὴ ὑπῆρχε ἀνάγκη χειροτονίας ἐπὶ τόπου διακόνων καὶ ἱερέων ἐκφράστηκε τὸ ἀπαραίτητον ἐκλογῆς ἐπισκόπου Σινᾶ κατὰ κάποιον τρόπο ὡς διαδόχου τοῦ Φαράν, ἔτσι πρῶτος ἐπίσκοπος πιθανότατα εἶναι ὁ Κωνσταντῖνος⁵¹.

Μέχρι τὴν ἐποχὴ τῶν Σταυροφόρων ἡ Ἐπισκοπὴ Σινᾶ «ὑπέκειτο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων»⁵². Ἀπὸ τότε κι ἔπειτα «ἐλογίζετο» ὡς Ἐπισκοπὴ τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας. Στὶς ἀρχές τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνα ὁ Ἀλεξανδρεὺς Ἀθανάσιος Γ΄ χειροτονεῖ ἐπίσκοπο Σινᾶ τὸν Λάζαρο, πού ἀργότερα ἐξελέγη Ἀθηνῶν. Ὁ τελευταῖος ἐπίσκοπος Σινᾶ πού χειροτονήθηκε ἀπὸ τὸν Ἀλεξανδρεὺς πεθαίνει τὸ ἔτος 1435. Οἱ Πατριάρχες Ἱεροσολύμων κατὰ καιροὺς ἐξέφραζαν παράπονα, ἐπειδὴ «συνηριθμοῦν τὴν Ἐπισκοπὴν Σινᾶ εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ θρόνου των»⁵³.

Ὁ Ἀλεξανδρεὺς Γρηγόριος Γ΄ (1354-1366) δήλωσε, καὶ μάλιστα ἐγγράφως, στὸν Ἱεροσολύμων «ἀποχὴν ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας οὐ μόνον τοῦ Σιναίου ὄρους, ἀλλὰ καὶ τῆς Γάζης καὶ Πέτρας»⁵⁴. Κι αὐτὸ διαπιστώνεται ὅτι πιθανότατα τὸ ἔπραξε ἐπειδὴ ἐπικρατοῦσε σύγχυση κι ἀσάφεια στὰ κανονικὰ ἐπαρχιακὰ ὄρια, δηλαδὴ ἀδυναμία ἀκριβοῦς γεωγραφικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς κανονικῆς δι-

⁴⁵ AMANTOY K., *Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ*, 77.

⁴⁶ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ Π., *Ἡ Ἱερὰ μονὴ Σινᾶ*, 150. Στὴν ἱστορία περὶ τῆς Μονῆς πού συνέγραψε ὁ Κ. Ἀμαντος, ὑποστηρίζεται ὅτι ἀπὸ τὸν ὄγδοο αἰῶνα τὸ Σινᾶ ἔγινε ἐπισκοπή. AMANTOY K., *Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ*, 25.

⁴⁷ HOFMANN G., «Lettere pontificie edite e inedite intorno ai monastero del Monte Sinai», *OCP* 17 (1951), 283.

⁴⁸ Συνήθως δημιουργοῦνταν ἀνωμαλίες λόγῳ τῆς παρέμβασης τῶν δύο Πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων ἐπὶ τῆς Μονῆς, ἀλλὰ κι ἀπὸ τὴν κακὴ συμπεριφορὰ μερικῶν ἐπισκόπων. AMANTOY K., *Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ*, 47.

⁴⁹ TZIPAKH N., «Σινᾶ, Μονή», *ΘΗΕ* 11, 172.

⁵⁰ HOFMANN G., «Lettere pontificie edite e inedite intorno ai monastero del Monte Sinai», *OCP* 17 (1951), 285.

⁵¹ MANSI 16, 159 καὶ 16, 194. Γιὰ τοὺς καταλόγους, ὅπου κι ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία, βλ. AMANTOY K., *Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ*, 82.

⁵² TZIPAKH N., «Σινᾶ, Μονή», *ΘΗΕ* 11, 172.

⁵³ Ὁ.π.

⁵⁴ Ὁ.π.

καιοδοσίας τῶν δύο Πατριαρχείων⁵⁵. Βέβαια, ἀξιοπερίεργο εἶναι τὸ γεγονός ὅτι καὶ μετὰ τὴν παραπάνω ἔγγραφη δὴλωση ἐξακολουθοῦν οἱ Πατριάρχες Ἀλεξανδρείας νὰ χειροτονοῦν τὸν Σιναῖου⁵⁶. Τὰ δικαιώματα τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ἐπὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Σινᾶ ἐνισχύονται σημαντικὰ ἀπὸ τὸ 1503, ἀπὸ ὅταν δηλαδὴ Ἱεροσολύμων ἐξελέγη ὁ Σιναῖου Μᾶρκος⁵⁷.

Ἡ Ἐπισκοπὴ Σινᾶ παρέμεινε χηρεύουσα γιὰ εἴκοσι συναπτὰ χρόνια (μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1510-1530) ἢ ἀκόμη καὶ περισσότερα καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ὁ Ἀλεξανδρείας Ἰωακεῖμ «ἐπελήφθη, ἐπίσης, τοῦ ἐκκολαπτομένου Σιναΐτικοῦ ζητήματος»⁵⁸. Κι ἐπαληθεύεται τελικὰ ἡ πληροφορία σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ Ἀλεξανδρείας Ἰωακεῖμ ἐπέδωσε ξανὰ ἔγγραφο «διὰ τοῦ ὁποίου παρρητεῖτο πάσης δικαιοδοσίας ἐπὶ τοῦ Σινᾶ»⁵⁹. Πρέπει νὰ παρατηρήσουμε στὸ σημεῖο αὐτὸ ὅτι ὁ Ἀλεξανδρείας παραιτεῖται ἀπὸ κάθε δικαιοδοσία του στὸ Σινᾶ, καὶ μάλιστα ἐγγράφως, ἀλλὰ τὸ ἔπραξε αὐτὸ ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, προαιρέσεως καὶ φιλοτιμίας κι ὄχι ἐπειδὴ τὸ ζήτησε τὸ Σινᾶ ἢ δῆθεν γιὰ τὸ ἐπιβλήθηκε. Μὲ ἄλλα λόγια, ἐπομένως ὑπογραμμίζεται ξεκάθαρα ὅτι, ὁ Ἀλεξανδρείας ἐλευθέρως παραιτήθηκε καὶ σὲ καμιά περίπτωση δὲν ἐξαναγκάστηκε.

Βέβαια ὅπως παρατηρεῖται «ἡ τάξις ὑποτάσσει τὸ Σινᾶ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα»⁶⁰. Κι ὅταν ζήτησαν οἱ Σιναΐτες στὸν Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας νὰ χειροτονήσῃ Ἐπίσκοπο τὸν ἡγούμενό τους Σωφρόνιο, ὁ Ἰωακεῖμ ἀρνήθηκε. Ἔτσι σύμφωνα μὲ τὶς σχετικὲς μαρτυρίες ὁ Ἱεροσολύμων χειροτόνησε κανονικῶς ἐπίσκοπο τὸν Σωφρόνιο (1540-1545). Ἐπὶ ἀρχιερατίας του μάλιστα τὸ 1544 διεκανονίσθη τὸ ζήτημα μὲ Συνοδικὴ Ἀπόφαση ληφθεῖσα στὴν Κωνσταντινούπολη, ἐπικυρώθηκε ἡ κανονικὴ ὑπαγωγή τοῦ Σινᾶ στὸ Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων κι ἡ χειροτονία τῶν ἐπισκόπων του ὀρίστηκε νὰ γίνεται πλέον «ἔως οὔ ὁ ἥλιος ἐφορᾷ»⁶¹.

Ἐπίσκοπος Σινᾶ μετὰ τὸν Σωφρόνιο ἐξελέγη ὁ Μακάριος, ἀλλὰ ἐπειδὴ «παρεῖχε πράγματα»⁶² στὸν Πατριάρχη Ἱεροσολύμων, οἱ Σιναΐτες ἐξέφραζαν ἀνη-

⁵⁵ AMANTOY K., *Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ*, 47.

⁵⁶ ΚΕΡΑΜΕΩΣ Α., *Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ ὄρους Σινᾶ*, 18-19.

⁵⁷ ΤΖΙΡΑΚΗ Ν., «Σινᾶ, Μονή», *ΘΗΕ* 11, 172.

⁵⁸ Ὁ.π.

⁵⁹ Ὁ.π.

⁶⁰ ΤΖΙΡΑΚΗ Ν., «Σινᾶ, Φαράν καὶ Ραιθῶ, Ἀρχιεπισκοπή», *ΘΗΕ* 11, 181.

⁶¹ ΤΖΙΡΑΚΗ Ν., «Σινᾶ, Μονή», *ΘΗΕ* 11, 172.

συχία και κατέφυγαν διαμαρτυρόμενοι⁶³ στον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ίερεμία Β΄, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Γιατί κι όταν ο Ίερεμίας ο Τρανός επισκέφθηκε τους Αγίους Τόπους και πληροφορήθηκε περί των σιναϊτικών πραγμάτων, απέφρανε⁶⁴ να μείνει ή Μονή ελεύθερη από κάθε φορολογία και να καταργηθεί το επισκοπικό άξίωμα του ήγουμένου της. Η απόφαση ή πρόταση αυτή του Κωνσταντινουπόλεως Ίερεμία Β΄ καταδεικνύει ότι ή αίτία προστριβής του Σινά με τον Πατριάρχη Ίεροσολύμων ήταν το φορολογικό σύστημα, το ζήτημα δηλαδή χρηματικών εισφορών υπέρ του Πατριαρχείου Ίεροσολύμων, αλλά κι ή επισκοπική έξουσία του καθηγουμένου της Μονής, που ένισχυε εύνόητα το ανεξάρτητον κι αυτοδιοίκητον προνόμιον του Σινά.

Η αλήθεια είναι ότι «ο άρχιεπίσκοπος και συγχρόνως ήγούμενος της μονής του όρους Σινά ήν ότέ μεν από του πατριάρχου Ίεροσολύμων, ότέ δε από του πατριάρχου Άλεξανδρείας έξηρημένος»⁶⁵.

Γιά την πατριαρχική και οίκουμενική μέριμνα του Ίερεμία Β΄ οδηγός πάντοτε ήταν οι πατροπαράδοτοι κανόνες της Έκκλησίας, βάση του αποτελούσε ή κανονική τάξη (άπαντες οι Άποστολικοί, Συνοδικοί και Κανονικοί, τύποι, όροι και θεσμοί) και σκοπό είχε την άπαραάθραυστη διάσωση των προνομίων όλων των Έκκλησιών⁶⁶.

Έπειδή συνέβαιναν συνεχώς συγκρούσεις και ένιότε φιλονικίες μεταξύ των

⁶² Άσφαλώς πρόκειται για ύλικά αγαθά, χρήματα κι οικονομική γενικότερα ύποστήριξη, που δέν γίνονταν αποδεκτή από μεγάλο μέρος της σιναϊτικής αδελφότητας. Ένδεικτικό των οικονομικών αναγκών του Πατριαρχείου Ίεροσολύμων είναι το γεγονός ότι το 1518 στον πατριαρχικό θρόνο Ίεροσολύμων ανεβαίνει ο Γερμανός ο Β΄, που ώφέλησε πολύ τις έκκλησιαστικές ύποθέσεις και συνέβαλε συνετα στην επίλυση και διόρθωση πολλών προβλημάτων. Διότι «έτέλει το πατριαρχεϊον έν τελεία πτωχεία και παραλυσία». Έκείνος με περιοδείες σε διάφορες όρθόδοξες χώρες συνέλεξε «έλέη υπέρ των άγιων τόπων παρα των εύλαβών χριστιανών» κι έτσι ένίσχυσε οικονομικά τα ιερά προσκυνήματα «τα εις παντελή καταστροφήν βαίνοντα». Γενικά με τις προσπάθειες αυτές «άνορθώθησαν δε έν γένει τα οικονομικά του πατριαρχείου Ίεροσολύμων» κι ένισχύθηκαν κι οι όρθόδοξες κοινότητες της Παλαιστίνης που ή κατάστασή τους, την περίοδο εκείνη, περιγράφεται έξαιρετικά δύσκολη «έν παραλυσία σχεδόν διακείμεναι». Ο Γερμανός μάλιστα χαρακτηρίζεται ως «ο πρώτος Έλλην πατριάρχης Ίεροσολύμων κατά τους νεώτερους χρόνους, διότι προ αυτού άνήρχοντο εις την θέσιν ταύτην ήγχώριοι άραβες», ΚΥΡΙΑΚΟΥ Δ., Δοκίμιον Έκκλησιαστικής Ίστορίας, Αθήνα 1874, 303.

⁶³ Οι διαμαρτυρίες αυτές θεωρούμε ότι δευτερευόντως έχουν χαρακτήρα οικονομικό, που ώστόσο δέν φαίνεται να άπουσιάζει παντελώς ή λαμβάνεται ως άπλα και μόνο μία επίπλέον άφορμή. Διότι οι χιλιάδες των προσκυνητών που κατέφθαναν από κάθε χριστιανική χώρα, Άνατολής και Δύσης, ένίσχυαν χρηματικώς την Μονή. Έτσι για την Μονή πρόβλημα δέν ήταν σε καμιά περίπτωση νομίζουμε ή καταβολή κάποιων χρηματικών ποσών, αλλά πολύ περισσότερο ήταν ζήτημα φορολογικών προνομίων, θέμα διοικητικής ανεξαρτησίας και αυτονομίας.

⁶⁴ ΤΖΙΡΑΚΗ Ν., «Σινά, Μονή», ΘΗΕ 11, 172.

⁶⁵ ΜΙΑΑ Ν., Τό Έκκλησιαστικόν Δίκαιον της Όρθοδόξου Άνατολικής Έκκλησίας, 435.

⁶⁶ «τῷ άρχαιοπαράδωτῷ Κανόνι στοιχούντες της Άποστολικής Έκκλησίας και τάξεως, ως άπαραάθραυστα βουλόμενοι διασώζεσθαι τα των άπανταχοῦ άγιών Έκκλησιών προνόμια, κατά τους Άποστολικούς τύπους και Συνοδικούς και Κανονικούς των θείων Πατέρων όρους και θεσμούς, καθ' ήν έφρασαν ο καθ' ήμās Οίκουμενικός Θρόνος Κανονικήν πλουτισθήναι δύναμιν ως και τās προβαλλομένας επί διαίτησιν αυτῶ άνακρίνειν ύποθέσεις, τās έπισυμβαίνουσας άταξίας ταίς έν έτέροις κλίμασι του Θεου Έκκλησίαις καταστέλλειν, κάπι το εϋθετον μεταρρυθμίζειν τα τοιαύτα», ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., Τά έν τοίς κώδιξι του Πατριαρχικού Άρχιεπιφυλακίου σωζόμενα έπίσημα έκκλησιαστικά έγγραφα τα άφορώντα εις τās σχέσεις του Οίκουμενικού Πατριαρχείου προς τās Έκκλησίας Άλεξανδρείας, Άντιοχείας, Ίεροσολύμων και Κύπρου, Κωνσταντινούπολη 1904, ια΄.

Πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας κι Ἱεροσολύμων «περὶ τῆς δικαιοδοσίας ἐπὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης, ἐξεδόθη τὸ ἔτος 1575 ἐν Κωνσταντινουπόλει συνοδικῆ πράξις, δι' ἧς ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ κηρύσσεται αὐτοτελῆς καὶ μόνον τὸ δικαίωμα τῆς χειροτονίας αὐτοῦ ἀπενεμήθη τῷ πατριάρχει Ἱεροσολύμων»⁶⁷.

Διὰ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμία Β΄ τοῦ Τρανοῦ «παρεκαλεῖτο ὁ Ἱεροσολύμων ν' ἀφήσῃ ἐλευθέραν τὴν μονήν»⁶⁸. Κι ἔτσι ἔπρεπε σύμφωνα μὲ τὴν ἀπόφαση τοῦ Ἱερεμία Β΄ νὰ καταργηθεῖ ἡ Ἐπισκοπὴ Σιναίου, ἡ μονὴ νὰ παραμείνῃ ἀνεξάρτητη στὴν ἐσωτερικὴ τῆς διοίκηση, ἀλλὰ καὶ νὰ τεθεῖ στὴν ἐποπτεία τοῦ Ἀλεξανδρείας. Ἡ ἀπόφαση αὕτη χαρακτηρίστηκε «ρηξικέλευθος καὶ δυσεφάρμοστος»⁶⁹ καὶ πρωτίστως κι εὐνοήτως γιὰ τὸν Σιναίου.

Τὸ 1557 συνήλθε γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ συνοδικὴ διάσκεψη στὸ Κάιρο, στὴν ὁποία συμμετεῖχαν οἱ Πατριάρχες Ἀλεξανδρείας Ἰωακεῖμ, Ἱεροσολύμων Γερμανὸς κι Ἀντιοχείας Ἰωακεῖμ, πού ρύθμισε τελικὰ τὴν κατάσταση κι ἀποκατέστησε καὶ πάλι τὴν Ἐπισκοπὴ Σιναίου, τὴν ὁποία καὶ ὑπήγαγε ξανά στὸ Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων. Ἐπιπλέον ἡ Μονὴ «ἀπὸ ἰδιόρρυθμος κατέστη κοινόβιος»⁷⁰ κι ὁρίστηκε 12μελὴς σύναξη ἰσαριθμῶν γερόντων γιὰ τὴ διοίκησή της. Στὴ Σύνοδο αὕτη τοῦ 1557, προσυπογράφει τὶς Ἀποφάσεις καὶ ὁ ἐπίσκοπος Σιναίου Εὐγένιος, πού ὅπως ἀποδεικνύεται «ὑπῆρξεν ἕκτοτε Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ»⁷¹.

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο διὰ σιγιλίου τὸ 1575 ζήτησε νὰ ἀναλάβῃ πάλι ὁ Ἰωακεῖμ τὴν προστασία τοῦ Σινᾶ καὶ μετὰ τὴν αὐστηρὴ ἐπέμβαση τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων «ἐδόθη ὅμως ἡ σύστασις νὰ μὴ γίνῃ ἐκλογή ἐπισκόπου ἐπὶ τινὰ χρόνον»⁷². Τὸ 1575 συνέρχεται τοπικὴ Σύνοδος στὴν Κωνσταντινούπολη στὴν ὁποία συμμετέχουν οἱ Πατριάρχες Κων/πόλεως Ἱερεμίας Β΄, Ἱεροσολύμων, Ἀντιοχείας καὶ πολλοὶ «ἀνώτατοι ἀξιωματικοὶ τῆς ἐκκλησίας»⁷³, οἱ ὁποῖοι καὶ ἀποφασίζουν ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς νὰ εἶναι κι ἐπίσκοπος καὶ νὰ χειροτονεῖται ἀπὸ τὸν Ἱεροσολύμων. Ὅπως ἐξιστορεῖ ὁ Τ. Γριτσόπουλος «γιὰ τὴν Μονὴ τοῦ Σινᾶ.... Τὸν ἰούλιο τοῦ 1575 ὁ Ἱερεμίας Β΄ ἐξέδωσε πατριαρχικὸ καὶ συνοδικὸ γράμμα σχετικὰ μὲ τὴν Σινᾶ πού καθόριζε τὴν πνευματικὴ ἐξάρτηση τῆς Μονῆς καὶ τοῦ ἐπισκόπου ἐκ τῆς Ἐκκλησίας»⁷⁴.

Ἐπομένως οἱ ἀποφάσεις πού ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου ἔλαβε συγκληθεῖσα ὑπὸ τὸν Πατριάρχη Ἱερεμία Β΄ σχετικὰ μὲ τὰ δίκαια τῆς Μονῆς τοῦ Σινᾶ, ἀφοροῦσαν στὰ «δίκαια» τῆς Μονῆς καὶ ἰδιαίτερα τὸ καθεστῶς τῆς πνευ-

⁶⁷ ΜΙΛΑ Ν., Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, 435.

⁶⁸ ΤΖΙΡΑΚΗ Ν., «Σινᾶ, Μονή», ΘΗΕ 11, 173.

⁶⁹ Ὁ.π.

⁷⁰ Ὁ.π.

⁷¹ Ὁ.π.

⁷² ΑΜΑΝΤΟΥ Κ., Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ, 47.

⁷³ Ὁ.π. 50.

⁷⁴ ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ Τ., «Ὁ Ἱεροσολύμων Γερμανὸς (1534-1579)», ΕΕΒΣ 28 (1958), 411.

ματικῆς (καὶ διοικητικῆς) ἐξάρτησης ἀπὸ τὰ Πατριαρχεῖα Ἱεροσολύμων καὶ Ἀλεξανδρείας.

Συγκλήθηκε ἐπὶ πατριαρχίας Ἱερεμία Β΄ τὸ 1575 τοπικὴ Σύνοδος⁷⁵ στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου συμμετεῖχαν κι οἱ Πατριάρχες Ἱεροσολύμων Γερμανὸς καὶ Ἀντιοχείας Ἰωακείμ, ὅπως ἐπίσης καὶ μεγάλος ἀριθμὸς Μητροπολιτῶν. Σύμφωνα μὲ τὴν συνοδικὴ ἀπόφαση ποὺ τότε ἐλήφθη ἀναγνωρίστηκε τὸ προνομιακὸ δικαίωμα τῆς Μονῆς τοῦ Σινᾶ νὰ ἔχει ἡγούμενο ἐπίσκοπο⁷⁶, ποὺ ἐκλέγεται ἀπὸ τὴν σύναξη τῆς ἀδελφότητος τῆς Μονῆς καὶ χειροτονεῖται ἀπὸ τὸν ἐκάστοτε Πατριάρχη Ἱεροσολύμων⁷⁷.

Καὶ ὅπως διαπιστώνει ὁ Ν. Τζιράκης «τότε φαίνεται ἡ Ἐπισκοπὴ προήχθη εἰς Ἀρχιεπισκοπὴν»⁷⁸. Ἡ Ἐπισκοπὴ τοῦ Σινᾶ, σύμφωνα μὲ μαρτυρία τοῦ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, προήχθη εἰς Ἀρχιεπισκοπὴ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ἰσ' αἰῶνα «ἔχουσα μάλιστα τὸ ἰδιόρρυθμον, ὅτι ἐκκλησιαστικῶς δὲν ὑπάγεται ἀμέσως καὶ ἀπολύτως ὑπὸ τινος ἕτερον»⁷⁹.

Ὁ Ἱεροσολύμων ἐξακολούθησε νὰ ἔχει τὸ δικαίωμα ὥστε νὰ χειροτονεῖ τὸν προτεινόμενο ἀρχιεπίσκοπο ἀπὸ τὴν ἀδελφότητα τῆς Μονῆς, τὸν καὶ καθηγούμενο αὐτῆς, ἀλλὰ ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Σινᾶ ἀναγνωρίζεται ὡς αὐτοκέφαλη κι ἡ Μονὴ αὐτόνομη κι ἀνεξάρτητη ἀπὸ «πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν»⁸⁰. Καὶ πρὸς ἔνδειξη τοῦ προνομίου αὐτοῦ, σφραγίστηκε τὸ σύνθρονο τοῦ ναοῦ, ὥστε κανένας νὰ μὴν κάθεται ἐκεῖ, ἀκόμη οὔτε κι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ.

Ἀξίζει ἐπιπλέον νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ ἀπόφαση τῆς Συνόδου κάνει λόγο καὶ γιὰ κάποια ἀρχαία νεαρά⁸¹ ποὺ θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἔργο τοῦ Ἰουστινιανοῦ, στὴν ὁποία καὶ στηρίζεται. Διότι ὑποστηρίχθηκε ὅτι ὁ αὐτοκράτορας Ἰουστινιανὸς ἐξέδωσε κάποια νεαρά, ποὺ ἄλλοτε καλεῖται καὶ «ὀρισμὸς» ἢ καὶ «χρυσόβουλλον». Καὶ μόνο θεωρήθηκε⁸² πιθανὸ ὅτι ἀνήκει σὲ ἐκεῖνο, διότι παρα-

⁷⁵ Περὶ τῶν Τοπικῶν Συνόδων βλ. ΜΙΛΑ Ν., *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, 444-445.

⁷⁶ «τὸ Σινᾶ ἔχει ἐπίσκοπον τὸν αὐτὸν καὶ ἡγούμενον», ΤΖΙΡΑΚΗ Ν., «Σινᾶ, Μονή», *ΘΗΕ* 11, 173.

⁷⁷ Πατριαρχικὸ Σιγίλλιον «Περὶ τοῦ Ἐπισκόπου Σιναίου ὑποταγῆς εἰς τὸν Ἱεροσολυμιτικὸν Θρόνον» 1671, κώδιξ Α΄, 470. Βλ. ΤΣΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Α., *Πατριαρχικὰ Σιγίλλια ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ ἀρχιεπισκοπιακοῦ τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, 8.

⁷⁸ ΤΖΙΡΑΚΗ Ν., «Σινᾶ, Μονή», *ΘΗΕ* 11, 173.

⁷⁹ ΤΖΙΡΑΚΗ Ν., «Σινᾶ, Φαράν καὶ Ραϊθῶ, Ἀρχιεπισκοπὴ», *ΘΗΕ* 11, 181.

⁸⁰ Ὁ.π. Καὶ σύμφωνα μὲ ὅσα διαπιστώνει ὁ Π. Νεοκλέους στοὺς «ἀπὸ τοῦ ἔκτου μέχρι τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς, οὐδὲν ἴχνος ὑπάρξεως εὐρίσκει τοιαύτης νεαρᾶς», ἐπομένως «ἀναπόφευκτα γεννιῶνται δυσεξήγητες ἀπορίες γιὰ τὴν δεισιπρία μεταξὺ τῶν λοιπῶν νεαρῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐὰν ἀληθῶς προέρχεται ἀπὸ αὐτὸν ἢ περὶ τῶν προνομίων νεαρᾶ... ἀποδεικνύεται ὑπὸ τῶν κριτικῶν ἀδέσποτον, καὶ προῖον ἐποχῆς πολλῶ νεωτέρας τῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ» διότι τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη ὁ ἡγούμενος ἦταν πρεσβύτερος, «πρεσβύτερου καὶ ἡγουμένου», «ἡγούμενος πρεσβύτερος», «πρεσβύτερος καθηγούμενος». ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ Π., *Τὸ κανονικὸν δίκαιον τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ἐπὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σινᾶ*, Κωνσταντινούπολη 1868, ιδ'.

⁸¹ «ἀποδεικνύουσιν ὅτι οὐκ ἔστι τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ἀλλὰ μεταγενεστέρου τινος βασιλέως εἴτε ἐκ τῶν Κομνηνῶν, εἴτε ἐκ τῶν Παλαιολόγων, τοῦ δωδεκάτου δηλονότι ἢ δεκάτου τρίτου αἰῶνος», ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ Π., *Τὸ κανονικὸν δίκαιον τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ἐπὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σινᾶ*, ἰε' βλ. καὶ Ρ.Γ. 86, 1149.

τηρεῖται τελικῶς ὅτι μάλλον δὲν εἶναι γνήσιο ἔργο τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀφοῦ τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπερτίμου εἶναι πολὺ νεώτερο. Στὸ *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων* τιτλοφορεῖται «*ΑΔΗΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ὃν ἐποίησε διὰ τὸ θεοβάδιστον ὄρος τὸ Σίναιον*» καὶ στὴ σχετικὴ ὑποσημείωση πληροφορούμαστε ὅτι «προστίθεται ἐνταῦθα τό, Ἰουστινιανοῦ, κατὰ γραφικὴν πιθανῶς παραφθορὰν τοῦ ὀνόματος, Κομνηνοῦ, ἀλλ' ὁ ὀρισμὸς οὗτος ἀνάγεται εἴτε εἰς βασιλέα τινὰ τοῦ τῶν Κομνηνῶν γένους, εἴτε εἰς τινὰ τοῦ τῶν Παλαιολόγων, τῶν ἀεὶ καὶ τοῦτο τὸ ἐπώνυμον προσλαμβανόντων, τὸ γὰρ δι' αὐτοῦ ἀπονεμόμενον τῷ Σιναίου ἀξίωμα τοῦ ὑπερτίμου οὐκ ἦν ἐν χρήσει ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀναφέρεται δὲ ἰδίως ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν ἢ ἐπὶ τῶν τοῦ κλήρου χρήσις αὐτοῦ»⁸³.

Ἡ νεαρὰ αὐτὴ ὀρίζει ὁ προϊστάμενος τοῦ Σινᾶ, δηλαδὴ ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ εἶναι ἀρχιερέας καὶ νὰ φέρει τὸν τίτλο τοῦ ὑπερτίμου. «Τιμᾶ γὰρ ἡ βασιλεία μου τὸν κατὰ καιρὸν ἐν τῷ Σινᾶ προστησόμενον τῶν ὑπερτίμων τῷ ἀξιώματι... ἀμφιένυσθαι δὲ καὶ τὰ ἄμφια ὅποια καὶ τῶν ἀρχιερέων ὅποσοι τὴν τοιαύτην τιμὴν ἐκ τῶν ἕκαθεν χρόνων καὶ νῦν ἀπέλαβον, τὰ ἄλλα τε πάντα, ὅσα τούτοις, καὶ τούτῳ προσέσται, κατὰ μηδὲν ἐλαττούμενα»⁸⁴.

Βέβαια σύμφωνα μὲ τὸν Ἱεροσολύμων Χρῦσανθο⁸⁵ «ὑπὸ μόνον τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀπαντᾶται τὸ τοῦ ὑπερτίμου ἀξίωμα ἀποδιδόμενον ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως καὶ ἀρχιεπισκόποις. Οὕτως ἐτιμήθη καὶ ὁ Σιναίου, ὡς φαίνεται ἐν τῇ *Νεαρᾷ*»⁸⁶. Στὸ *Συνταγμάτιο* τοῦ Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων, μεταξὺ τῶν Μητροπόλεων ποὺ βρίσκονται ὑπὸ τὸν θρόνον τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ἀναφέρεται στὴν ἐνάτη θέση, μετὰ τὸν Γάζης καὶ πρὶν τὸν Ἰόππης, «ὁ Σιναίου, καὶ αὐτὸς Ἵπέρτιμος καὶ Πανιερώτατος»⁸⁷.

Καὶ οἱ Γ. Ράλλης-Κ. Ποτλῆς γράφουν στὸ *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων* «*Αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπισκοπὴ Σιναίου Ὅρους*»⁸⁸, ὑποσημειώνοντας σαφῶς ὅτι «τὴν τάξιν ταύτην κατέχει ὁ Σιναίου κατὰ τὸ Ῥωσικὸν *Συνταγμάτιον* ἐν δὲ τῷ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τάσσεται μετὰ τῶν μητροπολιτῶν τοῦ πα-

⁸² ΤΖΙΡΑΚΗ Ν., «Σινᾶ, Μονή», *ΘΗΕ* 11, 169.

⁸³ ΡΑΛΛΗ Γ.-ΠΟΤΛΗ Κ., *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων*, Ε' 331-332. Βλ. καὶ ΑΜΑΝΤΟΥ Κ. *Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ*, 10.

⁸⁴ ΡΑΛΛΗ Γ.-ΠΟΤΛΗ Κ., *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων*, Ε' 331-332.

⁸⁵ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ Ἰ., *Συνταγμάτιον*, Ἐνετίησι 1778, 73.

⁸⁶ ΡΑΛΛΗ Γ.-ΠΟΤΛΗ Κ., *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων*, Ε' 503.

⁸⁷ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ Ἰ., *Συνταγμάτιον*, οἴ.

⁸⁸ ΡΑΛΛΗ Γ.-ΠΟΤΛΗ Κ., *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων*, Ε' 529. Γίνεται ὑποσημείωση ὑπὸ τοῦ Π. Νεοκλέους ὅτι οἱ ἐκδότες τοῦ *Συντάγματος* τῶν ἱερῶν Κανόνων ὁμολογοῦν ὅτι στὰ *Συνταγμάτια* τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου τάσσεται μετὰ τῶν ὑποκειμένων θρόνων τοῦ Ἱεροσολύμων, ἄλλα ἀκολούθησαν τὸ ρωσικὸ *Συνταγμάτιο* κι ἔταξαν τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Σινᾶ μετὰ τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

τριαρχικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων» καὶ παρατηροῦν ὅτι «ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Χρυσάνθου, ὁ Σιναίου ἦν ἀρχιεπίσκοπος ὑπὸ τὸν πατριάρχη τῶν Ἱεροσολύμων».

Ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς Σινᾶ ὑπογράφει τὶς ἀποφάσεις τῆς τοπικῆς συνόδου ἐκείνης ὡς «ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου Ὅρους τῶ Ἱεροσολύμων ὑποτεταγμένος»⁸⁹, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν Σύνοδο τοῦ 1575 ὁ Εὐγένιος⁹⁰ ὑπογράφει τὸ 1579 «Εὐγένιος ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἡγούμενος τοῦ Σιναίου Ὅρους τῶ Ἱεροσολύμων ὑποτεταγμένος»⁹¹ πράγμα πού ὅπως παρατηρεῖ ὁ Κ. Ἀμάντος ὑποδηλώνει ὅτι θέλησαν οἱ σιναῖτες νὰ ἐπανασυνδεθοῦν μὲ τὸν Ἱεροσολύμων.

Τὸ Φαράν σὲ νεώτερη βέβαια τάξη Μητροπολιτῶν ἀναφέρεται ὡς 24η αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπισκοπὴ τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων καὶ τὸ Σινᾶ ὡς 25η, ἡ ὁποία ὅμως ὑποστηρίζεται ὅτι δὲν εἶναι ἀκριβής⁹². Σύμφωνα πάλι μὲ «ἀρχαῖον τακτικὸν τοῦ ἀγιωτάτου ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων», ὅπου γίνεται μνεῖα σὲ πολλὰ συνοδικὰ καὶ πατριαρχικὰ σιγίλλια καὶ γράμματα καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο παραπέμπουμε στὴν σχετικὴ δημοσίευση τοῦ Π. Νεοκλέους «ὁ τοῦ Σινᾶ ὄρους ἀρχιεπίσκοπος συγκαταλέγεται τοῖς ἀρχιεπισκόποις τοῦ αὐτοῦ Θρόνου εἰκοστὸς τέταρτος τῆ τάξει»⁹³. Ἔτσι χαρακτηρίζεται ἡ πνευματικὴ δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἐπὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Σινᾶ ἀναμφισβήτητη καὶ συγχρόνως ἀναγνωρίζονται ἀκατάλυτα κι ἀπαραβίαστα τὰ προνόμια αὐτοδιοικήσεως κι ἐλευθερίας τῆς Μονῆς Σινᾶ⁹⁴.

Βέβαια ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι σαφῶς ἀναγνωρίζεται ἡ «Αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπισκοπὴ τοῦ Σιναίου Ὅρους»⁹⁵, ἀνεξάρτητη κι ἐλεύθερη εἰς τὴν διοίκηση καὶ λειτουργία αὐτῆς ὅπως ξεκάθαρα στὸ Σύνταγμα τῶν Γ. Ράλλη-Κ. Ποτλῆ γίνεται λόγος. Ἀξίζει τέλος νὰ ἀναφέρουμε ὅτι συναντᾶμε ἡγούμενο τῆς Μονῆς, δηλαδὴ Ἀρχιεπίσκοπο Σινᾶ, μὲ τὸν τίτλο τοῦ Μακαριωτάτου, πρῶην Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως⁹⁶, γεγονὸς πού δὲν μένει ἄνευ σημασίας. Τέλος, ὁ Ν. Μίλλας στὴν ὑπάρχουσα ἱεραρχικὴ τάξη τῶν Ἐκκλησιῶν ἀπαριθμεῖ στὴν ὄγδοη θέση τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Σινᾶ⁹⁷.

2) Ἡ μεταφορὰ τῆς ἔδρας τῆς Μητροπόλεως Φιλαδελφείας εἰς τὴν Βενετιάν

⁸⁹ ΤΖΙΡΑΚΗ Ν., «Σινᾶ, Μονή», ΘΗΕ 11, 174.

⁹⁰ ΕΦ 11 (1913), 277.

⁹¹ ΑΜΑΝΤΟΥ Κ., Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ, 54.

⁹² Ὁ.π. 25.

⁹³ ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ Π., Τὸ κανονικὸν δίκαιον τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ἐπὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σινᾶ, ζ'.

⁹⁴ Ὁ.π. 1στ'. «ἡ μὲν γὰρ δικαιοδοσία αὕτη ὑφίσταται βεβαία καὶ ἀδιάσειστος, ὡς τεθεμελιωμένη ἐπὶ τῶν ἱερῶν θεσμῶν καὶ τοῦ κανονικοῦ δικαίου... τὰ δὲ προνόμια τῆς Μονῆς, ὄντα ἤδη ὑπὸ αἰώνων καθιερωμένα καὶ ὑπὸ συνόδων καὶ πατριαρχῶν ἀνεγνωρισμένα, διαμένουσιν ἀείποτε ἀπαραθραυστα καὶ ἀναλλοίωτα».

⁹⁵ ΡΑΛΛΗ Γ.-ΠΟΤΛΗ Κ., Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, Ε' 522.

⁹⁶ «Ὁ μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ, Κ. Κωνσταντίος, (πρῶην πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως)», ΡΑΛΛΗ Γ.-ΠΟΤΛΗ Κ., Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, Ε' 522.

⁹⁷ ΜΙΛΛΑ Ν., Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, 470.

Κατά τὴν πρώτη πατριαρχία τοῦ Ὁ Ἱερεμίας Β΄ Ὁ Τρανὸς «μετέφερε τὴν ἔδραν τῆς Μητροπόλεως Φιλαδελφείας ἐπὶ Γαβριὴλ Σεβήρου εἰς τὴν Βενετίαν»⁹⁸. Κι εἶναι σημαντικό γεγονός ἢ μεταφορὰ τῆς ἔδρας αὐτῆς γιὰ ἱστορικούς, κανονικούς κι ἐκκλησιαστικούς λόγους.

Ὁ Γαβριὴλ Σεβῆρος ἐξελέγη καὶ χειροτονήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη Μητροπολίτης Φιλαδελφείας, ἀλλὰ ὑποστήριζε ὅτι ἡ φτώχεια τῆς Φιλαδέλφειας δὲν ἐπέτρεπε διαμονὴ ἐπισκόπου, ἐνῶ ἡ παρουσία τοῦ στὴ Βενετία θὰ ἦταν χρήσιμη κι ἀναγκαία, γιὰ Ὁρθοδόξους καὶ Ἑνετούς. Ἔτσι πρότεινε νὰ ὀριστεῖ μόνιμος Πατριαρχικὸς Ἐξαρχος γιὰ τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Βενετίας καὶ τῆς Δαλματίας. Ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ Ὁ Τρανὸς ἔκανε δεκτὴ τὴν πρόταση τοῦ Φιλαδελφείας κι ἰδρύθηκε ἔτσι κανονικῶς ἡ Ἐξαρχία τῆς Βενετίας. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ διέβλεπε ὁ Πατριάρχης στὴν καλύτερη διαποίμανση τῶν Ὁρθόδοξων σύνολης τῆς Ἰταλίας⁹⁹.

Σύμφωνα μὲ ὅσα γράφει ὁ Κ. Παρίτσης¹⁰⁰ ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ «θέλων νὰ ὑπάρχη ὅσον τὸ δυνατόν στενοτέρα σχέσις μεταξὺ τῆς ὀρθόδοξης κοινότητος τῆς Βενετίας καὶ τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας» κι ἐπειδὴ κι ἄλλες ὀρθόδοξες κοινότητες ἰδρύονταν σὲ πόλεις εὐρωπαϊκὲς κι ἰδιαίτερα στὸν χῶρο τῆς κάτω Ἰταλίας, ἀποφάσισε νὰ «ἐγκαθιδρύσῃ Γαβριὴλ τὸν Σεβῆρον τὸν μητροπολίτην Φιλαδελφείας ἐν Βενετία, διὰ νὰ ἐπιβλέπῃ» τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανούς τῆς Βενετίας, Ἀγκώνας, Μεσσηνίας καὶ Μελίτης.

Ἡ ἱστορική, περίφημος καὶ πολυάριθμη ὀρθόδοξη κοινότητα ἡ ἀδελφότητα τῆς Βενετίας βρέθηκε σὲ μεγάλη ἀκμὴ κατὰ τὸν 16ο -17ο αἰῶνα. Ἡ κοινότητα αὐτὴ ἐξ αἰτίας τοῦ ἐμπορίου ἀπέκτησε οἰκονομικὴ εὐμάρεια καὶ δύναμη, ὥστε σύντομα νὰ ἀπολαμβάνει σημαντικὰ προνόμια, ἐνῶ κατεῖχε θέση ἰσχυρὴ στὴν κοινωνία τῆς Γαληνοτάτης¹⁰¹. Ἡ οἰκονομικὴ προαγωγή κι ἀνάπτυξη τῆς ἐν Βενετία ὀρθόδοξης Κοινότητος, συνετέλεσε στὴν ἀπόκτηση ναοῦ, ἱερέων καὶ προνομίων¹⁰². Ἔτσι στὴ Βενετία ἀναγνωρίστηκαν ἀξιοσέβαστες ἐλευθερίες καὶ πολυάριθμα προνόμια γιὰ τὴν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ μάλιστα τὸ δικαίωμα «τοῦ ἔχειν ἴδιον ἐπίσκοπον φέροντα τὸν τίτλον τοῦ ἐπισκόπου Φιλαδελφείας, ἐξαρτώμενον δὲ ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Τὸν τίτλον τοῦτον ἔφερον οἱ ἐπίσκοποι οὗτοι τῶν ἐν Βενετία ὀρθοδόξων, διότι ὁ τὸ πρῶτον ὡς τοιοῦτος ἀναδειχθεὶς ὁ Γαβριὴλ Σεβῆρος, εἶχε χειροτονηθῆ ἐν Κωνσταντινουπόλει κυρίως διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐν Λυδία Φιλαδελφείας

⁹⁸ ΚΑΡΜΙΡΗ Ι., «Ἱερεμίας ὁ Β΄», ΘΗΕ 6, 781.

⁹⁹ ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ Χ., «Γαβριὴλ ὁ Σεβῆρος», ΘΗΕ 4, 117.

¹⁰⁰ ΠΑΡΙΤΣΗ Κ., Βιογραφικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Κωνσταντινούπολη 1894, 159.

¹⁰¹ ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ Μ., «Ἡ ἐν Βενετία Ἑλληνικὴ Κοινότης καὶ οἱ μητροπολίται Φιλαδελφείας», ΕΕΒΣ 37 (1969-1970), 182.

¹⁰² ΠΑΡΙΤΣΗ Κ., Βιογραφικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, 159.

(1577)»¹⁰³.

Μάλιστα απέκτησε ή όρθόδοξη κοινότητα τής Βενετίας τὸ 1593 ἑλληνική Σχολή, τὴν ὁποία χρηματοδοτοῦσαν τακτικῶς οἱ ἔμποροι καὶ ἐνίσχυναν περιδικῶς οἰκονομικὰ τὰ μέλη τῆς ὀρθόδοξης Κοινότητας ἢ Ἀδελφότητας¹⁰⁴. Τὰ τυπογραφεῖα ἀκόμη τῆς Βενετίας, δικὰ μας (τοῦ Γλυκέος, τοῦ Θεοδοσίου, τοῦ Φοίνικος) καὶ ξένα, πρόσφεραν πολλές καὶ ἀλησμόνητες ὑπηρεσίες στὴν ἔκδοση παντοδαπῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἄλλων βιβλίων¹⁰⁵.

Ὁ Β. Σταυρίδης ἀναφέρει ὅτι «Ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ ὁ Τρανὸς (1579) ἀνύψωσε τὸν ναὸν τῆς ὀρθοδόξου ἀδελφότητας τῆς Βενετίας εἰς πατριαρχικὸν σταυροπήγιον, ἀλλὰ ἡ κοινότητα δὲν τὴν ἐδέχθη, ἐπειδὴ θεωροῦσε τὸν ναὸ αὐτὸ ἰδιόκτητον καὶ αὐτόνομον. Ὡστόσο ποτὲ δὲν ἔπαψε νὰ μνημονεύεται εἰς τὸν ναὸν τὸ ὄνομα τοῦ κατὰ καιρὸν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου»¹⁰⁶.

Βέβαια ὅταν ἡ περιφέρῃ θεολογικὴ ἔριδα τοῦ Μητροπολίτου Φιλαδελφείας Γαβριὴλ Σεβήρου καὶ τοῦ ἐπισκόπου Κυθήρων Μάξιμου Μαργούνιου ἔφτανε στὸ ἀπροχώρητο, ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ μὲ πατριαρχικὸ γράμμα διέταξε μὲ τόνον αὐστηρότατο τὸν Φιλαδελφείας νὰ ἐπιστρέψει στὴν κανονικὴ του ἔδρα στὴ Μ. Ἀσία, διαφορετικὰ σύμφωνα μὲ τοὺς ἰσχύοντες νόμους ἀλλὰ καὶ μὲ βάση τοὺς θεῖους καὶ ἱεροὺς κανόνες τῶν Ἁγίων Πατέρων, ἐπρόκειτο νὰ καθαιρεθεῖ¹⁰⁷. Τελικὰ τὸ ζήτημα διευθετήθηκε καὶ τερματίστηκε ὀριστικὰ ἡ προκληθεῖσα τραγικὴ ἔριδα μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παραμένει τελικὰ κανονικῶς ὁ Φιλαδελφείας στὴν Βενετία¹⁰⁸.

Μάλιστα ἐξ αἰτίας¹⁰⁹ τῆς μεγάλης ἐπιτυχίας τοῦ Σεβήρου¹¹⁰ στὴν διοίκηση καὶ τὴν διαποίμανση τῆς ἐν λόγῳ Ἐξαρχίας, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο στὸ ἐξῆς ἔστειλε ὅλους τοὺς Μητροπολίτες Φιλαδελφείας ὡς πατριαρχικοὺς Ἐξάρχους¹¹¹ στὴ Βενετία κι ὡς Ἐπιτρόπους καθολικοὺς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κι Ἐκπροσώπους γενικοὺς τοῦ Κωνσταντινουπόλεως¹¹².

Ἔτσι ἀπὸ τὸ 1577 ἀρχίζει ἡ μακρὰ περίοδος τῶν ἀρχιερέων τῆς Βενετίας, πού διὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄, ὁ ἐκάστοτε μητροπολίτης ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ Μητροπολίτου τῆς εἰς Λυδῖαν Φιλαδελφείας, ἦταν πα-

¹⁰³ ΚΥΡΙΑΚΟΥ Δ., *Δοκίμιον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας*, 325.

¹⁰⁴ VASILAKIS N., *Il Sintagmation di Gabriel Severos (1541- 1616) Metropolita di Filadelfia*, 13.

¹⁰⁵ ΣΤΑΥΡΙΔΟΥ Β., *Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (1453-Σήμερον)*, 29.

¹⁰⁶ Ὁ.π.

¹⁰⁷ VASILAKIS N., *Il Sintagmation di Gabriel Severos (1541- 1616) Metropolita di Filadelfia*, 32.

¹⁰⁸ ΔΙΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ Α., «Γαβριὴλ ὁ Σεβήρος», *ΝΣ* 22 (1927), 339.

¹⁰⁹ ΠΑΤΡΙΝΕΛΗ Χ., «Γαβριὴλ Σεβήρος», *ΙΤΕΕ* 10, 128.

¹¹⁰ ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ Μ., *Ἡ ἐν Βενετία Ἑλληνικὴ Κοινότης*, 210.

¹¹¹ «προϊσταμένων τῆς ἐν Βενετία ὀρθοδόξου ὁμογενοῦς ἀποικίας, τῶν ἀπὸ τοῦ 1575 φερόντων τὸν τίτλον μητροπολίτου Φιλαδελφείας τῆς ἐν Λυδῖα καὶ ἐξάρχου πατριαρχικοῦ, ὧν πρῶτος ἐγένετο ὁ διάσημος ἐπ' ἀρετῆ καὶ παιδείᾳ Γαβριὴλ Σεβήρος», ΓΕΔΕΩΝ Μ., *Περὶ καταρτίσεως ἐπισκοπικῶν καταλόγων*, Κωνσταντινούπολη 1890, 19.

¹¹² VASILAKIS N., *Il Sintagmation di Gabriel Severos (1541- 1616) Metropolita di Filadelfia*, 19.

τριαρχικός ἔξαρχος καὶ ἐπίτροπος ἐπὶ τῆς Βενετίας, «πρόεδρος Βενετίας»¹¹³, καὶ εἶχε δικαιοδοσίαν ὄχι μόνο στὴ Βενετία, ἀλλὰ καὶ στοὺς Ὀρθοδόξους τῆς Ἰταλίας, Δαλματίας, Κεφαλληνίας, Κυθήρων, Κερκύρας κ.ἄ.

Ἡ ἐκλογή του ἔχει διακεκριμένο ἐνδιαφέρον, διότι παρουσιάζει κάποια ἰδιαιτερότητα σὲ σχέση μὲ τὰ γνωστὰ κανονικῶς δρῶμενα στὶς ἐκλογές ἐπισκόπων, ἀφοῦ ἐγένετο «διὰ προαγωγῆς ἢ μεταθέσεως, ἐτελεῖτο ἀπὸ μέρους τῆς συνλεύσεως τῆς ἀδελφότητος, ἐπεκυροῦτο δὲ ἀπὸ τὴν σύγκλητον»¹¹⁴. Στὴ συνέχεια ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἔστειλε «τὴν πρὸς χειροτονίαν ἢ μετάθεσιν ἔκδοσιν»¹¹⁵.

Πρῶτος στὴ μακρὰ σειρά τῶν Μητροπολιτῶν ὑπῆρξε ὁ Γαβριήλ ὁ Σεβήρος¹¹⁶ καὶ τελευταῖος μὲ ἔδρα τὴν Βενετία καταγράφεται ὁ Μελέτιος Τυπάλδος (1685-1713), ἀφοῦ μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνον οἱ διάδοχοί του μεταφέρονται πλὴν στὴν Μικρὰ Ἀσία¹¹⁷.

Ἐπομένως μετὰ ἀπὸ ὅλα τὰ παραπάνω κατανοοῦμε γιατί στὸ εὐρὸ νομοκανονικὸ ἔργο τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμία Β΄ θέση σημαντικὴ κατέχει τὸ γεγονός ὅτι «κατὰ τὴν πρώτην πατριαρχίαν αὐτοῦ μετήνεγκε τὴν ἔδραν τῆς μητροπόλεως Φιλαδελφείας ἐπὶ Γαβριήλ Σεβήρου εἰς τὴν Βενετίαν»¹¹⁸.

3. Ἡ ἀνακήρυξη Πατριαρχείου Ρωσίας (1589)

α. Ἡ Ἐκκλησία Ρωσίας καὶ ἡ ἀνακήρυξίς της σὲ Πατριαρχεῖο

ι. Τὸ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνακήρυξη ἐκκλησιαστικὸ καθεστῶς

Ἡ Πατριαρχία τοῦ Ἱερεμία Β΄ κατέστη «ἀξιομνημόνευτη» γιὰ πολλὰ καὶ διάφορα γεγονότα, μεταξὺ τῶν ὁποίων συνέβη καὶ ἡ «καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ρωσσίᾳ»¹¹⁹. Στὴν τρίτη πατριαρχία τοῦ Ἱερεμία Β΄ ἔγινε καὶ «ἡ προαγωγή τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας εἰς πατριαρχεῖον καὶ ἡ ἐπίσημος ἀναγνώρισις τῆς πράξεως ταύτης συνοδικῶς»¹²⁰. Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Β΄ πραγματοποίησε τὴν ἀνακήρυξη τῆς Ἐκκλησίας Ρωσίας εἰς Πατριαρχεῖο (1589). Ὁ Ἱερεμίας ὁ Τρανὸς «ἐλθὼν εἰς Ῥωσσίαν περὶ τὸ 1588, ἀνέδειξε πατριάρχην τὸν τέως μητροπολίτην Μόσχας, καὶ εἰργάσθη περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν

¹¹³ ΣΤΑΥΡΙΔΟΥ Β., *Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (1453-Σήμερον)*, 29.

¹¹⁴ Ὁ.π.

¹¹⁵ Ὁ.π.

¹¹⁶ Ὁ.π.

¹¹⁷ VASILAKIS N., *Il Sintagmaton di Gabriel Severos (1541- 1616) Metropolita di Filadelfia*, 21 καὶ Π. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, «Φιλαδέλφεια», *ΘΗΕ* 11, 1036.

¹¹⁸ *ΘΧΕ* 3 (1940), 1218.

¹¹⁹ Ὁρθόδοξος Ἐπιθεώρησις 15 Αὐγούστου 1870 ἀριθ. 21 καὶ ΜΑΘΑ Ζ., *Κατάλογος*

Ἱστορικῶς τῶν πρώτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐφεξῆς Πατριαρχῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἁγίας καὶ Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, Ἀθήνα 1884, 291.

¹²⁰ ΠΑΡΙΤΣΗ Κ., *Βιογραφικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, 164.

τότε κακῶς ἐχόντων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐν Ῥωσσίᾳ»¹²¹.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας ἰδρύθηκε μὲ τὴ βυζαντινὴ ἐκκλησιαστικὴ ἱεραποστολὴ καὶ διοργανώθηκε ὡς μία Μητρόπολη τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως¹²². Οἱ Μητροπολίται τῆς Ῥωσσίας ἐκλέγονταν καὶ χειροτονοῦνταν ἐν γνώσει καὶ ἀδείᾳ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ «ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως»¹²³. Γιατὶ πάντοτε ἡ Ῥωσικὴ ἐκκλησία ἐθεωρεῖτο ὅτι ἀποτελεῖ μέρος τῆς περιφέρειᾶς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ οἱ Μητροπολίτες τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς κανονικῶς ἐκλέγονταν καὶ χειροτονοῦνταν ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη¹²⁴. Ἡ Ρωσία «ἐκχριστιανισθεῖσα προήγετο εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν μόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν. Κατὰ τοὺς κανόνας ἔπρεπε νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας Κ)πόλεως, ὁπόθεν ἔλαβε τὸν Χριστιανισμόν»¹²⁵.

Ἐδρα τῆς Μητροπόλεως¹²⁶ Ρωσίας ἦταν τὸ Κίεβο. Ὁ Μητροπολίτης ἔφερε τὸν τίτλο «Μητροπολίτης Κιέβου καὶ πάσης Ρωσίας». Στὴν διοργάνωση τῆς Μητροπόλεως αὐτῆς καὶ τὶς σχέσεις Μητροπολίτου καὶ ἐπισκόπων¹²⁷, ἴσχυαν οἱ ἱεροὶ Κανόνες, οἱ ἀρχές καὶ οἱ διατάξεις τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως¹²⁸.

Ἡ διοικητικὴ ἐξάρτηση τοῦ ἐπισκόπου¹²⁹ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως βεβαιώνεται ἀσφαλῶς καὶ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸν κῆ κανόνα τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀπὸ τὶς μαρτυρίες ποὺ δίνουν ὁ Βαλσαμῶν¹³⁰ καὶ ὁ Νεῖλος Δοξαπατρῆς¹³¹ καὶ ἀπὸ τὸ Τακτικὸ τοῦ Ἀλε-

¹²¹ ΚΥΡΙΑΚΟΥ Δ., *Δοκίμιον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας*, 331.

¹²² «Ἡ ἐκκλησία τῆς Ῥωσσίας ἰδρυθεῖσα διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχείου ἐξηγρᾶτο τὸ πρῶτον ἐξ αὐτοῦ», ὁ.π. 363.

¹²³ Ὁ.π.

¹²⁴ Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 989-1237 καὶ ἐκτός δύο ἐξαίρεσεων. Βλ. ΤΖΩΡΤΖΑΤΟΥ Β., *Οἱ βασικοὶ θεσμοὶ διοικήσεως τῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχείων*, Αθήνα 1972, 168.

¹²⁵ ΠΑΡΙΤΣΗ Κ., *Βιογραφικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, 164.

¹²⁶ Ὁ ἐπίσκοπος-Μητροπολίτης γενικὰ ἀπὸ τὸν 8΄ αἰῶνα «ἐμεσίτευε περὶ τῆς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας αὐτῶν μετὰ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν ἀνεπτύχθη τοῦ χρόνου προϊόντος δικαίωμα ἐποπτείας τῶν ἐδρευόντων ἐν ταῖς μητροπόλεσι τῶν πολιτικῶν ἐπαρχιῶν ἐπισκόπων ὑπὲρ πάντας τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἐκάστης πολιτικῆς ἐπαρχίας, ὅπερ δικαίωμα ἀπέβη τὴν Δ΄ ἐκάντοαετηρίδα ἐπίσημος τυπικὴ ἐξουσία ἐπὶ τοὺς ἐπισκόπους τούτους ἐν ἐξωτερικαῖς ἐκκλησιαστικαῖς ὑποθέσεσι. Ἐντεῦθεν παρήχθη ἡ μείζων ἐκκλησιαστικὴ περιφέρεια, ἥς ἡ κεφαλὴ ἐκλήθη κατὰ τὸ πολιτικὸν ὄνομα, μητρόπολις», ΜΙΛΑ Ν., *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, 418. Βέβαια αὐτὰ συνέβαιναν τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες, ἐνῶ στὴν περίπτωση τῆς Μητροπόλεως Ρωσίας, διαπιστώνεται ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἡ Μητρόπολη αὐτὴ ἀποτελοῦσε ἐπαρχία τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου Κωνσταντινουπόλεως, ὑποκείμενη εἰς αὐτὸν καὶ μὲ σαφῆ κανονικὴ ἐξάρτηση.

¹²⁷ Περὶ τῶν σχέσεων Μητροπολίτου καὶ ἐπισκόπων βλ. κανὼν θ΄ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου. Κατὰ τὰ πρῶτα χριστιανικὰ χρόνια οἱ ἅπαντες οἱ μητροπολίτες ἦσαν ἀνεξάρτητοι στὴν διοίκησιν, μέχρι τῆς ἰδρύσεως τῶν Πατριαρχείων, ὁπότε καὶ ὑπήχθησαν «τῷ οἰκείῳ πατριάρχει». Γιὰ τὰ δικαιώματα τῶν Μητροπολιτῶν καὶ τὴν κανονικὴν σχέση τους μετὰ τῶν Πατριαρχῶν ὁ.π. 453-455.

¹²⁸ ΤΖΩΡΤΖΑΤΟΥ Β., *Οἱ βασικοὶ θεσμοὶ διοικήσεως τῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχείων*, 168.

¹²⁹ Περὶ ἀμοιβαίων σχέσεων μετὰ τῶν ἐπαρχιακῶν ἐπισκόπων ἀλλὰ καὶ τῶν καθηκόντων τῶν ἐπισκόπων ἔναντι τῆς Συνόδου καὶ τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς τους, δηλαδὴ τοῦ Πατριάρχου, βλ. ΜΙΛΑ Ν., *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, 520-521.

ξίου Α΄ τοῦ Κομνηνοῦ¹³².

Ὁ Ν. Μίλας στὸ Ἐκκλησιαστικὸ Δίκαιο κάνει λόγο γιὰ τὴν ἐκκλησία τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Ρωσίας¹³³. Οἱ Ρῶσοι «ἐδέξαντο τὸν χριστιανισμὸν παρὰ τῶν ἱεραποστόλων τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τοῖς πρώτοις δὲ χρόνοις ἐλάμβανον ἐντεῦθεν καὶ τοὺς ἱεράρχας αὐτῶν»¹³⁴.

Μετὰ τὴν ἄλωση κι ἐξ αἰτίας καὶ ἄλλων δυσκολιῶν, ὅπως γιὰ παράδειγμα «ἐνεκα τῶν δυσχεριῶν τῆς διὰ τῆς Λιθουανίας συγκοινωνίας μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς ἀπόπειρας ταπεινώσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου»¹³⁵ ἄρχισαν νὰ ἐκλέγονται μητροπολίτες Ῥωσίας «δι' αὐτῶν τῶν ῥώσων ἐπίσκοπων, συγκαλουμένων εἰς σύνοδον, καὶ μόνον οἱ τοῦ Κιέβου μητροπολίται καὶ αὐτοὶ ἐν Κιέβῳ ἀναδεικνυόμενοι, ἐπεκυροῦντο παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου»¹³⁶.

Ἐπίσης παρόμοια γράφεται ὅτι μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων «καθίστατο δυσχερὲς τοῖς Ρῶσοις νὰ ἀποτείνωνται ἐνεκα ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων εἰς Κωνσταντινούπολιν, καθωρίσθη τῇ ἀμοιβαίᾳ γνώμῃ καὶ ἀπὸ κοινοῦ συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον Ῥώσου μεγάλου δουκὸς καὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἡ αὐτοτέλεια καὶ ἀνεξαρτησία τῆς ῥωσικῆς ἐκκλησίας»¹³⁷.

ii. Τὸ αἴτημα ἀλλαγῆς

Στὴν συνέχεια, τὰ μετέπειτα χρόνια καταγράφονται ἀντιδράσεις καὶ προσπάθειες διοικητικῆς διαφοροποίησης¹³⁸, ποὺ ἐξελίσσονται σημαντικὰ τὸ 1589, ὅταν μὲ τὴν ἐπίμονη ἐμμονὴ τῆς Ρωσικῆς Κυβέρνησης ἀνακηρύσσεται ἡ Μητρόπολη Ρωσίας σὲ Πατριαρχεῖο, «ὑπὸ τοῦ ἐν Ρωσίᾳ παρεπιδημοῦντος τότε Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου Β΄»¹³⁹.

Ὅπως ἐξιστορεῖ ὁ Δ. Κυριάκου διάφορες πολιτικὲς μεταβολὲς¹⁴⁰ κι οἱ κοι-

¹³⁰ Ρ.Γ. 137, 489 .

¹³¹ Ρ.Γ. 132, 1105.

¹³² ΤΖΩΡΤΖΑΤΟΥ Β., *Οἱ βασικοὶ θεσμοὶ διοικήσεως τῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχείων*, 168. Βλ. καὶ ΦΕΙΔΑ Β., *Ἐπίτομος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Ρωσίας*, 15-17.

¹³³ ΜΙΛΑ Ν., *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, 431.

¹³⁴ Ὁ.π.

¹³⁵ ΚΥΡΙΑΚΟΥ Δ., *Δοκίμιον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας*, 363.

¹³⁶ «Ἡ δὲ σειρά τῶν ἀνεξαρτήτων ὀρθοδόξων μητροπολιτῶν Κιέβου δὲν διεκόπη, ἕως οὗ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωακείμ (1681), καταργηθέντος τοῦ αὐτοκεφάλου, ὑπήχθησαν πάλιν οἱ ἐπίσκοποι τῶν χωρῶν τούτων ὑπὸ τὸν πατριάρχην Μόσχας», ὁ.π.

¹³⁷ ΜΙΛΑ Ν., *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, 431.

¹³⁸ ΤΖΩΡΤΖΑΤΟΥ Β., *Οἱ βασικοὶ θεσμοὶ διοικήσεως τῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχείων*, 168. Βλ. ΦΕΙΔΑ Β., *Ἐπίτομος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Ρωσίας*, 67-70 καὶ ΤΑΧΙΑΟΥ Α., *Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας*, 76.

¹³⁹ ΤΖΩΡΤΖΑΤΟΥ Β., *Οἱ βασικοὶ θεσμοὶ διοικήσεως τῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχείων*, 169.

ωνοοικονομικές συνθήκες, σύμφωνα με τον Α. Ταχιάο, που διαμορφώθηκαν στην Ρωσία τον 16ο αιώνα έτρεφαν την περί τρίτης Ρώμης ιδέα και καλλιέργησαν την επιθυμία απόκτησης πατριαρχικού τίτλου. Καθοριστικό ρόλο στην προσπάθεια αυτή διεδραμάτισε ο πόθος των κοσμικών αρχόντων που υπήρξε ο κύριος ρυθμιστικός παράγοντας, αφού το έγχείρημα δρομολογήθηκε από την πολιτική έξουσία της εποχής εκείνης¹⁴¹. Το Έκκλησιαστικό Δίκαιο σύμφωνα με τον Ν. Μίλα «παρέχει και τη πολιτική έξουσία το δικαίωμα της εν τούτω συνεργίας και συμμετοχής»¹⁴².

Στη μακράιωνη εκκλησιαστική ιστορία βεβαιώνεται ότι οι αυτοκράτορες όποτε νομοθετούσαν για εκκλησιαστικά ζητήματα και διαρρύθμιζαν νομίμως τὰ της Έκκλησίας πράγματα ένεργοῦσαν πάντοτε μέσα στα όρια¹⁴³ των εκκλησιαστικών νόμων, ενώ ποτέ δέν άναμιγνύονταν σε υποθέσεις του έσωτερικού εκκλησιαστικού βίου. Επίσης ή μελέτη των σχετικών πηγών μαρτυρεί ότι οι νόμοι εκδίδονταν μόνον «τῇ αἰτήσει της εκκλησίας προς προστασίαν της πίστεως και έκτέλεσιν των της λατρείας έν τῷ πνεύματι των εκκλησιαστικών παραγγελμάτων»¹⁴⁴, δηλαδή σύμφωνα με τους θείους και ιερούς κανόνες, κατά την εκκλησιαστική κανονική παράδοση. Η πολιτεία είχε κάποια δικαιώματα, όρισμένα κι άναγνωρισμένα υπό της εκκλησιαστικής αρχής, όπως π.χ. «της έποπτείας επί της εκκλησιαστικής διοικήσεως, τὸ δικαίωμα του επικυροῦν τὸν διορισμὸν των ὑπηρετῶν της εκκλησίας, τὸ δικαίωμα της από κοινοῦ ένεργείας έν τη ίδρύσει εκκλησιαστικών ιδρυμάτων, τὸ δικαίωμα του παρέχειν διὰ του κύρους των νόμων της πολιτείας ταίς εκκλησιαστικαίς διατάξεσι την δέουσαν προστασίαν»¹⁴⁵.

Όστόσο στην όρθόδοξη κανονική παράδοση, δέν φαίνεται¹⁴⁶ να γίνεται άπο-

¹⁴⁰ «διάφοροι πολιτικοί έν τη Άνατολή μεταβολαί έπήνεγκον την μείωσιν της πατριαρχικής αυτού περιφέρειάς. Κατά τὸν ΙΣΤ΄ αἰώνα επί Ίερεμίου του Β΄ άνεδείχθη ο μητροπολίτης Μόσχας πατριάρχης των έν Ρωσία όρθοδόξων εκκλησιῶν», ΚΥΡΙΑΚΟΥ Δ., Δοκίμιον Έκκλησιαστικῆς Ίστορίας, 282.

¹⁴¹ Κι όταν, όπως έπισημαίνει ο Α. Ταχιάος, ο τσάρος Ίβάν Δ΄ ο Τρομερός ζήτησε από τὸν Οικουμενικό Πατριάρχη την επικύρωση και εὐλογία του αυτοκρατορικού του αξιώματος, διαφαινόταν ἤδη εὐνόητα τὸ έπόμεινο αίτημα, που θα ήταν κι ή παραχώρηση πατριαρχικού τίτλου στην Έκκλησία των χωρῶν της κυριαρχίας του, όνειρο που τελικά πραγματοποιήθηκε τὰ χρόνια της βασιλείας του τσάρου Θεοδώρου Ίβάνοβιτς (1584-1598). Βλ. ΤΑΧΙΑΟΥ Α., Πηγές Έκκλησιαστικῆς Ίστορίας των Όρθοδόξων Σλάβων, Θεσσαλονίκη 1997, 165.

¹⁴² ΜΙΛΑ Ν., Τὸ Έκκλησιαστικὸν Δίκαιον της Όρθοδόξου Άνατολικῆς Έκκλησίας, 420. Βλ. και Σύνταγμα Α΄ 143. Με άπόφαση της έν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου του έτους 1329, άναγνωρίζεται τὸ «Βασιλικὸν προνόμιον», που παραχωρεῖται στην πολιτική έξουσία τὸ δικαίωμα «του συμμετέχειν έν ταίς μεταβολαίς του εκκλησιαστικού οργανισμοῦ». Επίσης πολὸ διαφωτιστικὸς είναι κι οι έρμηνείες του Βαλαμῶνος στοὺς καν. 12 και καν. 17 της Δ΄ Οικουμενικῆς Συνόδου και καν. 38 της έν Τρούλλω αλλά και του Ζωναρά στον καν. 38 της έν Τρούλλω. (βλ. Σύνταγμα Β΄ 247 και 392).

¹⁴³ Για την σχέση Έκκλησιαστικῆς και πολιτικῆς έξουσίας βλ. ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ Π., Έπιτομή Κανονικοῦ Δικαίου, 195-196.

¹⁴⁴ ΜΙΛΑ Ν., Τὸ Έκκλησιαστικὸν Δίκαιον της Όρθοδόξου Άνατολικῆς Έκκλησίας, 1018.

¹⁴⁵ Ό.π.

δεκτή καμία υπεροχή τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἢ ἄλλου ἀξιώματος, σὲ σχέση μετὰ τὸ ἱερατικὸ λειτούργημα, ὑπούργημα ἢ χάρισμα. Εἶναι λάθος θεωροῦμε καὶ μάλιστα ἀνώφελο, νὰ γίνεται σύγκριση ἢ ἱεραρχικὴ ἀντιπαραβολὴ καὶ σύγκριση τῶν δύο διαφορετικῶν ἐξουσιῶν ἢ λειτουργημάτων διακονίας, ὅπως ἐπεχείρησαν στὸ παρελθὸν ἐκφράζοντας ἔτσι καισαροπαπικὴν ἱεραρχικὴν ἀντίληψιν νὰ δείξουν, ὑποστηρίζοντας ὅτι «ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐξουσία εἶναι ἀνωτέρα ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία, ἰσταμένη ὑπὲρ τὴν ἐπισκοπικὴν ἐξουσία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ»¹⁴⁷.

Ὁ Σ. Ζαμπέλιος ἐκφράζει τὴν ἄποψη ὅτι συνεργάστηκε ἐν Ῥωσίᾳ ἡ πολιτικὴ μετὰ τὴν ἐκεῖ ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία, καὶ συγκεκριμένα κάνει λόγο γιὰ συμφεροντολογικὸ «σφετερισμὸ τῆς μέλλουσας ἐξουσίας»¹⁴⁸ ἀπὸ τὸν Θεόδωρο καὶ τὸν Μητροπολίτη Ἰώβ πού συνεννοήθηκαν καὶ συνεργάστηκαν, ὥστε εὐκολότερα νὰ κατορθώσουν νὰ λάβουν τὴν βασιλικὴν καὶ τὴν Πατριαρχικὴν ἀξίαν ἀντίστοιχα. Μετὰ τὴν ἄποψη αὐτὴ περὶ συνεργασίας φαίνεται νὰ συμφωνοῦν κι ἄλλοι ἱστορικοὶ στὴ σχετικὴ διήγηση τῶν πραγμάτων, ἐνῶ πολλοὶ περισσότεροι κάνουν λόγο γιὰ πιέσεις καὶ χρῆση βίας¹⁴⁹.

iii. Ἡ ἀνακήρυξη

Τὸ 1588 πραγματοποιήθηκε ἡ ἀνακήρυξη τῆς ἐν Ῥωσίᾳ Ἐκκλησίας σὲ Πατριαρχεῖο, ὅταν δηλαδὴ ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Β΄ παραιχώρησε τὸ ὑψηλὸ αὐτὸ ἀξίωμα¹⁵⁰.

Ὁ Κ. Παρίτσης ἀναφέρει ὅτι οἱ Ῥωσικὲς ἀρχὲς ἐπεδίωκαν τὴν διοικητικὴ ἀνεξαρτησία τῶν μητροπολιτῶν τῆς Ἐκκλησίας τους κι ἐπιχείρησε ἡδὴ ὁ «Ἱεροσλάβος νὰ ἐπιτύχει τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς, δὲν κατορθώθη ὁμως, διότι πάλιν οἱ μητροπολιταὶ ἀπὸ Κων)πόλεως διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως ἐξελέγοντο»¹⁵¹. Οἱ προσπάθειες ὁμως γιὰ ἐκκλησιαστικὴ ἀνεξαρτησία δὲν σταμάτησαν μέχρι

¹⁴⁶ Χωρὶς βέβαια νὰ πρόκειται γιὰ στάση φαινομενολογικῆς ἀποδοχῆς ἢ θεώρησης τῶν πραγμάτων τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ἡ ὅποια φαινομενολογικὴ ἢ ἐξωτερικὴ ἢ δημοσιογραφικὴ ἀξιολόγηση τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, πού ἀναδεικνύονται ὡς ἐκφραση ζωντανοῦ καὶ ζωηροῦ ὀργανισμοῦ, μόνο ἐλλιπῆς, μονομερῆς κι ἄδικος μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ.

¹⁴⁷ Βλ. ΜΙΛΑ Ν., Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, 337 καὶ γιὰ τὴν διακριτὴ διακοδοσία τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς ἐξουσίας βλ. 1013-1018.

¹⁴⁸ «Οἱ δύο οὗτοι συνεργάται τοῦ τεκταινομένου σφετερισμοῦ συνεννοοῦνται πρὸς ἀλλήλους, ἕκαστος δὲ εἰς συμφέρον ἴδιον διαμερίζονται τὴν μέλλουσαν ἐξουσίαν, ὁ μὲν Γοδουνῶβ ἐπιφυλαττόμενος τὴν βασιλικὴν... ὁ δὲ προσλαμβάνων τὴν Πατριαρχικὴν ἀξίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, πρὸς ἡν οὐδεὶς τῶν Ῥώσων συνενόχων ἠγείροντο ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ ἐυνύμων τῆς σκιάς, ἥτις ὀνομάζετο Θεόδωρος», ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ῥωσίᾳ, Ἀθήνα 1859, 14.

¹⁴⁹ ΣΑΘΑ Κ., Βιογραφικὸ σχέδιον περὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄, πη΄.

¹⁵⁰ «Τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἀξίωμα ἔδωκεν εἰς τὴν Ῥωσικὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸ 1588 ἔτος ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας, ἀπελθὼν εἰς Μόσχαν ἐπὶ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Ἰωαννίδου, πρὸς σύναξιν ἐλέους ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως», ΛΑΣΚΑΡΕΩΣ Α., Ἐπίτομος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Κωνσταντινουπόλη 1863, 168.

¹⁵¹ ΠΑΡΙΤΣΗ Κ., Βιογραφικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, 165.

πού ὁ Τσάρος Θεόδωρος «ἀποστείλας πρεσβεῖαν εἰς τοὺς τέσσαρας τῆς Ἀνατολῆς πατριάρχας ἔξαιτεῖται παρ' αὐτῶν ν' ἀναγνωρισθῆ ὡς πέμπτος τὴν τάξιν πατριάρχης ὁ Μητροπολίτης Μόσχας Ἰώβ»¹⁵². Κι «οἱ τέσσαρες πατριάρχαι συνεννοηθέντες ἀποστέλλουσιν εἰς Ρωσίαν τὸν Ἱερεμίαν συνοδευόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Μονεμβασίας Ἱεροθέου καὶ τοῦ Ἐλασσόνος Ἀρσενίου μετὰ συνοδικῶν γραμμάτων, οὗτος δὲ φθάσας εἰς Μόσχαν προήγαγεν εἰς Πατριάρχην τὸν τέως μητροπολίτην τῆ 26 Ἰανουαρίου τοῦ 1589»¹⁵³.

Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Β΄ ὁ Τρανὸς πραγματοποίησε διετὴ περιοδεία στὴ Ρωσία (1588-1590) γιὰ τὴν διευθέτηση ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων κι ἀναγκῶν, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ζητήσῃ ἐλεημοσύνη¹⁵⁴ καὶ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση πρὸς τὸ δοκιμαζόμενο Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο πού βρισκόταν σὲ δύσκολη θέση καὶ κατάσταση ἀνάγκης¹⁵⁵. Πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτὸ ὁ ἴδιος ὁ Πατριάρχης, «μορφὴν δούλου λαβῶν» διαβαίνει ὁδὸν μακρὰν καὶ δύσκολη κι «ἐπορευτο ἐπὶ ὄνου πρὸς τὸν Τσάρον διὰ τῶν ὁδῶν Μόσχας»¹⁵⁶, προκειμένου νὰ συλλέξῃ χρήματα καὶ νὰ βοηθήσῃ καὶ προσωπικῶς σὲ καιροὺς χαλεποὺς τὸν Πάνσεπτο Οἰκουμενικὸ Θρόνο καὶ τὶς ἐπαρχίες του, πού ἔχρηζαν ἐπειγόντως ἐνισχύσεως¹⁵⁷.

Ὁ Κ. Σάθας ἀναφέρει ὅτι ἡ διοικητικὴ ἢ ἄλλη ἀπληστία τοῦ παρανόμως πα-

¹⁵² Ὁ.π.

¹⁵³ Ὁ.π.

¹⁵⁴ «-Διὰ δακρῶν, εἶπεν ὁ Ἱερεμίας, ἔλαβον τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ ὠμοῦ Ἀμουράτ ἀπελθεῖν εἰς χώρας χριστιανικάς, ὅπως συναθροίσω ἐλέη πρὸς ἀνέγερσιν νέου ναοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πρωτευούσῃ τῆς Ὁρθοδοξίας. Ποῦ ἐδυναμῆν εὐρεῖν προθυμίαν, συμπαθειαν καὶ ἐλευθεριότητα, πλὴν τῆς Ρωσσίας», ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., *Καθίδρουσις Πατριαρχείου ἐν Ρωσίᾳ*, 18.

¹⁵⁵ «Μεταβάς τότε εἰς Ῥωσίαν μετ' ἄλλων τριῶν Ἀρχιερέων διὰ οἰκονομικὰς ἀνάγκας τοῦ Πατριάρχου», ΒΡΕΤΟΥ Α., *Νεοελληνικὴ Φιλολογία ἤτοι κατάλογος τῶν ἀπὸ πτώσεως τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μέχρι ἐγκαθιδρύσεως ἐν Ἑλλάδι τυπωθέντων βιβλίων παρ' Ἑλλήνων εἰς τὴν ὀμιλουμένην ἢ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν*, Ἀθήνα 1854, 201. Ὁ Κ. Παρίσης φαίνεται νὰ διαφωνεῖ, ἀφοῦ παρουσιάζει τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίας Β΄ στὴν Ρωσία, ὡς συμφωνία μεταξὺ τῶν Πατριαρχῶν, γιὰ τὴν προαγωγή τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀφορμὴ κατόπιν τῆς ἐπίσκεψης αὐτῆς κρίθηκε χρησιμὴ καὶ γιὰ τὴν βελτίωση τῆς δύσκολης οἰκονομικῆς κατάστασης τοῦ Πατριαρχείου. «Ἐπειδὴ δὲ οἰκονομικῶς ἡ κατάστασις τοῦ Πατριαρχείου ἦτο οἰκτρά, ἡ ἀφορμὴ αὕτη ἐθεωρήθη κατάλληλος καὶ πρὸς βελτίωσιν ταύτης», ΠΑΡΙΤΣΗ Κ., *Βιογραφικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, 165.

¹⁵⁶ ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., *Καθίδρουσις Πατριαρχείου ἐν Ρωσίᾳ*, 17. Παράλληλα, ὁ Κ. Δελικάνης ἀναφέρει κάποιον «Γράμμα Ἰωάννου Σαμόσκω τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Ἱερεμιά Β΄. Ἰωάννης Σαμόσκω νομοφύλαξ καὶ στρατηγὸς Λεχειᾶς τῷ Ἱερεμίᾳ Ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως εὐ πράττειν. Ὡσπερ διὰ τῶν σοῦ γραμμάτων ἐμὲ παρεκάλεσας ἐγὼ δὴ τὴν ὁδοπορίαν ταύτην πρὸς εὐχὴν σοι.... Περὶ δὲ τῆς πορρωτέρω εἰς τὴν Μεγάλην Ρωσίαν διαβάσεως», ἐνδιαφέροντος περιεχομένου, γιὰ τὴν χρονικὰ τοποθετεῖται λίγο πρὶν τὴν μετάβαση τοῦ Ἱερεμίας Β΄ εἰς Μόσχαν, ἀλλὰ μὴ σωζομένου ἐξ ὀλοκλήρου. ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., *Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων τόμος τρίτος*, 3.

¹⁵⁷ Ἐξίσου σημαντικὰ γιὰ τὶς δυσκολίες (κυρίως οἰκονομικῆς φύσεως, ἀλλὰ ὄχι μόνο) πού ὁ Ἱερεμίας Β΄ ὡς Πατριάρχης κλήθηκε νὰ ἀντιμετωπίσῃ, εἶναι ὅσα ἀναφέρει ὁ Ε. LEGRAND, κι ὅπως μᾶς πληροφορεῖ κύρια αἰτία τῆς μετάβασης τοῦ Κωνσταντινουπόλεως στὴν Ῥωσία ὑπῆρξε ἡ κάλυψη ὑλικῶν ἀναγκαιοτήτων. «ἐδῶ ἐς τὰ Κράκοβα εἴλθε ἱερεὺς ἑλληνικὸς ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐτόντας ἐλεημοσύνη, καὶ λέγει ὅτι ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας ἐπορευθεὶς εἰς τὸν Μόσκοβι ζήτησας καὶ αὐτὸς ἐλεημοσύνη. Ἡ ἐτία ταύτη ὅτι ἦλθε πολὺ καὶ μεγάλη φθορὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἐπορευθεὶς ὁ Ἱερεμίας εἰς τὸν Μόσκοβι, καὶ ὁ νέος πατριάρχης ἐπορευθεὶς εἰς Ἡβέρια, καὶ αὐτὸς δι' ἐλεημοσύνη, νὰ σημάζουσε διὰ νὰ ποιήσουσε ἄλλη ἐκκλησία», LEGRAND Ε., *Bibliographie Hellenique*, 4 (1906), 305.

τριαρχεύσαντος Θεολήπτου έπέφερε σέ δύσκολη οίκονομική θέση τó Πατριαρχείο, ύπερχρεώνοντάς το σέ βαθμό ώστε ó 'Ιερεμίας Β' πού κατοπιν άνέλαβε ξανά τόν Πατριαρχικό Θρόνο νά άδυνατεί στήν έξόφλησιν «χρέους όκτώ έκατομμυρίων άσπρων»¹⁵⁸.

'Αλλά γιά τήν μετάβαση τοϋ Πατριάρχη στήν Μόσχα άναγκαία ήταν νά ληφθει άδεια άναχώρησης άπό τó «όθωμανικόν άνακτοβούλιον», τó όποιο και τήν έπέδωσε εύχαρίστως, άποβλέποντας σέ πιθανό διχασμό τών χριστιανών και στήν πολιτική τους άπομόνωση με τήν ένδεχόμενη πατριαρχική άνακήρυξη εις 'Ρωσίαν¹⁵⁹. 'Έτσι ό 'Ιερεμίας Β' «διά δακρύων λαβών τήν άδειαν παρά τοϋ σουλτάνου, έξήλθε τής Κωνσταντινουπόλεως κατευθυνόμενος έπί τήν 'Ρωσίαν, θεωρουμένην τότε ως τήν μόνην τής όρθοδοξίας προστάτιν, και κατά τόν 'Ιούλιον τοϋ 1588, συνοδευόμενος ύπό τε τοϋ φίλου αύτοϋ 'Ιεροθέου Μονεμβασίας και τοϋ καθ' όδόν συναντηθέντος 'Αρσενίου 'Ελασσόνος, ήλθεν εις Μόσχαν»¹⁶⁰.

Στό δύσκολο δηλαδή αύτό ταξίδι «κατά τó έπτακισχιλιοστόν έννεηκοστόν έκτον έτος άπό κτίσεως κόσμου, άπό δέ Χριστοϋ, κατά τó χιλιοστόν πεντακοσιοστόν όγδοηκοστόν όγδοον»¹⁶¹ γιά τήν Μόσχα ό Παναγιώτατος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κύρ 'Ιερεμίας Β' είχε συνοδοιπόρους τόν Μητροπολίτη Μονεμβασίας κύρ 'Ιερόθεον και τόν 'Αρχιεπίσκοπον 'Ελασσόνος κύρ 'Αρσένιον¹⁶². 'Ο Πατριάρχης με τήν Συνοδιά του άφοϋ ειχαν ξεκινήσει άπό τήν Κωνσταντινούπολη τήν άνοιξη τοϋ 1588, έξφτασαν στήν Μόσχα τόν 'Ιούλιο τοϋ ίδιου έτους¹⁶³.

Βασιλιάς, εκείνα τά χρόνια, τής Μοσχοβίας και Αυτόκράτορας πάσης Ρωσίας ήταν ό Θεόδωρος 'Ιωάννης και βασίλισσα ή Ειρήνη¹⁶⁴. 'Ο Τσάρος έκρινε τήν περίσταση εύκαιρία μεγάλη κι εύνοϊκή, γιά τó λόγο αύτό και ό «κουνιάδος τοϋ τσάρου και ισχυρότατος σύμβουλος του Μπορίς Γκοντουνόφ θεωρη-

¹⁵⁸ ΣΑΘΑ Κ., *Βιογραφικό σχεδιάσμα περι τοϋ πατριάρχου 'Ιερεμίου Β'*, πγ'.

¹⁵⁹ «Τó όθωμανικόν άνακτοβούλιον, θεωρήσαν τήν πρότασιν τοϋ Ρώσσου πρέσβεως, και τόν σκοπόν τής εις Μόσχαν άποδημήσεως τοϋ 'Ιερεμίου, ως ένδεχόμενην άφορμήν προσεχούς ρήξεως τών δύο όμοδόξων έκκλησιών... έξής ρήξεως ήθελε βέβαια πηγάσει ή παντελής τών ύποκειμένων αύτῶ χριστιανών πολιτική άπομόνωσις, προθύμως έξέδωκε τήν άδειαν τής άπελεύσεως τοϋ Πατριάρχου», ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., *Καθίδρυσις Πατριαρχείου έν Ρωσία*, 16-17.

¹⁶⁰ ΣΑΘΑ Κ., *Βιογραφικό σχεδιάσμα περι τοϋ πατριάρχου 'Ιερεμίου Β'*, πγ'.

¹⁶¹ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ 'Ι., *Συνταγμάτιον*, ογ'.

¹⁶² Μάλιστα ό 'Ελασσόνος, τόν όποιο και χρησιμοποίησε ό Κωνσταντινουπόλεως ως επίσημο διερμηνέα του, έγγραψε έμμετρο κείμενο, πού δέν έχει βέβαια μεγάλη ποιητική άξία, αλλά κρίνεται σπουδαίο διότι περιγράφει χρονικά χρήσιμα κι ιστορικό ένδιαφέροντος.

¹⁶³ «τó έαρ τοϋ 1588 καθ' ήν έποχήν 'Ιερεμίας ό Β' μεταβαίνειν εις Ρωσίαν, άφικόμενος εις Μόσχαν κατά 'Ιούλιον τοϋ αύτοϋ έτους», ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., *Πατριαρχικών 'Εγγράφων τόμος τρίτος*, 3.

¹⁶⁴ «Περί τοϋ 'Αγιωτάτου Πατριαρχικού Θρόνου τής Μοσχοβίας, πότε, και ύπό τινος Βασιλέως τής Μοσχοβίας και Πατριαρχών τής 'Ανατολικής 'Εκκλησίας εις Πατριαρχείον έτιμήθη... έπί τής Βασιλείας τοϋ Έδσεβεστάτου, Φιλοχρίστου, και Θεοστέπτου μεγάλου Βασιλέως Μοσχοβίας και Αυτόκράτορος πάσης Ρωσίας Θεοδώρου 'Ιωάννου και τής Θεοστέπτου αύτοϋ Βασιλίσσης Ειρήνης», ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ 'Ι., *Συνταγμάτιον*, ογ'.

σε κατάλληλη τήν στιγμή νά τακτοποιήσει τὸ θέμα, πιέζοντας τὸν Ἱερεμία νὰ χειροτονήσει πατριάρχη γιὰ τὴν Ῥωσία»¹⁶⁵. Γράφεται μάλιστα ὅτι οἱ Ῥωσικὲς ἀρχὲς¹⁶⁶ δὲν ἐπέτρεπαν στὸν Ἱερεμία Β΄ νὰ φύγει χωρὶς προηγουμένως νὰ χειροτονήσει Πατριάρχη Μόσχας.

Ὁ Κ. Σάθας ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ «Περὶ δὲ τῆς Ῥωσσίας γράφομεν καταλεπτῶς, ὅτι ἐκεῖ ὁποῦ εἶχαν τὸν Ἱερεμίαν, καὶ δὲν ἄφηναν κανένα ἀπὸ τοὺς ἐντόπιους νὰ ἔρχεται νὰ τὸν βλέπη, μήτε αὐτὸν νὰ εὐγαίνει ἕξω»¹⁶⁷.

Ἐπίσης ἐκφράζεται ἡ ἄποψη ὅτι ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ (τουλάχιστον ἀρχικὰ) δελεάστηκε ἀπὸ τὴν ἄνετη Ῥωσικὴ ζωὴ καὶ φέρεται νὰ ζήτησε ἢ τοῦ ζητήθηκε¹⁶⁸ νὰ παραμείνει ἐκεῖ ὡς Πατριάρχης Μόσχας, ἀλλὰ ἀνεπιτυχῶς. Ὁ Β. Φειδᾶς ἀναφέρει ὅτι τὸ 1588 μετέβη στὴ Μόσχα ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Β΄, πού «ἀποδέχθηκε κατ'ἀρχὴν τὸ αἴτημα γιὰ τὴν ἴδρυση Πατριαρχείου Ῥωσσίας, χωρὶς ἴσως νὰ ἀποκλείη τὴν ἰδέα νὰ καταστή ὁ ἴδιος πατριάρχης, ὅπως ἀφήνουν τὴν ἰδέα νὰ ἐννοηθῇ ὀρισμένες ἀντιφατικὲς διηγήσεις»¹⁶⁹.

Σύμφωνα μὲ τὸ Χρονικὸ τοῦ Δωροθέου Μονεμβασίας¹⁷⁰, «ἐλάλησαν πρὸς τὸν πατριάρχην Ἱερεμίαν, πῶς νὰ τοὺς κάμη πατριάρχην»¹⁷¹. Ἐκεῖνος ἀπάντησε ἀρχικὰ ὅτι αὐτὸ δὲν γίνεται, ἀλλὰ μποροῦν νὰ κάνουν Ἀρχιεπίσκοπο¹⁷², ὅπως συνέβη μὲ τὴν περίπτωση τῆς Ἀχρίδας. Ὁ Μονεμβασίας φέρεται νὰ εἶπε κατ' ἰδίαν στὸν Πατριάρχη ὅτι δὲν γίνεται κάτι τέτοιο διότι «ὁ μέγας Κωνσταντῖνος μὲ οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἔκαμε τὰ πατριαρχεῖα, καὶ ὁ μέγας Ἰουστινιανὸς μὲ οἰκουμενικὴν σύνοδον τὴν πέμπτην ἔκαμε τὴν Ἀχρίδα ἀρχιεπισκοπὴν, καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ, διὰ τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, πατριαρχεῖον»¹⁷³. Προσέθεσε ὅτι τρεῖς μόνο εἶμαστε ἐμεῖς, δηλαδή ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Μονεμβασίας κι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἐλασσόνος Ἀρσένιος (πού μάλιστα δὲν εἶχε θρόνο). Ἐπιπλέον φέρεται νὰ ἐξέθεσε καὶ τὸν σκοπὸ τῆς ἐπισκέψεώς τους στὴν Ῥωσσία «ἡμεῖς ἦλθαμεν διὰ ἐλεημοσύνην εἰς τὸν βασιλέα καὶ διὰ τὰ χρέη ὁποῦ ἔγιναν εἰς ἡμέρας μας»¹⁷⁴.

¹⁶⁵ ΤΑΧΙΑΟΥ Α., Πηγὲς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῶν Ὁρθοδόξων Σλάβων, 165.

¹⁶⁶ Διότι ὅπως ἐξιστορεῖται: «Τῶν πολιτικῶν μεταρρυθμισθέντων, ἀπελείπετο ἡ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχαιρείας, ἐπὶ τὸ μοναρχικώτερον μεταβολὴ ἐπὶ πᾶσι τοῖς κλάδοις τῆς ἐξουσίας ὡφείλει ὁ Γοδούνωβ νὰ προετοιμάσῃ τὸ προσδοκώμενον μεγαλεῖον καὶ ἀπόλυτον κράτος τῆς βασιλείας του», ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ῥωσσίᾳ, 13.

¹⁶⁷ ΣΑΘΑ Κ., Βιογραφικὸ σχεδιάγραμμα περὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄, 20.

¹⁶⁸ Ὁ Σ. Ζαμπέλιος παρουσιάζει στὴν σχετικὴ διήγηση τοῦ τὸν Ἱερεμία Β΄ συνδιαλεγόμενον μὲ τὸν Γοδούνωβ νὰ ἐπιβεβαιῶν τὴν ἐπιθυμία του «ἐγκαθιδρύσαι Πατριάρχην ἐν Ῥωσσίᾳ» καὶ συγχρόνως περιγράφει ὡς δόλιο τὸν Βορίση διότι «προσέτεινε τὸ ἀξίωμα τοῦτο αὐτῷ τῷ Ἱερεμίᾳ, ἐπὶ τῷ ὄρω, ὅτι ἐδρεύσει ἐν Βλαδιμήρῳ», ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ῥωσσίᾳ, 18.

¹⁶⁹ ΦΕΙΔΑ Β., Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Ῥωσσίας, 295.

¹⁷⁰ ΣΑΘΑ Κ., Νεοελληνικὴ Φιλολογία, Αθήνα 1868, 222-224.

¹⁷¹ ΣΑΘΑ Κ., Βιογραφικὸ σχεδιάγραμμα περὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄, 21.

¹⁷² ΜΙΛΑ Ν., Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, 451-452.

¹⁷³ ΣΑΘΑ Κ., Βιογραφικὸ σχεδιάγραμμα περὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄, 21.

Στό χρονικό αυτό τοῦ Δωροθέου¹⁷⁵ δὲν παρουσιάζεται θετικά ὁ Ἱερεμίας Β΄. Φέρεται νὰ ἐπιθυμῆ νὰ παραμείνει στὴν Ρωσία Πατριάρχης, ἐνῶ ὁ Μονεμβασίας τὸν ἀποτρέπει φέροντάς του κύρια ἐπιχειρήματα ὅτι δὲν ξέρει τὴν γλῶσσα κι ἐπειδὴ εἶναι ἀσυνήθιστος τοῦ τόπου «καὶ αὐτοὶ ἔχουν ἄλλας τάξεις καὶ ἄλλας συνηθείας»¹⁷⁶. Γιὰ πρώτη φορὰ στὸ σημεῖο αὐτὸ συναντᾶμε καὶ παραθέτουμε ἀρνητικὴ ἀποψη γιὰ τὸν Ἱερεμία Β΄, διότι μέχρι τώρα μόνο καλὲς κρίσεις κι ἄριστες περιγραφές ἔχουμε δεῖ. Ὑποστηρίζεται, πιστεύουμε μὲ ἐμφανῆ δόση ὑπερβολῆς (ἂν μὴ τί ἄλλου), ὅτι «καὶ ὁ Ἱερεμίας ἀπερίσκεπτα, καὶ ἄμετρα, καὶ χωρὶς βουλήν τινός, εἶπεν, ἀπομένω, καὶ τὴν συνήθειαν εἶχεν, ὅτι ποτὲ καλὴν βουλήν δὲν ἤκουε τινός, ἀλλὰ μήτε ἄνθρωπον ὑποκείμενον ἤκουε, καὶ διὰ τοῦτο ἐκρέμνισε καὶ αὐτὸς καὶ ἡ ἐκκλησία εἰς τὰς ἡμέρας του»¹⁷⁷.

Σύμφωνα μὲ τὴν παρουσίαση τῶν πραγμάτων τοῦ Καραμψινοῦ, ὅπου γίνεται λόγος γιὰ τὴν συναίνεσιν τοῦ Ἱερεμίου στὴν πρόταση τοῦ Γοδούνωβ¹⁷⁸, ἀντιφάσκει ἡ ἐξιστόρηση τῶν γεγονότων στὸ Ὀδοιπορικὸν τοῦ Ἀρσενίου, ὅπου ἐμφανίζεται «ὁ πατριάρχης ἀποκρούων τοῦ Κυβερνήτου τὴν πρότασιν»¹⁷⁹.

Τὴν ἴδια ἀποψη ὑποστηρίζει κι ὁ Ἀ. Λάσκαρης, ἀφοῦ παρουσιάζει τὸν βασιλιά τῆς Ρωσίας νὰ παρακαλεῖ τὸν Ἱερεμία Β΄ νὰ τιμήσει τὴν ρωσικὴ Ἐκκλησία μὲ τίτλο Πατριαρχικό, προτείνοντάς του καὶ τὸν ρωσικὸ Πατριαρχικὸ Θρόνο¹⁸⁰, ἀλλὰ ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἀρνήθηκε νὰ ἐγκαταλείψει τὸ ποίμνιό του, ἀντιπροτείνοντας νὰ βρεθεῖ κάποιος ἄλλος γιὰ τὸν νεότερο θρόνο.

¹⁷⁴ Ὁ.π.

¹⁷⁵ Ὁ Κ. Σάθας παραθέτει ἀπόσπασμα τοῦ χρονογράφου Δωροθέου Μονεμβασίας, ὑποσημειώνοντας ὅτι ὁ Κωνσταντῖος ὁ ἀπὸ Σιναιοῦ ἔκανε διπλὸ σφάλμα, ἀρχικὰ διότι θεωρεῖ ὡς χρονογράφου τὸν Ἱερόθεο Μονεμβασίας καὶ στὴν συνέχεια ὅταν ἀντιλαμβάνεται τὸ λάθος καὶ κάνει πλέον λόγο γιὰ Δωρόθεο Μονεμβασίας, πάλι ἐσφαλμένως ἐκλαμβάνει αὐτὸν «ὡς οἰκεῖον Ἱερεμίου Β΄ καὶ συνοδοιπόρον εἰς Ῥωσίαν», ὁ.π. 3. Θὰ μπορούσαμε ἐπομένως νὰ ἐπισυνάψουμε στὸ ἤδη διπλὸ σφάλμα τοῦ χρονογράφου κι ἕνα τρίτο λάθος, τὴν ἀρνητικὴ περιγραφή περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμία Β΄, ὁ ὁποῖος δὲν λαμβάνεται κατ' ἀνάγκην ἀπαιστος ἢ ἀναμάρτητος, ἀλλὰ δὲν ἐπιτρέπει καὶ δὲν ἐπιδέχεται ἀρνητικὴ κριτικὴ ἢ ζῶη κι ἡ δράση ποὺ περιγράφεται τόσο θετικά ἀπὸ ὅλους τοὺς ἱστορικοὺς μελετητές. Ἐπομένως δὲν εὐσταθεῖ ἡ ἀρνητικὴ αὐτὴ ἀποψη κι ὁ μεμονωμένος αὐτὸς ἰσχυρισμὸς συμπεραίνουμε ὅτι δικαίως ἀποδεικνύεται ἀνίσχυρος, ἀδικος κι ἀναληθής.

¹⁷⁶ Ὁ.π. 21. Ὁμως ἐκεῖνος δὲν ἄκουσε τὴν συμβουλή του, ἐνῶ «εἶχε καταπόδι τοῦ ἀνθρώπου ἀτάκτους καὶ ἀπανθρώπους» ποὺ κατέδιδαν τὰ πάντα καὶ μετέφεραν ἀθεμίτως πληροφορίες. Ἔτσι οἱ Ῥῶσοι φαίνεται νὰ τοῦ πρότειναν νὰ μείνει Πατριάρχης ἀλλὰ στὸ «Βλαντιμήριον».

¹⁷⁷ Ὁ.π.

¹⁷⁸ «Καὶ συνήνει μὲν ὁ Ἱερεμίας εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἤθελε μένειν ἐκεῖ ὅπου καὶ ὁ Τσάρος, τουτέστιν ἐν Μόσχᾳ... Ἀλλ' ὁ Γοδούνωβ ἀπέβαλε τοῦτο εἰπών, ὅτι ἄδικον τὸ ἀπομακρῦναι τῆς Μόσχας καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τὸν ἅγιον ἄνδρα Ἰώβ, προσέθηκε δὲ ὅτι ὁ Ἱερεμίας ἠγνόει τὴν τε γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμα τῆς Ῥωσίας, ὥστε ἀδύνατον ἦν αὐτῷ νοθετεῖν τὸν μονάρχην ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ὑποθέσεσιν ἄνευ διερμηνέως, πρὸς δὲ ἦν ἄτοπον ἵνα φανεροποιῆται ἡ ψυχὴ τοῦ μονάρχου», ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., *Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ῥωσίᾳ*, 18.

¹⁷⁹ Ὁ.π.

¹⁸⁰ «ὁ βασιλεὺς πρώτην φορὰν εἰς τὸν Πατριάρχην Ἱερεμίαν διεκοίνωσε τὴν ἰδέαν αὐτοῦ, προτρέψας αὐτὸν συνάμα ἵνα τιμήσῃ τὴν Ῥωσικὴν Ἐκκλησίαν διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Πατριάρχου, καὶ κατ' ἀρχὰς παρεκάλεσεν αὐτὸν τὸν Ἱερεμίαν νὰ πατριαρχεῖ ἐν Ῥωσίᾳ, ὁ Πατριάρχης ὅμως δὲν ἠθέλησε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ πάσχον αὐτοῦ ποίμνιον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ βασιλέως δὲν ἀπέρριψε, προτείνας εἰς τὴν Ἱεραρχίαν τῆς Ῥωσίας νὰ ἐκλέξῃ τὸν ἀξιώτερον διὰ τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον», ΛΑΣΚΑΡΕΩΣ Α., *Ἐπίτομος Ἐκκλησιαστικῆ Ἱστορίας*, Κωνσταντινουπόλη 1863, 168.

Σύμφωνα με τὴν διήγηση τοῦ Σ. Ζαμπελίου περὶ καθιδρύσεως τοῦ ἐν Ῥωσσίᾳ Πατριαρχείου, τὸ 1586 βρέθηκε στὴν Μόσχα ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἰωακείμ, «τῆ μὲν γνώμη τινῶν, πρὸς συναγωγὴν ἱερῶν προσφορῶν, τῆ δὲ μαρτυρίᾳ ἄλλων κατὰ πρεσβείαν τοῦ Βορίση»¹⁸¹. Καὶ φαίνεται ὅτι ὁ ἴδιος συμμερίζεται¹⁸² τὴν δευτέρη ἀποψη, ὅτι δηλαδὴ προσκλήθηκε ἐξ ἐπὶ τούτου. Ἡ ὑποδοχὴ ποὺ ἔγινε στὸν Ἀντιοχείας περιγράφεται μεγαλειώδως¹⁸³, ἀλλὰ σκόπιμα διότι μετὰ ἀπὸ μόλις λίγες ἡμέρες ὁ Τσάρος «ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου παρακινήθεις, ἐδήλωσεν αὐτῷ τὴν ἄκραν ἀνάγκην τῆς καθιδρύσεως Πατριαρχείου ἐν τῇ Βασιλευούσῃ τῆς ἐπικρατείας του»¹⁸⁴. Ζήτησε ἐπομένως ὁ Τσάρος τὴν καθίδρυση Πατριαρχείου στὴν πρωτεύουσα τῆς χώρας του, γιὰ τὸν λόγο «ὅτι πλατυνθέντος ἤδη τοῦ κύκλου τῆς Ὀρθοδοξίας πρὸς βορρᾶν, ὡς ἐπλατύνθη τὸ πάλαι ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου περὶ τὸν Βόσπορον, αἱ ἐπαρχίαι τῆς Ῥωσσίας δὲν ἠδύναντο νὰ διαμείνωσι περαιτέρω στερούμεναι τῆς ἱεραρχικῆς τιμῆς, ἧς ἠξιώθη ποτὲ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ἡ νέα Ῥώμη»¹⁸⁵.

Ἄλλὰ ὁ Ἀντιοχείας Ἰωακείμ, ἂν καὶ εἶδε θετικὰ τὸ αἴτημα τοῦ Θεοδώρου, δήλωσε ἑαυτὸν ἀναρμόδιον γιὰ μιὰ τέτοια πράξι καὶ «ἀπεποιήθη ὅμως, ὡς πατριάρχης, τὴν ἄμεσον τῆς ἐγκαθιδρύσεως ἐκτέλεσιν, χωρὶς ἀδείας ἀνωτέρας»¹⁸⁶. Ἔτσι ἀφοῦ ἔλαβε ἄφθονα ἀγαθὰ ἀναχώρησε γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη, μετὰ τὴν πρόθεση νὰ ἐνημερώσει τὸν Ἱερεμίᾳ Β΄ καὶ τὴν Σύνοδο γιὰ τὴν ἐπιθυμία τοῦ εὐεργέτη του¹⁸⁷.

Ἦδη βέβαια εἶχε καταφθάσει γιὰ τὸν ἴδιο λόγο πρεσβευτῆς τῆς Ῥωσσίας στὴν Κωνσταντινούπολη, πρὶν ἀπὸ ἕνα ἔτος καὶ ἦταν ἀπεσταλμένος τοῦ Γοδουνῶβ γιὰ «νὰ ζητήσῃ τὴν ἄδειαν τῆς μεταβάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου εἰς Μόσχαν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ἅμα ὡς ἡ Σύνοδος τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἠθέλην ἐγκρίνει τὴν σύστασιν πέμπτου Πατριαρχείου ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Ῥωσσίας»¹⁸⁸.

Ἔτσι ἔφτασε στὴν Ἱερὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδο «ἡ αἴτησις τοῦ Γοδουνῶβ περὶ καθιδρύσεως πέμπτου Πατριαρχείου ἐν τῇ βασιλευούσῃ τοῦ Θεοδώρου»¹⁸⁹.

¹⁸¹ ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., *Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ῥωσσίᾳ*, 15.

¹⁸² Συμπεραίνεται αὐτὸ τόσο ἀπὸ ὅσα στὴν συνέχεια γράφει, ὅσο καὶ ἐπειδὴ τὰ ῥήματα ποὺ χρησιμοποιοῦ εἶναι ἐκδηλωτικὰ τῆς θέσεως του, «τῆ μὲν γνώμη τινῶν» γιὰ τὴν πρώτη ὑπόθεσι καὶ «τῆ δὲ μαρτυρίᾳ ἄλλων» γιὰ τὴν δευτέρη περίπτωση.

¹⁸³ «λαμπροτάτην, καὶ ὄντως βασιλικὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα, εἰς τὴν μητρόπολιν, εἰς τὰ πέριξ μονάς», ὁ.π.

¹⁸⁴ Ὁ.π.

¹⁸⁵ Ὁ.π.

¹⁸⁶ Ὁ.π.

¹⁸⁷ Ὁ.π. «καὶ ταμιεύσας ἄφθονα τὰ ἐλέη, ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, διατεθειμένος νὰ μεστειύσῃ παρὰ τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ ὑπὲρ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ εὐεργέτου του».

¹⁸⁸ Ὁ.π.

Ὁ Σ. Ζαμπέλιος ἀναφέρει ὅτι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἔκρινε «ἀπρεπές» καὶ συγχρόνως «πρὸς ἰδίαν αὐτῆς ἀσφάλειαν ἀσύμφορον» νὰ δυσαρεστήσει τὸν Βασιλιά τῆς Ῥωσσίας, πού εἶχε προσφέρει βοήθεια καὶ προστασία στὴν δοκιμαζόμενη Μεγάλη Ἐκκλησία. Ἐπίσης ὑποστηρίζει ὅτι ἡ τελικὰ ἡ Σύνοδος ἔκανε δεκτὴ τὴν πρότασή του περὶ συστάσεως Μοσχαϊκοῦ Πατριαρχείου, πού ἐκφράστηκε διὰ τοῦ Ἀντιοχείας Ἰωακείμ καὶ γιὰ τὸν ἀπλό λόγο ὅτι θὰ μπορούσε κι αὐθαιρέτως νὰ τὸ ἐπιτύχει¹⁹⁰. Ἔτσι γίνεται λόγος γιὰ συνοδικὴ ἀπόφαση νὰ μεταβῆ ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄, ὁ Οἰκουμενικὸς ποιμένας, στὴν Ῥωσσία γιὰ νὰ χειροτονήσει τὸν «ἐψηφισμένον».

Ἐπομένως ἐκφράζονται δύο ἀπόψεις πού ἐξηγοῦν τὴν παρουσία τοῦ Πατριάρχου στὴν Ῥωσσία. Ἡ πρώτη αἰτιολογεῖ τὴν ἐκεῖ μετάβασή του ὡς προσπάθεια συλλογῆς χρημάτων γιὰ τὴν δοκιμαζόμενη Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ὁποία ἐκμεταλλεύτηκε εὐκαιριακῶς ὁ Τσάρος κι οἱ Ῥωσικὲς ἀρχὲς γενικότερα. Ἡ δευτέρα ὑποστηρίζει ὅτι προμελετημένα καὶ μάλιστα συνοδικῇ ἀποφάσει «ἀνεχώρησεν ἡ συνοδία ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὸ Πάσχα τοῦ 1588, ἦλθε δὲ εἰς Μόσχαν περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου. Ὁ Ἱερεμίας διέβη ἐπὶ πόλου ὄνου τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, ἀκολουθούμενος ὑπὸ δύο Ἀρχιεπισκόπων, τοῦ Ἱεροθέου Μονεμβασίας καὶ τοῦ Ἀρσενίου Ἐλασσόνος, ὑπὸ τριῶν ἱερέων, ἐνὸς ἀρχιδιακόνου, καὶ οἰκετῶν...»¹⁹¹.

Στις 23 Ἰανουαρίου 1589 ὁ Ἱερεμίας Β΄ σὲ Σύνοδο πού συγκροτήθηκε ἀπὸ τοὺς Μητροπολίτες Μονεμβασίας Ἱεροθέο καὶ Ἐλασσῶνος Ἀρσένιο, ἀλλὰ κι ἄλλους Ῥώσους ἀρχιερεῖς, στὴν ὁποία συμμετεῖχαν καὶ πολλοὶ ἀρχιμανδρίτες

¹⁸⁹ Ὁ.π. 16.

¹⁹⁰ Ὁ.π. 17, «ἄλλως τε δὲ δυναμένῳ καὶ αὐθαιρέτως νὰ κατορθώσῃ τὸ σκοπούμενον δοθείσης τῆς Συνοδικῆς ἀρνήσεως... ἔπευσε νὰ κηρύξῃ δεκτὴν τὴν πρότασιν τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Ἰωακείμ, περὶ συστάσεως Μοσχαϊκοῦ Πατριαρχείου».

¹⁹¹ Ὁ.π. Ἄλλοῦ, ἀλλὰ καὶ παραπάνω ὅπως εἶδαμε γίνεται λόγος γιὰ Μητροπολίτες Μονεμβασίας καὶ Ἐλασσῶνος, ἐνῶ ἐδῶ ἀναφέρονται ὡς Ἀρχιεπίσκοποι. Παρακάτω πάλι ἀναφέρει «ὑπὸ τοῦ Ἱεροθέου, Μητροπολίτου Μονεμβασίας, καὶ τοῦ Ἀρσενίου, Ἀρχιεπισκόπου Ἐλασσόνος». Κανονικῶς οἱ δύο τίτλοι διακρίνονται σαφῶς, μολονότι ἔχει ἐπικρατήσει ἐμφανὲς σύγχυση στὶς διάφορες διηγήσεις πού στεροῦνται κανονικῆς ἀκρίβειας καὶ ἐξειδικευμένης γνώσεως. Σύμφωνα μὲ τὶς κανονικὲς πηγὲς ὀνομάζεται μητροπολίτης «ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος μεγάλης ἐκκλησιαστικῆς περιφερείας, ἔχουσης πολλοὺς ἐπισκόπους». Ἡ αὐτοτέλεια κι ἡ αὐτοδιοίκηση πού εἶχαν οἱ μητροπολίτες στὴν διοίκηση τῶν ἐκκλησιῶν τους «ἤρξατο τοῦ χρόνου προϊόντος ἐλαττωμένη καὶ ἐκμηδενιζομένη, ἀφ' ὅτου ἐτέθη ἡ ἀρχὴ τοῦ συνδυάζειν καὶ προσαρμῶζειν τὸν ὀργανισμόν τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν, ἰδίᾳ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, πρὸς τὸν πολιτικὸν διοικητικὸν ὀργανισμόν τοῦ κράτους». Ὁ ὀρθὸς χαρακτηρισμὸς τοῦ προϊσταμένου αὐτοκεφάλου ἐκκλησίας εἶναι Ἀρχιεπίσκοπος, τίτλος πού συναντᾶται ἤδη κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα. Ὀνομάζονταν ἔτσι ἀρχικὰ οἱ ἐπίσκοποι τῶν σημαντικωτέρων πόλεων στὴν Δ' Οἰκουμενικῇ Σύνοδο Ῥώμης, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ κατόπιν στὴν Στ' Οἰκουμενικῇ Σύνοδο, καλοῦνται ἔτσι μετέπειτα κι οἱ ἐπίσκοποι Κύπρου, Νέας Ἰουστιανουπόλεως, Ἰβηρίας, Ἐφέσου καὶ Θεσσαλονίκης. Οἱ πέντε πρῶτοι ἔφεραν καὶ τὸν τίτλο τοῦ Πατριάρχου, κι οἱ ἄλλοι πέντε τίτλο ἀρχαιοτέρων Μητροπολιτῶν. Σύμφωνα μὲ τὴν πράξη καὶ συνήθεια τῆς Ἐκκλησίας ὁ τίτλος Ἀρχιεπισκόπου «ἀπενέμετο τιμῆς ἕνεκα ἐπισκόποις τισίν, ὧν αἱ ἔδραι εἶχον ἐκκλησιαστικὴν ἱστορικὴν ἢ πολιτικὴν σπουδαιότητα... ἦσαν ὀνόματι (τιτουλάρισι) μόνον ἀρχιεπίσκοποι». ΜΙΑΑ Ν., Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, 451-456.

καὶ ἡγούμενοι, τελικῶς ἀποφάσισε τὴν ἐκλογὴ τοῦ Πατριάρχου Μόσχας¹⁹². Ὁ Α. Βρετὸς περιγράφει τὰ συμβάντα ὡς ἐξῆς «προσκληθεῖς παρὰ τοῦ Τσάρου Θεοδώρου Ἰβάνοβιτς νὰ τιμηθεῖ τὸν Ἀρχιερατικὸν Θρόνον τῆς Μόσχας μὲ τίτλον Πατριάρχου, ἐσυγκατάνευσε καὶ ἐχειροτόνησε τῇ 26 Ἰανουαρίου 1589 ἔτους, πρῶτον Πατριάρχην τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τὸν Μητροπολίτην Μόσχας Ἰώβ»¹⁹³.

Ἡ παραπάνω βέβαια πρόσκληση δὲν ἐξιστορεῖται ἰδιαίτερα εὐγενική, διότι συνοδεύτηκε ἀπὸ δυναμικὴ (καὶ νόμιμη!) παρέμβαση τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τόσο ἐπὶ τῆς ἀρμόδιας καὶ κανονικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ὅσο καὶ γενικότερα ἐπὶ τοῦ κλήρου¹⁹⁴. Δὲν χωρᾶ ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἀφόρητη πίεση τοῦ Τσάρου Θεόδωρου, κι ὄχι ἀπλὰ «τῇ αἰτήσῃ τῶν ῥώσσεων κληρικῶν καὶ τοῦ τσάρου Φεδῶρ»¹⁹⁵, ὀδήγησε τὸν Πατριάρχην νὰ ἀναγνωρίσει στὶς 26 Ἰανουαρίου 1589 μὲ σχετικὸ χρυσόβουλο τὴν πατριαρχικὴ ἀξία στὸν μητροπολίτη Μόσχας Ἰώβ¹⁹⁶. Ἐξιστορεῖται ὅτι ὁ Ἱερεμίας Β΄ τελικῶς «ὑπαναχώρησε στὶς πιέσεις καὶ δέχθηκε νὰ προχειρίσῃ ὡς πατριάρχην Ῥωσίας τὸν μητροπολίτη Μόσχας Ἰώβ»¹⁹⁷.

Ὡστόσο ὁ Σ. Ζαμπέλιος θεωρεῖ τὴν ἐκλογὴ τοῦ Μητροπολίτη Μόσχας, ἀφ' ἑνὸς μὲν συμφωνημένη κι προετοιμασμένη ἀπὸ τὴν κοσμικὴ ἐξουσία κι ἀφ' ἑτέρου τὸν χαρακτηρίζει πρόθυμο νὰ ὑπηρετήσῃ πολιτικὰ σχέδια καὶ κενόδοξο¹⁹⁸. Παρουσιάζει ἔτσι τὸν Πατριάρχην νὰ συνομιλεῖ μὲ τὸν Θεόδωρο¹⁹⁹ καὶ μὲ προθυμία νὰ ἀποδέχεται «τὸ θέλημα τὸ κυριαρχικὸ» βεβαιώνοντάς τον ὅτι

¹⁹² Γιὰ τὶς ῥωσικὲς πηγὲς σχετικὰ μὲ τὸ θέμα βλ. ΤΑΧΙΑΟΥ Α., Πηγὲς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῶν Ὀρθοδόξων Σλάβων, 167.

¹⁹³ ΒΡΕΤΟΥ Α., Νεοελληνικὴ Φιλολογία ἤτοι κατάλογος τῶν ἀπὸ πτώσεως τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μέχρι ἐγκαθιδρύσεως ἐν Ἑλλάδι τυπωθέντων βιβλίων παρ' Ἑλλήνων εἰς τὴν ὁμιλουμένην ἢ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, 201.

¹⁹⁴ «Ὁ κληρὸς τῆς Ῥωσσίας, συμμετοχὸς καὶ αὐτὸς τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν ἑλαττωμάτων τοῦ κλήρου ἐπὶ Γραικορωμαίων αὐτοκρατόρων, σπανίως ἀντεπολιτεύθη τὴν κοσμικὴν ἀρχήν, κατὰ δὲ τὴν συνήθειαν ἀνεδείχθη καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πρόθυμος καὶ εὐπειθὴς τῇ θελήσει τοῦ κυριάρχου», ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ῥωσσίᾳ, 13.

¹⁹⁵ ΚΥΡΙΑΚΟΥ Δ., Δοκίμιον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, 364. Γιὰ τὴν ἐπιρροὴν ποὺ ἀσκοῦν τὴν ἐποχὴ αὕτῃ οἱ Ῥῶσοι στοὺς ὑπόδουλους ὀρθόδοξους λαούς, βλ. ΤΣΙΡΠΑΝΑΗ Ζ., Τὸ κληροδότημα τοῦ Καρδινάλιου Βησσαρίωνος γιὰ τοὺς φιλενωτικούς τῆς βενετοκρατούμενης Κρήτης, Θεσσαλονίκη 1967, 170 καὶ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χ., «Περὶ τῆς πρώτης ἀρχῆς τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Ῥώσων εἰς τὰ ζητήματα τῆς Ἀνατολῆς», ΠΑΑ 12 (1937), 156-167.

¹⁹⁶ Γιὰ τὴν χειροτονία τοῦ Ἰώβ, μητροπολίτου Μόσχας εἰς πατριάρχην τῆς ἐν Ῥωσίᾳ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας βλ. ΡΙ-CHLER, *Geschichte der Kirchlichen Trennung*, II, p. 85-87 καὶ ΜΕΣΣΟΛΩΡΑ Ι., Ἱερεμίου Β΄ καὶ τῶν διαμαρτυρουμένων θεολόγων τῆς Βυρτεμβέργης τὰ Γράμματα περὶ τῆς Αὐγουσταίας Ὁμολογίας (1576-1581), Ἀθήνα 1981, 13.

¹⁹⁷ ΦΕΙΔΑ Β., Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Ῥωσίας, 295.

¹⁹⁸ «πρόθυμος ὢν νὰ ὑποργήσῃ τῶν Βορίση εἰς τὴν τελεσφόρησιν τῶν σχεδίων του, οὐχ ἦττον δὲ τούτου κενόδοξος τυγχάνων καὶ σπουδάρχης περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν», ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ῥωσσίᾳ, 14.

¹⁹⁹ «εἰς περιχρυσὸν δωματίον, ὁ Θεόδωρος ἐγερεθείς, προὐπάντησε τῶν Ἱερεμίου βήματα τινὰ πρὸ τοῦ θρόνου, καθίσας δ' αὐτὸν παρ' ἑαυτῶν, ἔλαβε μετ' ἀγάπης τὰ δῶρα, εἰκόνα δηλαδὴ μετὰ τῶν σημείων τῶν παθῶν τοῦ Κυρίου, σταγόνων αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ λείψανα τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου», ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ῥωσσίᾳ, 17.

«ἔχων ἤδη τὴν ἄδειαν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, εὐλογήσω καὶ ἀγορεύσω τῇ θεῖα ἐπινεύσει ὄν τινα ἐκλέξῃ ὁ Θεόδωρος»²⁰⁰.

Ἡ ἐκλογή ἐπομένως σύμφωνα μὲ τὶς παραπάνω πληροφορίες ἦταν στὰ χέρια τοῦ Κυριάρχη κι ἡ ἐκλογή ἐπομένως τοῦ νέου Πατριάρχη «ἀναμφισβήτητος», ἀλλὰ «πρὸς ἀφοσίωσιν, οἱ ἐπίσκοποι Ῥῶσσοι, ἀναδείξαντες τρεῖς ὑποψηφίους, τὸν Μητροπολίτην Ἰώβ, Ἀλέξανδρον τὸν Νοβογορόδου καὶ Βαρλαάμ, ἀρχιεπίσκοπον Ροστόβου, παρέστησαν τὰ τρία ταῦτα ὀνόματα πρὸς τὸν Τσάρον, ὅστις ἐξέλεξε τὸν Ἰώβ»²⁰¹. Ἄλλοι ἱστορικοὶ τονίζουν μὲν τὴν πίεση τῶν κοσμικῶν ἀρχόντων²⁰² γιὰ ἀνάδειξη Πατριάρχη, χωρὶς ὅμως νὰ γράφουν ὅτι αὐτὴ ἀσκήθηκε κι ὑπὲρ τῆς ἐκλογῆς συγκεκριμένου προσώπου.

Ἡ συγκροτηθεῖσα ἐν Μόσχᾳ Σύνοδος μὲ τὴν παρουσία τοῦ Ἱερεμία Β΄ πραγματοποίησε τὴν διαταγὴ γιὰ τὸ Ρωσικὸ Πατριαρχεῖο, ἀφοῦ ἐνέκρινε νὰ δοθεῖ ἡ Πατριαρχικὴ ράβδος στὸν Μητροπολίτη Μόσχας Ἰώβ, ἐπειδὴ ἦταν ἐνάρετος²⁰³.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ κρίνουμε σκόπιμο νὰ θυμηθοῦμε ἡ μονομερῆς ἐνέργεια «εἴτε τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας, εἴτε τῆς πολιτικῆς, θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Κανονικοῦ δικαίου παράνομος, ἡ δὲ Δ΄ οἰκουμενικὴ σύνοδος κατακρίνει τὸ τολμηθὲν ὑπὸ τινῶν ἐπισκόπων, οἵτινες στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ παρασχεθέντος αὐτοῖς ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας δικαιώματος ἐπειράθησαν κηρῦξαι ἑαυτοὺς ἀνεξαρτήτους τῆς ἐξουσίας τοῦ νομίμου μητροπολίτου ἀνυψούμενοι αὐτοὶ εἰς μητροπολίτας»²⁰⁴. Ἐπίσης ἀποδεικνύεται ὅτι κι ἡ πολιτικὴ ἐξουσία «οὐδέποτε ἐθεώρει ἑαυτὴν δικαιουμένην, ἵνα ἐπιφέρῃ μεταβολὰς ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ πολιτεύματι ἄνευ γνώμης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας»²⁰⁵. Μὲ τρόπο ἀνάλογο κι ἡ πολιτικὴ ἐξουσία τῆς Ρωσσίας τὴν ἐποχὴ ἐκείνη γιὰ νὰ ἐπιτύχει τὴν ἐπιθυμητὴ ἐκκλησιαστικὴ μεταβολὴ καὶ πατριαρχικὴ ἀνύψωση, ζήτησε κι ἐπέδωξε τὴν γνώμη τῆς ἀρμοδίου καὶ κανονικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας, δηλαδὴ τὴν συγκατάθεση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Σύμφωνα μὲ τὴν παραδεδομένη κανονικὴν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας τὸ δικαίωμα τῆς ἰδρύσεως τῶν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν εἶναι ὑπόθεση ἐκκλησιαστικὴ κι ἀναμφισβήτητο δικαίωμα τῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου. Ὅσόσο στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία πολλὰς φορὲς τὸ παραπάνω δικαίωμα συναντᾶται νὰ

²⁰⁰ Ὁ.π. 18.

²⁰¹ Ὁ.π.

²⁰² Γιὰ τὰ νόμιμα δικαιώματα τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας σὲ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα βλ. ΜΙΛΑ Ν., *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, 430.

²⁰³ «Ἡ ἐν Μόσχᾳ Σύνοδος ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τοῦ Ἱερεμίου ἐπραγματοποίησε τὴν διαταγὴν αὐτοῦ, ἐγκρίνασα ὅπως ἐγχειρισθῇ ἡ Πατριαρχικὴ ράβδος εἰς τὸν Μητροπολίτην τῆς Μόσχας Ἰώβ, ὡς ἄνδρα γνωστότατον διὰ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ», ΛΑΣΚΑΡΕΩΣ Α., *Ἐπίτομος Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας*, Κωνσταντινουπόλη 1863, 168.

²⁰⁴ ΜΙΛΑ Ν., *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, 420.

²⁰⁵ Ὁ.π. Βλ. καν. 12 τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

τὸ ἐξασκεῖ «ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς πολιτικῆς»²⁰⁶. Ἡ συμμετοχὴ βέβαια τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας αἰτιολογεῖται «πρῶτον μὲν ὑπὸ τῶν κανονικῶν διατάξεων, ὅτι ἐν τῷ καθορισμῷ τῶν ὀρίων τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν δέον νὰ λαμβάνηται πρὸ ὀφθαλμῶν ἡ πολιτικὴ διαίρεσις τοῦ κράτους, εἶτα δὲ ἐκ τῆς ἀναγκαίας οὔσης ἀρμονικῆς συνάφειας μεταξὺ πολιτείας καὶ ἐκκλησίας, προσέτι δὲ ἐκ τῆς ἀσφαλείας, ἣν ἡ πολιτεία διὰ τῆς συμμετοχῆς ταύτης παρέχει τῇ ἐκκλησίᾳ πρὸς τήρησιν τοῦ ἐξωτερικοῦ αὐτῆς ὄργανισμοῦ, προστατεύουσα τὰ δικαιώματα αὐτῆς ἀπὸ πάσης ἀυθαιρεσίας»²⁰⁷.

Περὶ τῶν ἀντιρρήσεων κατὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν ἡγεμόνων τοῦ κράτους ἐν τῇ ἐκλογῇ καὶ ἐγκαταστάσει τῶν πατριαρχῶν, ἀποκρίνεται ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης τάδε «Οὐδαμῶς γὰρ ὁ βασιλεὺς, ἀλλ' ἡ σύνοδος ἐνεργεῖ, ἐξυπηρετουμένου μόνον τοῦ βασιλέως, εὐσεβοῦς ὄντος, ὡς δέδεικται, οὐ μόνον ὅτι ἔκδικός ἐστι καὶ βασιλεὺς χρισθεὶς ἐκ τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἵνα καὶ συνεργῶν εἶη καὶ ὑπηρετῶν, καὶ στέργη καὶ βέβαια-τηρῇ τὰ τῆς ἐκκλησίας, ὀφειλομένου καὶ τούτου ἐν τοῖς ὀρθοδόξοις τηρεῖσθαι διὰ τὴν εἰρήνην τῆς ἐκκλησίας»²⁰⁸.

Ἐπίσης πολὺν χρῆσιμο εἶναι νὰ θυμηθοῦμε ἐδῶ ὅτι σύμφωνα μὲ τις ῥωμαϊκὲς διαίρεσεις σὲ ἐπαρχίες²⁰⁹ καὶ διοικήσεις, ἀλλὰ καὶ μὲ διάταξιν τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (ποὺ ἀνεγνωρίσθη κι ἀπὸ ῥωμαίους αὐτοκράτορες ὡς νόμος τοῦ κράτους) οἱ μητροπολίτες «εἶχον δικαιοδοσίαν ἐπὶ μιᾷς μόνης ἐπαρχίας, τοῖς δὲ πατριάρχαις ὑπέκειτο ἡ μεγάλη περιφερεία τῆς διοικήσεως μετὰ πάντων τῶν μητροπολιτῶν αὐτῆς»²¹⁰.

Οἱ κανονικὲς διατυπώσεις τῆς ἐκλογῆς τοῦ πρώτου Πατριάρχου Μόσχας ἐγέναν στὶς 23 Ἰανουαρίου 1589²¹¹. Μετὰ τὸν ἑσπερινὸ «ὁ ἐκλεχθεὶς οὗτος πρωθιεράρχης ἔψηλε Δοξολογίαν ἐν τῷ ναῷ τῆς Κοιμήσεως, φορῶν τὸ ἐπιτραχήλιον, τὸν φαινόλην καὶ τὸ ὠμοφόριον μετὰ πάντων τῶν ἐπισκόπων, παρόντος τοῦ Τσάρου, καὶ ἀναριθμήτου λαοῦ»²¹². Σύμφωνα μὲ τὴν περιγραφή τοῦ Σ. Ζαμπελίου ἐτελέσθη: Ἀφοῦ ὁ Ἰὼβ βγήκε ἀπὸ τὸ ἅγιο βῆμα, στάθηκε στὸν ἄμβωνα κρατώντας κερὶ ἀναμμένο. Τότε κάποιος «τῶν πρώτων μεγιστάνων, ἔχων ὡσαύτως κηρίον, προσῆλθεν αὐτῷ καὶ εἶπε μεγαλοφώνως «Ὁ Ὀρθόδοξος Τσάρος, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης καὶ ἡ Ἱερά Σύνοδος ἀνάγουσί σε εἰς τὸν

²⁰⁶ ΜΙΛΑ Ν., *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, 419.

²⁰⁷ Ὁ.π. βλ. καὶ καν. 17 τῆς Συνόδου ἐν Χαλκηδόνι, *Σύνταγμα Β'* 259 καὶ 392 καὶ καν. 93 τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου.

²⁰⁸ ΜΙΛΑ Ν., *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, 460-461.

²⁰⁹ Γιὰ τὶς πολιτικὲς διαίρεσεις σὲ περιφέρειες διοικητικῆς, ὑπαρχίες, διοικήσεις, ἐπαρχίες, παροικίες τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ.π. 418.

²¹⁰ Ὁ.π. 458.

²¹¹ «Αἱ κανονικαὶ διατυπώσεις τῆς ἐκλογῆς τοῦ Μητροπολίτου Μόσχας Ἰὼβ ὡς Πατριάρχου ἐγένοντο τῇ κγ' Ἰανουαρίου 1589 ἢ δὲ ἐπίσημος ἐγκαθίδρυσις του ὑπὸ τοῦ Ἱερεμίου τῆς κς' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καὶ ἔτους», ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., *Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων τόμος τρίτος*, 10.

²¹² ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., *Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ρωσσίᾳ*, 18.

θρόνον τοῦ Βλαδιμήρου τῆς Μόσχας καὶ πάσης τῆς Ρωσσίας». Ὁ δὲ Ἰώβ ἀπεκρίνατο «Δοῦλος εἰμὶ ἁμαρτωλός, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Κυριάρχης, ὁ Οἰκουμενικός Κύριος Ἱερεμίας καὶ ἡ Σύνοδος προάγουσί με ἐπὶ τὸ μέγιστον τοῦτο ἀξίωμα, δέχομαι αὐτὸ εὐγνωμόνως». Ἐκλινε δὲ ταπεινῶς τὴν κεφαλὴν, καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν κληρὸν καὶ τὸν λαόν, ἀπήγγειλεν ἐν κατανύξει τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ κυβερνήσαι μετὰ ζήλου τὸ ἀνατεθὲν αὐτῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ ποιμνιον»²¹³.

Στὸ *Συνταγμάτιο* τοῦ Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων περιγράφονται τὰ τελεσθέντα ὡς ἑξῆς: «συνάξεως γενομένης καὶ ἱερᾶς μυσταγωγίας τελεσθείσης ἐν τῷ πανσέπτῳ καὶ περιωνύμῳ Ναῶ τῆς παναχράντου Θεοτόκου, τῷ ὄντι πλησίον τῶν Βασιλείων, παρὰ τοῦ Πατριάρχου κύρ Ἱερεμίου. Συλλειτουργησάντων αὐτῶ τῶν τε Ἀρχιερέων, Ἀρχιμανδριτῶν καὶ Ἱγουμενῶν τῆς μεγάλης Ῥωσίας, παρόντος καὶ τοῦ εὐσεβοῦς Βασιλέως μετὰ πάσης τῆς ἐνδόξου Συγκλήτου αὐτοῦ, ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τούτων πάντων, ἡ μὲν βασιλεύουσα ἡ Μοσχοβία εἰς Πατριαρχεῖον ἐτιμήθη... ὁ δὲ τότε ταύτης Μητροπολίτης κύρ Ἰώβ, ὁ καὶ πρότερον Ἀρχιεπίσκοπος Ῥοστοβίου χρηματίσας, Πατριάρχης πρῶτος εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον προεβιβάσθη, ἐν ἔτει, τῷ ἀπὸ τῆς κτίσεως κόσμου, ἑπτακισχιλιοστῷ ἑνενηκοστῷ ἑβδόμῳ, ἀπὸ δὲ Χριστοῦ, χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ ἐνάτῳ, κατὰ τὴν Ἰανουαρίου εἰκοστὴν ἔκτην»²¹⁴.

Ἡ χειροτονία ἔγινε μὲ πολλὴ ἐπισημότητα στὶς 26 Ἰανουαρίου 1589 «κατὰ τὴν θείαν μυσταγωγίαν μετὰ τῶν συνήθων ταῖς χειροτονίαις τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων τελετῶν, ἄνευ οὐδεμίας καινοτομίας»²¹⁵. Παραθέτουμε ὅσα μᾶς πληροφορεῖ σχετικά ὁ Σ. Ζαμπέλιος: «Ὁ νέος Πατριάρχης τῆς Μόσχας, φέρων ἐπὶ κεφαλῆς τὴν μίτραν μετὰ Σταυροῦ καὶ διαδήματος, ἐλειτούργησε μετὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ δὲ τὴν λειτουργίαν ἐκδυθείς, ἔλαβε παρὰ τοῦ Τσάρου πολύτιμον Σταυρὸν μετὰ Τιμίου Ξύλου, τὸν ἐκ σηρίχου πράσινου μανδύαν μαργαριτοκόσμητον, καὶ τὸ λευκὸν ἐπανωκαλύμμαχον, ἐφ' οὗ ἦν ὡσαύτως Σταυρός, ἔλαβε συγχρόνως καὶ τὴν ποιμαντικὴν ράβδον τοῦ μητροπολίτου Ἁγίου Πέτρου, παραγγεληθεὶς ἵνα καλεῖται Ἀρχηγὸς τῶν ἐπισκόπων, Πατὴρ τῶν Πατέρων, καὶ πατριάρχης πασῶν τῶν ἀρκτῶν χωρῶν ἐλέῳ Θεοῦ καὶ θελήματι τοῦ Τσάρου. Ὁ Ἰώβ ἠύλῳγησε τὸν Θεόδωρον καὶ τὸν λαόν, ὁ χορὸς ἔψαλε εἰς πολλὰ ἔτη τοῦ κυριάρχου καὶ τῶν δύο πατριαρχῶν τοῦ Βυζαντίου καὶ Μόσχας, καθημένων ἀπ' αὐτῶ»²¹⁶. Ἀκολούθησε ἐορταστικὸ δειπνο, πὺ παρεθέσε ὁ Κυριάρχης καὶ παρακάθησαν κατὰ τὴν τάξιν ὁ Κωνσταντινουπόλεως κι ὁ Μόσχας, ὁ κληρὸς κι οἱ ἐπιφανέστεροι τοῦ

²¹³ Ὁ.π. 19.

²¹⁴ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ Ἰ., *Συνταγμάτιον*, Τεργόβυσος 1715, σγ'.

²¹⁵ ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., *Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ρωσίᾳ*, 19.

²¹⁶ Ὁ.π.

λαοῦ²¹⁷.

Κι ἀφοῦ ἔλαβε ἐπιτέλους ἐκεῖνο πού τόσο ἐπιδίωξε «κατὰ τὸν Μάιον μῆνα τοῦ 1589, ὁ Τσάρος ἐπέτρεψε τῷ Ἱερεμίᾳ ἐπανελθεῖν εἰς Κωνσταντινούπολιν»²¹⁸. Καὶ σύμφωνα μὲ τὴν περιγραφή πού συντάξε ὁ Ἀρσένιος «τότε καὶ συμπροβόδησεν ὁ βασιλεὺς ὁ μέγας, τὸν πατριάρχην μέγιστον τῆς Ρώμης τε τῆς νέας»²¹⁹.

Ἔτσι πρῶτος Πατριάρχης Ῥωσίας «ὑπῆρξεν ὁ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου Β΄ χειροτονηθεὶς τῷ 1588 μακάριος Ἰώβ»²²⁰. Κι ἐκτὸς ἀπὸ τὸ «πρῶτος»²²¹, γιὰ τὸν χρονικὸ προσδιορισμὸ τοῦ γεγονότος, ὑπογραμμίζεται καὶ τὸ «ἀνεξάρτητον» τοῦ Πατριάρχου. Χαρακτηρικὰ ὁ Δ. Κυριάκου γράφει «ἀνέδειξε τὸν τέως μητροπολίτην Μόσχας ἀνεξάρτητον πατριάρχην πάσης Ῥωσίας (1588), καὶ τοιοῦτος πρῶτος πατριάρχης ἐγένετο ὁ Ἰώβ»²²².

Ἰδιοσημαίνει ὅτι ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ «ὑπῆρξε ἀρκετὰ τολμηρὸς καὶ αὐθαίρετος στὴν ἀπόφασή του νὰ καταστήσει πατριάρχη στὴ Ῥωσία, χωρὶς τὴν γνώμη τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν τῶν πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων»²²³. Κι ὅπως συμπεραίνει ὁ Ἄ. Ταχιάος γιὰ τὸ λόγο αὐτό, κι ἐπειδὴ ἐκφράστηκαν ἐπιφυλάξεις ἀπὸ τὸν Ἀλεξανδρείας Μελέτιο Πηγά, τὸ πρῶτο μέλημα τοῦ Ἱερεμίου Β΄ μετὰ τὴν ἐπιστροφή του ἦταν «νὰ συγκαλέσει τὴν Πατριαρχικὴ Σύνοδο, ἡ ὁποία μὲ τὴν πράξη της τοῦ Μαΐου 1590 ἐπικύρωσε τὴν πρωτοβουλία τοῦ Ἱερεμίου».

Προτοῦ ἀναφερθοῦμε στὴν Σύνοδο ἐκείνη καὶ τὴν σπουδαιότητά της, κρίνουμε χρήσιμο νὰ ὑπογραμμίσουμε τὴν τόλμη τοῦ Πατριάρχου νὰ λαμβάνει μεγάλες ἀποφάσεις²²⁴, ἀλλὰ παράλληλα νὰ ἐκφράσουμε ἐπιφυλάξεις γιὰ τὸ ἂν ἐνήργησε αὐθαίρετως ὁ Ἱερεμίας Β΄. Διότι ἂν λάβουμε ὑπόψιν μας τὸ γεγονὸς

²¹⁷ Ὁ.π. «Ἐδέειπνε παρὰ τῷ κυριάρχη μετὰ τοῦ Ἱερεμίου, παντός τοῦ κλήρου καὶ της Συγκλήτου», ὁ.π. 42 «Ἐἶχαν μοσχάτον θαυμαστὸν ἐκ τῆς νησὶ τῆς Κρήτης, ἐκεῖνο τὸ ἐξακουστὸν τῆς οἰκουμένης ὄλης».

²¹⁸ Ὁ.π. 24, «Ὁ Ἐλασσόνος Ἀρσένιος ἐπανακάμψας οἴκοι μετὰ τοῦ Ἱερεμίου καὶ τοῦ Ρώσσου πρέσβευος». Μάλιστα ὡς ἐνδειχθῆ ἐὺγνωμοσύνης ἐπέδωσε κι ἐπιστολὴ στὸν Πατριάρχη γιὰ τὸν Σουλτάνον, στὴν ὁποία «προέτρεπεν αὐτὸν μὴ καταπιεζέειν τοὺς χριστιανούς» καὶ μαζὶ μὲ πολλὰ ἄλλα δῶρα «ἐπέμψε χίλια ρούβλια ἤτοι δισχιλίους οὐγγρικοὺς χρυσοῦς, πρὸς ἀνέγερσιν νέου πατριαρχικοῦ ναοῦ», ὁ.π. 21.

²¹⁹ Ὁ.π. 68.

²²⁰ ΜΑΘΑ Ζ., Κατάλογος Ἱστορικῶν τῶν πρώτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐφεξῆς Πατριαρχῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἁγίας καὶ Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, 293. Παρόμοια ἀναφέρεται ὅτι «μεσοῦντος τοῦ ἔτους 1588, μετέβη εἰς Μόσχαν καὶ καθίδρυσε κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1589 τὸ Ρωσικὸν Πατριαρχεῖον, χειροτονήσας ὡς πρῶτον πατριάρχη τῆς Ρωσίας τὸν Μόσχας Ἰώβ», ΚΑΡΜΙΡΗ Ι., «Ἱερεμίας ὁ Β΄», ΘΗΕ 6, 780.

²²¹ «μεσοῦντος τοῦ ἔτους 1588 μετέβη εἰς Μόσχαν, ὅπου καθίδρυσε τὸ Ρωσικὸν Πατριαρχεῖον κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1589, χειροτονήσας ὡς πρῶτον πατριάρχη τῆς Ρωσίας τὸν Μόσχας Ἰώβ», ΘΧΕ 3 (1940), 1218.

²²² ΚΥΡΙΑΚΟΥ Δ., Δοκίμιον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, 364.

²²³ ΤΑΧΙΑΟΥ Α., Πηγὴς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῶν Ὁρθοδόξων Σλάβων, 166. Κι αὐτὸ θεωρεῖ ὅτι τὸ ἔπραξε διότι «βασίζοταν στὴν πειστικότητα πού θὰ εἶχαν τὰ ἐπιχειρήματά του, ὅταν θὰ τοὺς ἐξέθετε ἐκ τῶν ὑστέρων τοὺς λόγους τῆς καθιδρύσεως Πατριαρχείου στὴ Ῥωσία».

²²⁴ Ἄλλωστε ἐξ ἀρχῆς μελετώντας τὰ τοῦ βίου καὶ τὰ τῆς δράσεως τοῦ Ἱερεμίου Β΄, ὁ κάθε ἀναγνώστης βρίσκεται ἐνώπιον μεγάλων, τολμηρῶν, γενναίων ἀποφάσεων ἱστορικοῦ, θεολογικοῦ, κανονικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἢ κι ἐκκλησιολογικοῦ ἐνδιαφέροντος. Εἰδικότερα δὲ σὲ ὅσα ἤδη εἶδαμε σχετικὰ μὲ τὸ νομοκανονικὸ του ἔργο, ἡ τόλμη τῶν ἀποφάσεων παραμένει συνεχῶς κι ἀμείωτα ἐμφανής.

ὅτι ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως σαφῶς καταγράφεται, πείστηκε καὶ μάλιστα πολλαπλῶς ἢ τὸν παρεκάλεσαν ἀρμοδίως²²⁵, πρὶν λάβει τὴν ἀπόφαση αὐτή, τότε καταλαβαίνουμε ξεκάθαρα ὅτι δὲν τίθεται θέμα αὐθαιρεσίας, πού σὲ καμιά περίπτωση κατὰ τὴν γνώμη μας δὲν προηγεῖται σὲ σπουδαιότητα ἀπὸ τὸ ζήτημα τῆς κανονικότητας.

Ὁ Ν. Μίλας ἀναφέρει ὅτι γιὰ τὴν ἐκλογή κι ἐγκατάσταση τῶν Πατριαρχῶν ἴσχυον κι αἱ κανονικὰ διατάξεις περὶ τῆς ἐκλογῆς μητροπολιτῶν ὡς αὐτοτελῶν ἀρχηγῶν, δηλαδὴ ἐκλέγονταν «ὑπὸ τῆς μητροπολιτικῆς ἢ πατριαρχικῆς συνόδου καὶ ἐγκαθίσταντο εἰς τὸ ἀξίωμα αὐτῶν ὑπὸ τῆς συνόδου»²²⁶.

Κι ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης διασώζει διάταξιν «περὶ τε τῆς ἐκλογῆς καὶ ἐνθρονισμοῦ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως»²²⁷.

Ὁ Ἱερεμίας Β΄ δὲν ἐνήργησε οὐδαμῶς αὐθαιρέτως, ἀλλὰ ὅλως κανονικῶς. Διότι σύμφωνα μὲ τοὺς θεῖους καὶ ἱερούς Κανόνες παρέχεται «ἐξαιρέτως ταῖς συνόδοις τὸ δικαίωμα τῆς ἰδρύσεως ἐπαρχίας (ἐπισκοπῆς), τῆς ἀνυψώσεως ἐπαρχίας εἰς μητρόπολιν, ἢ μητροπόλεως εἰς ἀνωτέραν βαθμίδα, καὶ γενικῶς τὸ δικαίωμα τῶν ἀναγκαίων μεταβολῶν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ὀργανισμῷ»²²⁸. Ἄλλωστε τὸ ἐρώτημα «εἰ τῷ Κωνσταντινουπόλεως Θρόνῳ ἐφεῖται πᾶσα κρίσις ἄλλων Ἐκκλησιῶν» ἀργότερα ἀπαντήθηκε Συνοδικῶς μὲ βάση τὴν ἀρχαίαν πράξιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ «τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς Κανόσι συνάδουσαν» κι ἐπιβεβαίωσαν συνοδικῶς «καὶ οἱ τέσσαρες πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς» τὸ 1663 μὲ τὴν ἔκδοση σχετικοῦ Τόμου πού ἐπέλυσε διάφορα ζητήματα τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας²²⁹.

²²⁵ Ἀπὸ τὸ Ὀδοιπορικὸ τοῦ Ἀρσενίου παραθέτουμε μερικὸς μόνο στίχους ἐνδεικτικά, ἐπειδὴ ἀναφέρονται στὴν πρόταση τοῦ Ἀρχοντα τῆς Ῥωσσίας περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἰῶβ ὡς Πατριάρχου Μόσχας. Βλ. ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., *Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ῥωσσίᾳ*, 37.

«Καὶ πάλιν εὐχαρίστησε τὸν μέγαν πατριάρχην
τούτους τοὺς λόγους εἶρηκε στὸν μέγαν πατριάρχην
εὐχαριστῶ σε, δέσποτα, ὦ μέγα πατριάρχη,
τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν σὴν ἀγιωσύνην.
Ὅπου ἴλθες εἰς τὸν τόπον μας ἐδῶ εἰς τὴν Ῥωσσίαν
καὶ νὰ τιμήσης βούλεσαι ἐδῶ τὴν Μοσχοβίαν.
Παρακαλῶ καὶ δέσμαι νὰ ποιήσης πατριάρχην
Ἰῶβ μητροπολίτην μας εἰς τὴν Ῥωσίαν ὄλην».

²²⁶ ΜΙΛΑ Ν., *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, 459.

²²⁷ Ὁ.π. 460-461. «Πατριάρχου πρὸς Κύριον μεταστάντος συνεκάλει ὁ αὐτοκράτωρ τοὺς ἐν τῇ πόλει ὄντας καὶ τοὺς πλησιχώρους ἀρχιερεῖς εἰς ἰδίαν πρὸς ἐκλογήν πατριάρχου σύνοδον... ἐξελέγοντο τρεῖς ὑποψήφιοι... τῷ αὐτοκράτορι, ὅστις ἐξέλεγε καὶ διώριζεν ἓνα τῶν τριῶν τούτων. Εἶτα ἐτελοῦντο τὰ τοῦ ἐνθρονισμοῦ (προβλήσεως) τοῦ ἐκλεγέντος, τοῦ αὐτοκράτορος περιβάλλοντος αὐτὸν διὰ τοῦ πατριαρχικοῦ μανδύου καὶ τοῦ ἐγκολπίου... ἐνεχείριζεν αὐτῷ προσωπικῶς ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ἀνακτόροις τὴν πατριαρχικὴν ράβδον δηλῶν ἐπισήμως, ὅτι ἀνεγνώριζεν αὐτὸν ὡς πατριάρχην. Πλὴν τῶν κατὰ τι διαφόρων διατυπώσεων καὶ ἐθίμων κατὰ τὸν ἐνθρονισμόν, ἢ περὶ τούτου τάξις παρὰ τοῖς λοιποῖς πατριάρχεις τῆς Ἀνατολῆς ἦν ὁμοία».

²²⁸ ΜΙΛΑ Ν., *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, 420. Σύμφωνα μὲ τὰ παραπάνω εἶναι οἱ κανόνες 6 καὶ 7 τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, οἱ καν. 2 καὶ 3 τῆς Β' Οἰκουμενικῆς, ὁ καν. 28 τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ καν. 36 τῆς ἐν Τρούλλῳ, ὁ καν. 98 τῆς ἐν Κερθαγένῃ. Ἐπίσης βλ. «Προβιβαστικά θρόνων» *Σύνταγμα Ε' 588*. ΜΙΛΑ Ν., *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, 420.

Διότι ὁ Κωνσταντινουπόλεως κι ἐκεῖνα τὰ χρόνια κατέχει προνομιακά, ἱστορικά καὶ κανονικά δικαιώματα, πού ἄλλωστε τοῦ προσδίδει ὁ χαρακτηρισμὸς Οἰκουμενικός, ἀλλὰ κι ἐπειδὴ εἶναι ὁ Νέας Ῥώμης. Ἡ εὐρύτατη κι οἰκουμενική κανονική δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀποτελεῖ ἀρχαιότατο καὶ κανονικὸ «ἀπὸ ἀνέκαθεν προνόμιον... εἴωθεν ὄλαις φροντίσι καὶ προνοητικαῖς ἐπισκέψεσι χεῖρα βοηθείας ὀρέγειν, προνοεῖσθαι τε καὶ περιποιεῖσθαι τὰς βοηθείας δεομένας ἐκασταχοῦ ἐπαρχίας τε καὶ παροικίας» κι ἐκφράζεται ἱστορικά καὶ κανονικῶς μὲ τὴν «πρωτεύουσαν καὶ προεξάρχουσαν θέσιν τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ»²³⁰.

β. Περὶ τῆς Συνοδικῆς ἐπικύρωσης τῆς ἐκλογῆς

Ἡ ἐκλογή τοῦ Πατριάρχου Μόσχας Ἰὼβ κι ἡ σύσταση τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ἐπικυρώθηκαν συνοδικῶς στὴν Κωνσταντινούπολη. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰερεμίας Β΄ ἀφοῦ ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴν Ρωσία, συνεκάλεσε Σύνοδο, στὴν ὁποία συμμετεῖχαν κι οἱ ὀρθόδοξοι Πατριάρχες Ἀλεξανδρείας κι Ἱεροσολύμων, καθὼς ἐπίσης καὶ 65 Μητροπολίτες κι 11 Ἀρχιεπίσκοποι. Ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐξέφρασαν μὲ συνοδικὴ ἀπόφαση τὴν συγκατάθεσή τους γιὰ τὴν σύσταση τοῦ ρωσικοῦ Πατριαρχείου, χορηγώντας στὸν Πατριάρχη Μόσχας καὶ τὸ δικαίωμα νὰ χειροτονεῖται ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ Μητροπολίτες²³¹.

ι. Οἱ πρῶτες ἐπικυρώσεις

Τὴν ἐπίσημη ἀνακήρυξη τοῦ Πατριάρχου Μόσχας ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἰερεμίας Β΄ χρειάστηκε δύο φορές νὰ τὴν ἐπικυρώσει συνοδικῶς, ὅπως διηγεῖται ὁ Μ. Γεδεών: «Ἐπίσημον ἐπὶ Ἰερεμίου Β΄ γεγονός εἶναι ἡ ἀνακήρυξις τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας εἰς τὴν πατριαρχικὴ ἀξίαν καὶ τιμὴν, τῷ 1589. Ταύτην ἐπέστη ἀνάγκη νὰ ἐπικυρώσῃ δις ὁ Ἰερεμίας, τῷ 1590 καὶ τῷ 1592»²³². Ἡ πρώτη Συνοδικὴ ἀπόφαση τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἰερεμίας Β΄ μὲ τὴν ὁποία ἡ Μητρόπολη Ρωσίας ἀνυψώνεται σὲ Πατριαρχεῖο ἐλή-

²²⁹ ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., *Τὰ ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχειοφυλακίου σωζόμενα ἐπίσημα ἐκκλησιαστικά ἔγγραφα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς σχέσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὰς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ Κύπρου*, ἴ.

²³⁰ Ὁ.π. δ΄-ε΄.

²³¹ «Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν τοῦ Ἰερεμίου εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι, ὅ τε Ἀλεξανδρείας καὶ ὁ Ἱεροσολύμων καὶ ἐξήκοντα πέντε Μητροπολίται καὶ ἕνδεκα Ἀρχιεπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς ἐδήλωσαν τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν δι' ἐπιστολῆς περὶ τῆς συστάσεως τοῦ Ρωσικοῦ Πατριαρχείου, χορηγοῦντες συνάμα τῷ Πατριάρχῃ τῆς Ρωσίας τὸ δικαίωμα νὰ χειροτονηθῆται παρὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ Μητροπολιτῶν, Ἀρχιεπισκόπων», ΛΑΣΚΑΡΕΩΣ Α., *Ἐπίτομος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, 168.

²³² ΓΕΔΕΩΝ Μ., «Ἰερεμίας Β΄», *ΜΕΕ* 12, Ἀθήνα 1926, 871.

φθη τὸν Μάιο τοῦ 1590²³³. Ὅπως σημειώνεται «Σύνοδος συνελθοῦσα ἐν ΚΠόλει τῷ 1590 ἐπεκύρωσε τὴν ἴδρυσιν τοῦ Ρωσικοῦ Πατριαρχείου, τὴν δ' ἐπικύρωσιν ταύτην ἐπανέλαβε καὶ ἕτερα Σύνοδος ἐν ΚΠόλει τῷ 1592»²³⁴.

Πληροφορούμαστε ἀπὸ τὰ σχετικὰ πατριαρχικὰ ἔγγραφα²³⁵ ὅτι τὸν Μάιο τοῦ 1590 ὁ Ἱερεμίας Β΄ συγκάλεσε πολυπληθῆ Σύνοδο προκειμένου νὰ ἐπικυρώσει τὴν προαγωγή τοῦ Μητροπολίτη Μόσχας σὲ Πατριάρχη. Ἐπίσης τὸ ἐπίσημο Συνοδικὸ Γράμμα μετέφερε στὴν Μόσχα τὸ 1592 ὁ Μητροπολίτης Τυρνόβου καὶ Λαρίσης Διονύσιος συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Γρεβενῶν Καλλιστράτου καὶ «πολυπληθοῦς Συνοδείας, κομίζον ἅμα καὶ Γράμματα Συνοδικὰ τε καὶ ἰδιωτικὰ τοῦ Ἱερεμίου πρὸς τὸν Τσάρον Θεόδωρον, τὴν Τσαρίναν, τὸν νέον Πατριάρχην Ἰῶβ καὶ τὸν μέγα ἰσχύοντα Βογιάρων Γοδουνῶφ»²³⁶.

Ὑποστηρίζεται βέβαια ὅτι ἡ καθίδρυση ρωσικοῦ Πατριαρχείου ὑπῆρξε ἔργο βίας καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ δὲν ἐπικυρώθηκε ἀμέσως ἀπὸ τοὺς Πατριάρχες «καθὰ ὁ Χρονογράφος ἀφηγεῖται καὶ ἐξ ἄλλων μαρτυριῶν πιστοποιεῖται, ἡ καθίδρυσις τοῦ Ῥωσικοῦ πατριαρχείου ὑπῆρξεν ἔργον βίας, καὶ ὡς τοιοῦτον δὲν ἐπεκυρώθη ἀμέσως ὑπὸ τε τῶν ἄλλων πατριαρχῶν καὶ τῆς ἄλλης συνόδου»²³⁷. Ἐπειδὴ ὁ Ἱερεμίας Β΄ διὰ τῆς βίας ἢ γιὰ ἄλλη αἰτία ὑποσχέθηκε τὴν καθίδρυση τοῦ Ῥωσικοῦ Πατριαρχείου στὴν πολιτικὴ ἐξουσία τῆς Ῥωσίας, προσπάθησε στὴν συνέχεια νὰ πείσει τοὺς Ὁρθοδόξους Πατριάρχες γιὰ τὴν ἀποδοχὴ τῆς υπάρξεως πού φαίνεται ὅτι «ὀκτώ μόνον μητροπολίται καὶ ἀρχιεπίσκοποι μετὰ τῶν τοῦ πατριαρχείου ὑπαλλήλων συνήνεσαν ἵνα συνυπογράψωσι τὴν ἐπικυρωτικὴν πράξιν»²³⁸.

Ἔτσι περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΣΤ΄ αἰῶνα ἰδρύθηκε τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας κι «ἐξεδόθη ὑπὸ τῆς συνόδου Κωνσταντινουπόλεως ὡσαύτως κοινῇ ψήφῳ καὶ ὑπογραφῇ τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς συνοδικὴ πράξις, δι' ἧς τὰ πρότερον δικαιώματα αὐτοτέλειας τῆς Ῥωσικῆς ἐκκλησίας ἐπεκυροῦντο, τῷ δὲ ἐπισκόπῳ Μόσχας ἀπενεμήθη ὁ τίτλος πατριάρχου καὶ ἡ πέμπτη ἱεραρχικὴ τάξις ἐν τῇ καθόλου ἱεραρχίᾳ»²³⁹.

Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Β΄ «μετὰ τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς παρεχώρησε δι' ἰδίας ἐπισήμου πράξεως τῷ μητρο-

²³³ ΤΑΧΙΑΟΥ Α., Πηγές Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῶν Ὁρθοδόξων Σλάβων, Θεσσαλονίκη 1997, 210.

²³⁴ ΘΧΕ 3 (1940), 1218.

²³⁵ «Τρία σχεδὸν ἔτη πρὸ τῆς Συνόδου ταύτης Ἱερεμίας ὁ Β΄ ἐπανακάμφας εἰς Βασιλεύουσαν εἶχε συγκαλέσει κατὰ Μάιον τοῦ 1590 πολυπληθῆ Σύνοδον πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ συντελεσθείσης ἐν Ρωσίᾳ προαγωγῆς τοῦ Μητροπολίτου Μόσχας εἰς Πατριάρχην», ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων τόμος τρίτος, Κωνσταντινούπολη 1905, 20.

²³⁶ ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων τόμος τρίτος, 20.

²³⁷ ΣΑΘΑ Κ., Βιογραφικὸ σχέδιον περὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄, πη'.

²³⁸ Ο.π.

²³⁹ ΜΙΛΑ Ν., Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Αθήνα 1917, 431-432.

πολίτη τῆς Ῥωσσίας τὸ δικαίωμα, ἵνα ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐκλέγηται καὶ χειροτονῆται ὑπὸ τῆς Ῥωσσικῆς ἱεραρχίας. Ὁρίσθη δὲ ταυτοχρόνως διὰ νόμου, ὅτι ὁ μητροπολίτης Ῥωσσίας ἀπολαύει τῶν πρεσβειῶν τῆς τιμῆς ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους μητροπολίτας καὶ ὅτι ἐν τῇ καθόλου ἱεραρχίᾳ τίθεται κατὰ τὴν ἱεραρχικὴν τάξιν ἀμέσως μετὰ τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων»²⁴⁰.

ii. Ἡ Σύνοδος τοῦ 1593

Ἀφοῦ ἐπέστρεψε ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ στὴν Κωνσταντινούπολη ἀπὸ τὴν Μόσχα τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1593²⁴¹ συγκάλεσε ἀγία καὶ ἱερὰ μεγάλη Σύνοδο, ἡ ὁποία «συνεκροτήθη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ πανσέπτῳ Ναῶ τῆς Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας τῆς Παμμακαρίστου τῆς καὶ Παραμυθίας ἐπονομαζομένης»²⁴².

Ἡ Σύνοδος τοῦ 1593, σύμφωνα μὲ ὅσα περιέχονται στὸν τρίτο τόμο πατριαρχικῶν ἐγγράφων τοῦ Κ. Δελικάνη²⁴³, ἔγινε γιὰ νὰ δοθεῖ μεγαλύτερη ἐπισημότητα στὴν ἴδρυση τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας. Μάλιστα ἂν προσέξουμε τὴν ἐπιλογή τῶν λέξεων θὰ διαπιστώσουμε ὅτι γράφεται μὲ σαφήνεια ὅτι ὁ Πατριαρχικὸς Θρόνος Μόσχας ἰδρύθηκε ἀναμφισβήτητα νομίμως καὶ κανονικῶς ἀπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ στὴ συνέχεια συνέρχονται συνοδικῶς οἱ Πατριάρχες στὸν τότε πατριαρχικὸ ναὸ τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου, γιὰ νὰ δοθεῖ περισσότερη ἐπισημότητα, ὅπως εἶπαμε, καὶ ἀπλὰ γιὰ νὰ ἐπικυρωθεῖ ἐπιπλέον ἡ ἀπόφαση κι ἡ τετελεσμένη ἴδρυσή του. Ἔτσι ῥητῶς πλεον καὶ μὲ τὶς 81 ὑπογραφές τῶν Μητροπολιτῶν κι Ἐπισκόπων ποὺ μετεῖχαν στὴν Σύνοδο ὁ Μόσχος κατατασσεται πέμπτος στὴ σειρά τῶν ὀρθοδόξων Πατριαρχείων.

Ἡ Σύνοδος ἐπικύρωσε τὴν ἴδρυση τοῦ Πατριαρχείου Ῥωσσίας, τὸ ὁποῖο «κατέλαβε τὴν Πέμπτη θέση ἀμέσως μετὰ τὸ Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων στὴν τάξη

²⁴⁰ ΜΙΛΑ Ν., *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, Αθήνα 1917, 431.

²⁴¹ «Ἐπιστρέψας ὁ Ἱερεμίας συνεκρότησε τῷ 1593 σύνοδον πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς πράξεως ἐκεῖνης καὶ ἐξηκούθησε πατριαρχέων μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ὅποτε καὶ συνεννοήθεις μετὰ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου τοῦ Πηγᾶ ἀπέστειλεν εἰς Πολωνίαν διὰ τὰς καταπίσεις τῶν ὀρθοδόξων ἐκ μέρους τῶν Δυτικῶν αὐτὸς μὲν τὸν ἀρχιμανδρίτην Νικηφόρον, ὁ δὲ Ἀλεξανδρείας Κύριλλον τὸν Λούκαριν τῷ 1595», ΠΑΡΙΤΣΗ Κ., *Βιογραφικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, 165.

²⁴² ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ Ἰ., *Συνταγματίων, ογ΄*. «ἐπαναστρέψαντος δὲ τοῦ ῥηθέντος Πατριάρχου κὺρ Ἱερεμίου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐν ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἑπτακισχιλιοστῷ ἑκατοστῷ πρώτῳ, ἀπὸ δὲ Χριστοῦ, χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ ἑνενηκοστῷ τρίτῳ, ἐν Φεβρουαρίῳ Μηνί».

²⁴³ «Ἔτι ἐπισημότερον, ἐν τῇ ἰδρύσει τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου Μόσχας, περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΣΤ΄ ἑκατονταετηρίδος, αὐτοὶ οὗτοι συνέρχονται ἐν Συνόδῳ ἐν τῷ ναῶ τῆς Παραμυθίας τοῦ Βλαχ-σεραίου καὶ ἀποφασίζουσιν, ἐν δὲ τῷ Συνοδικῷ Τόμῳ τῆς ἐπικυρώσεως τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, τῷ φέροντι τὰς ὑπογραφὰς ὀγδοήκοντα καὶ ἐνὸς Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων, ῥητῶς ἀναγράφεται ὅτι ὁ Πατριάρχης Μόσχας ἦν πέμπτος τῆ τάξει, ἐπόμενος τῶν ἐπονομαζομένων λοιπῶν τεσσάρων», ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., *Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων*, τόμος τρίτος, 1042-1043.

πρωτοκαθεδρίας τῶν πατριαρχικῶν θρόνων»²⁴⁴. Ἐκφράζουμε τὴν γνώμη ὅτι κύριο τελικῶς μέλημα τῆς Συνόδου στάθηκε ἡ θέση τοῦ νέου Πατριάρχου καὶ συγκεκριμένα ἐὰν θὰ ἐλάμβανε τὴν τρίτη θέση μετὰ τὸν Ἀλεξανδρείας δηλαδὴ ἢ τὴν πέμπτη μετὰ τὸν Ἱεροσολύμων. Ὁ Ν. Μίλας στὴν ὑπάρχουσα ἱεραρχικὴ τάξη τῶν ἐκκλησιῶν στὴν πέμπτη θέση ἀναφέρει τὴν ἐκκλησία τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Ρωσίας²⁴⁵.

Ὁ Β. Φειδᾶς θεωρεῖ ὅτι ἡ Πατριαρχικὴ Σύνοδος πρὸς ἐπικύρωση τῆς πατριαρχικῆς πράξεως τοῦ 1590 συγκλήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη ἐκ νέου καὶ μὲ ἐπιθυμία καὶ τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως, ἐπειδὴ δὲν συμμετείχε σὲ αὐτὴ ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος Πηγάς, πού κατοπιν ἔλαβε μέρος τὸ 1593 στὴ νέα²⁴⁶ Σύνοδο.

Ἐκφράζεται ἀκόμη ἡ ἄποψη ὅτι ἡ Σύνοδος αὐτὴ συνήλθε, διότι ὁ Τσάρος κι ὁ Πατριάρχης Ἰωβ δὲν θεώρησαν ἱκανοποιητικὴ τὴν τελευταία θέση πού ἔλαβε τὸ Πατριαρχεῖο Ρωσίας στὴν σειρά τῶν Πατριαρχῶν²⁴⁷. Ἔτσι θερμὸ αἶτημά τους πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμία Β΄ ὡς πρόεδρον τῆς Συνόδου τῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχῶν, ἀποτέλεσε ἡ προσπάθεια ἀπόκτησης τῆς τρίτης θέσεως, δηλαδὴ μετὰ τὸν Ἀλεξανδρείας καὶ πρὶν τὸν Ἀντιοχείας.

Ὁ Κ. Σάθας διαπιστώνεται ὅτι θεωρεῖ τὴν Σύνοδο αὐτὴ ὡς ἀποτέλεσμα τῶν ἐπανειλημμένων παρακλήσεων τοῦ Τσάρου, σὺς ὁποῖες περιγράφονται νὰ ἐνδίδουν τελικῶς οἱ Πατριάρχες πού συγκρότησαν ἔτσι τὸ 1593 Σύνοδο στοῦ ναοῦ τῆς Παραμυθίας²⁴⁸.

Ὁ ῥώσος πρεσβευτὴς στὴν Σύνοδο αὐτὴ φαίνεται ὅτι συνέβαλε σημαντικὰ, διότι εἶχε ἀποσταλεῖ στὴν Κωνσταντινούπολη «εἰς τὸν τότε μέγιστον καὶ κραταιότατον Σουλτάνον καὶ δι' ἄλλας πολιτικὰς ὑποθέσεις, μάλιστα δὲ ὅπως φροντίσει, ἵνα καὶ ἀπὸ τῆς κοινῆς καὶ Συνοδικῆς Ἐκκλησιαστικῆς ψήφου λάβωσι κύρος τὰ πεπραγμένα ἐν τῇ Μοσχοβίᾳ περὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ ἐκεῖνου Θρόνου, παρευρεθέντων καὶ τῶν Πανιερωτάτων Ἀρχιερέων ἐκ πάσης τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, πρὸς ταῖς ἄλλαις αἷς ἐπηνωρθώσατο ὑποθέσει»²⁴⁹.

²⁴⁴ ΦΕΙΔΑ Β., Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Ρωσίας, Ἀθήνα 2005, 295.

²⁴⁵ ΜΙΛΑ Ν., Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, 470.

²⁴⁶ ΦΕΙΔΑ Β., Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Ρωσίας, 295.

²⁴⁷ «Ἀλλὰ τοῦ Τσάρου καὶ τοῦ Πατριάρχου Ἰωβ μὴ θεωρησάντων ἱκανοποιητικὴν τὴν τελευταίαν θέσιν ἐν τῇ σειρά τῶν Πατριαρχῶν τὴν ἀπονεμομένην τῷ Πατριάρχῃ Μόσχας ὑπὸ Συνοδικοῦ Γράμματος καὶ ἐξαίτησάντων θερμῶς παρὰ τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν καὶ πρωτίστως παρὰ τοῦ Ἱερεμίου ὅπως ἐπανορθωθῇ τοῦτο, διδομένης τῆς Μόσχας τῆς τρίτης θέσεως, ἥτοι μετὰ τὸν Ἀλεξανδρείας καὶ πρὸ τοῦ Ἀντιοχείας, συνήλθεν ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου Παραμυθίας (Βλαχ Σεραίου) Σύνοδος», ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων, τόμος τρίτος, 20.

²⁴⁸ «Ἐπὶ τέλους εἰς τὰς ἐπανειλημμένας τοῦ τσάρου παρακλήσεις ἐνδόντες καὶ οἱ ἐπίλοιποι πατριάρχαι, ἰδίως δὲ ὁ τὸν Σίλβεστρον Ἀλεξανδρείας διαδεχθεὶς Μελέτιος ὁ Πηγάς, συνεκρότησαν σύνοδον (1593) ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπονομαζομένης Παραμυθίας, ἐν ἧ ἀνεγνωρίσθη τὸ ῥωσικὸν πατριαρχεῖον τρίτον τὴν τάξιν», ΣΑΘΑ Κ., Βιογραφικὸ σχέδιον περὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄, πθ'.

²⁴⁹ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ Ἰ., Συνταγματίον, οδ'.

Βέβαια στην Σύνοδο αυτή εκτός άλλων θεμάτων αποφάσισαν και για ζητήματα εκκλησιαστικής τάξεως και δημόσιας εκπαίδευσης²⁵⁰.

Στην ίδια Σύνοδο της 12 Φεβρουαρίου 1593, εκτός από την θέση του Πατριαρχείου Μόσχας μεταξύ των άλλων ὀρθοδόξων Πατριαρχείων ἐξετάστηκε και τὸ ἡμερολογιακὸ ζήτημα. Μὲ συνοδική Πράξη κι ἀπόφαση «τῆς ἁγίας καὶ ἱερᾶς μεγάλης Συνόδου», τὸ νέο ἡμερολόγιό δὲν ἔγινε δεκτὸ πρὸς ἄμεση χρῆση, διότι θεωρήθηκε καινοτομία ὁ ἑορτασμός τοῦ Πάσχα σύμφωνα μὲ αὐτό²⁵¹.

Στην Σύνοδο αὐτὴ συμμετεῖχαν ὁ Παναγιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄, ὁ Μακαριώτατος Πάπας καὶ Πατριάρχης τῆς Μεγάλης Πόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ Κριτῆς τῆς Οἰκουμένης Μελέτιος, ὁ ὁποῖος στὴν Σύνοδο αὐτὴ ἐπέχει τόπον τοῦ Παναγιωτάτου Πατριάρχου Θεουπόλεως Ἀντιοχείας καὶ πάσης Ἀνατολῆς Ἰωακείμ, ὁ Παναγιώτατος Πατριάρχης τῆς Ἁγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ καὶ πάσης Παλαιστίνης Σωφρόνιος, Πανιερώτατοι Ἀρχιερεῖς ἀπὸ κάθε ἐπαρχία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ Γρηγόριος Ἀθανασίου πρέσβης τοῦ θεοσεβάστου βασιλέως Ρωσίας²⁵².

Σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς τοῦ ρώσου πρέσβη στὴν Κωνσταντινούπολη, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὑποθέσεων ἦταν σαφῶς κι ἡ φροντίδα «ἵνα καὶ ἀπὸ τῆς κοινῆς καὶ Συνοδικῆς Ἐκκλησιαστικῆς ψήφου λάβωσι κύρος τὰ πεπραγμένα ἐν τῇ Μοσχοβίᾳ περὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ ἐκείνου Θρόνου, παρευρεθέντων καὶ τῶν Πανιερωτάτων Ἀρχιερέων ἐκ πάσης τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, πρὸς ταῖς ἄλλαις αἷς ἐπνηρωθῶσατο ὑποθέσει»²⁵³. Φαίνεται ξανὰ πολὺ καθαρὰ ἡ σπουδαιότητα πού εἶχε τὸ γεγονός γιὰ τὴν ρωσικὴ διπλωματία τῆς ἐποχῆς κι ἡ βαρῦτητα πού προσέδιδε ἡ νομιμότητα κι ἡ κανονικότητα τῆς ἀνακήρυξης.

Ὁ Μελέτιος Ἀλεξανδρείας ἔλαβε τὸν λόγο καὶ μίλησε γιὰ τὴν κανονικὴ Πα-

²⁵⁰ «ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ, πλὴν τῶν ἄλλων ἀποφασίσθησαν καὶ διάφορα ἄλλα τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀφορῶντα τάξιν, καὶ τὴν δημόσιαν ἐκπαίδευσιν», ΣΑΘΑ Κ., Βιογραφικὸ σχέδιασμα περὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄, πθ'.

²⁵¹ «Πρακτικὰ τῆς ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τῆς Παραμυθίας (Βλάχ Σεραίου) Συνόδου τῆς κυρωσάσης τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ ἐν Ρωσίᾳ Πατριαρχικοῦ Θρόνου... Πράξις συνοδική, ἐν ἧ καὶ ἀποβολὴ τοῦ νέου καλενταρίου, ἦτοι τῆς περὶ τὸ πάσχα λατίνων καινοτομίας», ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων τόμος τρίτος, 10.

²⁵² «τοῦ τε παναγιωτάτου Ἱερεμίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, τοῦ τε μακαριωτάτου Μελετίου πάπα καὶ Πατριάρχου τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ κριτοῦ τῆς οἰκουμένης, καὶ τὸν τόπον ἐπέχοντος τοῦ παναγιωτάτου Ἰωακείμ Θεουπόλεως τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας, καὶ πάσης Ἀνατολῆς, καὶ τοῦ παναγιωτάτου Σωφρονίου Πατριάρχου τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ καὶ πάσης Παλαιστίνης, ἐνδημοῦντος τοῦ λαμπροτάτου Γρηγορίου Ἀθανασίου, πρέσβους τοῦ προρρηθέντος θεοσεβάστου βασιλέως, συνεδρευόντων καὶ τῶν πανιερωτάτων ἀρχιερέων ἐκ πάσης ἐπαρχίας τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων», ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων, τόμος τρίτος, 11.

²⁵³ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ Ί., *Συνταγματίων, ογ΄*, «προκαθημένων δὲ τῶν ἁγιοτάτων Πατριαρχῶν, τοῦ Κωνσταντινουπόλεως κῦρ Ἱερεμίου, τοῦ Ἀλεξανδρείας κῦρ Μελετίου καὶ τὸν τόπον ἐπέχοντος τοῦ Ἀντιοχείας κῦρ Ἰωακείμ, καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων κῦρ Σωφρονίου, ἐνδημοῦντος καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου κῦρ Γρηγορίου Ἀθανασίου τοῦ παρὰ τοῦ ῥηθέντος Θεοσέπτου Βασιλέως πεμφθέντος πρέσβους εἰς τὸν τότε μέγιστον καὶ κραταιότατον Σουλτάνον καὶ δι' ἄλλας πολιτικὰς ὑποθέσεις».

ράδοση και τάξη τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων καὶ τοὺς ὄρους τῶν Πατέρων. Ὑποστήριξε ὅτι δίκαιο εἶναι κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν νὰ περιορίζονται οἱ κάθε εἴδους νεωτερισμοί, διότι συνήθως δημιουργοῦν σύγχυση, γίνονται αἰτία διαστάσεως καὶ προξενοῦν προβλήματα. Ἐπομένως ὀφείλουμε νὰ ἀκολουθοῦμε συνεπῶς ὅσα ὄρισαν κανονικῶς οἱ Πατέρες κι ὅσα ἡ Ἐκκλησία παρέδωσε μὲ τοὺς θείους κι ἱεροὺς Κανόνες, ἀπαρασάλευτα²⁵⁴.

Ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ στὴ συνέχεια ἀναφέρθηκε στὸν καν. 1 τῆς ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀλλὰ καὶ στὸν καν. 1 τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς πού τὸν ἐπικυρώνει, λέγοντας «ταῦτα φυλάττεσθαι διακελεύομεν, τοῖς πατράσιν ἡμῶν κατὰ πάντα ἐπόμενοι»²⁵⁵.

Ἀκολουθῶς ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἔλαβε ξανά τὸν λόγο κάνοντας σύνομη ἱστορικὴ καὶ κανονικὴ ἀναδρομὴ σὲ ὅσα οἱ Πατέρες στὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους ὄρισαν περὶ τῆς τάξεως τῶν Θρόνων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν κι ἀναφέρθηκε συγκεκριμένα στὸν καν. 6 τῆς ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου πού ὀρίζει «Τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατεῖτω» καὶ στὸν καν. 7 τῆς αὐτῆς Συνόδου. Στὴν συνέχεια προσέθεσε «κρίνω τοίνυν δίκαιον εἶναι τῇ Θεοῦ φιλανθρωπία καὶ χάριτι κοσμηθεῖσαν βασιλεία πόλιν ὀρθοδοξοτάτην Μοσκόβιαν καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μεγαλύνεσθαι πράγμασι» καὶ παρέπεμψε στὸν καν. 28 τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, στὸν καν. 3 τῆς ἐν Κωνσταντινούπολει Συνόδου καὶ στὸν καν. 36 τῆς ἐν Τρούλλῳ²⁵⁶.

Ὁ Ἀλεξανδρείας Μελέτιος ὁ Πηγᾶς, ἀφοῦ ἀναφέρθηκε στοὺς κανόνες πού ὄρισαν «τὸν Κωνσταντινουπόλεως Θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης Θρόνου», προσέθεσε «δίκαιον οὖν κρίνω, καὶ τὴν ἀγίαν ταύτην καὶ μεγάλην Σύνοδον κρίνειν ἀξιῶ, τὸν θρόνον τῆς εὐσεβεστάτης καὶ Ὁρθοδόξου πόλεως Μοσκόβου εἶναι τε καὶ λέγεσθαι Πατριαρχεῖον... Μοσκόβου καὶ πάσης Ρωσσίας καὶ τῶν Ὑπερβορείων μερῶν, ἔχειν τὸν τόπον αὐτοῦ μετὰ τὸν παναγιώτατον Ἱεροσολύμων ἐν τε τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις καὶ ἐν ταῖς συνελεύσεσιν, ἵνα τοὺς προρρηθέντας τῶν ἀγίων Πατέρων κανόνας ἀπαρασαλεύτους τηρήσωμεν»²⁵⁷.

Ἡ Σύνοδος αὐτὴ ὄρισε 8 κανόνες. Ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν ἀφορᾷ θέματα περὶ τῶν μοναχῶν. Ὁ καν. 2 ὀρίζει «ἅπαξ τοῦ ἔτους γίνεσθαι σύνοδον». Ἡ ἀρχικὴ βέβαια πρόταση τοῦ Ἀλεξανδρείας ἦταν νὰ γίνεταί δις ἡ Σύνοδος αὐτὴ, ἀλλὰ

²⁵⁴ «κατὰ τὴν ἱερὰν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων κατάστασιν, δίκαιόν ἐστι καὶ ἡμᾶς πάντα νεωτερισμὸν τῶν τῆς Ἐκκλησίας περιβόλων περιορίζειν, εἰδότες ὑπαιτίους γεγονέναι αἰεὶ τοὺς νεωτερισμοὺς τῆς τῶν ἐκκλησιῶν συγχύσεώς τε καὶ διαστάσεως, ἀλλὰ τοῖς ὄροις ἔπεσθαι τῶν ἀγίων Πατέρων... τοὺς θείους κανόνας ἐνστερνιζόμεθα καὶ ὀλόκληρον τὴν αὐτὴν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον», ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., *Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων*, τόμος τρίτος, 12.

²⁵⁵ Ὁ.π. 13.

²⁵⁶ Ὁ.π. 14-15.

²⁵⁷ Ὁ.π. 16.

κατόπιν επικράτησε ή άποψη για λόγους δυσκολίας στις μετακινήσεις τής τότε έποχής κι άλλες τινές αίτίες, νά συνέρχονται²⁵⁸ συνοδικώς τουλάχιστον άπαξ του έτους. Ό καν. 3 άνανεώνει τόν καν. 6 τής Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου «μη χειροτονείν επί χρήμασι»²⁵⁹. Ό καν. 4 άφορα τήν διάπραξη έγκλημάτων και τις συνέπειές τους για τήν χειροτονία. Ό καν. 5 άναφέρεται στόν καν. 6 τών άγιών Άποστόλων και στόν καν. 7 τής έν Χαλκηδόνι Οικουμενικής Συνόδου. Ό καν. 6 άνανεώνει τόν καν. 16 τής Ζ΄ Οικουμενικής «τούς ιερατικούς άνδρας μη πολυτελέσιν ή μαλακοίς χρήσθαι ίματίοις». Ό καν. 7 κάμνει λόγο για τήν φροντίδα τών έπισκόπων νά μεριμνήσουν ύπέρ τής παιδείας και νά προβαίνουν εις δαπάναις για έκμάθηση τών γραμμάτων, «τά θεία και ιερά γράμματα δύνασθαι διδάσκειν...». Ό καν. 8 άφορα τò Πάσχα και έπακριβώς τήν ήμερομηνία έορτασμού του όπως οί Πατέρες όρισαν κανονικώς κι ως ή έκκλησιαστική παράδοση καθιέρωσε «Άσάλευτον διαμένειν βουλόμεθα τò τοίς Πατράσιν διορισθέν περι τού άγίου και σωτηρίου Πάσχα»²⁶⁰.

Στή συνέχεια με Συνοδικò Τόμο άναγνωρίστηκε ή άνακήρυξη αύτή από τò Οικουμενικό Πατριαρχείο και τά άλλα Πατριαρχεία²⁶¹ τής Άνατολής τò 1593, καταλαμβάνοντας τήν πέμπτη θέση στην ιεραρχική τάξη, μετά τò Πατριαρχείο Ίεροσολύμων²⁶². Έτσι, στην Σύνοδο, πού συνήλθε στις 12 Φεβρουαρίου 1593 κατατάχθηκε στα Δίπτυχα ως πέμπτο τή τάξει στην Όρθόδοξη Έκκλησία. Άξιοσημείωτο είναι και τò γεγονός ότι «ò θρόνος ούτος δέν κατείχε τò πριν ή τόν έβδομηκοστòν βαθμόν έν τή ιεραρχία τών μητροπόλεων»²⁶³.

Ό Οικουμενικός Πατριάρχης Ίερεμίας Β΄ «συνοδικώς κοινή ψήφω έθέσπισε και έκρινε δίκαιον είναι τήν χάριτι θεία και φιλανθρωπία Θεοϋ Βασιλεία και Συγκλήτω τιμηθεΐσαν όρθοδοξοτάτην πόλιν τής Μοσχοβίας και έν τοίς έκκλησιαστικοίς μεγαλύνεσθαι πράγμασι»²⁶⁴. Είναι σημαντικό κι ύπογραμμί-

²⁵⁸ Λαμβάνουμε ύπόψιν μας στò σημείο αυτό ότι δέν πρόκειται για καμία νεωτερική ή χρήσιμη πρωτοτυπία, αλλά άπλα για συνέπεια και συνέχεια τής κανονικής παραδόσεως περι συγκροτήσεως Συνόδων. Γιατί ό Η΄ Κανών τής έν Τρούλλω Συνόδου «όρίζει και τήν ποινήν κατά τών μη μετεχόντων τής συνόδου έπισκόπων, διακελευόμενος, ότι παντί τρόπω δέον άπαξ τού ένιαυτου νά γίνονται σύνοδοι» κι ό κανών ζ΄ τής Ζ΄ οικουμενικής συνόδου «υποβάλλει τόν άμελοϋντα τήν σύγκλησιν τής έπισκοπικής συνόδου μητροπολίτην κανονικοίς έπιτιμίοις», ΜΙΛΑ Ν., Τò Έκκλησιαστικόν Δίκαιον τής Όρθοδόξου Άνατολικής Έκκλησίας, 446.

²⁵⁹ ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., Πατριαρχικών Έγγράφων, τόμος τρίτος, 18.

²⁶⁰ Ό.π. 19.

²⁶¹ «Τήν σύστασιν τού πατριαρχείου τούτου, πέμπτο κατά τήν τάξιν άριθμουμένου, άνεγνώρισαν και οί λοιποί τής άνατολής πατριάρχη τώ 1593... και μέχρι μèn τών μέσων τού ΙΖ΄ αΐωνος άνεκοινοϋτο ή άνάδειξις και τών πατριαρχών τούτων εις Κωνσταντινούπολιν, αλλά από τού 1657 εξέλιπε και ή σκιά αύτη τής έξαρτήσεως», ΚΥΡΙΑΚΟΥ Δ., Δοκίμιον Έκκλησιαστικής Ίστορίας, 364.

²⁶² ΤΖΩΡΤΖΑΤΟΥ Β., Οί βασικοί θεσμοί διοικήσεως τών Όρθοδόξων Πατριαρχείων, 169. Βλ. και ΤΑΧΙΑΟΥ Α., Ή Έκκλησία τής Ρωσίας, Θεσσαλονίκη 1968, 82-83. Άπόσπασμα τών πρακτικών τής Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως τού 1593 στην όποία άναγνωρίστηκε τò Ρωσικό Πατριαρχείο βλ. ΤΑΧΙΑΟΥ Α., Πηγές Έκκλησιαστικής Ίστορίας τών Όρθοδόξων Σλάβων, 214.

²⁶³ ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., Καθίδρυσις Πατριαρχείου εν Ρωσία, 23.

²⁶⁴ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ Ί., Συνταγμάτιον, οδ΄.

ζεται στα σχετικά έγγραφα της εποχής ότι αυτή η απόφαση ελήφθη σύμφωνα με τους θείους κι ιερούς κανόνες και συγκεκριμένα «κατὰ τὸν εἰκοστὸν ὄγδον Κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ οὐ μόνον διὰ τοῦτο». Διότι σύμφωνα με ἐκείνη τὴν Συνοδικὴ Πράξι ὀρίζεται «τὴν ἀγιωτάτην Ἐκκλησίαν τῆς βασιλευούσης πόλεως μεγάλης Μοσχοβίας εἶναι καὶ λέγεσθαι Πατριαρχεῖον καὶ πᾶσαν τὴν Ῥωσίαν καὶ τὰ ὑπερβόρεια μέρη ὑποτάσσεσθαι τῷ ταύτης Πατριαρχικῷ Θρόνῳ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς»²⁶⁵.

Ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Τρανὸς μετὰ τὴν Συνοδικὴ ἀπόφαση καθιέρωσε «τὸν δὲ μακαριώτατον ταύτης Ἀρχιεπίσκοπον ἔχειν τὴν τάξιν αὐτοῦ μετὰ τὸν Ἱεροσολύμων ἐν τε τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις, καὶ ταῖς συνελεύσεσιν, ὑπερέχειν τε πάντων τῶν Μητροπολιτῶν, Ἀρχιεπισκόπων, καὶ Ἐπισκόπων ἐν ὅλῃ τῇ καθολικῇ καὶ ὀρθοδόξῳ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, τῆς τε Παροικίας ἐκείνης Μοσχοβίας, καὶ πάσης Ῥωσίας καὶ τῶν ὑπερβορείων μερῶν κεφαλὴν εἶναι καὶ ὑπὸ γινώσκεισθαι κατὰ τὸν τριακοστὸν τέταρτον τῶν ἀγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων Κανόνα, ἀδελφόν τε εἶναι καὶ λέγεσθαι τῶν ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν μετὰ τῆς Πατριάρχου ἐπωνυμίας, ὁμοταγῆ τε καὶ Σύνθρονον καὶ ἴσον τῇ ἀξίᾳ ἐπιγράφεσθαι τε καὶ ὑπογράφεσθαι κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν, Πατριάρχην Μοσχοβίας καὶ πάσης Ῥωσίας καὶ πάντων τῶν ὑπερβορείων μερῶν»²⁶⁶.

Ἐπομένως ὅταν ἐπέστρεψε ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ στὴν Κωνσταντινούπολη «συνεκροτήθη Σύνοδος ἐν τῷ ναῶ τῆς Παμμακαρίστου τῆς λεγομένης Παραμυθίας, κατὰ τὸ 1593, μηνὶ Φεβρουαρίῳ, ἐν ἧ συνῆλθον ὁ Ἱεροσολύμων Σωφρόνιος, ὁ Ἀλεξανδρείας Μελέτιος, ἀντιπροσωπεύων καὶ τὸν Ἀντιοχείας Ἰωακείμ, ὁ ἐπίτροπος τοῦ ἑτέρου πατριαρχείου, καὶ πολλοὶ τῶν ἀρχιερέων, παρόντος δ' ἔτι καὶ Γρηγορίου τοῦ Ἀθανασίου, πρέσβεως τοῦ Τσάρου, συνοδοιπόρου τῶν Πατέρων κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν»²⁶⁷. Ἡ Σύνοδος αὐτὴ «κανονικῶς ἐκύρωσε πάντα τὰ κεφάλαια τοῦ Ὁρου τῆς ἐν Μόσχᾳ τοπικῆς Συνόδου καὶ διέταξεν ὁ πατριάρχης πάσης Ῥωσίας νὰ ἔχη ἐφεξῆς τὸν τόπον μετὰ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριάρχην εἰς τε τὰ ἱερά διπτύχα καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς συνελεύσεις»²⁶⁸.

Ἔτσι ἀναιρεῖ κατηγορηματικῶς τὴν «μαρτυρίαν τοῦ Καραμψινοῦ, ὅτι τὸ πατριαρχεῖον τῆς Μόσχας ἀνεκηρύχθη, παρόντος τοῦ Ἱερεμίου τριτοβάθμιον»²⁶⁹. Διότι στὴν Μόσχᾳ ἀμέσως μετὰ τὴν χειροτονία ἢ ἐνθρόνιση τοῦ νέου Πατριάρχου καὶ «πρὸς ἐδραίωσιν δὲ τοῦ ἀξιώματος καὶ τῶν δικαιωμάτων τῆς ῥωσικῆς

²⁶⁵ Ὁ.π.

²⁶⁶ Ὁ.π.

²⁶⁷ Ὁ.π.

²⁶⁸ ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ῥωσίᾳ, 23.

²⁶⁹ Ὁ.π.

ίεραρχίας συνετάχθη πρᾶξις, ἐν ἧ ἀναφέρεται, ὅτι... πρῶτος Οἰκουμενικὸς Ἱεράρχης ἦν ὁ πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δεύτερος ὁ Ἀλεξανδρείας, τρίτος ὁ Μόσχας καὶ πάσης Ῥωσσίας, τέταρτος δὲ ὁ Ἀντιοχείας καὶ πέμπτος ὁ Ἱερουσαλήμ, ὅτι ἐν μὲν τῇ Ῥωσσίᾳ καθῆκον προσεύχεσθαι ὑπὲρ τῶν πατριαρχῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐν ταύτῃ δὲ ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου, ὅστις τὸν τεύθεν καὶ μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος ἐκλέγεται καὶ χειροτονεῖται ἐν Μόσχᾳ, οὐ χρήζων τῆς συναιρέσεως καὶ ἐγκρίσεως αὐτῶν»²⁷⁰.

Ἡ Συνοδικὴ ἀπόφασις ὄριζε «ἐν δὲ τῇ χειροτονίᾳ αὐτοῦ, φυλάττεσθαι τὴν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας, παρὰ τοῦ Πρωτοθρόνου δηλαδὴ τῶν Ἀρχιερέων ἐκφωνεῖσθαι τὴν εὐχήν»²⁷¹, ὡστόσο παραμένουν κάποια στοιχεῖα κανονικῆς ἐξαρτήσεως τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, διότι ἡ ἐπικύρωση τῆς ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας τους συνήθως γινόταν ἀπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως²⁷² καὶ τὴν συγκληθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ Ἀγία καὶ Ἱερά Σύνοδος, τουλάχιστον μέχρι τὸ 1657²⁷³.

Ἡ σπουδαιότητα τῆς Συνοδικῆς ἐπικύρωσης καὶ ἀναγνώρισης τοῦ νέου Πατριαρχείου εἶναι πολὺ σημαντικὴ ἐξ ἀπόψεως κανονικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου, διότι καταδεικνύει ἀπερίφραστα ὅτι ἡ Πατριαρχικὴ ἀνύψωσις δὲν ἀποτελεῖ δικαίωμα τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἢ οἰασδήποτε ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, παρὰ μόνον ἀποκλειστικὸ προνόμιον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Αὐτὸ ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἔτι ἀναμφίβολα ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι κανένας ἄλλος Πατριάρχης ποτὲ δὲν δύναται κανονικῶς νὰ πράξει κάτι τέτοιο, ὅπως καὶ τὸ τοῦ Ἀντιοχείας παράδειγμα ἔδειξε.

Στὴν συνέχεια ὁ Πρόεδρος τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Συνοδικῶς καὶ Πανορθόδοξως φρόντισε καὶ γιὰ τὴν ἀναγνώριση τῆς τάξεως τῶν Πατριαρχικῶν Θρόνων καὶ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν, ἀφοῦ «ἡ περὶ τούτου τάξις τῶν πρεσβειῶν τῆς τιμῆς καθορίζεται διὰ τῶν ὑπὸ τῆς καθόλου καθόλου ἐκκλησίας δεχθέντων καὶ κυρωθέντων καταλόγων, τῶν περιεχόντων τὴν βαθμολογικὴν σειράν ἐκάστης τῶν ἐκκλησιῶν»²⁷⁴.

Ἐπομένως στὴ Σύνοδος ποὺ συγκλήθηκε ἀπὸ τὸν «Πρωθιεράρχη τῆς χρι-

²⁷⁰ Ὁ.π. 20.

²⁷¹ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ Ἰ., *Συνταγματίων*, οδ'.

²⁷² Κι ἡ Ῥωσικὴ ἡγεσία, ὅπως ὑπογραμμίζει ὁ Ἀρσένιος στὸ Ὀδοιπορικὸ του, τὸν ἀναγνωρίζει καὶ τὸν προσφωνεῖ ὡς ἐξῆς: «Ὁ πατριάρχα μέγιστε τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἁγίων ἀγιώτατε, πρῶτε τῆς οἰκουμένης», ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., *Καθίδρυσσις Πατριαρχείου ἐν Ῥωσσίᾳ*, 58.

²⁷³ «Οἱ πατριάρχαι οὗτοι τῆς Ῥωσικῆς ἐκκλησίας μέχρι τοῦ 1657 ἐπεκυροῦντο συνήθως ὑπὸ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ἐκτοτε ἔπαυσε καὶ ἡ σκιά αὐτῆς ἐξαρτήσεως», ΚΥΡΙΑΚΟΥ Δ., *Δοκίμιον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας*, 282.

²⁷⁴ ΜΙΛΑ Ν., *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, 470.

στιανωσύνης»²⁷⁵ Ἱερεμία Β΄ στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ 1593, παρέστησαν καὶ οἱ ὑπόλοιποι Πατριάρχες, συνοδικῶς «ἐξετάστηκε καὶ τὸ ῥωσικὸ ἐκκλησιαστικὸ θέμα καὶ ἀναγνωρίστηκε ὁ Πατριάρχης Ῥωσίας ὡς πέμπτος στὴ σειρά μετὰ τὸν Ἱεροσολύμων»²⁷⁶. Οἱ ἀποφάσεις αὐτὲς ἐλήφθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὅπου «συνοδικῶς διασκεψάμενοι, καὶ δεῖξαντες καὶ τὸ εἶκος, καὶ τὸ δίκαιον, κατὰ τοὺς ἱεροὺς νόμους πρᾶξιν τε συνοδικὴν συγγραψάμενοι πέμπομεν τῷ μεγάλῳ κράτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ»²⁷⁷.

Ἡ Ἱερά Σύνοδος ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Ἱερεμία Β΄, ἐγγράφως κοινοποίησε καὶ κατέστησε γνωστὲς τὶς ἀποφάσεις της, τόσο πρὸς τὸν Βασιλιὰ τῆς Ῥωσίας διὰ μέσου τοῦ πρεσβευτῆ του, ὅσο καὶ πρὸς τὸν Σουλτάνο²⁷⁸. Ἐπειτα ὁ Ἀλεξανδρείας Μελέτιος ἀπέστειλε γράμματα²⁷⁹ τόσο πρὸς τὸν Πατριάρχη Μόσχας Ἰώβ, ὅσο καὶ πρὸς τὸν Τσάρο Θεόδωρο στὰ ὁποῖα καὶ ἐξέφραζε «τὴν συναίνεσή του γιὰ τὰ γενόμενα»²⁸⁰.

iii. Τὸ Πατριαρχικὸ Γράμμα τοῦ Ἀλεξανδρείας Μελετίου τοῦ Πηγαῖ στὸν Μόσχας Ἰώβ

Ὁ Ἀλεξανδρείας Μελέτιος ὁ Πηγαῖς, ἀπέστειλε γράμμα στὸν Πατριάρχη Μοσκόβου καὶ πάσης Ῥωσίας καὶ τῶν Ὑπέρβορειῶν μερῶν, Ἰώβ τὸ 1593 ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Στὸ γράμμα αὐτὸ μετὰ τὸν τυπικὸν ὅσο κι ἀδελφικὸν πατριαρχικὸν χαιρετισμὸ, ἐκφράζει τὴν χαρὰ του γιὰ τὴν πρόοδο, εὐσέβεια κι εὐημερία πού παρατηρεῖται στὸ βασίλειο τῆς Ῥωσίας. Καὶ προσθέτει ὅτι σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση τῶν Πατέρων ὅταν ἀναβαθμίζονται τὰ κοινωνικοπολιτικὰ δεδομένα, ἀνάλογα ἀναβαθμίζονται καὶ ἐκκλησιαστικά, γιὰ τὴν συμβολὴ στὸ κοινὸ καλὸ. Δίκαια ἐπομένως κι εὐσεβῶς ὁ Θεόδωρος ζήτησε νὰ ἀνυψωθεῖ ὁ θρόνος τῆς Μόσχας σὲ Πατριαρχεῖο, πράγμα πού ἔγινε «ἀρχικῶς» ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης κι Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη

²⁷⁵ «Πρωθιεράρχης οὗτος τῆς χριστιανωσύνης... ἐπειδὴ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνος ἐθεωρεῖτο ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ὡς πρῶτος», ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., *Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ῥωσίᾳ*, 17. Ἐπίσης διότι ἀναγνωρίζεται ὡς οἰκουμενικὸς. «Ἐ πατριάρχα μέγιστε ἀνατολῆς καὶ δύσης, τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πάσαν οἰκουμένην», ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., *Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ῥωσίᾳ*, 48.

²⁷⁶ ΤΑΧΙΑΟΥ Α., *Πηγὲς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῶν Ὀρθοδόξων Σλάβων*, 166.

²⁷⁷ ΣΑΘΑ Κ., *Βιογραφικὸ σχεδιάσμα περὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β΄*, 97.

²⁷⁸ «ἐδηλοποίησε τὰ πεπραγμένα τῷ Εὐσεβεστάτῳ Βασιλεῖ διὰ τοῦ προρρήθέντος αὐτοῦ Πρέσβεως, εἰδήσει καὶ τοῦ μεγίστου καὶ κραταιοτάτου Σουλτάνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως», ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ Ἰ., *Συνταγμάτιον*, οδ΄.

²⁷⁹ Πληροφορίες γιὰ τὰ γράμματα τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου Πηγαῖ πρὸς τὸν Πατριάρχη Μόσχας Ἰώβ (1593) καὶ πρὸς τὸν τσάρο Θεόδωρο Ἰβάνοβιτς (1593), βλ. ΤΑΧΙΑΟΥ Α., *Πηγὲς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῶν Ὀρθοδόξων Σλάβων*, 219-221.

²⁸⁰ Ὁ.π.

Ἱερεμία²⁸¹.

Κι ἀναφέρεται στὴν συνέχεια στὰ γράμματα ποὺ ὁ βασιλέας τῆς Ρωσσίας ἀπέστειλε εἰς Κωνσταντινούπολη γιὰ νὰ ἐπικυρώσουν τὴν προαγωγή «ἐπὶ τελείᾳ Συνόδῳ, παραγενόμενοι εἰς Κωνσταντινούπολιν» στὸ Πατριαρχεῖο, στὸν ναὸ τῆς Παναγίας Θεοτόκου Θεραπείας. Κι ὅπως ἐπεξηγεῖ ὁ Κ. Δελικάνης «ὁ ναὸς τῆς Θεραπείας ἢ ὀρθότερον τῆς Παραμυθίας, ὡς λέγεται ἐν τῷ πρακτικῷ, διὰ λόγους ὧν εὐχερῆς ἢ κατανόησις»²⁸². Διότι ὁ ναὸς Βλάχ Σεράι τῆς Θεοτόκου, μετατράπηκε σὲ πατριαρχικὸ ναό, μετὰ τὴν ἀπώλεια τῆς Μονῆς Παμμακαρίστου τὴν ἄνοιξη τοῦ 1586.

Μετὰ κάνει λόγο γιὰ τὴν συνοδικῶς ἀπονεμηθεῖσα «τὴν προσήκουσαν Πατριαρχικῶ Ἐθρόνῳ ἀξίαν, καὶ τὴν ἀκόλουθον τάξιν, ὁμοταγῆ δηλονότι τῶν ἐπιλοίπων Πατριαρχικῶν Ἐθρόνων τῶν Ὀρθοδόξων, καθάπερ εὐρίσκεται ἐν τῷ Τόμῳ τῆς Συνοδικῆς πράξεως, ἐσφραγισμένης ταῖς ἡμετέραις αὐτοχείροις ὑπογραφαῖς καὶ σφραγίσι καὶ τινῶν τῶν Μητροπολιτῶν καὶ Ἀρχιεπισκόπων καὶ Ἐπισκόπων»²⁸³.

Τὸν προτρέπει νὰ ἀγωνιστεῖ μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις του κι ἀπὸ τὴν ὑψηλὴ πατριαρχικὴ θέση καὶ νὰ θυμᾶται «τῆς μητρὸς ἡμῶν Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας Ὀρθοδόξων» διότι «τὰ ἔσχατα πάσχει καὶ κινδυνεύει ἐν ἀπορίᾳ καὶ στεναχωρίᾳ παντοδαπῇ... θλιβόμενοι καὶ στεναχωρούμενοι» καὶ τελειώνει εὐχόμενος τὰ τῆς σωτηρίας μὲ εἰλικρινῆ ἀγάπη καὶ ἐπεξηγώντας ὅτι ἀποστέλλει δῶρο πολύτιμον, μὲ ἀξία ὄχι ἔνεκα τοῦ ὑλικοῦ κατασκευῆς του, ἀλλὰ ἱστορικῆ, ἀφοῦ πρόκειται γιὰ τὴν ἀποστολὴ τῆς βακτηρίας τοῦ Ἀλεξανδρείας Ἰωακείμ²⁸⁴.

iv. Τὸ Γράμμα τοῦ Τυρνόβου καὶ Λαρίσης Διονυσίου τῷ Τσάρῳ Θεοδώρῳ

Ὁ Τυρνόβου Διονύσιος ἀπέστειλε γράμμα στὸν Τσάρο περὶ τῆς ἀφίξεώς του

²⁸¹ «Διὰ τοῦτο καὶ τοῖς Πατράσιν ἡμῶν κέκριται τὰ τῆς Ἐκκλησίας μεγαλύνεσθαι πράγματα, αὐξανομένων τῶν πολιτικῶν, ἵνα συναγωνιστὰς ἔχη, τὸ τῆς βασιλείας κράτος τοὺς τῆς Ἐκκλησίας, καὶ εὐεργεσίαν καὶ βελτίωσιν τοῦ ὑπῆκοου. Καὶ δικαίως, Θεόθεν κινήθει ὁ εὐσεβέστατος Βασιλεὺς Θεόδωρος Ἰωάννης σὺν τῷ παναγιωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ ἡμῶν κύρ Ἱερεμίᾳ τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμηνικῷ Πατριάρχῃ, συγκροτήσαντες Σύνοδον, τὴν καλὴν καὶ θεάρεστον οἰκοδομὴν τοῦ ὑψηλοτάτου Ἐθρόνου Μοσκοβίας ἤρξαντο», ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., *Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων*, τόμος τρίτος, 21.

²⁸² ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., *Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων*, τόμος τρίτος, 21-22. Μεταφέρθηκε στὴ Θεραπεία «ὑπὸ τοῦ ἀρχιδιακόνου καὶ Ἐπιτρόπου τοῦ ἐν Ρόδῳ ἐξορίστου διαμένοντος Ἱερεμίου τοῦ Β', Νικηφόρου» καὶ διετέλεσε ἐκεῖ πατριαρχικὸς ναὸς μέχρι τὸ 1597, μέχρι δηλαδὴ τὴν νέα μεταφορὰ του στὸν ναὸ τοῦ ἁγίου Δημητρίου εἰς Ξυλόπορτα «ὑπὸ τοῦ τότε Ἐπιτηρητοῦ τοῦ χηρεύοντος πατριαρχικοῦ Ἐθρόνου Ἀλεξανδρείας Μελετίου».

²⁸³ Ὁ.π. 22.

²⁸⁴ Ὁ.π. 22-23 «Δῶρον δὲ ἔξει παρ' ἡμῶν ὁ ὑψηλοτάτος σου καὶ Πατριαρχικὸς Ἐθρόνος, ἦν οὐχ ἡ πολυτελής ὕλη, ἀλλὰ τὸ τοῦ χρόνου αἰδέσιμον πολύτιμον παρ' ἡμῖν ἄχρι σήμερον ἔσχεν, ἔξει δὲ καὶ παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ εὐλαβίᾳ, ἦν ὁ Κύριος διαφυλάττει ἐν ὑγείᾳ σώματι καὶ ψυχῇ εἰς καταρτισμὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Καθολικῆς». Ὁ Ἀλεξανδρείας Ἰωακείμ ἔζησε πάνω ἀπὸ 100 χρόνια καὶ πατριάρχευσε ὑπὲρ τὰ 70 χρόνια «ὅς καὶ πέπωκεν ἀβλαβῆς Χριστοῦ χάριτι τὸ δηλητήριον», ὑπῆρξε προκατόχος στὸν Ἀλεξανδρινὸ Ἐθρόνο τοῦ Πατριάρχου Σιλβέστρου καὶ τοῦ ὁποῦο διάδοχος ἐξελέγη ὁ ἅγιος Μελέτιος ὁ Πηγάς.

στήν Μόσχα «φίλος σταλείς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ἐκ τῆς Συνόδου... ἐστάλην παρὰ τῶν ἀγιωτάτων Πατριαρχῶν καὶ ἐξ ὅλης τῆς Συνόδου, ἵνα προσενέγκω τῇ Βασιλείᾳ σου εὐχὰς καὶ εὐλογίας, καὶ προσέτι διότι ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας ὅστις κατὰ τὴν ἐπιταγὴν σου ἐγκαθίδρυσεν ἐν Μόσχᾳ Πατριάρχην, συνεκάλεσε διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην σου καὶ τὴν ὑπὸ σοῦ περίθαλψιν αὐτοῦ Σύνοδον τῶν Πατριαρχῶν, Μητροπολιτῶν, Ἀρχιεπισκόπων καὶ Ἐπισκόπων ἵνα τελειοποιήσωσι τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ νέου Πατριάρχου Ἰώβ. Πρὸς τοῦτο δὲ συνήθροισε προσέτι καὶ πάντας τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Πατριάρχας, διότι ὁ Ἀλεξανδρείας δὲν ὑπῆρχεν, ἀπάση δὲ τῇ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ἐφάνη εὐάρεστον καὶ ἀπεφάσισαν Συνοδικῶς καὶ ἔγραψαν ἅπαντες ὅπως ἐν Μόσχᾳ ὑπάρχη ὁ πέμπτος Πατριάρχης μετὰ τὸν Ἱεροσολύμων»²⁸⁵.

Ὁ Τυρνόβου ἐνημερώνει ἐπίσης στὸ γράμμα αὐτὸ ὅτι μεταφέρει πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ γράμματα καὶ τὸ Συνοδικὸν Χρυσόβουλλο (τοῦ 1590) πρὸς τὸν νέο Πατριάρχη.

v. Τὸ Συνοδικὸ Χρυσόβουλλο

Στὸ Συνοδικὸ Χρυσόβουλλο πού φέρει τὸν τίτλο «ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΟΝ ἢ Τόμος, φέρων τὰς ὑπογραφὰς τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου, Ἀντιοχείας Ἰωακείμ, Ἱεροσολύμων Σωφρονίου καὶ ὀγδοήκοντα ἐνὸς Μητροπολιτῶν, Ἀρχιεπισκόπων καὶ Ἐπισκόπων»²⁸⁶, φέρεται ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β΄ νὰ λέγει ὅτι ὁ Τσάρος Θεόδωρος «ἐζήτησε παρ' ἡμῖν τὴν ἀξίαν τοῦ Πατριάρχου κατὰ Συνοδικὴν ἐκλογὴν καὶ κατὰ τοὺς Κανόνας ἵνα ἐγκαθιδρύσωμεν καὶ καλέσωμεν τὸν τῆς Μόσχας Ἀρχιεπίσκοπον Πατριάρχη»²⁸⁷.

Στὸ ἐπίσημο Συνοδικὸ αὐτὸ ἔγγραφο γίνεται ἀναφορὰ στὴν πατριαρχικὴ τιμὴ²⁸⁸ τοῦ Θρόνου Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου κι ἔπειτα στὸ αἴτημα τοῦ Τσάρου πού ὅπως χαρακτηρίζεται στὸ Χρυσόβουλλο εἶναι ὁ μόνος ὀρθόδοξος καὶ μέγας βασιλεύς. Ἐπεξηγεῖται δηλαδὴ ῥητῶς ὅτι ἐπειδὴ θεωρήθηκε ἄτοπον νὰ μὴν ἱκανοποιηθῆ τὸ αἴτημα του βασιλέως «ἐγκαθιδρύσαμεν ἐν Μόσχᾳ Πατριάρχην τὸν κύριον Ἰώβ καὶ διὰ τῆς θείας χάριτος ἐδώκαμεν αὐτῷ Χρυσόβουλλον Πατριαρχικόν, καὶ ἐνεκρίναμεν ἵνα αὐτὸς ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μόσχας ἐξουσιάζη ὡς πέμπτος Πατριάρχης καὶ διὰ τῆς ἀξίας καὶ τῶν τιμῶν τιμᾶται μετὰ τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν εἰς αἰῶνας»²⁸⁹.

²⁸⁵ ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., *Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων*, τόμος τρίτος, 23-24 .

²⁸⁶ Ὁ.π. 24-26 .

²⁸⁷ Ὁ.π.

²⁸⁸ Ἡ πατριαρχικὴ τιμὴ αὐτὴ ἀσφαλῶς δὲν εἶναι θεωρητικὴ μόνο, ἀλλὰ συνοδεύεται μετὰ τῶν κανονικῶν δικαιωμάτων τῶν Πατριαρχῶν, δηλαδὴ ἔχει κανονικὲς συνέπειες κι ἐκφράζεται μὲ κανονικὲς ἀρμοδιότητες. Βλ. καὶ καν. ιδ' καὶ ιε' τῆς ΑΒ' Συνόδου, *Σύνταγμα Δ'* 542-555. Ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος μὲ τοὺς καν. θ' καὶ ιζ' κανόνισε τὰ δικαιώματα τῶν Πατριαρχῶν. Βλ. ΜΙΛΑ Ν., *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, 456-459.

²⁸⁹ ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., *Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων*, τόμος τρίτος, 25.

Κι ὅπως χαρακτηριστικά διευκρινίζεται «Οὕτως ἀπεφασίσαμεν ἐπιτοπίῳ», ἡ ἀπόφαση δηλαδή ἐλήφθη ἐκεῖ στήν Ρωσσία ἀμέσως ἀπό τὸν Ἱερεμία Β΄ καὶ τὴν Συνοδία του. Ἀλλὰ ὅταν ἐπέστρεψε ὁ Πατριάρχης στήν Κωνσταντινούπολη «καὶ ἐδηλώσαμεν τὸ προκείμενον, τὸν σκοπὸν καὶ τὴν αἴτησιν τοῦ εὐσεβεστάτου Ἄνακτος πρὸς τοὺς λοιποὺς Πατριάρχας, ἐφάνη τοῦτο αὐτοῖς εὐάρεστον τε καὶ ἠύλογημένον»²⁹⁰ κι οἱ ἄλλοι Πατριάρχες τὸ ἐξέλαβαν θετικῶς καὶ εὐχάριστο γεγονός.

Καὶ στὴ συνέχεια ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Β΄ μαζί με τοὺς ἄλλους Πατριάρχες κι ὅλη τὴν Σύνοδο, «μετ' αὐτῶν τῶν Πατριαρχῶν καὶ μεθ' ὅλης τῆς Συνόδου», ὁμοφώνως, «ὁμογνωμόνως» κι ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι²⁹¹, ἀφοῦ συνέταξαν κι ὑπέγραψαν τὸ Συνοδικὸ Χρυσόβουλο δηλώνουν ἐπισημότητα με αὐτὸ τὸ Συνοδικὸ Γράμμα, ὅτι «ὁμολογοῦμεν καὶ τελοῦμεν ἐν τῇ βασιλευούσῃ πόλει Μόσχᾳ τὴν ἐγκαθίδρυσιν καὶ τὸν διορισμὸν τοῦ κυρ Ἰὼβ Πατριάρχου»²⁹². Εἶναι ἄξιο προσοχῆς ὅτι στὸ Χρυσόβουλο γίνεται λόγος γιὰ ὁμολογία, δηλαδή γιὰ ἀναγνώριση ὅσων ὁ Κωνσταντινουπόλεως εἶχε ἤδη κάνει. Τὴν ἴδια στιγμή ὅμως προστίθεται κι ἡ λέξη τέλεση, με τὴν ἔννοια ὅμως τῆς ἐπίσημης ἐπισφράγισης κι ὑπογραφῆς περισσότερο. Δὲν πρέπει ἐπίσης νὰ μείνει ἀπαρατήρητο ὅτι στὸ κείμενο γράφουν γιὰ ἐγκαθίδρυση καὶ διορισμὸ Πατριάρχῃ. Φαίνεται ὅτι ἡ ἐγκαθίδρυση δὲν προσδιορίζει τὴν ἐνθρόνιση τοῦ Πατριάρχῃ ὅπως κάποιοι θὰ μπορούσαν νὰ ἐννοήσουν, ἀλλὰ ἀφορᾷ στὸν Πατριαρχικὸ Θρόνον, ἐνῶ ὁ διορισμὸς δηλώνει τὴν ἐκλογή κι ἐνθρόνιση τοῦ νέου Πατριάρχῃ.

Ἡ παραπάνω συνοδικὴ ἀπόφαση ἐλήφθη «ἵνα καὶ εἰς τὸ μέλλον τιμᾶται καὶ ὀνομάζεται μεθ' ἡμῶν τῶν Πατριαρχῶν καὶ ἔχη τὴν τάξιν εἰς τὰς εὐχὰς μετὰ τὸν Ἱεροσολύμων, καὶ ἵνα ὡς κεφαλὴν καὶ ἀρχὴν ἔχη αὐτὸς τὸν Ἀποστολικὸν Θρόνον τῆς τοῦ Κωνσταντίνου πόλεως ὡς καὶ οἱ ἄλλοι Πατριάρχαι»²⁹³. Μεγάλῃ σημασίᾳ κι ἐξέχουσα βαρύτητα διαπιστώνεται κι ἐδῶ. Γιατὶ ἔχει σπουδαιότητα κανονικὴ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Θρόνος αὐτὸς θὰ πρέπει νὰ ἔχει κοινω-

²⁹⁰ Ὁ.π.

²⁹¹ Ἡ ὁμόφωνη κι ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀπόφαση αὐτὴ ἐνισχύει πολὺ τόσο τὸ ἔγκυρον αὐτῆς, ὅσο καὶ τὸ δίκαιον. Ἐπιπλέον ἐπιπροσθέτει κανονικὴ ἰσχύ, ἀφοῦ ἐμέσως πλὴν σαφῶς φέρνει κατὰ νοῦ στοὺς ἀναγνώστες τῆς Συνόδου τῶν Πατέρων, Οἰκουμενικῆς καὶ Τοπικῆς, πού με τὸν φωτισμὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὄρισαν καὶ κανόνισαν τὰ περὶ τῆς ἀλήθειας, τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, διοργανώσεως καὶ ζωῆς πράγματα. Θὰ μπορούσαμε νὰ ἐπισυνάψουμε στὸ σημεῖο αὐτὸ ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς μιᾶς γνώμης τῶν Συνοδικῶν Πατριαρχῶν, Μητροπολιτῶν, Ἐπισκόπων κι ἡ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι γραπτὴ ἔκφρασή της, ἀπομακρύνει πιθανῆς ἀμφισβητήσεις γιὰ τὸ κανονικὸν τῆς ἀνυψώσεως τοῦ Θρόνου τῆς Μόσχας. Μὲ ἄλλα λόγια δίδεται ἀπάντηση ἐκ τῶν προτέρων ἢ κι ἐκ τῶν ὑστέρων σὲ ὅσους θὰ ὑποστήριζαν ὅτι ἡ ἀναγόρευση εἰς Πατριαρχεῖο ἔγινε ἀπὸ τὴν κοσμικὴ ἐξουσία. Βλέπουμε δηλαδή προσπάθεια διασκέδασης τῶν πιθανῶν ἢ τῶν ἐκδηλωμένων ἐπιφυλάξεων. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πιστεύουμε ὅτι πιθανότερο εἶναι ἡ Σύνοδος με τῆς λέξεις κατάφερε νὰ καταδείξει ἀπερίφραστα στὴν κοσμικὴ ἐξουσία ὅτι ἡ κανονικὴ τάξη ἔχει οὕτως, δηλαδή ἡ Σύνοδος ἀποφασίζει ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ μάλιστα με τὴν ἀρχὴ τῆς πλειοψηφίας (ὁμοφώνως στὴν προκειμένη περίπτωση) κι ὄχι ἄλλως τις. Κατάδηλον δηλαδή γίνεται τὸ Συνοδικὸ σύστημα διοίκησης τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

²⁹² ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., *Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων*, τόμος τρίτος, 25.

²⁹³ Ὁ.π.

νία και δεσμὸ μὲ τὰ ἄλλα Πατριαρχεῖα καὶ τὸ κυριώτερο διατάσσεται σαφῶς κι ὀρίζεται ῥητῶς νὰ ἔχει καὶ νὰ ἀναγνωρίζει κανονικῶς «ὡς κεφαλὴν καὶ ἀρχὴν» τὸν Ἀποστολικὸ Θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως συμβαίνει ἤδη καὶ μὲ τὰ ἄλλα Πατριαρχεῖα, πού τιμοῦν καὶ λαμβάνουν κανονικῶς ἔτσι τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, ὅπως δηλαδὴ οἱ θεῖοι κι ἱεροὶ Κανόνες διατάσσουν κι ἡ ἱερὰ Παράδοση καθορίζει.

Διαπιστώνουμε ὅτι ὑπῆρχε ὁ φόβος ἢ ἡ ἀμφιβολία ἀπὸ ῥωσικῆς πλευρᾶς πολιτικῆς κι ἐκκλησιαστικῆς, μήπως μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἰωβ θὰ ἔπαυε κι ὁ νέος πατριαρχικὸς θεσμὸς. Μὲ τὰ παραπάνω διασαφηνίζει ἡ Σύνοδος ὅτι καὶ μελλοντικὰ θὰ τιμᾶται ὁ Μόσχας ὡς Πατριάρχης μαζί μὲ τοὺς ἄλλους Πατριάρχες. Ὅρίζεται σαφῶς ἡ συνοδικὴ του θέση κι ἡ κανονικὴ του τάξη, μετὰ τὸν Ἱεροσολύμων. Ἔτσι τελειώνει τὸ Χρυσόβουλο μὲ τὰ ἀκόλουθα «τὸ σήμερον δοθὲν ὄνομα καὶ ἡ Πατριαρχικὴ τιμὴ, ἐδόθησαν καὶ ἐπεκυρώθησαν σταθερῶς οὐ μόνον εἰς τὸν κύριον Ἰωβ, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς μετ' αὐτὸν ἵνα ἐγκαθιδρύνται ὑπὸ τῆς Μοσχοβικῆς Συνόδου Πατριάρχαι οἱ τὰς πρώτας τοῦ κλήρου ἀρχὰς κατέχοντες, κατὰ τοὺς Κανόνας, ὡς ἤρχισεν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ συλλειτουργοῦ τῆς ἡμῶν μετριότητος τοῦ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἀδελφοῦ Ἰωβ, καὶ διὰ τοῦτο τὸ κανονισθὲν τοῦτο Γράμμα ἐπεκυρώθη εἰς μνήμην αἰώνιον τῷ ζῆν' ἔτει (7098=M.X.1590) μηνὸς Μαΐου»²⁹⁴.

vi. Ὁ Ἐλασσόνος Ἀρσένιος περὶ τῶν γεγονότων

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἐλασσόνος Ἀρσένιος κι ὁ Δωρόθεος Μονεμβασίας²⁹⁵ συνόδευσαν τὸν Πατριάρχη στὴ Ρωσία καὶ περιέγραψαν τὰ γεγονότα. Σαφῶς παρατηρεῖται διαφορὰ ἀνάμεσα στὶς δύο διηγήσεις πού ἐξηγεῖται ὡς «διαφορετικὴ ἐκτίμηση τόσο γιὰ τὶς διαθέσεις τοῦ Πατριάρχη ὅσο καὶ γιὰ τὴ ρύθμιση τοῦ ὅλου θέματος τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Πατριαρχείου Ρωσίας»²⁹⁶ ἀπὸ τοὺς δύο ἱεράρχες. Πράγματι ὅπως καταγράφει ὁ Β. Φειδᾶς «ὁ μὲν Μονεμβασίας Δωρόθεος εἶχε ὄχι μόνον πραγματικὲς, ἀλλὰ καὶ κανονικὲς ἐπιφυλάξεις ὡς πρὸς τὴν κανονικὴ διαδικασία, ὁ δὲ Ἐλασσόνος Ἀρσένιος θεωροῦσε αὐτονόητο τὸ κανονικὸ δικαίωμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου γιὰ τὴν κατ' ἀρχὴν ἀνακήρυξη τοῦ Πατριαρχείου Ῥωσίας»²⁹⁷.

Χρήσιμα στοιχεῖα περιέχει κι ἡ «Περίληπτικὴ Ἔκθεσις» πού ἐκπόνησε ὁ Ἐλασσόνος καὶ Δομενίκου Ἀρσένιος, κι ἐξιστορεῖ τὰ συμβάντα κατὰ τὴν «ἀγόρευσιν» τοῦ πρώτου Πατριάρχου Ρωσίας Ἰωβ. Γράφει σχετικῶς: «ἐπατριαρ-

²⁹⁴ ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., *Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων*, τόμος τρίτος, 25-26.

²⁹⁵ Ὁ Κ. Σάθας θεωρεῖ τὸν χρονογράφο τοῦ Μονεμβασίας ὡς «τὸ σημαντικώτερον τῆς ἐποχῆς ταύτης ἱστορικὸν μνημεῖον», ΣΑΘΑ Κ., *Βιογραφικὸ σχεδιάσμα περὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β'*, σὴ'.

²⁹⁶ ΦΕΙΔΑ Β., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Ρωσίας*, 302.

²⁹⁷ Ὁ.π.

χεύσατο πρώτος ἐν Μοσχοβία τῆς Μεγάλῃς Ρωσσίας ὁ ἀγιώτατος Πατριάρχης Ἰώβ, Μητροπολίτης ὧν πρωτεύων ἐν αὐτῇ. Ἐδέξατο τὴν αὐτὴν ὑψηλότετην χάριν τῆς Πατριαρχείας παρὰ τοῦ ἐν ἀγίοις Πατριάρχου τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου, ψήφω καὶ δοκιμασίᾳ τῶν Ἀρχιερέων τῶν ἐν τῇ Μεγάλῃ Ρωσίᾳ, παρόντων σὺν αὐτοῖς καὶ τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτου Μονεμβασίας κυρίου Ἱεροθέου καὶ τοῦ ταπεινοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἐλασσόνοιο καὶ Δομενίκου Ἀρσενίου κατὰ τὸ ζυγ' ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀπὸ δὲ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως ἀφπῆ'»²⁹⁸.

Ἐκεῖνο πού εἶναι πραγματικὰ ἐνδιαφέρον κι ἄξιο παρατήρησης συνοψίζεται στὴν φράση «ψήφω καὶ δοκιμασίᾳ τῶν Ἀρχιερέων». Διότι κατανοοῦμε ἀμέσως τὴν κανονικὴ ἔννοια πού ἔχει ἡ φράση αὐτὴ στὴν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ σπουδαιότητά της γιὰ τὴν κανονικότητα ἢ μὴ, σύμφωνα μὲ τοὺς ἱεροὺς Κανόνες. Τὸ κανονικό, τὸ ἔγκυρο, τὸ ἰσχυρὸν τῆς ἐκλογῆς συνοψίζεται στὴν «ψῆφο» καὶ «δοκιμασία» τῶν Ἀρχιερέων καὶ δὲν ἀντικαθίσταται ποτὲ μὲ ψῆφο πολιτικὴ ἢ δοκιμασία πιέσεων ἢ δώρων κοσμικῶν. Ἡ φράση αὐτὴ ἐπομένως ἐνισχύει τὴν κανονικότητα τῆς ἐκλογῆς κι ἰσχυροποιεῖ τὸ κύρος αὐτῆς. Ἄλλωστε ὁ Ἐλασσόνοιο ἐξεδήλωσε ἀμείωτο ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὰ γενόμενα τὰ ὁποῖα κι ὑπεστήριξε ἀδιαλείπτως μὲ κάθε τρόπο.

Κι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἔκθεση συνέταξε κι ἔμμετρη διήγηση τῶν τελεσθέντων γεγονότων. Ὁ Α. Ταχιάος ἔχει δημοσιεύσει τὴν ἔμμετρη ἐξιστορήση τῆς καθιδρύσεως τοῦ Ρωσικοῦ Πατριαρχείου ἀπὸ τὸν Ἐλασσόνοιο Ἀρσένιο καὶ τὴν χαρακτηρίζει «ἄτεχνη καὶ μέτρια... μὲ κουραστικὲς ἐπαναλήψεις καὶ ἀνυπόφορη ἀπλοϊκότητα... θαμπωμένος ἀπὸ τὸν ῥωσικὸ πλοῦτο καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς ζωῆς στὰ παλάτια τοῦ Κρεμλίνου, μένει στὴν ἐπιφάνεια τῶν γεγονότων, καὶ εἴτε σκόπιμα εἴτε ἀπὸ ἄγνοια, παραλείπει ἐντελῶς τὸ διπλωματικὸ παρασκήνιο...»²⁹⁹.

Ἄλλὰ κι ὁ Σ. Ζαμπέλιος παρόμοια κρίνει ἀρνητικὰ τὴν «ἐκτεταμένην εἰς δεκαπεντασύλλαβον στίχον περιγραφὴν τῆς ὁδοιπορίας καὶ τῆς ἐν Μόσχᾳ διατριβῆς τῶν Πατέρων ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Κόποι καὶ Διατριβὴ τοῦ ταπεινοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀρσενίου* γράφει καὶ τὴν προβίβασιν τοῦ πατριάρχου Μοσχοβίας» καὶ θεωρεῖ ὅτι «συνέθεσε τὸ ποιημάτιον εἰς τὴν τότε κοινῶς λαλουμένην... πρὸς διασάλπισιν τῆς ῥωσικῆς φιλορθοδοξίας»³⁰⁰ πού τὸ ἀξιολογεῖ «οὐχὶ ὡς δεῖγμα

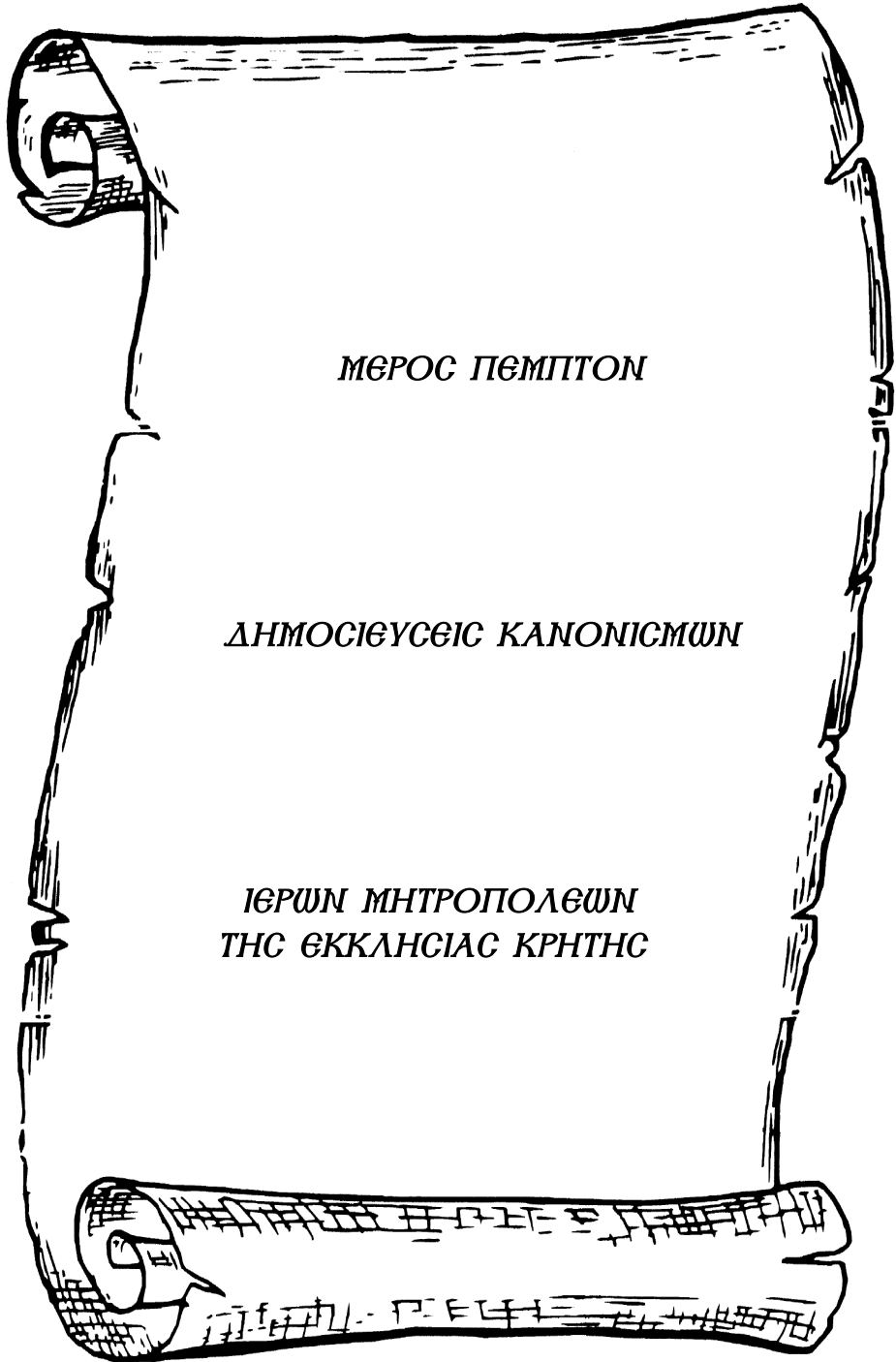
²⁹⁸ ΔΕΛΙΚΑΝΗ Κ., *Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων*, τόμος τρίτος, 8.

²⁹⁹ ΤΑΧΙΑΟΥ Α., *Πηγὲς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῶν Ὁρθοδόξων Σλάβων*, 167.

ποιητικῆς εὐφυΐας ἢ τεκμήριον τέχνης διηγηματικῆς ἀλλὰ μάλλον ὡς μνη-
μεῖον σπουδαῖον ἅμα δὲ καὶ δυσεύρεστον, διαφέρον τὰ τε χρονικὰ τῆς Ἀνα-
τολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἱστορία τῆς νεωτέρας γραμματολογίας»³⁰¹.

³⁰⁰ Τὴν στάση αὐτὴ τὴν ἐξηγεῖ ὡς θαυμασμὸ κι ὡς ἀποτέλεσμα τῆς γενναιοδωρίας τῶν Ρώσων, ἀφοῦ ἀναφέ-
ρει ὅτι «ἐπορεύθησαν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Σεργίου ὅπου, ὡς ἐν τοῖς ναοῖς τῆς Μόσχας, ἐξεπλάγησαν ἐπὶ
τῷ πλοῦτῳ τῶν εἰκόνων καὶ τῶν σκευῶν καὶ τῶν ἱερῶν ἀμφίων. Ἐν δὲ τῇ πρωτευούσῃ, δειπνοῦντες παρὰ τῷ πα-
τριάρχῃ Ἰώβ, ἐθαύμαζον τὴν σύνεσιν τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ ἐπήνουν τὰς μεγάλας ἀρετάς... πρὸ πάντων ἐπήνουν τὴν
μεγαλοδωρίαν τῶν Ρώσων, δωρουμένων ἀπαύστως αὐτοῖς ἀργυρᾶ σκεύη, ποτήρια, μαργαρίτας, σηρικὰ ὑφάσματα,
σαθερίνας διφθέρας καὶ χρήματα», ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ Σ., *Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ρωσσίᾳ*, 20.

³⁰¹ Μάλιστα φαίνεται πῶς δὲν βλέπει καθόλου θετικὰ τὴν χρῆση ἔμμετρου λόγου καὶ τὴν προτίμησι τῆς καθο-
μιλουμένης γλώσσας, διότι ἀντὶ «τῆς τότε ἐν χρῆσει πρεσβυτέρας ἑλληνίδος, προὔτιμησε τὴν ταπεινότητα τῆς χυ-
δαίας καθομιλουμένης», ὅ.π. 24.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΩΝ

ΙΕΡΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ

*Καταστατικὸν Λειτουργίας
Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως
Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου
«Χρῦσανθος ἐκ Μαδύτου ὁ Προύσης»*

Η ΙΕΡΑ ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ,
Λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν:

α) τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 54 τοῦ Ν. 4149/1961 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς ἐν Κρήτῃ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» καὶ τὰ ἄρθρα 29 παρ. 2, 39 παρ. 2 καὶ 59 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»,

β) τὴν διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. πρωτ. 1.753/Φ. 505/31-12-2010 ἐγγράφου τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου κ. Ἀνδρέου ὑπ' ἀριθμ. 75/20-12-2010 Ἀπόφασιν τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου, περὶ ἐγκρίσεως Καταστατικοῦ λειτουργίας Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς μετὴν ἐπωνυμίαν «ΣΧΟΛΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ ΚΑΣΤΕΛΛΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΑΝΝΟΥ "ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΕΚ ΜΑΔΥΤΟΥ Ο ΠΡΟΥΣΗΣ"».

γ) τὴν γενομένην εἰσήγησιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου κ. Ἀνδρέου διὰ τὴν ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου μετὴν ἐπωνυμίαν: «ΣΧΟΛΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ ΚΑΣΤΕΛΛΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΑΝΝΟΥ "ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΕΚ ΜΑΔΥΤΟΥ Ο ΠΡΟΥΣΗΣ"», καὶ

δ) τὴν γενομένην διαλογικὴν συζήτησιν

ἀποφασίζει ὁμοφώνως

ἐγκρίνει τὸ Καταστατικὸν λειτουργίας Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου μετὴν ἐπωνυμίαν: «ΣΧΟΛΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ ΚΑΣΤΕΛΛΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΑΝΝΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΩΝΥΜΙΑ "ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΕΚ ΜΑΔΥΤΟΥ Ο ΠΡΟΥΣΗΣ"», τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κάτωθι 11 ἄρθρων:

«ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΣΧΟΛΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ
ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ
ΚΑΣΤΕΛΛΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΑΝΝΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΩΝΥΜΙΑ
"ΣΧΟΛΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
"ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΕΚ ΜΑΔΥΤΟΥ Ο ΠΡΟΥΣΗΣ"»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Άρθρο 1

ΕΠΩΝΥΜΙΑ- ΕΔΡΑ- ΜΟΡΦΗ-ΣΦΡΑΓΙΔΑ

1. Στην Ίερά Μητρόπολη Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου συνίσταται Σχολὴ Βυζαντινῆς Μουσικῆς μὲ τὴν ἐπωνυμία ΣΧΟΛΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ «ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΕΚ ΜΑΔΥΤΟΥ Ο ΠΡΟΥΣΗΣ».

α. Ἐδρα τῆς Σχολῆς εἶναι τὸ Θραψανὸ Πεδιάδος τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου. Ἡ σχολὴ ἔλαβε ἄδεια λειτουργίας ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ (Ἀριθμὸς ἀπόφασης ΥΠΠΟ ΚΑΤΕΧΝ Δ 13533, Φ.Ε.Κ. 353, τεῦχος Β΄).

β. Ἡ σφραγίδα τῆς εἶναι κυκλικὴ καὶ φέρει στὸ μέσον, ἕναν σταυρὸ, ἐξωτερικὰ ἀναφέρει ΣΧΟΛΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ Ι. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ ΚΑΣΤΕΛΛΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΑΝΝΟΥ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ἀναγράφεται ἡ ἐπωνυμία τῆς Σχολῆς « ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΕΚ ΜΑΔΥΤΟΥ Ο ΠΡΟΥΣΗΣ».

Άρθρο 2

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπὸς τῆς Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς εἶναι:

α. Ἡ διατήρηση, ἡ ἀνάπτυξη καὶ ἡ βίωση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος στὸ ποίμνιο τῆς Μητροπόλεως καὶ εἰδικότερα στοὺς νέους.

β. Ἡ ἀνάδειξη τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς παράδοσης τοῦ Γένους μας.

γ. Ἡ προετοιμασία μίας νέας γενιᾶς ἱεροψαλτῶν γιὰ τὶς ἀνάγκες τῶν ἐνοριῶν καὶ τῶν μονῶν τῆς Μητροπόλεως.

δ. Ἡ συμμετοχὴ σὲ ἐκδηλώσεις ἐκκλησιαστικοῦ, πνευματικοῦ ἀλλὰ καὶ εὐρύτερου πολιτιστικοῦ χαρακτήρα ποὺ συνάδουν μὲ τοὺς σκοποὺς τῆς Σχολῆς καθὼς καὶ ἡ συνεργασία μὲ ἄλλα ἰδρύματα ἢ φορεῖς τοῦ εὐρύτερου κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ χώρου, οἱ στόχοι καὶ οἱ σκοποὶ τῶν ὁποίων συγκλίνουν μὲ αὐτοὺς τῆς Σχολῆς.

ε. Ἡ ἴδρυση καὶ ἡ λειτουργία χορωδίας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς γιὰ τὴν καλύτερη προβολὴ τοῦ ἔργου τῆς Σχολῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς παράδοσης.

Άρθρο 3

ΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Πόροι τοῦ ἰδρύματος εἶναι:

α. Ἐπιχορηγήσεις ἀπὸ τὴν Ίερά Μητρόπολη.

β. Δίδακτρα τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς.

γ. Κληρονομίες, κληροδοσίες, δωρεές καὶ ἀφιερῶματα ἐκ μέρους κάθε τρίτου πρὸς τὸ ἴδρυμα, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ ἔσοδα ποὺ θὰ προέρχονται ἀπὸ τὰ παραπάνω.

δ. Κάθε ἐπιχορήγηση πρὸς τὸ ἴδρυμα ἀπὸ τὸ κράτος, καθὼς καὶ εἰσφορὲς ἀπὸ

δήμους, κοινότητες ή άλλους οργανισμούς, Ο.Τ.Α, Ν.Π.Δ.Δ. κ.λ.π.

ε. Πρόσοδοι από περιφορές δίσκων στους Ί. Ναούς της Ίερās Μητροπόλεως, οί όποίες ζήνιναν μετά από ζγκριση του Μητροπολίτη.

στ. Τό προϊόν τακτικῶν ή έκτάκτων έράνων.

ζ. Κάθε άλλο έσοδο προερχόμενο από νόμιμη πηγή.

Άρθρο 4

ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Οί πόροι τής Σχολής, από όποιονδήποτε και άν προέρχονται, θά διατίθενται άποκλειστικῶς για τήν έπίτευξη τῶν σκοπῶν πού αναφέρονται στο άρθρο 2 του παρόντος καταστατικού. Ή διάθεση τῶν πόρων σέ σκοπούς διαφορετικούς από τους αναφερόμενους στο παρόν καταστατικό δέν έπιτρέπεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΟΡΓΑΝΩΣΗ-ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Άρθρο 5

α. Ή Σχολή διοικείται από τριμελή Διοικούσα Ήπιτροπή (Δ.Ε.), ή όποία διορίζεται από τον Μητροπολίτη και γίνεται γνωστή στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο, άποτελούμενη από άτομα πού διαθέτουν εκκλησιαστικό ήθος και τά προσόντα τά όποία προβλέπουν οί σχετικοί νόμοι και οί κανονισμοί του Ύπουργείου Πολιτισμού.

β. Ή θητεία τής Διοικούσης Ήπιτροπής είναι τριετής (3). Ή πρώτη Διοικούσα Ήπιτροπή τής Σχολής διορίστηκε με τήν Απόφαση 85/27 Δεκεμβρίου 2002 άριθμ. Συνεδρ. 10 του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

γ. Ή Δ.Ε. βρίσκεται σέ άπαρτία και άποφασίζει έγκύρως, έφόσον είναι παρόντα και τά τρία μέλη της.

δ. Ή Δ.Ε. συνέρχεται σέ τακτική συνεδρίαση ύποχρεωτικῶς μία φορά τό δίμηνο και έκτάκτως, έφόσον παρίσταται άνάγκη.

ε. Οί άποφάσεις λαμβάνονται κατά πλειοψηφία.

στ. Κάθε τακτικό μέλος, τó όποιο παραιτείται ή για όποιονδήποτε λόγο άδυνατεί νά άσκήσει τά καθήκοντά του ως μέλος, άντικαθίσταται με άπόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

ζ. Κάθε μέλος, τó όποιο απέχει άδικαιολόγητα σέ τρεῖς (3) τουλάχιστον συνεδριάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου ή έπιδεικνύει άδιαφορία για τά θέματα και τῖς δραστηριότητες τής Σχολής, μπορεί νά άντικατασταθεί με άπόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, κατόπιν σχετικής έισηγήσεως του Προέδρου του.

η. Τά μέλη τής Δ.Ε. πού συμπληρώνουν τήν τριετή θητεία ή για όποιονδήποτε λόγο δέν περατώνουν τήν θητεία τους μπορούν νά έπιλεγούν και πάλι και νά διορισθουν ως μέλη τής Δ.Ε. με νέα άπόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

θ. Στις συνεδριάσεις τῆς Δ.Ε. μπορεί νὰ μετέχει καὶ ὁ Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς ὁ ὁποῖος εἰσηγεῖται θέματα πρὸς συζήτηση καὶ προτείνει τὴν λήψη συγκεκριμένων ἀποφάσεων. Δὲν μπορεί ὅμως νὰ μετέχει σὲ συνεδριάσεις ποὺ ἀφοροῦν στὸν διορισμὸ ἢ στὴν παύση τοῦ ἴδιου τοῦ Διευθυντῆ.

Ἄρθρο 6

ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΔΙΟΙΚΟΥΣΑΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

α. Ἡ Δ.Ε., στὴν πρώτη συνεδριάσή της, συγκροτεῖται σὲ σῶμα καὶ κατόπιν συμφωνίας τῶν μελῶν ἢ μὲ φανερὴ ψηφοφορία ἐκλέγει τὸν Πρόεδρο, τὸν Ἀντιπρόεδρο καὶ τὸν Γραμματέα της.

β. Ἡ Δ.Ε. ἐπιλέγει καὶ διορίζει τὸν Διευθυντῆ, τὸν Γραμματέα καὶ τὸν Ταμία τῆς Σχολῆς, στοὺς ὁποίους μπορεί νὰ ἐκχωρήσει καὶ τὶς ἀπαραίτητες ἀρμοδιότητες γιὰ τὴν εὐρυθμὴ λειτουργία τῆς Σχολῆς.

γ. Ἡ Δ.Ε. μπορεί νὰ παύσει τὸν Διευθυντῆ πρὶν ἀπὸ τὴ λήξη τῆς θητείας του, ἂν συντρέχει σοβαρὸς λόγος, τὸν ὁποῖο θὰ αἰτιολογήσει ἐγγράφως. Στὴν περίπτωση αὐτὴ εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ὁμοφωνία τῶν μελῶν τῆς Δ.Ε.

δ. Ἡ Δ.Ε. διορίζει τοὺς καθηγητὲς τῆς Σχολῆς, κατόπιν σχετικῆς εἰσηγήσεως τοῦ Διευθυντῆ.

ε. Ἡ Δ.Ε. συνεργάζεται μὲ τὸν Διευθυντῆ γιὰ ὅλα τὰ θέματα ποὺ ἀφοροῦν στὴ λειτουργία τῆς Σχολῆς.

Ἄρθρο 7

ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ, ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΚΑΙ ΤΑΜΙΑ ΣΧΟΛΗΣ

α. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς διορίζεται ἀπὸ τὴν Δ.Ε., καὶ ἐπιλέγεται ἀπὸ τοὺς ὑποψηφίους ποὺ ἔχουν τὰ νόμιμα προσόντα. Ἡ διάρκεια τῆς θητείας του εἶναι τριετής. Μετὰ τὴ λήξη τῆς θητείας του ὁ Διευθυντὴς μπορεί νὰ εἶναι καὶ πάλι ὑποψήφιος γιὰ τὴν θέση τὴν ὁποία κατεῖχε.

β. Ἀσκεῖ τὴν καθημερινὴ διοίκηση τῆς Σχολῆς καθορίζει σὲ συνεργασία μὲ τοὺς καθηγητὲς τὸ πρόγραμμα σπουδῶν, ἐπιβλέπει τὴν εὐρυθμὴ λειτουργία τῆς Σχολῆς καὶ τὴν τήρηση τῶν ἐκπαιδευτικῶν ὑποχρεώσεων μαθητῶν καὶ καθηγητῶν.

γ. Συνεργάζεται μὲ τὴν Δ.Ε. στὴν λήψη τῶν ἀποφάσεων ποὺ ἀφοροῦν στὴν διοίκηση τῆς Σχολῆς. Ἡ Δ.Ε. μπορεί νὰ ἐκχωρήσει τὶς ἀπαραίτητες διοικητικὲς ἀρμοδιότητες στὸν Διευθυντῆ γιὰ τὴν ἀπρόσκοπτη λειτουργία τῆς Σχολῆς.

δ. Ἐκπροσωπεῖ νομίμως τὴν Σχολὴ γιὰ ὅλα τὰ θέματα ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἄπτονται τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς Δ.Ε.

ε. Προΐσταται τῶν καθηγητῶν καὶ τοῦ προσωπικοῦ τῆς Σχολῆς.

στ. Ὁ Γραμματέας τῆς Σχολῆς συντάσσει τὰ ἔγγραφα τῆς Σχολῆς, τηρεῖ τὰ μαθητολόγια καὶ ἀσκεῖ τὶς ἀρμοδιότητες ποὺ ὀρίζει ὁ Διευθυντῆς.

ζ. Ὁ Ταμίας τῆς Σχολῆς παρακολουθεῖ τὶς ταμιακὲς ὑποχρεώσεις τῆς Σχολῆς,

φροντίζει για την τυχόν εΐσπραξη διδάκτρων καθώς και για την πληρωμή τών καθηγητών της Σχολής, επιμελείται την αγορά του έποπτικού και διδακτικού υλικού και άσκει τις άρμοδιότητες που όρίζει ο Διευθυντής.

Άρθρο 8

ΤΗΡΟΥΜΕΝΑ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

α. Στην Σχολή θα τηρούνται τὰ παρακάτω βιβλία και στοιχεία με τη συμβατική τους μορφή ή με τη μορφή ήλεκτρονικού άρχείου:

- 1) Βιβλίο πρακτικών Διοικητικού Συμβουλίου.
- 2) Βιβλίο ταμείου.
- 3) Βιβλίο δωρητών.
- 4) Πρωτόκολλο άλληλογραφίας.
- 5) Μαθητολόγιο.
- 6) Τυχόν άλλα βιβλία και φάκελοι που θα κριθοϋν άπαραίτητα.

β. Όλα τὰ βιβλία τηρούνται από τον Γραμματέα της Σχολής έκτος από τὸ βιβλίο Ταμείου τὸ όποιο τηρεΐ ο Ταμίας.

γ. Ή Δ.Ε. τηρεΐ επιπλέον Βιβλίο Πρακτικών τών άποφάσεων τις όποίες λαμβάνει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ - ΙΣΧΥΣ

Άρθρο 9

ΙΣΧΥΣ

α. Ή ισχύς του παρόντος αρχίζει από την καταχώρισή του στην Έφημερίδα της Κυβερνήσεως και στο έπίσημο Δελτίο της Έκκλησίας της Κρήτης "ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ".

β. Τὸ Καταστατικό αυτό μπορεί νά τροποποιηθεΐ μετά από όμόφωνη άπόφαση της Διοικούσης Έπιτροπής της Σχολής.

Κάθε μεταβολή του παρόντος καταστατικού ισχύει μετά από την Δημοσίευση της τροποποίησης στην Έφημερίδα της Κυβερνήσεως και στο περιοδικό «ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ».

Άρθρο 10

ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΣΧΟΛΗΣ

Ή Σχολή καταργείται κατόπιν αίτιολογημένης και δημοσιευμένης στην Έφημερίδα της Κυβερνήσεως άποφάσεως του Μητροπολιτικού Συμβουλίου της Ί. Μητροπόλεως Άρκαλοχωρίου, Καστελλίου και Βιάννου. Μετά την κατάργηση, ή περιουσία της Σχολής περιέρχεται στην Ίερά Μητρόπολη Άρκαλοχωρίου, Καστελλίου και Βιάννου.

Άρθρο 11

ΤΕΛΙΚΟ

α. Κάθε θέμα που δέν προβλέπεται από τις διατάξεις του παρόντος κατα-

στατικού ρυθμίζεται με χωριστή απόφαση τῆς Δ.Ε., πού ἔχει γιὰ αὐτὸ τὴ σύμφωνη γνώμη τοῦ Μητροπολίτη καὶ πάντοτε σύμφωνα με τοὺς Ἱεροὺς Κανόνες τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, τὸν Καταστατικὸ Χάρτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης (Ν.4149/1961), τὶς διατάξεις καὶ τοὺς νόμους πού διέπουν τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπικράτεια, καθὼς ἐπίσης με τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, τὸν Ἀστικὸ Κώδικα καὶ γενικότερα τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

β. Τὸ Καταστατικὸ αὐτὸ ἀφοῦ συντάχθηκε καὶ ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὴν Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ τῆς Σχολῆς, τέθηκε ὑπ' ὄψει τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου στὴ συνεδρίαση τῆς 20ῆς Δεκεμβρίου 2010, καὶ ἐπικυρώνεται ἀπὸ τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου κ. Ἀνδρέα.

Τὸ παρὸν καταστατικὸ λειτουργίας νὰ δημοσιευθεῖ στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν Ἡρακλείῳ, τῇ 10ῃ Ἰανουαρίου 2011

Ὁ Πρόεδρος

† Ὁ Κρήτης Εἰρηναῖος

Κανονισμός Λειτουργίας
Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως
Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου.

Η ΙΕΡΑ ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ,

Λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν:

α) τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 54 τοῦ Ν. 4149/1961 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς ἐν Κρήτῃ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» καὶ τὰ ἄρθρα 29 παρ. 2, 39 παρ. 2 καὶ 59 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»,

β) τὴν διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. πρωτ. 1.753 Φ.502/31-12-2010 ἐγγράφου τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου κ. Ἀνδρέου ὑπ' ἀριθμ. 76/20-12-2010 Ἀπόφασιν τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου, περὶ ἐγκρίσεως Καταστατικοῦ λειτουργίας Ἐκκλησιαστικοῦ Φιλανθρωπικοῦ Ἰδρύματος μὲ τὴν ἐπωνυμίαν «ΓΕΝΙΚΟΝ ΦΙΛΟΠΤΩΧΟΝ ΤΑΜΕΙΟΝ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ, ΚΑΣΤΕΛΛΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΑΝΝΟΥ».

γ) τὴν γενομένην εἰσήγησιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου κ. Ἀνδρέου διὰ τὴν ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν Ἐκκλησιαστικοῦ Φιλανθρωπικοῦ Ἰδρύματος εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου μὲ τὴν ἐπωνυμίαν: «ΓΕΝΙΚΟΝ ΦΙΛΟΠΤΩΧΟΝ ΤΑΜΕΙΟΝ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ, ΚΑΣΤΕΛΛΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΑΝΝΟΥ», τὸ ὁποῖον θὰ λειτουργεῖ ὡς αὐτοτελὲς καὶ ἀνεξάρτητον Νομικὸν Πρόσωπον Ἰδιωτικοῦ Δικαίου «Ν.Π.Ι.Δ.», μὴ κερδοσκοπικοῦ χαρακτῆρος, διὰ τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως καθὼς καὶ τὰς ποιμαντικὰς ὑποχρεώσεις τοῦ Ποιμενάρχου αὐτῆς πρὸς αὐτό,

δ) τὴν ὑπ' ἀριθμ. 76/20-12-2010 Πρᾶξιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου κ. Ἀνδρέου, περὶ συστάσεως Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος Μὴ Κερδοσκοπικοῦ χαρακτῆρος εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου μὲ τὴν ἐπωνυμίαν: «ΓΕΝΙΚΟΝ ΦΙΛΟΠΤΩΧΟΝ ΤΑΜΕΙΟΝ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ, ΚΑΣΤΕΛΛΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΑΝΝΟΥ», καὶ

ε) τὴν γενομένην διαλογικὴν συζήτησιν

ἀποφασίζει ὁμοφώνως

ἐγκρίνει τὸν Κανονισμὸν λειτουργίας τοῦ εἰρημένου Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος Μὴ Κερδοσκοπικοῦ χαρακτῆρος εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου μὲ τὴν ἐπωνυμίαν: «ΓΕΝΙΚΟΝ ΦΙΛΟΠΤΩΧΟΝ ΤΑΜΕΙΟΝ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ, ΚΑΣΤΕΛΛΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΑΝ-

ΝΟΥ», ό όποϊος άποτελεϊται έκ τών κάτωθι 24 άρθρων:

**«ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΠΤΩΧΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ
ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ, ΚΑΣΤΕΛΛΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΑΝΝΟΥ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄**

Άρθρο 1

ΕΠΩΝΥΜΙΑ- ΕΔΡΑ- ΜΟΡΦΗ-ΣΦΡΑΓΙΔΑ

1. Στην Ίερά Μητρόπολη Άρκαλοχωρίου, Καστελλίου και Βιάννου συνίσταται έκκλησιαστικό φιλανθρωπικό ίδρυμα με την έπωνυμία "Γενικό Φιλόπτωχο Ταμείο Ίεράς Μητροπόλεως Άρκαλοχωρίου, Καστελλίου και Βιάννου" με έδρα τó Άρκαλοχώρι. Τó Γενικό Φιλόπτωχο Ταμείο (στο έξής άναφερόμενο και με τά αρχικά: Γ.Φ.Τ.) ιδρύθηκε με την ύπ' αριθμόν 1/6 Φεβρουαρίου 2002 άπόφαση τού Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Άρκαλοχωρίου, Καστελλίου και Βιάννου κ. Άνδρέα, ή όποία τέθηκε ύπ' όψει τού Μητροπολιτικού Συμβουλίου τής Ίεράς Μητροπόλεως Άρκαλοχωρίου, Καστελλίου και Βιάννου στην Συνεδρίαση τής 1ης Μαρτίου 2002 (Άπόφαση 16). Τó Γενικό Φιλόπτωχο Ταμείο, τó όποιο λειτουργεί ως Νομικό Πρόσωπο Ίδιωτικού Δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, έξαρτάται άμεσα και έποπτεύεται άπό την Ίερά Μητρόπολη.

2. Η σφραγίδα του εϊναι κυκλική και φέρει στο μέσον, ως έμβλημα, τó μονόγραμμα ΧΡ και περιμετρικά, μέσα σε διπλό πλαίσιο, τís λέξεις: ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ ΚΑΣΤΕΛΛΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΑΝΝΟΥ έξωτερικά και ΓΕΝΙΚΟ ΦΙΛΟΠΤΩΧΟ ΤΑΜΕΙΟ έσωτερικά.

Άρθρο 2

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός τού έκκλησιαστικού φιλανθρωπικού αύτου ιδρύματος εϊναι ή παροχή ύλικής και πνευματικής συμπαράστασης πρòς αδύναμους συνανθρώπους μας, σε άτομα δηλαδή πού χρειάζονται ύλική αλλά και γενικότερα κοινωνική, ψυχική και πνευματική ύποστήριξη. Εϊδικότερα στους σκοπούς τού ιδρύματος περιλαμβάνονται:

Ή περίθαλψη ένδεών και άπόρων οικογενειών και ατόμων.

Ή καταβολή έξόδων για τήν άποφυλάκιση ατόμων πού βρίσκονται στις φυλακές για διάφορες αίτίες.

Ή όργάνωση συσσιτίων για ένδεεϊς και έμπερίστατους.

Ή ίατροφαρμακευτική περίθαλψη άσθενών.

Ή παροχή οικονομικής και άλλης βοήθειας σε όσους βρίσκονται σε νοσοκομεία ή σε άλλα άσυλα και τó έχουν ανάγκη.

Ή χορήγηση βοήθειας σε άπορους μαθητές και μαθήτριες και ή βοήθεια για τήν οικογενειακή άποκατάσταση νέων ζευγαριών.

Ἡ ἐνίσχυση τῶν φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων, τῶν ἐνοριακῶν κέντρων, τῶν πνευματικῶν - πολιτιστικῶν κέντρων νεότητας, τῶν κατηχητικῶν σχολείων καθὼς καὶ τῶν πολιτιστικῶν πολύκεντρων τῆς Ἰ. Μητροπόλεως.

Ἡ παροχὴ ἐπιχορηγήσεων σὲ ἀναγνωρισμένα φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα ἢ σωματεῖα.

Ἡ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση τῶν Ἐνοριακῶν Φιλοπτώχων Ταμείων, ἐφόσον παρίσταται ἀνάγκη.

Ἡ ἔκδοση ἐντύπων καὶ περιοδικοῦ σχετικοῦ μὲ τὶς δραστηριότητες τοῦ Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου.

Ἡ διοργάνωση ἐκδρομῶν γιὰ τοὺς μαθητὲς κατηχητικῶν σχολείων, τεχνικῶν σχολῶν, ἐργαζομένων νέων, γερόντων, ἱερέων καθὼς καὶ ἡ διοργάνωση ἑορτῶν, ἐκδηλώσεων, ἐκθέσεων, ἄλλων πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων καὶ σεμιναρίων γιὰ τὸν καταρτισμὸ τῶν πιστῶν.

Ἡ λειτουργία κατασκηνώσεων.

Ἡ ὑποστήριξη τῶν πολιτιστικῶν καὶ πνευματικῶν ἔργων καὶ ἐκδηλώσεων τῆς Ἰ. Μητροπόλεως.

Ἡ διανομὴ ἐντύπων, εἰκόνων, βιβλίων, δώρων, ρουχιμοῦ, τροφίμων, γλυκισμάτων κ.ἄ. σὲ σχολεῖα, φυλακὲς, στρατιωτικὲς μονάδες, ἰδρύματα ἀτόμων μὲ εἰδικὲς ἀνάγκες, νοσοκομεῖα, καταυλισμοὺς ἀθιγγάνων, προσφύγων, μεταναστῶν, σεισμοπλήκτων καὶ πλημυροπαθῶν.

Ἡ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση καὶ πνευματικὴ συμπαράσταση προσφύγων, μεταναστῶν καὶ ἀτόμων ποὺ χρειάζονται ἀπεξάρτηση ἀπὸ ἐθισμό σὲ ναρκωτικὲς οὐσίες.

Ἡ ἐνίσχυση πολύτεκνων οἰκογενειῶν.

Ἡ ἐνίσχυση ἀντιστοιχῶν κοινωφελῶν προσπαθειῶν, μὴ κερδοσκοπικῶν, καθὼς καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων καὶ σωματείων.

Ἡ δαπάνη συστάσεως καὶ λειτουργίας ὑπηρεσιῶν - γραφείων.

Ἄρθρο 3

ΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΟΥ Γ.Φ.Τ. ΚΑΙ Η ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΟΥΣ

Πόροι τοῦ ἰδρύματος εἶναι:

Τὰ ἀναγραφόμενα στοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν Ἱερῶν Μονῶν, τῶν Ἱερῶν Ναῶν καὶ τῶν Ἱερῶν Προσκυνημάτων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως σχετικὰ κονδύλια, ὅπως καὶ οἱ δωρεὲς καὶ οἱ ἐπιχορηγήσεις τοὺς πρὸς τὸ Γενικὸ Φιλόπτωχο Ταμεῖο. (Γ.Φ.Τ.)

Ποσοστὸ 5% ἀπὸ τὶς μηνιαῖες προσόδους σὲ χρῆμα τῶν Ἐνοριακῶν Φιλοπτώχων Ταμείων (Ε.Φ.Τ.). Ἐπιχορηγήσεις ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Μητρόπολη, Κληρονομιές, κληροδοσίες, δωρεὲς καὶ ἀφιερώματα ἐκ μέρους κάθε τρίτου πρὸς τὸ ἴδρυμα, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ ἔσοδα ποὺ θὰ προέρχονται ἀπὸ τὰ παραπάνω.

Κάθε ἐπιχορήγηση πρὸς τὸ ἴδρυμα ἀπὸ τὸ κράτος, καθὼς καὶ εἰσφορὲς ἀπὸ

δήμους, κοινότητες ή άλλους οργανισμούς, Ο.Τ.Α, Ν.Π.Δ.Δ. κ.λ.π.

Πρόσοδοι από περιφορές δίσκων στους Έ. Ναούς της Ίερᾶς Μητροπόλεως, οί οποίες ἔγιναν μετά από ἔγκριση τοῦ Μητροπολίτη.

Τὸ προϊόν τακτικῶν ἢ ἐκτάκτων ἐράνων.

Ποσοστὸ 50% ἀπὸ τὶς προσόδους τοῦ γενικοῦ ἐράνου τῆς "Ἡμέρας τῆς Ἀγάπης" τῶν ἐνοριακῶν ναῶν.

Ποσὸ τὸ ὁποῖο θὰ εἰσπράττεται ἀπὸ τὶς ἐκδιδόμενες ἄδειες γάμου, τὰ διαζύγια καὶ τὰ πιστοποιητικὰ ἀγαμίας.

Τόκοι ἀπὸ καταθέσεις σὲ πιστωτικούς ὀργανισμούς.

Κάθε ἄλλο ἔσοδο προερχόμενο ἀπὸ νόμιμη πηγὴ.

Ἄρθρο 4

Οἱ πόροι τοῦ Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου διατίθενται ἀποκλειστικῶς γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῶν σκοπῶν ποὺ ἀναφέρονται στὸ ἄρθρο 2 τοῦ παρόντος καταστατικοῦ. Ἡ διάθεση τῶν πόρων σὲ σκοποὺς διαφορετικούς ἀπὸ τοὺς ἀναφερόμενους στὸ παρὸν καταστατικὸ δὲν ἐπιτρέπεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΟΡΓΑΝΩΣΗ-ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ ΤΟΥ Γ.Φ.Τ.

Ἄρθρο 5

Τὸ Γ.Φ.Τ. διοικεῖται ἀπὸ ἑπταμελὲς (7) Διοικητικὸ Συμβούλιο (Δ.Σ.), τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ:

α) Τὸν Σεβασμιότατο Μητροπολίτη Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου ὡς Πρόεδρο, με ἀναπληρωτὴ τὸν ἐκάστοτε Πρωτοσύγκελο ἢ Γενικὸ Ἀρχιερατικὸ Ἐπίτροπο ἢ ἄλλο μέλος ὀριζόμενο ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη καὶ

β) Ἐξι (6) μέλη ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ δύο (2) εἶναι κληρικοί καὶ τὰ τέσσερα (4) λαϊκοί, προερχόμενοι καὶ ἀπὸ τὰ δύο φύλα, με τοὺς ἀντίστοιχους ἀναπληρωτές τους. Τὰ μέλη αὐτὰ ἐπιλέγονται ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη καὶ διορίζονται με σχετικὴ ἀπόφασή του.

Ἡ θητεία τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου εἶναι τριετής (3).

Τὸ Δ.Σ. βρίσκεται σὲ ἀπαρτία καὶ ἀποφασίζει ἐγκύρως, ἐφόσον εἶναι παρόντα τέσσερα (4) τουλάχιστον ἀπὸ τὰ ἑπτὰ συνολικῶς (7) μέλη του.

Τὸ Δ.Σ. συνέρχεται, με πρόσκληση τοῦ Προέδρου, σὲ τακτικὴ συνεδρίαση ὑποχρεωτικῶς μία φορὰ τὸ δέμηνο καὶ ἐκτάκτως, ἐφόσον παρίσταται ἀνάγκη, πάλιν με πρόκληση τοῦ Προέδρου ἢ με αἴτηση τριῶν (3) τουλάχιστον μελῶν.

Οἱ ἀποφάσεις λαμβάνονται κατὰ πλειοψηφία. Σὲ περίπτωσι ἰσοψηφίας ὑπερισχύει ἡ ψῆφος τοῦ Προέδρου.

Κάθε τακτικὸ μέλος, τὸ ὁποῖο παραιτεῖται ἢ γιὰ ὁποιοδήποτε λόγο ἀδυνατεῖ νὰ ἀσκήσει τὰ καθήκοντά του ὡς μέλος, ἀντικαθίσταται με ἀπόφαση τοῦ Μητροπολίτη ἀπὸ τὸν ἀναπληρωτὴ του.

Κάθε μέλος, τὸ ὁποῖο ἀπέχει ἀδικαιολόγητα σὲ τρεῖς (3) τουλάχιστον συ-

νεδριάσεις τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἢ ἐπιδεικνύει ἀδιαφορία γιὰ τὰ θέματα καὶ τὶς δραστηριότητες τοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου, μπορεῖ νὰ ἀντικατασταθεῖ μὲ ἀπόφαση τοῦ Μητροπολίτη ἀπὸ τὸν ἀναπληρωτὴ του.

Τὰ μέλη τοῦ Δ.Σ. ποὺ συμπληρώνουν τὴν τριετῆ θητεία ἢ γιὰ ὅποιονδήποτε λόγο δὲν περατώνουν τὴν θητεία τοὺς μποροῦν νὰ ἐπιλεγοῦν καὶ πάλι καὶ νὰ διορισθοῦν ὡς μέλη τοῦ Δ.Σ. μὲ νέα ἀπόφαση τοῦ Μητροπολίτη.

Ἄρθρο 6

1. Τὸ Δ.Σ., στὴν πρώτη συνεδρίασή του, συγκροτεῖται σὲ σῶμα καὶ μὲ φανερὴ ψηφοφορία ἐκλέγει τὸν Ἀντιπρόεδρο, τὸν Γραμματέα καὶ τὸν Ταμῖα.

2. Ὁ Πρόεδρος ὀρίζει δύο ἐλεγκτές, ἐκτὸς τῶν τακτικῶν καὶ ἀναπληρωματικῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ., ἀπὸ ἄτομα κατάλληλα γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτό.

3. Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο:

α) Ἀποφασίζει γιὰ κάθε θέμα ποὺ ἔχει σχέση μὲ τοὺς σκοποὺς γιὰ τοὺς ὁποίους συνεστήθη τὸ Ταμεῖο.

β) Μελετᾷ καὶ ἀποφασίζει γιὰ τὴν ἴδρυση καὶ λειτουργία ἰδρυμάτων, ὅπως εἶναι ἡ Στέγη Γερόντων, Ὁρφανοτροφεῖο κλπ. ἢ τὴν παροχὴ ὑπηρεσιῶν, ὅπως εἶναι τὰ συσσίτια πρὸς τοὺς ἀπόρους καὶ ἀναξιοπαθοῦντες, καὶ συντάσσει κανονισμό λειτουργίας γιὰ κάθε ἰδρυματικὴ ὑπηρεσία.

γ) Καταρτίζει τὸν ἐτήσιο προϋπολογισμό ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ Γ.Φ.Τ.

δ) Μελετᾷ τρόπους γιὰ τὴν ἐξέγερση πόρων γιὰ τὴν καλύτερη ἐπίτευξη τῶν σκοπῶν του.

ε) Τὸ Δ.Σ. ἀποφασίζει γιὰ τὴν ἀποζημίωση τῶν ἀπαραιτήτων κοινωνικῶν λειτουργῶν καὶ τῶν ὑπολοίπων συνεργατῶν τοῦ ἰδρύματος.

4. Ὁ Πρόεδρος ἢ ὁ νόμιμος ἀναπληρωτής:

α) Ἐκπροσωπεῖ τὸ Γ.Φ.Τ. σὲ ὅλες τὶς ἔννομες σχέσεις του καὶ ἔναντι κάθε ἀρχῆς.

β) Συγκαλεῖ τὸ Δ.Σ. τακτικῶς ἀνά δίμηνο ἢ ἐκτάκτως, ἐφόσον παρίσταται ἀνάγκη, καὶ καταρτίζει τὸν κατάλογο τῶν πρὸς συζήτηση θεμάτων σὲ συνεργασία μὲ τὸν Γραμματέα.

γ) Κατευθύνει τὶς ἐργασίες τοῦ Συμβουλίου καὶ ὑπογράφει τὴ σχετικὴ ἀλληλογραφία.

Ἄρθρο 7

ΠΕΡΙ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΥ

Ὁ Ἀντιπρόεδρος ἀντικαθιστᾷ τὸν Πρόεδρο ὅταν ἀπουσιάζει ἢ ἔχει κάποιο κώλυμα καὶ ἐφόσον δὲν παρίσταται ὁ ὀρισθεὶς ἀναπληρωτής του. Ὁ Ἀντιπρόεδρος ἀσκεῖ τὰ καθήκοντα τοῦ Προέδρου σὲ ὅλη τους τὴν ἔκταση.

Ἄρθρο 8

ΤΗΡΟΥΜΕΝΑ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. Στὸ Γ.Φ.Τ. τηροῦνται τὰ παρακάτω βιβλία καὶ στοιχεῖα μὲ τὴ συμβατικὴ

τους μορφή ή με τη μορφή ηλεκτρονικού αρχείου:

α) Βιβλίο πρακτικῶν Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

β) Βιβλίο ταμείου.

γ) Βιβλίο δωρητῶν.

δ) Βιβλίο ἀπόρων καὶ γενικότερα βοηθουμένων ἀτόμων ἀπὸ τὸ Γ.Φ.Τ.

ε) Πρωτόκολλο ἀλληλογραφίας.

στ) Στελέχη διπλοτύπων γραμματίων εἰσπράξεων.

ζ) Στελέχη διπλοτύπων ἐνταλμάτων πληρωμῶν.

2. Ὅλα τὰ βιβλία τηροῦνται ἀπὸ τὸν Γραμματέα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ βιβλίο Ταμείου, τὸ ὁποῖο τηρεῖ ὁ Ταμίας.

Ἄρθρο 9

1. Οἱ ἐλεγκτές, στὸ τέλος κάθε ἑξαμήνου, ἐνεργοῦν τακτικὸ ἔλεγχο στὰ τηρούμενα βιβλία καὶ στοιχεῖα καὶ ὑποβάλλουν ἔκθεση στὸ Δ.Σ. μετὰ τὴν παρατηρήσεις τους γιὰ τὴν κανονικὴ τήρηση τῶν ἀποφάσεων τοῦ Δ.Σ., τὴ σωστὴ διάθεση τῶν χρημάτων, τὴν κανονικὴ τήρηση τοῦ βιβλίου Ταμείου καὶ τὴν κάλυψη τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων μετὰ κανονικὰ παραστατικά, ἐπίσης εἰσηγοῦνται μέτρα στὸ Δ.Σ. γιὰ βελτίωση τοῦ συστήματος διαχείρισης.

2. Οἱ ἐλεγκτές εἶναι δυνατόν νὰ ἐνεργοῦν ἐκτάκτους ἐλέγχους ὅποτεδήποτε ἀλλὰ μόνον μετὰ ἀπὸ ἔγγραφο ἐντολὴ τοῦ Προέδρου.

Ἄρθρο 10

1. Ἡ χρηματικὴ περιουσία τοῦ Γ.Φ.Τ., ἐφόσον ὑπερβαίνει τὰ δύο χιλιάδες εὐρῶ (€ 2.000,00), θὰ κατατίθεται σὲ λογαριασμὸ ἀνεγνωρισμένης Ἐμπορικῆς Τράπεζας ἢ ἄλλου πιστωτικοῦ ἰδρύματος στὸ ὄνομα τοῦ Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου.

2. Γιὰ τὴν ἀνάληψη ὁποιοδήποτε ποσοῦ ἀπὸ τὸν λογαριασμὸ, ἀπαιτεῖται ἀπόφαση τοῦ Δ.Σ. ὑπογεγραμμένη ἀπὸ τὸν Πρόεδρο καὶ τὰ ὑπόλοιπα μέλη στὴν ὁποία θὰ ἐξουσιοδοτεῖται ὁ Ταμίας γιὰ τὴν ἀνάληψη. Ἡ ἀπόφαση αὐτὴ θὰ καταχωρεῖται στὸ βιβλίο Πρακτικῶν καὶ ἀντίγραφο τοῦ σχετικοῦ ἀποσπάσματος θὰ προσκομίζεται στὴν Τράπεζα γιὰ τὴν ἀνάληψη.

3. Γιὰ τὴν εὐχερέστερη διαχείριση τῆς περιουσίας τοῦ ἰδρύματος, καὶ κατόπιν σχετικῆς ἀποφάσεως τοῦ Δ.Σ., εἶναι δυνατόν ἡ χρηματικὴ περιουσία του νὰ κατατεθεῖ σὲ κοινὸ ὀνομαστικὸ τραπεζικὸ λογαριασμὸ, ὁ ὁποῖος θὰ εἶναι στὸ ὄνομα τοῦ Προέδρου, τοῦ Ταμία καὶ ἐνός, τουλάχιστον, ἀκόμη μέλους τοῦ Γ.Φ.Τ.. Τὸ Δ.Σ. θὰ ἐνημερώνεται καὶ θὰ ἐλέγχει τὴν κίνηση τοῦ ἐν λόγω λογαριασμοῦ.

Ἄρθρο 11

Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο ἐξουσιοδοτεῖ τὸν Πρόεδρο γιὰ τὴν παροχὴ οικονομικῶν ἐνισχύσεων μέχρι συνολικοῦ ποσοῦ δύο χιλιάδων πεντακοσίων (€2.500) ἀνὰ μῆνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄
ΕΝΟΡΙΑΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ, ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΦΙΛΟΠΤΩΧΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ

Άρθρο 12

Σε κάθε ένορία, με εύθύνη και μέριμνα του Έφημερίου, συνίσταται ειδικό Ταμείο όνομαζόμενο "Ένοριακό Φιλόπτωχο Ταμείο", τὸ όποίο αναφέρεται στοῦ ἑξῆς μετὰ τὰ ἀρχικά "Ε.Φ.Τ."

Άρθρο 13

Μέλη κάθε Ε.Φ.Τ. μπορούν νὰ ἐγγραφοῦν ὅλοι οἱ ἐνήλικες ένορίτες καὶ ἀπὸ τὰ δύο φύλα, οἱ ὁποῖοι μαζί μετὰ τὴ Διοικούσα Ἐπιτροπὴ θὰ ἐνεργοῦν ἀπὸ κοινοῦ γιὰ τοὺς σκοποὺς του.

Άρθρο 14

1. Κάθε Ε.Φ.Τ. διοικεῖται ἀπὸ πενταμελῆ (5) Διοικούσα Ἐπιτροπὴ (Δ.Ε.) ἢ τριμελῆ (3) σὲ Ἐνορίες μετὰ πληθυσμὸ κάτω τῶν 100 ένοριτῶν. Ἡ θητεία τῶν μελῶν τῆς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς τοῦ Ε.Φ.Τ. εἶναι τριετής (3). Ἡ Δ.Ε. ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν έφημέριο τῆς ένορίας ἢ τὸν ὀρισθέντα ἀπὸ τὸ Ἐκκλησιαστικὸ Συμβούλιο έφημέριο στὴν περίπτωση τῆς ὑπαρξῆς περισσοτέρων του ένός έφημερίων στὴν ένορία, ὡς Πρόεδρος, τέσσερα τακτικά καὶ τέσσερα ἀναπληρωματικά μέλη, ἂν ἡ έπιτροπὴ εἶναι πενταμελής καὶ δύο τακτικά καὶ δύο ἀναπληρωματικά μέλη ἀντιστοίχως, ἂν ἡ έπιτροπὴ εἶναι τριμελής.

2. Τὰ τακτικά καὶ ἀναπληρωματικά μέλη προτείνονται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τοῦ Ε.Φ.Τ. καὶ διορίζονται ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Μητρόπολη. Σὲ περίπτωση ἀποχώρησης ένός ἐκ τῶν μελῶν τῆς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς, τὴ θέση του καταλαμβάνει ὁ πρῶτος ἀναπληρωματικός.

3. Ἡ Διοικούσα Ἐπιτροπὴ συνέρχεται σὲ συνεδρίαση ὕστερα ἀπὸ πρόσκληση τοῦ Προέδρου ἢ μετὰ ἀπὸ αἴτηση δύο τουλάχιστον μελῶν της.

4. Ἡ Διοικούσα Ἐπιτροπὴ βρίσκεται σὲ ἀπαρτία καὶ ἀποφασίζει ἐγκύρως, ἐφόσον εἶναι παρόντα τουλάχιστον τρία μέλη (στὴν περίπτωση πενταμελοῦς Δ.Ε.) ἢ δύο μέλη (στὴν περίπτωση τριμελοῦς Δ.Ε.). Ἐὰν μετὰ ἀπὸ νόμιμο πρόσκληση ἢ Ἐπιτροπὴ δὲν βρεθεῖ σὲ ἀπαρτία, τότε ἡ συνεδρίαση ἀναβάλλεται καὶ ἐπαναλαμβάνεται, μετὰ τὰ ἴδια θέματα, μετὰ ἀπὸ δύο ἡμέρες. Σὲ αὐτὴ τὴν περίπτωση ἡ έπιτροπὴ ἀποφασίζει ἐγκύρως, ἐφόσον εἶναι παρὼν ὁ Πρόεδρος, ὑποχρεωτικῶς, καὶ ἓνα τουλάχιστον μέλος της.

Άρθρο 15

Ἡ Διοικούσα Ἐπιτροπὴ, γιὰ νὰ διευκολύνει τὴν ἐκτέλεση τοῦ ἔργου της, μπορεῖ νὰ καταρτίζει ἐπικουρικές έπιτροπές φιλόπτωχου ἀπὸ τὸν κατάλογο τῶν ένοριτῶν.

Άρθρο 16

Όλα τὰ Ε.Φ.Τ. έποπτεύονται ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Μητρόπολη, ἢ ὁποῖα ἐνεργεῖ σχε-

τικό έλεγχο κατά την κρίση της ή έφόσον προκύψει θέμα.

Άρθρο 17

1. Πόροι κάθε Ένοριακού Φιλοπτώχου Ταμείου είναι:

α) Είδικο μηνιαίο έπίδομα του οίκειου 'Ι. Ένοριακού Ναού που ίσοϋται με τὸ ένα δέκατο (10%) τῶν πάσης φύσεως μηνιαίων εἰσπράξεων του.

β) Εἰσπράξεις ἀπὸ κουτιὰ ὑπὲρ τῶν πτωχῶν καὶ ἀπὸ τὴν περιφορὰ δίσκων στοὺς 'Ι. Ναοὺς τῆς ένορίας, ἢ ὁποία ἔγινε μετὰ ἀπὸ ἄδεια τοῦ Μητροπολίτη καὶ με σκοπὸ τὴν ενίσχυση τοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου.

γ) Προαιρετικὲς εἰσφορὲς, δωρεὲς ἢ κληροδοτήματα.

δ) Εἰσπράξεις ἀπὸ διάφορες κληρώσεις, ἀπὸ έράνους καὶ ἀπὸ ἄλλες φι-
λανθρωπικὲς ἐκδηλώσεις.

ε) Τυχὸν οικονομικὲς ενισχύσεις ἀπὸ τὴν 'Ιερὰ Μητρόπολη ἢ ἀπὸ τὸ Γενικὸ
Φιλόπτωχο Ταμεῖο.

στ) Τυχὸν ἀρωγὴ τοῦ δημοσίου.

ζ) Ποσοστὸ 50% ἀπὸ τὸν γενικὸ έρανο τῆς "Ἡμέρας τῆς Ἀγάπης", τὸν ὁποῖο
διεξάγει ἡ ένορία.

2. Οἱ πόροι τοῦ Ε.Φ.Τ. διατίθενται γιὰ τὴν περίθαλψη τῶν ένδεῶν καὶ ἀπό-
ρων τῆς ένορίας, τόσον ὅσων διαμένουν μόνιμα ὅσο καὶ ὅσων διαμένουν προ-
σωρινὰ σ' αὐτὴν.

3. Ἡ ἐξακρίβωση τῆς ἀπορίας κάθε ἀτόμου γίνεται με μέριμνα καὶ ἀπο-
κλειστικὴ εὐθύνη τῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς, ἢ ὁποία τηρεῖ εἰδικὸ βιβλίο, ὅπου
καταχωροῦνται τὰ στοιχεῖα τοῦ βοηθουμένου, τὸ εἶδος καὶ τὸ ποσὸν τῆς ενί-
σχυσης τὸ ὁποῖο τοῦ παρέχεται.

Άρθρο 18

1. Ἡ Ἐπιτροπὴ τηρεῖ τὰ παρακάτω βιβλία καὶ στοιχεῖα:

α) Βιβλίο πράξεων.

β) Βιβλίο ταμείου.

γ) Βιβλίο ένδεῶν καὶ έμπεριστάτων (Βιβλίο ἀτόμων τὰ ὁποία χρειάζονται
τὴν βοήθεια τοῦ Ε.Φ.Τ.).

δ) Διπλότυπα γραμμάτια εἰσπράξεων.

ε) Διπλότυπα εντάλματα πληρωμῶν.

2. Τὰ βιβλία τῶν πράξεων καὶ τῶν ἀτόμων που χρειάζονται βοήθεια τηρεῖ
ὁ Γραμματέας τῆς Ἐπιτροπῆς, ένῶ τὸ βιβλίο ταμείου, τὰ εντάλματα καὶ τὰ γραμ-
μάτια τηρεῖ ὁ Ταμίας.

3. Γιὰ κάθε εἰσπραξη ἢ πληρωμὴ ὁ Ταμίας ἐκδίδει γραμμάτιο ἢ ένταλμα ἀντι-
στοίχως, τὰ αντίγραφα τῶν ὁποίων παραμένουν στὸ στέλεχος.

Άρθρο 19

1. Ἡ χρηματικὴ περιουσία κάθε Ε.Φ.Τ., έφόσον ὑπερβαίνει τὰ τριακόσια εὐρώ
(€ 300,00), κατατίθεται σὲ λογαριασμὸ ἀναγνωρισμένης Ἐμπορικῆς Τράπεζας

ἢ ἄλλου πιστωτικοῦ ἰδρύματος στὸ ὄνομα τοῦ Ε.Φ.Τ.

2. Γιὰ τὴν ἀνάληψη ὁποιουδήποτε ποσοῦ ἀπὸ τὸ λογαριασμό, ἀπαιτεῖται ἀπόφαση τῆς Διοικουσίης Ἐπιτροπῆς τοῦ Ε.Φ.Τ. ὑπογεγραμμένη ἀπὸ τὸν Πρόεδρο καὶ τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς, καθὼς καὶ ἡ ἐξουσιοδότηση τοῦ Ταμῖα γιὰ τὴν ἀνάληψη. Ἡ ἀπόφαση αὐτὴ θὰ καταχωρεῖται στὸ Βιβλίον Πράξεων μὲ ἀὔξοντα ἀριθμὸ. Ἀκριβὲς ἀντίγραφὸ τῆς, ὑπογεγραμμένο ἀπὸ τὸν Γραμματέα, θὰ προσκομίζεται ἀπὸ τὸν Ταμῖα στὴν Τράπεζα γιὰ τὴν ἀνάληψη τοῦ σχετικοῦ ποσοῦ.

Ἄρθρο 20

Ὁ Ταμῖας, ὕστερα ἀπὸ ἀπόφαση τῆς Ἐπιτροπῆς πού θὰ καταχωρηθεῖ στὸ βιβλίον Πράξεων, μπορεῖ νὰ ἔχει προχειρῶς στὴ διάθεση τοῦ Ἐνοριακοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου, ποσὸ μέχρι τριακόσια εὐρῶ (€ 300,00) γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση ἐκτάκτων περιστατικῶν ἀπορίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ - ΙΣΧΥΣ

Ἄρθρο 21

1. Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος ἀρχίζει ἀπὸ τὴν καταχώρισή του στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ στὸ ἐπίσημο Δελτίο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης "ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ".

2. Τὸ Καταστατικὸ αὐτὸ μπορεῖ νὰ τροποποιηθεῖ μετὰ ἀπὸ ὁμόφωνη ἀπόφαση τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Γ.Φ.Τ. Οἱ τροποποιήσεις αὐτὲς ἔχουν ἰσχὺ μετὰ τὴ δημοσίευσή τους στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ στὸ περιοδικὸ "ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ".

Ἄρθρο 22

Τὸ ἴδρυμα καταργεῖται κατόπιν αἰτιολογημένης καὶ δημοσιευμένης στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ στὸ περιοδικὸ "ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΙΤΟΣ" ἀποφάσεως τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου. Μετὰ τὴν κατάργηση, ἡ περιουσία τοῦ περιέρχεται σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα τῆς Μητρόπολης, πού θὰ καθορίσει τὸ Μητροπολιτικὸ Συμβούλιο, ἢ στὴν ἴδια τὴν Ἱερὰ Μητρόπολη.

Ἄρθρο 23

1. Κάθε θέμα πού δὲν προβλέπεται ἀπὸ τὶς διατάξεις τοῦ παρόντος καταστατικοῦ ρυθμίζεται μὲ ἀπόφαση τοῦ Δ.Σ. καὶ πάντοτε σύμφωνα μὲ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνες τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, τὸν Καταστατικὸ Χάρτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης (Ν.4149/1961), τὶς διατάξεις καὶ τοὺς νόμους πού διέπουν τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπικράτεια, καθὼς ἐπίσης μὲ τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, τὸν Ἀστικὸ Κώδικα καὶ γενικότερα τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

2. Τὸ Καταστατικὸ αὐτὸ ἀφοῦ τέθηκε ὑπ' ὄψη τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου στὴν συνεδρίαση τῆς 20ῆς Δεκεμβρίου 2010, ἐπικυρώνεται ἀπὸ τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Ἀρκαλοχωρίου, Καστελλίου καὶ Βιάννου κ. Ἀνδρέα.

Ἡ παροῦσα ἀπόφαση μὲ τὸ συνημμένο καταστατικὸ λειτουργίας νὰ δημοσιευθοῦν στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν Ἡρακλείῳ, τῇ 10ῃ Ἰανουαρίου 2011

Ὁ Πρόεδρος

† Ὁ Κρήτης Εἰρηναῖος

*Διάλυσις τοῦ Ν.Π.Ι.Δ.
«Πολιτιστικό-Πνευματικό Κέντρο Ἱερᾶς Μητροπόλεως
Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας καὶ τροποποιήσις
τοῦ Κανονισμοῦ Λειτουργίας τοῦ Ν.Π.Ι.Δ.,
μὴ κερδοσκοπικοῦ χαρακτῆρος:
«Ἐπικοινωνιακὸ καὶ Μορφωτικὸ Ἴδρυμα
Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας»,
ὡς καὶ μετονομασία αὐτοῦ μὲ τὴν προσωνυμίαν
«Πολιτιστικὸ Κέντρο-Ἐπικοινωνιακὸ καὶ Μορφωτικὸ
Ἴδρυμα Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας*

Ἐγκρίσις Ἀποφάσεως τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας περὶ διαλύσεως τοῦ Ν.Π.Ι.Δ.: «Πολιτιστικό-Πνευματικὸ Κέντρο Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας» καὶ περὶ τροποποιήσεως τοῦ Κανονισμοῦ Λειτουργίας τοῦ Ν.Π.Ι.Δ., μὴ κερδοσκοπικοῦ χαρακτῆρος: «Ἐπικοινωνιακὸ καὶ Μορφωτικὸ Ἴδρυμα Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας», καθὼς καὶ περὶ μετονομασίας αὐτοῦ μὲ τὴν προσωνυμίαν: «Πολιτιστικὸ Κέντρο-Ἐπικοινωνιακὸ καὶ Μορφωτικὸ Ἴδρυμα Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας».

Ἡ Ἱερὰ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν:

α) τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 54 τοῦ Ν. 4149/1961 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς ἐν Κρήτῃ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας» καὶ τὰ ἄρθρα 29 παρ. 2, 39 παρ. 2 καὶ 59 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»,

β) τὴν διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. πρωτ. 1947/1169/Ἀριθ. Φ.20/17-10-2011 ἐγγράφου τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας κ. Μακαρίου ὑπ' ἀριθμ. 9/27-9-2011 Ἀπόφασιν τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας, περὶ διαλύσεως τοῦ Ν.Π.Ι.Δ.: «Πολιτιστικό-Πνευματικὸ Κέντρο Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας» καὶ περὶ τροποποιήσεως τοῦ Κανονισμοῦ Λειτουργίας τοῦ Ν.Π.Ι.Δ., μὴ κερδοσκοπικοῦ χαρακτῆρος: «Ἐπικοινωνιακὸ καὶ Μορφωτικὸ Ἴδρυμα Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας» καθὼς καὶ περὶ μετονομασίας αὐτοῦ μὲ τὴν προσωνυμίαν: «Πολιτιστικὸ Κέντρο-Ἐπικοινωνιακὸ καὶ Μορφωτικὸ Ἴδρυμα Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας»,

γ) τὴν γενομένην εἰσήγησιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας κ. Μακαρίου διὰ τὴν διάλυσιν τοῦ Ν.Π.Ι.Δ.: «Πολιτιστικό-Πνευματικὸ Κέντρο Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας» καὶ τὴν τροποποίησιν τοῦ

Κανονισμού Λειτουργίας του Ν.Π.Ι.Δ., μη κερδοσκοπικού χαρακτήρος: «Ἐπικοινωνιακὸ καὶ Μορφωτικὸ Ἴδρυμα Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας», καθὼς καὶ τὴν μετονομασίαν αὐτοῦ μὲ τὴν προσωνυμίαν: «Πολιτιστικὸ Κέντρο-Ἐπικοινωνιακὸ καὶ Μορφωτικὸ Ἴδρυμα Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας», τὸ ὁποῖον θὰ λειτουργεῖ ὡς αὐτοτελὲς καὶ ἀνεξάρτητον Νομικὸν Πρόσωπον Ἰδιωτικοῦ Δικαίου «Ν.Π.Ι.Δ.», μη κερδοσκοπικοῦ χαρακτήρος, διὰ τὰς πνευματικὰς, κοινωνικὰς καὶ μορφωτικὰς ἀνάγκας τοῦ πληρώματος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας, καθὼς καὶ τὰς ποιμαντικὰς ὑποχρεώσεις τοῦ Ποιμενάρχου αὐτῆς πρὸς αὐτό,

δ) τὴν γενομένην διαλογικὴν συζήτησιν

ἀποφασίζει ὁμοφώνως

ἐγκρίνει τὴν διάλυσιν τοῦ Ν.Π.Ι.Δ.: «Πολιτιστικὸ-Πνευματικὸ Κέντρο Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας» καὶ τὴν τροποποίησιν τοῦ Κανονισμού Λειτουργίας τοῦ Ν.Π.Ι.Δ., μη κερδοσκοπικοῦ χαρακτήρος: «Ἐπικοινωνιακὸ καὶ Μορφωτικὸ Ἴδρυμα Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας» καθὼς καὶ τὴν μετονομασίαν αὐτοῦ μὲ τὴν προσωνυμίαν: «ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΚΑΙ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΓΟΡΤΥΝΗΣ ΚΑΙ ΑΡΚΑΔΙΑΣ», ὁ Κανονισμὸς λειτουργίας τοῦ ὁποῖου ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κάτωθι 13 ἄρθρων:

«ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ-ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΚΑΙ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΓΟΡΤΥΝΗΣ ΚΑΙ ΑΡΚΑΔΙΑΣ

Προοίμιο

Τὸ Μητροπολιτικὸ Συμβούλιο τῆς Ι. Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 9/27-9-2011 ἀπόφασή του, ἐνέκρινε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 3/26-9-2011 ἀπόφαση τοῦ Δ.Σ. τοῦ Ν.Π.Ι.Δ.: «Πολιτιστικὸ - Πνευματικὸ Κέντρο Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης Ἀρκαδίας», περὶ διάλυσής του καὶ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 6/26-9-2011 ἀπόφαση τοῦ Δ.Σ. τοῦ Ν.Π.Ι.Δ.: «Ἐπικοινωνιακὸ καὶ Μορφωτικὸ Ἴδρυμα Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας» (Φ.Ε.Κ.332/12-3-2007,τ.β.) περὶ τροποποίησης τοῦ κανονισμοῦ του καὶ μετονομασίας του μὲ τὴν προσωνυμία: «Πολιτιστικὸ Κέντρο - Ἐπικοινωνιακὸ καὶ Μορφωτικὸ Ἴδρυμα Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας». Τὸ Μ.Σ. ἐνέκρινε καὶ ἀποφάσισε τὴν τροποποίησιν τοῦ ἐν λόγω κανονισμοῦ, ὁ ὁποῖος διαμορφώθηκε ὅπως ἀκολουθεῖ παρακάτω.

Ἄρθρο 1ο - Τροποποίηση - Ἐπωνυμία - Ἔδρα

Στὴν Ἱ. Μητρόπολη Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας συστάθηκε Ἴδρυμα μὲ τὴν ἐπωνυμία: «Ἐπικοινωνιακὸ καὶ Μορφωτικὸ Ἴδρυμα Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας» τοῦ ὁποῖου ὁ κανονισμὸς δημοσιεύθηκε στὸ Φ.Ε.Κ.332/12-3-2007,τ.β. Ὁ κανονισμὸς αὐτὸς τροποποιεῖται μὲ τὸν παρόντα, καθὼς καὶ ἡ

έπωνυμία του Ίδρύματος, ή όποία θα είναι στό έξής: «Πολιτιστικό Κέντρο - Έπικοινωνιακό και Μορφωτικό Ίδρυμα Έρας Μητροπόλεως Γορτύνης και Άρκαδίας» και τό όποίο θα λειτουργεί ως Νομικό Πρόσωπο Ίδιωτικού Δικαίου «Ν.Π.Ι.Δ.», μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Στο έξής θα αναφέρεται «Πολιτιστικό Κέντρο» ή «Π.Κ.» γιά λόγους συντομίας.

Τό Π.Κ. θα έχει κυκλική σφραγίδα, στό κέντρο της θα φέρει παράσταση από τό μνημείο τής Παναγίας Κεράς «Άγ. Τίτος» τής αρχαίας Γόρτυνας και κυκλικά τής παράστασης θα αναγράφεται: «Πολιτιστικό Κέντρο-Έπικοινωνιακό και Μορφωτικό Ίδρυμα Ι. Μητροπόλεως Γορτύνης και Άρκαδίας».

Τό Π.Κ. έχει έδρα τίς Μοίρες Κρήτης και θα στεγάζεται στό κτήριο πού εύρίσκεται επί τής όδοϋ Μητροπόλεως 9, ιδιοκτησίας τής Ι. Μητροπόλεως Γορτύνης και Άρκαδίας και θα διέπεται από τίς διατάξεις του παρόντος κανονισμού και τών κείμενων Νόμων.

Άρθρο 2ο - Σκοποί

Σκοποί του Π.Κ. είναι: α) Έ καλλιέργεια, προαγωγή και διάδοση του πολιτισμού-γραμμάτων, μουσικής, χοροϋ, θεάτρου, ζωγραφικής, σχεδίου, άγιογραφίας, ξυλογλυπτικής, ψηφιδωτοϋ, κεραμικής, κινηματογράφου και τών τεχνών γενικότερα, με κάθε καλό μέσο έπικοινωνίας και με τήν άσκηση σύγχρονης μορφωτικής κοινωνικής ένημέρωσης (όμιλίες, συνέδρια, σεμινάρια, ραδιόφωνο, τηλεόραση, ίντερνετ, συστήματα πολυμέσων, ήλεκτρονικούς δίσκους, φωτογραφικά μέσα, βιβλία, έντυπα, έκδόσεις κ.λ.π.).

β) Έ πραγματοποίηση συνάξεων νέων, ή ψυχική καλλιέργεια, έπιμόρφωση και έν γένει συμπαράσταση προς μαθητές, σπουδαστές και κατηγορίες ειδικών παιδιών, με κάθε ένδεδειγμένο μέσο (συντροφικές διαλόγου, εικαστικές δραστηριότητες, δημιουργική ψυχαγωγία, άθλητικές ομάδες, όμιλοι μουσικής και θεάτρου, μάθηση ήλεκτρονικών ύπολογιστών, έξορμήσεις, κατασκηνώσεις, βιβλιοθήκη, άναγνωστήριο κ.λ.π.).

γ) Έ καταγραφή, άντιμετώπιση συγχρόνων κοινωνικών προβλημάτων, όπως αυτά προκύπτουν από νέα κοινωνικά δεδομένα π.χ. άνεργία, ένδεεις, μετακίνηση πληθυσμών, μετανάστευση, άπομονωτισμός, άλκοολισμός, έθισμοί διαφόρων ούσιών κ.λ.π., με διακριτικό τρόπο συμπαράστασης (ένημέρωση, όργάνωση κοινωνικής φιλανθρωπίας, συσσιτίων, προσέγγιση διαφόρων εύπαθών κοινωνικών ομάδων κ.λ.π.).

δ) Έ μελέτη γιά τή στήριξη τής οίκογένειας στό σύγχρονο κοινωνικό περιβάλλον, με κάθε πρόσφορο μέσο (όργάνωση διαλέξεων, σχολή γονέων, σύσταση συμβουλευτικού γραφείου γιά τήν άντιμετώπιση οίκογενειακών προβλημάτων π.χ. οίκογενειακή βία, ψυχολογικά προβλήματα κ.λ.π.).

ε) Έ σπουδή τής περιβαλλοντικής έκτροπής και ή εύαισθητοποίηση τών ανθρώπων, με τήν παροχή έπιστημονικής διαπολιτισμικής γνώσης γιά τήν προ-

στασία του περιβάλλοντος, με μεθόδους εμπέδωσης περιβαλλοντικής συνείδησης.

στ) Ἡ στροφή πρὸς τὴ φύση μὲ τὴν καλλιέργεια-καταγραφή αὐτοφυῶν βοτάνων, φαρμακευτικῶν, ἀρωματικῶν καὶ ἄλλων δένδρων ἢ φυτῶν του τόπου τῆς τοπικότητας καὶ ἰδιαίτερης ποιότητας ποικιλιῶν τῆς Μεσαρᾶς Κρήτης, σὲ ἐπισκέψιμες ἐκκλησιαστικές, μοναστηριακὲς ἐκτάσεις μὲ βάση τὴν πολιτιστικὴ παράδοση τῆς Κρήτης καὶ ἀνάδειξη τῆς φυσικῆς ἱστορίας τῆς κρητικῆς χλωρίδας, πανίδας καὶ διατροφικῆς παράδοσης τῆς Κρήτης, νησιῶν, ἡδύποτων, ἡθῶν καὶ ἐθίμων μὲ εἰδικὰ σεμινάρια ἢ μὲ τυχόν καὶ μόνο κατὰ νόμο γιὰ τὰ νομικὰ πρόσωπα μὴ κερδοσκοπικοῦ χαρακτήρα, δυνατότητα τυποποίησης-επεξεργασίας τῶν ἐν λόγῳ φυτῶν, ὑπὲρ τῶν σκοπῶν τοῦ Π.Κ. ἢ μὲ φύτευση φυτῶν ἢ δένδρων σὲ ἀκαλλιέργητες μοναστηριακὲς ἐκτάσεις καὶ τὴν παραγωγή ἐκχυλισμάτων φυτῶν κ.λ.π.

ζ) Ἡ καταγραφή, διαφύλαξη, συντήρηση ἔργων τέχνης τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτιστικῆς κληρονομίας, ὄλων τῶν Ναῶν καὶ Μονῶν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας, ἢ καταγραφή τῶν βυζαντινῶν μνημείων τῆς καὶ ἡ σύσταση εἰδικοῦ ἐκθετηρίου, ἱστορικοῦ ἀρχείου καθὼς καὶ ἡ λειτουργία κεντρικοῦ καὶ περιφερειακῶν κόμβων θρησκευτικοῦ τουρισμοῦ πάνω στὰ μονοπάτια τῆς πίστεως, μὲ κάθε σύγχρονο μέσο ὑλοποίησης.

η) Ἡ ἐνίσχυση τῶν στόχων τοῦ ἐν γένει ἔργου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας, στὰ πλαίσια τῶν παρακαταθηκῶν, δυνατοτήτων καὶ ἀρμοδιοτήτων τῆς καὶ ἡ παροχὴ ἐπιμόρφωσης στὶς διάφορες τάξεις τοῦ δυναμικοῦ τῆς.

θ) Οἱ σκοποὶ τοῦ Π.Κ. ἔχουν ὑπερτοπικὸ χαρακτήρα, λειτουργία, καὶ διενεργοῦνται μὲ βάση τὴν ἔδρα τοῦ Π.Κ. ὡς τοπικοῦ κέντρου, ἀλλὰ ἐπεκτείνονται στὰ ὅρια τῆς δικαιοδοσίας τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας, δηλαδή τὸ μεγαλύτερο νότιο καὶ μέρος τοῦ κεντρικοῦ τμήματος τοῦ Ν. Ἡρακλείου, μὲ ἀποδέκτες τὶς τοπικὲς κοινωνίες, σὲ συνεργασία μὲ τὶς Ἐνορίες καὶ ἄλλους τοπικοὺς φορεῖς, ἐκπαιδευτικούς, μορφωτικούς, ἀκαδημαϊκοὺς, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως, καθὼς καὶ μὲ εὐρύτερες ὁμάδες τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἄρθρο 3ο - Τμήματα τοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου

1. Ἐκδηλώσεων, συνεδρίων καὶ ὁμιλιῶν.
2. Μελέτης, ἀντιμετώπισης κοινωνικῶν προβλημάτων.
3. Κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης.
4. Νεανικῶν συνάξεων.
5. Ψυχαγωγίας νέων.
6. Συμπράστασης μαθητῶν, σπουδαστῶν.
7. Στήριξης οἰκογένειας.
8. Περιβαλλοντικῆς εὐαίσθητοποίησης.

9. Καλλιέργειας φαρμακευτικῶν καὶ ἀρωματικῶν φυτῶν Κρήτης.
10. Μάθησης ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν.
11. Πολυμέσων καὶ ἴντερνετ.
12. Βιβλιοθήκης, ἀναγνωστηρίου.
13. Σχολῆς βυζαντινῆς μουσικῆς.
14. Μάθησης παραδοσιακῶν μουσικῶν ὀργάνων.
15. Σεμιναριακῆς ἐπιμόρφωσης εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς.
16. Ζωγραφικῆς καὶ σχεδίου.
17. Σχολῆς ἀγιογραφίας.
18. Ἐπιμόρφωσης στελεχῶν Ἐκκλησίας.
19. Ἐκδόσεων.
20. Βιβλιοπωλείου.
21. Καταγραφῆς-διαφύλαξης ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτιστικῆς κληρονομίας.
22. Ἐκθετηρίου.
23. Ραδιοφωνικοῦ προγράμματος.
24. Θρησκευτικοῦ τουρισμοῦ.
25. Γραφείων πολιτιστικοῦ κέντρου.
26. Φιλοξενίας.

Μπορεῖ νὰ συσταθεῖ καὶ νὰ ἐνεργοποιηθεῖ κάθε ἄλλο τμῆμα τοῦ Π.Κ., τὸ ὁποῖο θὰ κρινόταν χρήσιμο καὶ ἀναγκαῖο, μὲ ἀπόφαση τοῦ Δ.Σ. Ὅλα τὰ τμήματα ἐνεργοποιοῦνται μὲ ἀπόφαση τοῦ Δ.Σ. καὶ μποροῦν νὰ ἔχουν ἐσωτερικοὺς κανονισμοὺς λειτουργίας, ἐγκεκριμένους ἀπὸ αὐτό.

Κάθε τμῆμα ἔχει Ἐντεταλμένο καὶ Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ, οἱ ὁποῖοι ὀρίζονται ἀπὸ τὸ Δ.Σ. Ὁ Ἐντεταλμένος μαζί μὲ τὴν Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ ἔχουν τὴν εὐθύνη τῆς ὀργάνωσης, εὐρυθμῆς λειτουργίας κάθε τμήματος, μὲ τὸν ἐν γένει προγραμματισμὸ τῶν δραστηριοτήτων του καὶ εἰσηγοῦνται γιὰ ὅλα τὰ θέματα τοῦ στοῦ Δ.Σ. Δὲν μποροῦν νὰ ὑλοποιήσουν προτάσεις τους, οὔτε νὰ προβοῦν σὲ καμιά δραστηριότητα, ἂν δὲν ἔχει τὴν ἔγκριση τοῦ Δ.Σ. καὶ εὐρίσκονται σὲ συνεχῆ συνεργασία μὲ τὸν Διευθυντὴ τοῦ Π.Κ. καὶ ὑπὸ τὸν συντονισμὸ του.

Ἄρθρο 4ο - Διοίκηση, Διοικητικὸ Συμβούλιο, ἀρμοδιότητές του

Τὸ Π.Κ. διοικεῖται ἀπὸ 5/μελὲς Διοικητικὸ Συμβούλιο (Δ.Σ.). Μέλη τοῦ εἶναι: Ὁ ἐκάστοτε Μητροπολίτης Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας, ὡς Πρόεδρος τοῦ Ἰδρύματος, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ ὀρίσει ἀναπληρωτὴ του καὶ νὰ ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀπὸ ἄλλα τέσσερα μέλη τὰ ὁποῖα ἐπιλέγονται καὶ ὀρίζονται μὲ πράξη τοῦ Μητροπολίτη, μαζί μὲ ἴσο ἀριθμὸ ἀναπληρωτῶν.

Μετὰ τὴν ἀποστολὴ τοῦ διορισμοῦ τῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ., ἐντὸς 20 ἡμερῶν, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Προέδρου, συνέρχεται τὸ Δ.Σ. καὶ συγκροτεῖται σὲ σῶμα, ἐκλέγοντας τὸν Ἀντιπρόεδρο καὶ τὸν Γραμματέα - Ταμῖα.

Ἡ θητεία τῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ., ἐκτὸς του Προέδρου, εἶναι τριετῆς καὶ τὸ ἀξίω-

μά τους είναι τιμητικό και άμισθο. Ο Πρόεδρος δύναται όταν υπάρχει λόγος να αντικαταστήσει μέλος του Δ.Σ. και πριν από τη λήξη της θητείας του.

Το Δ.Σ. συνέρχεται τακτικώς και έκτακτως, ύστερα από πρόσκληση του Προέδρου και βρίσκεται σε άπαρτία, παρισταμένου του Προέδρου ή του αναπληρωτή του και δύο τουλάχιστον μελών του. Οί αποφάσεις λαμβάνονται κατά πλειοψηφία των παρόντων μελών και σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει ή ψήφος του Προέδρου. Σε κάθε συνεδρίαση του Δ.Σ. τηρούνται πρακτικά, τα όποια υπογράφονται από όλα τα παρόντα μέλη. Στις συνεδριάσεις παρίσταται ο Διευθυντής του Π.Κ.

Το Δ. Σ. διοικεί το Π.Κ., αποφασίζει για κάθε θέμα που αφορά στην οργάνωση, λειτουργία, διαχείρισή του, καθώς και για κάθε ενέργεια που σχετίζεται με την εκπλήρωση των δραστηριοτήτων του και μεριμνά για την όρθη και απρόσκοπτη λειτουργία των υπηρεσιών και των τμημάτων του.

Έγκρίνει ή απορρίπτει κατά την κρίση του, την αίτηση άλλων φορέων για την παραχώρηση χρήσης των χώρων του κτηρίου στέγασης του Π.Κ. ή ανάκαλει την εν λόγω παραχώρηση με απόφασή του.

Καταρτίζει τον ετήσιο προϋπολογισμό και απολογισμό του Π.Κ. τους οποίους υποβάλλει στο Μ.Σ. της Ί. Μητροπόλεως Γορτύνης και Άρκαδίας για έγκριση και στη συνέχεια δημοσιεύει τον απολογισμό στα τοπικά μέσα γενικής ενημέρωσης και στην ιστοσελίδα της Ί. Μητροπόλεως.

Καθορίζει τις αναγκαίες για την εύρυθμη λειτουργία του Π.Κ. έθελοντικές θέσεις προσφοράς, αποφασίζει για την πρόσληψη και απόλυση τυχόν έμμισθου προσωπικού, για τα καθήκοντα, τις αρμοδιότητες, τις αποδοχές, καθώς και για συναφή ζητήματα, σύμφωνα πάντα με τις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας.

Προβαίνει στη δημιουργία επί μέρους υπηρεσιών έξαρτημένων από το Π.Κ. και ρυθμίζει τις σχέσεις τους με τα λειτουργούντα τμήματα.

Άρθρο 5ο - Άρμοδιότητες Προέδρου

Ο Πρόεδρος του Δ.Σ. εκπροσωπεί το Π.Κ. σε όλες τις έννομες σχέσεις του, στις σχέσεις προς τρίτους και έναντι κάθε αρχής. Συγκαλεί το Δ.Σ. τακτικά ανά 3/μηνο και έκτακτα, όποτε παρίσταται ανάγκη. Καταρτίζει, βοηθούμενος από τον Γραμματέα και τον Διευθυντή του Π.Κ., την ημερήσια διάταξη με τα προς συζήτηση θέματα στο Δ.Σ. Κατευθύνει τις εργασίες του Δ.Σ. και του Διευθυντή του Π.Κ., υπογράφει κάθε έγγραφο, παρακολουθεί την εκτέλεση των αποφάσεων του Δ.Σ. και εντέλλεται την πληρωμή οιασδήποτε δαπάνης. Τον Πρόεδρο απόντα ή κωλύμενο, αντικαθιστά ο από αυτόν όρισμένος αναπληρωτής του, σε όλη την έκταση των καθηκόντων του Προέδρου και υπογράφει με την ένδειξη αντί αυτού.

Άρθρο 6ο - Διευθυντής

Συνιστάται θέση Διευθυντή του Π.Κ. και καλύπτεται με πρόταση του Προ-

έδρου, κατόπιν απόφασης του Δ.Σ. Ἡ θέση αὐτὴ μπορεῖ νὰ εἶναι τιμητικὴ, μὲ ἐθελοντικὴ προσφορὰ ὑπηρεσίας ἢ μὲ ἔμμισθη ἢ μὲ ἀπόσπαση ἀπὸ ἄλλη ὑπηρεσία.

Ὁ Διευθυντὴς ἔχει τὴ μέριμνα γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἀποφάσεων τοῦ Δ.Σ. πὺ ἀφοροῦν στὴν ὀργάνωση καὶ λειτουργία τοῦ Π.Κ. καὶ τὴν τήρηση τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος κανονισμοῦ. Ἐποπτεύει τὶς Διοικοῦσες Ἐπιτροπές τῶν τμημάτων τοῦ Π.Κ., συνεργάζεται μαζί τους, ἐλέγχει τὴν καλὴ λειτουργία τῶν τμημάτων, ἐπιμελεῖται γιὰ τὶς προμήθειες τοῦ Π.Κ., εἰσηγεῖται στὸ Δ.Σ. γιὰ τὴν ὀργάνωση τῶν τμημάτων σεμιναρίων, συνεδρίων, ἐπιμορφώσεων, ἡμερίδων καὶ λοιπῶν δραστηριοτήτων τῶν τμημάτων τοῦ Π.Κ. καὶ γιὰ ὅ,τι ἄλλο τοῦ ἀνατεθεῖ ἀπὸ τὸ Δ.Σ.

Ἄρθρο 7ο - Καθήκοντα Γραμματέα-Ταμίας

Ὁ Γραμματέας-Ταμίας τοῦ Δ.Σ. συνυπογράφει μὲ τὸν Πρόεδρο κάθε ἔνταλμα, τηρεῖ τὸ βιβλίον πρωτοκόλλου, ἐπιμελεῖται τῆς σύνταξης τῶν πρακτικῶν τοῦ Δ.Σ., διεκπεραιώνει τὴν ἀλληλογραφία καὶ φυλάσσει τὰ ἔγγραφα, τὰ βιβλία καὶ τὴ σφραγίδα τοῦ Π.Κ..

Ἐνεργεῖ ὅλες τὶς εἰσπράξεις πὺ ἀφοροῦν στὸ Π.Κ. ἐκδίδοντας διπλότυπες ἀριθμημένες ἀποδείξεις τὶς ὁποῖες ὑπογράφει μαζί μὲ τὸν Πρόεδρο, ἐνεργεῖ κάθε εἶδους πληρωμὲς μὲ βάση νομίμως ἐκδιδόμενα ἐντάλματα, τηρεῖ τὰ διαχειριστικὰ βιβλία καὶ στοιχεῖα τοῦ Π.Κ., καταθέτει σὲ τραπεζικὸ λογαριασμὸ μὲ τὴν ἐπωνυμία: «Πολιτιστικὸ Κέντρο-Ἐπικοινωνιακὸ καὶ Μορφωτικὸ Ἴδρυμα Ἰ. Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας» τὰ εἰσπραττόμενα ἔσοδα, προβαίνει σὲ ἀναλήψεις καταθέσεων κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Προέδρου ἢ τοῦ νόμιμου ἀναπληρωτῆ του, ἐπιμελεῖται τῆς κατάρτισης τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἀπολογισμοῦ, τοὺς ὁποῖους ὑποβάλλει στὸ Δ.Σ. Τὸν Γραμματέα-Ταμία ἀπόντα ἢ κωλύμενο, ἀναπληρώνει ἄλλο μέλος τοῦ Δ.Σ., ὀριζόμενο ἀπὸ τὸν Πρόεδρο.

Ἄρθρο 8ο - Προσωπικὸ

Τὸ προσωπικὸ τοῦ Π.Κ. διακρίνεται σὲ ἐθελοντικὸ χωρὶς ἀμοιβὴ καὶ τυχὸν ἔμμισθο ἢ μὲ ἀπόσπαση ἀπὸ ἄλλη ὑπηρεσία ἢ μὲ τὴν ἀνάθεση ἔργου στὸ Π.Κ. ἀπὸ τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Ἰ. Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας, μετὰ ἀπὸ ἀπόφαση τοῦ Μητροπολίτου καὶ ἔγκριση τοῦ Μ.Σ.

Οἱ θέσεις τοῦ προσωπικοῦ καθορίζονται μὲ ἀπόφαση τοῦ Δ.Σ. Προϊστάμενος τοῦ προσωπικοῦ εἶναι ὁ Διευθυντὴς τοῦ Π.Κ., μὲ ἐντολὴ τοῦ Δ.Σ., ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ εἶναι κληρικὸς ἢ λαϊκός.

Ἄρθρο 9ο - Τηρούμενα Βιβλία

Τὸ Π.Κ., μὲ μέριμνα τοῦ Γραμματέα - Ταμίας τηρεῖ τὰ ἀναγκαῖα βιβλία, θεωρημένα ἀπὸ τὴν Ἰ. Μητρόπολη Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας, δηλαδὴ βιβλία: α) Πρωτοκόλλου, β) Πρακτικῶν συνεδριάσεων Δ.Σ. γ) Ταμείου καὶ διπλότυπα γραμμάτια εἰσπράξεων καὶ ἐντάλματα πληρωμῶν, δ) Προσωπικοῦ καὶ ε) Ὑλικοῦ.

Κάθε τμήμα του Π.Κ. διατηρεί θεωρημένα από το Δ.Σ. βιβλία για την λειτουργία του, με απόφαση του Δ.Σ.

Άρθρο 10ο - Πόροι και διάθεσή τους

Πόροι του Π.Κ. είναι:

1. α) Έπιχορηγήσεις της Ί. Μητροπόλεως Γορτύνης και Άρκαδίας, Ί. Μονών, Ένοριών και άλλων νομικών προσώπων, β) Τόκοι καταθέσεων του Π.Κ., γ) Πρόσοδοι λαχειοφόρων άγορών και έράνων νόμιμα διενεργουμένων, δ) Δωρεές έν ζωή ή αίτία θανάτου, κληρονομίες, κληροδοτήματα και κληροδοσίες, κινητών και άκίνητων, φυσικών ή νομικών προσώπων, ε) Είσοφορές σέ είδος ή χρήματα στ) Κρατικές ή εύρωπαϊκές έπιχορηγήσεις, εύεργετήματα από εύρωπαϊκά προγράμματα, έπιχορηγήσεις - συνεργασίες Έπουργείων, Περιφερειών, Τοπικής Αυτόδιοίκησης, οργανισμών και νομικών προσώπων δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου ή τυχόν και μόνο τά από τούς κείμενους νόμους προβλεπόμενη για τά νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, δυνατότητα άξιοποίησης άκαλλιέργητων μοναστηριακών έκτάσεων για τούς σκοπούς του Π.Κ.

2. Το Π.Κ μπορεί νά κηρύξει μεγάλους δωρητές ή δωρητές ή νά άπονείμει εύφημους μνεΐς μετά από έκτίμηση και απόφαση του Δ.Σ.

3. Οί άνωτέρω πόροι του Π.Κ., με άποφάσεις του Δ. Σ. διατίθενται για: α) Τήν άντιμετώπιση τών δαπανών συντηρήσεως τών έν γενεί έγκαταστάσεων, τών δαπανών διοίκησης και λειτουργίας του Π.Κ., β) Τήν προμήθεια του άπαιτουμένου έξοπλισμού και άναλωσίμων ειδών πρδς κάλυψη τών άναγκών τών τμημάτων του Π.Κ., γ) Τήν πληρωμή κατά νόμο τυχόν έμμίσθου ή έκτάκτου προσωπικού ή σεμιναριακής έπιμόρφωσης και έ) Τήν κάλυψη κάθε άλλης δαπάνης πού άποσκοπεΐ στην έπίτευξη τών σκοπών του Π.Κ.

Άρθρο 11ο Τροποποίηση του Κανονισμού

Ό παρών κανονισμός τροποποιείται με απόφαση του Δ.Σ. και μετά από έγκριση του Μ.Σ. της Ί. Μητροπόλεως Γορτύνης και Άρκαδίας.

Άρθρο 12ο - Διάλυση του Ίδρύματος

Το Π.Κ. διαλύεται με πράξη του Μητροπολίτη Γορτύνης και Άρκαδίας, μετά από απόφαση του Δ.Σ. Στην περίπτωση αυτή όλη ή περιουσία του περιέρχεται χωρίς άλλο στην διάθεση της Ί. Μητροπόλεως Γορτύνης και Άρκαδίας.

Άρθρο 13ο - Ίσχύς του παρόντος Κανονισμού

Ό παρών κανονισμός ίσχύει μετά από τήν έγκρισή του από το Μ.Σ. της Ί. Μητροπόλεως Γορτύνης και Άρκαδίας και δημοσιεύεται στην Έφημερίδα της Κυβερνήσεως και στο Περιοδικό «Άπόστολος Τίτος» της Έκκλησίας Κρήτης.»

Έν Ηρακλείω, τή 17η Όκτωβρίου 2011

Ό Πρόεδρος

† Ό Κρήτης Είρηναΐος

*Καταστατικό Λειτουργίας Διοικήσεως καὶ Διαχειρίσεως τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος μὲ τὴν ἐπωνυμίαν
«ΙΕΡΟΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΜΕΣΟΚΑΜΠΙΤΗ ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ ΛΑΣΙΘΙΟΥ»
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου*

Ἐγκρισις Καταστατικοῦ Λειτουργίας τοῦ Προσκυνηματικοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Μεσοκαμπίτου Ὀροπεδίου Λασιθίου, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου.

Ἡ Ἱερὰ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν:

α) Τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 54 καὶ 131 παρ. 5 τοῦ Ν. 4149/1961 (ΦΕΚ 41 Ττ. Α') «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς ἐν Κρήτῃ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» καὶ τὰ ἄρθρα 1 παρ. 4 καὶ 59 τοῦ Ν. 590/1977 (ΦΕΚ 146 τ. Α') «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»,

β) τὸ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. πρωτ. 694/13-9-2011 ἐγγράφου τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πέτρας καὶ Χερρονήσου κ. Νεκταρίου, ὑποβληθὲν ὑπ' ἀριθμ. 3/2/8-6-2011 Πρακτικὸν τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου, περὶ ἐγκρίσεως τοῦ Καταστατικοῦ Λειτουργίας, Διοικήσεως καὶ Διαχειρίσεως τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματικοῦ Ναοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Μεσοκαμπίτου Ὀροπεδίου Λασιθίου, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου.

γ) Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 17/31-5-2011 Ἀπόφασιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πέτρας καὶ Χερρονήσου, περὶ συστάσεως Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος Μὴ Κερδοσκοπικοῦ χαρακτῆρος εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Πέτρας καὶ Χερρονήσου μὲ τὴν ἐπωνυμίαν: «ΙΕΡΟΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΕΣΟΚΑΜΠΙΤΗ ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ ΛΑΣΙΘΙΟΥ»,

δ) Τὴν γενομένην εἰσήγησιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πέτρας καὶ Χερρονήσου κ. Νεκταρίου, περὶ ἐγκρίσεως Καταστατικοῦ Λειτουργίας τοῦ Προσκυνηματος τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Μεσοκαμπίτου Ὀροπεδίου Λασιθίου, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου, καὶ

ε) τὴν γενομένην διαλογικὴν συζήτησιν

ἀποφασίζει ὁμοφώνως

ἐγκρίνει τὸ Καταστατικὸν Λειτουργίας, Διοικήσεως καὶ Διαχειρίσεως τοῦ εἰρημένου Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος μὲ τὴν ἐπωνυμίαν «ΙΕΡΟΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΕΣΟΚΑΜΠΙΤΗ ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ ΛΑΣΙΘΙΟΥ», τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κάτωθι 15 ἄρθρων:

«Καταστατικό Λειτουργίας, Διοικήσεως & Διαχειρίσεως του Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος με τὴν ἔπωνυμία «ΙΕΡΟΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΕΣΟΚΑΜΠΙΤΗ ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ ΛΑΣΙΘΙΟΥ» τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πέτρας & Χερρονήσου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΣΥΣΤΑΣΗ – ΣΚΟΠΟΙ – ΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ

Ἄρθρο 1

Σύσταση – Ἐπωνυμία – Ἔδρα - Νομική μορφή – Σφραγίδα

α. Ὁ ἱστορικὸς Ἱερὸς Ναὸς Ἁγίου Ἰωάννου Μεσοκαμπίτη Ὀροπεδίου Λασιθίου, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου, τεθεὶς ἀπὸ ἀμνημονευτῶν ἐτῶν στὴ δημόσια λατρεία, κατεστάθη καὶ ἀνεκηρύχθη Προσκυνηματικὸς Ναὸς με τὴν 17/31-5-2011 ἀπόφαση τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πέτρας καὶ Χερρονήσου κ. Νεκταρίου.

β. Τὸ «ΙΕΡΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΕΣΟΚΑΜΠΙΤΗ ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ ΛΑΣΙΘΙΟΥ» ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν ὁμώνυμο Ἱ. Ναὸ Ἁγίου Ἰωάννου, τὴν ἀκίνητη περιουσία τοῦ Ναοῦ, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν κινητὴ περιουσία του, ὅπως αὐτὴ καταγράφεται στὸ σχετικὸ πρακτικὸ ἀπογραφῆς.

γ. Ἀπὸ τὴ δημοσίευση τοῦ παρόντος Καταστατικοῦ τὸ συσταθὲν Προσκύνημα ἀποτελεῖ Νομικὸ Πρόσωπο Ἰδιωτικοῦ Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) κατὰ τὶς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 1§4 καὶ ἄρθρου 59 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τὶς λοιπὲς διατάξεις περὶ Προσκυνημάτων, ὅπως αὐτὲς ἰσχύουν γιὰ τὴν Ἐκκλησία τῆς Κρήτης σύμφωνα με τὶς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 54 τοῦ Ν. 4149/1961 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς ἐν Κρήτῃ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας». Ἡ ὄνομασία τοῦ Ν.Π.Ι.Δ. θὰ εἶναι: «ΙΕΡΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΕΣΟΚΑΜΠΙΤΗ ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ ΛΑΣΙΘΙΟΥ» καὶ στὸ ἐξῆς θὰ ἀναφέρεται ἐν συντομίᾳ στὸ παρὸν ὡς «Ἱερὸ Προσκύνημα». Τὸ Ἱ. Προσκύνημα ὑπάγεται πνευματικά, διοικητικὰ καὶ κανονικὰ στὴν Ἱ. Μητρόπολη Πέτρας καὶ Χερρονήσου καὶ τιμᾶται στὴ μνήμη τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου (29 Αὐγούστου).

δ. Τὸ Ἱερὸ Προσκύνημα ἔχει σφραγίδα στρογγυλή, ἢ ὁποία φέρει στὸ μέσο της παράσταση τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ κυκλικά, σὲ δύο παράλληλες σειρές, τὶς λέξεις «ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΠΕΤΡΑΣ ΚΑΙ ΧΕΡΡΟΝΗΣΟΥ», στὴν ἐξωτερικὴ σειρά καὶ «ΙΕΡΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΕΣΟΚΑΜΠΙΤΗ ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ ΛΑΣΙΘΙΟΥ» στὴν ἐσωτερικὴ σειρά.

Ἄρθρο 2

Σκοπὸς

Σκοπὸς τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος εἶναι:

α. Ἡ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς Ὀρθόδοξου Πίστεως, Διδασκαλίας καὶ πα-

ραδόσεως τιμητική λατρεία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, στή μνήμη τοῦ ὁποίου τιμᾶται ὁ Ἱ. Ναός τοῦ Προσκυνηματος καί ἡ μελέτη, ἔρευνα καί ἀνάδειξη σέ ἠλεκτρονική ἢ ἔντυπη μορφή τοῦ βίου καί τῶν ἀπειρῶν θαυμάτων του.

β. Ἡ συντήρηση, ἐπισκευή, ἀνάδειξη τοῦ ἐν λόγῳ Ἱ. Ναοῦ καθὼς καί τυχόν ἐπέκτασή του ἢ ἡ κατασκευὴ ἄλλων κτισμάτων ἢ Ναοῦ, πού θὰ κριθοῦν ἀπαράιτητα γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν σκοπῶν τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος.

γ. Ἡ προαγωγή καί ἡ ἐνίσχυση τοῦ πνευματικοῦ, φιλανθρωπικοῦ, ἱεραποστολικοῦ καί ἐν γένει ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πέτρας καί Χερρονήσου.

Ἄρθρο 3

Μέσα

α. Μέσα γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῶν ἀνωτέρω σκοπῶν εἶναι:

1) Ἡ τέλεση Ἱ. Μυστηρίων, Ἱ. Ἀκολουθιῶν καί ἄλλων λατρευτικῶν πράξεων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

2) Διάφορες ἐκδηλώσεις προσκυνηματικοῦ καί κοινωνικοῦ χαρακτῆρα πού σχετίζονται μὲ τὰ παραπάνω.

β. Ὅλα τὰ ἀνωτέρω μέσα θὰ κινοῦνται ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν Ἱερῶν Κανόνων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τῶν νόμων τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας καθὼς καί τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἱ. Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καί τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πέτρας καί Χερρονήσου.

Ἄρθρο 4

Πόροι τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος

α. Πόροι τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος εἶναι:

1) Τὰ ἔσοδα ἀπὸ τὴ διάθεση κεριοῦ, λαδιοῦ, ἀφιερωμάτων, βιβλίων κ.λ.π., ἀπὸ τὴν περιφορὰ δίσκων, ἀπὸ τὸ προϊόν τῶν κυτίων, ἀπὸ τὴν τέλεση Ἀκολουθιῶν, Μυστηρίων καί λοιπῶν λατρευτικῶν πράξεων.

2) Τὰ ἔσοδα τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ τὴ νόμιμο ἀξιοποίηση τῆς κινητῆς καί ἀκίνητης περιουσίας τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος.

3) Κληρονομίες, κληροδοσίες, δωρεές, προσφορές, οἰκονομικὲς ἐνισχύσεις καί ἀφιερώματα ἐκ μέρους κάθε τρίτου πρὸς τὸ Ἱ. Προσκύνημα, καθὼς ἐπίσης καί τὰ ἔσοδα πού θὰ προέρχονται ἀπὸ αὐτά.

4) Ἐπιχορηγήσεις, ἐπιδοτήσεις καί κάθε μορφῆς χρηματοδότηση ἀπὸ τὸ Δημόσιο, Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου ἢ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου, Τράπεζες, Ὁργανισμοὺς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης, τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση κ.λ.π.

5) Τὰ χρηματικὰ ὑπόλοιπα, τιμαλφῆ καί κινητὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα, πού θὰ βρεθοῦν στὴν κατοχὴ τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος μετὰ ἀπὸ ἀπογραφή καί φωτογραφικὴ ἀποτύπωσή τους, ἢ ὁποῖα θὰ γίνεῖ μὲ τὴν ἔναρξη τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Καταστατικοῦ.

6) Κάθε ἄλλη πρόσσδος ἀπὸ νόμιμη πηγὴ, ἢ ὁποῖα θὰ προσάδει στοὺς Ἱεροὺς

Κανόνες και στην τάξη της Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.

β. Οἱ εἰσπράξεις τῶν πόρων τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος γίνονται μὲ διπλότυπα εἰσπράξεων καὶ οἱ πληρωμὲς μὲ ἐντάλματα πληρωμῶν, στὰ ὁποῖα θὰ ἐπισυνάπτονται τὰ σχετικὰ δικαιολογητικὰ τῆς δαπάνης. Τὰ γραμματία εἰσπράξεως καὶ τὰ ἐντάλματα πληρωμῶν θεωροῦνται ἀπὸ τὴν Ἱ. Μητρόπολη Πέτρας καὶ Χερρονήσου. Ἡ οικονομικὴ διαχείριση τῶν πόρων τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος γίνεται, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, μὲ βάση τὶς διατάξεις οἱ ὁποῖες ἰσχύουν γιὰ τοὺς Ἱ. Ἐνοριακοὺς Ναοὺς.

γ. Ὅλες οἱ εἰσπράξεις κατατίθενται στὸ Ταχυδρομικὸ Ταμιευτήριον ἢ σὲ μιὰ Ἑλληνικὴ Τράπεζα.

Ἄρθρο 5

Διάθεση τῶν πόρων τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος

α. Τὰ ἔσοδα τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος διατίθενται, μετὰ ἀπὸ σχετικὴ ἀπόφαση τῆς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς καὶ σύμφωνα μὲ τὸν ἐγκεκριμένο προϋπολογισμό, γιὰ τοὺς ἀκόλουθους σκοποὺς:

1) Τὴ συντήρηση, ἐξωραϊσμὸ ἢ ἐξοπλισμὸ τοῦ ὑπάρχοντος Ἱ. Προσκυνηματικοῦ Ναοῦ καὶ τὴν ἀνέγερση ἄλλων κτισμάτων γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν σκοπῶν τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος.

2) Τὴ συντήρηση καὶ τὴν ἀξιοποίηση τῆς κινητῆς καὶ ἀκίνητης περιουσίας τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος.

3) Τὶς δαπάνες λειτουργίας τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος.

4) Τὴν καταβολὴ νομίμων εἰσφορῶν.

5) Τὴν ἐνίσχυση τοῦ ποικίλου ἔργου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου σὲ ποσοστὸ 35% ἐπὶ τῶν ἀκαθαρίστων εἰσπράξεων.

β. Στὰ ἔσοδα δὲν συνυπολογίζονται δωρεὲς καὶ κληρονομίαι, στὶς ὁποῖες τίθεται ρητῶς ὁρος νὰ περιέρχονται ἐξ ὀλοκλήρου στὸ Ἱερὸ Προσκύνημα, χωρὶς δικαίωμα περαιτέρω διαθέσεως τοῦ συνόλου ἢ μέρους αὐτῶν ἢ τῶν πόρων ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἀξιοποίησή τους, σὲ ἄλλα νομικὰ ἢ φυσικὰ πρόσωπα.

γ. Οἱ πόροι τοῦ Προσκυνηματος θὰ διατίθενται γιὰ τοὺς σκοποὺς ποὺ ἀναφέρονται στὸ παρὸν ἄρθρο καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῶν σκοπῶν ποὺ ἀναφέρονται στὸ ἄρθρο 2 τοῦ παρόντος Καταστατικοῦ. Ἡ διάθεση τῶν πόρων σὲ σκοποὺς διαφορετικοὺς ἀπὸ τοὺς ἀναφερόμενους στὸ παρὸν Καταστατικὸ ἐπιτρέπεται μόνον κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου, μὲ εἰσήγηση τοῦ Μητροπολίτη καὶ τῆς συμφωνῆς γνώμης τῆς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς τοῦ Προσκυνηματος.

Ἄρθρο 6

Προϋπολογισμὸς – Δαπάνες – Ἀπολογισμὸς

α. Ἡ Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος ὑποβάλλει κάθε χρόνο, καὶ μέχρι 15 Δεκεμβρίου τοῦ προηγούμενου ἔτους τὸν τακτικὸ προϋπολογισμὸ

του 'Ι. Προσκυνήματος προς ἔγκριση στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο τῆς 'Ι. Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου. Ὁ ἀπολογισμὸς ὑποβάλλεται πρὸς ἔγκριση μὲ τὴ λήξη τοῦ οικονομικοῦ ἔτους.

β. Οἱ δαπάνες τοῦ 'Ι. Προσκυνήματος προβλέπονται στὰ ἄρθρα τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ 'Ι. Προσκυνήματος. Ἀναθεώρηση τοῦ προϋπολογισμοῦ γίνεται μόνο κατόπιν αἰτιολογημένης ἀποφάσεως τῆς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς καὶ πάντα μὲ προοπτικὴ τὴν καλύτερη πραγματοποίηση τῶν σκοπῶν τοῦ Προσκυνήματος. Ἡ τροποποίηση τοῦ προϋπολογισμοῦ ὑποβάλλεται ἐπίσης πρὸς ἔγκριση στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΟΡΓΑΝΩΣΗ - ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ ΤΟΥ Ι. ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΟΣ

Ἄρθρο 7

Διοικούσα Ἐπιτροπὴ

α. Ἡ Διοίκηση τοῦ 'Ι. Προσκυνήματος ἀσκεῖται ἀπὸ πενταμελῆ (5) Διοικούσα Ἐπιτροπὴ (Δ.Ε.). Πρόεδρος τῆς Δ.Ε. εἶναι ὁ ἐκάστοτε Μητροπολίτης Πέτρας καὶ Χερρονήσου. Ἀντιπρόεδρος ὀρίζεται ὁ κληρικὸς πού θὰ ἀσκεῖ χρέη ἐφημερίου τοῦ 'Ι. Προσκυνήματος καὶ τὸν ὁποῖο ἐπιλέγει ὁ Μητροπολίτης. Ὁ Πρόεδρος διορίζει μὲ Πράξη τὰ ὑπόλοιπα τρία μέλη τῆς Δ.Ε. Τὰ ὀριζόμενα μέλη τῆς Δ.Ε. εἶναι λαϊκοί, ἄνδρες ἢ γυναῖκες.

β. Ὁ Μητροπολίτης μπορεῖ νὰ ὀρίσει μὲ Πράξη του, ἐφόσον κριθεῖ ἀναγκαῖο, τὸν ἀναπληρωτὴ του. Ὁ Μητροπολίτης ἐκχωρεῖ ἐγγράφως στὸν ἀναπληρωτὴ τὶς ἀρμοδιότητές του γιὰ συγκεκριμένο χρόνο, συνεδρίαση ἢ συνεδριάσεις. Ἀναπληρωτὴς μπορεῖ νὰ ὀρισθεῖ ὁποιοσδήποτε κληρικὸς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, μηδὲ τοῦ Ἀντιπροέδρου ἐξαιρουμένου. Στὴν περίπτωση ὅμως πού ὡς ἀναπληρωτὴς ὀρισθεῖ ὁ Ἀντιπρόεδρος, τότε ἡ Δ.Ε. συνεδριάζει ὡς τετραμελής, κάθε μέλος τῆς ἔχει μία μόνο ψῆφο καὶ βρίσκεται σὲ ἀπαρτία ὅταν εἶναι παρόντα τρία τουλάχιστον ἀπὸ τὰ τέσσερα μέλη τῆς.

γ. Μέσα σὲ τριάντα μέρες ἀπὸ τὴν κοινοποίηση τοῦ διοριστηρίου ἐγγράφου τῶν μελῶν τῆς ἢ Δ.Ε. συνέρχεται σὲ Συνεδρία κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Προέδρου τῆς, καὶ συγκροτεῖται σὲ σῶμα ἐκλέγοντας τὸν Γραμματέα καὶ τὸν Ταμία. Ὁ Πρόεδρος, ὁ ἀναπληρωτὴς τοῦ Προέδρου ἢ ὁ Ἀντιπρόεδρος δὲν μποροῦν νὰ ἀσκοῦν ταυτόχρονα καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ Ταμία.

δ. Ἡ Δ.Ε. συνεδριάζει, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Προέδρου, τοῦ Ἀναπληρωτῆ του ἢ τοῦ Ἀντιπροέδρου σὲ τόπο καὶ χρόνο πού ὀρίζεται κάθε φορά ἀπὸ τὸν προσκαλοῦντα. Σὲ περίπτωσιν πού τὴν πρόσκληση κάνει ὁ Ἀναπληρωτὴς ἢ ὁ Ἀντιπρόεδρος, τότε ὁ προσκαλῶν ἐνημερώνει γιὰ τὴ συνεδρίαση τὸν Πρόεδρο. Ἡ συνεδρίαση γίνεται σὲ τακτὴ βάση μία φορά κάθε δύο μῆνες καὶ ἐκτάκτως, ὅποτε αὐτὸ κριθεῖ ἀπαραίτητο. Ἡ Δ.Ε. μπορεῖ νὰ συνεδριάσει καὶ ὅταν

τὸ ζητήσουν δύο ἀπὸ τὰ μέλη της.

ε. Ἡ Δ.Ε. βρίσκεται σὲ ἀπαρτία ἂν εἶναι παρόντα τὰ τρία ἐκ τῶν μελῶν της. Οἱ ἀποφάσεις λαμβάνονται μὲ ἀπλή πλειοψηφία. Παρόντος τοῦ Προέδρου ὁ ἀναπληρωτῆς του, ἐφόσον δὲν εἶναι ὁ Ἀντιπρόεδρος τῆς Δ.Ε., δὲν ἔχει δικαίωμα ψήφου, μπορεῖ ὅμως νὰ ἐκφέρει ἀποψη ἢ ὁποῖα καταγράφεται στὰ πρακτικά.

στ. Ἡ θητεία τῶν μελῶν τῆς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς εἶναι τριετής (3). Ἄν ἓνα μέλος παραιτηθεῖ, ἐκλείψει ἢ ἀπουσιάσει ἀδικαιολόγητα γιὰ τρεῖς συνεχεῖς συνεδριάσεις ἀντικαθίσταται ἀπὸ νέο μέλος ποὺ διορίζεται ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη. Τὸ ἀξίωμα τῶν μελῶν τῆς Δ.Ε. εἶναι τιμητικὸ καὶ ἄμισθο. Ἐπαναδιορισμὸς τῶν μελῶν ἐπιτρέπεται ἀπεριόριστα, ὅμως ὄχι γιὰ περισσότερες ἀπὸ τρεῖς συνεχόμενες θητεῖες.

ζ. Γιὰ τὴ λειτουργία τῆς Δ.Ε. ἐφαρμόζονται κατ' ἀναλογίαν καὶ συμπληρωματικὰ πρὸς τὸ παρὸν Καταστατικὸ, οἱ διατάξεις ποὺ διέπουν τὴ λειτουργία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν.

η. Στὴν περίπτωση χηρείας τῆς Μητροπόλεως, τὸ Ἱ. Προσκύνημα συνεχίζει νὰ διοικεῖται ἀπὸ τὴν Δ.Ε., σύμφωνα μὲ τὸ παρὸν Καταστατικὸ. Τὴν περίοδο αὐτὴ τὰ καθήκοντα τοῦ Προέδρου, ἐφόσον δὲν ὑπάρχει ἀναπληρωτῆς, ἀσκεῖ ὁ Ἀντιπρόεδρος. Ἡ διάρκεια ὅμως τῆς θητείας τῆς Δ.Ε. παρατείνεται, ἀκόμα καὶ ἂν ἔχει παρέλθει ἡ τριετία, μέχρι τὴν ἐγκατάσταση νέου Μητροπολίτη Πέτρας καὶ Χερρονήσου.

Ἄρθρο 8

Ἀρμοδιότητες Διοικούσας Ἐπιτροπῆς καὶ τῶν Μελῶν της

α. Ἡ Δ.Ε. ἀποφασίζει γιὰ κάθε θέμα ποὺ ἔχει σχέση μὲ τὸ Ἱ. Προσκύνημα, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ὑπάγονται ἀπὸ τοὺς Ἱ. Κανόνες καὶ τὸν Νόμο στὴν ἀρμοδιότητα ἄλλου ὀργάνου. Μεταξὺ ἄλλων ἔχει καὶ τὶς παρακάτω ἀρμοδιότητες:

1) Ἀποφασίζει καὶ διενεργεῖ ὅ,τι ἀπαιτεῖται γιὰ τὴ διατήρηση, τὴ βελτίωση, τὴν τυχὸν ἐπέκταση τοῦ Ἱ. Ναοῦ καὶ τῶν ὑπολοίπων κτισμάτων εἴτε γιὰ τὴν ἀνέγερση νέου Ναοῦ καὶ κτισμάτων.

2) Μεριμνᾷ γιὰ τὴ χρηστὴ διοίκηση καὶ διαχείριση, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τῶν ἐσόδων καὶ τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τοῦ Ἱ. Προσκυνήματος.

3) Καταρτίζει τὸν προϋπολογισμὸ καὶ τὸν ἀπολογισμὸ καὶ τὸν ἰσολογισμὸ τοῦ Ἱ. Προσκυνήματος καὶ τοὺς ὑποβάλλει πρὸς ἔγκριση στὸ Μητροπολιτικὸ Συμβούλιο.

4) Ἀποφασίζει γιὰ τὴ διάθεση τῶν πόρων τοῦ Προσκυνήματος ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν Ἱ. Κανόνων, τῶν νόμων καὶ μὲ βάση ὅσα προβλέπονται στὸ ἄρθρο 5 τοῦ παρόντος Καταστατικοῦ.

5) Τηρεῖ τὰ ἀπαιτούμενα διοικητικὰ καὶ διαχειριστικὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται λεπτομερῶς στὸ ἄρθρο 9 τοῦ παρόντος Καταστατικοῦ.

6) Προσλαμβάνει και άπολύει τὸ προσωπικό, πού κρίνεται ἀναγκαῖο γιὰ τὴν ἀπρόσκοπη λειτουργία τοῦ προσκυνήματος.

β. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δ.Ε. ἢ ὁ ἀναπληρωτῆς του:

1) Ἐκπροσωπεῖ τὸ Ἰ. Προσκύνημα σὲ ὅλες τὶς ἔννομες σχέσεις του καὶ ἔναντι κάθε ἀρχῆς.

2) Συγκαλεῖ τὸ Δ.Σ. τακτικὰ ἀνά δίμηνο ἢ ἐκτάκτως ἐφόσον παρίσταται ἀνάγκη καὶ καταρτίζει τὸν κατάλογο τῶν πρὸς συζήτηση θεμάτων σὲ συνεργασία μὲ τὸν Γραμματέα.

3) Κατευθύνει τὶς ἐργασίες τοῦ Συμβουλίου καὶ ὑπογράφει τὴ σχετικὴ ἀλληλογραφία.

4) Τὸν Πρόεδρο ἀπόντα ἢ κωλυόμενο ἀντικαθιστᾷ ὁ ἀναπληρωτῆς ἢ κατὰ τὸ ἄρθρο 7β τοῦ παρόντος ὁ Ἀντιπρόεδρος, ὁ ὁποῖος ἀσκεῖ τὰ καθήκοντα τοῦ Προέδρου σὲ ὅλη τους τὴν ἔκταση.

γ. Ἀρμοδιότητες τοῦ Γραμματέα, τοῦ Ταμῆ καὶ τῶν Μελῶν τῆς Δ.Ε., πέραν αὐτῶν πού ἀναφέρονται στὸ παρὸν Καταστατικό, μποροῦν νὰ καθορισθοῦν μὲ ἀπόφαση τοῦ Προέδρου τῆς Δ.Ε.

Ἄρθρο 9

Τηρούμενα βιβλία καὶ στοιχεῖα

α. Ἀπὸ τὴ Δ.Ε. τοῦ Ἰ. Προσκυνήματος τηροῦνται τὰ παρακάτω βιβλία καὶ στοιχεῖα μὲ τὴ συμβατικὴ τους μορφή ἢ μὲ τὴ μορφή ἠλεκτρονικοῦ ἀρχείου:

1) Πρωτόκολλο ἀλληλογραφίας.

2) Βιβλίο πρακτικῶν Διοικούσας Ἐπιτροπῆς.

3) Βιβλίο ταμείου.

4) Γραμμάτια εἰσπράξεων.

5) Ἐντάλματα πληρωμῶν.

6) Βιβλίο δωρεῶν καὶ δωρητῶν (γιὰ δωρεές σὲ χρῆμα).

7) Βιβλίο ἀφιερωμάτων καὶ τιμαλφῶν (γιὰ τὶς δωρεές σὲ εἶδος, τὰ κάθε μορφῆς ἀφιερώματα καὶ τὴν καταγραφή τῶν τιμαλφῶν). Γιὰ τὰ τιμαλφῆ εἰδικῶς ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καταγραφή στὸ βιβλίο γίνεται καὶ φωτογράφιση, φωτογραφίζονται ἐπίσης καὶ τὰ ἀφιερώματα, ἐφόσον αὐτὸ κριθεῖ ἀπαραίτητο ἀπὸ τὴ Δ.Ε.

8) Βιβλίο κτηματολογίου (γιὰ τὴν ὑπάρχουσα ἀκίνητη περιουσία τοῦ Ναοῦ καὶ ὅποια ἄλλη θὰ ἀποκτηθεῖ μὲ ὁποιοδήποτε νόμιμο τρόπο).

9) Βιβλίο καταμετρήσεων (γιὰ τὴν καταγραφή τῶν καταμετρήσεων τῶν εἰσπράξεων ἀπὸ πώληση κεραιοῦ, τῶν κυτίων, τῶν παγκαρίων, τῶν δίσκων καὶ τῶν εἰσπράξεων ἀπὸ πώληση διαφόρων ἐκκλησιαστικῆς χρήσεως εἰδῶν, λιβάνι κ.λ.π., κατὰ τὴ διάρκεια ὁλόκληρου τοῦ ἔτους καὶ εἰδικῶς κατὰ τὴν Ἰ. Πανήγυρη τοῦ Ναοῦ.

10) Βιβλίο τῶν τελουμένων στὸν Ἰ. Προσκυνηματικὸ Ναὸ μυστηρίων καὶ

κηδειῶν (βαπτίσεις, γάμοι, χρίσμα καὶ κηδεῖες).

11) Ἡμερολόγιο τῶν Ἀκολουθιῶν καὶ τῶν ἐκδηλώσεων (γιὰ τὴν ἡμερολογιακὴ καὶ κατ' ἔτος καταγραφὴ ὄλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν Ἀκολουθιῶν ποὺ λαμβάνουν χώρα στὸ Ἱ. Προσκύνημα, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὲς ποὺ ἀναφέρονται στὴν παράγραφο 10 τοῦ παρόντος ἄρθρου, καθὼς καὶ γιὰ τὶς πάσης φύσεως ἐκδηλώσεις ἐκπαιδευτικοῦ, ποιμαντικοῦ ἢ κοινωνικοῦ χαρακτήρα, ποὺ γίνονται στὸ προσκύνημα).

12) Τυχὸν ἄλλα βιβλία καὶ φάκελοι ποὺ θὰ κριθοῦν ἀπαραίτητα ἀπὸ τὴ Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ.

β. Ὅλα τὰ βιβλία τηροῦνται ἀπὸ τὸν Γραμματέα τῆς Δ.Ε. ἐκτὸς ἀπὸ τὰ διαχειριστικά (βιβλίον ταμείου, γραμμάτια εἰσπράξεων, ἐντάλματα πληρωμῶν καὶ βιβλίον καταμετρήσεων), τὰ ὅποια τηρεῖ ὁ Ταμίας. Τὸ βιβλίον τῶν τελομένων μυστηρίων καὶ κηδειῶν τηρεῖ ὁ Ἀντιπρόεδρος ἐφημέριος τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος καὶ τὸ ἡμερολόγιο ὁ Γραμματέας σὲ συνεργασία μὲ τὸν Ἀντιπρόεδρο, ἐφημέριον τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος.

Ἄρθρο 10

Ἐκπροσώπηση καὶ ἀντικατάσταση

α. Τὸ Ἱερό Προσκύνημα ἐκπροσωπεῖται ἐνώπιον κάθε ἐκκλησιαστικῆς, πολιτικῆς, διοικητικῆς, στρατιωτικῆς καὶ κάθε ἄλλης ἀρχῆς ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς ἢ τὸν ἀναπληρωτὴ του ἢ ὅποιο μέλος τῆς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς ὀρίζεται γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ ἀπὸ τὸν Πρόεδρο ἢ τὸν ἀναπληρωτὴ τοῦ Προέδρου.

β. Σὲ περίπτωσιν ποὺ γιὰ ὁποιοδήποτε λόγο ὁ Πρόεδρος δὲν ἀσκεῖ τὰ καθήκοντά του τὸν ἀντικαθιστᾷ ὁ ἀναπληρωτὴς, ἐφόσον ἔχει ὀριστεῖ, εἰδάλλως τὸν ἀντικαθιστᾷ ὁ Ἀντιπρόεδρος.

Ἄρθρο 11

Κατὰ παραπομπὴν διατάξεις

Γιὰ τὶς τυχὸν ἐκποιήσεις κινητῶν, ἀκινήτων, καὶ τιμαλφῶν, τὴν ἀποδοχὴ δωρεάς, κληρονομιάς ἢ κληροδοσίας, τὴ σύσταση ἢ παραίτηση ἀπὸ δικαίωμα ἢ ὑποχρέωση σὲ ἀκίνητο τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος καὶ τὴ σχετικὴ ἄσκηση ἔνδικων μέσων, ἐφαρμόζονται οἱ περὶ Ἱερῶν Προσκυνημάτων διατάξεις, ποὺ διέπουν τὴν Ὁρθόδοξην Ἐκκλησίαν στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπικράτεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ, ΙΣΧΥΣ

Ἄρθρο 12

Κατάργηση Ἱ. Προσκυνηματος

α. Τὸ Ἱ. Προσκύνημα καταργεῖται κατόπιν αἰτιολογημένης καὶ δημοσιευμένης Ἀποφάσεως τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πέτρας καὶ

Χερρονήσου, ή όποία έγκρίνεται από τήν 'Ι. 'Επαρχιακή Σύνοδο τής 'Εκκλησίας Κρήτης. 'Η Απόφαση δημοσιεύεται στην 'Εφημερίδα τής Κυβερνήσεως και στο περιοδικό «'Απόστολος Τίτος», 'Επίσημο Δελτίο τής 'Εκκλησίας Κρήτης.

β. Μετά τήν κατάργηση του 'Ι. Προσκυνήματος ό 'Ι. Ναός και ή περιουσία του περιέρχονται στην 'Ιερά Μητρόπολη Πέτρας και Χερρονήσου.

Άρθρο 13

Δαπάνη προϋπολογισμού 'Ι. Μητροπόλεως

'Από τις διατάξεις του παρόντος Καταστατικού δέν δημιουργείται δαπάνη εις βάρος του προϋπολογισμού τής 'Ι. Μητροπόλεως Πέτρας και Χερρονήσου.

Άρθρο 14

Ίσχύς Τροποποίηση Κανονισμού

α. Τό Καταστατικό αυτό συντάχθηκε και ψηφίστηκε από τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο τής 'Ι. Μητροπόλεως Πέτρας και Χερρονήσου ('Απόφαση 3/8.6.2011), έγκρίθηκε από τήν 'Ι. 'Επαρχιακή Σύνοδο τής 'Εκκλησίας Κρήτης στην Συνεδρίαση τής 17ης 'Οκτωβρίου 2011 ('Αριθμ. Θεμ. 13) και ή ίσχύς του αρχίζει από τήν καταχώρισή του στην 'Εφημερίδα τής Κυβερνήσεως και στο περιοδικό «'Απόστολος Τίτος», 'Επίσημο Δελτίο τής 'Εκκλησίας Κρήτης.

β. Τό παρόν Καταστατικό Λειτουργίας τροποποιείται για τήν καλύτερη αντιμετώπιση των αναγκών του 'Ι. Προσκυνήματος με απόφαση των τεσσάρων πέμπτων των μελών τής Δ.Ε. Κάθε τροποποίηση πρέπει να έγκριθεί από τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο τής 'Ι. Μητροπόλεως Πέτρας και Χερρονήσου καθώς και από τήν 'Ι. 'Επαρχιακή Σύνοδο τής 'Εκκλησίας Κρήτης και ίσχύει από τήν δημοσίευσή της στο Φύλλο 'Εφημερίδος τής Κυβερνήσεως και στο περιοδικό «'Απόστολος Τίτος», 'Επίσημο Δελτίο τής 'Εκκλησίας Κρήτης.

Άρθρο 15

Τελικό

Κάθε θέμα που δέν προβλέπεται από τις διατάξεις του παρόντος Καταστατικού, βασίζεται σε αυτές και δέν τις αντιβαίνει ρυθμίζεται με χωριστή απόφαση τής Διοικούσας 'Επιτροπής και πάντοτε σύμφωνα με τους 'Ιερούς Κανόνες τής 'Ορθόδοξης 'Εκκλησίας, τις διατάξεις και τους νόμους που διέπουν τήν 'Ορθόδοξη 'Εκκλησία στην 'Ελληνική 'Επικράτεια, ειδικώς αυτές που άφορούν στα 'Ι. Προσκυνήματα, τό Σύνταγμα και τους Νόμους τής 'Ελληνικής Πολιτείας».

'Εν 'Ηρακλείω, τῆ 17ῆ 'Οκτωβρίου 2011

Ό Πρόεδρος

† Ό Κρήτης Είρηναϊος

Καταστατικὸν Λειτουργίας, Διοικήσεως καὶ Διαχειρίσεως τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος μετὰ τὴν ἐπωνυμίαν
«ΙΕΡΟΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ
ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ ΠΟΛΕΩΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ»
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου

Ἐγκρισις Πράξεως τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου περὶ Καταστατικοῦ Λειτουργίας τοῦ Προσκυνηματικοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίων Ἀναργύρων Νοσοκομείου πόλεως Ἀγίου Νικολάου, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου.

Ἡ Ἱερά Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν:

α) Τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 54 καὶ 131 παρ. 5 τοῦ Ν. 4149/1961 (ΦΕΚ 41 Ττ. Α') «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς ἐν Κρήτῃ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» καὶ τὰ ἄρθρα 1 παρ. 4 καὶ 59 τοῦ Ν. 590/1977 (ΦΕΚ 146 τ. Α') «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»,

β) Τὴν διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. πρωτ. 694/13-9-2011 ἐγγράφου τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πέτρας καὶ Χερρονήσου κ. Νεκταρίου, ὑποβληθεῖσαν ὑπ' ἀριθμ. 3/1/8-6-2011 Ἀπόφασιν τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου, περὶ ἐγκρίσεως τοῦ Καταστατικοῦ Λειτουργίας, Διοικήσεως καὶ Διαχειρίσεως τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματικοῦ Ναοῦ Ἀγίων Ἀναργύρων Νοσοκομείου πόλεως Ἀγίου Νικολάου, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου,

γ) Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 17/31-5-2011 Ἀπόφασιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πέτρας καὶ Χερρονήσου, περὶ συστάσεως Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος Μὴ Κερδοσκοπικοῦ χαρακτῆρος εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν Πέτρας καὶ Χερρονήσου μετὰ τὴν ἐπωνυμίαν: «ΙΕΡΟΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ ΠΟΛΕΩΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ»,

δ) Τὴν γενομένην εἰσήγησιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πέτρας καὶ Χερρονήσου κ. Νεκταρίου, περὶ ἐγκρίσεως τοῦ Καταστατικοῦ Λειτουργίας τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος μετὰ τὴν ἐπωνυμίαν «ΙΕΡΟΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ ΠΟΛΕΩΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ», τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου, καὶ

ε) Τὴν γενομένην διαλογικὴν συζήτησιν,

ἀποφασίζει ὁμοφώνως

ἐγκρίνει τὸ Καταστατικὸν Λειτουργίας, Διοικήσεως καὶ Διαχειρίσεως τοῦ εἰρημένου Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος Ἀγίων Ἀναργύρων πόλεως Ἀγίου Νικολάου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κάτωθι 15 ἄρθρων:

«Καταστατικό Λειτουργίας, Διοικήσεως & Διαχειρίσεως τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος μὲ τὴν ἑπωνυμία «ΙΕΡΟΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ ΠΟΛΕΩΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ» τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πέτρας & Χερρονήσου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΣΥΣΤΑΣΗ – ΣΚΟΠΟΙ – ΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ

Ἄρθρο 1

Σύσταση – Ἐπωνυμία – Ἔδρα - Νομικὴ μορφή – Σφραγίδα

α. Ὁ Ἱερὸς Ναὸς Ἀγίων Ἀναργύρων, Νοσοκομείου Ἀγίου Νικολάου, τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου, τεθεὶς ἀπὸ ἐτῶν στὴ δημόσια λατρεία, κατεστάθη καὶ ἀνεκηρύχθη Προσκυνηματικὸς Ναὸς μὲ τὴν 17/31-5-2011 ἀπόφαση τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πέτρας καὶ Χερρονήσου κ. Νεκταρίου.

β. Τὸ «ΙΕΡΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ ΠΟΛΕΩΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ» ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν ὁμώνυμο Ἱ. Ναὸ Ἀγίων Ἀναργύρων, τὴν ἀκίνητη περιουσία τοῦ Ναοῦ, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν κίνητη περιουσία του ὅπως αὐτὴ καταγράφεται στὸ σχετικὸ πρακτικὸ ἀπογραφῆς.

γ. Ἀπὸ τὴ δημοσίευση τοῦ παρόντος Καταστατικοῦ τὸ συσταθὲν προσκύνημα ἀποτελεῖ Νομικὸ Πρόσωπο Ἰδιωτικοῦ Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) κατὰ τὶς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 1§4 καὶ ἄρθρου 59 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τὶς λοιπὲς διατάξεις περὶ προσκυνημάτων, ὅπως αὐτὲς ἰσχύουν γιὰ τὴν Ἐκκλησία τῆς Κρήτης σύμφωνα μὲ τὶς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 54 τοῦ Ν. 4149/1961 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς ἐν Κρήτῃ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας». Ἡ ὀνομασία τοῦ Ν.Π.Ι.Δ. θὰ εἶναι: «ΙΕΡΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ ΠΟΛΕΩΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ» καὶ στὸ ἐξῆξ θὰ ἀναφέρεται ἐν συντομίᾳ στὸ παρὸν ὡς «Ἱερὸ Προσκύνημα». Τὸ Ἱ. Προσκύνημα ὑπάγεται πνευματικά, διοικητικά καὶ κανονικά στὴν Ἱ. Μητρόπολη Πέτρας καὶ Χερρονήσου καὶ τιμᾶται στὴ μνήμη τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων (1 Ἰουλίου).

δ. Τὸ Ἱερὸ Προσκύνημα ἔχει σφραγίδα στρογγυλὴ, ἢ ὁποία φέρει στὸ μέσο τῆς παράστασης τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων καὶ κυκλικά, σὲ δύο παράλληλες σειρές, τὶς λέξεις «ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΠΕΤΡΑΣ ΚΑΙ ΧΕΡΡΟΝΗΣΟΥ», στὴν ἐξωτερικὴ σειρά καὶ «ΙΕΡΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ - ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ» στὴν ἐσωτερικὴ σειρά.

Ἄρθρο 2

Σκοπὸς

Σκοπὸς τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος εἶναι:

α. Ἡ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς Ὁρθόδοξου Πίστεως, Διδασκαλίας καὶ παραδόσεως τιμητικὴ λατρεία τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων, στὴ μνήμη τῶν ὁποίων τιμᾶται ὁ Ἱ. Ναὸς τοῦ Προσκυνηματος, καὶ ἡ μελέτη, ἔρευνα καὶ ἀνάδειξη σὲ ἠλεκτρονικὴ ἢ ἐντυπὴ μορφή τοῦ βίου καὶ τῶν ἀπειρῶν θαυμάτων τους, ὅπως

καὶ τῶν νέων «Ἀναργύρων Ἁγίων» Λουκᾶ Ἀρχιεπισκόπου Συμφερουπόλεως κ.ἄ. πρὸς πνευματικὴ ὠφέλεια τῶν θεραπόντων ἱατρῶν, τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν οἰκείων τους.

β. Ἡ συντήρηση, ἐπισκευή, ἀνάδειξη τοῦ ἐν λόγῳ Ἱ. Ναοῦ καθὼς καὶ τυχὸν ἐπέκτασή του ἢ ἡ κατασκευὴ ἄλλων κτισμάτων ἢ Ναοῦ, πού θὰ κριθοῦν ἀπαράιτητα γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν σκοπῶν τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος.

γ. Ἡ προαγωγή καὶ ἡ ἐνίσχυση τοῦ πνευματικοῦ, φιλανθρωπικοῦ, ἱεραποστολικοῦ καὶ ἐν γένει ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου.

δ. Ἡ ποιμαντικὴ διακονία τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου στὸν χῶρο τοῦ Γενικοῦ Νοσοκομείου τῆς πόλεως Ἁγίου Νικολάου μὲ τὴ βοήθεια κληρικῶν, ἱατρῶν, κοινωνικῶν λειτουργῶν, γλωσσομαθῶν στελεχῶν καὶ φορέων πού σχετίζονται μὲ τὴ φροντίδα τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ἄλλων εὐαίσθητοποιημένων στὸν τομέα τῆς υγείας καὶ τῆς ποιμαντικῆς τῶν παραθεριστῶν στελεχῶν, πού διακονοῦν ἢ ἐκκλησιάζονται στὸν Ἱερὸ Ναὸ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, σὲ ἐνορίες τῆς πόλεως τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἢ καὶ στὴν εὐρύτερη περιοχὴ.

ε. Δημιουργία ἰστοσελίδας καὶ ἔκθεσης βιβλίων πνευματικῆς οἰκοδομῆς, εἰκόνων καὶ ὕμνων ἐκκλ/κῆς μουσικῆς κλπ. μὲ ἐπιμορφωτικό, ἱατροκοινωνικό, ποιμαντικό, πνευματικό καὶ ψυχοπαιδαγωγικό χαρακτήρα πρὸς ἐπιμόρφωση καὶ ἐνίσχυση τῆς πίστεως τῶν πασχόντων καὶ τῶν λειτουργῶν υγείας.

στ. Σύνδεση μὲ τὸ «Δίκτυο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιὰ τὴν Ποιμαντικὴ Διακονία στὸν χῶρο τῆς υγείας» μὲ στόχο τὴν παροχὴ ὑψηλῆς ποιότητος ὑπηρεσιῶν καὶ ἐκπαίδευσης στὸν τομέα τῆς ἱατρικῆς, τῆς ποιμαντικῆς διακονίας καὶ τῆς ἀνακουφιστικῆς μέριμνας.

ζ. Ἡ κατασκευὴ ἢ ἡ δημιουργία Ἑστίας (Ξενώνα) γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση πρωτίστως, συγγενικῶν προσώπων ἀπόρων ἀσθενῶν (μὲ ἀνίατες κ.ἄ. χρόνιες παθήσεις), πού ἔρχονται ἀπὸ μακρινὲς ἀποστάσεις καὶ νοσηλεύονται στὸ Νοσοκομεῖο τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Ἄρθρο 3

Μέσα

α. Μέσα γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῶν ἀνωτέρω σκοπῶν εἶναι:

1) Ἡ τέλεση Ἱ. Μυστηρίων, Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν καὶ ἄλλων λατρευτικῶν πράξεων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὁ ποιμαντικὸς διάλογος καὶ οἱ ποιμαντικὲς ἐπισκέψεις τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν οἰκείων τους, Ἑλλήνων καὶ Ξένων, ὀρθοδόξων, ἑτεροδόξων καὶ ἑτεροθρήσκων καὶ ἡ ἐπίλυση τυχὸν πρακτικῶν προβλημάτων σὲ μοναχικὰ καὶ ἐμπερίστατα πρόσωπα νοσηλευομένων σὲ συνεργασία μὲ τὴ Διοίκηση, τὴν κοινωνικὴ ὑπηρεσία τοῦ Νοσοκομείου καὶ τοὺς

λοιπούς φορεῖς ὑγείας καὶ πρόνοιας.

2) Διάφορες ἐκδηλώσεις προσκυνηματικοῦ καὶ κοινωνικοῦ χαρακτήρα ποὺ σχετίζονται μὲ τὰ παραπάνω.

3) Ἡ ἐξυπηρέτηση τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τῶν ἀσθενῶν, τοῦ ἱατρικοῦ καὶ νοσηλευτικοῦ προσωπικοῦ καθὼς καὶ τῶν ἐπισκεπτῶν τῶν ἀσθενῶν τοῦ Νοσοκομείου Ἀγίου Νικολάου.

β. Ὅλα τὰ ἀνωτέρω μέσα θὰ κινοῦνται ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν Ἱερῶν Κανόνων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τῶν νόμων τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας καθὼς καὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἱ. Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καὶ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου.

Ἄρθρο 4

Πόροι τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος

α. Πόροι τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος εἶναι:

1) Τὰ ἔσοδα ἀπὸ τὴ διάθεση κεραιοῦ, λαδιοῦ, ἀφιερωμάτων, βιβλίων κ.λ.π., ἀπὸ τὴν περιφορὰ δίσκων, ἀπὸ τὸ προϊόν τῶν κυτίων, ἀπὸ τὴν τέλεση ἀκολουθιῶν, μυστηρίων καὶ λοιπῶν λατρευτικῶν πράξεων.

2) Τὰ ἔσοδα τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ τὴν νόμιμο ἀξιοποίηση τῆς κινητῆς καὶ ἀκίνητης περιουσίας τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος.

3) Κληρονομίες, κληροδοσίες, δωρεές, προσφορές, οικονομικὲς ἐνισχύσεις καὶ ἀφιερώματα ἐκ μέρους κάθε τρίτου πρὸς τὸ Ἱ. Προσκύνημα, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ ἔσοδα ποὺ θὰ προέρχονται ἀπὸ αὐτά.

4) Ἐπιχορηγήσεις, ἐπιδοτήσεις καὶ κάθε μορφῆς χρηματοδότηση ἀπὸ τὸ Δημόσιο, Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου ἢ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου, Τράπεζες, Ὄργανισμοὺς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης, τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωση κ.λ.π.

5) Τὰ χρηματικὰ ὑπόλοιπα, τιμαλφῆ καὶ κινητὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα, ποὺ θὰ βρεθοῦν στὴν κατοχὴ τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος μετὰ ἀπὸ ἀπογραφή καὶ φωτογραφικὴ ἀποτύπωσή τους, ἢ ὁποῖα θὰ γίνει μὲ τὴν ἔναρξη τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Καταστατικοῦ.

6) Κάθε ἄλλη πρόσδοδος ἀπὸ νόμιμη πηγή, ἢ ὁποῖα θὰ προσάδει στοὺς κανόνες καὶ στὴν τάξη τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας.

β. Οἱ εἰσπράξεις τῶν πόρων τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος γίνονται μὲ διπλότυπα εἰσπράξεων καὶ οἱ πληρωμὲς μὲ ἐντάλματα πληρωμῶν, στὰ ὁποῖα θὰ ἐπισυνάπτονται τὰ σχετικὰ δικαιολογητικὰ τῆς δαπάνης. Τὰ γραμμάτια εἰσπράξεως καὶ τὰ ἐντάλματα πληρωμῶν θεωροῦνται ἀπὸ τὴν Ἱ. Μητρόπολη Πέτρας καὶ Χερρονήσου. Ἡ οικονομικὴ διαχείριση τῶν πόρων τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος γίνεται, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, μὲ βάση τὶς διατάξεις οἱ ὁποῖες ἰσχύουν γιὰ τοὺς Ἱ. Ἐνοριακοὺς Ναοὺς.

γ. Ὅλες οἱ εἰσπράξεις κατατίθενται στὸ Ταχυδρομικὸ Ταμιευτήριον ἢ σὲ μιὰ Ἑλληνικὴ Τράπεζα. Μὲ ἀπόφαση τῆς Δ.Ε. θὰ καθορίζεται τὸ ὕψος χρηματικοῦ

ποσοῦ τὸ ὁποῖο δὲν θὰ εἶναι κατατεθειμένο σὲ τράπεζα καὶ θὰ τὸ διαχειρίζεται ὁ ταμίας γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση ἐκτάκτων ἀναγκῶν.

Ἄρθρο 5

Διάθεση τῶν πόρων τοῦ Ἰ. Προσκυνήματος

α. Τὰ ἔσοδα τοῦ Ἰ. Προσκυνήματος διατίθενται, μετὰ ἀπὸ σχετικὴ ἀπόφαση τῆς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς καὶ σύμφωνα μὲ τὸν ἐγκεκριμένο προϋπολογισμό, γιὰ τοὺς ἀκόλουθους σκοπούς:

1) Τὴ συντήρηση, ἐξωραϊσμό ἢ ἐξοπλισμὸ τοῦ ὑπάρχοντος Ἰ. Προσκυνηματικοῦ Ναοῦ καὶ τὴν ἀνέγερση ἄλλων κτισμάτων γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν σκοπῶν τοῦ Ἰ. Προσκυνήματος.

2) Τὴ συντήρηση καὶ τὴν ἀξιοποίηση τῆς κινητῆς καὶ ἀκίνητης περιουσίας τοῦ Ἰ. Προσκυνήματος.

3) Τὶς δαπάνες λειτουργίας τοῦ Ἰ. Προσκυνήματος.

4) Τὴν καταβολὴ νομίμων εἰσφορῶν.

5) Τὴν ἐνίσχυση τῶν ἀπόρων καὶ ἐμπερίστατων ἀσθενῶν.

6) Τὴν ἐνίσχυση τοῦ ποικίλου ἔργου τῆς Ἰ. Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου σὲ ποσοστὸ 35% ἐπὶ τῶν ἀκαθαρίστων εἰσπράξεων.

β. Στὰ ἔσοδα δὲν συνυπολογίζονται δωρεές καὶ κληρονομίες, στὶς ὁποῖες τίθεται ρητῶς ὅρος νὰ περιέρχονται ἐξ ὀλοκλήρου στὸ Ἱερὸ Προσκύνημα, χωρὶς δικαίωμα περαιτέρω διαθέσεως τοῦ συνόλου ἢ μέρους αὐτῶν ἢ τῶν πόρων πού προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἀξιοποίησή τους, σὲ ἄλλα νομικὰ ἢ φυσικὰ πρόσωπα.

γ. Οἱ πόροι τοῦ προσκυνήματος θὰ διατίθενται γιὰ τοὺς σκοπούς πού ἀναφέρονται στὸ παρὸν ἄρθρο καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῶν σκοπῶν πού ἀναφέρονται στὸ ἄρθρο 2 τοῦ παρόντος Καταστατικοῦ. Ἡ διάθεση τῶν πόρων σὲ σκοποὺς διαφορετικοὺς ἀπὸ τοὺς ἀναφερόμενους στὸ παρὸν Καταστατικὸ ἐπιτρέπεται μόνον κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου, μὲ εἰσήγηση τοῦ Μητροπολίτη καὶ τὴ σύμφωνη γνώμη τῆς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς τοῦ Προσκυνήματος.

Ἄρθρο 6

Προϋπολογισμὸς-Δαπάνες-Ἀπολογισμὸς

α. Ἡ Διοικούσα Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἰ. Προσκυνήματος ὑποβάλλει κάθε χρόνο, καὶ μέχρι 15 Δεκεμβρίου τοῦ προηγούμενου ἔτους τὸν τακτικὸ προϋπολογισμό τοῦ Ἰ. Προσκυνήματος πρὸς ἔγκριση στὸ Μητροπολιτικὸ Συμβούλιο τῆς Ἰ. Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου. Ὁ ἀπολογισμὸς ὑποβάλλεται πρὸς ἔγκριση μὲ τὴ λήξη τοῦ οικονομικοῦ ἔτους.

β. Οἱ δαπάνες τοῦ Ἰ. Προσκυνήματος προβλέπονται στὰ ἄρθρα τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Ἰ. Προσκυνήματος. Ἀναθεώρηση τοῦ προϋπολογισμοῦ γίνεται μόνον κατόπιν αἰτιολογημένης ἀποφάσεως τῆς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς καὶ πάντα μὲ προοπτικὴ τὴν καλύτερη πραγματοποίηση τῶν σκοπῶν τοῦ Προ-

σκυνηματος. Η τροποποίηση του προϋπολογισμού υποβάλλεται επίσης προς έγκριση στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄
ΟΡΓΑΝΩΣΗ - ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ
ΤΟΥ Ι. ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΟΣ

Άρθρο 7

Διοικούσα Έπιτροπή

α. Η Διοίκηση του Ι. Προσκυνηματος άσκειται από πενταμελή (5) Διοικούσα Έπιτροπή (Δ.Ε.). Πρόεδρος τής Δ.Ε. είναι ο εκάστοτε Μητροπολίτης Πέτρας και Χερρονήσου. Αντιπρόεδρος ορίζεται ο κληρικός που θα άσκει χρέη έφημερίου του Ι. Προσκυνηματος και τόν όποιο έπιλέγει ο Μητροπολίτης. Ο Πρόεδρος διορίζει με Πράξη τά υπόλοιπα τρία μέλη τής Δ.Ε. Τά όριζόμενα μέλη τής Δ.Ε. είναι λαϊκοί, άνδρες ή γυναίκες.

β. Ο Μητροπολίτης μπορεί νά όρίσει με Πράξη του, έφόσον κριθεί άναγκαίο, τόν άναπληρωτή του. Ο Μητροπολίτης έκχωρεί έγγράφως στόν άναπληρωτή τις άρμοδιότητές του για συγκεκριμένο χρόνο, συνεδρίαση ή συνεδριάσεις. Άναπληρωτής μπορεί νά όρισθεί όποιοσδήποτε κληρικός τής Έρεάς Μητροπόλεως, μηδ έ του άντιπροέδρου έξαιρουμένου. Στην περίπτωση όμως που ως άναπληρωτής όρισθεί ο Άντιπρόεδρος, τότε ή Δ.Ε. συνεδριάζει ως τετραμελής, κάθε μέλος της έχει μία μόνο ψήφο και βρίσκεται σέ άπαρτία όταν είναι παρόντα τρία τουλάχιστον από τά τέσσερα μέλη της.

γ. Μέσα σέ τριάντα μέρες από τήν κοινοποίηση του διοριστηρίου έγγράφου τών μελών της ή Δ.Ε. συνέρχεται σέ Συνεδρία κατόπιν προσκλήσεως του Προέδρου της, και συγκροτείται σέ σώμα έκλέγοντας τόν Γραμματέα και τόν Ταμία. Ο Πρόεδρος, ο άναπληρωτής του Προέδρου ή ο Άντιπρόεδρος δέν μπορούν νά άσκούν ταυτόχρονα και τά καθήκοντα του Ταμία.

δ. Η Δ.Ε. συνεδριάζει, κατόπιν προσκλήσεως του Προέδρου, του Άναπληρωτή του ή του Άντιπροέδρου σέ τόπο και χρόνο που όρίζεται κάθε φορά από τόν προσκαλούντα. Σέ περίπτωση που τήν πρόσκληση κάνει ο Άναπληρωτής ή ο Άντιπρόεδρος, τότε ο προσκαλών ένημερώνει για τή συνεδρίαση τόν Πρόεδρο. Η συνεδρίαση γίνεται σέ τακτή βάση μία φορά κάθε δύο μήνες και έκτάκτως, όποτε αυτό κριθεί άπαραίτητο. Η Δ.Ε. μπορεί νά συνεδριάσει και όταν τó ζητήσουν δύο από τά μέλη της.

ε. Η Δ.Ε. βρίσκεται σέ άπαρτία αν είναι παρόντα τά τρία έκ τών μελών της. Οί άποφάσεις λαμβάνονται με άπλή πλειοψηφία. Παρόντος του Προέδρου, ο άναπληρωτής του, έφόσον δέν είναι ο άντιπρόεδρος τής Δ.Ε., δέν έχει δικαίωμα ψήφου, μπορεί όμως νά έκφέρει άποψη ή όποία καταγράφεται στα πρακτικά.

στ. Η θητεία τών μελών τής Διοικούσας Έπιτροπής είναι τριετής (3). Άν ένα

μέλος παραιτηθεῖ, ἐκλείψει ἢ ἀπουσιάσει ἀδικαιολόγητα γιὰ τρεῖς συνεχεῖς συνεδριάσεις ἀντικαθίσταται ἀπὸ νέο μέλος πὸ διορίζεται ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη. Τὸ ἀξίωμα τῶν μελῶν τῆς Δ.Ε. εἶναι τιμητικὸ καὶ ἄμισθο. Ἐπαναδιορισμὸς τῶν μελῶν ἐπιτρέπεται ἀπεριόριστα, ὅμως ὄχι γιὰ περισσότερες ἀπὸ τρεῖς συνεχόμενες θητεῖες.

ζ. Γιὰ τὴ λειτουργία τῆς Δ.Ε. ἐφαρμόζονται κατ' ἀναλογίαν καὶ συμπληρωματικὰ πρὸς τὸ παρὸν Καταστατικὸ, οἱ διατάξεις πὸ διέπουν τὴ λειτουργία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν.

η. Στὴν περίπτωση χηρείας τῆς Μητροπόλεως, τὸ Ἰ. Προσκύνημα συνεχίζει νὰ διοικεῖται ἀπὸ τὴν Δ.Ε., σύμφωνα μὲ τὸ παρὸν Καταστατικὸ. Τὴν περίοδο αὐτὴ τὰ καθήκοντα τοῦ προέδρου, ἐφόσον δὲν ὑπάρχει ἀναπληρωτῆς, ἀσκεῖ ὁ Ἀντιπρόεδρος. Ἡ διάρκεια ὅμως τῆς θητείας τῆς Δ.Ε. παρατείνεται, ἀκόμα καὶ ἂν ἔχει παρέλθει ἡ τριετία, μέχρι τὴν ἐγκατάσταση νέου Μητροπολίτη Πέτρας καὶ Χερρονήσου.

Ἄρθρο 8

Ἄρμοδιότητες Διοικούσας Ἐπιτροπῆς καὶ τῶν Μελῶν τῆς

α. Ἡ Δ.Ε. ἀποφασίζει γιὰ κάθε θέμα πὸ ἔχει σχέση μὲ τὸ Ἰ. Προσκύνημα, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ὑπάγονται ἀπὸ τοὺς Ἰ. Κανόνες καὶ τὸν Νόμο στὴν ἀρμοδιότητα ἄλλου ὀργάνου. Μεταξὺ ἄλλων ἔχει καὶ τὶς παρακάτω ἀρμοδιότητες:

1) Ἀποφασίζει καὶ διενεργεῖ ὅ,τι ἀπαιτεῖται γιὰ τὴ διατήρηση, τὴ βελτίωση, τὴν τυχὸν ἐπέκταση τοῦ Ἰ. Ναοῦ καὶ τῶν ὑπολοίπων κτισμάτων εἴτε γιὰ τὴν ἀνέγερση νέου Ναοῦ καὶ κτισμάτων.

2) Μεριμᾷ γιὰ τὴ χρηστὴ διοίκηση καὶ διαχείριση καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τῶν ἐσόδων καὶ τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τοῦ Ἰ. Προσκυνήματος.

3) Καταρτίζει τὸν προϋπολογισμό καὶ τὸν ἀπολογισμό καὶ τὸν ἰσολογισμό τοῦ Ἰ. Προσκυνήματος καὶ τοὺς ὑποβάλλει πρὸς ἔγκριση στὸ Μητροπολιτικὸ Συμβούλιο.

4) Ἀποφασίζει γιὰ τὴ διάθεση τῶν πόρων τοῦ Προσκυνήματος ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν Ἰ. Κανόνων, τῶν νόμων καὶ μὲ βάση ὅσα προβλέπονται στὸ ἄρθρο 5 τοῦ παρόντος Καταστατικοῦ.

5) Τηρεῖ τὰ ἀπαιτούμενα διοικητικὰ καὶ διαχειριστικὰ βιβλία τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται λεπτομερῶς στὸ ἄρθρο 9 τοῦ παρόντος Καταστατικοῦ.

6) Προσλαμβάνει καὶ ἀπολύει τὸ προσωπικὸ, πὸ κρίνεται ἀναγκαῖο γιὰ τὴν ἀπρόσκοπτη λειτουργία τοῦ Προσκυνήματος.

7) Βοηθᾷ ἐμπερίστατους καὶ ἀναξιοπαθοῦντες.

β. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δ.Ε. ἢ ὁ ἀναπληρωτῆς του:

1) Ἐκπροσωπεῖ τὸ Ἰ. Προσκύνημα σὲ ὅλες τὶς ἔννομες σχέσεις του καὶ ἔναντι κάθε ἀρχῆς.

2) Συγκαλεί τὸ Δ.Σ. τακτικὰ ἀνὰ δίμηνο ἢ ἐκτάκτως ἐφόσον παρίσταται ἀνάγκη καὶ καταρτίζει τὸν κατάλογο τῶν πρὸς συζήτηση θεμάτων σὲ συνεργασία μὲ τὸν Γραμματέα.

3) Κατευθύνει τὶς ἐργασίες τοῦ Συμβουλίου καὶ ὑπογράφει τὴ σχετικὴ ἀλληλογραφία.

4) Τὸν Πρόεδρο ἀπόντα ἢ κωλυόμενο ἀντικαθιστᾷ ὁ ἀναπληρωτής, ἢ κατὰ τὸ ἄρθρο 7β τοῦ παρόντος, ὁ Ἀντιπρόεδρος, ὁ ὁποῖος ἀσκεῖ τὰ καθήκοντα τοῦ Προέδρου σὲ ὅλη τους τὴν ἔκταση.

γ. Ἀρμοδιότητες τοῦ Γραμματέα, τοῦ Ταμῆ καὶ τῶν Μελῶν τῆς Δ.Ε., πέραν αὐτῶν ποὺ ἀναφέρονται στὸ παρὸν Καταστατικό, μποροῦν νὰ καθορισθοῦν μὲ ἀπόφαση τοῦ Προέδρου τῆς Δ.Ε.

Ἄρθρο 9

Τηρούμενα βιβλία καὶ στοιχεῖα

α. Ἀπὸ τὴ Δ.Ε. τοῦ Ἰ. Προσκυνημάτων τηροῦνται τὰ παρακάτω βιβλία καὶ στοιχεῖα μὲ τὴ συμβατικὴ τους μορφή ἢ μὲ τὴ μορφή ἠλεκτρονικοῦ ἀρχείου:

1) Πρωτόκολλο ἀλληλογραφίας.

2) Βιβλίον πρακτικῶν Διοικούσας Ἐπιτροπῆς.

3) Βιβλίον ταμείου.

4) Γραμμάτια εἰσπράξεων.

5) Ἐντάλματα πληρωμῶν.

6) Βιβλίον δωρεῶν καὶ δωρητῶν (γιὰ δωρεὲς σὲ χρῆμα).

7) Βιβλίον ἀφιερωμάτων καὶ τιμαλφῶν (γιὰ τὶς δωρεὲς σὲ εἶδος, τὰ κάθε μορφῆς ἀφιερώματα καὶ τὴν καταγραφή τῶν τιμαλφῶν). Γιὰ τὰ τιμαλφῆ εἰδικῶς ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καταγραφή στὸ βιβλίον γίνεται καὶ φωτογράφηση, φωτογραφίζονται ἐπίσης καὶ τὰ ἀφιερώματα, ἐφόσον αὐτὸ κριθεῖ ἀπαραίτητο ἀπὸ τὴ Δ.Ε.

8) Βιβλίον κτηματολογίου (γιὰ τὴν ὑπάρχουσα ἀκίνητη περιουσία τοῦ Ναοῦ καὶ ὅποια ἄλλη θὰ ἀποκτηθεῖ μὲ ὁποιοδήποτε νόμιμο τρόπο).

9) Βιβλίον καταμετρήσεων (γιὰ τὴν καταγραφή τῶν καταμετρήσεων τῶν εἰσπράξεων ἀπὸ πώληση κεραιοῦ, τῶν κυτίων, τῶν παγκαρίων, τῶν δίσκων καὶ τῶν εἰσπράξεων ἀπὸ πώληση διαφόρων ἐκκλησιαστικῆς χρήσεως εἰδῶν, λιβάνι κ.λ.π., κατὰ τὴ διάρκεια ὁλόκληρου τοῦ ἔτους καὶ εἰδικῶς κατὰ τὴν Ἰ. Πανήγυρη τοῦ Ναοῦ.

10) Βιβλίον τῶν τελουμένων στὸν Ἰ. Προσκυνηματικὸ Ναὸ Μυστηρίων καὶ κηδειῶν (βαπτίσεις, γάμοι, χρίσμα καὶ κηδεῖες).

11) Ἡμερολόγιο τῶν ἀκολουθιῶν καὶ τῶν ἐκδηλώσεων (γιὰ τὴν ἡμερολογιακὴ καὶ κατ' ἔτος καταγραφή ὅλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν Ἀκολουθιῶν ποὺ λαμβάνουν χώρα στὸ Ἰ. Προσκύνημα, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὲς ποὺ ἀναφέρονται στὴν παράγραφο 10 τοῦ παρόντος ἄρθρου, καθὼς καὶ γιὰ τὶς πάσης φύσεως

έκδηλώσεις εκπαιδευτικοῦ, ποιμαντικοῦ ἢ κοινωνικοῦ χαρακτῆρα, πού γίνονται στό Προσκύνημα).

12) Τυχόν ἄλλα βιβλία καί φάκελοι πού θά κριθοῦν ἀπαραίτητα ἀπό τή Διοικοῦσα Ἐπιτροπή.

β. Ὅλα τὰ βιβλία τηροῦνται ἀπό τόν Γραμματέα τῆς Δ.Ε. ἐκτός ἀπό τὰ διαχειριστικά (βιβλίο ταμείου, γραμματία εἰσπράξεων, ἐντάλματα πληρωμῶν καί βιβλίο καταμετρήσεων), τὰ ὁποῖα τηρεῖ ὁ Ταμίας. Τò βιβλίο τῶν τελουμένων μυστηρίων καί κηδεῶν τηρεῖ ὁ Ἀντιπρόεδρος ἐφημέριος τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος καί τò ἡμερολόγιο ὁ Γραμματέας σέ συνεργασία μέ τόν Ἀντιπρόεδρο ἐφημέριο τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος.

Ἄρθρο 10

Ἐκπροσώπηση καί ἀντικατάσταση

α. Τò Ἱερò Προσκύνημα ἐκπροσωπεῖται ἐνώπιον κάθε ἐκκλησιαστικῆς, πολιτικῆς, διοικητικῆς, στρατιωτικῆς καί κάθε ἄλλης ἀρχῆς ἀπό τόν Πρόεδρο τῆς Διοικουσας Ἐπιτροπῆς ἢ τόν ἀναπληρωτή του ἢ ὅποιο μέλος τῆς Διοικουσας Ἐπιτροπῆς ὀρίζεται γιά τόν σκοπό αὐτό ἀπό τόν Πρόεδρο ἢ τόν ἀναπληρωτή τοῦ Προέδρου.

β. Σέ περίπτωση πού γιά ὅποιονδήποτε λόγο ὁ Πρόεδρος δέν ἀσκεῖ τὰ καθήκοντά του, τόν ἀντικαθιστᾷ ὁ ἀναπληρωτής, ἐφόσον ἔχει ὀριστεῖ, εἰδάλλως τόν ἀντικαθιστᾷ ὁ Ἀντιπρόεδρος.

Ἄρθρο 11

Κατὰ παραπομπή διατάξεις

Γιά τίς τυχόν ἐκποιήσεις κινήτων, ἀκινήτων καί τιμαλφῶν, τήν ἀποδοχή δωρεᾶς, κληρονομιάς ἢ κληροδοσίας, τή σύσταση ἢ παραίτηση ἀπό δικαίωμα ἢ ὑποχρέωση σέ ἀκίνητο τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος καί τή σχετική ἄσκηση ἔνδικων μέσων, ἐφαρμόζονται οἱ περὶ Ἱερῶν Προσκυνημάτων διατάξεις, πού διέπουν τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στήν Ἑλληνική Ἐπικράτεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΙΣΧΥΣ

Ἄρθρο 12

Κατάργηση Ἱ. Προσκυνηματος

α. Τò Ἱ. Προσκύνημα καταργεῖται κατόπιν αἰτιολογημένης καί δημοσιευμένης Ἀποφάσεως τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Πέτρας καί Χερρονήσου, ἢ ὁποῖα ἐγκρίνεται ἀπό τήν Ἱ. Ἐπαρχιακή Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης. Ἡ Ἀπόφαση δημοσιεύεται στήν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καί στό περιοδικò «Ἀπόστολος Τίτος», Ἐπίσημο Δελτίο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

β. Μετὰ τήν κατάργηση τοῦ Ἱ. Προσκυνηματος ὁ Ἱ. Ναὸς καί ἡ περιουσία του περιέρχονται στήν Ἱερὰ Μητρόπολη Πέτρας καί Χερρονήσου.

Άρθρο 13

Δαπάνη προϋπολογισμού Ί. Μητροπόλεως

Άπο τις διατάξεις τοῦ παρόντος Καταστατικοῦ δὲν δημιουργεῖται δαπάνη εἰς βάρος τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Ί. Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου.

Άρθρο 14

Ίσχύς Τροποποίηση Κανονισμοῦ

α. Τὸ Καταστατικὸ αὐτὸ συντάχθηκε καὶ ψηφίστηκε ἀπὸ τὸ Μητροπολιτικὸ Συμβούλιο τῆς Ί. Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου (Πρακτικὸ 3/8.6.2011), ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὴν Ί. Ἐπαρχιακὴ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης στὴ Συνεδρίαση τῆς 17ης Ὀκτωβρίου 2011 (Ἀριθμ. Θεμ. 12) καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν κατὰ χωρὶς τοῦ στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ στοὺς περιοδικὸ «Ἀπόστολος Τίτος», Ἐπίσημο Δελτίο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

β. Τὸ παρὸν Καταστατικὸ Λειτουργίας τροποποιεῖται γιὰ τὴν καλύτερη ἀντιμετώπιση τῶν ἀναγκῶν τοῦ Ί. Προσκυνηματοῦ μὲ ἀπόφαση τῶν τεσσάρων πέμπτων τῶν μελῶν τῆς Δ.Ε. Κάθε τροποποίηση πρέπει νὰ ἐγκριθεῖ ἀπὸ τὸ Μητροπολιτικὸ Συμβούλιο τῆς Ί. Μητροπόλεως Πέτρας καὶ Χερρονήσου καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν Ί. Ἐπαρχιακὴ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καὶ ἰσχύει ἀπὸ τὴν δημοσίευσή της στοὺς Φύλλο Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως καὶ στοὺς περιοδικὸ «Ἀπόστολος Τίτος», Ἐπίσημο Δελτίο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

Άρθρο 15

Τελικὸ

Κάθε θέμα ποὺ δὲν προβλέπεται ἀπὸ τις διατάξεις τοῦ παρόντος Καταστατικοῦ, βασίζεται σὲ αὐτὲς καὶ δὲν τις ἀντιβαίνει ρυθμίζεται μὲ χωριστὴ ἀπόφαση τῆς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς καὶ πάντοτε σύμφωνα μὲ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνες τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, τις διατάξεις καὶ τοὺς νόμους ποὺ διέπουν τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπικράτεια, εἰδικῶς αὐτὲς ποὺ ἀφοροῦν στὰ Ί. Προσκυνηματά, τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς Νόμους τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας»

Ἐν Ἡρακλείῳ, τῇ 17ῃ Ὀκτωβρίου 2011

Ὁ Πρόεδρος

† Ὁ Κρήτης Εἰρηναῖος